ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פּאַרקווייי — סניף אה"ק כפר חב"ד — ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אֱמֶת:

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקֻבָּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ:

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ, יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה
לָנוּ יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל: ב לוּלֵי יְיָ
שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: ג אֲזַי
חַיִּים בְּלָעוּנוּ בַּחֳרוֹת אַפָּם בָּנוּ:
ד אֲזַי הַמַּיִם שְׁטָפוּנוּ נַחְלָה עָבַר
עַל־נַפְשֵׁנוּ: ה אֲזַי עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ
הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים: ו בָּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא
נְתָנָנוּ טֶרֶף לְשִׁנֵּיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ
כְּצִפּוֹר נִמְלְטָה מִפַּח יוֹקְשִׁים הַפַּח
נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטְנוּ: ח עֶזְרֵנוּ
בְּשֵׁם יְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבֹּטְחִים בַּיְיָ
כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־יִמּוֹט לְעוֹלָם יֵשֵׁב:
ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וַיְיָ
סָבִיב לְעַמּוֹ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל
גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלְחוּ
הַצַּדִּיקִים | בְּעַוְלָתָה יְדֵיהֶם:
ד הֵיטִיבָה יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם
יוֹלִיכֵם יְיָ אֶת־פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְיָ אֶת־
שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים:
ב אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ
רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְיָ
לַעֲשׂוֹת עִם־אֵלֶּה: ג הִגְדִּיל יְיָ
לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֵחִים:
ד שׁוּבָה יְיָ אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים
בַּנֶּגֶב: ה הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה
יִקְצֹרוּ: ו הָלוֹךְ יֵלֵךְ | וּבָכֹה נֹשֵׂא
מֶשֶׁךְ־הַזָּרַע בֹּא־יָבוֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא
אֲלֻמֹּתָיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכד מתוך "תהילות מנחם"

א – שיר המעלות לדוד לולי הוי' שהי' לנו יאמר נא ישראל

הכוח לעבור את הגלות בשמחה

ד. ויש להוסיף ברמז ודיוק המספר "ט"ו שיר המעלות" (שכנגד ט"ו שנים שחיו האבות ביחד") על דרך החסידות: מספר ט"ו מורה על שתי אותיות הראשונות של שם הוי' – י' ה' (בגימטרייא ט"ו[21]), והרי החילוק בין י"ה לו"ה הוא, שאותיות ו"ה הם בחינת המדות (ומלכות) ואותיות י"ה הם בחינת מוחין (י' – חכמה, ה' – בינה)[22].

המשך בעמוד 204

21) ראה אוה"ת ואתחנן ע' קטז "ט"ו שיר המעלות שאמר יעקב . . כדי להמשיך בחי' י-ה".
22) אגה"ת פ"ד.

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת לֵיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק ג הלכה יד).

תוכן עניינים

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

ד"ה עם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו,
ש"פ ויקרא, ג' ניסן, ה'תשי"ב 5

התוועדויות

שיחת שבת פרשת ויקרא,
ג' ניסן, ה'תשמ"ב 16

לקוטי שיחות

פרשת ויקרא, כרך כז, ג 41
ב' ניסן, כרך כז 46

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

חומש יומי - פרשת ויקרא 53
לוח לתהלים היומי 76
תניא יומי 77
אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן 87
לוח 'היום יום' 89

רמב"ם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם 94
שלושה פרקים ליום 98
פרק אחד ליום 180
ספר המצוות 203

לימוד מחולק לפי ימים

משניות עם ביאור קהתי - מסכת מעילה 207
גמרא עם ביאור - מסכת מנחות 216
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 247

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

שולחן ערוך עם הערות וציונים 245
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 247
לקוטי תורה 250

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים 256

אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצוותיך 257

אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ג 258

אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב 259

אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תרפ"ט 260
לקוטי דיבורים - בלה"ק 261
רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות 264
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 265

הוספות

ילקוט לוי יצחק על התורה 50
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 52
נביאים וכתובים 205
עין יעקב - מסכת שבת 215
נקודה משיחת קודש מעובדת 266
חומש לקריאה בציבור 267
קריאת התורה למנחה בשבת קודש 276
לוח זמנים 278
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 279

חדש השבוע

אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן וברכת האילנות

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

בס"ד. ש"פ ויקרא, ג' ניסן, ה'תשי"ב

(הנחה בלתי מוגה)

ביאור בדרך אפשר

נאמר בישעיה, בפסוק הפותח את ההפטרה של פרשת ויקרא – הקדוש ברוך הוא אומר על עם ישראל:

עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ[1], ופירש במצודת דוד: "יצרתים לי, למען יספרו תהלתי"

וְאֵיתָא ומובא **בַּגְּמָרָא**[2] **יָבוֹא זֶה וְיִקַּבֵּל זֹאת מִזֶּה לְעַם זוּ כוּ', עַם זוּ אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי**[3] (וזה לשון הגמרא, לפי גרסת ה'עין יעקב': יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו. יבוא זה – זה משה דכתיב 'כי זה משה האיש'. ויקבל זאת – זו התורה דכתיב 'וזאת התורה, מזה – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב 'זה א־לי ואנוהו', לעם זו – אלו ישראל, דכתיב 'עם זו יצרתי לי' וכתיב 'עם זו קניתי'").

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אִיתָא מובא **בַּמְּכִילְתָּא** מדרש הלכה על ספר שמות **עַל הַפָּסוּק**[4] בשירת הים **עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם שֶׁלְּךָ**, של הקדוש ברוך הוא **וְאֵין לְךָ עַם אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי כוּ', יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ קִנְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ קָנִיתָ. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהִי מַעֲלַת הָעִנְיָן דְּזֶה וְזוּ, שֶׁעַל זֶה אָמְרוּ יָבוֹא זֶה וְיִקַּבֵּל כוּ' לְעַם זוּ. דְּבִשְׁלָמָא מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא לְעֵיל מִינֵּיהּ, יָבוֹא אַדִּיר וְיִקַּבֵּל כוּ' יָבוֹא יָדִיד כוּ' יָבוֹא טוֹב כוּ', חֲרֵי עִנְיָנִים אֵלֶּה (אַדִּיר יָדִיד טוֹב) הֵם תָּאֳרֵי מַעֲלָה וחשיבות, אֲבָל מַה שֶּׁאָמְרוּ יָבוֹא זֶה כוּ', צָרִיךְ לְהָבִין מַהִי הַמַּעֲלָה בְּעִנְיָן זֶה** כלומר, איזו מעלה מבטאים התארים 'זה', 'זאת' ו'זו' שבהם משבחים את הקדוש ברוך הוא, את משה רבינו, את התורה ואת עם ישראל.?

גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל[5] **כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה וּמֹשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה,** כמובא בפירוש רש"י על הכתוב "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צוה ה'", "זה הדבר – משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר, נוסף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר", **וְהַיְינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה דִּוְקָא שַׂיָּךְ לְדַרְגַּת זֶה, וְאִם כֵּן אֵיךְ אוֹמְרִים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּדַרְגַּת זוּ, עַם זוּ.**

עוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בכתוב זה **עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי, זוּ לְשׁוֹן נְקֵבָה, דִּלְכְאוֹרָה הָוָה לֵיהּ לְמֵימַר עַם** (לכתוב) **לְמֵימַר** היה לו לומר

ביאור בדרך אפשר

ויבנה ידיד לידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים, יבא ידיד – זה שלמה המלך, דכתיב 'וישלח ביד נתן הנביא ויקרא שמו ידידיה בעבור ה'", בן ידיד – זה אברהם, דכתיב 'מה לידידי בביתי' ויבנה ידיד – זה בית המקדש, דכתיב 'מה ידידות משכנותיך', לידיד – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב 'אשירה נא לידידי', בחלקו של ידיד – זה בנימין, שנאמר 'לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו' ויתכפרו בו ידידים – אלו ישראל, דכתיב 'נתתי את ידידות נפשי בכף אויביה', יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים, יבא טוב – זה משה, דכתיב 'ותרא אותו כי טוב הוא' ויקבל טוב – זו תורה, דכתיב 'כי לקח טוב נתתי לכם', מטוב – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב 'טוב ה' לכל', לטובים – אלו ישראל, דכתיב 'הטיבה ה' לטובים'), **הֲרֵי עִנְיָנִים אֵלֶּה (אַדִּיר יָדִיד טוֹב) הֵם תָּאֳרֵי מַעֲלָה** וחשיבות, **אֲבָל מַה שֶּׁאָמְרוּ יָבוֹא זֶה כוּ', צָרִיךְ לְהָבִין מַהִי הַמַּעֲלָה בְּעִנְיָן זֶה**

עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ[1], **וְאֵיתָא בַּגְּמָרָא**[2] **יָבוֹא זֶה וְיִקַּבֵּל זֹאת מִזֶּה לְעַם זוּ כוּ', עַם זוּ אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי**[3]. **וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אִיתָא בַּמְּכִילְתָּא עַל הַפָּסוּק**[4] **עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם שֶׁלְּךָ, וְאֵין לְךָ עַם אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי כוּ', יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ קִנְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ קָנִיתָ. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהִי מַעֲלַת הָעִנְיָן דְּזֶה וְזוּ, שֶׁעַל זֶה אָמְרוּ יָבוֹא זֶה וְיִקַּבֵּל כוּ' לְעַם זוּ. דְּבִשְׁלָמָא מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא לְעֵיל מִינֵּיהּ, יָבוֹא אַדִּיר וְיִקַּבֵּל כוּ' יָבוֹא יָדִיד כוּ' יָבוֹא טוֹב כוּ', חֲרֵי עִנְיָנִים אֵלֶּה (אַדִּיר יָדִיד טוֹב) הֵם תָּאֳרֵי מַעֲלָה, אֲבָל מַה שֶּׁאָמְרוּ יָבוֹא זֶה כוּ', צָרִיךְ לְהָבִין מַהִי הַמַּעֲלָה בְּעִנְיָן זֶה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל**[5] **כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה וּמֹשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה, וְהַיְינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה דִּוְקָא שַׂיָּךְ לְדַרְגַּת זֶה, וְאִם כֵּן אֵיךְ אוֹמְרִים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּדַרְגַּת זוּ, עַם זוּ. עוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי, זוּ לְשׁוֹן נְקֵבָה, דִּלְכְאוֹרָה הָוָה לֵיהּ לְמֵימַר עַם**

1) ישעי' מג, כא – הפטרת ש"פ ויקרא. 2) מנחות נג, ב. 3) כ"ה לפי גירסת העין יעקב. 4) בשלח טו, טז. 5) ספרי ופרש"י

ביאור בדרך אפשר

עם זה, לשון זכר, כמו שֶׁנֶּאֱמַר[6] על עם ישראל בפסוק אחר כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה, ומדיוקא נֶאֱמַר כאן עַם זוּ יָצַרְתִּי, וכן בפסוקים עַם זוּ קָנִיתָ, עַם זוּ גָּאַלְתָּ[7], שגם בהם לא נאמר "זה" לשון זכר אלא "זו" לְשׁוֹן נְקֵבָה.?

ב) וְיוּבַן בְּהַקְדִּים תְּחִילָה[8] בֵּיאוּר מַאֲמַר רַז"ל כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה וּמשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה. דְּהִנֵּה, הַהֶפְרֵשׁ בֵּין זֶה לְכֹה הוּא[9], שֶׁהַתּוֹאַר זֶה מַשְׁמָעוֹ שֶׁזֶּה הוּא הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁהוּא, שֶׁמַּכִּיר אֶת הַדָּבָר בִּדְיוּק בְּכָל הַפְּרָטִים, וְהַתּוֹאַר כֹּה מַשְׁמָעוֹ, שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בְּכָל פְּרָטָיו בִּדְיוּק, אֶלָּא כֹּה בִּלְבָד. וְזֶהוּ שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה, שֶׁהָיְתָה נְבוּאָתָם בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה[10], שֶׁלֹּא הָיָה אֶצְלָם הַגִּילּוּי לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה, כֵּיוָן שֶׁבְּהִיוֹתוֹ לְמַטָּה הָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה בָּאֲצִילוּת[11], דְּכֻשֶּׁם שֶׁבָּאֲצִילוּת אִיהוּ וְחַיּוֹהִי חַד וְאִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד[12], הִנֵּה בְּמַדְרֵיגָה זוֹ הָיָה מֹשֶׁה גַּם לְמַטָּה, שֶׁהָיְתָה שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ[13], וְלָכֵן הָיְתָה נְבוּאָתוֹ בְּזֶה.

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, הַתּוֹאַר זֶה שַׁיָּךְ עַל עִנְיְנֵי קְדוּשָׁה בִּלְבָד[14], כִּי, כָּל שְׁאָר הָעִנְיָנִים אִי אֶפְשָׁר לְהוֹרוֹת עֲלֵיהֶם וְלוֹמַר זֶה, שֶׁלֹּא הָיָה אֶצְלָם אצל שאר הנביאים, מלבד

ביאור בדרך אפשר

משה רבינו הַגִּילּוּי של האלוקות לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מַמָּשׁ אלא ראו למטה רק הארה של האלוקות שלמעלה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה, כֵּיוָן שֶׁבְּהִיוֹתוֹ לְמַטָּה כנשמה בגוף בעולם הזה הָיָה משה רבינו באותו מצב ובאותה דרגה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה בָּאֲצִילוּת[11], דְּכֻשֶּׁם שֶׁבָּאֲצִילוּת יש ביטול מוחלט לאלוקות, כדברי הזוהר שבעולם האצילות אִיהוּ הקדוש ברוך הוא בעצמו וְחַיּוֹהִי האורות של עשר הספירות העליונות חַד אחד ממש וְאִיהוּ הקדוש ברוך הוא בעצמו וְגַרְמוֹהִי והכלים שבאמצעותם מאירים האורות של עשר הספירות חַד[12] הם אחד ממש, כי גם האורות וגם הכלים הם בביטול מוחלט לאלוקות ולא דבר נפרד בפני עצמו, הִנֵּה בְּמַדְרֵיגָה זוֹ של עולם האצילות הָיָה מֹשֶׁה גַּם לְמַטָּה בעולם הזה, שֶׁהָיְתָה שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ[13] של משה רבינו, כדברי הזוהר והמדרש, וְלָכֵן הָיְתָה נְבוּאָתוֹ בְּזֶה כיון שראה את האלוקות באופן גלוי וברור, עם כל הפרטים בדיוק, וכפי שממשיך ומבאר עוד להלן.

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, הַתּוֹאַר "זֶה" שכאמור מתייחס לעצם ומהות הדבר, כפי שהוא בדיוק ובשלימות, שַׁיָּךְ עַל עִנְיְנֵי קְדוּשָׁה בִּלְבָד[14], כִּי, כָּל שְׁאָר הָעִנְיָנִים שאינם ענייני קדושה אִי אֶפְשָׁר לְהוֹרוֹת ולהצביע עֲלֵיהֶם וְלוֹמַר ביחס אליהם "זֶה", שֶׁזֶּהוּ מַהוּת הַדָּבָר באמת ובדיוק, כִּי

פנימיות הדברים הכוונה

מטות ל, ב. 6) תשא לג, יג. 7) בשלח טו, יג. 8) בכל זה – ראה ד"ה להבין המאמר במנחות יבא זה כו' דיום ב' דחה"ש תרי"ג* [נמצא בספריית אגודת חסידי חב"ד כת"י 993 קפא, ב ואילך. הנחת ר' הלל מפאריטש – כת"י 483 מ, א ואילך. כת"י 607 רנ, א ואילך]. אוה"ת בשלח ע' תקל ואילך. נ"ך ח"ב ע' תתד. ד"ה ויבוא משה תרל"ה (סה"מ תרל"ה ח"א ע' פז ואילך). תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קנג ואילך). 9) ראה לקו"ת מטות פב, סע"א ואילך. אוה"ת חנוכה (בראשית ח"ב) שלא, ב. אמור ע' תקפג. ובכ"מ. 10) יבמות מט, ב. 11) ראה לקו"ת נצבים מט, ב. ובכ"מ. 12) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). תניא אגה"ק ס"כ (קכט, סע"א). 13) ראה זח"ג רלב, א (ברע"מ). ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא יתרו יח, יט. 14) ראה לקו"ת חוקת נו, ד. ראה לב, סע"ב ואילך. ד"ה בחודש השלישי תשכ"ט פ"י (תו"מ סה"מ סיון ע' שה ואילך). אג"ק ח"א ע' רסה ואילך. חי"ב שם. וראה גם חדא"ג מהרש"א למנחות שם.

*) ראה אג"ק חי"ב ע' תב: אודות מאמר רז"ל יבוא זה וכו', הנה ישנו מאמר מכ"ק אדמו"ר הצ"צ בזה, אף שהוא בכתובים ועדיין לא נדפס.

ביאור בדרך אפשר

מַה שֶּׁנִּרְאֶה כלפי חוץ, בעין הגשמית אֵין זֶה מַהוּת הַדָּבָר באמת, שֶׁהֲרֵי מַהוּת הַדָּבָר באמת ובדיוק הוּא הַתַּכְלִית המטרה והכוונה שֶׁבּוֹ (שֶׁבִּשְׁבִילוֹ נִבְרָא), וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה לעין האדם הרואה הֲרֵי זֶה רַק הַחִיצוֹנִיּוּת שֶׁבּוֹ בִּלְבָד ולא המהות שלו שֶׁהִיא החיצוניות טְפֵלָה ביחס אֶל הַפְּנִימִיּוּת וְהַתַּכְלִית שֶׁזּוֹהִי המטרה שבשבילה נברא מַהוּת הַדָּבָר לַאֲמִיתָתוֹ. וְדַוְקָא בַּקְּדוּשָׁה שַׁיָּיךְ לוֹמַר הַתּוֹאַר "זֶה" המתייחס למהות האמיתית של הדבר, מִשּׁוּם שֶׁבְּעִנְיְנֵי קְדוּשָׁה הִנֵּה מַה שֶּׁרוֹאִים הֲרֵי זֶה מַהוּת הַדָּבָר, שֶׁאֵין זֶה הדבר שבקדושה אֶמְצָעִי בִּשְׁבִיל עִנְיָן אַחֵר, אֶלָּא הַתַּכְלִית המטרה הִיא הַדָּבָר שבקדושה עַצְמוֹ[15]. וּלְפִי הָאֱמֶת לפי ההגדרה היותר אמיתית ויותר מדויקת של המושג "זה" שַׁיָּיךְ לוֹמַר תּוֹאַר "זֶה" גם בקדושה עצמה, לא על כל בחינה ומדריגה בקדושה אלא רַק עַל עַצְמוּת וּמַהוּת אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עצם המהות של הקדוש ברוך הוא בעצמו דְּכֵיוָן שֶׁהָעַצְמוּת מְצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ[16], ואין שום גורם שקדם לו או שמהווה סיבה למציאותו וְהוּא אֲמִיתִּית הַמְּצִיאוּת[17], ורק עצמות האלוקות הוא מציאות אמיתית באמת ובשלימות לָכֵן שַׁיָּיךְ לוֹמַר עָלָיו הַתּוֹאַר "זֶה" שכאמור מתייחס לעצם מהות הדבר, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ הָעַצְמוּת, אפילו בקדושה עצמה, אֵין שַׁיָּיךְ לְהָאֳרוֹ בְּתוֹאַר "זֶה", כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְצִיאוּת אֲמִיתִּית כי אם אינו העצמות והמהות של האלוקות איננו מציאות אמיתית לעצמו אלא תוצאה והארה של מציאות שמעליו (וְהַיְינוּ, שֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה לעין אֵינוֹ מַהוּתוֹ האמיתית, כִּי כָּל מַהוּתוֹ הִיא לא שנראה בחיצוניות אלא רַק מִצַּד הָעַצְמוּת המקור של כל הדרגות וכל הנבראים והבורא שלהם).

ביאור בדרך אפשר

ג) אָמְנָם בד בבד עם האמור לעיל שהתואר "זה" מתייחס רק לדבר שבקדושה, ובדברים שבקדושה עצמם אמיתית הענין הוא רק לגבי עצמות האלוקות, הרי גַּם בְּיִשְׂרָאֵל שַׁיָּיךְ הַתּוֹאַר זֶה, וגם ביחס לבני ישראל נכון להשתמש בתואר "זה" המתייחס לעצם מהות הדבר, כמו ביחס לעצמות האלוקות וְהַיְינוּ מִצַּד הַדְּבֵיקוּת דְּיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוּת אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בתורה וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים[18], וכמו שנאמר בפסוקים נוספים וּלְדָבְקָה בּוֹ[19], וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו[20], וכיון שהתואר "זה" מתייחס לעצמות האלוקות, הרי זה שייך גם לגבי בני ישראל, וכפי שמוסיף ומבאר, וְכֵן מִצַּד הַדְּבֵיקוּת דְּיִשְׂרָאֵל אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּוּלָּא חַד[21], כדברי הזוהר, ישראל, התורה והקדוש ברוך הוא הכל אחד, שגם בזה באה לידי ביטוי הדבקות של בני ישראל בעצמות האלוקות, וְכֵיוָן שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מְצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ, כנזכר לעיל, לָכֵן יֶשְׁנוֹ גַּם בְּיִשְׂרָאֵל הדבקים בעצמותו יתברך עִנְיָן שֶׁהוּא דּוּגְמַת מְצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ[22], וְשַׁיָּיךְ גַּם בָּהֶם הַתּוֹאַר "זֶה".

וכפי שמבאר הרבי בליקוטי שיחות כי לבני ישראל ניתן הכוח לעשות מהעולם הזה המלא 'קליפות' וסטרא אחרא, 'דירה בתחתונים' לאלוקות, שהוא ענין של 'התחדשות', כי מאחר שנשמות ישראל הם 'כולא חד' עם עצמות האלוקות, יש בהן את כוח העצמות שהוא לבדו בכוחו ויכולתו לחדש יש מאין, וכיון שבנשמות ישראל מתגלה כוח העצמות, הרי על ידי עבודתן נפעלת המשכת העצמות. וְעוֹד זֹאת, מלבד האמור לעיל שהתואר 'זה' מתייחס גם לבני ישראל, יש בכך ענין נוסף דְּכֵיוָן שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה שֶׁהָעִנְיָנִים דְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִהְיוּ בְּאוֹפֶן דְּנָהֳמָא וההמשכות הנמשכות לבני ישראל לֹא יִהְיוּ בְּאוֹפֶן דְּנָהֳמָא

1 שֶׁזֶּהוּ מַהוּת הַדָּבָר, כִּי מַה שֶּׁנִּרְאֶה אֵין זֶה מַהוּת
2 הַדָּבָר, שֶׁהֲרֵי מַהוּת הַדָּבָר הוּא הַתַּכְלִית שֶׁבּוֹ
3 (שֶׁבִּשְׁבִילוֹ נִבְרָא), וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה הֲרֵי זֶה רַק
4 הַחִיצוֹנִיּוּת שֶׁבּוֹ בִּלְבָד שֶׁהִיא טְפֵלָה אֶל הַפְּנִימִיּוּת
5 וְהַתַּכְלִית שֶׁזּוֹהִי מַהוּת הַדָּבָר לַאֲמִיתָתוֹ. וְדַוְקָא
6 בַּקְּדוּשָׁה שַׁיָּיךְ לוֹמַר הַתּוֹאַר זֶה, מִשּׁוּם שֶׁבְּעִנְיְנֵי
7 קְדוּשָׁה הִנֵּה מַה שֶּׁרוֹאִים הֲרֵי זֶה מַהוּת הַדָּבָר,
8 שֶׁאֵין זֶה אֶמְצָעִי בִּשְׁבִיל עִנְיָן אַחֵר, אֶלָּא הַתַּכְלִית
9 הִיא הַדָּבָר עַצְמוֹ[15]. וּלְפִי הָאֱמֶת שַׁיָּיךְ לוֹמַר
10 תּוֹאַר זֶה רַק עַל עַצְמוּת וּמַהוּת אֵין סוֹף בָּרוּךְ
11 הוּא, דְּכֵיוָן שֶׁהָעַצְמוּת מְצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ[16],
12 וְהוּא אֲמִיתִּית הַמְּצִיאוּת[17], לָכֵן שַׁיָּיךְ לוֹמַר עָלָיו
13 הַתּוֹאַר זֶה, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ הָעַצְמוּת, אֵין
14 שַׁיָּיךְ לְהָאֳרוֹ בְּתוֹאַר זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְצִיאוּת
15 אֲמִיתִּית (וְהַיְינוּ, שֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה אֵינוֹ מַהוּתוֹ, כִּי
16 כָּל מַהוּתוֹ הִיא רַק מִצַּד הָעַצְמוּת).
17 ג) אָמְנָם גַּם בְּיִשְׂרָאֵל שַׁיָּיךְ הַתּוֹאַר זֶה, וְהַיְינוּ
18 מִצַּד הַדְּבֵיקוּת דְּיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוּת אֵין
19 סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים[18],
20 וּלְדָבְקָה בּוֹ[19], וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו[20], וְכֵן מִצַּד
21 הַדְּבֵיקוּת דְּיִשְׂרָאֵל אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
22 כּוּלָּא חַד[21], וְכֵיוָן שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מְצִיאוּתוֹ
23 מֵעַצְמוּתוֹ, לָכֵן יֶשְׁנוֹ גַּם בְּיִשְׂרָאֵל עִנְיָן שֶׁהוּא
24 דּוּגְמַת מְצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ[22], וְשַׁיָּיךְ גַּם בָּהֶם
25 הַתּוֹאַר זֶה.
26 וְעוֹד זֹאת, דְּכֵיוָן שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה
27 שֶׁהָעִנְיָנִים דְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִהְיוּ בְּאוֹפֶן

15) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 243. ובכ"מ. 16) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב). 17) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"א-ד. 18) ואתחנן ד, ד. 19) עקב יא, כב. נצבים ל, כ. 20) תבוא כח, ט. 21) ראה זח"ג עג, א. 22) ראה לקו"ש חי"ב ע' 74-75.

ביאור בדרך אפשר

דְּכִיסוּפָא[23], לחם בושה, היינו לחם ומזון שניתן בתור צדקה ומתנה, מבלי שהמקבל עבד והתאמץ לשם כך **אֶלָּא** מה שבני ישראל ישיגו יגיע אליהם **עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם** ומאמץ מצידו **וּבִבְחִירָה חָפְשִׁית דַּוְקָא** ולא בגלל הכרח על ידי גורם שמחוץ לאדם עצמו, **לָכֵן, הִנֵּה** כלשון הכתוב בקהלת **אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים**[24], והבריאה היא באופן כזה שלדברים שבצד הקדושה יש כנגדם דברים מקבילים בצד השני, שאינו צד הקדושה, ונקרא ה'לעומת זה' של צד הקדושה **שֶׁבָּרָא** הקדוש ברוך הוא **אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ** לעולם ולנבראים הנמצאים בעולם **שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ,** שכביכול העולם יצר את עצמו, חס ושלום, כי האמת שהכל נברא על ידי הקדוש ברוך הוא, נעלמת ונסתרת, **וְעַד** כדי כך העולם הזה הגשמי הוא נחות **שֶׁהוּא מָלֵא קְלִפּוֹת** כוחות של היפך הקדושה, המעלימים ומסתירים על הקדושה כשם שהקליפה מכסה ומסתירה על הפרי **וְסִטְרָא אַחֲרָא** צד אחר, הצד שאינו צד הקדושה **הָאוֹמְרִים** ה'קליפות' וה'סטרא אחרא' כופרים בה' ואומרים, בלשון הכתוב ביחזקאל אודות פרעה מלך מצרים שאמר **לִי יְאוֹרִי** היאור של מצרים, הניל, שייך לי, **וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי**[25], ואני עשיתי את עצמי, ובלשון הכתוב בישעיה שמי שאינו מאמין בה' ואינו מתבטל אליו אומר **אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד**[26], וכמבואר בספר התניא אודות הסטרא־אחרא, "נקרא בשם אלהים אחרים שהיא עבודה־זרה ממש וכפירה באחדותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כי מאחר שאור וחיות דקדושה הוא בבחינת גלות בתוכה אינה בטילה כלל לגבי קדושת הקדוש ברוך הוא, ואדרבה מגביה עצמה כנשר לומר אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני עשיתני", **וְהָיְינוּ, שֶׁיֶּשְׁנוֹ גַּם בְּחִינַת זֶה דְּסִטְרָא־אַחֲרָא** שהיא הניגוד, ובמקביל, לבחינת 'זה' שבצד הקדושה.

וּבִבְחִירָה יוֹתֵר, אמנם נתבאר לעיל שבאופן כללי ה'קליפות' וה'סטרא אחרא' כופרים במציאות ה' ובעובדה שהוא בורא העולם ומנהיגו, אבל בפרטיות יותר **הִנֵּה גַּם הַסִּטְרָא־אַחֲרָא עַצְמָהּ יוֹדַעַת** את האמת **שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ**[27], ורק הקדוש ברוך הוא המציאות היחידה והאמתית **אֶלָּא שֶׁנִּיתַּן לָהּ** ל'סטרא אחרא' **רְשׁוּת לְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם** ולגרום לו לחשוב מחשבות של כפירה **וּלְפַתּוֹתוֹ** לעבור על רצון ה' **כוי',** **וּכְמַאֲמַר רַזַ"ל**[28] במדרש **כָּל הָרוֹצֶה לִטְעוֹת יִטְעֶה** (וזה לשון המדרש: "בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אמר [משה רבינו] לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא] רבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים, אתמהא, אמר לו [הקדוש ברוך הוא למשה] כתוב והרוצה לטעות יטעה"), **שֶׂיָּכוֹל** האדם לעול, בגלל ה'קליפות' וה'סטרא אחרא' **לִטְעוֹת וּלְדַמּוֹת** לחשוב בדמיונו **שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ** ולא להיות מודע למציאות ה' ולכך שהקדוש ברוך הוא בורא העולם ומנהיגו. **וְהַכַּוָּנָה** המטרה **בָּזֶה הִיא כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ בְּנִסָּיוֹן,** ולמרות הכל כן יאמינו בה' וכן יעסקו בעבודת ה' כדבעי **שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה הַשָּׂכָר** על עבודת ה' **נַעֲלֶה עוֹד יוֹתֵר** שהרי השכר הוא לפי המאמץ והטירחה והיגיעה.

וְכִדְאִיתָא וכפי שמובא **בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה**[29] **מְשַׁל הַזּוֹנָה שֶׁמְּפַתָּה אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ, וְכַאֲשֶׁר בֶּן הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד בַּנִּסָּיוֹן אֲזַי יִגְדַּל שְׂכָרוֹ כוי'.** וכמבואר בזוהר שם שלכאורה איך יתכן שיבוא היצר הרע ויפתה בני אדם שלא לעשות את רצון ה', אלא ודאי שהוא דומה לעבד שעושה רצון אדונו, משל למלך שהיה לו בן יחיד והיה אוהב אותו ביותר וציוה עליו שלא יתקרב לאשה רעה, משום שכל מי יתקרב אליה אינו ראוי להיכנס להיכל המלך, ובבית המלך בחוץ היתה זונה, אמר המלך ברצוני לראות את רצונו של בני אלי, קרא המלך לאותה אשה ואמר לה, לכי ותפתי את בני, כדי לראות את רצון בני אלי, הלכה אחר בן המלך והתחילה לפתות אותו, אם הבן מציית למצות אביו, הרי הוא דוחה אותה ואז אביו שמח בבנו ומכניסו לתוך הפרגוד של היכלו ונותן לו מתנות ואוצרות וכבוד רב, מי גרם את כל זה לבן, אותה הזונה, ויש לה שבח מכל הצדדים, שעשתה את רצון המלך ושגרמה לבן את כל הטוב וכל האהבה של המלך, ומסיים הזוהר, ועל זה כתוב 'והנה טוב מאד', והנה טוב – זה מלאך החיים, מאד – זה מלאך המות, ודאי טוב מאד למי שמציית למצות רבונו. ובא וראה, אם לא היה המקטרג הזה, לא היו יורשים הצדיקים את הגנזים העליונים הללו שעתידים לרשת עולם־הבא.

ביאור בדרך אפשר

1 דְּנַהֲמָא דְכִיסוּפָא[23], אֶלָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
2 וּבִבְחִירָה חָפְשִׁית דַּוְקָא, לָכֵן, הִנֵּה אֶת זֶה לְעֻמַּת
3 זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים[24], שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה
4 הַגַּשְׁמִי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ, וְעַד
5 שֶׁהוּא מָלֵא קְלִפּוֹת וְסִטְרָא־אַחֲרָא הָאוֹמְרִים לִי
6 יְאוֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי[25], אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד[26], וְהַיְינוּ,
7 שֶׁיֶּשְׁנוֹ גַּם בְּחִינַת זֶה דְּסִטְרָא־אַחֲרָא. וּבִפְרָטִיּוּת
8 יוֹתֵר, הִנֵּה גַּם הַסִּטְרָא־אַחֲרָא עַצְמָהּ יוֹדַעַת שֶׁאֵין
9 עוֹד מִלְבַדּוֹ[27], אֶלָּא שֶׁנִּיתַּן לָהּ רְשׁוּת לְבַלְבֵּל אֶת
10 הָאָדָם וּלְפַתּוֹתוֹ כוי', וּכְמַאֲמַר רַזַ"ל[28] כָּל הָרוֹצֶה
11 לִטְעוֹת יִטְעֶה, שֶׂיָּכוֹל לִטְעוֹת וּלְדַמּוֹת שֶׁמְּצִיאוּתוֹ
12 מֵעַצְמוּתוֹ. וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ
13 בְּנִסָּיוֹן, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה הַשָּׂכָר נַעֲלֶה עוֹד
14 יוֹתֵר. וְכִדְאִיתָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה[29] מְשַׁל
15 הַזּוֹנָה שֶׁמְּפַתָּה אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ, וְכַאֲשֶׁר בֶּן הַמֶּלֶךְ
16 עוֹמֵד בַּנִּסָּיוֹן אֲזַי יִגְדַּל שְׂכָרוֹ כוי'. וּפֵירוּשׁ הַגְּדָלַת

23) ראה לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. 24) ע"פ קהלת ז, יד. 25) יחזקאל כט, ג. 26) ישעי' מז, ח. וראה תניא פכ"ב (כח, א). פכ"ד (כט, סע"ב ואילך). לקו"ש חכ"א ע' 40 ואילך. ש"ג. 27) ואתחנן ד, לה. 28) ב"ר פ"ח, ח. 29) קסג, א. הובא בתניא ספ"ט. ספכ"ט. לקו"ת חוקת סב, א. מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' קנה. אוה"ת בראשית ח"ה תתמה, ב.

ביאור בדרך אפשר

וּפֵירוּשׁ הַגְּדֻלַּת הַשָּׂכָר על העמידה בניסיונות והתגברות על הפיתויים
הוּא שֶׁזֶּהוּ הַשָּׂכָר הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, היינו
הגדלה שלא יכולה להיות הגדלה יותר ממנה כִּי, כָּל זְמַן שֶׁיָּכוֹל
לִהְיוֹת שָׂכָר גָּדוֹל יוֹתֵר, חֲרֵי הַשָּׂכָר שְׁנִיתַּן עַד עַתָּה אֵינוֹ
שָׂכָר גָּדוֹל לַאֲמִיתָּתוֹ, אלא שכר
גדול רק ביחס לשכר קטן ממנו, ולא
גדול באופן מוחלט, וּמִזֶּה מוּבָן,
שֶׁהַגְּדֻלַּת הַשָּׂכָר שֶׁנַּעֲשָׂה עַל
יְדֵי הָעֲמִידָה בַּנִּסָּיוֹן הוּא עִנְיַן
הַהִתְקַשְּׁרוּת של נשמת האדם
בְּהָעֲצָמוּת של האלוקות, וְהַיְינוּ,
שֶׁאֵין זֶה רַק בְּחִינַת אוֹרוֹת
וְגִילּוּיִים של האלוקות, שהם
התפשטות והארה מהעצם כִּי אִם
אלא שֶׁמִּתְקַשֵּׁר העומד בניסיון
בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עִנְיַן
המשמעות הפנימית של הכתוב
בתהילים גָּדוֹל הֲוָיָ' וּמְהֻלָּל
מְאֹד בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ[30], גְּדֻלּוּת
הָעַצְמוּת שהיא גדלות אמיתית (ולא
רק גדלות יחסית, על דרך האמור לעיל
לגבי השכר הגדול). וְהַיְינוּ, שֶׁעַל
יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בַּנִּסָּיוֹן
וְאֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִבְּחִינַת זֶה
דְּסִטְרָא־אַחֲרָא, שהיא ה'לעומת
זה' של בחינת 'זה' של הקדושה הִנֵּה
עַל יְדֵי זֶה חֲרֵי הוּא מתחבר
ומתקשר עִם הָעַצְמוּת של
האלוקות, וְלָכֵן נִקְרָא עם ישראל
שעובדים את ה' מתוך עמידה
בניסיונות בְּשֵׁם עִם זוּ.

ד) וְהִנֵּה הַהִתְקַשְּׁרוּת של בני
ישראל העובדים את ה' עִם
הָעַצְמוּת של האלוקות הִיא עַל
יְדֵי מֹשֶׁה, עָלָיו נֶאֱמַר יָבוֹא זֶה וְיקַבֵּל זֹאת
מִזֶּה לְעַם זוּ, יָבוֹא זֶה, זֶה מֹשֶׁה, דִּכְתִיב[31] כִּי זֶה
מֹשֶׁה הָאִישׁ, וְיקַבֵּל זֹאת, זוֹ הַתּוֹרָה, דִּכְתִיב[32]
וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה, מִזֶּה, זֶה הַקָּבָ"ה,
דִּכְתִיב[33] זֶה אֵ־לִי וְאַנְוֵהוּ, לְעַם זוּ, אֱלוּ יִשְׂרָאֵל שכתוב עם זו' כוּ', וְהַיְינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא
מַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת זֶה, הַמְקַשֵּׁר אֶת יִשְׂרָאֵל לעצמות האלוקות
זה הקדוש ברוך הוא' מִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְחַבֵּר וּמְקַשֵּׁר עוֹלָמוֹת וּנְשָׁמוֹת עִם אֱלֹקוּת.
וְכֵן כשם שהוא לגבי משה רבינו עצמו הוּא גַּם בְּאִתְפַּשְׁטוּתָא ההתפשטות וההארה דְּמֹשֶׁה בְּכָל
דָּרָא[34], כדברי הזוהר שקיימת בכל דור שֶׁהֵם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר[35], וכדברי
אדמו"ר הזקן בספר התניא, "בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבינו
עליו־השלום ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את
העם ולידע גדולת ה' ולעבדו בלב ונפש", שֶׁהֵם 'ראשי אלפי ישראל
שבכל דור' הַמְקַשְּׁרִים אֶת יִשְׂרָאֵל עִם הָעַצְמוּת של
האלוקות וּמַמְשִׁיכִים בָּהֶם בְּחִינַת זֶה.
בנשמות ישראל וְכַמְבוֹאָר בַּאֲרִיכָּה בַּתַּנְיָא[36],
שֶׁגַּם עַמֵּי הָאָרֶץ, וַאֲפִילּוּ הַפּוֹשְׁעִים וּמוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שלא זו בלבד שאין להם
קשר עם 'ראשי אלפי ישראל', הם אפילו
פושעים ומורדים בהם, ואם כן לכאורה
'ראשי אלפי ישראל', הניצוצות של
משה רבינו שבדור, לא אמורים לפעול
ולהשפיע עליהם, מכל מקום, הִנֵּה
הִתְקַשְּׁרוּתָם של אותם עמי הארץ
ואפילו של אלה הפושעים ומורדים
בתלמידי החכמים עִם הָאֱלֹקוּת
הִיא עַל יְדֵי רָאשֵׁי אַלְפֵי
יִשְׂרָאֵל, כְּמָשָׁל הַבֵּן שֶׁנִּמְשָׁךְ
וּמִתְקַשֵּׁר עִם מוֹחַ הָאָב והקשר
הוא כל כך חזק ותקיף, כמו הקשר של
הבן, שנמשך ממוח האב, עם האב.

ביאור בדרך אפשר

1 הַשָּׂכָר הוּא שֶׁזֶּהוּ הַשָּׂכָר הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁאֵין
2 לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, כִּי, כָּל זְמַן שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שָׂכָר
3 גָּדוֹל יוֹתֵר, חֲרֵי הַשָּׂכָר שְׁנִיתַּן עַד עַתָּה אֵינוֹ שָׂכָר
4 גָּדוֹל לַאֲמִיתָּתוֹ, וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁהַגְּדֻלַּת הַשָּׂכָר
5 שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי הָעֲמִידָה בַּנִּסָּיוֹן הוּא עִנְיַן
6 הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּהָעַצְמוּת, וְהַיְינוּ, שֶׁאֵין זֶה רַק
7 בְּחִינַת אוֹרוֹת וְגִילּוּיִים, כִּי אִם שֶׁמִּתְקַשֵּׁר
8 בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עִנְיַן גָּדוֹל הֲוָיָ' וּמְהֻלָּל
9 מְאֹד בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ[30], גַּדְלוּת הָעַצְמוּת. וְהַיְינוּ,
10 שֶׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בַּנִּסָּיוֹן וְאֵינוֹ מִתְפַּעֵל
11 מִבְּחִינַת זֶה דְּסִטְרָא־אַחֲרָא, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה חֲרֵי
12 הוּא עִם הָעַצְמוּת, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם עַם זוּ.
13 ד) **וְהִנֵּה** הַהִתְקַשְּׁרוּת עִם הָעַצְמוּת הִיא עַל יְדֵי
14 מֹשֶׁה, עָלָיו נֶאֱמַר יָבוֹא זֶה וְיקַבֵּל זֹאת
15 מִזֶּה לְעַם זוּ, יָבוֹא זֶה, זֶה מֹשֶׁה, דִּכְתִיב[31] כִּי זֶה
16 מֹשֶׁה הָאִישׁ, וְיקַבֵּל זֹאת, זוֹ הַתּוֹרָה, דִּכְתִיב[32]
17 וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה, מִזֶּה, זֶה הַקָּבָ"ה,
18 דִּכְתִיב[33] זֶה אֵ־לִי וְאַנְוֵהוּ, לְעַם זוּ, אֱלוּ יִשְׂרָאֵל
19 כוּ', וְהַיְינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְקַשֵּׁר אֶת יִשְׂרָאֵל
20 וּמַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא
21 הַמְחַבֵּר וּמְקַשֵּׁר עוֹלָמוֹת וּנְשָׁמוֹת עִם אֱלֹקוּת.
22 וְכֵן הוּא גַּם בְּאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא[34],
23 שֶׁהֵם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר[35],
24 שֶׁהֵם הַמְקַשְּׁרִים אֶת יִשְׂרָאֵל עִם הָעַצְמוּת
25 וּמַמְשִׁיכִים בָּהֶם בְּחִינַת זֶה. וְכַמְבוֹאָר בַּאֲרִיכָּה
26 בַּתַּנְיָא[36], שֶׁגַּם עַמֵּי הָאָרֶץ, וַאֲפִילּוּ הַפּוֹשְׁעִים
27 וּמוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, הִנֵּה הִתְקַשְּׁרוּתָם עִם
28 הָאֱלֹקוּת הִיא עַל יְדֵי רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמָשָׁל
29 הַבֵּן שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְקַשֵּׁר עִם מוֹחַ הָאָב. וְנִמְצָא,
30 תהלים מח, ב. וראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שפח ואילך. תרס"א ע' קעא ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 157 ואילך. 31) תשא
לב, א. שם, כג. 32) ואתחנן ד, מד. 33) בשלח טו, ב. 34) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). 35) תניא רפמ"ב. 36) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 וכמבואר בספר התניא: "וכן בכל דור ודור יש ראשי אלפי ישראל
2 שנשמותיהם הם בחינת ראש ומוח לגבי נשמות ההמון ועמי הארץ, וכן נפשות
3 לגבי נפשות כי כל נפש כלולה מנפש רוח ונשמה, מכל־מקום שורש כל הנפש
4 רוח ונשמה כולם מראש כל המדריגות עד סוף כל דרגין המלובש בגוף עמי
5 הארץ וקל שבקלים, נמשך ממוח
6 העליון שהיא חכמה עילאה כביכול,
7 כמשל הבן הנמשך ממוח האב שאפילו
8 צפרני רגליו נתהוו מטפה זו ממש על
9 ידי שהייתה תשעה חדשים בבטן האם
10 וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות
11 ולהתהוות ממנה צפרנים, ועם כל זה
12 עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד נפלא
13 ועצום במהותה ועצמותה הראשון
14 שהיתה טפת מוח האב, וגם עכשיו בבן
15 יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח
16 שבראש...".

17 **וְנִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם**
18 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְעַל יְדֵי**
19 **הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּמֹשֶׁה** הם שני
20 הדברים שבאמצעותם **נַעֲשִׂים**
21 **יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת זֶה,** כמבואר
22 לעיל באריכות.

23 **ה) אָמְנָם בְּחִינַת זֶה כְּפִי**
24 **שֶׁהִיא בְּיִשְׂרָאֵל** אינה נקראת 'זה'
25 בלשון זכר אלא **נֶאֱמְרָה בִּלְשׁוֹן**
26 **נְקֵבָה, עַם זוּ,** כפי שממשיך
27 ומבאר את המשמעות הפנימית של
28 הדבר.

29 **וּבִיאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה,**
30 **הַהִתְקַשְּׁרוּת** של בני ישראל
31 **בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ** הקדוש ברוך
32 הוא בעצמו **עַל יְדֵי לִימוּד**
33 **הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות הִיא**
34 **דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה**
35 **וּמִצְוֹת אֵינוֹ מִצַּד טַעַם וָדַעַת**
36 ההבנה וההיגיון **וְהֶרְגֵּשׁ הָאָדָם, כִּי, כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת**
37 **הוּא מִצַּד טַעַם וָדַעַת וְהֶרְגֵּשׁ,** מבוסס על הבנה שכלית ורגש הלב
38 **אֲפִילּוּ הֶרְגֵּשׁ דִּקְדוּשָׁה, הִנֵּה בְּאוֹפֶן כָּזֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה** האדם
39 המקיים תורה ומצוות **מְקוּשָּׁר עִם הָעַצְמוּת** של האלוקות,
40 מעורב **כָּאן אֵיזֶה דָּבָר מִלְּבַד הָעַצְמוּת** והקשר והשייכות של האדם
41 לתורה ומצוות איננו מבוסס רק על ההתקשרות אל העצמות אלא מעורב בו
42 השכל והרגש של האדם עצמו, והיינו המציאות האישית שלו. **וְכַמְבוֹאָר**

ביאור בדרך אפשר

43 **בַּתַּנְיָא**[37] **שֶׁאֲפִילּוּ צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד הַבּוֹרֵא** עם רגשות של
44 אהבת ה' **וְאַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים** ועם רגשות של אהבת ה' בדרגה גבוהה
45 הנקראת 'אהבה בתענוגים' (היינו שאיננו רחוק מאלוקות שאז רגש האהבה
46 לה' הוא של צמאון ותשוקה להתקרב, אלא שכבר הגיע לקרבה לאלוקות
47 ומתענג על כך), הנה אפילו צדיק עובד
48 ה' עם רגשות כאלה נעלים של אהבת
49 ה' ויראת ה' **אֵינוֹ בָּטֵל בְּמְצִיאוּת**
50 **לְגַמְרֵי,** איננו מתבטל לאלוקות
51 בביטול מוחלט כאילו איננו במציאות
52 **אֶלָּא** גם צדיק זה **הוּא דָּבָר בִּפְנֵי**
53 **עַצְמוֹ** מציאות לעצמו אלא שהוא
54 **יְרֵא ה' וְאוֹהֲבוֹ,** וכן הוא נקרא
55 **יֵשׁ מִי שֶׁאוֹהֵב**[38], מציאות של
56 'יש' שאוהב את ה', **וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ**
57 **כָּאן** בקיום תורה ומצוות המבוסס על
58 הבנה שכלית ורגש **אֵיזוֹ מְצִיאוּת**
59 **מִלְּבַד הָעַצְמוּת, אֲזַי אֵינוֹ**
60 **מִתְקַשֵּׁר עִם הָעַצְמוּת** והחיבור
61 שלו לאלוקות הוא במדריגות שהן
62 התפשטות והארה מעצם האלוקות ולא
63 העצמות. **וְהַהִתְקַשְּׁרוּת**
64 **בְּהָעַצְמוּת עַל יְדֵי לִימוּד**
65 **הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות הִיא**
66 **דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה**
67 **וּמִצְוֹת אֵינוֹ מִצַּד טַעַם וָדַעַת**
68 **וְהֶרְגֵּשׁ, וְלוּלֵא פְּנִיּוּת** וגם לא
69 מעורבות בכך פניות אישיות (של
70 'אינטרס' כזה או אחר), **גַּם** אפילו
71 **לֹא פְּנִיּוּת דִּקְדוּשָׁה, כְּמוֹ** למשל
72 פנייה וכוונה של קדושה **שֶׁהָעֵסֶק**
73 **בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת יוֹצִיא אוֹתוֹ**
74 **(עֶסֶק זֶאל אִים אַרוֹיסשְׁלֶעפְּן**
75 שזה יוציא אותו וישחרר אותו)
76 **מֵהַקְּלִיפּוֹת וּמִמַּצָּבוֹ הָרָע,** כי
77 גם זה נחשב לקיום תורה ומצוות מתוך
78 פניות **אֶלָּא** ההתקשרות והחיבור עם עצמות האלוקות הם דווקא כאשר
79 **קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלּוֹ הוּא בְּקִבְּלַת עוֹל,** מתוך קבלת עול
80 מלכות שמים והתבטלות לרצון ה', **וְהַיְינוּ, שֶׁלֹּא נוֹגֵעַ לוֹ** ולא אכפת
81 לו **שׁוּם דָּבָר** אפילו לא דברים שבקדושה, **וְרוֹצֶה רַק לְקַיֵּים אֶת**
82 **הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן** ומתבטל אליו.

83 **וְעִנְיָן זֶה** שקיום המצוות אינו מבוסס על ההבנה והרגש אלא נעשה מתוך
84 קבלת עול וביטול **מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁעֲבוֹדָתוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹות הִיא**

1 שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְעַל יְדֵי
2 הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּמֹשֶׁה נַעֲשִׂים יִשְׂרָאֵל בְּבְחִינַת זֶה.
3 ה) **אָמְנָם** בְּחִינַת זֶה כְּפִי שֶׁהִיא בְּיִשְׂרָאֵל
4 נֶאֱמְרָה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, עַם זוּ.
5 **וּבִיאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּעַצְמוּתוֹ**
6 **יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות הִיא**
7 **דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינוֹ מִצַּד טַעַם**
8 **וָדַעַת וְהֶרְגֵּשׁ הָאָדָם, כִּי, כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה**
9 **וּמִצְוֹת הוּא מִצַּד טַעַם וָדַעַת וְהֶרְגֵּשׁ, אֲפִילּוּ**
10 **הֶרְגֵּשׁ דִּקְדוּשָׁה, הִנֵּה בְּאוֹפֶן כָּזֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה**
11 **מְקוּשָּׁר עִם הָעַצְמוּת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן אֵיזֶה דָּבָר**
12 **מִלְּבַד הָעַצְמוּת. וְכַמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא**[37] **שֶׁאֲפִילּוּ**
13 **צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד הַבּוֹרֵא וְאוֹהֲבוֹ בַּתַּעֲנוּגִים,**
14 **אֵינוֹ בָּטֵל בְּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי, אֶלָּא הוּא דָּבָר בִּפְנֵי**
15 **עַצְמוֹ יֵרֵא ה' וְאוֹהֲבוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹהֵב**[38]**, וְכֵיוָן**
16 **שֶׁיֵּשׁ כָּאן אֵיזוֹ מְצִיאוּת מִלְּבַד הָעַצְמוּת, אֲזַי אֵינוֹ**
17 **מִתְקַשֵּׁר עִם הָעַצְמוּת. וְהַהִתְקַשְּׁרוּת בְּהָעַצְמוּת**
18 **עַל יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות הִיא דַּוְקָא**
19 **כַּאֲשֶׁר קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינוֹ מִצַּד טַעַם וָדַעַת**
20 **וְהֶרְגֵּשׁ, וְלוּלֵא פְּנִיּוּת, גַּם לֹא פְּנִיּוּת דִּקְדוּשָׁה,**
21 **כְּמוֹ שֶׁהָעֵסֶק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת יוֹצִיא אוֹתוֹ** (עֶסֶק זֶאל
22 **אִים אַרוֹיסשְׁלֶעפְּן**) **מֵהַקְּלִיפּוֹת וּמִמַּצָּבוֹ הָרָע,**
23 **אֶלָּא קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלּוֹ הוּא בְּקִבְּלַת עוֹל,**
24 **וְהַיְינוּ, שֶׁלֹּא נוֹגֵעַ לוֹ שׁוּם דָּבָר, וְרוֹצֶה רַק לְקַיֵּים**
25 **אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן. וְעִנְיָן זֶה מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ**

37) פל"ה (מד, סע"א ואילך). 38) תו"א הוספות קיד, ד. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

בְּאוֹפֶן שֶׁקַּלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת שָׁוִין[39], והוא נזהר לקיים בדיוק ובהידור גם דברים שמצד הגדרתם הם 'קלות שבקלות' **וְהַיְינוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁיֵּשׁ עִנְיָנִים** בתורה ומצוות **שֶׁהֵם אֶצְלוֹ קַלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת, שֶׁאֵינָם נוֹגְעִים לוֹ** ולא אכפת לו מהם **כָּל כָּךְ** במידה רבה מאד, **וְיֵשׁ עִנְיָנִים** בתורה ומצוות **שֶׁהֵם אֶצְלוֹ חֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת,** כיון **שֶׁעַל יָדָם** על ידי שמקיים ענינים חמורים אלה **נַעֲשֵׂית אֶצְלוֹ הַיְצִיאָה מִשְּׁאוֹל תַּחְתִּית כו'** והתעלות למצב רוחני נעלה, כך שגם מצידו אכן יש הבדל גדול בין מצוות 'קלות שבקלות' למצוות 'חמורות שבחמורות' **מִכָּל מָקוֹם,** למעשה **מְקַיֵּים אֶת כּוּלָּם בְּאוֹפֶן שֶׁקַּלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת שָׁוִין** ומקפיד ומדייק ונזהר בקיום 'קלות שבקלות' באותה מידה שבה מקיים 'חמורות שבחמורות'. **וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁעֲבוֹדָתוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְווֹת אֵינָהּ מִצַּד טַעַם וָדַעַת,** שכל והיגיון, שמצידו אכן יכולים להיות הבדלים בין 'קלות שבקלות' ל'חמורות שבחמורות' **אֶלָּא** קיום המצוות הוא **מִצַּד קַבָּלַת עוֹל, שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּים אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, וּמִצַּד הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵין חִילּוּק בֵּין קַלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת לַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת** והקדוש ברוך הוא רוצה בכולן בשווה.

וְכַיָּדוּעַ[40] בתורת החסידות **שֶׁהָרָצוֹן חָלוּק** שונה ונבדל **מִכָּל הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁבַּנֶּפֶשׁ,** כוחות הנפש המלובשים בגוף בהתלבשות פנימית, ופועלים בצורה גלויה בתודעה ובתחושות של האדם, וההבדל הוא **שֶׁכָּל הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, גַּם** אפילו **כֹּחַ הַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא הַמְעוּלֶּה** הנעלה ביותר **שֶׁבַּכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים** והנפש מתגלית בכוח השכל יותר מבשאר הכוחות הפנימיים, **יֵשׁ בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת** לפרטים שונים וענינים שונים, **וּכְמוֹ** למשל **בְּעִנְיַן הַשֵּׂכֶל,** שכאמור נימנה על הכוחות הפנימיים **שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר מְקַיֵּים פְּרָט אֶחָד** ממה שהשכל מחייב לקיים, ולא את שאר הפרטים **אֲזַי יֵשׁ בְּיָדוֹ** לפחות **פְּרָט זֶה,** אף שאין בידו את שאר הפרטים **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּרָצוֹן,** כוח הרצון שבנפש (שאיננו מהכוחות הפנימיים אלא למעלה מהם, כפי שיבואר) **אִם אֵינוֹ מְקַיֵּים אֲפִילּוּ פְּרָט אֶחָד** ויחיד מהרצון הכללי, **אֲזַי חָסֵר כָּל עִנְיַן הָרָצוֹן** ולא חסר רק אותו פרט אחד, **וְהַיְינוּ, שֶׁהָרָצוֹן הוּא בְּאֶחָד בִּשְׁנֵי פָנִים,** פעולת הרצון היא באחד משני האופנים, **אוֹ שֶׁמְּקַיֵּים** ומבצע בפועל **אֶת כָּל פְּרָטֵי הָרָצוֹן,** כל הפרטים בלי יוצא מן הכלל **שֶׁאָז** כשהוא מקיים את הרצון לכל פרטיו בלי להחסיר אפילו פרט אחד **הוּא מַשְׁלִים** וממלא **אֶת הָרָצוֹן,** שזהו אופן אחד **אוֹ** האופן השני **שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּים אֶת הָרָצוֹן כּוּלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁמַּחֲסִיר פְּרָט אֶחָד, אֲפִילּוּ** אם נמנע מלקיים **פְּרָט קַל, שֶׁאָז** כשחסר קיום של פרט אחד קל **חָסֵר כָּל הָרָצוֹן** ואין בכך קיום של הרצון כלל.

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, והסיבה להבדל האמור בין כוח הרצון לכוחות הפנימיים היא **לְפִי שֶׁהָרָצוֹן הוּא כֹּחַ מַקִּיף** כוח כללי שלמעלה מהתלבשות פנימית בגוף, **וּמַקִּיף נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר** וב'מקיף' עצמו מדובר על 'מקיף' בדרגה נעלית ביותר **שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר עִם עִנְיָנִים פְּנִימִיִּים** אלא נעלה ומובדל מהם לגמרי (כי הכוחות הפנימיים מוגבלים ומצומצמים לפי יכולת הקליטה של אברי הגוף, ואילו הרצון הוא כוח כללי שהוא גילוי של הנפש עצמה, ואינו מוגבל לפי אברי הגוף).

וּמִזֶּה מהמבואר לעיל על מעלת הרצון שהוא 'מקיף' וההבדל בינו לכוחות הפנימיים, כפי שהוא בכוחות הנפש **מוּבָן** בנמשל, לגבי הרצון העליון האלוקי **שֶׁמִּצַּד הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין קַלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת**

---

39) ראה תנחומא עקב ב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1191 ואילך. ח"ל ע' 151. סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 488 ואילך. 40) ראה סה"מ תרע"ח ע' שמו. ד"ה ואני תפלתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, ב). ד"ה אגורה תרצ"ה (סה"מ קונטרסים שם שנ, ב ואילך). לקו"ש ח"ל שם.

ביאור בדרך אפשר

וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת אלא גם המצוה הכי קלה היא הרצון העליון בדיוק כמו המצוה הכי חמורה, **וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹצֶה לְקַיֵּים אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן,** וזו הסיבה שבגללה הוא מקיים את מצוות ה', ולא בגלל פניות או סיבות אחרות, **אֲזַי לֹא נוֹגֵעַ לוֹ** ומצד האדם אין שום הבדל **אִם מִצְוָה זוֹ הִיא מִקַּלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת אוֹ מֵחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת** אלא הוא נזהר ומקפיד על קיום מצוה מ'קלות שבקלות' בדיוק כמו שהוא נזהר ומקפיד על קיום מצוה מ'חמורות שבחמורות', **וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹות** באופן כזה, מתוך רצון למלא את הרצון העליון **אֵינוֹ מִצַּד טַעַם וָדַעַת** ואינו מבוסס על שכל והיגיון, **אֶלָּא** זהו קיום המצוות **מִצַּד קַבָּלַת עוֹל, כְּמוֹ עֶבֶד** שמסור למילוי הרצונות של **פָּשׁוּט** אדונו מתוך התבטלות מלאה לאדון ולא מתוך הבנה והשגה שבחשיבות האדון וחשיבות המעשים שהוא עושה עבורו שהרי הוא עבד 'פשוט' ולא בעל הבנה והשגה, **אוֹ** שהעבודה מתוך קבלת עול וכדי למלא את הרצון העליון היא **כְּמַדְרֵיגָה נַעֲלֵית יוֹתֵר** ממדריגת 'עבד פשוט' והיא, **בְּבְחִינַת בֵּן שֶׁהוּא עֶבֶד, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל**[41] במאמר דיבור המתחיל 'באתי לגני' שנאמר ביו"ד שבט שנה זו **בְּמַעֲלַת בֵּן שֶׁהוּא עֶבֶד** היינו בן שאביו הוא האדון שאותו הוא עובד **לְגַבֵּי עֶבֶד סְתָם,** עבד רגיל שאינו בן של האדון **שֶׁהָעֶבֶד** הרגיל **רַק מְמַלֵּא אֶת רְצוֹן הָאָדוֹן** בפועל, **אֲבָל אֵינוֹ מַרְגִּישׁ** בליבו **אֶת הָרָצוֹן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת טַעְמוֹ** של הרצון, **מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבֵּן** שקרוב אל אביו האדון ויודע ומכיר את הרצונות שלו ואת הסיבות לרצונות הללו ומבין אותם ומודע להם **שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת הָרָצוֹן וְיוֹדֵעַ אֶת טַעַם הָרָצוֹן, וּמִכָּל מָקוֹם** למרות שיש רגשות כלפי הרצון והבנה של הרצון וסיבותיו, למעשה **מְקַיְּימוֹ** את רצון אביו האדון **לֹא מִצַּד הַטַּעַם** והבנתו את טעם הרצון, וכן הרגשתו את הרצון, אינם הסיבה שבגללה הוא ממלא ומקיים את הרצון, **אֶלָּא** למעשה הוא מקיים את הרצון של אביו־אדונו **רַק כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת רְצוֹן הָאָדוֹן**[42].

וְכֵיוָן שֶׁדָּבְקָא עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּקַבָּלַת עוֹל מתוך ביטול לרצון העליון וכוונה למלא ולקיים את הרצון העליון **מִתְקַשְּׁרִים** ומתחברים **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הָעַצְמוּת, לָכֵן נֶאֱמַר עַם זוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, הַיְינוּ, שֶׁכָּל עִנְיָנוֹ** של היהודי העובד את ה' **הוּא** שמקבלת השפעה מהזכר המשפיע), **הֱיוֹתוֹ כְּלִי קִיבּוּל (נְקֵבָה וְעוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּקַבָּלַת עוֹל, וְעַל יְדֵי זֶה** העבודה בקבלת עול **נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת זֶה, שֶׁמּוֹרֶה עַל הִתְקַשְּׁרוּת עִם הָעַצְמוּת**

כמבואר לעיל באריכות.

ו) וְזֶהוּ התוכן הפנימי של הכתוב **עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ, פֵּירוּשׁ, שֶׁכָּל הַהִתְחַלּוּת** (הנרמזת במילה **יָצַרְתִּי** לשון יצירה ובריאה) **הִיא בִּשְׁבִיל עַם זוּ,** שכל התהוות הבריאה היא בשביל בני ישראל **וְעַם זוּ** והמטרה והתכלית של בני ישראל **הוּא בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהִלָּתִי** תהילתו של הקדוש ברוך הוא **יְסַפֵּרוּ, וְהַיְינוּ, שֶׁדָּבְקָא כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה** שבני ישראל עובדים את ה' **הִיא בְּבְחִינַת עַם זוּ, לְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁהוּא עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל, אֲזַי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ** היינו כללות עבודת ה' **בָּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי הַכַּוָּונָה הָעֶלְיוֹנָה,** כפי שממשיך ומבאר.

דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה שהאדם עובד את ה' **הִיא עַל פִּי טַעַם וָדַעַת** ומבוססת על השכל וההבנה, **הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת מַאן דְּמַחֲוֵי לֵיהּ בְּמָחוֹג קַמֵּיהּ מַלְכָּא כו'**[43], מסופר בגמרא שרבי יהושע בן חנניה היה עומד בבית הקיסר, ובפני הקיסר, הראה לו אפיקורס אחד שהיה שם, ברמז, על ידי תנועה: העם שאדוניו,

1 וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, וְלָכֵן, 2 כַּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹצֶה לְקַיֵּים אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, 3 אֲזַי לֹא נוֹגֵעַ לוֹ אִם מִצְוָה זוֹ הִיא מִקַּלּוֹת 4 שֶׁבַּקַּלּוֹת אוֹ מֵחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, וְהַיְינוּ, לְפִי 5 שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹות אֵינוֹ מִצַּד טַעַם וָדַעַת, אֶלָּא מִצַּד 6 קַבָּלַת עוֹל, כְּמוֹ עֶבֶד פָּשׁוּט, אוֹ בְּמַדְרֵיגָה נַעֲלֵית 7 יוֹתֵר, בִּבְחִינַת בֵּן שֶׁהוּא עֶבֶד, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר 8 לְעֵיל[41] בְּמַעֲלַת בֵּן שֶׁהוּא עֶבֶד לְגַבֵּי עֶבֶד סְתָם, 9 שֶׁהָעֶבֶד רַק מְמַלֵּא אֶת רְצוֹן הָאָדוֹן, אֲבָל אֵינוֹ 10 מַרְגִּישׁ אֶת הָרָצוֹן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת טַעְמוֹ, מַה 11 שֶּׁאֵין כֵּן הַבֵּן שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת הָרָצוֹן וְיוֹדֵעַ אֶת טַעַם 12 הָרָצוֹן, וּמִכָּל מָקוֹם מְקַיְּימוֹ לֹא מִצַּד הַטַּעַם, 13 אֶלָּא רַק כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת רְצוֹן הָאָדוֹן[42]. וְכֵיוָן 14 שֶׁדָּבְקָא עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּקַבָּלַת עוֹל 15 מִתְקַשְּׁרִים עִם הָעַצְמוּת, לָכֵן נֶאֱמַר עַם זוּ בִּלְשׁוֹן 16 נְקֵבָה, הַיְינוּ, שֶׁכָּל עִנְיָנוֹ הוּא הֱיוֹתוֹ כְּלִי קִיבּוּל 17 (נְקֵבָה), וְעוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּקַבָּלַת עוֹל, וְעַל יְדֵי זֶה 18 נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת זֶה, שֶׁמּוֹרֶה עַל הִתְקַשְּׁרוּת עִם 19 הָעַצְמוּת.

20 ו) וְזֶהוּ עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ, פֵּירוּשׁ, 21 שֶׁכָּל הַהִתְחַלּוּת (יָצַרְתִּי) הִיא בִּשְׁבִיל 22 עַם זוּ, וְעַם זוּ הוּא בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ, 23 וְהַיְינוּ, שֶׁדָּבְקָא כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא בִּבְחִינַת עַם 24 זוּ, לְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁהוּא עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל, אֲזַי 25 אֶפְשָׁר לִהְיוֹת תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ בָּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי 26 הַכַּוָּונָה הָעֶלְיוֹנָה. דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא עַל 27 פִּי טַעַם וָדַעַת, הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת מַאן דְּמַחֲוֵי לֵיהּ 28 בְּמָחוֹג קַמֵּיהּ מַלְכָּא כו'[43], וְהַיְינוּ[44], שֶׁגַּם אִם

41) ד"ה באתי לגני שנה זו פ"ד (ספר המאמרים תשי"ב ע' ריא). 42) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 132. וראה תו"ח ויקהל תקפח, ב ואילך [ח"ב שצו, א]. המשך תרס"ו ע' שח [תי] ואילך. 43) חגיגה ה, ב. 44) ראה סה"מ תרנ"א ע' עה

ביאור בדרך אפשר

הקדוש ברוך הוא, החזיר את פניו ממנו. הראה לו גם הוא, רבי יהושע, לאפיקורס, ופשט את ידו ואמר לו: ידו נטויה עלינו. אמר הקיסר לרבי יהושע: מה הראה לך, מה רצה לרמז לך? אמר לו: רצה לרמז לי, העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו, ואני הראיתי לו שידו נטויה עלינו. אמרו לו לאותו אפיקורס, מה הראית אתה לון? אמר להם: הראיתי לו העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו, ושאלוהו: ומה הראה לך הוא? אמר להם: אינני יודע, לא הבנתי. אמרו: אדם שאיננו יודע מה מראים לו ברמז, יראה תנועות לפני המלך?! הוציאוהו והרגוהו. ומוסבר על כך בחסידות שבפני המלך צריך להיות בתכלית הביטול, ומי שעושה תנועה לפני המלך, מראה עצמו למציאות בפני המלך, ומזה רואים עד כמה עבודת ה' צריכה להיות בביטול

וְהַיְינוּ[44], **שֶׁגַּם אִם הוּא צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד הֲוָיָ' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה בַּתַּעֲנוּגִים,** כמובא לעיל מספר התניא, ועבודתו היא בדרגה נעלית של יראת ה' ואהבת ה'

הֲרֵי עדיין **צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ כּוּ'** ולכן צריך להיות בתכלית הביטול, ולמרות זאת, **וַעֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת יֵשׁוּת** עם תחושה של יישות עצמית, **יֵשׁ מִי שֶׁאוֹהֵב, וְאַף שֶׁהֵיישׁוּת שֶׁלּוֹ הִיא בְּכָךְ שֶׁאוֹהֵב** ולמרות שהיישות העצמית שלו באה לידי ביטוי בכך שיש לו תחושות ורגשות של אהבת ה', ולכאורה הרי זה מצב נעלה ו'ישות' שהיא מעודנת, **מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי** בפועל **הוּא בְּבְחִינַת יֵשׁ, וְאִם כֵּן, עֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת מַאן דְּמַחֲוֵי לֵיהּ בְּמָחוֹג קַמֵּיהּ מַלְכָּא כּוּ'** שהיא דבר שאינו ראוי כלל, כמבואר לעיל. **וְרַק כַּאֲשֶׁר עֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת קַבָּלַת עוֹל** ומתוך ביטול מוחלט של המציאות האישית והיישות העצמית, שלכך רומז הביטוי **עַם זוּ,** לשון נקבה, כמבואר לעיל **שֶׁעַל יְדֵי זֶה** העבודה בקבלת עול דווקא **מִתְקַשֵּׁר עִם הָעַצְמוּת (בְּחִינַת זֶה), אֲזַי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ, שֶׁמְּסַפֵּר תְּהִלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בָּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי הַכַּוָּונָה הָעֶלְיוֹנָה.** וממלא ומקיים את הרצון העליון ובעבודתו הרי הוא ממלא ומשלים את הרצון העליון.

ביאור בדרך אפשר

וּמְדַיֵּיק בַּכָּתוּב עַם זוּ, עַם דָּיְיקָא, אַף שֶׁהַתּוֹאַר עַם מוֹרֶה עַל פְּחִיתוּת הַמַּדְרֵיגָה[45], כלשון הגמרא 'גחלים עוממות', היינו שהאש כמעט כבתה בהן ואינה ניכרת בחוץ, בשונה מ'גחלים לוחשות' שהאש בוערת בהן, וכדברי אדמו"ר הזקן ב'שער היחוד והאמונה' בספר התניא "דאין מלך בלא עם, פירוש עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך", **כִּי, עַל יְדֵי עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל** (הנרמזת במילה **זוּ**), **הִנֵּה גַּם** אפילו **בְּבְחִינַת עַם נַעֲשֵׂית הַהִתְקַשְּׁרוּת** של היהודי העובד את ה' **עִם הָעַצְמוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂים** בני ישראל **בְּבְחִינַת זֶה** כמו שהאלוקות עצמה היא בבחינת 'זה', וכפי שממשיך ומבאר.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁכָּל הַנִּבְיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה בלשון 'כה אמר ה'' **(וְלֹא בְּזֶה** ורק משה רבינו נתנבא בלשון 'זה הדבר אשר צוה ה''**),** ולכאורה לא כל אדם שייך למדריגת 'זה', מכל מקום, **הִנֵּה חִילּוּק זֶה** שבדרך כלל שייכים לבחינת 'כה' ולא לבחינת 'זה' **אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמְּדוּבָּר אוֹדוֹת עִנְיָנִים שֶׁל מַדְרֵיגוֹת, שֶׁעַל יָדָם** על ידי התעלות לדרגה גבוהה **מַגִּיעִים** יש שייכות ו'נגיעה' **בְּבְחִינַת אוֹרוֹת** אלוקיים **וְגִילּוּיִים** והארה והתפשטות מהאלוקות במידה מוגבלת **בִּלְבָד, וּמִצַּד זֶה,** השייכות לאלוקות באופן כזה, שבו 'מגיעים' רק לאורות וגילויים **הִנֵּה גַּם** אפילו **מַדְרֵיגַת הַנִּבְיאִים, אֲשֶׁר** היא בודאי מדריגה גבוהה ביותר, כלשון הכתוב בשמואל, **רוּחַ הֲוָיָ' דִּבֶּר בָּם וּמִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנָם**[46], הרי גם מדריגת הנביאים **הִיא רַק בְּבְחִינַת כֹּה** ולא בבחינת 'זה'. **אָמְנָם עַל יְדֵי הֲעַבוֹדָה דְּקַבָּלַת עוֹל** מתוך התבטלות לרצון העליון, **שֶׁעַל יָדָהּ נַעֲשֵׂית הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת אוֹרוֹת וְגִילּוּיִים,** כמבואר לעיל באריכות, **הִנֵּה גַּם** אפילו **בְּחִינַת עַם** שאיננה מדריגה גבוהה ובודאי שהיא למטה ממדריגת הנביאים, בכל זאת

1 הוּא צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד הֲוָיָ' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה
2 בַּתַּעֲנוּגִים, הֲרֵי צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי
3 הַמֶּלֶךְ כּוּ', וַעֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת יֵשׁוּת, יֵשׁ מִי
4 שֶׁאוֹהֵב, וְאַף שֶׁהַיֵּישׁוּת שֶׁלּוֹ הִיא בְּכָךְ שֶׁאוֹהֵב,
5 מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי הוּא בְּבְחִינַת יֵשׁ, וְאִם כֵּן,
6 עֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת מַאן דְּמַחֲוֵי לֵיהּ בְּמָחוֹג
7 קַמֵּיהּ מַלְכָּא כּוּ'. וְרַק כַּאֲשֶׁר עֲבוֹדָתוֹ הִיא
8 בְּבְחִינַת קַבָּלַת עוֹל, עַם זוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְקַשֵּׁר
9 עִם הָעַצְמוּת (בְּחִינַת זֶה), אֲזַי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ,
10 שֶׁמְּסַפֵּר תְּהִלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בָּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי
11 הַכַּוָּונָה הָעֶלְיוֹנָה.
12 **וּמְדַיֵּיק** בַּכָּתוּב עַם זוּ, עַם דָּיְיקָא, אַף שֶׁהַתּוֹאַר
13 עַם מוֹרֶה עַל פְּחִיתוּת הַמַּדְרֵיגָה[45], כִּי,
14 עַל יְדֵי עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל (זוּ), הִנֵּה גַּם בְּבְחִינַת
15 עַם נַעֲשֵׂית הַהִתְקַשְּׁרוּת עִם הָעַצְמוּת, שֶׁעַל יְדֵי
16 זֶה נַעֲשִׂים בְּבְחִינַת זֶה. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּעִם הֱיוֹת
17 שֶׁכָּל הַנִּבְיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה (וְלֹא בְּזֶה), הִנֵּה
18 חִילּוּק זֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמְּדוּבָּר אוֹדוֹת עִנְיָנִים שֶׁל
19 מַדְרֵיגוֹת, שֶׁעַל יָדָם מַגִּיעִים בְּבְחִינַת אוֹרוֹת
20 וְגִילּוּיִים בִּלְבָד, וּמִצַּד זֶה, הִנֵּה גַּם מַדְרֵיגַת
21 הַנִּבְיאִים, אֲשֶׁר רוּחַ הֲוָיָ' דִּבֶּר בָּם וּמִלָּתוֹ עַל
22 לְשׁוֹנָם[46], הִיא רַק בְּבְחִינַת כֹּה. אָמְנָם עַל יְדֵי
23 הֲעַבוֹדָה דְּקַבָּלַת עוֹל, שֶׁעַל יָדָהּ נַעֲשֵׂית
24 הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת
25 אוֹרוֹת וְגִילּוּיִים, הִנֵּה גַּם בְּחִינַת עַם נַעֲשִׂים

ואילך. תרפ"ט ע' ה. וש"נ. 45) ראה תניא שעהיוה"א רפ"ז (פא, ב). סה"מ תר"ס ע' ה. ובכ"מ. 46) ע"פ שמואל־ב כג, ב.

ביאור בדרך אפשר

נַעֲשִׂים בִּבְחִינַת זֶה (עַם זוּ), וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁמְּצַד עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל חֲרִי הָאָדָם הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים וְהַפָּשׁוּט שֶׁפָּשׁוּטִים שהוא במדריגת ׳עם׳ הֵם בְּשָׁוֶה, כי בקבלת עול אין ביטוי למעלות של האדם, אלא להיפך כל ענינה היא הביטול ובזה הפשוט בפשוטים איננו פחות מהגדול שבגדולים כְּשֵׁם שֶׁהָעֲבוֹדָה שֶׁמְּצַד קַבָּלַת עוֹל הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁקַּלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת שָׁוִין כי בעבודה שמצד קבלת עול עיקר הענין הוא מילוי הרצון העליון, ובזה אין הבדל בין מצוה הכי קלה ומצוה הכי חמורה, כמבואר לעיל באריכות.

ז) וְהִנֵּה אִיתָא מובא במִּדְרָשׁ[47], אָמַר הַקָּבָ״ה לבני ישראל בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲמַרְתֶּם לְפָנַי פַּעַם אַחַת זֶה אֵ־לִי, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא אַתֶּם אוֹמְרִים אוֹתוֹ דָּבָר שְׁתֵּי פְעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר[48] בנבואת ישעיה על לעתיד לבוא וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה גּוֹ׳ זֶה הֲוָיָ׳ גּוֹ׳ (וזה לשון הכתוב: ״ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה׳ קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו״). וְהַיְינוּ, ומשמעות הדברים שלעתיד לבוא תהיה התגלות של בחינת ׳זה׳ שלא היתה עדיין, היא שֶׁגַּם שאפילו בְּחִינַת זֶה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שעל זה נאמר בשירת הים ׳זה א־לי ואנוהו׳ שֶׁאָז בעת קריעת ים סוף רָאֲתָה שְׁפָחָה פשוטה עַל הַיָּם גילוי אלוקות מַה שֶּׁלֹּא רָאָה הנביא יְחֶזְקֵאל[49] (גָּדוֹל בַּנְּבִיאִים[50]), כדברי המדרש לגבי מתן תורה, ״ראה הפחות בימי משה מה שלא ראה יחזקאל גדול בנביאים, בני אדם שדברה עמהם שכינה פנים בפנים, שנאמר פנים בפנים דבר ה׳ עמכם וגו׳״, הנה אפילו בחינת ׳זה׳ שהתגלתה אז, בקריעת ים סוף, אֵינָהּ בְּעֶרְכָּהּ אין לה אפילו יחס והשוואה לִבְחִינַת זֶה

ביאור בדרך אפשר

שֶׁתִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא, בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּבִתְחִיַּת הַמֵּתִים, שֶׁאָז כשיהיה גילוי האלוקות של בחינת ״זה״ לעתיד לבוא יֹאמְרוּ שְׁתֵּי פְעָמִים זֶה, הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה גּוֹ׳ זֶה הֲוָיָ׳ קִוִּינוּ לוֹ, כפי שממשיך ומבאר.

בִּבְחִינַת זֶה (עַם זוּ), וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁמְּצַד עִנְיַן הַקַּבָּלַת עוֹל חֲרִי הָאָדָם הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים וְהַפָּשׁוּט שֶׁבַּפְּשׁוּטִים הֵם בְּשָׁוֶה, כְּשֵׁם שֶׁהָעֲבוֹדָה שֶׁמְּצַד קַבָּלַת עוֹל הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁקַּלּוֹת שֶׁבַּקַּלּוֹת וַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת שָׁוִין.

וְהִנֵּה אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[47], אָמַר הַקָּבָ״ה בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲמַרְתֶּם לְפָנַי פַּעַם אַחַת זֶה אֵ־לִי, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא אַתֶּם אוֹמְרִים אוֹתוֹ דָּבָר שְׁתֵּי פְעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר[48] וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה גּוֹ׳ זֶה הֲוָיָ׳ גּוֹ׳. וְהַיְינוּ, שֶׁגַּם בְּחִינַת זֶה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, בְּקִרִיעַת יַם סוּף, שֶׁאָז רָאֲתָה שְׁפָחָה עַל הַיָּם מַה שֶּׁלֹּא רָאָה יְחֶזְקֵאל[49] (גָּדוֹל בַּנְּבִיאִים[50]), אֵינָהּ בְּעֶרְכָּהּ לִבְחִינַת זֶה שֶׁתִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא, בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּבִתְחִיַּת הַמֵּתִים, שֶׁאָז יֹאמְרוּ שְׁתֵּי פְעָמִים זֶה, הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה גּוֹ׳ זֶה הֲוָיָ׳ קִוִּינוּ לוֹ. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, כַּמְבוֹאָר בַּמַּאֲמָר שֶׁל כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אַדְמוֹ״ר מהורש״ב נְשְׁמָתוֹ עֵדֶן[51], בַּעַל הַהִילּוּלָא[52], דְּהִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה הוּא זְעֵיר אַנְפִּין, וְזֶה הֲוָיָ׳ קִוִּינוּ לוֹ הַיְינוּ עַתִּיקָא קַדִּישָׁא. וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה, דְּזְעֵיר אַנְפִּין הוּא עִנְיָן שֶׁל קַטְנוּת וְצִמְצוּם, מיעוט האור עד שנקרא ׳פנים קטנות׳ וּבְאוֹפֶן בָּזֶה של מיעוט וצמצום הוּא הַגִּילּוּי דִּבְחִינַת זֶה כְּפִי שֶׁהוּא עַכְשָׁיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַיְינוּ, שֶׁהַגִּילּוּי הוּא רַק בְּהַשָּׂגָה וְלֹא בִּרְאִיָּה מוּחָשִׁית כי בזמן הזה, אדם גשמי בעולם הזה הגשמי יכול לקלוט אלוקות רק בהבנה והשגה שכלית אבל לא בראיה מוחשית, כי המציאות הגשמית היא העלם והסתר על האלוקות. וְלָכֵן גַּם בְּקִרִיעַת יַם סוּף שֶׁאָמְרוּ זֶה אֵ־לִי גּוֹ׳, וְרָאֲתָה שְׁפָחָה כּוּ׳, כי אכן היתה התגלות אלוקית נעלית מאד מִכָּל מָקוֹם, נִבְקַע הַיָּם לִשְׁנֵים עָשָׂר גְּזָרִים כְּנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים[53], כפירוש רש״י על הכתוב בתהילים ״לגוזר ים סוף לגזרים״ –

47) שמו״ר ספכ״ג. 48) ישעי׳ כה, ט. 49) מכילתא בשלח טו, ב. 50) דב״ר פ״ז, ח. 51) סה״מ תרנ״ד שם (ע׳ קנד) – מרמ״ז לזח״א (מהנ״ע) קלה, א. 52) דעש״ק ב׳ ניסן. 53) מכילתא בשלח יד, טז. פרקי דר״א פמ״ב. רש״י תהלים קלו, יג.

ביאור בדרך אפשר

"י"ב קרעים לי"ב שבטים", **הַיְינוּ שֶׁלְּכָל שֵׁבֶט הָיָה דֶּרֶךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ** וכל המושג של חלוקה לגזרים שונים ודרכים שונות הוא רק בדבר מצומצם, אבל בדבר שהוא בלי גבול ואין סוף, אין חלוקה לאופנים שונים. **וְהַגַּם דִּכְתִיב**[54] ולמרות שבשירת הים כתוב **אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בָּוָא"ו הַמְחַבֵּר** בין משה ובני ישראל, ולכאורה משמע שמשה ובני ישראל היו באותה דרגה, **מִכָּל מָקוֹם, הָיוּ חִילּוּקִים בֵּינֵיהֶם. וְהַיְינוּ** וסיבת החילוקים שבקבלת וקליטת האור האלוקי בזמן הזה, עד עת הגאולה, הוא **לְפִי שֶׁעַכְשָׁיו** קודם שבאה הגאולה **הַגִּילּוּי** האלוקי **הוּא** מתקבל ונקלט **רַק בְּהַסְתָּגָה וְלֹא בְּמוּחָשׁ, שֶׁאֵין הַגִּילּוּי שַׁיָּיךְ** על ידי השכל **לַחוּשִׁים הַגַּשְׁמִיִּים** האלוקי בעולם כפי שהם באברי הגוף הגשמי, **רְאִיָּה שֶׁבָּעַיִן, שְׁמִיעָה שֶׁבָּאוֹזֶן, רֵיחַ שֶׁבַּחוֹטֶם וְדִיבּוּר שֶׁבַּפֶּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן לֶעָתִיד־לָבוֹא יִהְיֶה הַגִּילּוּי** של האלוקות **דְּבְחִינַת זֶה (לֹא רַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁעִנְיָנוֹ צִמְצוּם, אֱלֹקֵינוּ זֶה, אֶלָּא) גַּם בְּשֵׁם הַוָי' (זֶה הַוָי'), שֶׁהוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה כְּאֶחָד**[55], **וּלְמַעְלָה מִזֶּה, בְּחִינַת הַוָי' שֶׁאֵין בּוֹ נְקוּדּוֹת דְּהַיְינוּ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנְּקוּדּוֹת**[56], **וְגִילּוּי זֶה יִהְיֶה בְּמוּחָשׁ, שֶׁכָּל אֶחָד יִרְאֶה בְּאָצְבָּעוֹ הַגַּשְׁמִית וְיֹאמַר זֶה הַוָי'**, פעמים, פעם אחת **זֶה דַּאֲרַיְךְ** בחינת 'אריך אנפין' שבכתר עליון **וְזֶה דְּעַתִּיק** בחינת 'עתיק יומין' שבכתר עליון. **וְכָל זֶה** גילוי האלוקות במדריגת "זה" ובמוחש **יִהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, שֶׁתִּהְיֶה גְּאוּלַת מִצְרַיִם בְּגַשְׁמִיּוּת, וּבְמֵילָא תִּהְיֶה גְּאוּלַת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת (כַּיָּדוּעַ** בתורת החסידות **שֶׁיְּרִידַת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף הוּא עִנְיַן גָּלוּת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת**[57] כי עצם הימצאות הנשמה האלוקית בתוך גוף גשמי היא כמו גלות ומאסר), והגאולה תהיה **בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וְיִקּוּיִם הַיְעוּד** האמור בנבואת ישעיה על לעתיד לבוא **רָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי הַוָי' דִּבֶּר**[58], עם דגש על 'ראו', היינו ראיה מוחשית, של 'מראה באצבעו ואומר זה', כמבואר לעיל.

ביאור בדרך אפשר

משם הוי' עם נקודות (וכמו שמבואר במאמר של אדמו"ר הריי"צ: "... האורות בעצם מהותם השם שם הוי'... דשם הוי' הוא כינוי אל האורות לפי דעצם האור הוא שם הוי' בלי שום נקודה, דנקודת הניקוד הוא ענין הציור בהאור, היינו שמתאר את האור, וכמו ניקוד הקמץ שהוא קמיצת האור והעלמו וניקוד הפתח הוא פתיחת האור והתגלותו, וכן כל ניקוד וניקוד הוא ציור בהאור, והנה עצם האור הוא שם הוי' בלי שום ניקוד, אבל כאשר האור מתרחק ממקורו ומסתעפים ממנו ענפים בכל המדריגות, הנה נעשו הנקודות ניקודים שונים לפי מעלת תואר וציור האור..."), **וְגִילּוּי זֶה** של שם הוי' לעתיד לבוא **יִהְיֶה בְּמוּחָשׁ, שֶׁכָּל אֶחָד** מישראל **יַרְאֶה בְּאָצְבָּעוֹ הַגַּשְׁמִית וְיֹאמַר זֶה הַוָי'**, פעמים, פעם אחת **זֶה דַּאֲרַיְךְ** בחינת 'אריך אנפין' שבכתר עליון **וְזֶה דְּעַתִּיק** בחינת 'עתיק יומין' שבכתר עליון. **וְכָל זֶה** גילוי האלוקות במדריגת "זה" ובמוחש **יִהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, שֶׁתִּהְיֶה גְּאוּלַת מִצְרַיִם בְּגַשְׁמִיּוּת, וּבְמֵילָא תִּהְיֶה גְּאוּלַת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת (כַּיָּדוּעַ** בתורת החסידות **שֶׁיְּרִידַת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף הוּא עִנְיַן גָּלוּת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת**[57] כי עצם הימצאות הנשמה האלוקית בתוך גוף גשמי היא כמו גלות ומאסר), והגאולה תהיה **בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וְיִקּוּיִם הַיְעוּד** האמור בנבואת ישעיה על לעתיד לבוא **רָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי הַוָי' דִּבֶּר**[58], עם דגש על 'ראו', היינו ראיה מוחשית, של 'מראה באצבעו ואומר זה', כמבואר לעיל.

54) בשלח טו, א. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 58. 55) זח"ג רנז, ב (ברע"מ). תניא שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. 56) ראה סה"מ תרח"ץ ע' קיב. ע' קכג. ד"ה שויתי ה' ה'תש"כ (סה"מ תש"כ ע' קס ואילך). 57) ראה תניא רפמ"ז. ובכ"מ. 58) ישעי' מ, ה.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ ויקרא, ג' ניסן ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

א. יום השבת שייך במיוחד לערב שבת, כי "ערב שבת" פירושו – כשמו – "ערב" והכנה ליום השבת. וכמרז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

ואע"פ שבענין זה (טירחא בערב שבת בתור הכנה ליום השבת) נכללים כל ימי השבוע ב"ערב שבת" – הרי רואים בפועל ב"מנהג ישראל" ("תורה הוא") שעיקר ההכנה לשבת היא בערב שבת כפשוטו – ביום הששי (וכן הוא בהלכה).

ומזה מובנת השייכות המיוחדת שבין יום הששי ליום השבת – מאחר שהטירחא דערב שבת מביאה ופועלת את האכילה דשבת, היינו, שהאכילה דשבת היא באותו ענין שבו היתה הטירחא בערב שבת.

ובנוגע לענייננו: יום הששי דשבוע זה – היתה קביעותו ביום ב' ניסן. ומאחר שיום השבת קשור במיוחד עם יום הששי, מובן, שהענינים דב' ניסן (דלקמן) שייכים גם ליום השבת.

ב. בנוגע לב' ניסן – ישנם ב' ענינים (ענין א' – ידוע ומפורסם לכל, וענין הב' – שמסיבות שונות אין שימת לב לענין זה בנוגע לפועל):

ב' ניסן הוא: (א) יום ההילולא דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, (ב) יום התחלת הנשיאות דבנו יחידו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

ובלשון הכתוב: "וזרח השמש ובא השמש", היינו, כאשר "בא השמש" – הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, הנה תיכף ומיד נפעל הענין ד"זרח השמש" – התחלת הנשיאות דממלא מקומו, בנו יחידו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

ובפרט כאשר מדובר אודות בנו יחידו של בעל ההילולא – מתחילה נשיאותו תיכף ומיד, ללא כל פעולה מיוחדת. וכמבואר בגמרא [במסכת הוריות (יא, ב), שענינה – הוראה על כל הדורות] ש"אין מושחין מלך בן מלך" אלא כאשר ישנה מחלוקת בדבר כו', משא"כ כאשר מדובר אודות בנו יחידו. וכמובא גם בפוסקים (רמב"ם הל' מלכים ספ"א) בנוגע להלכה.

ובפרט ע"פ הידוע גודל הקירוב והחיבה שרחש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לבנו יחידו, בחיים חייתו בעלמא דין.

ג. והנה, אע"פ שמצד סדר הזמנים ישנו לכל לראש הענין ד"בא השמש", ורק לאח"ז שייך הענין ד"זרח השמש", וכמרז"ל "אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא" – אעפ"כ, ביחס אלינו נוגע ושייך יותר הענין ד"זרח השמש", זריחת שמשו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

דהנה, ענינו של נשיא הדור שייך לכל בנ"י הנמצאים בדורו, היינו, שהוא הנשיא דכל בנ"י שבדורו – "מנער ועד זקן טף ונשים". ויתירה מזו: נשיא הדור הוא הנשיא על העולם כולו (כל עניני העולם שבדורו), כי כל העולם כולו נברא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", והוא הנשיא דכל בנ"י.

ומזה מובן, שכאשר מדברים אודות דורנו – נוגע ושייך בעיקר זריחת השמש דב' ניסן, היינו, התחלת הנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כי מאחר ש"בתר רישא גופא אזיל", מובן, שעניניו של נשיא הדור נוגעים ושייכים ביותר לדור זה בנוגע למעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר".

ד. אבל לאידך – כאשר מתבוננים במנהגי החסידים בנוגע לפועל, רואים שהענין ד"בא השמש" מתבטא בענינים של מעשה בפועל, כידוע מנהג החסידים במשך כמה שנים (יותר משני חזקה) ללמוד

משניות ולהוסיף בנתינת הצדקה כו'; ואילו בנוגע לענין ד"זרח השמש" – לא מצינו מנהגים מיוחדים בנוגע לפועל.

וטעם הדבר – כי בענין זה גופא "בתר רישא גופא אזיל":

בנוגע ל"בא השמש" – ישנו הענין דשבעה ושלושים וכו', ואילו בנוגע ל"זרח השמש" – הרי הענין דאמירת "מזל טוב" (באופן גלוי, הנשמע לרבים – כמנהג פולין) אינו מנהג חב"ד (לא נשמע מעולם מנהג כזה אצל חסידי חב"ד). וזאת – אע"פ שבהכרח לומר שישנו ענין זה, שהרי מפורש בפסוק "ובא השמש וזרח השמש", ויתירה מזו: הענין ד"זרח השמש" מתחיל עוד קודם ש"בא השמש", ובלשון חז"ל: עד שלא שקעה שמשו של זה זרחה שמשו של זה [וכמובן שזהו באופן ד"אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא"], וטעם הדבר – כי העולם לא יכול להיות ללא "שמש", אבל אעפ"כ, אין נוהגים בחב"ד לומר "מזל טוב" – באופן גלוי, הנשמע לרבים.

והנה, משנ"ת שבנוגע ל"בא השמש" ישנו הענין דשבעה ושלושים כו' – הרי זה רק בשנה הראשונה. ובנדו"ד – הרי גם בשנה הראשונה הופסקה האבילות דשלושים ע"י חג הפסח ("ראשון לרגלים"), היינו, שגם אז הי' ענין זה רק במשך כשבועיים ימים. אבל בשנים שלאח"ז – הרי הענין ד"בא השמש" שייך רק באותו יום עצמו (ב' ניסן), וביום זה גופא – הרי מקצת היום ככולו (שזוהי ההלכה בנוגע לענינים אלו), ואילו עיקר ההדגשה ביום זה (מלבד מקצת היום) היא – בנוגע לענין ד"זרח השמש".

ועפ"ז מובן שכאשר "הימים האלה (ב' ניסן) נזכרים ונעשים" מידי שנה בשנה – מודגש בעיקר הענין ד"זרח השמש" (מאחר ששוב לא שייך הענין דשבעה ושלושים כו'). ובפרט ע"פ האמור לעיל שבנוגע לדורנו נוגע ושייך במיוחד הענין ד"זרח השמש" – התחלת הנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

אבל אעפ"כ, צריכים להתחיל עם הענין ד"בא השמש" (לימוד הוראה בנוגע לפועל מעניניו של בעל ההילולא) – כי כן הוא רצונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ("וזרח השמש"), כמובן ממכתביו ושיחותיו, ואפילו – ממאמריו.

ה. והנה, ההוראה הקשורה עם ענינו של בעל ההילולא ("ובא השמש") – צריכה להיות מובנת לכל, "מנער ועד זקן טף ונשים".

ולכן, לא נתעכב על הוראה הקשורה עם לימוד תורתו של בעל ההילולא, מאחר שענין זה אינו שייך לכאו"א מישראל באופן שוה,

[ובפרט כאשר מדובר אודות לימוד תורתו בפנימיות התורה, באופן דהבנה והשגה כו' – שענין זה שייך רק לאחרי שמגיעים לכלל הבנה והשגה בנגלה דתורה, שאז יכול להיות הענין ד"דע את אלקי אביך", וכתוצאה מזה – "ועבדהו בלב שלם"],

ועד"ז מובן שהלימוד מכללות הנהגתו של בעל ההילולא אינו שייך לכאו"א מישראל בשוה,

ולכן, נתעכב עתה על הוראה כללית השייכת לכאו"א מישראל באופן שוה – שהוראה זו מתבטאת בשמו של בעל ההילולא – שזהו ענין הנראה בגלוי לכאו"א מישראל.

ו. ובהקדים:

ידועה תורת הבעש"ט שכל דבר שיהודי רואה או שומע – צריך לשמש לו הוראה בעבודתו לקונו.

וענין זה מפורש בהלכה (אלא שלא שמים לב לדבר) – "בכל דרכיך דעהו": כאשר יהודי רואה או שומע דבר מסויים, הרי זה בכלל "דרכיך", ועל זה אומרים "בכל דרכיך דעהו", היינו, שעי"ז נוסף ענין בידיעת הקב"ה. זאת אומרת: לא זו בלבד שענין זה הוא "לשם שמים", אלא שבזה גופא הרי הוא מקיים את הציווי ד"דעהו" – ידיעת הקב"ה.

והדיוק בזה הוא – "בכל דרכיך דעהו", באופן של ידיעה דוקא, היינו, לא באופן של אמונה פשוטה

[כי ענין זה קיים גם קודם הענין ד"בכל דרכיך דעהו", ואין צורך בעבודה זו כדי לבוא לאמונה פשוטה], אלא באופן של ידיעה – הבנה והשגה.

ומאחר שמדובר אודות הידיעה באלקות שבא ע"י "דרכיך", ולא ע"י לימוד פנימיות התורה, מובן, שהכוונה ב"דעהו" היא ל"עצמותו ומהותו", ולא לענין של גילויים כו'.

וע"ד המבואר בתו"א (יד, ב) ש"המאור הוא בהתגלות, ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוקה מצוי", וכמובן בפשטות שכאשר כאו"א מישראל (כולל עמי הארץ ונשים כו') מתפלל להקב"ה הרי כוונתו היא ל"עצמותו ומהותו", "אליו ולא למדותיו", זאת אומרת, שכאשר מדובר אודות אנשים פשוטים שאין להם ידיעה בענינים של גילויים וכו' (בדוגמת הענין ד"דרכיך" ביחס ללימוד פנימיות התורה), הרי בודאי שכוונתם ל"עצמותו ומהותו".

ועפ"ז מובן שכאשר יהודי שומע אודות שמו של בעל ההילולא, או כאשר רואה את חתימת שמו של בעל ההילולא – הרי זו הוראה בעבודתו לקונו (ולא רק כאשר מדובר אודות לימוד תורתו של בעל ההילולא, או לימוד מכללות הנהגתו כו') – כי עבודתו צריכה להיות באופן ד"בכל דרכיך דעהו".

ויתירה מזו:

כאשר מדובר אודות לימוד תורתו של בעל ההילולא – ישנם בזה חילוקי דרגות בהתאם להבנה והשגה בפנימיות התורה כו', משא"כ כאשר מדובר אודות שמו של בעל ההילולא – הרי בענין זה אין חילוקים כלל. ומזה מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא קשורה עם עצם מציאותו, ולכן, הוראה זו היא בשוה אצל כאו"א, ללא כל חילוקים (שלא כבלימוד תורתו), מאחר שזהו ענין הקשור עם עצם מציאותו.

ומובן בפשטות ששם האדם קשור עם עצם מציאותו (ללא חילוק ביחס לדרגתו דרגתו בלימוד התורה וכיו"ב) – שהרי שמו הוא בשוה במשך כל ימי חייו (גם בקטנותו).

וכללות ענין השם שייך כבר תיכף ומיד כאשר יוצא לאויר העולם – כמבואר בכ"מ שחיבור הנשמה עם הגוף נפעל ע"י אותיות השם, ולכן, בהכרח לומר שבצאתו לאויר העולם ישנו כבר כללות ענין השם. ורק הכרזת השם בגלוי היא בשעת המילה, שאז הוא "תחלת כניסה נפש זו הקדושה" [ושלימותה – "גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא בי"ג שנים", כאשר נעשה בר־מצוה, כמבואר בשו"ע אדה"ז (מהדו"ב – או"ח סוס"ד)].

זאת אומרת: כשם שבנוגע לידיעת הקב"ה הרי הענין ד"בכל דרכיך דעהו" קאי על עצמותו ית', כמו כן מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא (שהיא בהתאם להוראה ד"בכל דרכיך דעהו") – קשורה עם עצם מציאותו של בעל ההילולא.

דהנה, בנ"י נקראים בשם "אדם", ע"ש "אדמה לעליון". ובפרט כאשר מדובר אודות צדיקים ונשיאי ישראל, ובענייננו – בעל ההילולא, שהי' "מורם מעם" וכו' – הרי אצלם מודגש ביותר כללות הענין ד"אדמה לעליון".

ולכן, כשם שהענין ד"בכל דרכיך דעהו" (אצל הקב"ה) קשור עם עצמותו ומהותו, כמו כן מובן, שההוראה משמו של בעל ההילולא ("אדמה לעליון") קשורה עם עצם מציאותו (כפי שזה מתבטא בשמו).

ז. והביאור בזה:

לבעל ההילולא היו ג' שמות: "שלום", "דוב", "בער". ואעפ"כ, כאשר מסתכלים בחתימת יד קדשו (בצילומים של מכתביו) רואים שהחתימה היא באופן שב' השמות האחרונים מחוברים לשם אחד – "דובער".

והנה, לכל לראש ישנו בזה ענין הנוגע להלכה בפועל [כי כאשר מדברים עם "בן ישיבה", ועאכו"כ

"ראש ישיבה", ועאכו"כ "רב" – הרי לכל לראש שואל הוא: למאי נפק"מ בנוגע להלכה בפועל] – ולפלא שאף אחד לא שם לב לענין זה, למרות שזהו ענין פשוט:

בנוגע לכתיבת שטרות ע"פ תורה – ישנו כלל שכאשר ישנם ב' שמות לאדם אחד, שם אחד הוא בלשון הקודש, והשם השני בלשון חול (לע"ז), כותבים לכל לראש את השם בלשון הקודש, ולאח"ז מוסיפים "המכונה" או "דמתקרי" – בשם לע"ז (חול).

ועפ"ז מובן שאופן החתימה של בעל ההילולא נוגע לענין של הלכה בפועל – כי אופן כתיבת השם בשטרות צריך להיות באותו אופן שבעל השם חותם את שמו (כידוע פרטי השקו"ט בענין זה בנוגע להלכה בפועל).

וכאמור לעיל – חתימת שמו של בעל ההילולא היא באופן שב' השמות האחרונים ("דוב" ו"בער"), שאחד מהם הוא בלשון הקודש ("דוב") ואחד מהם הוא בלשון של חול ("בער"), כתובים ביחד: "דובער", ללא כל הפסק ביניהם [היינו, לא זו בלבד שביניהם לא מופיעה התיבה "המכונה" או "דמתקרי"), אלא אין ביניהם אפילו הפסק דהיקף גויל], מאחר שהאות ב' כתובה פעם אחת בלבד, ומשמשת הן בתור סיום השם בלה"ק ("דוב"), והן בתור התחלת השם בלע"ז ("בער").

ח. ההוראה מזה בעבודת ה':

כללות החילוק בין השם בלשון הקודש ("דוב") לשם בלע"ז ("בער") הוא – בדוגמת החילוק שבין קודש לחול.

ובעבודת האדם – הרי זה בדוגמת החילוק שבין מחשבה ודיבור למעשה, היינו, שענין המעשה ביחס לדיבור ומחשבה הוא ע"ד ענין של חול ביחס לקודש.

דהנה, מבואר בכתבי האריז"ל החילוק שבין ד' עולמות אבי"ע – שעולם האצילות כולו טוב, עולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, עולם היצירה מחצה על מחצה, ועולם העשי' רובו ככולו רע. וכמובא בתניא (פ"ו) ש"כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו". ומזה מובן, שענין המעשה (בדוגמת כללות עולם העשי') הוא ענין של חול ביחס לענינים שלמעלה ממנו.

וזהו גם מה שמבואר בחסידות שהלשון "מעשה" מורה על ענין של כפי', מלשון "מעשין על הצדקה" – כי מאחר שענין המעשה קשור עם עולם העשי', שרובו רע, הרי בהכרח שיהי' כללות ענין הכפי' (עבודה באופן דאתכפיא), ולולי זאת יכולים להיות ענינים בלתי־רצויים.

ואעפ"כ, הרי "המעשה הוא העיקר" – כי עיקר העבודה מתבטאת בזה שלוקחים עניני חול, דברי הרשות, ועושים מהם ענינים של קדושה. וזהו ענין החיבור דב' השמות דלשון הקודש ולע"ז ביחד ("דובער") – שלוקחים ענינים של חול ועושים מהם עניני קדושה.

ויתירה מזו: לא זו בלבד שלוקחים עניני חול (דברי הרשות) ועושים מהם עניני קדושה, אלא תכלית השלימות היא – להפוך גם את הענינים דלעו"ז, שזהו כללות ענין עבודת התשובה – "זדונות נעשו לו כזכיות", ועד ל"זכיות" ממש (ללא כ"ף הדמיון).

ועי"ז נפעל כללות הענין דיתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות – כי כדי להפוך את החושך זקוקים לגילוי אור נעלה יותר ("יתרון האור").

ט. והביאור בזה:

מבואר בגמרא (קידושין עב, א) שתכונותיו של ה"דוב" הם – שהוא מסורבל בבשר, ואין לו מנוחה.

וענינו בעבודת האדם:

"מסורבל בבשר" – מורה על עבודה והתעסקות עם בירור והעלאת עניני הגוף וכללות העולם. דהנה, הנשמה מצד עצמה אינה שייכת לענין של "בשר", וכפי שאמר משה רבינו "מאין לי בשר", ועד"ז מובן בנוגע לבחי' משה רבינו שבכאו"א מישראל, ובכללות – נשמתו של כאו"א מישראל, שמצד הנשמה אין

לו שייכות כלל לענינים של בשר. ואעפ"כ ירדה הנשמה למטה ונתלבשה בגוף כו' – כדי לברר את הגוף וחלקו בעולם, כי תכלית הכוונה היא – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ע"י בירור והעלאת התחתונים.

ומאחר שה"דוב" הוא "מסורבל בבשר", ריבוי בשר, מובן, שניתנו לו כחות נעלים ביותר – שהרי "איני מבקש לפי כחי, אלא לפי כחן", היינו, כאשר הקב"ה תובע עבודה קשה ביותר (מאחר ש"מסורבל בבשר"), הרי בודאי שנותן את הכחות הדרושים לעבודה זו, שיוכל לברר ולהעלות את עניני העולם לקדושה.

ועבודה זו נעשית באופן ש"אין לו מנוחה":

כאשר מתבוננים בהתנהגותו של "דוב" הנמצא ב"גן חיות" – רואים במוחש שאין לו מנוחה: אפילו כאשר הוא סגור בתוך כלוב, ואינו יכול להתהלך בחפשיות, הרי הוא מתנועע ומתהלך אנה ואנה בתוך הכלוב, ואינו מוצא מנוחה. וכמובן, שגם בהיותו חפשי אין לו מנוחה, אלא עיקר החידוש הוא – שגם בהיותו סגור בתוך כלוב, ללא אפשרות של יציאה לחפשי, הנה גם אז הנהגתו היא באופן שאין לו מנוחה.

והנה, כל עניני עוה"ז "נשתלשלו מהן" – מרוחניות הענינים, ומזה מובן שישנו ענין זה גם בעבודה הרוחנית – שזהו כללות הענין דעבודת הנשמות, שעליהם נאמר "צדיקים אין להם מנוחה כו'".

דהנה, המלאכים נקראים בשם "עומדים", משא"כ הנשמות שהם בבחי' "מהלכים" – היינו, שעבודתם של נש"י היא באופן שאינם יכולים להשאר במעמד ומצב הקודם, "אין להם מנוחה", אלא הם נמצאים תמיד בתנועה של הליכה מדרגא לדרגא.

ואפילו כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו יכול להתעלות לדרגא נעלית יותר (ברגע זה עכ"פ) – הרי זה גופא פועל אצלו מצב של היפך המנוחה, בעמדו בתנועה של תשוקה וצמאון להתעלות לדרגא נעלית יותר. וכידוע שהצמאון עצמו הוא ענין של עבודה – בדוגמת כללות העבודה דאהבת ה' (הבאה מחמת גודל התשוקה והצמאון כו').

ואע"פ שכללות הענין דאהבת ה' היא ענין של "גדפין" ביחס לכללות העבודה – הרי אהבת ה' נכללת במנין רמ"ח מ"ע, ויתירה מזו: אהבת ה' היא השורש דכל רמ"ח מ"ע, כמבואר בתניא (פ"ד), וכן הוא ע"פ נגלה דתורה.

ועפ"ז מובן שהשם "דוב" מורה על כללות העבודה באופן ד"מסורבל בבשר" (בירור עניני העולם כו'), ובאופן ד"אין להם מנוחה".

והנה, השם "דוב" הוא בלשון הקודש. ונוסף לזה – ישנו השם "בער", בלשון של חול (בלע"ז), ובאופן שב' השמות נעשים לשם אחד – "דובער", וההוראה מזה – שצריכים לחבר את עניני החול עם הקודש, עי"ז שמעלים את החול לקדושה.

זאת אומרת: לא זו בלבד שהעבודה היא באופן דהתעסקות עם ענינים של חול, היינו, שהנה"א מתעסקת עם הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, אלא העבודה היא באופן שמחברים את עניני החול עם עניני קדושה, עי"ז שהופכים את עניני החול לעניני קדושה.

י. אבל עדיין צריך להבין: כיצד יתכן באמת להפוך חול לקודש, הרי ישנה הבדלה בין קודש לחול – "המבדיל בין קודש לחול"?!

והביאור בזה מתבטא בהקדמת השם "שלום" קודם השם "דובער" (המורה על הפיכת החול לקודש):

"שלום" מורה על כללות הענין דחיבור הפכים. וזהו ענין התורה – "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", היינו, שהתורה פועלת "שלום" אפילו "בעולם", במעמד ומצב דהעלם והסתר (עולם מלשון העלם) – בירור והפיכת ענינן העולם (חול) לקדושה.

ומה שהתורה בכחה לפעול שלום בעולם (חיבור חול וקודש) – הרי זה לפי שבתורה עצמה אין חילוקים בין קודש לחול:

כאשר מדובר אודות קדושת ושלימות הס"ת – הרי בזה שוים כל אותיות ופסוקי התורה, היינו, שאין חילוק בין "אנכי ה' אלקיך" ובין "ואחות לוטן תמנע" (למרות שבנוגע לתוכן הענין ישנו חילוק בין ב' פסוקים אלו).

ובדוגמת מעמד ומצב העולם לעתיד לבוא, לאחרי קיום היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" – כמ"ש "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו כולם שכם אחד".

אבל אעפ"כ, מובן שגם לעת"ל יהי' חילוק בין חול לקדושה – שהרי גם לאחרי קיום היעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", יהיו אוה"ע במעמד ומצב ד"זרים" (כמ"ש "ועמדו זרים ורעו צאנכם"), זאת אומרת, שגם לעת"ל תהי' כללות העבודה דחיבור חול וקודש.

וע"ד המבואר בכ"מ שלעתיד לבוא תהי' כללות העבודה באופן של עליות בקדושה גופא. והרי מובן שלגבי דרגא נעלית יותר בקדושה, נחשבת הדרגא שלפנ"ז בדוגמת ענין של חול.

דוגמא לדבר: "עשר קדושות הן כו'" – שכל אחת מהן נחשבת לחול בערך לקדושה הנעלית ממנה. ועד"ז בנוגע לחילוקים שבין כהנים לוים וישראלים, שישראל נחשב לזר ביחס ללוי, ולוי נחשב לזר ביחס לכהן. ועד"ז ישנם חילוקים בשמותיו של הקב"ה: שם הוי', כללות ז' השמות שאינם נמחקים, ועניני קדושה סתם. וכיו"ב.

ומכל זה מובן שגם לעת"ל תהי' כללות העבודה דחיבור קודש וחול.

יא. וכאמור לעיל – "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", וכמרז"ל "כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה". זאת אומרת: לא זו בלבד שהתורה פועלת שלום למעלה, אלא התורה פועלת שלום גם למטה – "בעולם", מלשון העלם והסתר, היינו, הפיכת החול לקודש.

והדיוק בזה הוא "בפמליא של מטה": תיבת "פמליא" היא בלע"ז, ופירושה – מלשון חבורה ומשפחה ["פמליא" מלשון "פאמיליע" – באידיש, ועד"ז בשפת מדינה ההיא, וכן בשפת מדינה זו, וכיו"ב], היינו, כל הענינים שיש להם שייכות וקשר עם "מטה", ענינים זרים שהם מחוץ לחבורה דילי', מחוץ לגבול הקדושה.

ומצד גודל העילוי שבענין התורה – נפעל "שלום" אפילו "בפמליא של מטה", היינו, שלוקחים את הענינים דלעו"ז ומהפכים אותם לקדושה.

וכידוע פי' הבעש"ט עה"פ "סור מרע ועשה טוב", שלא זו בלבד שישנם ב' אופני עבודה, (א) "סור מרע" (באופן של דחי'), (ב) "ועשה טוב", אלא העבודה ד"עשה טוב" באה בהמשך ובאותו ענין ד"סור מרע" – "עשה טוב" מהפיכת הרע.

ועפ"ז מובן בנוגע לענייננו (ההוראה משמו של בעל ההילולא) – שהנתינת כח לכללות העבודה דחיבור חול וקודש, כפי שזה מתבטא בחיבור ב' השמות "דוב" ו"בער", לשון הקודש ולשון חול, לשם אחד ("דובער") – הרי"ז ע"י הקדמת כללות ענין ה"שלום", שמו הראשון של בעל ההילולא.

יב. וזוהי ההוראה הנלמדת מאופן חתימת שמו של בעל ההילולא:

מאחר שבעל ההילולא הי' חותם את שמו באופן שב' השמות "דוב" ו"בער" (לשון הקודש ולשון של חול) נעשים לשם אחד – "דובער", הרי בזה פתח הוא דרך חדשה בכללות ענין העבודה, שלא זו בלבד שצריכים להתעסק עם עניני חול, אלא צריכים לחבר את החול עם הקודש, עי"ז שמעלים את החול לקודש.

וענין זה מודגש ביותר אצל בעל ההילולא:

דובר כמ"פ שגם לאדמו"ר הזקן היו ב' שמות: "שניאור" – בלשון הקודש, ו"זלמן" – בלע"ז. אבל אעפ"כ, בנוגע לאופן חתימת השם ע"י אדמו"ר הזקן, מצינו שלפעמים חותם בשם "שניאור" בלבד, ולפעמים חותם בשם "זלמן" בלבד, וגם כאשר חותם "שניאור זלמן" – הרי ישנו הפסק בין השם דלשון הקודש לשם דלע"ז.

ובנוגע לאדמו"ר האמצעי – הנה אע"פ שמצינו בכמה אגרות שאדמו"ר האמצעי הי חותם בשם "דובער" (חיבור ב' השמות "דוב" ו"בער" ביחד), הרי אין זה בכל המקומות, כי ישנם מקומות (בהקדמה לכמה ספרים שנדפסו בחייו – תניא, ועוד) שבהם מופיע שמו – "דוב בער". ועד"ז בנוגע לשמו של המגיד – שלפעמים מצינו "דובער", ולפעמים – "דוב בער".

משא"כ בנוגע לבעל ההילולא – שבכל המקומות הי' חותם את שמו באופן שב' השמות הם ביחד – "דובער", כי אצלו הי' מודגש ביותר כללות הענין דחיבור והפיכת החול לקודש.

ונוסף לזה: ענינו של אדמו"ר האמצעי אינם שייכים כל כך לדורנו זה, משא"כ בנוגע לבעל ההילולא – שבנו יחידו הי' נשיא דורנו. ובפרט בעמדנו ביום ההילולא שלו (ב' ניסן) – הרי בודאי שבעיקר נוגעים ענינו של בעל ההילולא.

יג. ההוראה מכל האמור בנוגע למעשה בפועל – וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (שהתחלת נשיאותו "וזרח השמש" בב' ניסן) שהבחינה לדעת אם לימוד החסידות הי' כדבעי – הרי זה ה"בכן" בנוגע למעשה בפועל:

כאשר יהודי בא וטוען שעבודתו היא כדבעי, מאחר שהוא עמל ומתייגע ביותר, ועד שאינו מספיק לאכול ולישון כדי צרכו ("ער דערעסט ניט און דערשלאפט ניט וכו'") בנוגע לכללות עניני התורה ומצוותי' – שואלים אותו: האם עבודתך היתה באופן דהפיכת עניני החול לעניני קדושה?!

וכל זמן שעדיין לא פעל ענין זה בעבודתו – אין עבודתו בשלימות הראוי'. ומאחר שתובעים זאת מכאו"א, הרי בודאי שניתנו לו הכחות הדרושים לעבודה זו (כאמור לעיל).

והוראה זו נלמדת מאופן החתימה דבעל ההילולא:

חתימת כל הענינים (ללא חילוק בתוכן הענינים הכתובים קודם החתימה), היינו, סיום כללות העבודה – צריכה להיות באופן דחיבור חול וקודש, עי"ז שלוקחים את עניני החול ומעלים אותם לקדושה, עד שהחול והקודש הם ביחד – כמודגש באופן חתימת שמו של בעל ההילולא, שהשמות דלשון הקודש ולשון חול הם ביחד "דובער".

וחתימה זו של בעל ההילולא נשלחה לכל המקומות (כי החתימה היא על "אגרת" וכיו"ב, ששולחים אותה לכל המקומות), ובפרט לאחרי פירסום הדברים באופן של דפוס ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – כדי להדגיש ולפרסם שהוראה זו שייכת לכאו"א מישראל (שרואה או שומע אודות אופן החתימה דבעל ההילולא).

יד. והנה, האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת מחתימת שמו של בעל ההילולא (חיבור והפיכת חול לקודש) – מודגש גם ביום השבת (שלאחרי יום ההילולא):

כללות ענין השבת הוא – קודש, כמ"ש "ושמרתם את השבת כי קודש היא". ונוסף לזה – ישנו הענין דהוספה מחול על הקודש, ע"י עבודת בנ"י.

זאת אומרת: עבודתם של בנ"י היא – להוסיף מחול על הקודש, היינו, לקחת זמן השייך ליום חול, ולעשות ממנו חלק מיום השבת. ועי"ז פועלים ענין נעלה יותר מאשר כללות ענין השבת מצ"ע ("מקדשא וקיימא").

דהנה, אע"פ שהענין ד"מקדשא וקיימא" הוא למעלה ממדידה והגבלה (מאחר שאינו תלוי בעבודת האדם), ואילו ההוספה מחול על הקודש שע"י עבודת בנ"י היא באופן של מדידה והגבלה (שהרי ישנו זמן קצוב (מדוד ומוגבל) שיכולים להוסיף מחול על הקודש) – אעפ"כ, ישנו עילוי מיוחד בהוספה מחול על הקודש, שע"י עבודת בנ"י (נוסף על המעלה ד"קב שלו"), מצד כללות הענין דהפיכת החול לקדושה, שעי"ז נפעל "יתרון האור מן החושך".

ונוסף לזה:

כללות ענין השבת הוא – שבו נעשים כל הענינים ברורים ומוארים ("קלאר און ליכטיק"), וכמרז"ל שביום השבת לא הי' הענין ד"ויהי ערב", אלא במשך כל יום השבת הי' אך ורק ענין של אור – "ל"ו שעות שימשה אותה האורה".

וענין זה מצינו ביום השבת דוקא – כי בכל ששת ימי המעשה (אפילו ביום הראשון) מודגש הענין ד"ויהי ערב ויהי בוקר" [ובזה גופא צריך להבין: כיצד שייך הענין ד"ערב" ב"יום אחד", כאשר הי' הקב"ה יחיד בעולמו. ואכ"מ], משא"כ ביום השבת, שאז הי' רק ענין של אור – "ל"ו שעות שימשה אותה האורה".

וכפי שזה מתבטא גם בנוגע להלכה בפועל – בנגלה דתורה:

אפילו עם־הארץ אינו משקר בשבת, ולכן, כאשר אומר שעישר פירותיו, מותר לאכול את הפירות, אע"פ שבימי החול הרי זה איסור של דמאי. זאת אומרת, שביום השבת כל הענינים הם ברורים ומוארים לאמיתתם, ולא רק בנוגע למציאותו של העם־הארץ, אלא אפילו כאשר מדובר אודות נכסיו – הפירות שברשותו. ועפ"ז מובן, שביום השבת מודגשת עור יותר כללות ההוראה הנ"ל בנוגע לאופן חתימת שמו של בעל ההילולא (כנ"ל בארוכה) – כשם שכל הענינים נעשים ברורים ומוארים ביום השבת.

טו. בנוגע לפועל:

בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא, שאז עולים הענינים דיום ההילולא באופן ד"ויכולו", שזהו ענין התענוג כו' – ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע ללימוד הוראה הנ"ל מאופן חתימת שמו של בעל ההילולא.

וכאמור לעיל – הוראה זו שייכת לכאו"א מישראל, "מנער ועד זקן טף ונשים", ובאופן שוה – "ביום אחד".

ובפרט בנוגע לאלו שזכו לראות את בעל ההילולא, ועאכו"כ אלו שזכו לשמוע את תורתו של בעל ההילולא – שאליהם נוגעת הוראה זו ביתר שאת וביתר עוז.

ומצד כללות הענין ד"ואהבת לרעך כמוך", שזהו "כלל גדול בתורה" – מובן, שהם צריכים לפעול זאת בכל מקום שידם מגעת.

ובפרט ביום השבת, שאז מאירה בגלוי אהבת הקב"ה לבנ"י ואהבת בנ"י להקב"ה – והרי כללות הענין דאהבת הקב"ה קשור עם אהבת ישראל, כידוע ש"ואהבת את ה' אלקיך" הוא ענין אחד עם "ואהבת לרעך כמוך". וכמפורש גם בנגלה דתורה – בפירוש רש"י במסכת שבת (לא, א – ד"ה דעלך): "רעך ורע אביך אל תעזוב, זה הקב"ה", היינו, ש"רעך" קאי גם על הקב"ה, נוסף על הפירוש ד"רעך" כפשוטו.

ומזה מובן, שביום השבת ישנה נתינת כח מיוחדת בנוגע לכללות ההתעסקות באהבת ישראל. ולכן, צריכים להשתדל להשפיע על הזולת בנוגע לכל האמור לעיל, וכמובן, לא באופן של רוגזה ח"ו (ועאכו"כ באופן שלמטה מזה כו') – אלא בדרכי נועם ובדרכי שלום, מתוך אהבה וכו'.

טז. והנה, בעמדנו בימי חודש ניסן, שענינו – "ניסי נסים" (ב' נו"ן־ין), ישנה נתינת כח מיוחדת להצלחה בכל הענינים האמורים, היינו, לא זו בלבד שרואה פרי טוב בעמלו, לפי ערך היגיעה, אלא באופן של "ניסי נסים", היינו, באופן של מציאה, שלא לפי ערך היגיעה כלל.

ועד שזוכים לנס העיקרי – "בניסן עתידין ליגאל" – גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בגשמיות כפשוטה, למטה מעשרה טפחים.

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר", והם בתוכם – הן "ובא השמש" (בעל ההילולא דב' ניסן) והן "וזרח השמש" (כ"ק מו"ח אדמו"ר), ומשה ואהרן עמהם.

וזוכים לבנין בית המקדש השלישי, הקשור גם עם מדה השלישית – כללות ענין השלום.

ו"שלום" הרי זה גם מלשון שלימות – היינו, שנמצאים במעמד ומצב של שלימות, כי כל בנ"י יוצאים מהגלות, "מנער ועד זקן טף ונשים", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", וכולם יחד זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יהי' כללות קיום התומ"צ בתכלית השלימות – "כמצות רצונך", ובמהרה בימינו ממש.

* * *

יז. נוסף על האמור לעיל ששבת זו באה בהמשך לערב שבת – ב' ניסן, ישנו ענין מיוחד השייך ליום השבת עצמו – ג' ניסן:

מר"ח ניסן ואילך אומרים בכל יום פרשת הנשיאים – פרשת הנשיא שהקריב קרבנו ביום זה. וביום השלישי בניסן "נשיא לבני זבולון".

ובקביעות שנה זו – חל יום השלישי בניסן (שבו הקריב ה"נשיא לבני זבולון") – ביום השבת.

יח. והנה, הקשר ד"זבולון" (הנשיא שהקריב בג' ניסן) ליום השבת (כמודגש בקביעות שנה זו) דורש ביאור – דלכאורה, הרי זה דבר תמוה ביותר:

כללות ענינו של זבולון הוא – כמ"ש "זבולון בצאתך", היינו, שעבודת זבולון מתבטאת בזה שיוצא ממקומו לעסוק בפרקמטיא בעניני העולם. וזוהי השייכות ד"נשיא לבני זבולון" ליום השלישי – כי ע"י עבודת זבולון נפעל קשר וחיבור בין עניני העולם לעניני קדושה, היינו, שעבודת זבולון היא – בירור והעלאת עניני העולם לקדושה, שזהו כללות הענין דקו השלישי.

ועפ"ז מובן שעיקר העבודה ד"זבולון" היא – בימי החול, כי רק אז שייכת ההתעסקות בפרקמטיא, שעי"ז מרויחים ממון רב, ונותנים לצדקה יותר מ"מעשר", ואפילו יותר מ"חומש" (כמבואר באגה"ת (פ"ג) ובאגה"ק (ס"י)) – שזוהי כללות העבודה ד"זבולון".

ואילו העבודה דיום השבת קשורה (לכאורה) עם אופן העבודה ד"ישכר" – כי שבת קשור עם ענין התורה, וכמרז"ל שהתורה ניתנה בשבת (כמבואר בכ"מ קשר הענינים דשבת ותורה), והעבודה דלימוד התורה היא כללות העבודה דשבט ישכר.

ועפ"ז – הרי ענינו של יום השבת שייך יותר ליום השני דחודש ניסן, כי "ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא ישכר", שכללות עבודתו היא – לימוד התורה (שזהו ענין השבת), וכמבואר במדרז"ל שנתנאל בן צוער נשיא ישכר נתן עצה לשאר הנשיאים להתנדב קרבנות הללו, וטעם הדבר שעצה זו ניתנה ע"י נשיא ישכר דוקא – כי עיקר העבודה דשבט ישכר היא בלימוד התורה, כמ"ש "ומבני ישכר יודעי בינה לעתים גו'". וכמבואר בארוכה בדרוש הידוע ד"ה ביום השני הקריב גו' לאדמו"ר מהר"ש – אודות השייכות דישכר לענין התורה.

וא"כ, תמוה ביותר: כיצד קורין ביום השבת אודות הקרבן ד"נשיא לבני זבולון", ויתירה מזו: לאחרי אמירת פרשת הנשיא אומרים "יהי רצון כו' יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט" – שבט זבולון, וכל זה – ביום השבת?!

יט. והביאור בזה – בהקדים:

כללות העבודה ד"זבולון" (בירור ענייני העולם) היא באופן עראי ובאופן זמני בלבד, ולא באופן נצחי. דהנה, תכלית הכוונה בעבודת זבולון היא – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, זאת אומרת, שכללות מציאותם של התחתונים ובירורם (שזוהי העבודה דזבולון) היא רק כדי שתהי' דירה לו ית' בתחתונים, וא"כ, לאחרי שנעשית הדירה לו ית', שוב אין צורך להתעסק בבירור התחתונים, ולכן, כללות עבודה זו היא באופן עראי בלבד.

וזהו בדוגמת ענין ה"אגרת" – כמבואר בהוספות לתו"א בדרושי פורים (קיט, א) שישנו חילוק בין "ספר" ל"אגרת" (ש"התורה נקראת ספר והמגילה נקראת אגרת"): "ספר הוא נצחי תמיד, בלתי יבוטל לעולם . . אך האגרת אינו נכתב אלא לפי שעה בלבד, ולא להתקיים כלל, כי הרי אחר קריאתו את האגרת . . אין צריך לו עוד לעולם, כי אין ענין האגרת רק לקרות בו דבר הצריך לו לידע לפי שעה בלבד".

והנה, ב"אגרת הקודש" לאדמו"ר הזקן (חלק הרביעי דתושב"כ דתורת החסידות) בתחלתו, מבואר עילוי מיוחד בעבודת בעלי עסקים (זבולון) ביום השבת [וזוהי השייכות ל"אגרת הקודש" – כאמור לעיל שעבודת זבולון היא באופן של "אגרת", באופן עראי בלבד], כדלקמן.

כ. באגה"ק בתחלתו (ס"א (קג, א)) מדובר אודות כללות הענין דעבודת התפלה – שבזה ישנו חילוק בין ימי החול ליום השבת (בנוגע לבעלי עסקים). וז"ל:

"כל ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין להם פנאי כ"כ, רק אותם שיש להם פנאי או המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם, שיכולים להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות . . מהם יהי' היורד לפני התיבה . . והוא יאסוף אליו בסביב לו כל הסמוכים על שולחן אביהם או מלמדים שיוכלו להאריך כמוהו".

[ובעלי העסקים צריכים להשתדל שלא להפריע בענין זה, היינו, שהם לא ירדו לפני התיבה, אלא רק אלו שיכולים להאריך בתפלתם, ובזה גופא יוצאים הם ידי חובתם].

וממשיך שם: "אך בשבתות וימים טובים שגם כל בעלי עסקים יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם בכוונת לבם ונפשם לה' (מאחר שאין שום מניעה ועיכוב בענין זה), ואדרבה, עליהם מוטל ביתר שאת וביתר עוז . . לזאת גם הם ירדו לפני התיבה בשבת ויום טוב כו'".

ומזה מובן גודל העילוי בעבודת התפלה דבעלי עסקים (זבולון) ביום השבת – היינו, לא זו בלבד שביום השבת צריכים גם הם להאריך בתפלה כמו יושבי אוהל (מארי תורה), אלא אדרבה: "עליהם מוטל (ענין האריכות בעבודת התפלה) ביתר שאת וביתר עוז".

כא. והנה, באגה"ק הנ"ל מדובר אודות העילוי דבעלי עסקים בנוגע לעבודת התפלה (אע"פ שברוב המקומות באגה"ק מבואר שעיקר העבודה דבעלי עסקים היא – עבודת הצדקה).

והעילוי דבעלי עסקים בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות – מבואר בתו"א פ' תרומה (פ, ב ואילך):

עה"פ "אמצאך בחוץ אשקך גו' אנהגך אביאך אל בית אמי גו' אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני" – מבאר אדמו"ר הזקן בתו"א (שם) ש"אמצאך בחוץ קאי על בעלי עסקים", מאחר שכללות עבודתם היא "בחוץ" – בירור ענייני העולם (זבולון).

"אנהגך אביאך אל בית אמי, הוא בחינת תורה, כי גם הבעל עסק צריך לקבוע עתים לתורה, כי הגם שעיקר עבודתם הוא ע"י מעשה . . מ"מ ההמשכה צ"ל כסדר שמתלבשת תחלה במחשבה ודיבור ואח"כ במעשה, ומחשבה ודיבור זהו בחי' קביעות עתים לתורה של הבעלי עסק". ועל זה נאמר "אשקך", כי "עיקר גלוי נשיקין הוא ע"י קביעות עתים לתורה".

והנה, לא זו בלבד שגם בעלי עסקים צריכים לקבוע עתים לתורה, אלא אדרבה: "זהו יתרון מעלת

קביעות עתים לתורה של הבעל עסק, שהוא בחי' אתכפיא, יותר מביושבי אוהלים, ע"כ נק' עסק תורתם יין הרקח . . ריח ובחי' מקיף כו'".

ועד"ז מובן בנוגע לקיום המצוות – כפי שממשיך שם שגם "מי שאינו יכול ללמוד כלל ולקבוע עתים לתורה, עליו נאמר ג"כ מעסיס רמוני, ע"ד מארז"ל ע"פ כפלח הרמון רקתך שאפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון . . מלאים מצוות ודרך ארץ, והרי המצוות מעוררים ג"כ גילוי תענוג העליון, וכנודע מענין ריחא דלבושייכו כו'", היינו, שזהו ג"כ בחי' ריח ובחי' המקיף.

כב. עפ"ז מובן גודל העילוי דבעלי עסקים בנוגע לכללות העבודה בג' הקוין (תפלה, תורה, וקיום המצוות) שעליהם העולם עומד, הן ה"עולם קטן זה האדם", והן העולם כפשוטו.

והנה, אע"פ שבאגה"ק הנ"ל מבאר את העילוי שבעבודת בעלי עסקים ביום השבת בנוגע לעבודת התפלה בלבד – הרי זה משום שעיקר העבודה דיום השבת היא עבודת התפלה, ועד ש"בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת".

ועד"ז מובן שישנו עילוי מיוחד גם בקביעות עתים לתורה ובקיום המצוות דבעלי עסקים (ובמיוחד ביום השבת, שאז זמנם פנוי מעניני החול) – ע"פ המבואר בתו"א פ' תרומה.

וזוהי השייכות המיוחדת לפ' תרומה – כי בפ' תרומה מדובר אודות נתינת "תרומה לה'" מהכסף וזהב (וכל הי"ג או ט"ו דברים המנויים בפרשה), וב"תרומה" ישנם ב' פירושים: מלשון הפרשה, ומלשון הרמה – בדוגמת כללות עבודתם של הבעלי עסקים, שהם מרימים ומעלים את כספם וזהבם לעניני קדושה. ולכן, מבוארת מעלת הבעלי עסקים בתו"א דפ' תרומה דוקא.

וענין זה מתבטא ומודגש ביותר ביום השבת – שאז כללות עבודתם היא באופן דהרמה מעניני העולם, היינו, שהם עצמם מתעלים מעניני העולם ועוסקים רק בעניני קדושה.

ועפ"ז מובן שאין זה דבר פלא מה שבקביעות שנה זו חל יום השלישי בניסן, "נשיא לבני זבולון", ביום השבת – כי ביום השבת ישנו עילוי מיוחד בנוגע לכללות העבודה דבעלי עסקים (זבולון), כנ"ל בארוכה.

כג. והביאור בזה:

אודות כללות העבודה דזבולון נאמר – "שמח זבולון בצאתך", היינו, שיציאתו להתעסק בפרקמטיא, שזהו כללות הענין דבירור עניני העולם (שהוא בדוגמת ענין המסחר (ראה תו"א ר"פ וישב)], צריכה להיות באופן של שמחה.

ולכאורה, אינו מובן: כל "מסחר" יכול להיות בכמה וכמה אופנים, וא"כ, כיצד יכול לצאת למסחר מתוך שמחה, כאשר אינו יודע כיצד יסתיים המסחר – "אל יתהלל חוגר כמפתח"?!

ואעפ"כ, הוראת התורה (תורת אמת, ותורת חיים, הוראה בחיים) היא – "שמח זבולון בצאתך", כי כאשר זבולון יודע שיציאתו לעסוק בפרקמטיא היא בשליחותו של הקב"ה, הרי הוא בטוח שיצליח בשליחות זו, ולכן, יציאתו למילוי השליחות נעשית כבר מתוך שמחה ("שמח זבולון בצאתך").

זאת אומרת: גם כאשר יהודי עוסק בפרקמטיא מתוך ידיעה שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי", אלא בכחו של הקב"ה – יכול לעסוק בזה באופן סתמי, היינו, שלא חושב בשעת מעשה אודות התכלית והמטרה שבכללות עסקו בפרקמטיא – שיוכל לתת לצדקה וכיו"ב.

ובדוגמת אכילה ושתי' סתם, היינו, שאע"פ שאינו אוכל ושותה כדי למלא תאוותו ח"ו, אבל אעפ"כ אינו אוכל ושותה לשם שמים, אלא אוכל ושותה סתם – לבריאות גופו.

ואין זה דבר פראי ("א ווילדקייט") – כי הקב"ה ברא את האדם באופן כזה שכאשר עובר משך זמן שלא אכל ושתה, נעשה רעב וצמא, וטבע גופו מושך אותו לאכול ולשתות. זאת אומרת: למרות היותו

"אדם", ע"ש "אדמה לעליון", הטביע הקב"ה בטבע גופו שירצה לאכול ולשתות. וזהו טבע גופו של יהודי, ומבנ"י נמשך ונשתלשל ענין זה ("נשתלשלו מהן") גם בנוגע לאוה"ע.

אבל אעפ"כ, כאשר אוכל ושותה סתם, לשם בריאות גופו – אין זה באופן רצוי, ועד שצריכים תיקון על זה, כמבואר בתניא (פ"ז), כי התעסקותו בעניני אכילה ושתי' צריכה להיות "לשם שמים".

ועד"ז מובן שהעסק בפרקמטיא צריך להיות "לשם שמים", היינו, לא באופן סתמי (שאינו חושב אודות תכלית ומטרת הענין), אלא מתוך כוונה למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

וכאשר התעסקותו בפרקמטיא נעשית מתוך ידיעה והרגשה שזוהי שליחותו של הקב"ה – בטוח הוא שיצליח במילוי שליחותו של הקב"ה, ולכן, יציאתו היא באופן ד"שמח זבולון בצאתך".

כד. והנה, ההתעסקות בעניני העולם באופן האמור לעיל – מתבטאת בשם "זבולון":

השם "זבולון" הוא ע"ש "הפעם יזבלני אישי" (ויצא ל, כ), "לשון זבול . . בית מדור" (פרש"י עה"פ), שזהו ענין של דירה.

ועד"ז מצינו בגמרא (חגיגה יב, ב) שא' משבעת הרקיעים נקרא בשם "זבול", וענין זה קשור עם בית המקדש ("זבול שבו ירושלים ובית המקדש כו'") הנקרא בשם "זבול", כמ"ש "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים".

ובזה מרומז כללות העבודה דזבולון – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, בדוגמת ענינו של ביהמ"ק – "מכון לשבתך עולמים".

ועפ"ז מובז הקשר שבין כללות העבודה דזבולון ליום השבת:

כאשר עבודתו בעניני העולם (עבודת זבולון) היא כדי למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים – הרי הנהגתו ביום השבת היא באופן שמאריך בעבודת התפלה, וכיו"ב.

זאת אומרת: אופן הנהגתו ביום השבת (שמאריך בתפלה, וכיו"ב) היא "אבן הבוחן" לדעת אם עבודתו בעניני העולם (במשך כל השבוע) היא באופן המתאים – למלא את שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

כה. אבל עדיין נשאלת שאלה פשוטה:

רואים בפועל שישנם בעלי עסקים שאינם מאריכים בתפלתם ביום השבת, וכפי שראו במוחש בשבת זו ובבית כנסת זה – שבעלי העסקים שהתפללו כאן סיימו את תפלתם ביחד עם המנין, וישנם כאלו שסיימו את תפלתם לפנ"ז – קודם שהמנין סיים את התפלה, ועאכו"כ שלא האריכו בתפלתם?!

גם אצל ה"מארי תורה" הנמצאים כאן לא ראינו "שטורעם" בעבודת התפלה באריכות כו', אלא אריכות התפלה אצלם היתה ע"פ ה"שעון"! – אינני רוצה לומר זאת על כולם, אבל עכ"פ ישנם אחדים שנמצאים במעמד ומצב כזה!

והנה, בשלמא בנוגע ל"מארי תורה" – ישנו תירוץ ואמתלא: באגה"ק הנ"ל מודגש ענין האריכות בתפלה בשבתות וימים טובים בנוגע לבעלי עסקים, ש"עליהם מוטל (הדבר) ביתר שאת וביתר עוז", משא"כ בנוגע ל"מארי תורה" שזמנם פנוי להאריך בתפלה גם בימי החול (ולכן, אין הדגשה מיוחדת בנוגע ליום השבת);

אבל כאשר מדובר אודות בעלי עסקים – אין שום תירוץ ואמתלא, מאחר שאודותם נאמר בהדגשה מיוחדת שביום השבת צריכים הם לעסוק באריכות התפלה!

ובפרט כאשר הוא מחזיק את עצמו ל"סוחר", ועד שכאשר מישהו אומר עליו שהוא "בחור־ישיבה", הרי זה נחשב אצלו כ"סטירת לחי", כי הוא מחזיק את עצמו ל"סוחר גדול" – וא"כ, הרי בודאי שביום השבת צריך לעסוק בעבודת התפלה!

כו. והנה, בעמדנו ביום השבת, ובפרט ביום ההילולא דב' ניסן, צריכים ללמד זכות על בנ"י – ועד"ז בענייננו:

מבואר במאמרי בעל ההילולא (ובמיוחד – בהמשך תער"ב) שישנם כמה אופנים בעבודת ה': ישנה עבודה באופן של רעש, עבודה באופן של רוח, עבודה באופן של אש, וכיו"ב. אבל תכלית השלימות בעבודה – הרי זה כאשר העבודה היא באופן ד"קול דממה דקה" ("לא ברעש ה' גו'").

ועד"ז בענייננו: עבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה", ולכן, לא רואים אצלו שום תנועה חיונית, "מ'זעט ניט קיין שאקל, מ'זעט ניט קיין טרייסל", לא שומעים אותו להרים קולו בתפלה, ועאכו"כ שלא שומעים ממנו "ניגון חסידי" – עבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה", בדוגמת עולם האצילות כאן למטה!!

ישנו אמנם אופן העבודה ד"חיות" ו"שרפים", שעבודתם היא באופן של "רעש גדול", "דער שטורעם'ט, דער ליארעמט, דער פאטשט מיט די הענט, און דער פליט וכו"; אבל עבודתו היא באופן נעלה יותר – "קול דממה דקה", בדוגמת אופן העבודה דעולם האצילות!

והנה, כל זה הוא רק כאשר מדובר אודות "לימוד זכות". אבל כאשר מדברים אודות עצם הענין – הרי "המעשה הוא העיקר", וכפתגם הידוע של בעל ההילולא: "טאפארו־דא־פלאחו", היינו, הגרזן על העץ, מעשה בפועל, ואי אפשר להסתפק בזה שה"גרזן" נמצא במקום אחד, ה"עץ" נמצא במקום שני, והאדם עצמו נמצא במקום שלישי!

כז. בנוגע לפועל:

ידוע המבואר בכ"מ שבימינו אלו לא שייך אופן העבודה ד"תורתו אומנתו" בדוגמת רשב"י וחבריו. ומזה מובן שאופן העבודה דרובם ככולם מבנ"י היא בדוגמת העבודה דבעלי עסקים. וגם אלו שעוסקים בצרכי ציבור – הרי עבודתם היא בבחי' עסק, בדוגמת העבודה דבעלי עסקים.

ועפ"ז מובן שהנהגת כולם צריכה להיות באופן האמור לעיל:

לכל לראש צריכים להוסיף בקביעות עתים לתורה, וכמדובר כמ"פ שהקביעות צריכה להיות באופן דקביעות בנפש. וביום השבת צריכים לעסוק בעבודת התפלה באריכות, ועי"ז נוסף עילוי גם בלימוד שיעורי התורה דיום השבת, וכן בקיום המצוות דיום השבת.

וכללות ההתעסקות בעניני העולם היא – כדי למלא את שליחותו של הקב"ה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים. וכאמור לעיל שהבחינה לדבר היא – אופן הנהגתו ביום השבת.

כח. ובעמדנו ביום השבת, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין", ובפרט ביום השבת שלאחרי יום ההילולא – הרי זהו הזמן המתאים לקבל החלטות טובות בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל, הן בנוגע לעניני העבודה השייכים ליום השבת, והן בנוגע לעניני העבודה השייכים במשך כל ימי השבוע.

ובפרט ע"פ המבואר בסהמ"צ להצ"צ מצות לא תבערו אש ביום השבת – שמערב שבת לאחרי חצות ואילך מתחיל כללות הענין דעליית העולמות, היינו, שעולם העשי' מתעלה לדרגא נעלית יותר, ולכן, הרי זה זמן מסוגל לקבל החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל בקשר לכללות העבודה דבירור העולם.

ועאכו"כ כאשר נמצאים ביום השבת לאחרי חצות, בזמן ד"רעוא דרעוין" – שאז אומרים "ואני תפלתי לך ה' עת רצון", ויתירה מזו: "אלקים ברוב חסדך", היינו, שאפילו הגילוי דשם אלקים הוא באופן ד"רוב חסדך", כמבואר בכ"מ שאז מתבטלים כל הכ"ד בתי דינים (היפך ענין הרחמים), וכמבואר בדרושי בעל ההילולא ד"ה ואני תפלתי,

ומזה מובן שבזמן ד"רעוא דרעוין" ישנה נתינת כח מיוחדת בנוגע לכללות העבודה דבירור עניני העולם, הקשורים עם שם אלקים, כמ"ש "בראשית ברא אלקים גו'" – כי גם שם "אלקים" הוא באופן ד"רוב חסדך".

וע"י כללות העבודה באופן האמור לעיל – זוכים בקרוב ממש לכללות הענין ד"ויקרא אל משה", היינו, שכאו"א מישראל שומע את קריאתו של הקב"ה מ"אוהל מועד" – בבית המקדש השלישי, בירושלים עיר הקודש ובארץ הקודש [אע"פ שלעת"ל תתפשט א"י בכל הארצות, כי בודאי תהי' א"י במעמד ומצב נעלה יותר] – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

כט. נוסף על המדובר לעיל אודות יום ההילולא ב' ניסן, ואודות הקביעות דיום השבת בג' ניסן – ישנו ענין נוסף הקשור עם פרשת השבוע שקורין בשבת זו – פ' ויקרא.

[דהנה, ישנם שינויים משנה לשנה בנוגע לאופן הקביעות דיום השבת ביחס לימי החודש, וחילוקים בפרשת השבוע שקורין ביום השבת, ובפרט החילוק הכללי בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. והקביעות דשנה זו היא – שבשבת זו קורין פ' ויקרא].

וכידוע הפתגם שצריכים "לחיות" עם הזמן – עם ההוראות הנלמדות מפרשת השבוע שקורין באותו זמן, ובמיוחד – מחלק הפרשה השייך ליום זה, שזהו השיעור חומש היומי.

והנה, בכל פרשה ישנם ריבוי ענינים, אבל אעפ"כ, ישנו ענין כללי השייך לכל הפרשה כולה – שזהו שם הפרשה, כידוע שבשם מתבטא תוכן כללות הענין.

ובנוגע לענייננו: אע"פ שהפתגם אודות לימוד הוראה מפרשת השבוע אמור (בעיקר) בנוגע לשיעור חומש היומי, משביעי ועד סיום הפרשה – הרי סיום הפרשה הוא הסיום וחותם דכל הפרשה, שתוכנה הכללי מתבטא בשמה – פ' ויקרא.

והנה, ע"פ הפתגם שצריכים "לחיות" עם ההוראות הנלמדות מפרשת השבוע – מובן, שמדובר אודות הוראות השייכות לכאו"א מישראל בשוה, "מנער ועד זקן טף ונשים" – כשם שבכללות ענין החיות לא שייך ענין של התחלקות, כידוע ומובן שרק בפרטי הכחות שייך ענין של התחלקות, ולא בעצם ענין החיות.

ולכן, ההוראה הנלמדת מתוכן כללות הפרשה, כפי שזה מתבטא בשם הפרשה (פ' ויקרא) – צריכה להיות שייכת ומובנת לכאו"א מישראל בשוה, כדלקמן.

ל. והביאור בזה:

ההוראה הכללית משם הפרשה – "ויקרא" – היא, שכאו"א מישראל צריך לדעת שבכל רגע ובכל מעמד ומצב קוראים לו (שזהו הפירוש הפשוט דתיבת "ויקרא")!

והקריאה היא – מהקב"ה בעצמו, "עצמות ומהות", שהוא קורא לכאו"א מישראל ללכת "מחיל אל חיל",

דהנה, בהמשך הפסוק נאמר "וידבר הוי'", אבל בהתחלת הפסוק נאמר "ויקרא" סתם, ואינו מפרש מי הוא הקורא – כי מדובר אודות הקריאה ד"עצמות ומהות", דלא אתרמיז בשום אות וקוץ כו'.

והנה, מאחר שהקריאה היא מ"עצמותו ומהותו", מובן, שזהו ענין השייך לכאו"א מבנ"י בשוה, שהרי שם שמים שגור בפי כל, ואפילו נשים וקטנים יודעים אודות מציאות ה"עצמות", כמוזכר לעיל (ס"ו).

ומזה מובן גם לאידך, שהקריאה ד"עצמותו ומהותו" היא בכל רגע ורגע, ובכל מעמד ומצב שיהודי נמצא בעבודת ה', היינו, שגם כאשר מדובר אודות צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים – גם אליו מופנית הקריאה ד"עצמותו ומהותו", להתעלות בעבודתו לדרגא נעלית יותר, באופן נעלה ורחב ועמוק יותר.

ומובן בפשטות שביחד עם הציווי ד"ויקרא" ישנה גם נתינת כח לכאו"א מישראל שיוכל למלא ציווי זה.

לא. ומאחר שהקריאה היא לכאו"א מישראל – מובן, שהכוונה בזה היא גם לאותם בעלי עסקים שאודותם דובר לפנ"ז:

גם כאשר מדובר אודות בעל עסק שעבודתו ביום השבת אינה באופן המתאים (ע"פ המבואר באגה"ק ובתו"א הנ"ל), היינו, תמורת זה שביום השבת יעסוק באריכות בתפלה ובלימוד שיעורי תורה כו' באופן נעלה ביותר (מצד העילוי דכללות העבודה באופן ד"אמצאך בחוץ", כנ"ל בארוכה) – לא רואים אצלו שום חיות והתלהבות בעבודת ה',

ולא משום שעבודתו היא באופן ד"קול דממה דקה" (כנ"ל בנוגע ל"לימוד זכות"), אלא משום שניכר אצלו הרושם מהתעסקותו בעניני העולם במשך כל השבוע (כי מחשבתו טרודה עדיין בעניני העסק כו'),

הנה גם בהיותו במעמד ומצב זה – עליו לדעת שעצמותו ומהותו ית' קורא לו ("ויקרא") לצאת ממעמדו ומצבו, ולהתעלות לדרגא נעלית יותר בעבודת ה'.

לב. לפני שלושים וכמה שנים ראיתי – בהשגחה פרטית – מאורע מסויים, ולא חשבתי שענין זה יהי' נוגע לאחרי משך זמן ארוך ביותר, כדלקמן.

ובהקדים: בחיי האדם ישנם מאורעות שרואים תיכף ומיד את התוצאות שבאים מהם, וישנם מאורעות שלא רואים בגלוי את התוצאות שבאים מהם, וישנם מאורעות שרואים את התוצאות מהם לאחרי משך זמן רב. וכן הוא בסיפור דלקמן:

כאשר אמי ע"ה יצאה ממדינה ההיא, נסעתי לפריז כדי לפגוש אותה, ולהביאה לארה"ב.

במשך שהותי שם פגשתי עוד יהודים מאנ"ש שיצאו ממדינה ההיא באותה תקופה (או במשך זמן לפנ"ז). וכאשר התפללנו יחד ביום השבת (יותר משבת אחת), ראיתי כמה מהם שמתפללים באריכות, מנגנים ניגון חסידי באמצע התפלה, ומכים באצבע צרידה כו'.

[אע"פ שהכאה באצבע צרידה בשבת היא ענין של שבות כו' – הרי מדובר כאן אודות הכאה באצבע צרידה כתוצאה מהתלהבות בשעת התפלה (כמנהג החסידים). ובדוגמת מחיאת כפיים מפני גודל השמחה, וכיו"ב].

אמנם אין אדם יודע מה שבלבו של חבירו, אבל אעפ"כ, כאשר רואים שפלוני למד חסידות לפני התפלה (יותר זמן או פחות זמן), ולאחרי זה הוא מאריך בתפלה מתוך ניגון חסידי כו' – הרי זה מסתמא ענין הקשור עם עבודת ה'.

בין אותם יהודים שראיתי אותם בפריז להאריך בתפלה – ישנם גם יהודים הנמצאים כאן עתה (ונמצאים בהתוועדות זו), וראיתי אותם להתפלל בשבת זו – ללא תנועה חיונית, וללא כל "שטורעם" בעבודת התפלה!

בהיותו במעמד ומצב הנ"ל, לאחרי היציאה "מאחורי מסך הברזל", הי' עוסק בעבודת התפלה; ואילו לאחרי שהקב"ה עזר לו להגיע למדינת הרווחה, וברכו בבני חיי ומזוני רויחי, ועזר לו להצליח בעסקיו באופן של עשירות כו' (עכ"פ – שלא בערך לגבי המעמד ומצב שתיאר לעצמו באותם ימים) – ויה"ר שהקב"ה ימשיך את ברכותיו כמה פעמים ככה – אינו מוצא לנכון לעסוק באריכות התפלה!

ובמכ"ש וק"ו: אם באותה תקופה עסק בעבודת התפלה, הרי עאכו"כ שבהיותו במעמד ומצב ד"מסורבל בבשר" עליו לעסוק בעבודת התפלה!

וכאמור לעיל – כאשר ראיתי זאת לפני שלושים וכמה שנים, לא תארתי לעצמי שענין זה יהי' נוגע בשנת תשמ"ב ב־"770"!

כוונתי בדברים אלו – אינם לאדם מסויים, אלא לכל מי שהדברים שייכים אליו, וכפתגם הידוע – לכל מי שה"כובע" מתאים לראשו! ואם ישנו מישהו שהדברים מתאימים אליו, ולא חשבתי אודותיו – הרי הדברים מכוונים גם אליו!

לג. בנוגע לפועל:

על כאו"א להוסיף ולהתעלות לדרגא נעלית יותר בעבודת ה' – בהתאם להוראה הנלמדת משם הסדרה – "ויקרא" – ש"עצמות ומהות" קורא אליו, כנ"ל בארוכה.

וכללות עבודתו צריכה להיות באופן גלוי, שיוכלו לראות זאת במוחש, ולא באופן ד"קול דממה דקה"!

ובפרט כאשר מדובר אודות העבודה וההתעסקות בהפצת היהדות והמעיינות ביחס אל הזולת – שאז בודאי מוכרח שעבודתו תהי' באופן גלוי, ולא באופן ד"קול דממה דקה", כי אם ישב וישתוק (מצד גודל ענוותנותו), באופן ד"קול דממה דקה", לא יוכל לפעול על הזולת מאומה!

ולכן, צריכים להוסיף בכל הפעולות הקשורות עם הפצת היהדות והמעיינות – החל מהמבצע שהזמן גרמא – "מעות חטים".

ועד"ז המבצע הכללי דרישום כאו"א מישראל בספרי תורה הכלליים.

ועד"ז בנוגע לפעולות דשאר כל ה"מבצעים" (מענין לענין באותו ענין): אהבת ישראל, חינוך, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים – יבנה וחכמי', נרות שבת קודש, כשרות האכילה ושתי', וטהרת המשפחה.

ועי"ז זוכים למבצע הכללי הקשור עם חודש ניסן – "בניסן עתידין להגאל" (כפי שנהוג ("און מ'קאכט זיך") לאחרונה לקשר כל ענין עם הגאולה) – גאולה אמיתית ושלימה ע"י משיח צדקנו.

וההתעסקות בכל הענינים האמורים נעשית מתוך שמחה וחיות, ובאופן של זריזות – וכפי שהולכים לקרוא בתורה בתפלת מנחה בפ' צו, שענינה – "זירוז מיד ולדורות", וכידוע שבתיבת "דורות" ישנו גם הפירוש מלשון "שורות", היינו, שענין הזריזות (זירוז) הוא בכל הדרגות (שורות) ופרטים שבעבודת כאו"א מישראל.

ועי"ז פועלים זריזות בכללות ענין הגאולה – במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

לד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה אדם כי יקריב.

* * *

לה. נהוג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ובפרשתנו – ישנו ענין כללי הדורש ביאור בפשוטו של מקרא (וכפי שרואים שכמה מפשטני המקרא מתעכבים לבאר ענין זה), ורש"י אינו מבאר זאת:

בפרשתנו מדובר אודות כללות ענין הקרבנות. והנה, כאשר הבן חמש למקרא לומד אודות ענין הקרבנות – מתעוררת אצלו שאלה פשוטה: מהו כללות הענין וכיצד יתכן שאדם יקריב קרבן עבור הקב"ה?!

וקושיא זו מתעוררת אצל הבן חמש למקרא עוד יותר – כאשר לומד בהמשך הפסוקים (ג, א) אודות קרבן "שלמים", שעל זה מפרש רש"י (בפירוש הב') "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים":

כשם שענין השלום לבעלים מתבטא בזה שהבעלים אוכלים את בשר הקרבן, וענין השלום לכהנים מתבטא בזה שהכהנים אוכלים את החזה ושוק דקרבן השלמים – כמו כן מובן שהשלום למזבח מתבטא בזה שמקריבים על המזבח את האימורים של הקרבן, שזהו בדוגמת אכילת הבעלים והכהנים.

והבן חמש למקרא מבין ש"שלום למזבח" קאי (לא על המזבח עצמו – הנחושת וכיו"ב שממנו עשוי המזבח, אלא) על הקב"ה שצוה לעשות מזבח ולהקריב קרבנות. וא"כ, שואל הבן חמש למקרא: כיצד

שייך לומר שע"י הקרבת הקרבן נעשה "שלום למזבח" [שענין זה שוה בכל הקרבנות, והחידוש דקרבן שלמים הוא – שיש בו גם אכילת הכהנים והבעלים], היינו, שהקב"ה מקבל ענין מסויים (כביכול) ע"י הקרבת הקרבן (בדוגמת אכילת הכהנים והבעלים)?!

[ועד"ז יקשה הבן חמש למקרא כאשר ילמד בכתוב שהקרבן נקרא בשם "לחמי לאשי" – כיצד שייך לומר ענין כזה?! – אלא שעדיין לא למד זאת הבן חמש למקרא].

וא"כ, הי' רש"י צריך להקדים ולבאר בהתחלת פרשת הקרבנות – מהו כללות הענין דהקרבת הקרבנות בפשוטו של מקרא.

וכאמור לעיל – ישנם פשטנים שנעמדים על קושיא זו. ולדוגמא: ראב"ע מבאר ש"חלילה להצטרך לעולה . . רק יש לו סוד", היינו, שכללות ענין הקרבנות הוא ענין של סוד. ולכאורה, הי' גם רש"י צריך להתעכב על קושיא זו, מאחר שזוהי קושיא שאינה מובנת בפשוטו של מקרא.

וממה־נפשך: או שרש"י יבאר ענין זה ע"פ המבואר במדרשי חז"ל, כפי שמצינו שלפעמים מביא רש"י בפירושו ענינים המבוארים במדרשי חז"ל; או שרש"י יאמר "איני יודע", כפי שמצינו ביטוי זה בפירוש רש"י, היינו, שבפשוטו של מקרא אין ביאור על ענין זה (ולא שזהו דבר שאינו מובן לגמרי ח"ו), וכפי שאומר ראב"ע שזהו ענין של סוד.

מצינו אמנם שרש"י מבאר את הענין ד"ריח ניחוח" שבקרבנות – "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". אבל: (א) רש"י אינו מבאר כיצד נפעל ענין זה, (ב) ועיקר: ענין זה שייך לכאורה בכל המצוות, כדלקמן.

עד"ז ישנם עוד כמה ענינים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא, אבל נסתפק בענין האמור לעיל.

לו. עד"ז ישנו ענין בפירוש רש"י הדורש ביאור – בפירושו עה"פ "ריח ניחוח", "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני":

"אמרתי ונעשה רצוני" שייך לכאורה בכל המצוות כולם, כי כל המצוות הם ציוויים של הקב"ה, וכאשר יהודי מקיים איזו מצוה שתהי', הרי זה באופן ד"אמרתי ונעשה רצוני", וא"כ, בכל המצוות כולם צריך להיות הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", ומדוע מודגש ענין זה בנוגע לקרבנות דוקא?!

ובפרט לאחרי שהבן חמש למקרא למד כבר אודות כמה וכמה מצוות, ולדוגמא: בפ' בא למד אודות מצות תפילין, ולפנ"ז (בפ' זו גופא) – אודות קרבן פסח, וכללות הענין ד"החודש הזה לכם" (קידוש החודש), ועד"ז למד את כל המצוות שבפ' משפטים (כמובא בספרים שבפ' משפטים ישנם קרוב לששים מצוות). וגם בספר בראשית למד כבר אודות מצוות: מצות מילה, ולפנ"ז – מצות "פרו ורבו". וא"כ, נשאלת השאלה: מדוע מודגש הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" בנוגע לענין הקרבנות דוקא, ולא בכל המצוות כולם?!

גם צריך להבין: מדוע לא מפרש רש"י את הפירוש ד"ריח ניחוח" בפעם הראשונה שנאמר ענין זה – בקרבן שהקריב נח, כמ"ש (נח ח, כא) "וירח ה' את ריח הניחוח"?

ובפרט כאשר רואים שרש"י מפרש את הפירוש ד"ריח ניחוח" בפ' תצוה (כט, יח. שם, כה), וזאת – למרות שבפ' תצוה אין הכרח לפרש זאת, כי בפ' תצוה מדובר אודות הקרבנות שהקריבו בימי המילואים (בתור הכנה לכללות ענין הקרבנות), ולכן אין צורך לבאר את כל הפרטים שיתבארו לאח"ז בנוגע לכללות הקרבנות. ובלאה"כ צריך לומר כן בנוגע לכמה פרטים הנלמדים רק בפרשתנו, כגון: איסור הקרבה מן הגזל, וכיו"ב.

וא"כ, מאחר שבפ' תצוה מפרש רש"י את הפירוש ד"ריח ניחוח" (למרות שהי' יכול לסמוך על פירושו

בפרשתנו) – הרי בודאי שהי' צריך לפרש את הפירוש ד"ריח הניחוח" בפעם הראשונה שנאמר ענין זה, בפ' נח?!

ובפרט לפי פירוש ה"שפתי חכמים" שבפירושו "נחת רוח כו'" בא רש"י לשלול שאין הכוונה שהקב"ה "יקבל מנוחה מריח הקרבן" – הרי בודאי שרש"י הי' צריך לשלול זאת בפ' נח, ששם נאמר "וירח ה' את ריח הניחוח"?! וכפי שיתבאר לקמן.

לז. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי"צ ע' קסט) מביא מ"ש ברע"מ (ג, ב) "פתח ואמר באתי לגני אחותי כלה, איהי מלכות אדנ־י".

ומבאר אאמו"ר: "הב' תוארים, מלכות אדנ־י, הוא לנגד אחותי כלה. אחותי הוא בחי' מלכות כמו שהיא באצילות, ששם היא דבוקה תמיד בז"א, זהו אחותי, מלשון אחות וחיבור, והיינו מלכות. כלה הוא כמו שיורדת לבריאה, שאז יש לה כלות הנפש לעלות למעלה", וממשיך לבאר כמה פרטים בדבר.

וכמדובר כמ"פ שישנם ענינים שאאמו"ר לא ביאר בהסתמכו על זה שיבינו זאת ע"פ המבואר במק"א. ועד"ז בענייננו – אינו מבאר את הקשר ד"באתי לגני" עם "אחותי כלה", היינו, שדוקא ע"י "אחותי כלה" נפעל הענין ד"באתי לגני". וגם: מהי ההוראה בזה בנוגע לעבודת האדם.

גם צריך להבין: מהו דיוק הלשון "פתח ואמר". וכידוע המבואר בדרושי בעל ההילולא שהלשון "פתח" מורה על פתיחת צינור חדש בענין מסויים. וא"כ, מהו הביאור בזה בנוגע לענייננו. וכפי שיתבאר לקמן.

לה. כאן המקום לבאר כמה ענינים ששאלו אודותם:

נרשם ב"הנחה" (דשיחת ש"פ ויק"פ סנ"ב) שכאשר בת קטנה מדליקה נרות שבת בפעם הראשונה, צריכה לברך ברכת "שהחיינו". ושאלו על זה – ממה שדובר כמ"פ (לקו"ש חי"א ע' 289) שהיות שיש שקו"ט בנוגע לברכת "שהחיינו" בפעם הראשונה שמניחים תפילין, לכן אינני רוצה להכריע ולקבוע האם לברך "שהחיינו" כאשר מדליקים נרות שבת בפעם הראשונה.

והנה, אע"פ שאינני זוכר שאמרתי כן בהתוועדות הנ"ל (כפי שנרשם), וכוונתי היתה לברכת "שהחיינו" בחגה"פ – אעפ"כ, מאחר שרשמו כן ופלפלו בזה וכו', הרי טוב ונכון שכאשר בת קטנה מתחילה להדליק נרות שבת (בגיל שנתיים, שנתיים וחצי, או שלש שנים) – תברך גם ברכת שהחיינו.

ואין להקשות מזה שאין נוהגים לברך "שהחיינו" כאשר מניחים תפילין בפעם הראשונה – כי אין זה דומה להדלקת נרות שבת ע"י בת קטנה, כדלקמן.

לט. והביאור בזה:

ברכת "שהחיינו" קשורה עם מצוה שיש בה שמחה, ולכן, כאשר מדובר אודות הנחת תפילין בפעם הראשונה, בהיותו מחוייב במצוות (אצל אלו שנוהגים להתחיל להניח תפילין מיום הבר־מצוה) – הרי צריכים לדעת האם הוא אמנם שמח באופן כזה שיהי' חייב לברך "שהחיינו".

ובפרט בהתחשב עם חומר הענין דהזכרת שם שמים במקום שאין חיוב בדבר (כפי שלמדים זאת מכ"ש "לא תשא את שם ה' גו'") – הנה כאשר מדובר אודות נער שנעשה בר־מצוה, ישנו כבר החומר דהזכרת שם שמים, ולכן, היות שאי אפשר להיות בטוח בגודל השמחה (עד שמחויב לברך "שהחיינו") – אין נוהגים לברך "שהחיינו".

ואפילו לפי המנהג שמתחילים להניח תפילין ב' או ג' חדשים קודם בר־מצוה (כמנהגנו) – הרי בהיותו "מופלא הסמוך לאיש", יש להחמיר כאשר מדובר אודות חומר הענין דהזכרת שם שמים (וכאשר נעשה בר־מצוה אין מקום כלל לברכת "שהחיינו" – שהרי הוא כבר מניח תפילין משך זמן).

אבל כאשר מדובר אודות ילדה קטנה שמתחילה להדליק נרות שבת בהיותה בגיל שנתיים לערך, קודם שהגיעה לחינוך (בגיל חמש ושש, ואצל בנות – משך זמן לפנ"ז) – הרי החומר דהזכרת שם שמים

אינו גדול כל כך, מאחר שמדובר אודות ילדה קטנה, קודם שהגיעה לחינוך [ובפרט ע"פ המבואר בספר פסקי דינים להצ"צ (לקוטים בסופו) שבספיקא דדינא דברכת שהחיינו, יש להקל ולברך שהחיינו]; ולאידך – אין ספק בגודל שמחתה כאשר נותנים לה להדליק נרות שבת בפ"ע.

וכפי שרואים במוחש שכאשר אומרים לילדה קטנה שמהיום והלאה נותנים לה "פמוט" מיוחד כדי שתדליק בעצמה נרות שבת קודש, היינו, שמחשיבים אותה לילדה גדולה, ולכן מדליקה נרות שבת כמו אמה – הרי זה פועל אצלה שמחה גדולה ביותר. ובפרט כאשר באה לכלל הבנה ומסבירים לה שהקב"ה נותן לה שליחות מיוחדת להאיר את כל הבית והעולם כולו – הרי זה מעורר אצלה שמחה גדולה ביותר.

ולכן, ראוי להנהיג שכאשר ילדה קטנה מתחילה להדליק נרות שבת קודש – אזי תברך גם ברכת "שהחיינו".

ובפרט כאשר נמצאים בסוף זמן הגלות, בעקבתא דמשיחא – שאז ישנו צורך מיוחד להוסיף בכל עניני אור וברכה כו', לכן ראוי גם לברך ברכת "שהחיינו" בפעם הראשונה שילדה קטנה מדליקה נרות שבת.

וכל זה – כאשר מדובר אודות ילדה קטנה. אבל אלו ה"מתעקשים" שלא להדליק נרות שבת עד שנעשית בת־מצוה,

[זוהי "עקשנות" גרידא רח"ל, ללא טעם ודעת, למרות שמנסים להלביש זאת באיצטלא של הלכה ויר"ש כו'.

ותקוותי שאלו שהתעקשו בעבר שלא לתת לבנותיהם הקטנות להדליק נרות שבת ולהאיר את חשכת הגלות – חזרו בהם, ומעתה מניחים לבנותיהם למלא את רצונם להדליק נרות שבת. וכמובן בפשטות שכל בת בישראל רוצה להדליק נרות שבת, ע"ד מארז"ל "בנות ישראל נאות הן כו'", אלא שלפעמים ישנם ענינים דלעו"ז ("עקשן" או "עקשנית") המונעים ומעכבים מהם למלא את רצונם. ואין כאן המקום להאריך בזה],

הנה כאשר מתחילים להדליק נרות שבת בגיל בת־מצוה – אין לברך "שהחיינו" (כשם שאין מברכים "שהחיינו" על הנחת תפילין בפעם הראשונה), מאחר שישנו כבר החומר דהזכרת שם שמים, כי מדובר אודות נערה שחייבת במצוות.

מ. כללות הענין דברכת "שהחיינו", וכן הענין דכל הברכות – הרי זה ענין של ברכה והודאה להקב"ה.

ובנוגע לענין זה – הרי ידוע המסופר אודות הבעש"ט, שהי' נוהג לחזר בכפרים ועיירות, ולדבר עם אנשים פשוטים, כולל נשים וקטנים, באופן כזה שיביא אותם לומר "ברוך השם", וכיו"ב – שזהו בדוגמת כללות ענין הברכה.

ובהמשך לזה כאן המקום לבאר מה ששאלו אודות המדובר בהתוועדות הקודמת (שיחת ש"פ ויק"פ סמ"ד) שמובא בא' מספרי חסידות־פולין שהבעש"ט הי' גלגול של הרס"ג, ונתבאר שאין מסתבר לומר כן, כי ענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע וכו'.

ושאלו על זה – ממ"ש בספר "שבחי הבעש"ט": "שמעתי מחמי ז"ל שאמר הבעש"ט על עצמו שהוא גלגול רבינו סעדי' גאון".

והנה, לכל לראש – אין הכרח לומר שכל הפרטים המובאים בספר "שבחי הבעש"ט" הם בתכלית הדיוק (למרות שמסופר שם אודות צדיקים אמיתיים כו'). וכדמוכח גם מזה שלא רגילים כל כך להביא את הספר "שבחי הבעש"ט" בתור מקור לענינים המבוארים בדרושי חסידות (אבל ראה תו"ח סוף בראשית).

והביאור בעצם הענין – ובהקדים:

נוסף על האמור לעיל אודות מ"ש שהבעש"ט הי' גלגול של רס"ג – מובא בספרים (שבחי הבעש"ט

מהדורת "הורודצקי" – ברלין תרפ"ב) בשם "סדר הדורות החדש" שנשמתו של הבעש"ט היא נשמת חנוך. ויש שאמרו שהיו לו "נפש דוד ורוח שלמה".

ועד"ז מובא אודות השתדלותו של הבעש"ט להפגש עם האוה"ח הקדוש, שאם היו נפגשים יחד היו מביאים את הגאולה כו' – לפי שאחד מהם הוא בחי' נפש דדוד ואחד מהם הוא בחי' רוח דדוד.

ולהעיר ממכתב הבעש"ט לגיסו (נדפס ב"התמים" ח"א ע' יב ואילך) ששם מובא שנשמתו של הבעש"ט היא נשמתו של יהודי שחי בצפת בשנת של"ג.

והביאור בכללות ענין זה:

בכללות ענין הגלגולים ישנם ב' אופנים (כמובן ע"פ המבואר בספר הגלגולים, ובמיוחד – בשער הגלגולים): (א) נשמות שהיו כבר למטה (נשמות ישנות), ועתה חוזרים ומתגלגלים פעם נוספת, היינו, שכל ענינו הוא –

הגלגול של הנשמה שהיתה כבר בעוה"ז. (ב) גלגול של נשמה מסויימת בתור הוספה על עיקר ענינו. ואין זה בתור עונש ח"ו, אלא כדי לסייע בעבודתו בענין מסויים, היינו, כאשר צריך לעסוק בענין מסויים, נוסף אצלו גלגול של נשמה מסויימת שיש לה שייכות מיוחדת לעבודה זו. ובזה גופא ישנם כמה אופנים – אם הגלגול הוא במשך כל הזמן, או לזמן מסויים, וכיו"ב.

ובנוגע לענייננו: ענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע כו', ובתור הוספה על עיקר ענינו – ישנו גם הגלגול של חנוך, נפש או רוח דדוד, הרס"ג, וכיו"ב (כאמור לעיל באופן הב').

דוגמא לדבר:

ידוע מארז"ל "פינחס זה אליהו". וידועה הקושיא בזה: מאחר שפינחס הי' בזמנו של משה רבינו, ואליהו הי' בזמן מלכי יהודה (ריבוי זמן לאח"ז) – היו צריכים לומר "אליהו זה פינחס", היינו, שכאשר נולד אליהו בתקופה מאוחרת יותר, אמרו שזהו פינחס שהי' בתקופה הקודמת, ומדוע נאמר "פינחס זה אליהו", הרי כאשר נולד פינחס עדיין לא נולד אליהו?!

והביאור בזה: נשמתו של אליהו היא נשמה מיוחדת שהיתה קודם כללות הבריאה, ואינה שייכת ליחוד זו"נ, כידוע. ולכן אומרים "פינחס זה אליהו", היינו, שכאשר נולד פינחס, אמרו שנשמתו היא הנשמה של אליהו.

והנה, ידועה הפלוגתא אם אליהו כהן הוא [כמסופר בגמרא (ב"מ קיד, ב) שרבה בר אבוה פגש את אליהו בבית הקברות, ואמר לו "לאו כהן הוא מר, מאי טעמא קאי מר בבית הקברות"], או שהוא משבט גד (הובא בתוס' שם).

ועפ"ז – נשאלת שאלה: כיצד אפשר לומר שאליהו הוא משבט גד [וכל ענייניו שייכים לשבט גד, וע"ד שאומרים ב"יהי רצון" שלאחרי אמירת הנשיאים "באם אני עבדך משבט פלוני . . יאירו נא עלי כו'" הענינים השייכים לשבט זה], וביחד עם זה לומר שפינחס זה אליהו – הרי פינחס הוא כהן?!

ומזה מובן שיתכן שמוצאו יהי' משבט מסויים, ואעפ"כ יהיו אצלו גם ענינים נוספים. וע"ד המדובר לעיל אודות אופן הב' שבענין הגלגולים.

ובנוגע לענייננו: מובן בפשטות שענינו של הבעש"ט הוא מיוחד בפ"ע כו', ובפרט ע"פ מ"ש הרמ"מ מהאראדאק אודות גדלותו של הבעש"ט ש"אחד הי', ומהקדמונים לא קם כמוהו כו'". ונוסף לעיקר ענינו – ישנם אצלו גם הענינים דחנוך, נפש או רוח דדוד, וכן ענינו של הרס"ג, כאמור לעיל מ"ש באחד מספרי חסידות־פולין, שנאמרו ע"י צדיקים כו'.

אבל אנו אין לנו אלא המבואר בדברי רבותינו נשיאינו. וכידוע המבואר בנוגע לענינו של הבעש"ט, שישנו הענין ד"שם" סתם, וישנו הענין ד"שם טוב", והבעש"ט הוא "בעל שם טוב", היינו, בעה"ב על ה"שם טוב" (ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 27).

וכללות ענינו של הבעש"ט נמשך אצל אדמו"ר הזקן, וכידוע שאדמו"ר הזקן אמר שהוא נכדו של הבעש"ט (ברוחניות), ומאדמו"ר הזקן נמשך ענין זה לכל רבותינו נשיאינו, עד לבעל ההילולא, וממלא מקומו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ורבותינו נשיאינו ממשיכים ענין זה לכל ההולכים בדרכיהם באופן ד"נצח סלה ועד".

מא. כאן המקום להזכיר גם אודות המדובר לעיל בקשר ליום הפטירה של ר' נחמי' מדובראוונא:

אע"פ שבספר "בית רבי" מובא רק שר' נחמי' נפטר בט"ו בשבט, ולא מוזכר שם "ראש השנה לאילנות" (ולכן הי' מקום לשקו"ט בענין זה (ראה שיחת ש"פ ויק"פ סמ"א)) – הרי בספר "דברי נחמי'" (חאהע"ז) בהקדמת בן המחבר מפורש שיום פטירתו הי' "ביום שנולד, חמשה עשר בשבט, בר"ה לאילנות". ועפ"ז – שוב אין ספק בדבר.

ובזה רואים עד כמה צריכים לדייק בכל דבר, ועד שלא מספיק לסמוך על מ"ש בספר אחד, אלא צריכים לברר בספרים נוספים כו'.

וע"ד המסופר בגמרא, (סנהדרין ז, ב) אודות רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמי', מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי כו'".

מב. והנה, בעמדנו בחודש ניסן – יה"ר שיקויים בקרוב ממש היעוד "בניסן עתידין להגאל".

ובפרט לאחרי שבנ"י עברו כבר ריבוי סוגי נסיונות במשך כל שנות הגלות, היינו, לא רק ד' סוגים כלליים שבגלות, החל מגלות בבל, הנקראת "רישא דדהבא", אלא בכל אחת מד' הגלויות עברו בנ"י ריבוי סוגים של נסיונות, ובמיוחד – בגלות זה האחרון.

ובפרט ע"פ המבואר בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי (ספ"ה) שלאחרי כל הגזירות ושמדות כו' לא יהיו עוד ענינים כאלו, כמבואר שם בארוכה – והרי ענין זה נאמר בזמנו של אדמו"ר האמצעי!

והנה, למרות כל הנ"ל – הרי כבר עבר ר"ח ניסן (ה"ראש" דכל החודש), "ואנחנו לא נושענו"!

ויתירה מזו: כבר עבר גם יום ב' ניסן, יום ההילולא דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שביום זה נפעל עילוי בכללות עבודתו במשך כל ימי חייו, וכן הוא בכל שנה ושנה – ע"ד המבואר בדרושי חסידות אודות גודל העילוי דל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י, בכל שנה ושנה שבה נאמר המאמר ע"י רבותינו נשיאינו [וכידוע המסופר אודות אופן הנהגתו של אדמו"ר האמצעי בל"ג בעומר – שהיו רואים אצלו מופתים גלויים בנוגע לזרעא חייא וקיימא] – ולמרות גודל העילוי דיום ההילולא דב' ניסן, עבר כבר יום זה "ואנחנו לא נושענו"!

וכבר נמצאים אנו ביום השבת, ג' ניסן, שבו עולים הענינים דר"ח ניסן וב' ניסן, ואעפ"כ "אנחנו לא נושענו"!

והעיקר – שאין פוצה פה ומצפצף!!

אם בנ"י היו מבקשים ודופקים על השולחן ותובעים שמשיח צדקנו יבוא תיכף ומיד, "נאו" – היו פועלים כבר ביאת משיח צדקנו "נאו", ואפילו ביום השבת, וכאשר יבוא משיח צדקנו – יתרץ כבר את הקושיא בנוגע לענין התחומין, והקושיא בנוגע להכנת "סעודה שלישית" וסעודת "מלוה מלכה"!

זאת אומרת: לא זו בלבד שכאשר רואה שהילדים שרים "ווי וואנט משיח נאו", הרי הוא מצטרף לשירה שלהם – אלא הכוונה שהוא ירצה ויבקש באמת שמשיח צדקנו יבוא "נאו"!

(פני כ"ק אדמו"ר שליט"א הרצינו מאד, ולאחרי שהפסיק לרגע, הפטיר בחיוך:) ונסיים כפי שה"מגידים" רגילים לסיים: "ובא לציון גואל ונאמר אמן", "יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך".

* * *

מג. הביאור בפרש"י:

כאשר הבן חמש למקרא לומד בפרשתנו אודות כללות ענין הקרבנות – לא צריך רש"י לבאר מהו כללות ענין הקרבנות, כי הבן־חמש למד זאת כבר בפשטות הכתובים אודות הקרבן שהקריב נח:

עה"פ "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה גו' ויעל עולות במזבח" (נח ח, כ), מפרש רש"י: "אמר לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו שבעה שבעה (לא רק "שנים שנים", לקיום המין, כשאר בעלי חיים) אלא כדי להקריב קרבן מהם", זאת אומרת, שמצינו כבר ציווי הקב"ה בנוגע לענין הקרבנות – אצל נח.

ובענין זה מודגש כבר גודל העילוי שנפעל ע"י כללות ענין הקרבנות: "וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה גו' ולא אוסיף עוד להכות את כל חי גו'", היינו, שע"י הקרבת הקרבן פעל נח את שבועתו של הקב"ה בנוגע לשלילת ענין המבול.

ומאחר שיודעים כבר שישנו ציווי של הקב"ה בנוגע לענין הקרבנות, ורואים את גודל העילוי הנפעל ע"י הקרבת הקרבנות – שוב אין רש"י צריך להקדים ולבאר את כללות ענין הקרבנות.

ובנוגע לעצם הענין – כיצד נפעל ענין זה ע"י הקרבת הקרבנות – אין זו שאלה הדורשת ביאור בפשוטו של מקרא, כשם שע"ד הרגיל אין רש"י מבאר את טעמי המצוות (מלבד כאשר ישנה קושיא בפשוטו של מקרא, ע"ד שנתבאר בנוגע לפרש"י בענין עריפת פטר חמור ועגלה ערופה (ראה שיחות ש"פ שופטים וש"פ תצא תשמ"א)).

ולדוגמא: בס"פ בא מבאר רש"י ש"טוטפות" קאי על תפילין, "ועל שם ארבעה בתים קרויין טוטפות, טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים", ורש"י לא מבאר מהו הטעם שישנם ד' בתים וד' פרשיות דוקא, ולא ג' או ה' (אע"פ שהבן חמש למקרא לא למד עדיין ב' הפרשיות דשמע והי' אם שמוע).

ועד"ז מובן בנוגע לענייננו – שרש"י אינו צריך לבאר מהו הטעם שע"י הקרבנות יכולים לפעול ענין כזה.

מד. והנה, בפ' נח לא מבאר רש"י ש"ריח ניחוח" פירושו "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" – אלא דוקא בפרשתנו. והביאור בזה:

בפ' נח נאמר "ריח ניחוח" סתם (ולא "ריח ניחוח לה'"), ולכן, אין הכרח לומר שהכוונה בזה ל"ריח ניחוח" אצל הקב"ה, אלא אפשר לומר (ויתכן שכך לומד רש"י בפשש"מ דפ' נח) שהכוונה ל"ריח ניחוח" אצל נח.

זאת אומרת: היות שהקב"ה הביא מבול על העולם, ונח ומשפחתו ובעלי החיים שבתיבה היו היחידים שנשארו בעולם, ועל ידם נמשך קיום העולם – מובן גודל הנחת־רוח של נח לאחרי צאתו מהתיבה, כאשר זכה להנצל מהמבול, ועתה יכול להקריב קרבן להקב"ה כו'.

אבל בפרשתנו מפורש "ריח ניחוח לה'", ולכן, מוכרח רש"י לפרש "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". ולאחרי שיודעים כבר אודות ההכרח ממש"נ "ריח ניחוח לה'", הרי זו הוכחה שגם בפ' נח הפירוש ד"ריח ניחוח" הוא בנוגע להקב"ה.

ומה שרש"י לא מעתיק תיבת "(ריח ניחוח) לה'" – הרי זה משום שמפרש בפירושו "נחת רוח לפני כו'".

ויתירה מזו: שם "ה'" מורה על מדת הרחמים. ובענייננו לא נוגע להדגיש את מדת הרחמים, כי מדובר אודות קרבן עולה המכפר על דברים קלים בלבד, "עשה ולאו הניתק לעשה" (פרש"י פרשתנו א, ד), ואילו מצד מדת הרחמים אינו מובן מהי ההדגשה והצורך בענין של הקרבת קרבן – כאשר מדובר אודות דברים קלים בלבד.

ומ"ש בשפ"ח שרש"י בא לשלול את הפירוש "שיקבל מנוחה מריח הקרבן" – אינו מתאים בפשש"מ, כי רש"י לא מעתיק תיבת "ריח". ולכן, בהכרח לומר שכוונת רש"י היא להדגיש ולבאר שזהו "נחת רוח לפני כו'" ("ריח ניחוח לה'").

מה. הביאור בזה שכללות הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" נאמר רק בנוגע לענין הקרבנות, ולא בנוגע לשאר המצוות:

כאשר יהודי מקיים ציווי של הקב"ה – אין זה ענין הקשור עם "נחת רוח" מיוחדת להקב"ה, כי מאי קמ"ל שיהודי מקיים את ציווי הקב"ה?!

אבל כאשר מדובר אודות הקרבת קרבן, היינו, יהודי שהי' במעמד ומצב בלתי רצוי, ועתה הוא מתחרט ושב בתשובה [שהרי גם עולה מכפרת, ומנחת נדבה שייכת לעולה – ע"פ פשש"מ], ועד כדי כך – שמוציא מממונו (ולא מן הגזל) לקנות בהמה שלימה ולהקריבה לה' – מובן, שענין זה גורם נחת רוח מיוחדת אצל הקב"ה, "נחת רוח לפני כו'".

[ומובן שגם הקרבן דנח קשור עם כפרה על ענינים בלתי רצויים – כי מעמד ומצב העולם קודם המבול הי' באופן בלתי רצוי כו']

מו. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר:

בדרושי ההילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר (ד"ה באתי לגני ה'שי"ת) – שב' ניסן הוא יום התחלת נשיאותו – מובא מארז"ל עה"פ "באתי לגני אחותי כלה", "לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה".

והנה, בנוגע למ"ש "עיקר שכינה בתחתונים היתה", מבואר במאמרי בעל ההילולא (ד"ה אדם כי יקריב אעת"ר) – שתוכן מאמר זה הובא במאמר דלעיל – שהכוונה במ"ש "עיקר שכינה בתחתונים" לאוא"ס שלמעלה מגדר העולם.

דהנה, מצד האור האלקי שמתלבש בעולמות, אור הממכ"ע, אי אפשר לומר שעיקר שכינה בתחתונים, כי אור זה מאיר בעולמות העליונים בגילוי יותר מאשר בעולמות התחתונים, ולכן, בנוגע לאור הממכ"ע לא שייך לומר ש"תכלית השתלשלות העולמות וירידתם כו' אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית'" – כי האור דממכ"ע מאיר בעולמות העליונים בגילוי יותר מאשר בעולמות התחתונים (וכמבואר גם במאמרי ההילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר).

[וכמבואר ברמב"ם שכללות הענין דמקום ברוחניות הוא – החילוקים דמעלה ומטה בדרגא כו']

ועד"ז אי אפשר לומר ש"עיקר שכינה בתחתונים" קאי על אור הסוכ"ע:

לא מבעי בנוגע לסובב הפרטי שבכל עולם ועולם, שבזה ישנם חילוקי דרגות לפ"ע העולם, אלא אפילו הסובב הכללי, עיגול הגדול, שמקיף את כללות סדר ההשתלשלות בשוה – הרי עצם הענין ד"סובב כל עלמין" מורה על השייכות לעולמות. ולכן, אין לומר על אור הסוכ"ע שעיקרו בתחתונים.

ועפ"ז מובן ש"עיקר שכינה בתחתונים" קאי על גילוי ה"עצמות", או על האור הקשור עם "עצמות" (עצם האור). וזהו כללות הענין דעשיית דירה לו ית' בתחתונים – המשכת ה"עצמות" למטה.

ועפ"ז מובן הקשר שבין "באתי לגני" עם "אחותי כלה":

"אחותי" קאי על בחי' המלכות כפי שהיא באצילות, ששם היא באופן של חיבור עם ז"א, "אחותי" מלשון אחות וחיבור. ו"כלה" קאי על המלכות כמו שיורדת לבריאה, שאז יש לה כלות הנפש לעלות למעלה.

זאת אומרת, ש"אחותי כלה" מורה על חיבור ב' הענינים דז"א ומלכות. וזהו ע"ד הענין ד"באתי לגני" – חיבור והמשכת ה"עצמות" בתחתונים.

ולכן נאמר הלשון "פתח ואמר" – כי כדי לפעול ענין נעלה כזה (המשכת ה"עצמות" בתחתונים) – זקוקים לענין של פתיחת צינור חדש כו'.

מז. האמור לעיל מודגש גם בשם הפרשה שקורין בשבת זו (שבה מבואר בזהר ענין זה) – "ויקרא":

תיבת "ויקרא" כתובה באל"ף זעירא. ובזה ישנם ב' פירושים: (א) א' זעירא רומז לבחי' שלמטה משם הוי'. (ב) "ויקרא" סתם, שלא נאמר מי הוא הקורא, קאי על עצמותו ומהותו ית' (כמבואר בלקו"ת בתחלתו). ומזה מובן שבתיבת "ויקרא" מרומז חיבור דב' ענינים הנ"ל, ע"ד המבואר לעיל בענין "באתי לגני אחותי כלה".

וענין זה מרומז גם בשם הפרשה שהולכים לקרוא בתורה בתפלת מנחה – "צו":

"אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות". ומובן, שחיבור ב' הענינים ד"מיד" ו"לדורות" – מורה על ענין שלמעלה ממדידה והגבלה דכללות ענין הזמן.

והכח לפעול חיבור ב' המצבים ד"מיד" ו"לדורות" – הרי"ז נפעל בכח העצמות, שאצלו הוה ועתיד כאחד, וממנו נמשך הכח לפעול ענין של זירוז "מיד ולדורות" בעבודת כאו"א מישראל. ובדוגמת האמור לעיל ש"ויקרא" קאי על עצמותו ומהותו ית'.

וחיבור ב' ענינים אלו הוא בדוגמת כללות הענין ד"באתי לגני אחותי כלה" – חיבור ב' ענינים נפרדים והפכיים.

מח. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל – שכללות העבודה הקשורה עם "באתי לגני", עשיית דירה לו ית' בתחתונים, צריכה להיות באופן של "צו" – היינו, הן בנוגע לענין הזריזות ("אין צו אלא לשון זירוז"), והן בנוגע לכללות הענין דצוותא וחיבור עם הקב"ה, מצוה המצוות, שזהו כללות ענין הביטול לבעל הרצון (לא רק לרצון, אלא לבעל הרצון).

וזהו גם דיוק הלשון "זריזין מקדימין למצוות" – למעלה וקודם לכללות ענין המצוות, כי ע"י ענין הזריזות נפעל הקשר עם בעל הרצון, שהוא למעלה מענין הרצון (מצוות).

ומצד כללות הענין דאהבת ישראל, מובן, שפועל את ענין הזריזות בעבודת ה' גם בנוגע אל הזולת.

וכל זה נעשה ע"ז שמדבר עם הזולת בדברים היוצאים מן הלב כו', ועוד ועיקר: ע"ז שמראה "דוגמא חי'" מהנהגתו האישית בנוגע לענין הזריזות בכל הקשור לעבודת ה', זאת אומרת, שאינו מסתפק במחשבה בלבד,

ואפילו לא מסתפק בדברים היוצאים מן הלב כו', אלא הוא מראה "דוגמא חי'" מאופן הנהגתו במעשה בפועל.

ובאותיות פשוטות: כאשר הסבא מחנך את נכדו שצריכים לעסוק בעבודת ה', בלימוד התורה וקיום המצוות, באופן של זריזות כו', ולאחרי שמדבר עם נכדו בענין זה, הרי הוא מתנהג בעצמו באופן הפכי, בישבו לקרוא "עיתון", או לדבר ב"טלפון" אודות ענינים של מה בכך, "דברים בטלים", שאין שום תוצאה מזה בנוגע לפועל [אע"פ שאינו מדבר דברים אסורים ומאוסים ח"ו – כמבואר בפיהמ"ש להרמב"ם שגם כאשר אינו מדבר דברים אסורים, צריכה להיות זהירות גדולה בענין הדיבור, ולכן צ"ל "אמור מעט כו'"] – הרי זה מעורר תמיה ופליאה אצל הנכד ששמע זה עתה כיצד צריכה להיות הנהגתו, ובפועל רואה שסבו מתנהג באופן שאינו מתאים לזה! ורק מאחר שאינו מעיז לומר דברים אלו בפני סבו, הרי הוא חושב זאת בעצמו, ומובן, מהי ההשפעה שנפעלת עליו כתוצאה מזה!

ועד"ז כאשר יושב לאכול ולשתות בתיאבון רב – לאחרי שמדבר עם נכדו בנוגע להתעסקות בעבודת ה' בזריזות רבה! הנכד אינו יודע אודות כוונות האכילה של סבו, שמכוין לאכול "לשם שמים" וכו', כי הוא רואה רק את המעשה בפועל – שסבו יושב לאכול ולשתות בתיאבון רב! ומזה מובן, שלכל לראש

צריך הסבא עצמו להתנהג באופן המתאים, ועי"ז שיראה "דוגמא חי'" מהנהגתו האישית, יוכל להשפיע על נכדו באופן הרצוי.

וכל זה – אינו רק בנוגע ליחס שבין סבא לנכדו, אלא כן הוא גם בנוגע ליחס שבין אב לבנו, ובין איש לאשתו:

כאשר הבעל עושה "שטורעם" בנוגע לענין השבת כו', וכאשר בא יום השבת, הרי הוא חוזר לביתו, פותח את כפתורי ה"סירטוק" (וכיו"ב) ומתיישב לשתות "תה", ולהתבונן אודות הענינים שברא הקב"ה בעולמו, ולעומת זאת, משאיר את המאמר חסידות על ה"מדף שבארון" – מובן בפשטות איזו השפעה תהי' להנהגה זו על אשתו, שהיא רוצה להיות במעמד ומצב ד"אשה כשרה שעושה רצון בעלה", ואז יכולים כבר לתאר כיצד יראה ה"בית" כולו (כולל הבעל עצמו), וכיצד ייראו הילדים שיגדלו בבית זה!

לגרום הנאה ותענוג ליהודי הרי זה אמנם ענין גדול, וכמובן בפשטות שאסור לגרום צער ליהודי, אלא אדרבה, צריכים להשתדל לגרום לו הנאה ותענוג. וא"כ, הרי הוא עושה "חשבון" ש"עניי עירך קודמין", ובמילא צריך להשתדל לגרום תענוג גשמי לעצמו! אבל לאידך – עליו לשאול את עצמו: האם לא תובעים ממנו להתעסק בענינים נעלים יותר מזה?!

מט. ובנוגע לפועל:

בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא – צריך כאו"א לקבל על עצמו החלטות טובות בנוגע לכללות עבודת ה', בהתאם להוראות דבעל ההילולא, וכידוע הפתגם שאמר קודם הסתלקותו: "איך גיי אין הימל, און די כתבים לאז איך אייך דא".

ועבודתו צריכה להיות הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם הזולת, ובאופן – שמראה "דוגמא חי'" מהנהגתו האישית.

והנה, היות שצריך להראות "דוגמא חי'", מובן, שהנהגתו צריכה להיות בתכלית השלימות, כי כאשר רוצה לפעול על הזולת במאה אחוז, הרי הנהגתו צריכה להיות יותר ממאה אחוז, כי הזולת המושפע ממנו עושה חשבון שמספיק לו להגיע עד "קרסוליו" של המשפיע שלו, ועאכו"כ כאשר מגיע לדרגא נעלית יותר. ובפרט שאינו רוצה להגיע לדרגתו של המשפיע, כי אין זה כבוד למשפיע שהמושפע שלו יהי' בדרגתו!

וכאמור לעיל – שצריכים להוסיף בכל הפעולות דהפצת היהדות, החל מה"מבצע" שהזמן גרמא – לימוד הלכות החג, והתעסקות ב"מעות חטים", "קמחא דפסחא", ועד"ז בנוגע לשאר המבצעים הכלליים.

ויה"ר שע"י ההתעסקות בכל הענינים האמורים באופן המתאים – נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ונזכה לחגוג את חג הפסח בירושלים עיר הקודש, "כמצות רצונך", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"מלוה מלכה" לטובת ישיבת תומכי תמימים.

אח"כ צוה להכריז אודות סיום כתיבת הס"ת הכללי (ביום א', ד' ניסן) שנכתב ע"י מוסד חינוך "בית רבקה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "ניגון שמח"ת" (וניגנו ניגון "הקפות" לאביו הרלוי"צ ז"ל).

אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות להרב משה שי' ירוסלבסקי – עבור "הכנסת אורחים".

לאחרי מנחה התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".

לקוטי שיחות

פרשת ויקרא

כרך כז, ג

מתורגם ללשון הקודש

א.
שני משלים של ר' ישמעאל, ורק באחד מצויין "שם אומרו"

דובר פעמים רבות[1] אודות הכלל בפירוש רש"י על התורה, שברובם הגדול ככולם של הפעמים – אין מציין רש"י בפירושו את שם המקור לפירוש מסויים (ר' פלוני, רבותינו, תלמוד, מדרש, וכיוצא בזה), אין דרכו לומר "דבר בשם אומרו".

עובדה זו עצמה מוכיחה, כי במקומות בהם רש"י יוצא מן הכלל ואומר "דבר בשם אומרו", הדבר מהווה חלק מביאורו, ואכן שם יש בכך תוספת ביאור בפסוק ובענין.

דוגמא בולטת לכך מוצאים בפרשתנו, בפסוקים העוסקים בענין 'פר העלם דבר של ציבור':

בגמרא[2] מובאים, בזה אחר זה, שני מאמרים של "תנא דבי רבי ישמעאל" [=שנו תלמידי רבי ישמעאל], העוסקים בשינוי הלשונות בין הפסוקים העוסקים ב'פר העלם דבר' של 'כהן המשיח' ו'של ציבור':

א) "מפני מה נאמרו יותרת ושתי כליות בפר כהן משיח[3] ולא נאמרו בפר העלם דבר של צבור[4], משל למלך בשר ודם שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו".

ב) "מפני מה נאמר פרוכת הקדש בפר כהן משיח[5] ולא נאמרה בפר העלם דבר של צבור[6], משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת אם רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת"[7].

גם רש"י בפירושו על התורה מתעכב על שני שינויים אלו, ומביא את שני המשלים, אך בהבדל הבא: בפירושו על הפסוק[6] (המוקדם) "את פני הפרוכת" – בו מובא המשל השני של 'תנא דבי רבי ישמעאל' – אין מזכיר רש"י את "שם אומרו"; ואילו בפירושו על הפסוק[8] (המאוחר) "ואת כל חלבו ירים" – בו מובא המשל הראשון של 'תנא דבי רבי ישמעאל' הוא מציין את "שם אומרו" – "תנא דבי רבי ישמעאל משל כו'"!

אילו היה זה בסדר הפוך – המשל הראשון "בשם אומרו" והמשל השני לא – היה ניתן לתרץ, בדוחק גדול, כי רש"י סומך בפירושו המאוחר על "שם אומרו" אותו ציין בפירושו המוקדם (מכיוון שמדובר על אופן פירוש מיוחד, בעזרת משלים) – אך תירוץ זה אינו מתקבל כאשר רש"י מציין את "שם אומרו" במשל[9] השני ולא בראשון[10].

1) ראה ס' כללי רש"י (קה"ת תש"מ) פ"ח אות ו (בהוצאת תנש"א – אות טז). וש"נ. ועוד.

2) זבחים מא, ב.

3) פרשתנו ד, ט. שהמדובר בהעלם דבר דוקא – כהתחלת הענין "כי תחטא בשגגה"* ולאח"ז "אם הכהן המשיח יחטא" (ובפרש"י שם, ג "מדרשו כו' ופשוטו" – הוא בפירוש "לאשמת העם". – ולכאורה צ"ל בפרש"י שם "שנאמר באשמת"** ולא "לאשמת" (שיגרת לישני' דקרא בכהן משיח)).

4) ראה שם, יט־כ ובפרש"י שם.

5) שם, ו.

6) שם, יז.

7) ראה גם ירושלמי תענית פ"ב ה"א. וראה מפרשים שם.

8) פרשתנו שם, יט.

9) ובכיו"ב – קשה לתרץ שרש"י סומך כאן ומפרט בגמר הענין וקאי על כולו.

10) ודוחק גדול לתרץ שזהו מפני שרש"י מוסיף*** על לשון תנא דבי ר' ישמעאל "אף כאן אבל גם זה מצינו בכ"מ, שרש"י משנה לשון חז"ל ומ"מ מביאו בשם אומרו, וכנדו"ד גופא, שבמשל הב' משמיט רש"י התיבות "בשר ודם" אף שמביאו כשחטא כו'" – כי, כמדובר כמ"פ (ראה ס' כללי רש"י שם אות ב' (בהוצאת תנש"א – פ"ט אות ה'). וש"נ), דרכו

*) שע"פ פשש"מ גם שוגג נכלל בלשון "העלם דבר", כי שוגג בא ע"י הנעלם (דין, מציאות כו'), אף שבפרש"י שם, ג ממדרשו (שהובא בפנים ההערה) הכוונה להוראת דבר.

**) וכן הוענתק ברא"ם כאן. – הערתי חכם א' שכן תיקן גם ברלינר במהד"ת שלו, ובמהד"ק שלו מביא גירסא כזו מכת"י. וכן הוא בב' כת"י רש"י שתחז"י. ובעוד ב' כת"י שתחז"י הגירסא בפרש"י: כמו לאשמת העם שנאמר ונעלם דבר .. ונעשו.

***) ולהעיר שרש"י כאן גם משנה מלשון תנא דבי ר' ישמעאל: א) משמיט התיבות "(מלך) בשר ודם". ב) כותב "כולם סרחו" במקום "רובה" (וכן בנמשל "משחטאו כולם". משא"כ ברש"י זבחים שם: רובה .. דרוב ציבור). בשם אומרו (וראה ס' כללי רש"י שם (וש"נ). לקו"ש חי"ד ע' 46 שוה"ג להערה 12. ועוד).

חייבים איפוא לומר, שהטעם שרש"י מביא את שם אומרו ב"משל למלך שזעם על אוהבו" הוא משום שהדבר מעניק תוספת ביאור בהבנת פשוטו של מקרא; לעומת זאת, בפירושו המוקדם יותר, לא מתווספת[11] הבנה בפשוטו של מקרא על־ידי ידיעת שם אומרו.

ב.
השאלות בפירוש רש"י על "ואת כל חלבו" "ועשה גו'"

ויש לומר בהסבר הדברים, בהקדמת הביאור בפירוש רש"י על התיבות "ואת כל חלבו ירים"[8]: "ואף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הם מ"ועשה[12] לפר כאשר עשה וגו'", ומפני מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו" – ולכאורה אין מובן:

א) בדרך הפשט – מהי השאלה "ומפני מה לא נתפרשו בו"? הרי מוצאים בכמה וכמה מקומות בתורה בהם שווים הדינים של שני דברים (או יותר), ואז אין התורה חוזרת על כל פרטי הדינים בכל פעם, אלא בענין השני נאמר בתורה בקיצור כי דיניו זהים לנאמר קודם[13] – ובפרט שהתורה אומרת מיד אחר כך "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו"?!

ב) מה בכלל קשה לרש"י בפסוק זה – "ואת כל חלבו ירים" – שמכריחו להבהיר "ואף על פי שלא פירש כאן יותרת כו' למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו'"?

– הרי לפי דרכו בפירושו, היה לרש"י להמתין עם ביאורו עד הפסוק הבא "ועשה גו'"

– שממנו מוכח כי גם בפר העלם דבר של ציבור מקטירים את היותרת ושתי הכליות.

ג) יתירה מזו: על הפסוק "ועשה גו'" רש"י אכן מפרש עוד פעם: "ועשה לפר – זה. כאשר עשה לפר החטאת – שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן". ולפיכך תמוה ביותר: מדוע מפרש רש"י תחילה בקיצור (בפסוק "ואת כל חלבו ירים") כי ה"יותרת ושתי כליות למדין הם מועשה לפר כאשר וגו'" ומבהיר "מפני מה לא נתפרשו בו", וחוזר ומפרש בפסוק הבא כיצד "למדין הם מועשה גו'" (בהדגישו "שפירש שם מה שלא פירש כאן") – ולא כולל את שני הפירושים ביחד: "ועשה לפר .. להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן, ומפני מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל כו'"!

ג.
דיוקים שונים בלשונו של רש"י

ישנם גם כמה דיוקים בלשון רש"י, ומהם:

א) מדוע מביא רש"י משל ממלך דווקא – הענין של "מיעט בסרחונו מפני חיבתו" קיים הרי גם בשני אוהבים סתם, ולאו דווקא במלך ואוהבו?

(בפירוש הראשון, בנוגע ללשון הפסוק "את פני הפרוכת", מובן מדוע הוא אומר "משל למלך" – משום שדווקא במלך שייך המשל של "סרחה עליו מדינה").

ואף שבזו הלשון – "משל למלך" – נאמר ב"תנא דבי רבי ישמעאל", כמובא לעיל – (מלבד זאת שגם שם דורש הדבר טעם: מדוע נאמר "משל למלך" דווקא? הנה עוד ועיקר) הרי: כמדובר כמה פעמים[14], סגנונו ולשונו של פירוש רש"י על התורה אינו העתקת פירושי חז"ל בלשונם ממש – אלא מביא עניינים ולשונות רק במידה שהם נוגעים לביאור פשוטו של מקרא.

ב) בפירושו לש"ס[2] רש"י מפרש את המילים "מיעט בסרחונו" – "קיצר בדברים". ואין מובן: אם רש"י צריך לפרש זאת בפירושו לש"ס – הרי בוודאי שהיה עליו לבאר זאת בפירושו על התורה[15]!

ד.
הקושי נובע מפירוש רש"י שחטא הקהל חמור מחטא כהן המשיח

ויש לומר הביאור בכל זה:

פירוש רש"י על "ואת כל חלבו ירים", בא כהמשך לפירושו הקודם על "את פני הפרוכת", בו הוא מסביר

של רש"י להוסיף ביאור על ל' חז"ל גם כשמביאו בשם אומרו, ומכש"כ בנדו"ד שגם בפרש"י לש"ס הוצרך להוסיף פירוש על דברי תנא דבי ר' ישמעאל (ע"ש).

11) אף שע"ד הרמז וההלכה וכו' ישנה שייכות. ולהעיר, דלפי' המהרש"א (בחדא"ג זבחים שם) שב' המשלים הם לזכותו של כהן המשיח, ה"ז מתאים לשיטתו דר' ישמעאל – "כהנא מסייעא כהנא" (חולין מט, א).

12) פרשתנו שם, כ ובפרש"י שם (כדלקמן בפנים).

13) ראה לדוגמא תצוה (כט, מא): כמנחת הבקר גו'. וראה פרשתנו (בענייננו) – ד, י. ועד"ז שם, כו. לא. לה. ועוד.

14) ראה לעיל הערה 10.

15) בפרש"י זבחים שם מפרש ג"כ. על אוהבו – צבור". אבל בזה י"ל בפשטות. שבא לשלול הפירוש שאוהבו קאי על כהן המשיח (וכפי' החדא"ג מהרש"א שם). משא"כ בפרש"י עה"ת לא הוצרך לשלול זה, כי בפרש"י כאן לא נזכר כלל ע"ד כהן המשיח (כ"א רק "ומפני מה לא נתפרשו בו").

(באמצעות "משל למלך שסרחה עליו מדינה כו"), שהחטא של "העלם דבר של ציבור" חמור הרבה יותר מהחטא של הכהן המשיח, ועד כדי כך שמחמת חטא הקהל "אין פמליא[16] שלו מתקיימת .. חס ושלום[17] נסתלקה הקדושה".

ולכן, כאשר לומדים את הפסוק "ואת כל חלבו ירים", מתעורר מיד הקושי, מדוע כאן לא מוזכרות "יותרת ושתי כליות": לולא פירושו הראשון של רש"י היה אפשר לומר, שלא נאמרו כאן היותרת ושתי הכליות – מכיוון שבפר העלם דבר של ציבור אכן לא צריך להקטירם, מפני שפר העלם דבר של ציבור אינו כה חמור[18] כמו פר כהן המשיח[19].

[זאת משום שלגבי הכהן המשיח, על אף שזהו חטא בשוגג, הריהו שגגת חטא שהכהן המשיח עצמו אחראי לו ואשם בו. לעומת זאת כאשר "עשו הציבור על פיהם"[20] של הסנהדרין – הרי חטא הציבור קל יותר מסתם חטא בשוגג, כי לא זו בלבד שלא הם אשמים בכך (אלא הסנהדרין ש"טעו להורות" והציבור "עשו על פיהם"), אלא יתירה מזו: בעיני הציבור הרי הדבר נעשה על פי הוראת התורה[21] (סנהדרין) – ומכך היה אפשר להסיק, כי גם 'קרבן פר העלם דבר של ציבור' אותו מקריב[22] הקהל, אינו חמור כמו פר כהן המשיח].

אמנם, לאחר שרש"י מפרש שחטא הקהל (עם היות ש"עשו על פיהם" של סנהדרין) גורם לכך ש"נסתלקה הקדושה", דבר שלא קיים בחטא של כהן המשיח, כנ"ל – אי אפשר לומר שקרבן זה יהיה קל יותר מאשר פר כהן המשיח. לכן חייב רש"י להבהיר מיד "ואף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו'".

ה.

למרות חומר החטא, יש "מיעוט בסירחון" כלפי חוץ

אך רש"י אינו יכול להסתפק בציון העובדה שלמדים זאת מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'" – שהרי, ממה נפשך: אם הפסוק רוצה לקצר ולומר רק "ועשה לפר כאשר עשה וגו'" – הרי מיותר גם כל הפסוק המפרט "ואת כל חלבו ירים ממנו והקטיר וגו'", כי מהנאמר "ועשה לפר גו'" ידוע כבר שיש לעשות בפר זה כל הנעשה בפר החטאת של כהן המשיח[23]; ואם כוונת הפסוק לומר בפירוש את הדין "ואת כל חלבו וגו'" – אם כן "מפני מה לא נתפרשו (יותרת ושתי כליות) בו"?

ועל כך מביא רש"י "משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו": כוונת רש"י כאן היא כפשטות לשונו, שהמלך ממעט רק ב"סירחון". ופירוש הדברים:

"סירחון" אינו עצם הדבר, אלא דבר שני הנובע ממנו – ריחו הרע של הדבר[24]. זאת אומרת: מצד החיבה

16) י"ל שבלשון זה ("פמליא שלו") מתורצת השייכות דסלוק הקדושה לפני הפרוכת דוקא – כי "פמליא פירושו בני בית* (ראה מוסף הערוך, ערוך השלם ותשבי בערכו); ולכן הסימן ל"אין פמליא שלו מתקיימת" הוא בזה שיש חסרון בכותלי בית המלך, ובנמשל – בפרוכת הקדש המבדילה "בין הקדש ובין קדש הקדשים" (תרומה כו, לג), שהוא מקום "פמליא" (מנוחת השכינה) של הקב"ה (דנועדתי לך שם גו' – שם כה, כב).

17) לשון רש"י כאן. ובפירושו לזבחים שם: כביכול אין כאן קדושה.

18) ראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל) בפרש"י כאן: כי מה שחייב להרבות בכפרת האשם והחטאות זהו מורה ג"כ על ריבוי סרחונו.

19) וראה חדא"ג מהרש"א זבחים שם. תו"ת לעיל פסוק ט.

20) פרש"י לעיל ד, יג.

21) וראה משנה וגמרא ריש הוריות ביחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד.

22) כלשון הכתוב (פרשתנו ד, יד) והקריבו הקהל גו'. שם, כא: חטאת הקהל הוא. – ולהעיר שע"ד ההלכה יש דיעות שב"ד מביאין (הוריות ד, סע"ב ואילך. ירושלמי שם פ"א ה"ח). ואכ"מ.

23) שלכן גם לקמן בפסוק כא נאמר בקיצור "והוציא גו' ושרף גו' כאשר שרף את הפר הראשון" (ולא חזר על כל הפרטים דלעיל פסוקים י־יב). ובתחלת הענין (פסוק טו) הוצרך לפרט סמיכה – כי כאן היא ע"י "זקני העדה" (ולא כהן המשיח). ומה שפירט אח"כ (שם, טז) והביא הכהן המשיח גו' אולי י"ל כי לא היינו למדין זה מפר כהן המשיח (ששם צ"ל "ולקח הכהן המשיח" דוקא – שם, ה), וקס"ד שהבאת הדם כשרה ע"י כהן סתם. ולהעיר מפרש"י בפסוק יח "זה יסוד מערבי כו'" – היינו דיש בזה חידוש לגבי הנאמר בפר כהן המשיח (שם, ז). וראה בארוכה מפרשי רש"י. ואכ"מ.

24) להעיר מלקו"ש חי"ג (ע' 53) בפי' לשון רש"י (קרח טז, כב) מלך בו"ד שסרחה עליו מקצת מדינה – כי לא היתה כוונה למרוד בהמלך. ע"ש. ועפ"ז מובן מה שנקט רש"י כאן גם במשל הראשון לשון "סרחה" – כי גם בנדו"ד אין כאן חטא במזיד כ"א שוגג (או "טעו .. ועשו כו'"), ולכן רק "סרחון" יש כאן.

*) וכפרש"י זבחים שם – כניסת חבורת עצתו ומהמסכימים לדעתו אשר דברי סתרו אליהם.
ובכל אופן, לכאורה צ"ע שרש"י בפירושו עה"ת לא פי' תיבת "פמליא". – וראה רש"י לעיל (בראשית א, כו).
וע"ע פשוט – כי תיבה זו ממש (ובפירוש – בני ביתו) היא בלע"ז דזמן רש"י (משא"כ בהפרטים דמס' זבחים). ועד"ז בפי' לגיון (במדבר א, מט) – וצע"ג דרגילים לבטאות פמליא בפ"א דגושה (ומ"ס פתוחה) דלא כלע"ז הנ"ל ובכו"כ לשונותיו.
– בירושלמי סוטה ספ"ה "ומגדולי פמילייא שלו" (בי"ד אחר המ"ם). ובקרבן העדה שם: ויותר נ"ל שפירושו מבני משפחתו הי' ופמילייא בלשון לע"ז כן.

לאוהבו, המלך משתדל שכלפי חוץ ייראה כאילו החטא אינו כה חמור – מיעוט של סירחון החטא.

ובדומה לכך בנמשל: הן אמת כי עצם החטא של "חטאת הקהל" חמור הרבה מחטאו של הכהן המשיח – אך מצד חיבתם של ישראל, הקדוש־ברוך־הוא כביכול ממעט ב"סירחון" החטא, כאילו החטא אינו כה חמור – וזה מתבטא בכך שבתורה נאמר בפירוש רק "ואת כל חלבו ירים", כאילו לא צריך להקריב את היותרת ושתי הכליות, דבר היוצר רושם שחטאת הקהל קלה[18] יותר מפר כהן המשיח.

[ולכן לא אומר כאן רש"י כי "מיעט בסרחונו" משמעו "קיצר בדברים" – כי, אם כדי סתם לקצר בדברים, לא היה צריך להופיע בתורה גם הפסוק "ואת כל חלבו גו'", כנ"ל[25]; אלא כוונת רש"י בפירושו על התורה היא במובן הפשוט של המילים, כאמור].

ו.
היחס בין הקב"ה וישראל – "מלך" ו"אוהבו"

על פי זה יובן גם מדוע מביא רש"י "משל למלך" דווקא (ולא משל מסתם שני אוהבים):

משל מסתם אוהב – אינו יכול לשמש דוגמא למקרה שלפנינו. כאן מדובר אודות חטא בדוגמת "סרחה עליו מדינה .. כולם סרחו", הגורם לכך ש"אין פמליא שלו מתקיימת .. חס ושלום נסתלקה הקדושה" – זאת אומרת, חומרתו של החטא מתבטאת לא רק בכך שעשו דבר שהוא נגד הרצון, אלא נגד רצון המלך, והחטא גרם לכך ש"אין פמליא שלו מתקיימת", שבכך כביכול בטלה המלכות שלו באופן כללי. העובדה שסתם אדם יוותר וימעט בסרחון החטא של אוהבו מפני חיבתו, אינה כלל דוגמא למקרה שלפנינו – חטאת הקהל נגד השם.

לכן מביא רש"י משל מ"מלך שזעם על אוהבו" – מדובר אכן אודות מלך, אך המשל אינו מהיחס של מלך לעבד כו', אלא ממלך ביחס לאוהבו. ובדומה לכך בנמשל: היחס בין עם ישראל לקדוש־ברוך־הוא כולל שני ענינים: הקדוש־ברוך־הוא הוא המלך שלנו, שמצד "יחס" זה, הרי כאשר הקהל כולו חוטא הדבר גורם לכך ש"אין פמליא שלו מתקיימת .. חס ושלום נסתלקה הקדושה"; אך לאידך, בני ישראל הם בבחינת "אוהבו" של המלך, ולכן, אפילו במצב של "מלך שזעם"[26], המלך ממעט "בסרחונו מפני חיבתו" של האוהב.

ז.
תוספת הבהרה בהזכרת ר' ישמעאל, שאמר על ישראל "אני כפרתן"

אך סוף־סוף אין הדבר מחוור כל צרכו אצל "תלמיד ממולח":

אילו היה מדובר אודות סתם חטא, שהוא רק ענין פרטי, ניתן להבין מדוע להיותו אוהבו של המלך הוא מוותר לו מפני חיבתו. אך כיצד יתכן, שאפילו לאחר שנגרם ענין של "אין פמליא שלו מתקיימת" ימעט המלך בסרחונו מפני חיבתו?

ועל כך מביא רש"י את "שם אומרו" – "תנא דבי רבי ישמעאל", תלמידי רבי ישמעאל:

רבי ישמעאל אמר אודות בני ישראל הזקוקים לכפרה (עד לכפרה על נגע צרעת המורה על טומאה הכי חמורה, שהרי המצורע "מחוץ לשלוש מחנות מושבו"[27]) – "בני ישראל אני כפרתן"[28]:

"אני כפרתן" אין משמעו שהוא פעל שבני ישראל יעשו תשובה (ובמילא יקבלו את כפרתן) – כי אז אין זה נקרא "אני כפרתן", שכן הכפרה מגיעה מצד התשובה של בני ישראל

– אלא הוא עצמו "כפרתן", הוא לוקח על עצמו ו"נושא" את כפרתן עליו[29].

[ובדומה למה שמצינו[30] אצל רבי שמעון בר יוחאי,

ועפ"פ המבואר בפנים יומתק ג"כ מה שנקט רש"י כהגירסא "מלך שזעם על אוהבו", ולא "שכעס" (שטמ"ק וע"י זבחים שם), ובפרט שכעס הוא לשון יותר רגיל בפרש"י* (וראה פרש"י בלק כג, ח) – כי "זעם" הוא גם "ענין מאיסה" (ס' השרשים להרד"ק בערכו), מתאים לענין הסרחון.

25) להעיר מעיון יעקב לע"י זבחים שם (ד"ה מפני מה).

26) בעיון יעקב שם (ד"ה ומיעט) מפרש דמה שמיעט בסרחונו מפני חיבתו הוא כי "התורה כתבה כשיחטאו .. באמת עדיין לא חטאו .. לכן קיצר במה דאפשר". אבל פשטות המשל הוא, דגם בשעה שהמלך זעם (בפועל) על אוהבו, ה"ה ממעט בסרחונו מפני חיבתו.

27) תזריע יג, מו ובתו"כ (ופרש"י) שם. פסחים סז, א.

28) נגעים רפ"ב.

29) רע"ב שם. וראה גם תוי"ט שם.

30) ראה גם הנסמן במלאכת שלמה ותוס' אנשי שם שם.

*) ולהעיר מפרש"י בהעלותך יא, ב: משל למלך כו' שכעס על בנו כו'.

שאמר[31] "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", שהכוונה בזה היא, כמדובר כמה פעמים[32], שאפילו כאשר כל העולם שרוי במצב המעורר את מידת הדין חס ושלום, הרי רשב"י "סובל[33] כל עוונותיהם ופוטרן מן הדין"].

והטעם והסיבה לכזו אהבה של רבי ישמעאל לבני ישראל[34] – עד שהוא לוקח על עצמו את כפרתן של יהודים כאלו, כנ"ל – מובנת מהענין של "אני כפרתן" – שלכאורה: הרי מפורש (בפרשתנו[35] ובכמה מקומות) אשר מצב בו "נפש כי תחטא" דורש ממנה: "והקריב... והביא... וסמך...". ועוד – כיצד בכלל נכנס לענין שכזה "אני", רבי ישמעאל"?!

אלא, רבי ישמעאל לא ראה את עצמו ויהודים אחרים כשתי מציאויות נפרדות – אלא כדבר אחד ממש, "כמוך" ממש. ובמילא גם כאשר "נפש כי תחטא", חטאים של יהודים אחרים נוגעים לו[36]. ובמילא, הרי: "אני כפרתן" – להיותו דבר אחד עם כל בני ישראל, הרי בדרך ממילא "אני כפרתן".

וזה מעניק תוספת הסבר על האהבה שבין בני ישראל והקדוש־ברוך־הוא:

אין זה רק שמצד החיבה של בני ישראל הקדוש־ברוך־הוא "ממעט בסרחונו של אוהבו" – ומכיוון שהסרחון של אוהבו נוגע כביכול בו עצמו[37],

אלא זה מביא לכך שנעשה, על דרך כביכול, "אני כפרתן"[38]: בין בני ישראל והקדוש־ברוך־הוא קיימת אהבה עצמית, עד שלא ניתן כביכול להפריד ביניהם. ובמילא, עד כמה שיהיה המצב נחות חס ושלום, הרי החיבה והקשר בין ישראל והקדוש־ברוך־הוא הינם תמיד בשלימות. ואפילו במקרה בו בני ישראל מצד עצמם לכאורה אינם ראויים לכפרה – אומר הקדוש־ברוך־הוא שכביכול "יכנס החץ בי ולא (יכנס) בבני"[39].

ח.
ההוראה – אהבה עצמית לכל יהודי

מכאן ישנה הוראה – כמה עמוקה צריכה להיות האהבה לכל יהודי, באיזה מצב שהוא רק יהיה.

צריך לדעת שכל יהודי הוא – "נער ישראל ואוהבהו"[40]: האהבה של הקדוש־ברוך־הוא לכל יהודי היא בדוגמת האהבה ל"נער", שהיא אהבה עצמית (בלי סיבה), איך שרק הילד מתנהג (אפילו כאשר לכאורה הוא "נתון בדין"[41]) – הוא "נער" ובמילא "ואוהבהו".

ומכיוון שהקדוש־ברוך־הוא אומר שהוא אוהב כל יהודי באופן של "נער ישראל ואוהבהו" – כך צריך להיות גם אצל בני ישראל עצמם, שאהבתם ליהודי שני, עליה להיות באופן של אהבה עצמית.

יהודי צריך להרגיש – לא שהוא אוהב את השני, שהוא עושה טובה לזולת, אלא – שזה נוגע לו עצמו. ובפרט – כל זמן שהוא איננו מוציא יהודי אחר מהגלות (בכל הפירושים) – הרי גם הוא נמצא בגלות.

ואז, הרי פשוט שהוא עושה כל התלוי בו לעזור לכל היהודים ולכל יהודי – בכך שתחילה הוא "ממעט" בסרחונו (באם הוא קיים), עד שהחיבה מתבטאת באופן גלוי, ו"אני כפרתן".

ואהבת ישראל – היפך סיבת הגלות[42], מבטלת תיכף, "מיד"[43] את המסובב – הגלות, ונעשה – כנאמר בהתחלת הסדרה – "ויקרא אל משה .. מאהל מועד": ה"קריאה של חיבה"[44] למשה, בבית המקדש השלישי,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ ויקרא תש"מ)

(אדם דלעילא) רואה חוב לעצמו".

39) פרש"י יתרו יט, ד (ממכילתא שם). האזינו לב, יא. וראה פרש"י בשלח (יד, יט־כ) "שהיו ישראל נתונים בדין" – דבזה מובן מה שייך יכנס "החץ גשמי" בי?!

40) הושע יא, א. וראה בארוכה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (נדפס בסו"ס יו"ט של ר"ה תרס"ו (קה"ת ברוקלין, תשל"ו) ע' תקנ (בהוצאת תנש"א – ע' תקעד)).

41) ראה לעיל הערה 39.

42) יומא ט, ב.

43) כל' הרמב"ם: ומיד הן נגאלין (הל' תשובה פ"ז ה"ה).

44) פרש"י שם. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 25 ואילך (וראה שם השייכות לענין התשובה).

31) סוכה מה, ב.

32) לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 214 ואילך. חי"ז [המתורגם] ע' 389. ועוד.

33) רש"י סוכה שם.

34) ראה פיה"מ להרמב"ם ורע"ב נגעים שם.

35) ד, ב־ד.

36) ראה בארוכה בכ"ז – מאמרי אדה"ז – פרשיות (כ"ב) ע' תקצא־ב. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. אוה"ת שופטים ע' תתלח ואילך.

37) ע"ד פרש"י תצא כא, כג: זלזולו של מלך הוא .. וישראל הם בניו .. לשני אחים תאומים כו'.

38) ראה סהמ"צ להצ"צ (פ"ב) ואוה"ת (ע' תתמ) שם בענין "אין

לקוטי שיחות

ב' ניסן

כרך כז

מתורגם ללשון הקודש

א.
על ידי לימוד תורת הצדיק מתקשרים אליו

ידועים דבריו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שעות ספורות לפני הסתלקותו[1]: "אני עולה לשמים, ואת הכתבים אני משאיר לכם".

כבר הוסבר פעמים רבות[2], שמשמעות הדברים היא, שבאמצעות ה"כתבים" יש לנו אותו, ויותר מכך – יש לנו אותו, כפי שהוא בשמים.

שהרי "צדיקים .. דומין לבוראם"[3]. ולפיכך, כשם שהקדוש־ברוך־הוא "הכניס את עצמו", כביכול, בתורה, כפי שידוע ההסבר[4] על מאמר חז"ל[5] "אנא נפשי כתבית יהבית" (=אני את נפשי כתבתי ונתתי), שהקדוש־ברוך־הוא "כתב" את עצמו ("נפשי"), ו"הכניס" את עצמו אל תוך התורה[6], ולכן על ידי התורה "אותי אתם לוקחים"[7],

הרי כך גם לגבי צדיקים, שהם "מכניסים את עצמם" אל התורה שלמדו, ובמיוחד בענינים שחדשו. ומשום כך, על ידי לימוד תורתם מתקשרים אליהם עצמם.

ב.
"משאיר" – דיוק לשוני בעל משמעות

כשמשווים את דברי הרבי נ"ע לדברי חז"ל שהוזכרו לעיל, על מתן תורה, מוצאים הבדל לשוני ביניהם: בדברי חז"ל מופיעה המלה "יהבית", מלשון נתינה, ואילו הרבי נ"ע אמר "את הכתבים אני משאיר לכם".

ויש לומר, לכאורה, שההסבר לכך הוא, שההתבטאות במלה "משאיר" התאימה למצב באותה שעה, שעות ספורות לפני הסתלקותו, כפי שאנו מוצאים בהלכה[8] לגבי מתנת שכיב מרע את הביטוי "אני מניח"[9].

אך לפי מה שהוסבר פעמים רבות על גודל הדיוק בפתגמי רבותינו נשיאינו, שאין הם מדוייקים רק בתוכנם באופן כללי, אלא הדיוק הוא מוחלט גם בכל מלה וביטוי, יש לומר, שהדיוק הלשוני "אני משאיר לכם" אינו רק מפני המצב שבו נאמרו הדברים, אלא יש לו משמעות מהותית לגבי תוכן הענין[10], שרצה הרבי נ"ע להביע בדבריו אלה, שעל ידי לימוד כתביו "לוקחים" אותו עצמו, כדלעיל.

ג.
"יהבית" לעומת "משאיר"

ההבדל בין שני הביטויים הללו – "יהבית" (נתינה) לעומת "משאיר" – הוא:

הביטוי "נתינה" מדגיש שהדבר ניתן למקבל מכוחו של הנותן[11] – אין הכרחית שום פעולה מצדו של המקבל כדי לקבל מתנה זו. לעומת זאת משמעות המלה "משאיר" היא, שהנותן רק מעניק את האפשרות לאחר לקחת את הדבר הנשאר, אך כדי שהמקבל אכן יקבל דבר זה למעשה לרשותו, הוא צריך לקחת זאת בעצמו, על ידי פעולתו.

---

*) יום הסתלקות של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – ב' ניסן תר"פ. תולדותיו בפרטיות – ראה "חנוך לנער", ס' תולדות אדמו"ר מהורש"ב (קה"ת תשל"ו. ועוד).

1) הועתק במכתב זקני אנ"ש – נדפס באגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ח"א ע' קיג.

2) ראה לקו"ש חי"ז ע' 423. חכ"ב ס"ע 185. ועוד.

3) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

4) ראה לקו"ת שלח מח, סע"ד. אוה"ת יתרו ע' תתקא ואילך.

5) שבת קה, א (כגירסת הע"י).

6) ראה תניא פמ"ז.

7) ל' התנחומא אמור יז. וראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. תנחומא תרומה ג.

8) שו"ע חו"מ סרנ"ג ס"ב. ובסמ"ע שם: שכן דרך ל' שכ"מ שמניח מעזבונו כו'. וראה ביאור הגר"א שם.

9) או "אני עוזב" דמהני ג"כ (ראה חי' רעק"א לשו"ע שם. וש"נ). וראה הערה הבאה.

10) ובפרט שלשון נתינה בודאי מהני. ולהעיר שיש דיעות "שאין ל' מניח משמעות של כלום" (ראה פתחי תשובה שם. וש"נ). כן להעיר שי"א "דאני עוזב גרע מאני מניח ולא מהני" (הובא בחי' רעק"א שם). – וי"ל בתרגום לשון "לאז".

11) וכן במחז"ל הנ"ל "אנא נפשי כתבית יהבית" – שהקב"ה "נתן לנו את עצמו כביכול" (תניא שם) – ה"ז ענין שבא מלמעלה ואין בזה תפיסת יד אדם.

גם בלימוד התורה אנו מוצאים שני אופנים[12] הדומים ל"נתינה" ול"השארה", כדברי חז"ל[13] "בתחילה נקראת (התורה) על שמו של הקדוש־ברוך־הוא (בתורת ה' חפצו[14]), ולבסוף נקראת על שמו (של הלומד – ובתורתו יהגה[14])": כאשר לומדים תורה רק למיגרס[15], הרי אז התורה "נקראת על שמו של הקדוש־ברוך־הוא" – היא מתייחסת לנותן התורה. אך כאשר יש פעולה של "יהגה"[15] – עיון התורה[16], הרי אז "נקראת על שמו", דברי התורה נעשים שלו, כי הוא "לקחו" אותם על ידי יגיעתו – "תורה דיליה היא"[17].

לפי זה יש לבאר את הדיוק בלשונו של הרבי נ"ע "את הכתבים אני משאיר לכם" – כי ביטוי זה מתאים לחידושו לגבי אופן גילוי תורת החסידות, אשר חידש, שהשגת פנימיות התורה תוכל להיות מצד כוח שכלו של המקבל והלומד לגמרי, אשר "לוקחו" את הענינים הנלמדים, כפי שיוסבר להלן.

ד.
לימוד תורת החסידות באופן של "ישיבה"

אחד החידושים העיקריים של הרבי נ"ע הוא יסוד ישיבת תומכי תמימים[18], אשר החידוש שבישיבה זו הוא[19], שנקבע בסדרי הלימוד בישיבה סדר מיוחד ללימוד תורת החסידות.

ומהו החידוש בלימוד תורת החסידות במסגרת של ישיבה? הישיבה היא לימוד תורה באופן של דיבוק חברים, פלפול התלמידים וכדומה, שעל ידי הדיונים וכדומה מבררים ומלבנים את הסוגיה הנלמדת, עד שהיא ברורה לכל פרטיה.

וכך הנהיג הרבי נ"ע גם לגבי לימוד תורת החסידות, שהיא נלמדת באופן של "ישיבה", כדבריו[20], שברצונו שאופן לימוד תורת החסידות יהיה "כלימוד הסוגיות בגליא שבתורה", עד אשר "החסידות יבינו כמו שמבינים ענין בנגלה". ולכן הוא קבע סדר ללימוד החסידות בישיבה[21], כדי שילמדו אגודות אגודות, כל אגודה תלמד אותו ענין – "סוגיה" – בתורת החסידות, כדי שיעסקו בענין זה היטב וילבנו אותו, עד אשר יובהר ללומדים לכל פרטיו, בדומה לסדר הלימוד בגליא שבתורה.

ואופן כזה של לימוד פנימיות התורה מהווה חידוש מהותי לעומת התקופות הקודמות לו.

ה.
תורת הנגלה – בשכל האדם; פנימיות התורה – בשכל האלקי

בתקופות הקודמות היה הבדל מהותי בין לימוד נגלה שבתורה לבין לימוד פנימיות התורה:

הנגלה שבתורה ניתן באופן שהשכל האנושי של הנברא מסוגל לקלוט את הסברות וההבנה שבתורה. אמנם[22], התורה היא חכמתו של הקדוש־ברוך־הוא, דלית מחשבה תפיסא ביה, אך הקדוש־ברוך־הוא הוריד את חכמתו יתברך באופן שגם שכל האדם יכול להבינה, עד כדי כך שהיא "נקראת על שמו", ונעשית ל"תורתו" – "תורה דיליה היא".

לעומת זאת, פנימיות התורה נשארת בגלוי תורת ה'. בדורות קדומים קלטו רוב בני ישראל ענינים אלה על ידי אמונתם. הענינים היו נעלים מכדי קליטתו והבנתו של הנברא בשכלו [ויש לומר, שזהו אחד הפירושים לשם "קבלה" – מפני שהיא עוברת בקבלה, איש מפי איש[23]].

אפילו בדורות המאוחרים יותר, לאחר תקופת האריז"ל, אשר עניני פנימיות התורה נתפרשו באופן שיוכל להיות מצב של "יתפרנסון"[24] – כך שיובנו[25], ולא רק באופן של "גירסא בעלמא"[26] – בכל זאת, הם לא הורדו עד כדי הבנתם וקליטתם בשכל האנושי[27]. עדיין

12) משא"כ ב"מתן תורה", כנ"ל הערה הקודמת.
13) ע"ז יט, א.
14) תהלים א, ב.
15) ראה ע"ז שם בהמשך הסוגיא. וראה חדא"ג שם.
16) ראה רש"י שם.
17) קידושין לב, ריש ע"ב.
18) ט"ו אלול תרנ"ז.
19) גם לגבי הישיבה בליובאוויטש בימי הצ"צ.
20) נעתק במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ("התמים" ח"א ע' כג־ד [יג, א־ב]. אג"ק שלו ח"י ע' שסה ואילך. ועוד).
21) קונטרס עץ החיים שלו פרק כה.
22) ראה תניא פ"ד.
23) וראה בארוכה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה בקונטרס עה"ח – לבעל ההילולא – הוצאת קה"ת הוספה א – ס"ע 74 ואילך).
24) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה כסא מלך שם. הקדמת מקדש מלך לזהר. ועוד. – וראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות שם.
25) וראה ס' השיחות תורת שלום ע' 185. שיחת י"ט כסלו תרס"ט (נדפסה בתו"ש הוצאת תשמ"ג בסופו).
26) ל' הכסא מלך שם.
27) ראה הקדמת הרח"ו שם (בקונטרס הנ"ל ע' 76): אין ספק שהדברים אלו לא יובנו בעיון אנושי חומריי כו'.

הם נשארו כשכל אלקי שיכול להיקלט רק על ידי השכל של הנפש האלקית, שזהו שכל אלקי של נשמה אלקית, המסוגל לקלוט את הענינים הרוחניים המתבארים בפנימיות התורה.

ויש לומר, שמשום כך[28], לא כל אחד יכול היה להבין ענינים אלו, אלא רק בעלי נשמה גבוהה, אשר בנוסף לכך הזדככו כראוי כדי להיעשות כלי להתגלות בנשמה. לעומת זאת, אלו שאינם "מזוככים" ואין להם נשמה גבוהה, לא יכלו לקלוט את פנימיות התורה.

וזהו אחד ההסברים לדברי הזהר[29], שבפנימיות התורה "לית תמן לא קשיא...", בשונה מהנגלה שבתורה:

קושיה מצביעה על העלם והסתר, כיסוי האמת שבתורה. ולכן: בחלק הנגלה שבתורה, אשר ירד לעולם באופן ששכל האדם יכול להבינו, יש קושיות. כלומר, הקושיות הן חלק מהתורה עצמה. כפי שהוסברה מספר פעמים ההוכחה לכך: אף כאשר אדם ילמד רק קושיה בתורה, הוא חייב לברך לפני כן את ברכת התורה. משום שבשכל האדם אינה יכולה להיקלט מיד הבנת התורה – חכמתו יתברך. בתחילה מתעוררות בשכל האדם קושיות, עד שהלומד מזכך ומעדן את שכלו ומצליח להבין את אמיתות התורה.

לעומת זאת בפנימיות התורה, אשר אינה יורדת לדרגת השכל האנושי, אלא רק לשכל של הנפש האלקית, אשר בה מאירה התורה – הרי בה "לית תמן לא קשיא...".

ו.
הסברת פנימיות התורה באופן המובן בשכל האדם

יותר מכך:

ידוע[30] חידושו של אדמו"ר הזקן בתורת חסידות חב"ד, ובמיוחד לאחר גאולתו בי"ט כסלו, שהוא "הלביש" את עניני פנימיות התורה בכוחות השכל, חכמה בינה ודעת, באופן שכל אחד, אף אלו שאינם מזוככים – "חוצה" – יוכלו להבין זאת בשכלם האנושי.

אך למרות זאת, עדיין לא היה זה באופן של הבנת הנגלה שבתורה, שהרי השכל האנושי כשלעצמו לא יכול היה להגיע להבנה מוחלטת של פנימיות התורה. רק כאשר הסבירו לו ענין מסויים בפנימיות התורה, הוא יכול היה לקבל זאת.

בדומה לרב המלמד את תלמידו רעיון עמוק ביותר, אשר התלמיד אינו יכול להבינו מצד עצמו, אשר אף לאחר שהרב הסביר לו זאת, והתלמיד קלט וקבל זאת, בכל זאת אין התלמיד מסוגל למצוא מלים משלו וכדומה כדי להסביר רעיון זה.

וזה היה חידושו של הרבי נ"ע, אשר הוריד את עניני פנימיות התורה, כך שהבנתם תהיה באותו אופן כהבנת הנגלה שבתורה. בדיוק כשם שהנגלה שבתורה "גלוי" לשכל האדם, כך שהוא עמל בהבנתו כשכל גשמי – באותו אופן יוכל השכל האנושי להתייגע בפנימיות התורה.

בדומה לרב המקרב את הרעיון העמוק אל התלמיד, באופן שהתלמיד יוכל להתייגע בהבנת הדברים בשכלו שלו, ויוכל למצוא הסברים ומלים משלו להביע רעיון זה.

כפי שרואים זאת במאמרי החסידות שלו[31], שאותם הענינים שהוסברו במאמרים של נשיאי חב"ד שלפניו, מופיעים במאמריו בביאורים ארוכים ורחבים, ואף הסברת וניסוח הדברים הם באופן שהשכל האנושי מסוגל להסביר זאת במלים משלו, ולקלוט זאת כפי שהוא קולט רעיון של הנגלה שבתורה[32].

ולכן דייק הרבי נ"ע בלשונו, ואמר "את הכתבים אני משאיר לכם", כי זהו אחד החידושים של כתביו שלו, ששכל האדם יוכל "לקחת" אותם, עד אשר ייעשו "תורתו – נקראת על שמו".

ז.
לימוד פנימיות התורה בעיון ובהבנה

מכך נלמדת ההוראה:

יש הלומדים את פנימיות התורה, אך חוששים לשאול שאלה המתעוררת אצלם לגבי הנלמד. כיצד ייתכן לעורר קושיות על פנימיות התורה? והרי "לית תמן לא

---

28) ראה תורת שלום ע' 113.

29) רע"מ נשא (קכד, ב), הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ו. וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ה ע' 5-184, 188.

30) ראה בארוכה תו"ש שבהערה 28. ובכ"מ.

31) ראה אודות מאמרי אדמו"ר נ"ע – לקו"ד ח"ב רצה, סע"ב ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 209.

32) וידוע הפתגם של חסידים הראשונים שכ"ק אדמו"ר נ"ע הוא "הרמב"ם דתורת החסידות" (לקו"ד שם רצו, א. וראה ס' השיחות תש"א ע' 160).

קשיא..."! אמנם, יהודי זה אינו מבין את הדברים, אך הוא מסתפק בכך שהוא מאמין באמונה שלמה שכל הכתוב בפנימיות התורה הוא אמת.

התשובה לכך היא, שהרבי נ"ע סלל את הדרך, שדברי החסידות יוכלו להיות מובנים בשכל האדם באותו אופן כנגלה שבתורה. כלומר, לימוד בעיון, ובאופן של שאלות ותשובות וכו'. וכאשר אין מבינים ענין מסויים, הרי "לא הביישן למד"[33], ויש לשאול וללבן את הענין.

ודאי, אף כאשר אין מבינים ענין מסויים, גם בנגלה שבתורה, הכרחי להקדים "נעשה" ל"נשמע", אסור שיתעורר ספק ח"ו על אמיתות הדברים[34]. אך יחד עם זאת, אי אפשר לצאת ידי חובת הבנת התורה בקבלת עול. המשמעות של הבנת ענין על בוריו היא, שהאדם יבין בשכלו שלו כיצד קושיה זו מתיישבת, גם בפנימיות התורה.

ועל ידי לימוד פנימיות התורה, שהתגלתה בדורותינו בתורת חסידות חב"ד באופן של הבנה והשגה שכלית מושלמת, כהשגת הנגלה שבתורה, נעשית הכנה קרובה ל"אותו הזמן"[35] כאשר "יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר[36] כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(משיחת כ"ף מרחשון תשמ"ו)

33) אבות פ"ב מ"ה.

34) וניכר גם באופן ובסגנון קושייתו, שאין בזה שום תנועה של עזות פנים ח"ו. כי מכיר שהחסרון הוא רק מצדו, "אם הוא ריק – מכם הוא" (ירושלמי פאה פ"א ה"א. שביעית פ"א ה"ה).

35) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

36) ישעי' יא, ט.

המשך ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

הראשון של פסח ולא ליום טוב האחרון של פסח. **וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר** רבי יוסי עצמו '**וְעוֹד** נאמרה שבת למטה ונאמרה שבת למעלה מה להלן רגל ותחילת רגל אף כאן רגל ותחילת רגל', שלדרשה זו אין פירכא.

הגמרא חוזרת לדין שנאמר לעיל בתוך הדברים: **גּוּפָא** – נשוב לעצם דברי אביי ונבאר אותם, **אָמַר אַבַּיֵי**, יש **מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי** – למנות ימים, וְכן יש **מִצְוָה לְמִימְנֵי שָׁבוּעֵי** – למנות שבועות. הגמרא מביאה מנהגים שונים בדין זה: **רַבָּנָן דְּבֵי רַב אַשִּׁי** – רבותינו שבבית מדרשו של רב אשי, נהגו כדברי אביי **וּמָנוּ יוֹמֵי וּמָנוּ שָׁבוּעֵי** – והיו מונים ימים ושבועות. אך **אַמֵּימַר** לא נהג כאביי, **וּמָנֵי יוֹמֵי וְלֹא מָנֵי שָׁבוּעֵי** – והיה מונה רק ימים ולא שבועות, משום **שאָמַר** שכל ספירת העומר בזמן הזה אינו חובה, שהרי אין מקריבים קרבן העומר, ורק **זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ הוּא**, ולכן די בספירת ימים.

משנה

אחר שנתבאר במשניות הקודמות סדר קצירת העומר, ממשיכה משנתינו לעסוק בסדר הבאתו. המשנה מביאה מחלוקת באופן הכנת השבלים לטחינתן לקמח: **קְצָרוּהוּ** לעומר **וּנְתָנוּהוּ בְּקוּפּוֹת, הֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה**, ובעודו בשבלים **הָיוּ מְהַכְהֲבִין** [–חורכים] **אוֹתוֹ בָּאוּר** [–באש] לקלותו, **כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי**, שנאמר במנחת העומר (ויקרא ב יד) 'קָלוּי בָּאֵשׁ', **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים** חולקים בשני דברים על דברי רבי מאיר **ואוֹמְרִים, בְּקָנִים** לחים **וּבְקוֹלְחוֹת** [–קלחי כרוב] **חוֹבְטִין אוֹתוֹ** להפריד את הגרעינים מן המוץ, ועשו כן קודם הבהובו, ומה שחבטו אותו בקנים ובקולחות דווקא ולא במחבט כפי שהיו דשים שאר תבואה, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמַעֵךְ** בחבטה זו, לפי שהיה לח עדיין, ואילו שאר תבואה כבר יבשה בעת דישתה ואינה מתמעכת. וכל זאת שלא כדעת רבי מאיר שאמר שהיו מהבהבים אותו בעודו בשבלים. ועוד חולקים חכמים באופן ההבהוב ואומרים שקודם הבהובו **נְתָנוּהוּ לָאַבּוּב**, שהוא כלי של נחושת, והיו מהבהבים אותו כשהוא שם, ולא שנתנוהו באור ממש כדעת רבי מאיר. **וְאַבּוּב** זה שבו היו מהבהבים אותו לדעת חכמים, **הָיָה מְנוּקָּב** ככברה, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָאוּר** [–האש] **שׁוֹלֵט בְּכוּלּוֹ** [–בכל העומר]. ולאחר קלייתו באבוב **שְׁטָחוּהוּ** לעומר **בָּעֲזָרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ**, ועל ידי כך התייבשה הזיעה שדבקה בו כאשר הזיעו הגרעינים בהיותם באבוב.

המשנה ממשיכה לבאר את סדר הכנת העומר להקרבה: לאחר קלייתו של העומר, **נְתָנוּהוּ לְרֵיחַיִם שֶׁל גָּרוֹסוֹת**, והן ריחים שטוחנים בהן פולים, שהן טוחנות בטחינה גסה, ועל ידי כך אין קליפות הגרעינים נטחנות עם הגרעינים עצמם, ומה שעשו כן זהו מפני האמור בתורה על מנחת העומר (שם) 'גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל'. **וְהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ** [–מן העומר] בטחינה זו, קמח שיעור **עִשָּׂרוֹן, שֶׁהוּא מְנוּפֶּה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה.**

המשנה מבארת מה עשו משאר הקמח העודף על שיעור עשרון: **וְהַשְּׁאָר** שנותר מן הקמח, **נִפְדֶּה** בדמים, ודמיו להקדש, **וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בַּחַלָּה** אם עשו ממנו עיסה, לפי שגלגול [–לישת] העיסה במים מחייבה בחלה, וגלגול זה היה ביד הדיוט, **וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר** – מהפרשת תרומות ומעשרות, לפי שמירוח התבואה הוא גמר מלאכתה המחייבה במעשר, ומירוח זה בעודה ביד הקדש היה, והקדש פטור מן המעשר. **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בַּחַלָּה וּבַמַּעַשְׂרוֹת**, וטעמו יתפרש בגמרא.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק האמור בהבאת מנחת העומר: **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא ב יד) 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ', ויש לדרוש מהפסוק כיצד יש להכין מנחה זו. '**אָבִיב**', **זֶה אָבִיב**, כלומר, שתהא המנחה באה מראשית הקציר. '**קָלוּי בָּאֵשׁ**', **מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְהַכְהֲבִין אוֹתוֹ**, [–את הנקצר עבור העומר] **בָּאֵשׁ, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי** האמורה כאן, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,**

ילקוט לוי יצחק על התורה

אין לומר בראש השנה אבינו מלכנו שיש בו הזכרת חטא או עון[1].

ראש השנה - הוא המשכת גבורות חיצוניות, מתבונה. לכן אסור להזכיר בו חטא ועון, כי מגבורות חיצוניות יכולה להיות יניקה ללעומת זה.

יום הכפורים - הוא המשכת גבורות פנימיות, מבינה עילאה[2]. לכן צריך להתוודות בו ולומר על חטא, כי בינה עילאה היא רחמים ואין ממנה יניקה ללעומת זה. ואדרבה, משם נמשכות סליחה מחילה וכפרה.

(הערות לזהר ב עמ' רפט)

כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים[3].

ברית - היא בראש השנה, שאז הוא לעברך בברית ה' אלקיך[4], ואומרים זוכר הברית[5].

והוא על ידי תקיעת שופר בפה, וברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור[6].

ואם יש מילה בראש השנה והתוקע הוא המוהל, לא ירחץ הפה מדם המציצה ויתקע בפה מלוכלך בדם מילה, כדי לערב מצות מילה במצות שופר[7].

ויוסף, שהוא בחינת ברית המעור, יצא מבית האסורים בראש השנה[8]. והיה אז בן שלשים שנה[9], כנגד השלשים קולות דשופר.

וכשם שנכנס לברית בראש השנה, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, כי הכל תלוי בראש השנה, שהוא הראש של כל השנה.

(הערות לזהר א עמ' ס)

נוסח התפלה

זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים[10]

בראש השנה מבקשים חיים, כי שלש הבחינות, בני חיי ומזוני, כולן הם חיים, כמאמר רז"ל[11] ארבעה חשובין כמתים . . עני ומי שאין לו בנים, הרי שגם מזוני ובני הם בחינת חיים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפב)

ובכן תן כבוד . . במהרה בימינו[12]

כאן נאמר במהרה בימינו, מה שאין כן בובכן יתקדש וכן בובכן תן פחדך, לא נאמר מהרה.

טעם הדבר הוא, כי ובכן יתקדש הוא כנגד אברהם, חסד, ובכן תן פחדך הוא כנגד יצחק, גבורה, ובכן תן כבוד הוא כנגד יעקב, תפארת[13] (וביעקב נאמר[14] ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה).

בקו הימין אין מהירות, כי קו השמאל מעכב עליו, וכן בקו השמאל אין מהירות, כי קו הימין מעכב עליו. אך בתפארת, קו האמצעי, בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה[15], אין שום עיכוב ומניעה כלל והוא במהירות.

(הערות לזהר א עמ' רכו, הערות לתניא עמ' לח)

ויגבה ה' צבאות במשפט[16]

ויגבה - העלאה, שייך למשפט, גבורה. וכמו שטבע האש, גבורה, הוא לעלות למעלה.

(הערות לזהר א עמ' רטז)

1) סידור אדמו"ר הזקן.
2) שם.
3) סדר ברית מילה.
4) נצבים כט, יא.
5) תפלת מוסף של ראש השנה (ברכת זכרונות).
6) ספר יצירה פ"א, ב.
7) ט"ז או"ח סי' תקפד.
8) ראש השנה י, ב.
9) מקץ מא, מו.
10) תפלת ימים נוראים.
11) עבודה זרה ה, א.
12) תפלת ימים נוראים.
13) פרי עץ חיים שער תפלות ראש השנה פ"ג.
14) ויצא לא, א.
15) תרומה כו, כח. זח"א א, ב.
16) תפלת ימים נוראים.

לחיים טובים ולשלום[17]

שלשה דברים אלו נמשכים על ידי תקיעת שופר.

חיים - הוא גבורה, כמו שכתוב[18] מעוז חיי, והוא נמשך על ידי שברים, שכנגד יצחק[19], גבורה.

טוב - הוא חסד, כמו שכתוב[20] אך טוב וחסד, והוא נמשך על ידי תקיעה, שכנגד אברהם, חסד.

שלום - הוא תפארת, העושה שלום בין חסד וגבורה, והוא נמשך על ידי תרועה, שכנגד יעקב, תפארת.

ומקדימים חיים לטוב, כי בראש השנה מדתו של יצחק, גבורה, היא העיקר.

(ליקוטים ואגרות עמ' ר–רא)

ה' גבור מלחמה[21]

יש לבאר השייכות של מלחמה לראש השנה.

מלחמה - היא משם אלקים, גבורה.

מלחמ"ה - גימטריא קכ"ג, היינו ק"כ צירופי שם אלקים וג' אותיות דין[22].

ומלחמה דקדושה, מה שהנלחם נכבש תחת יד הלוחם, היא המתקת הדינים והגבורות, וגם כללות ענין ראש השנה הוא המתקת הגבורות.

רא"ש השנ"ה - גימטריא עשר פעמים אלקי"ם ואחד יותר, רמז להמתקת הגבורות[23].

(ליקוטים ואגרות עמ' שיא)

לשנה טובה תכתב ותחתם[24]

סתם שנה טובה - היא ברכת המזון, שיהיה המזון לטובה ולשובע. ועל דרך ברכת השנים בשמונה עשרה, שהיא ברכת המזון.

ואנו מבקשים שהכתיבה והחתימה תהיינה לשנה טובה, מזון לטוב, על ידי תקיעת שופר שלמחרת.

זהו שקישרו רז"ל[25] תקיעת שופר לרדיית פת (ששתיהן חכמה ולא מלאכה), כי על ידי תקיעת שופר נמשך פת, כמאמר[26] כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (על ידי תקיעת שופר שבו).

(ליקוטים ואגרות עמ' רלח)

---

17) שם.

18) תהלים כז, א

19) זח"ג נד.

20) שם כג, ו.

21) תהלים כד, ח. - תפלת ערבית של ראש השנה.

22) מאורי אור מערכת מלחמה.

23) ועיין אגרת הקדש סי"ד.

24) ברכת לילל ראשון של ראש השנה.

25) ראש השנה כט, ב.

26) ביצה טז, א.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' ב

1 בְּרוֹקָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שממשיך להפשיטו עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת עור
2 הקרבן כּוּלּוֹ בשבת. מִי [–וכי] לֹא אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי
3 יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הָתָם לגבי הפשטת קרבן הפסח, שאפילו שמותר
4 לחלל השבת, מכל מקום, כָּל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר – היכן שהדבר
5 אפשרי, לֹא טָרְחִינַן בעשייתם, ולכן מפשיטים את עור הקרבן רק
6 עד החזה, שהפשטה זאת מוכרחת היא כדי להקטיר את אימורי
7 הבהמה, אך את יתר העור שאפשר להפשיט בלילה לאחר צאת
8 השבת, אין טורחים ומפשיטים בשבת, הָכָא נַמִּי לגבי העומר, כֵּיוָן
9 דְּאֶפְשָׁר להביאו משלש סאים שעורים בלבד, לֹא טָרְחִינַן, ואין
10 מביאים מחמש סאים. וכמו כן, רבי ישמעאל הסובר שמביאים רק
11 שלש סאים שעורים, יסבור לגבי הפשטת קרבן פסח בשבת שאין
12 מפשיטים אותו כי אם עד החזה.
13 מקשה הגמרא: מַמַּאי ששיטה אחת הם, דִּלְמָא – שמא יש לומר
14 שעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא שממעטים במלאכות
15 האסורות בשבת, אֲלָא משום דְּלֵיכָא [–אין] בְּזָיוֹן קָדָשִׁים אם ינהג
16 כן, אֲבָל הָתָם לגבי הפשטת הפסח דְּאִיכָּא [–שיש] בְּזָיוֹן קָדָשִׁים אם
17 הבהמה תהיה מופשטת עד החזה עד הלילה, שנראית כנבילה,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

גְּאֻלָּה מֵהַשִּׁעְבּוּד לְעִנְיְנֵי תַּאֲוָה וְכָבוֹד

הַגְּאֻלָּה הַכְּלָלִית מַתְחִילָה מֵהַגְּאֻלָּה הַפְּרָטִית שֶׁל הָאָדָם, כְּפִי שֶׁיָּדַע אִינִישׁ בְּנַפְשֵׁיהּ שֶׁהוּא מְשֻׁעְבָּד לְעִנְיְנֵי תַּאֲוָה וְכָבוֹד, אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, עַד לְמַצָּב שֶׁאֵינוֹ בַּעַל הַבַּיִת עַל עַצְמוֹ הַ"מָּמוֹן" - הוּא זֶה שֶׁשּׁוֹלֵט וּמוֹשֵׁל עָלָיו, וְלָכֵן מִתְנַהֵג בְּהֶתְאֵם לַהוֹרָאוֹת שֶׁל הַ"מָּמוֹן"... וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאַר עִנְיְנֵי תַּאֲוֹות, וְלָכֵן, עָלָיו לְהִשְׁתַּחְרֵר מִגָּלוּת פְּנִימִית זוֹ, וְלָבוֹא לְמַצָּב שֶׁל גְּאֻלָּה - בְּחֶלְיָו הַפְּרָטִיִּים, וְעַל יְדֵי זֶה לַגְּאֻלָּה הַכְּלָלִית דְּכֻלָּל יִשְׂרָאֵל.

(התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 3-1532. מתוך לקראת שבת)

הֲלָכוֹת וְהַגְּאֻלָּה

עַל יְדֵי לִמּוּד הִלְכוֹת הַתּוֹרָה, "דִּבֵּר הֲוָיָ' זֶה הֲלָכָה", הִנֵּה מִזֶּה בָּאִים גַּם לִ"דִבֵּר הֲוָיָ' זֶה הַקֵּץ".

וּלְהָעִיר בְּנוֹגֵעַ לְשַׂיָּכוּת דַּ"הֲלָכוֹת" לַגְּאֻלָּה - כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ א, כז) "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה", הִלְכוֹת הַתּוֹרָה, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרָשָׁה ז, ג) "אֵין הַגָּלֻיּוֹת מִתְכַּנְּסוֹת אֶלָּא בִּזְכוּת הַמִּשְׁנָיוֹת", הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת (לִקּוּטֵי תּוֹרָה דְּבָרִים בְּתְחִלָּתוֹ).

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 300 ובהערה 116. מתוך לקראת שבת)

יְקָר הַזְּמַן

אִם בְּכָל תְּקוּפָה הָיָה הַזְּמַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר, הֲרֵי עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בִּתְקוּפָתֵנוּ, סוֹף זְמַן הַגָּלוּת. כָּל רֶגַע יָקָר הוּא, וְעָלֵינוּ לְנַצֵּלוֹ כְּכָל הָאֶפְשָׁר לַהֲכָנַת עַצְמֵנוּ, מִשְׁפַּחְתֵּנוּ וּסְבִיבָתֵנוּ לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ.

בְּכָל רֶגַע נִתָּן לִפְעֹל גְּדוֹלוֹת וְנִצּוּרוֹת "עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם" - "עוֹלָם" מִלְּשׁוֹן "הֶעְלֵם". יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בְּאוֹר הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה עַד לַהֲסָרַת הַחֹשֶׁךְ הַמַּעֲלִים וְהַמַּסְתִּיר אֶת אוֹר הַגְּאֻלָּה.

(אגרות קודש ח"ו ע' טז. מתוך לקראת שבת)

גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה

לֶעָתִיד לָבוֹא תִּתְגַּלֶּה פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה: "יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל חֲכָמִים גְּדוֹלִים וְיוֹדְעִים דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וְיַשִּׂיגוּ דַּעַת בּוֹרְאָם" (רַמְבַּ"ם סוֹף הִלְכוֹת מְלָכִים).

וְאַף שֶׁחֵלֶק זֶה בַּתּוֹרָה חַיָּב לִהְיוֹת נִסְתָּר, "צָרִיךְ לְכַסָּאָה רָזִין דְּאוֹרַיְתָא" (רַעְיָא מְהֵימְנָא פִּינְחָס רכו, א) - הֲרֵי לֶעָתִיד לָבוֹא לֹא יִהְיֶה עוֹד נְתִינַת מָקוֹם לָרַע, "וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ" (זְכַרְיָה יג, ב), וּמִמֵּילָא לֹא יִהְיֶה שׁוּם תּוֹצָאָה שְׁלִילִית מֵהִתְגַּלּוּת זוֹ.

(לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 130. מתוך לקראת שבת)

כָּל רֶגַע יָקָר

אַף שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָרָא דִּעְקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא. "כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ" (יְשַׁעְיָהוּ נב, יב). הַדְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁמַּתְחִיל הַגְּאֻלָּה וְהַיְצִיאָה מֵהַגָּלוּת בְּפֹעַל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹנִים דִּימֵי הַגָּלוּת. אַדְרַבָּה: כָּל רֶגַע וָרֶגַע מִתְגַּדֵּל עֶרְכּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. שֶׁכֵּן עוֹד מְעַט וְיַגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ (שַׁבָּת קנא, ב).

וְלָכֵן הַהֶכְרֵחַ לְנַצֵּל כָּל רֶגַע וָרֶגַע בָּאֹפֶן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל.

(אגרות קודש חי"ג עמ' תמד. מתוך לקראת שבת)

לֹא לְהַמְתִּין אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד

כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי אוֹמֵר בִּתְפִלָּתוֹ "כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם" בְּשָׂמְעוֹ "פְּרוֹשׂ הַמִּלּוֹת", וּמְסַיֵּם "בָּרוּךְ אַתָּה הָוָיָ'". וְאוֹמֵר כָּל זֶה "כְּעַבְדָּא קָמֵי מָרֵיהּ" - בְּוַדַּאי לֹא יַסְכִּים לְהַמְתִּין אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד בִּלְבַד!

(התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 2014. מתוך לקראת שבת)

פְּעֻלַּת מַעֲשֵׂינוּ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן הַגָּלוּת

עַל יְדֵי כְּלָלוּת מַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵנוּ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן הַגָּלוּת פּוֹעֲלִים לְמַעְלָה שֶׁתְּמוּרַת הַהַנְהָגָה בְּאֹפֶן שֶׁל מִשְׁפָּט, תִּהְיֶה הַהַנְהָגָה בְּאֹפֶן שֶׁל חֶסֶד, וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי שֶׁכְּבָר עָבְרוּ כָּל הָעִנְיָנִים הַבִּלְתִּי רְצוּיִים דְּחֻבְלֵי מָשִׁיחַ, הֲרֵי בְּוַדַּאי שֶׁמְּכָאן וּלְהַבָּא צְרִיכִים לִהְיוֹת כָּל הָעִנְיָנִים בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּטוּב הַנִּרְאֶה וְהַנִּגְלֶה, בַּגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ.

(תורת מנחם חנ"ב ע' 90. מתוך לקראת שבת)

חומש יומי

פרשת ויקרא

~ יום ראשון כ״ו אדר ~

א (א) וַיִּקְרָ֣א אֶל־מֹשֶׁ֔ה וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֵלָ֑יו מֵאֹ֥הֶל מוֹעֵ֖ד לֵאמֹֽר׃

א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלִּיל יְיָ עִמֵּהּ מִמַּשְׁכַּן זִמְנָא לְמֵימָר׃

רש״י ◂ **וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.** לְכָל דִּבְּרוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת וּלְכָל צִוּוּיִים, קְדָמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חִבָּה, לָשׁוֹן שֶׁמַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה״, אֲבָל לִנְבִיאֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה עֲלֵיהֶן בְּלְשׁוֹן עֲרַאי וְטֻמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם״. **וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.** הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין. יָכוֹל אַף לְהַפְסָקוֹת הָיְתָה קְרִיאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַיְדַבֵּר״, לְדִבּוּר הָיְתָה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְסָקוֹת. וּמֶה הָיוּ הַפְסָקוֹת מְשַׁמְּשׁוֹת? לִתֵּן רֶוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה וּבֵין עִנְיָן לְעִנְיָן, קַל־וָחֹמֶר לְהֶדְיוֹט הַלּוֹמֵד מִן הַהֶדְיוֹט. **אֵלָיו.** לְמַעֵט אֶת אַהֲרֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: י״ג דִּבְּרוֹת נֶאֶמְרוּ בַּתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וּכְנֶגְדָּם נֶאֶמְרוּ י״ג מְעוּטִין, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁלֹּא לְאַהֲרֹן נֶאֶמְרוּ, אֶלָּא לְמֹשֶׁה שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן; וְאֵלּוּ הֵן י״ג מְעוּטִין: ״לְדַבֵּר אִתּוֹ״, ״מְדַבֵּר אֵלָיו״, ״וַיְדַבֵּר אֵלָיו״, ״וְנוֹעַדְתִּי לְךָ״ — בֶּלֶן בְּ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳. יָכוֹל שָׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״קוֹל לוֹ״, ״קוֹל אֵלָיו״. מֹשֶׁה שָׁמַע, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ.

(מ״כ בְּשֵׁם הַר״ן שֶׁדִּיּוּקוֹ דְּרַשׁ״י מִמַּה שֶׁהַתֵּבָה הַמְיֻחֶדֶת הַדִּבּוּר מֻרְגֶּשֶׁת בַּמִּבְטָא יוֹתֵר מֵאִלּוּ הָיָה כָּתוּב ׳לוֹ׳ שֶׁגַּם־כֵּן תּוֹרָה עַל יְחִידוּד הַדִּבּוּר, אֲבָל אֵינָהּ מֻרְגֶּשֶׁת. וְכָתַב ׳אֵלָיו׳ שֶׁגַּם־כֵּן הִיא תֵּבָה הַמְיֻחֶדֶת הַדִּבּוּר, וְאָמְנָם מֻרְגֶּשֶׁת בַּמִּבְטָא, לְהוֹרוֹת יְחוּד יוֹתֵר, וְהוּא, שֶׁמֹּשֶׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ, וְדו״ק. מָצָאתִי).

מֵאֹהֶל מוֹעֵד. מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נָמוּךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֶת הַקּוֹל״. מַהוּ הַ״קּוֹל״? הוּא הַקּוֹל הַמִּתְפָּרֵשׁ בְּתְהִלִּים: ״קוֹל ה׳ בַּכֹּחַ, קוֹל ה׳ בֶּהָדָר, קוֹל ה׳ שֹׁבֵר אֲרָזִים״. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר ״מֵאֹהֶל מוֹעֵד״? מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִפְסָק. כֵּיוֹצֵא בּוֹ: ״וְקוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה״. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נָמוּךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כְּקוֹל אֵל־שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ״. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: ״עַד־הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה״? שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ שָׁם, הָיָה נִפְסָק. **מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר.** יָכוֹל מִכָּל הַבַּיִת? תַּלְמוּד־

ספורנו

וְסִפֵּר בְּסִפְרוֹ הַשְּׁלִישִׁי, אֵיךְ לְקִיּוּם שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכָם סִדֵּר מִינֵי קָרְבָּנוֹת, מֵהֶם חַטָּאת (פרק ד) וְאָשָׁם (פרק ד) וְנִסְכֵּי צִבּוּר לְהַעֲבִיר אֶת רָעַת חַטַּאת הַצִּבּוּר (ד, יג־כא) וְהַיָּחִיד (שם, כז־לה). וְהִזְהִיר עַל מִינֵי טֻמְאָה בְּזֶרַע וּבְדֵעוֹת וּבְמַאֲכָלוֹת וּבְמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְאֹהֶל. וְסִדֵּר הַמּוֹעֲדִים לְמִקְרָא קֹדֶשׁ (פרק כג) לְמַעַן יִכּוֹנוּ יַחְדָּו בְּיָמִים מְיֻחָדִים לַעֲבוֹדַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ. וְסִדֵּר שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל (פרק כה) אֲשֶׁר בָּם יִזְכּוּ לִירֵשׁ אֶת אֶרֶץ ה׳ הַמּוּכָנֶת לַעֲבוֹדָתוֹ. וּבָהּ יֵעֵד יְעוּדִים גַּשְׁמִיִּים הֻכְרְחִיִּים לְחַיֵּי שָׁעָה (שם פסוק ג), לְמַעַן יִתְפָּרְנְסוּ שָׁלֹא בְּצַעַר, וְיִהְיֶה לָבָם פָּנוּי לַעֲבוֹדָתוֹ, כְּאָמְרוֹ ״וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ, בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו״ (תהלים קה, מד־מה). וְעַל כָּל אֵלֶּה הִשְׁבִּיעָם בִּשְׁבוּעַת הָאָלָה (פרק כו) אַחַר שֶׁהִפְרוּ בְּרִיתוֹ הָרִאשׁוֹן בְּחֶטְאָם. וּבְסוֹף הָאָלוֹת הִגִּיד תְּשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיֵּאוּשׁ. וּבָזֶה סִיֵּם סִפְרוֹ הַשְּׁלִישִׁי.

א (א) **וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.** תָּמִיד מִתּוֹךְ הֶעָנָן, כָּעִנְיָן בְּהַר סִינַי, כְּאָמְרוֹ ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן״ (שמות כד, טז), כִּי לֹא יִכָּנֵס שָׁם לְעוֹלָם בְּלִי רְשׁוּת.

מֵאֹהֶל מוֹעֵד. שֶׁלֹּא נִכְנַס אָז מֹשֶׁה בְּאֹהֶל מוֹעֵד מֵחוּץ

לוֹמַר: "מֵעַל הַפַּפֹּרֶת". יָכוֹל מֵעַל הַפַּפֹּרֶת כֻּלָּהּ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים". **לֵאמֹר•** צֵא וֶאֱמֹר לָהֶם דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁין: 'בִּשְׁבִילְכֶם הוּא נִדְבַּר עִמִּי. שֶׁכֵּן מָצִינוּ, שֶׁכָּל שִׁלּשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר כִּמְנֻדִּים, מִן הַמְרַגְּלִים וְאֵילָךְ, לֹא נִתְיַחֵד הַדִּבּוּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי כַאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת... וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר" אֵלַי הָיָה הַדִּבּוּר. דָּבָר אַחֵר: צֵא וֶאֱמֹר לָהֶן דִּבְרַי, וַהֲשִׁיבֻנִי אִם יְקַבְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם וְגוֹ'":

נקודות משיחות קודש

וַיִּקְרָא (א, א) הָאוֹת א' הִיא זְעִירָא, וְאִלּוּ הָאוֹת א' שֶׁבַּמִּלָּה "אָדָם" בִּתְחִלַּת 'דִּבְרֵי הַיָּמִים' הִיא רַבָּתִי. וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ הָרֶמֶז: כָּאן מְדֻבָּר בְּקִרְיאָתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה אֶל מֹשֶׁה, וּבְיַחַס לְהַקָּבָ"ה – עַל הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ וְלִהְיוֹת 'זְעִירָא'. אַף בְּ'דִּבְרֵי הַיָּמִים' מְדֻבָּר בְּתוֹלְדוֹת הָעוֹלָם, וּבְיַחַס לָעוֹלָם – עַל הָאָדָם לִהְיוֹת 'רַבָּתִי', לִמְשֹׁל וּלְהַשְׁפִּיעַ עַל סְבִיבָתוֹ.

(שיחת ד' אדר שני תשמ"א)

(ב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם:**

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵב מִנְּכוֹן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן תּוֹרֵי וּמִן עָנָא תְּקָרְבוּן יָת קָרְבַּנְכוֹן:

רש"י◄ **אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם•** כְּשֶׁיַּקְרִיב, בְּקָרְבָּנוֹת נְדָבָה דִּבֶּר הָעִנְיָן. **אָדָם•** לָמָּה נֶאֱמַר? מָה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגָּזֵל, שֶׁהַכֹּל הָיָה שֶׁלּוֹ, אַף אַתֶּם לֹא תַּקְרִיבוּ מִן הַגָּזֵל. **הַבְּהֵמָה•** יָכוֹל אַף חַיָּה

ספורנו

לַפָּרֹכֶת, וְהָיָה אֵלָיו הַדִּבּוּר מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, כְּאָמְרוֹ "וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ, וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת" (במדבר ז, פט). תורה ב

(ב) **אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם.** כִּי יַקְרִיב מֵעַצְמְכֶם בְּוַדּוּי דְּבָרִים וְהַכְנָעָה, עַל דֶּרֶךְ "וְנשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ" (הושע יד, ג), וּכְאָמְרוֹ "זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה" (תהלים נא, יט), כִּי אֵין חֵפֶץ בַּכְּסִילִים הַמַּקְרִיבִים בִּלְתִּי הַכְנָעָה קוֹדֶמֶת, וּכְבָר אָמְרוּ ז"ל "מִכֶּם" וְלֹא כֻּלְּכֶם, לְהוֹצִיא אֶת הַמְשֻׁמָּד (ספרא, ירושלמי שקלים א, ד).

מִן הַבְּהֵמָה. אִם יַקְרִיב בְּהֵמָה לֹא יִהְיֶה רַק מִמִּין בָּקָר אוֹ צֹאן, וְלֹא שׁוּם מִין חַיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּכְלַל בְּהֵמָה, כְּאָמְרוֹ "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וגו' אַיָּל וּצְבִי" וגו' (דברים יד, ד ה).

וְהַמְכֻוָּן בְּאֵלֶּה הַפָּרָשִׁיּוֹת הוּא לְפָרֵשׁ מִינֵי מְבִיאֵי הַקָּרְבָּן וּמִינֵי הַנִּקְרָבִים וּמִינֵי הַקָּרְבָּנוֹת וְסִבּוֹת הַהַקְרָבָה. וּפֵרַשׁ, שֶׁקָּרְבָּנוֹת נְדָבָה מְקֻבָּלִים אוֹתָם מִכָּל אָדָם, אֲפִלּוּ מִן הַגּוֹיִם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר אַחַר כָּךְ בְּאָמְרוֹ "וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה, כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם" (ויקרא כב, כה). וְהִנֵּה הַמְשֻׁמָּדִים גְּרוּעִים מִן הַגּוֹיִם, בִּפְרָט הַמְשֻׁמָּדִים לַעֲבוֹדָה זָרָה וּלְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא.

וּפֵרַשׁ שֶׁמִּינֵי הַנִּקְרָבִים הֵם בָּקָר וְצֹאן בַּבְּהֵמָה, וְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה בָּעוֹפוֹת, וְסֹלֶת וְשֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. וּפֵרַשׁ שֶׁמִּינֵי הַקָּרְבָּן מֵהֶם עוֹלָה שְׁלָמִים וּמִנְחָה, הַבָּאִים לְפָעָמִים נְדָבָה, וּמֵהֶם חַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁאֵינָם בָּאִים אֶלָּא חוֹבָה. וּמִזֶּה הִתְבָּאֵר עִנְיַן קֵן בָּאָמְרוֹ "וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׂעָה" (בראשית ד, ה), כִּי הָיָה הוּא מִכַּת הַמִּינִים שֶׁאֵין מְקֻבָּלִים מֵהֶן קָרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְשֶׁהָיְתָה מִנְחָתוֹ מִמִּין בִּלְתִּי רָאוּי לְהַקְרָבָה. וְכֵן בִּנֹּחַ בְּאָמְרוֹ "וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ" (שם ח, כא), אָמַר שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ הַחֵלֶק מִקָּרְבְּנוֹתָיו שֶׁהָיָה רָאוּי לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, בְּהִיוֹתוֹ מִן הַמִּין הָרָאוּי לְהַקָּרְבָה, אֲבָל לֹא קִבֵּל כָּל קָרְבָּנוֹ שֶׁהָיָה "מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטָּהוֹר" (שם שם, ב).

וְיוּבָן גַּם כֵּן מַה שֶּׁרָצָה בְּאָמְרוֹ "זֶבַח וּמִנְחָה לֹא חָפַצְתָּ, אָזְנַיִם כָּרִיתָ לִי" (תהלים מ, ז), וּבְאָמְרוֹ "לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם" (ישעיהו א, יא), וְכָאֵלֶּה רַבִּים בְּסִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ. כִּי אָמְנָם רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה הַמֵּבִיא הַקָּרְבָּן אָדָם כָּשֵׁר לְהָבִיא, בּוֹחֵר בַּמִּין הָרָאוּי לְקָרְבָּן, הַנָּאוֹת לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית אֲשֶׁר בְּסִבָּתוֹ בָּא לְהַקְרִיב, וְיִסְמֹךְ אֶת יָדוֹ עַל קָרְבָּנוֹ כְּמִתְנַפֵּל וּמִתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיֶה עָוֹנוֹ עַל רֹאשׁ הַקָּרְבָּן, כְּעִנְיַן בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וּבָזֶה יוֹצִיא לְאַיֵּזֶה פֹּעַל שֶׁל הַכְנָעָה אֶת מַחְשֶׁבֶת הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" (להלן פסוק ד).

וּבִהְיוֹת מִינֵי הַחַטָּא קְצָתָם בְּמַחְשֶׁבֶת הַלֵּב בִּלְבַד וּקְצָתָם גַּם בְּמַעֲשֶׂה, הִנֵּה לְכַפֶּרֶת הִרְהוּר הַלֵּב יֵאוֹת אוֹתוֹ

בַּבָּקָל? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בָּקָר וָצֹאן". **מִן הַבְּהֵמָה** • וְלֹא כֶּלֶב, לְהוֹצִיא אֶת הָרוֹבֵעַ וְאֶת הַנִּרְבָּע. **מִן־הַבָּקָר** • לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד. **מִן־הַצֹּאן** • לְהוֹצִיא אֶת הַמֻּקְצֶה. **וּמִן־הַצֹּאן** • לְהוֹצִיא אֶת הַנּוֹגֵחַ שֶׁהֵמִית. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמַטָּה מִן הָעִנְיָן "מִן־הַבָּקָר",

שֶׁאֵין תַּלְמוּד־לוֹמַר, לְהוֹצִיא אֶת הַטְּרֵפָה. תַּקְרִיבוּ • מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנַיִם מִתְנַדְּבִים עוֹלָה בְּשֻׁתָּפוּת. **קָרְבַּנְכֶם** • מְלַמֵּד שֶׁהִיא בָּאָה נִדְבַת צִבּוּר, הִיא עוֹלַת קַיִץ הַמְּזֻבַּחַ, הַבָּאָה מִן הַמּוּתָרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַקְרָבַת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית לַה'

אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה וגו' (א, ב)

וְיֵשׁ לְבָאֵר פְּרָטֵי עִנְיְנֵי הַקָּרְבָּן בִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים:

קָרְבָּן עִנְיָנוֹ הוּא קֵרוּב הַכֹּחוֹת וְהַחוּשִׁים דְּהָאָדָם לַה', "אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם". כְּיצַד עוֹשִׂים זֹאת, צָרִיךְ לָקַחַת בְּהֵמָה וּלְהַקְרִיבָהּ לַה'. כְּלוֹמַר, הָאָדָם צָרִיךְ לָקַחַת אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁלּוֹ וּלְהַקְרִיבָהּ לַה', הַיְנוּ שֶׁגַּם נַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית תְּסַיֵּעַ לְעִנְיְנֵי קְדוּשָׁה וַעֲבוֹדַת ה'.

וּכְשֵׁם שֶׁאֶת הַבְּהֵמָה יֵשׁ לִבְדּוֹק מִכָּל מוּם, כָּךְ הָאָדָם צָרִיךְ לִבְדּוֹק כּוֹחוֹת נַפְשׁוֹ וּמַחְשְׁבוֹתָיו דִּבּוּרָיו וּמַעֲשָׂיו שֶׁיִּהְיוּ כְּדָבָעֵי, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם חִסָּרוֹן — מוּם.

וְאַחַר־כָּךְ לוֹקְחִים הַקָּרְבָּן וְשׁוֹחֲטִים אוֹתוֹ, דִּכְשֵׁם שֶׁבִּשְׁחִיטָה מוֹצִיאִים אֶת הַדָּם וְהָ'רוּחַ חַיִּים' מֵהַבְּהֵמָה, וּלְאַחַר הַשְּׁחִיטָה נִשְׁאָר הַגּוּף שָׁלֵם אַךְ לְלֹא הַחַיּוּת שֶׁבּוֹ, כְּמוֹ־כֵן בָּאָדָם: מוֹצִיאִים הָ'רוּחַ חַיִּים' שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית — הַחַיּוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת מֵעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, וְנִשְׁאַר רַק גּוּף הַבְּהֵמָה — הַדָּבָר הַגַּשְׁמִי כְּשֶׁלְּעַצְמוֹ נִשְׁאַר, אַךְ לְלֹא הַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג הַגַּשְׁמִי שֶׁבּוֹ, וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ אַךְ וְרַק לְעִנְיְנֵי קְדוּשָׁה.

וְהַמַּטָּרָה הִיא לָבוֹא לְמַצָּב שֶׁל "וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ, בְּשָׁנֵי יְצָרֶיךָ" שֶׁאַף בְּנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית תִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַיְהוּדִי לַהקָבָ"ה. וְזֶה נִרְמָז בְּהַקְרָבַת הַקָּרְבָּן בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהַבְּהֵמָה — הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבּוֹ, תִּתְכַּלֶּל בְּאֵשׁ הָאַהֲבָה לַה'.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק א, עמוד 205 – מתוך 'לקראת שבת')

(ג) **אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:**

רש"י ◄ **זָכָר** • וְלֹא נְקֵבָה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "זָכָר" לְמַטָּה, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "זָכָר", וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס. **תָּמִים** • בְּלֹא מוּם. **אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • מְטַפֵּל בַּהֲבָאָתוֹ עַד הָעֲזָרָה. מַהוּ אוֹמֵר: יַקְרִיב יַקְרִיב? אַפְלוּ נִתְעָרְבָה עוֹלַת רְאוּבֵן בְּעוֹלַת שִׁמְעוֹן, יַקְרִיב כָּל אֶחָד לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא. וְכֵן עוֹלָה בְּחֻלִּין, יִמְכְּרוּ הַחֻלִּין לְצָרְכֵי

ג **אִם עֹלָתוֹ קָרְבָּנוֹ מִן תּוֹרִי דָּכָר שָׁלִים יַקְרִיבֶנּוּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יַקְרֵב יָתֵהּ לְרַעֲוָא לֵהּ קֳדָם יְיָ:**

עוֹלוֹת וַהֲרֵי הֵן בֶּלֶן עוֹלוֹת וְתִקְרַב כָּל אַחַת לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא. יָכוֹל אֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה בִּפְסוּלִין אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "יַקְרִיבֶנּוּ". **יַקְרִיב אֹתוֹ** • מְלַמֵּד, שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ. יָכוֹל בְּעַל־כָּרְחוֹ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "לִרְצֹנוֹ". הָא כֵּיצַד? כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר 'רוֹצֶה אֲנִי'. **לִפְנֵי ה' וְסָמַךְ** • אֵין סְמִיכָה בְּבָמָה.

ספורנו

הַחֵלֶק אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵם הָעוֹלָה וְאֵימוּרֵי הַקָּרְבָּנוֹת וְאַזְכָּרַת הַמְּנָחוֹת, וּלְכַפָּרַת הַמַּעֲשֶׂה יֵאוֹתוּ חֶלְקֵי הַקָּרְבָּן הַנִּתָּן לַכֹּהֲנִים, וְזֶה שֶׁתְּמוּרַת אִבְרֵי הַחוֹטֵא שֶׁהִתְעַסְּקוּ בִּפְעֻלַּת הָרַע יִנָּתֵן חֵלֶק לְאִבְרֵי עוֹבְדֵי הָאֵל הַמִּתְעַסְּקִים בַּעֲבוֹדָתוֹ, כְּאָמְרוֹ "וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה, לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם" (להלן י, יז). וְכֵן אָמְרוּ ז"ל, שֶׁהַ'כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִים' (פסחים נט, ב).

וּבִהְיוֹת הַפֹּעַל הָרָע הָרָאוּי לְהִתְכַּפֵּר בַּקָּרְבָּן קְצָתוֹ עִם כֹּבֶד עָוֹן, כְּמוֹ חַיְבֵי כְּרִיתוֹת, וּקְצָתוֹ קַל מִזֶּה אֲבָל עִם אֵיזֶה חִלּוּל בְּקֹדֶשׁ, הִנֵּה לַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן יֵאוֹת הַחַטָּאת, לְחַטֵּא אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּטְמְאָה בְּחִיּוּב כָּרֵת, כְּאָמְרוֹ "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא" (שמות יב, טו ועוד), וְלַחֵלֶק הַשֵּׁנִי יֵאוֹת הָאָשָׁם, לְהַעֲבִיר חִלּוּל אֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ, וְזֶה בְּהַכְנָעַת הַקָּרְבָּן עִם הַתְּשׁוּבָה, וְתוֹרָה אַחַת לָהֶם. אָמְנָם קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים הוּא כְּמִשְׁתַּתֵּף הַבַּעֲלִים עִם מִשְׁרָתֵי הָאֵל לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

וּבִהְיוֹת הַחוֹטְאִים עַל מַדְרֵגוֹת מִתְחַלְּפוֹת, מֵהֶם מוּכָנִים לְהִכָּשֵׁל בְּחַטָּא וּמֵהֶם רְחוֹקִים מִזֶּה וְיִקְרֶה בָּהֶם עַל הַמְעַט, הָיָה הַדִּבּוּר בָּהֶם עַל אֲפָנִים מִתְחַלְּפִים, וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם מִתְחַלְּפִין. וְלָכֵן, עַל הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחוֹק שֶׁיִּכָּשֵׁל בְּחַטָּא, אָמַר: תורה ג

(ד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

ד וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי:

רש"י ◂ **עַל רֹאשׁ הָעֹלָה** • לְהָבִיא עוֹלַת חוֹבָה לִסְמִיכָה, וּלְהָבִיא עוֹלַת הַצֹּאן. **הָעֹלָה** • פָּרָט לְעוֹלַת הָעוֹף. **וְנִרְצָה לוֹ** • עַל מַה הוּא מְרַצֶּה לוֹ? אִם תֹּאמַר עַל כְּרֵתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, אוֹ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, אוֹ מַלְקוּת - חֲרֵי עָנְשָׁן אָמוּר. הָא אֵינוֹ מְרַצֶּה אֶלָּא עַל ׳עֲשֵׂה׳ וְעַל ׳לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה׳.

(ה) וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ה וְיִכּוֹס יָת בַּר תּוֹרֵי קֳדָם יְיָ וְיִקְרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י ◂ **וְשָׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים** • מְקַבָּלָה וְאֵילָךְ מִצְוֹת כְּהֲנָה. לְמֵד עַל הַשְּׁחִיטָה, שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר. **לִפְנֵי ה׳** • בְּעַזָּרָה. **וְהִקְרִיבוּ** • זוֹ קַבָּלָה שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה, וּמַשְׁמָעָהּ לְשׁוֹן "הוֹלָכָה". לָמַדְנוּ, שְׁתֵּיהֶן (ספרים אחרים: שְׁתֵּי תֵיהֶן) בִּבְנֵי אַהֲרֹן. **בְּנֵי אַהֲרֹן** • יָכוֹל חֲלָלִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "הַכֹּהֲנִים". **אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם** • מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר: "דָּם" "דָּם" שְׁתֵּי פְּעָמִים? לְהָבִיא אֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. יָכוֹל אַף בִּפְסוּלִים, אוֹ בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, אוֹ בַּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁאֵלּוּ לְמַעְלָה וְהִיא לְמַטָּה? תַּלְמוּד־לוֹמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "אֶת־דָּמוֹ". **וְזָרְקוּ** • עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכְּלִי לְכֹתֶל הַמִּזְבֵּחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא כְּנֶגֶד הַזָּוִיוֹת, לְכָךְ נֶאֱמַר: "סָבִיב", שֶׁיְּהֵא הַדָּם נִתָּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אוֹ יָכוֹל יַקִּיפֶנּוּ כְּחוּט? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וְזָרְקוּ", וְאִי־אֶפְשָׁר לְהַקִּיף בִּזְרִיקָה. אִי "וְזָרְקוּ", יָכוֹל בִּזְרִיקָה אַחַת? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "סָבִיב", הָא כֵּיצַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. **אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהוּא מְפֹרָק.

(ו) וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ:

ו וְיַשְׁלַח יָת עֲלָתָא וְיפַלֵּג יָתַהּ לְאַבְרָהָא:

רש"י ◂ **וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה** • מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר: "הָעֹלָה"? לְרַבּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ. **אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ** • וְלֹא נְתָחֶיהָ לִנְתָחִים.

(ז) וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

ז וְיִתְּנוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנָא אֶשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא וְיסַדְּרוּן אָעַיָּא עַל אֶשָּׁתָא:

רש"י ◂ **וְנָתְנוּ אֵשׁ** • אַף־עַל־פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהָבִיא מִן הַהֶדְיוֹט. **בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן** • כְּשֶׁהוּא בְּכִהוּנָתוֹ, הָא אִם עָבַד בְּבִגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט, עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה.

(ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

ח וְיסַדְּרוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת אִבְרַיָּא יָת רֵישָׁא וְיָת תַּרְבָּא עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא דִּי עַל מַדְבְּחָא:

רש"י ◂ **בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים** • כְּשֶׁהֵם בְּכִהוּנָם. הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים, עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. **אֵת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ** • לְפִי שֶׁאֵין הָרֹאשׁ בִּכְלַל הֶפְשֵׁט, שֶׁכְּבָר הֻפְשַׁט בַּשְּׁחִיטָה, לְפִיכָךְ הֻצְרַךְ לִמְנוֹתוֹ לְעַצְמוֹ. **וְאֶת־הַפָּדֶר** • לָמָּה נֶאֱמַר? לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמַּעֲלֶהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה. וְזֶהוּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד שֶׁל מַעְלָה. **אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ** • שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַגְּזִירִין יוֹצְאִין חוּץ לַמַּעֲרָכָה.

(ט) וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה:ס

ט וְגַוֵּהּ וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּל בְּמַיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת כֻּלָּא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קָרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

רש"י◂ **עֹלָה** • לְשֵׁם עוֹלָה יַקְטִירֶנּוּ. **אִשֶּׁה** • כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ, יְהֵא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ. וְכָל "אִשֶּׁה", לְשׁוֹן אֵשׁ

פושיי"ר בִּלְעַ"ז. **נִיחוֹחַ** • נַחַת רוּחַ לְפָנַי, שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי.

(י) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ:

י וְאִם מִן צֹאן קָרְבָּנֵהּ מִן אִמְּרַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי עִזְּיָא לַעֲלָתָא דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ:

רש"י◂ **וְאִם מִן הַצֹּאן** • וָ"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. וְלָמָּה הִפְסִיק? לִתֵּן רֶוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה

לְפָרָשָׁה. **מִן־הַצֹּאן מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים** • הֲרֵי אֵלּוּ ג' מִעוּטִין, פָּרָט לְזָקֵן, לְחוֹלֶה וְלִמְזֹהָם.

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יא וְיִכּוֹס יָתֵהּ עַל צַדָּא דְּמַדְבְּחָא צָפּוּנָא קֳדָם יְיָ וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י◂ **עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ** • עַל צַד הַמִּזְבֵּחַ. **צָפֹנָה לִפְנֵי ה'** • וְאֵין צָפוֹן בְּכָמָה.

(יב) וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

יב וְיַפְלֵג יָתֵהּ לְאִבְרוֹהִי וְיָת רֵישֵׁהּ וְיָת תַּרְבֵּהּ וְיַסְדַּר כָּהֲנָא יָתְהוֹן עַל אַעֲיָא דִּי עַל אֶשָּׁתָא דִּי עַל מַדְבְּחָא:

(יג) וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ

יג וְגַוָּא וּכְרָעַיָּא יְחַלֵּל בְּמַיָּא וְיַקְרֵב כָּהֲנָא יָת כֻּלָּא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא קָרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

~ יום שני כ"ז אדר ~

(יד) וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ:

יד וְאִם מִן עוֹפָא עֲלָתָא קָרְבָּנֵהּ קֳדָם יְיָ וְיַקְרֵב מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי יוֹנָה יָת קָרְבָּנֵהּ:

רש"י◂ **מִן־הָעוֹף** • וְלֹא כָּל הָעוֹף, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים", תְּמוּת וְזִכְרוּת בַּבְּהֵמָה וְאֵין תְּמוּת וְזִכְרוּת בָּעוֹפוֹת; יָכוֹל אַף מְחֻסָּר אֵבָר? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "מִן הָעוֹף". **תֹּרִים** • גְּדוֹלִים וְלֹא קְטַנִּים. **בְּנֵי יוֹנָה** • קְטַנִּים וְלֹא גְּדוֹלִים. **מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה** • פָּרָט לְתְחִלַּת הַצִּהוּב שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה, שֶׁהוּא פָּסוּל, שֶׁגָּדוֹל הוּא אֵצֶל בְּנֵי יוֹנָה וְקָטָן אֵצֶל תּוֹרִים.

(טו) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ:

טו וְיַקְרִבִנֵּהּ כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק יָת רֵישֵׁהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא וְיִתְמְצֵי דְּמֵהּ עַל כְּתֶל מַדְבְּחָא:

רש"י◂ **וְהִקְרִיבוֹ** • אַפְלוּ פְּרִידָה אַחַת יָבִיא. **הַכֹּהֵן וּמָלַק** • אֵין מְלִיקָה בִּכְלִי, אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן; קוֹצֵץ בְּצִפָּרְנוֹ מִמּוּל הָעֹרֶף וְחוֹתֵךְ מִפֶּרֶקֶת עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַסִּימָנִין וְקוֹצְצָן. **וְנִמְצָה דָמוֹ** • לְשׁוֹן "מִיץ אֲפָיִם", (משלי ל) "כִּי־אָפֹס הַמֵּץ" (ישעיה טז). כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַדָּם מִתְמַצֶּה וְיוֹרֵד. **וּמָלַק וְהִקְטִיר וְנִמְצָה** • אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? מֵאַחַר שֶׁהוּא מַקְטִיר, הוּא מוֹצֶה?! אֶלָּא, מַה הַקְּטָרָה - רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ וְהַגּוּף בְּעַצְמוֹ וְכוּ', אַף מְלִיקָה כֵּן. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, מְסֹרָס הוּא: וּמָלַק וְהִקְטִיר, וְקֹדֶם הַקְּטָרָה, "וְנִמְצָה דָמוֹ" כְּבָר.

(טז) וְהֵסִיר אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדֶּשֶׁן׃

טז וְיֶעְדֵּי יָת זְפָקֵהּ בְּאֻכְלֵהּ וְיִרְמֵי יָתַהּ לִסְטַר מַדְבְּחָא קִדּוּמָא לַאֲתַר דְּמוֹשְׁדִין קִטְמָא׃

רש"י◄ **מֻרְאָתוֹ** • מְקוֹם הָרְעִי, וְזֶה הַזֶּפֶק. **בְּנֹצָתָהּ** • עִם בְּנֵי מֵעֶיהָ. וְ"נוֹצָה" לְשׁוֹן דָּבָר הַמָּאוּס, כְּמוֹ: "כִּי נָצוּ גַּם־נָעוּ", וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: "בְּאוּכְלֵיהּ", וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ שֶׁל אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן, שֶׁאָמַר: 'נוֹטֵל אֶת הַקֻּרְקְבָן עִמּוֹ'. וְרַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה אָמְרוּ: קוֹדֵר סְבִיב הַזֶּפֶק בְּסַכִּין כְּמוֹ אֲרֻבָּה, וְנוֹטְלָהּ עִם הַנּוֹצָה שֶׁעַל הָעוֹר. בְּעוֹלַת בְּהֵמָה, שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת אֶלָּא בְּאֵבוּס בְּעָלֶיהָ, נֶאֱמַר: "וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר". בָּעוֹף, שֶׁנִּזּוֹן מִן הַגָּזֵל, נֶאֱמַר: "וְהִשְׁלִיךְ" אֶת הַמֵּעַיִם, שֶׁאָכְלוּ מִן הַגָּזֵל. **אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה** • בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ. **אֶל־מְקוֹם הַדֶּשֶׁן** • מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין שָׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן בְּכָל בֹּקֶר, וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, וְכֻלָּם נִבְלָעִים שָׁם בִּמְקוֹמָן.

(יז) וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ס

יז וִיפָרֵק יָתֵהּ בְּגַדְפּוֹהִי לָא יַפְרֵשׁ וְיַסֵּק יָתֵהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא עֲלָתָא הוּא קֻרְבָּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **וְשִׁסַּע** • אֵין שִׁסּוּעַ אֶלָּא בַּיָּד; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן: "וַיְשַׁסְּעֵהוּ כְּשַׁסַּע הַגְּדִי". **בִכְנָפָיו** • עִם כְּנָפָיו; אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְרֹט כַּנְפֵי נוֹצָתוֹ. **בִכְנָפָיו** • נוֹצָה מַמָּשׁ. וַהֲלֹא אֵין לְךָ הֶדְיוֹט שֶׁמֵּרִיחַ רֵיחַ רַע שֶׁל כְּנָפַיִם נִשְׂרָפִים וְאֵין נַפְשׁוֹ קָצָה עָלָיו. וְלָמָּה אָמַר הַכָּתוּב: "וְהִקְטִיר"? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַמִּזְבֵּחַ שָׂבֵעַ וּמְהֻדָּר בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל עָנִי. **לֹא יַבְדִּיל** • אֵינוֹ מְפָרְקוֹ לְגַמְרֵי לִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אֶלָּא קוֹרְעוֹ מִגַּבּוֹ. נֶאֱמַר בָּעוֹף: "רֵיחַ נִיחֹחַ", וְנֶאֱמַר בַּבְּהֵמָה: "רֵיחַ נִיחוֹחַ". לוֹמַר לְךָ: 'אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט, וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם'.

ב (א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃

א וֶאֱנַשׁ אֲרֵי יְקָרֵב קֻרְבַּן מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ סֻלְתָּא יְהֵי קֻרְבָּנֵהּ וִירִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא וְיִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא׃

רש"י◄ **וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב** • לֹא נֶאֱמַר "נֶפֶשׁ" בְּכָל קָרְבְּנוֹת נְדָבָה, אֶלָּא בְּמִנְחָה; מִי דַּרְכּוֹ לְהִתְנַדֵּב מִנְחָה? עָנִי. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ הִקְרִיב נַפְשׁוֹ. **סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ** • הָאוֹמֵר: "הֲרֵי עָלַי מִנְחָה", סְתָם, מֵבִיא מִנְחַת סֹלֶת, שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבַּמְּנָחוֹת וְנִקְמֶצֶת כְּשֶׁהִיא סֹלֶת, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן. לְפִי שֶׁנֶּאֱמְרוּ כָּאן חֲמִשָּׁה מִינֵי מְנָחוֹת, וְכֻלָּן בָּאוֹת אֲפוּיוֹת קֹדֶם קְמִיצָה חוּץ מִזּוֹ, לְכָךְ קְרוּיָה "מִנְחַת סֹלֶת". **סֹלֶת** • אֵין "סֹלֶת" אֶלָּא מִן הַחִטִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "סֹלֶת חִטִּין", וְאֵין מִנְחָה פְּחוּתָה מֵעִשָּׂרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת . . לְמִנְחָה", עִשָּׂרוֹן לְכָל מִנְחָה. **וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן** • עַל כֻּלָּהּ. **וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה** • עַל מִקְצָתָהּ; מַנִּיחַ קֹמֶץ לְבוֹנָה עָלֶיהָ לְצַד אֶחָד. וּמָה רָאִיתָ לוֹמַר כֵּן? שֶׁאֵין רִבּוּי אַחַר רִבּוּי בַּתּוֹרָה, אֶלָּא לְמַעֵט. דָּבָר אַחֵר: שֶׁמֶן עַל כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָל עִמָּהּ וְנִקְמָץ עִמָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ", וּלְבוֹנָה עַל מִקְצָתָהּ שֶׁאֵינָהּ נִבְלֶלֶת עִמָּהּ וְלֹא נִקְמֶצֶת עִמָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כָּל לְבֹנָתָהּ", שֶׁלְּאַחַר שֶׁקָּמַץ, מְלַקֵּט אֶת הַלְּבוֹנָה כֻּלָּהּ וּמַעֲלֶיהָ וּמַקְטִירָהּ. **וְיָצַק. וְנָתַן. וֶהֱבִיאָהּ** • מְלַמֵּד שֶׁיְּצִיקָה וּבְלִילָה כְּשֵׁרִים בְּזָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה (ב, א) **קָרְבָּן**, מְלַמֵּד שֶׁהַיָּחִיד **מִתְנַדֵּב עֵצִים** (תורת כהנים) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי עֵצִים הֵם 'מַכְשִׁירֵי קָרְבָּן', וְלֹא קָרְבָּן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּקָרְבָּן מַמָּשׁ חָשׁ הָאָדָם סִפּוּק מִכָּךְ שֶׁעָשָׂה פְּעֻלָּה חֲשׁוּבָה (רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'), וְלָכֵן אֵין בּוֹ הִתְבַּטְּלוּת מְלֵאָה. אַךְ קָרְבַּן עֵצִים, שֶׁאֵינוֹ קָרְבָּן מַמָּשׁ, אֵינוֹ גּוֹרֵם סִפּוּק לָאָדָם, וְהִתְבַּטְּלוּתוֹ הִיא מְלֵאָה. נִמְצָא, שֶׁהַ'קָרְבָּן' שֶׁבָּעֵצִים נַעֲלָה יוֹתֵר מֵהַקָּרְבָּן עַצְמוֹ.

(לקוטי שיחות, כרך כב, עמ' 7)

(ב) וְהֵבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

ב וְיַיְתְנִנַּהּ לְוָת בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא וְיִקְמוֹץ מִתַּמָּן מְלֵי קֻמְצֵהּ מִסֹּלְתַּהּ וּמִמְּשַׁחַהּ עַל כָּל לְבֻנְתַּהּ וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת אַדְכָּרְתַּהּ לְמַדְבְּחָא קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

רש"י ◂ **הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ** • מִקְמִיצָה וְאֵילָךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה. **וְקָמַץ מִשָּׁם** • מִמָּקוֹם שֶׁרִגְלֵי הַזָּר עוֹמְדוֹת, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקְמִיצָה כְּשֵׁרָה בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, אַף בְּאַמַּת־עֶשְׂרֵה אַמָּה שֶׁל מָקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל. **מְלֹא קֻמְצוֹ** • יָכוֹל מִבַּרְץ, וּמִבַּצְבֵּץ וְיוֹצֵא לְכָל צַד? תַּלְמוּד־לוֹמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ", לֹא יְהֵא כָּאן אֶלָּא מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַקֹּמֶץ. אִי "בְּקֻמְצוֹ", יָכוֹל חָסֵר? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "מְלֹא". הָא כֵּיצַד? חוֹפָה שְׁלֹשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו עַל פִּי יָדוֹ, וְזֶהוּ "קֹמֶץ" בְּמַשְׁמַע לָשׁוֹן הָעִבְרִית. **עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ** • לְבַד כָּל הַלְּבוֹנָה, יְהֵא הַקֹּמֶץ מָלֵא. **לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר** • אַף הַלְּבוֹנָה בְּהַקְטָרָה. **מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ** • הָא, אִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ גַּרְגֵּר מֶלַח אוֹ קֹרֶט לְבוֹנָה, פְּסוּלָה. **אַזְכָּרָתָהּ** • הַקֹּמֶץ הָעוֹלֶה לְגָבֹהַּ הוּא זִכָּרוֹן הַמִּנְחָה, שֶׁבּוֹ נִזְכָּר בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנַחַת רוּחַ.

(ג) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ס

ג וּדְאִשְׁתָּאַר מִן מִנְחְתָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קֻדְשׁ קוּדְשִׁין מִקָּרְבָּנַיָּא דַייָ:

רש"י ◂ **לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו** • כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בְּרֹאשׁ שֶׁלֹּא בְּמַחֲלֹקֶת, וְהֶדְיוֹט בְּמַחֲלֹקֶת. **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים** • הִיא לָהֶם. **מֵאִשֵּׁי ה'** • אֵין לָהֶם חֵלֶק בָּהּ, אֶלָּא לְאַחַר מַתְּנוֹת הָאִשִּׁים.

(ד) וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן: ס

ד וַאֲרֵי תְקָרֵב קָרְבַּן מִנְחְתָּא מַאֲפֵה תַּנּוּרָא סַלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוּגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח:

רש"י ◂ **וְכִי תַקְרִיב וְגוֹ'** • שֶׁאָמַר: 'חֲרִי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר'; וְלִמֵּד הַכָּתוּב, שֶׁיָּבִיא אוֹ חַלּוֹת אוֹ רְקִיקִין. חַלּוֹת בְּלוּלוֹת וְהָרְקִיקִין מְשׁוּחִין. וְנֶחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִשִּׁיחָתָן: יֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן וְחוֹזֵר וּמוֹשְׁחָן עַד שֶׁיִּכְלֶה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּלּוֹג, שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת לוֹג שֶׁמֶן', וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן כְּמִין בַּ"ף יְוָנִית, וּשְׁאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לַכֹּהֲנִים'. וּמַה תַּלְמוּד־לוֹמַר "בַּשֶּׁמֶן", "בַּשֶּׁמֶן", שְׁתֵּי פְּעָמִים? לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁמֶן רִאשׁוֹן אֶלָּא לַמְּנוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "זָךְ". וְשָׁנִינוּ בְּ'מְנָחוֹת': כָּל הַמְּנָחוֹת הָאֲפוּיוֹת לִפְנֵי קְמִיצָתָן וְנִקְמָצוֹת עַל־יְדֵי פְּתִיתָה, כֻּלָּן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְהָאָמוּר בָּהּ: "רְקִיקִין", בָּאָה עֶשֶׂר רְקִיקִין.

(ה) וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה:

ה וְאִם מִנְחְתָּא עַל מַסְרְתָּא קָרְבָּנָךְ סַלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח פַּטִּיר תְּהֵי:

רש"י ◂ **וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת** • שֶׁאָמַר: "חֲרִי עָלַי מִנְחַת מַחֲבַת", וּכְלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁאוֹפִין בּוֹ מִנְחָה עַל הָאוּר בַּשֶּׁמֶן, וְהַכְּלִי אֵינוֹ עָמֹק אֶלָּא צָפָּה, וּמַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָשִׁין, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא צָפָּה, הָאוּר שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן. וְכֻלָּן טְעוּנוֹת שָׁלֹשׁ מַתָּנוֹת שֶׁמֶן: יְצִיקָה וּבְלִילָה וּמַתַּן שֶׁמֶן בַּכְּלִי, קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתָן. **סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן** • מְלַמֵּד שֶׁבּוֹלְלָן בְּעוֹדָן סֹלֶת.

(ו) פָּתוֹת אֹתָהּ פְּתִתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא: ס

ו בְּצַע יָתַהּ בְּצוּעִין וּתְרִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא מִנְחְתָּא הִיא:

רש"י ◂ **פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים** • לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קֹדֶם קְמִיצָה, לְפָתְיָתָהּ. **וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִוא** • לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת לְיִצִיקָה. יָכוֹל אַף מִנְחַת מַאֲפֶה תַּנּוּר כֵּן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "עָלֶיהָ". אוֹצִיא אֶת הַחַלּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הָרְקִיקִין? תַּלְמוּד־לוֹמַר: הִוא.

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

(ז) **וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה:**

ז וְאִם מִנְחַת רִדְתָּא קָרְבָּנָךְ סֹלְתָּא בְּמִשְׁחָא תִּתְעֲבֵד:

רש"י ◂ **מַרְחֶשֶׁת** • כְּלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, עָמֹק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמֻקָּה, שַׁמְנָהּ צָבוּר וְאֵין הָאוּר שׁוֹרְפוֹ, לְפִיכָךְ מַעֲשֶׂה מִנְחָה הָעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין. כָּל דָּבָר רַךְ עַל־יְדֵי מַשְׁקֶה, נִרְאֶה כְּרוֹחֵשׁ וּמְנַעְנֵעַ.

(ח) **וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:**

ח וְתַיְתִי יָת מִנְחָתָא דִּי יִתְעֲבֵד מֵאִלֵּין קֳדָם יְיָ וְיִקְרְבִינַהּ לְוָת כַּהֲנָא וְיִקָּרְבִנַהּ לְמַדְבְּחָא:

רש"י ◂ **אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה** • מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלָּלוּ. **וְהִקְרִיבָהּ** • בְּעָלֶיהָ אֶל הַכֹּהֵן. **וְהִגִּישָׁהּ** • הַכֹּהֵן. **אֶל־הַמִּזְבֵּחַ** • מַגִּישָׁהּ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ.

(ט) **וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:**

ט וְיָרִים כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אַדְכָּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא קֳרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ:

רש"י ◂ **אֶת־אַזְכָּרָתָהּ** • הוּא הַקֹּמֶץ.

(י) **וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה:**

י וּדְאִשְׁתָּאַר מִן מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קֻדְשׁ קוּדְשִׁין מִקָּרְבָּנַיָּא דַיְיָ:

(יא) **כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה:**

יא כָּל מִנְחָתָא דִּי תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לָא תִתְעֲבֵד חַמִּיעַ אֲרֵי כָל חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לָא תַסְּקוּן מִנֵּהּ קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רש"י ◂ **וְכָל־דְּבַשׁ** • כָּל מְתִיקַת פְּרִי, קְרוּי "דְּבַשׁ".

(יב) **קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ:**

יב קָרְבַּן קֻדְמֵי תְקָרְבוּן יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וּלְמַדְבְּחָא לָא יִתַּסְּקוּן לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא:

רש"י ◂ **קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ** • מַה יֵּשׁ לְךָ לְהָבִיא מִן הַשְּׂאוֹר וּמִן הַדְּבַשׁ? קָרְבַּן רֵאשִׁית, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת, הַבָּאִים מִן הַשְּׂאוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "חָמֵץ תֵּאָפֶינָה", וּבְכּוּרִים מִן הַדְּבַשׁ, כְּמוֹ בִּכּוּרֵי תְּאֵנִים וּתְמָרִים.

(יג) **וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח:** ס

יג וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתָךְ בְּמִלְחָא תִּמְלַח וְלָא תְבַטֵּל מְלַח קְיָם אֱלָהָךְ מֵעַל מִנְחָתָךְ עַל כָּל קָרְבָּנָךְ תְּקָרֵב מִלְחָא:

רש"י ◂ **מֶלַח בְּרִית** • שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לַמֶּלַח מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֶבְטִיחוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים לְקָרֵב בַּמִּזְבֵּחַ בַּמֶּלַח, וְנִסּוּךְ הַמַּיִם בֶּחָג. **עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ** • עַל עוֹלוֹת בְּהֵמָה וָעוֹף, וְאִמּוּרֵי כָּל הַקָּדָשִׁים כֵּלָן.

(יד) **וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלְוִי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ:**

יד וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִין לְקֻדָּם יְיָ אָבִיב קְלֵי בְּנוּר פֵּרוֹכָן רַכִּיכָן תַּקְרִיב יָת מִנְחַת בִּכּוּרָךְ:

רש"י ◂ **וְאִם־תַּקְרִיב** • הֲרֵי "אִם" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'כִּי', שֶׁהֲרֵי אֵין זֶה רְשׁוּת, שֶׁהֲרֵי בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהִיא בָּאָה אָבִיב בִּשְׁעַת בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה, וּמִן הַשְּׁעוֹרִים הִיא בָּאָה. נֶאֱמַר כָּאן: "אָבִיב", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: "כִּי הַשְּׁעֹרָה אָבִיב". **קָלְוִי בָּאֵשׁ** • שְׁמְיַבְּשִׁין אוֹתוֹ עַל הָאוּר בְּאַבּוּב שֶׁל קְלָיוֹת (פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י בְּמְנָחוֹת, שֵׁם הִכְּלֵי שֶׁל מוֹכְרֵי קְלָיוֹת), שֶׁאִלּוּלֵי כֵּן אֵינָהּ נִטְחֶנֶת בָּרֵיחַיִם, לְפִי שֶׁהִיא לַחָה. **גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל** • גְּרוּשָׁה בְּעוֹדָהּ לַחָה. גֶּרֶשׂ • לְשׁוֹן שְׁבִירָה וּטְחִינָה, גּוֹרְסָהּ בְּרֵיחַיִם שֶׁל גָּרוֹסוֹת, כְּמוֹ: "וַיִּגְרֹס בֶּחָצָץ". וְכֵן: "גָּרְסָה נַפְשִׁי". **כַּרְמֶל** • בְּעוֹד הַכַּר מָלֵא, שֶׁהַתְּבוּאָה לַחָה וּמְלֵאָה בַּקַּשִּׁין שֶׁלָּהּ, וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים הַמְּלֵילוֹת: "כַּרְמֶל", וְכֵן: "וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~

וְכֵן וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל (רש"י ב, יד) רַשַׁ"י פֵּרֵשׁ לְעֵיל (יתרו כ, כב) שֶׁכָּל "אִם" שֶׁבַּתּוֹרָה רְשׁוּת חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, וְאֵינוֹ מוֹנֶה פָּסוּק זֶה בְּכְלָלָם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁדִּבְרֵי רש"י שָׁם אֲמוּרִים רַק כְּשֶׁהַכֵּן הַכָּתוּב הוּא בְּגֶדֶר רְשׁוּת וְחוֹבָה; וּבְיוֹבֵל, שֶׁבָּא מִמֵּילָא וְלֹא בִּפְעֻלַּת הָאָדָם, לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁ"אִם" כַּוָּנָתוֹ רְשׁוּת אוֹ חוֹבָה. אֲבָל כָּאן מְפֹרָשׁ פְּרוּשָׁהּ שֶׁל מִלַּת "אִם", וַהֲרֵי סוֹף סוֹף גַּם "וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל" מְשַׁמֶּשֶׁת בִּלְשׁוֹן "כַּאֲשֶׁר".

(לקוטי שיחות, כרך יא, עמ' 103)

(טו) **וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא:**

טו וְתִתֵּן עֲלַהּ מִשְׁחָא וּתְשַׁוֵּי עֲלַהּ לְבֹנְתָא מִנְחָתָא הִיא:

(טז) **וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגֹּרְשָׁהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה: פ**

טז וְיַסֵּק כָּהֲנָא יָת אַדְכָּרְתַּהּ מִגְּרְסַהּ וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל לְבֹנְתַּהּ קׇרְבָּנָא קֻדָּם יְיָ:

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

ג (א) **וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה:**

א וְאִם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קׇרְבָּנֵהּ אִם מִן תּוֹרֵי הוּא מְקָרֵיב אִם דְּכַר אִם נְקָבָא שְׁלִים יְקָרְבִינֵהּ קֻדָּם יְיָ:

רש"י ◂ **שְׁלָמִים** • שֶׁמַּטִּילִים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם. דָּבָר אַחֵר: "שְׁלָמִים", שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שָׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ, וְלַכֹּהֲנִים וְלַבְּעָלִים.

(ב) **וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:**

ב וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל רֵישׁ קׇרְבָּנֵהּ וְיִכְסְנֵהּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

(ג) וְהִקְרִיב֙ מִזֶּ֣בַח הַשְּׁלָמִ֔ים אִשֶּׁ֖ה לַיהוָ֑ה אֶת־הַחֵ֙לֶב֙ הַמְכַסֶּ֣ה אֶת־הַקֶּ֔רֶב וְאֵת֙ כָּל־הַחֵ֔לֶב אֲשֶׁ֖ר עַל־הַקֶּֽרֶב׃

ג וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃

רש"י◄ **וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב וְגוֹ׳** • 'לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה', דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: 'לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין'.

(ד) וְאֵת֙ שְׁתֵּ֣י הַכְּלָיֹ֔ת וְאֶת־הַחֵ֙לֶב֙ אֲשֶׁ֣ר עֲלֵהֶ֔ן אֲשֶׁ֖ר עַל־הַכְּסָלִ֑ים וְאֶת־הַיֹּתֶ֙רֶת֙ עַל־הַכָּבֵ֔ד עַל־הַכְּלָיֹ֖ות יְסִירֶֽנָּה׃

ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָא עַל כָּלְיֵתָא יֶעְדִּנַּהּ׃

רש"י◄ **הַכְּסָלִים** • (פלנקי"ן בְּלַע"ז) שֶׁהַחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת כְּשֶׁהַבְּהֵמָה חַיָּה, הוּא בְּגֹבַהּ הַכְּסָלִים, וְהֵם מִלְּמַטָּה, וְזֶהוּ הַחֵלֶב שֶׁתַּחַת הַמָּתְנַיִם, שֶׁקּוֹרִין בְּלַע"ז לונבילו"ש, לֹבֶן הַנִּרְאֶה לְמַעְלָה בְּגֹבַהּ הַכְּסָלִים, וּבְתַחְתִּיתוֹ, הַבָּשָׂר חוֹפֵהוּ. **הַיֹּתֶרֶת** • הוּא דֹּפֶן הַמָּסָךְ, שֶׁקּוֹרִין איברי"ש, וּבְלָשׁוֹן אֲרַמִּי: "חִצְרָא דְּכַבְדָא". **עַל הַכָּבֵד** • שֶׁיִּטֹּל מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ מְעַט, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: "וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד". **עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת** • לְבַד מִן הַכָּבֵד וּלְבַד מִן הַכְּלָיוֹת, יְסִירֶנָּה לְזוֹ.

(ה) וְהִקְטִ֨ירוּ אֹת֜וֹ בְנֵי־אַהֲרֹן֙ הַמִּזְבֵּ֔חָה עַל־הָעֹלָ֔ה אֲשֶׁ֥ר עַל־הָעֵצִ֖ים אֲשֶׁ֣ר עַל־הָאֵ֑שׁ אִשֵּׁ֛ה רֵ֥יחַ נִיחֹ֖חַ לַיהוָֽה׃ פ

ה וְיַסְקוּן יָתֵהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא דִּי עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **עַל־הָעֹלָה** • מִלְּבַד הָעוֹלָה. לָמַדְנוּ, שֶׁתַּקְדִּים עוֹלַת תָּמִיד לְכָל קָרְבָּן עַל הַמַּעֲרָכָה.

(ו) וְאִם־מִן־הַצֹּ֧אן קָרְבָּנ֛וֹ לְזֶ֥בַח שְׁלָמִ֖ים לַיהוָ֑ה זָכָר֙ א֣וֹ נְקֵבָ֔ה תָּמִ֖ים יַקְרִיבֶֽנּוּ׃

ו וְאִם מִן עָנָא קֻרְבָּנֵהּ לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ דְּכַר אוֹ נֻקְבָּא שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ׃

(ז) אִם־כֶּ֥שֶׂב ה֖וּא־מַקְרִ֑יב אֶת־קָרְבָּנ֑וֹ וְהִקְרִ֥יב אֹת֖וֹ לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃

ז אִם אִמָּר הוּא מְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ וִיקָרֵב יָתֵהּ קֳדָם יְיָ׃

רש"י◄ **אִם־כֶּשֶׂב** • לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּאֵמוּרֵי הַכֶּשֶׂב מַה שֶּׁאֵין בְּאֵמוּרֵי הָעֵז, שֶׁהַכֶּשֶׂב אַלְיָתוֹ קְרֵבָה, לְכָךְ נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת.

(ח) וְסָמַ֤ךְ אֶת־יָדוֹ֙ עַל־רֹ֣אשׁ קָרְבָּנ֔וֹ וְשָׁחַ֣ט אֹת֔וֹ לִפְנֵ֖י אֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד וְזָרְק֥וּ בְּנֵ֨י אַהֲרֹ֧ן אֶת־דָּמ֛וֹ עַל־הַמִּזְבֵּ֖חַ סָבִֽיב׃

ח וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישׁ קֻרְבָּנֵהּ וְיִכּוֹס יָתֵהּ קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃

רש"י◄ **וְזָרְקוּ** • שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְעַל־יְדֵי הַכְּלִי הוּא זוֹרֵק, וְאֵינוֹ נוֹתֵן בָּאֶצְבַּע אֶלָּא בְּחַטָּאת.

(ט) וְהִקְרִ֨יב מִזֶּ֣בַח הַשְּׁלָמִים֮ אִשֶּׁ֣ה לַיהוָה֒ חֶלְבּוֹ֙ הָאַלְיָ֣ה תְמִימָ֔ה לְעֻמַּ֥ת הֶעָצֶ֖ה יְסִירֶ֑נָּה וְאֶת־הַחֵ֙לֶב֙ הַמְכַסֶּ֣ה אֶת־הַקֶּ֔רֶב וְאֵת֙ כָּל־הַחֵ֔לֶב אֲשֶׁ֖ר עַל־הַקֶּֽרֶב׃

ט וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ תַּרְבֵּהּ אֲלִיתָא שְׁלִמְתָּא לָקֳבֵל שְׁזַרְתָּא יֶעְדִּנַּהּ וְיָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃

רש"י◄ **חֶלְבּוֹ** • הַמֻּבְחָר שֶׁבּוֹ, וּמַהוּ? זֶה הָאַלְיָה תְּמִימָה. **לְעֻמַּת הֶעָצֶה** • לְמַעְלָה מִן הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת.

(י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה:

י וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ:

(יא) וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה: פ

יא וְיַסְקִנֵּהּ כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רמ"י◄ לֶחֶם אִשֶּׁה לַה'• לַחְמוּ שֶׁל אֵשׁ לְשֵׁם גְּבוֹהַּ. לֶחֶם• לְשׁוֹן מַאֲכָל, וְכֵן: "נַשְׁחִיתָהּ עֵץ בְּלַחְמוֹ", "עֲבַד לְחֶם רַב", "לִשְׁחוֹק עֹשִׂים לֶחֶם".

(יב) וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

יב וְאִם מִן בְּנֵי עִזַּיָּא קָרְבָּנֵהּ וְיִקָּרְבִנֵּהּ קֳדָם יְיָ:

(יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישֵׁהּ וְיִכּוֹס יָתֵהּ קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

יד וְיַקְרֵב מִנֵּהּ קָרְבָּנֵהּ קָרְבָּן קֳדָם יְיָ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא:

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה:

טו וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דִּי עַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ:

(טז) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה:

טז וַיַסְקִנּוּן כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קָרְבָּנָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא קֳדָם יְיָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל חֵלֶב לַה' (ג, טז)

הִקְדִּישׁ דָּבָר, יַקְדִּישׁ מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנָכָסָיו . . **כָּל חֵלֶב לַה'** (רמב"ם)

בְּגְמָרָא (שַׁבָּת קלג, ב) אִיתָא "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת". וְיֵשׁ לוֹמַר: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ – דִּין בְּ'עַבְרָא'. עַל הָאָדָם לְהִתְנָאוֹת לְפָנֵי ה' עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ בְּחֻפְצֵי־מִצְוָה נָאִים וּמְשֻׁבָּחִים. **כָּל חֵלֶב לַה'** – דִּין בְּ'חֻפְצָא'. כָּל חֵפֶץ הַנִּמְסָר לִרְשׁוּת גָּבוֹהַּ, מִן הָרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה מִן הַטּוֹב וְהַנָּאֶה.

(לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 10)

(יז) חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ: פ

יז קְיָם עָלָם לְדָרָתֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא תֵיכְלוּן:

רמ"י◄ חֻקַּת עוֹלָם• יָפֶה מִפֹּרָשׁ בְּ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה.

~ יום חמישי א' ניסן ~

ד (א) וַיִּדַּבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר אֱנָשׁ אֲרֵי יֵחוֹב בְּשָׁלוּ מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְיַעְבֵּד מִן חַד מִנְּהוֹן:

רמ"י ◄ מִכֹּל מִצְוֹת ה' • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין חַטָּאת בָּאָה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ לָאו וְכָרֵת, וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. | מֵאַחַת מֵהֵנָּה • מִמְּקֻצָּת אַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן: הַכּוֹתֵב בְּשַׁבָּת "שֵׁם" מִשְּׁמְעוֹן, "נֹחַ" מִנָּחוֹר, "דָּן" מִדָּנִיֵּאל.

(ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת:

ג אִם כָּהֲנָא רַבָּא יֵחוֹב לְחוֹבַת עַמָּא וְיָקֵרֵב עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ לְחַטָּאתָא:

רמ"י ◄ אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם • מִדְּרָשׁוֹ: אֵינוֹ חַיָּב בְּהֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "לְאַשְׁמַת הָעָם... וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ". וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אַגָּדָה: כְּשֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל חוֹטֵא, אַשְׁמַת הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם וְנַעֲשָׂה מְקֻלְקָל. פַּר • יָכוֹל קָטָן? זָקֵן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּן". אִי "בֶּן", יָכוֹל קָטָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "פַּר". הָא כֵּיצַד? זֶה פַּר בֶּן שָׁלֹשׁ.

(ד) וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה:

ד וְיַיתֵי יָת תּוֹרָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָקֳדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ:

(ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:

ה וְיִסַּב כָּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיָעֵל יָתֵהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא:

רמ"י ◄ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לְמַשְׁכָּן, וּבְבֵית עוֹלָמִים — לַהֵיכָל.

(ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ:

ו וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרְכְתָּא דְקוּדְשָׁא:

רמ"י ◄ אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ • כְּנֶגֶד מְקוֹם קְדֻשָּׁתָהּ — מִכָּאן כְּנֶגֶד בֵּין הַבַּדִּים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בַּפָּרֹכֶת, וְאִם נָגְעוּ, נָגְעוּ.

ספורנו

ד (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם. כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תִּקָּרֶה לוֹ שִׁגְגַת חַטָּאת זוֹלְתִי מִמּוֹקְשֵׁי עָם, כְּאָמְרָם "הַמִּתְפַּלֵּל וְטָעָה, סִימָן רַע לוֹ, וְאִם שְׁלִיחַ צִבּוּר הוּא, סִימָן רַע לְשׁוֹלְחָיו" (ברכות לד, ב). וְקִרְבּוֹ נִשְׁרָף, וְאֵין לַכֹּהֵן שׁוּם חֵלֶק בּוֹ, וְלָכֵן לֹא כָּתַב בּוֹ "וְאָשַׁם", כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּכָל שְׁאָר הַחוֹטְאִים, כִּי אָמְנָם בְּאָמְרוֹ "וְאָשַׁם" יוֹרֶה אַזְהָרָה עַל הַתְּשׁוּבָה, וְזֶה לֹא יִפֹּל עַל הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, כִּי לֹא מִלִּבּוֹ הָיָה הַחֵטְא כְּלָל, אֲבָל קָרָה לוֹ "לְאַשְׁמַת הָעָם". וּבִשְׁגַגַת סַנְהֶדְרִין שֶׁהוּא גַּם כֵּן רָחוֹק, אָמַר - תורה ד

(ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דְקְטוֹרֶת בּוּסְמִין לָקֳדָם יְיָ דִּי בְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא יֵשׁוּד לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רמ"י ◂ **וְאֵת כָּל־דַּם** • שְׁיָרֵי הַדָּם.

(ח) וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

ח וְיָת כָּל תַּרְבּ תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יְפָרֵשׁ מִנֵּהּ יָת תַּרְבָּא דִּמְכַסֵּי עַל גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא:

רמ"י ◂ **וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר** • חֶלְבּוֹ׳ הָיָה לוֹ לוֹמַר. מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר "פַּר"? לְרַבּוֹת פָּר שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים לְכִלָּיוֹת וְלַחֲלָבִים וּלְיֹתֶרֶת. **הַחַטָּאת** • לְהָבִיא שְׁעִירֵי עֲבוֹדָה־זָרָה - לִכְלָיוֹת, וְלַחֲלָבִים וּלְיֹתֶרֶת. **יָרִים מִמֶּנּוּ** • מִן הַמְחֻבָּר, שֶׁלֹּא יְנַתְּחֶנּוּ קֹדֶם הֶסָרַת חֶלְבּוֹ (ת"כ).

(ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה:

ט וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ:

(י) כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

י כְּמָא דִי מִתַּפְרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲנָא עַל מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא:

רמ"י ◂ **כַּאֲשֶׁר יוּרָם** • מְאוּתָן אֲמוּרִין הַמְפֹרָשִׁין בִּ׳שׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים׳. וְכִי מַה פֵּרֵשׁ בִּ׳זֶבַח הַשְּׁלָמִים׳ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כָּאן? אֶלָּא לְהַקִּישׁוֹ לִשְׁלָמִים: מַה שְּׁלָמִים לִשְׁמָן, אַף זֶה לִשְׁמוֹ; וּמַה שְּׁלָמִים שָׁלוֹם לָעוֹלָם, אַף זֶה שָׁלוֹם לָעוֹלָם. וּבִ׳שְׁחִיטַת קָדָשִׁים׳ מַצְרִיכוֹ לִלְמֹד הֵימֶנּוּ: שְׁאֵין לְמִדִּין לָמֵד מִן הַלָּמֵד בְּקָדָשִׁים. בְּפֶרֶק ׳אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן׳. **עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו** • כֻּלָּן לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ ׳מִלְבַד׳.

(יא) וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ:

יא וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא וְיָת כָּל בִּסְרֵהּ עַל רֵישֵׁהּ וְעַל כָּרְעוֹהִי וְגַוֵּהּ וְאָכְלֵהּ:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף: פ

יב וְיַפֵּק יָת כָּל תּוֹרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרְיתָא לַאֲתַר דְּכִי לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ עַל אָעַיָּא בְּאֶשָּׁתָא עַל אֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא יִתּוֹקַד:

רמ"י ◂ **אֶל־מָקוֹם טָהוֹר** • לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִחוּץ לָעִיר מָקוֹם מוּכָן לְטֻמְאָה, לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְנֻגָּעוֹת וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת, הֵצֶרֶךְ לוֹמַר: "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא חוּץ לָעִיר, שֶׁיְּהֵא הַמָּקוֹם טָהוֹר. **מִחוּץ לַמַּחֲנֶה** • חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת; וּבְבֵית עוֹלָמִים, חוּץ לָעִיר, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא וּבְ׳סַנְהֶדְרִין׳. **אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן** • מָקוֹם שֶׁשּׁוֹפְכִין בּוֹ הַדֶּשֶׁן הַמִּסְתַּלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה". **עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף** • שֶׁאֵין תַּלְמוּד־לוֹמַר, אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁאַפִלּוּ אֵין שָׁם דֶּשֶׁן.

(יג) וְאִ֨ם כָּל־עֲדַ֤ת יִשְׂרָאֵל֙ יִשְׁגּ֔וּ וְנֶעְלַ֣ם דָּבָ֔ר מֵעֵינֵ֖י הַקָּהָ֑ל וְעָשׂ֨וּ אַחַ֤ת מִכָּל־מִצְוֹ֣ת יְהוָ֛ה אֲשֶׁ֥ר לֹא־תֵעָשֶׂ֖ינָה וְאָשֵֽׁמוּ׃

יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יִשְׁתְּלוּן וִיהֵי מְכַסָּא פִתְגָמָא מֵעֵינֵי קְהָלָא וְיַעְבְּדוּן חַד מִכָּל פִּקּוֹדַיָּא דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וִיחוֹבוּן׃

רש״י◄ עֲדַת יִשְׂרָאֵל • אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין. וְנֶעְלַם דָּבָר • טָעוּ לְהוֹרוֹת בְּאַחַת מִכָּל כְּרֵתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא מֻתָּר. הַקָּהָל וְעָשׂוּ • שֶׁעָשׂוּ צִבּוּר עַל פִּיהֶם.

(יד) וְנוֹדְעָה֙ הַחַטָּ֔את אֲשֶׁ֥ר חָטְא֖וּ עָלֶ֑יהָ וְהִקְרִ֨יבוּ הַקָּהָ֜ל פַּ֤ר בֶּן־בָּקָר֙ לְחַטָּ֔את וְהֵבִ֣יאוּ אֹת֔וֹ לִפְנֵ֖י אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא דִּי חָבוּ עֲלַהּ וִיקָרְבוּן קְהָלָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וְיַיְתוּן יָתֵהּ לָקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(טו) וְסָמְכ֨וּ זִקְנֵ֤י הָעֵדָ֧ה אֶת־יְדֵיהֶ֛ם עַל־רֹ֥אשׁ הַפָּ֖ר לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה וְשָׁחַ֥ט אֶת־הַפָּ֖ר לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃

טו וְיִסְמְכוּן סָבֵי כְנִשְׁתָּא יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃

(טז) וְהֵבִ֛יא הַכֹּהֵ֥ן הַמָּשִׁ֖יחַ מִדַּ֣ם הַפָּ֑ר אֶל־אֹ֖הֶל מוֹעֵֽד׃

טז וְיָעֵל כַּהֲנָא רַבָּא מִן דְּמָא דְתוֹרָא לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(יז) וְטָבַ֧ל הַכֹּהֵ֛ן אֶצְבָּע֖וֹ מִן־הַדָּ֑ם וְהִזָּ֞ה שֶׁ֤בַע פְּעָמִים֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֵ֖ת פְּנֵ֥י הַפָּרֹֽכֶת׃

יז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא אִצְבְּעֵהּ מִן דְּמָא וְיַדִּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ (יָת) קֳדָם פָּרֻכְתָּא׃

רש״י◄ אֵת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת • וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר: ״אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ״. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מְדִינָה. אִם מִעוּטָהּ סָרְחוּ, פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּמֶת, וְאִם כֻּלָּם סָרְחוּ, אֵין פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּמֶת. אַף כָּאן, כְּשֶׁחָטָא כֹּהֵן מָשִׁיחַ, עֲדַיִן שֵׁם קְדֻשַּׁת הַמָּקוֹם עַל הַמִּקְדָּשׁ; מִשֶּׁחָטְאוּ כֻּלָּם, חַס־וְשָׁלוֹם, נִסְתַּלְּקָה הַקְּדֻשָּׁה.

(יח) וּמִן־הַדָּ֞ם יִתֵּ֣ן ׀ עַל־קַרְנֹ֣ת הַמִּזְבֵּ֗חַ אֲשֶׁר֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֲשֶׁ֖ר בְּאֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד וְאֵ֣ת כָּל־הַדָּ֗ם יִשְׁפֹּךְ֙ אֶל־יְסוֹד֙ מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֔ה אֲשֶׁר־פֶּ֖תַח אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

יח וּמִן דְּמָא יִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • זֶה יְסוֹד מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח.

(יט) וְאֵ֥ת כָּל־חֶלְבּ֖וֹ יָרִ֣ים מִמֶּ֑נּוּ וְהִקְטִ֖יר הַמִּזְבֵּֽחָה׃

יט וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא׃

רש״י◄ וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים • וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כָּאן יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְּלָיוֹת, לְמֵדִין הֵם מִ״וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה וְגוֹ״. וּמִפְּנֵי־מָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בּוֹ? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזָּעַם עַל אוֹהֲבוֹ, וּמִעֵט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חִבָּתוֹ.

(כ) וְעָשָׂ֣ה לַפָּ֔ר כַּאֲשֶׁ֤ר עָשָׂה֙ לְפַ֣ר הַחַטָּ֔את כֵּ֖ן יַעֲשֶׂה־לּ֑וֹ וְכִפֶּ֧ר עֲלֵהֶ֛ם הַכֹּהֵ֖ן וְנִסְלַ֥ח לָהֶֽם׃

כ וְיַעְבֵּד לְתוֹרָא כְּמָא דִּי עֲבַד לְתוֹרָא דְחַטָּאתָא כֵּן יַעְבֶּד לֵהּ וִיכַפַּר עֲלֵיהוֹן כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן׃

ספורנו

(יג) יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל. שֶׁעִם הֱיוֹתָם עֵינֵי הַקָּהָל, הָרְאוּיִם לִרְאוֹת בְּעַד אֲחֵרִים, לֹא הֵיטִיבוּ לִרְאוֹת לְעַצְמָם, וְגַם כֵּן עֲלֵיהֶם אָמַר - תורה יד

וְעָשָׂה לַפָּר • זֶה. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת • כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ, לְהָבִיא יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת, שֶׁפֵּרֵשׁ שָׁם מַה שֶּׁלֹּא פֵּרֵשׁ כָּאן, וְלִכְפֹּל בְּמִצְוֹת הָעֲבוֹדוֹת, לְלַמֵּד שֶׁאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל הַמַּתָּנוֹת — פָּסוּל, לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בַּנְּתִינִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָן בְּמַתָּנָה אַחַת — כְּפֵר, הֶצְרֵךְ לוֹמַר כָּאן, שֶׁמַּתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת.

(כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל הִוא:

כא וַיַּפֵּק יָת תּוֹרָא לְמִבְּרָא לְמַשְׁרְיָתָא וְאוֹקִיד יָתֵהּ כְּמָא דִי אוֹקִיד יָת תּוֹרָא קַדְמָאָה חַטַּאת קְהָלָא הוּא׃

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם:

כב אִם רַבָּא יֶחוֹב וְיַעְבֵּד חַד מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֵהּ דִי לָא כְשָׁרִין לְאִתְעֲבָדָא בְּשָׁלוּ וְיֵחוֹב׃

אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא • לְשׁוֹן ׳אַשְׁרֵי׳; אַשְׁרֵי הַדּוֹר, שֶׁהַנָּשִׂיא שֶׁלּוֹ נוֹתֵן לֵב לְהָבִיא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ! קַל־וָחֹמֶר שֶׁמִּתְחָרֵט עַל זְדוֹנוֹתָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא (ד, כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא - לְשׁוֹן אַשְׁרֵי: אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שֶׁלּוֹ נוֹתֵן לֵב לְהָבִיא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קַל־וָחֹמֶר שֶׁמִּתְחָרֵט עַל זְדוֹנוֹתָיו (רש"י)

יֵשׁ לִתְמֹהַּ, מַדּוּעַ מוֹפִיעַ לְשׁוֹן "אֲשֶׁר" רַק בְּיַחַס לְחַטַּאת הַנָּשִׂיא, וְלֹא בְּיַחַס לְחַטַּאת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ? וְיֵשׁ לְהַסְבִּיר עַל פִּי פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים: הַהֶבְדֵּל בֵּין תַּפְקִידוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן לַנָּשִׂיא, שֶׁכֹּהֵן מַחְדִּיר בָּעָם אַהֲבַת ה' — שֶׁהִיא הַשֹּׁרֶשׁ לְמִצְוֹת־עֲשֵׂה. וְאִלּוּ הַנָּשִׂיא תַּפְקִידוֹ לְהַחְדִּיר יִרְאַת ה' — שֹׁרֶשׁ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. לָכֵן עִקַּר עִנְיָנוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הוּא קִיּוּם מִצְוֹת־עֲשֵׂה — וּבִינְיָנֵיהֶן הֲבָאַת קָרְבָּן לְמִי שֶׁחָטָא. וְאִלּוּ הַנָּשִׂיא עִנְיָנוֹ לְמְנֹעַ מִלְּכַתְּחִלָּה הִכָּשְׁלוּת בַּעֲבֵרוֹת. לָכֵן מוֹפִיעַ הַלָּשׁוֹן "אֲשֶׁר" דַּוְקָא אֶצֶל הַנָּשִׂיא, הֱיוֹת שֶׁהַבְּטוּי "אֲשֶׁר" מַתְאִים בְּעִקָּר לְאָדָם שֶׁאֵינוֹ חוֹטֵא מִלְּכַתְּחִלָּה, וְכַאֲשֶׁר חוֹטֵא אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹדוֹת וּלְהָבִיא כַּפָּרָה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, ע' 36)

(כג) אוֹ־הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים:

כג אוֹ אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ דִי חַב בַּהּ וְיַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ צְפִיר בַּר עִזִּין דְּכַר שְׁלִים׃

אוֹ־הוֹדַע • כְּמוֹ ׳אִם הוֹדַע הַדָּבָר׳; הַרְבֵּה "אוֹ" יֵשׁ שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין בִּלְשׁוֹן "אִם", וְ"אִם" בִּמְקוֹם "אוֹ"; וְכֵן: "אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא". הוֹדַע אֵלָיו • כְּשֶׁחָטָא הָיָה סָבוּר שֶׁהוּא הֻתַּר, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹדַע לוֹ שֶׁאָסוּר הָיָה.

(כד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הִוא:

כד וְיִסְמוֹךְ יְדֵהּ עַל רֵישָׁא דְּצָפִירָא וְיִכּוֹס יָתֵהּ בַּאֲתַר דְּיַיכַס יָת עֲלָתָא לָקֳדָם יְיָ חַטָּאתָא הוּא׃

בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה • בַּצָּפוֹן, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בָּעוֹלָה. חַטָּאת הוּא • לִשְׁמוֹ — כָּשֵׁר, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ — פָּסוּל.

ספורנו

(כא) **חַטַּאת הַקָּהָל הוּא.** כִּי לֹא יִקָּרֵה זֶה בִּלְתִּי עֲוֹן הַדּוֹר גַּם כֵּן. אָמְנָם כְּתַב בָּהֶם "וְאָשְׁמוּ" (פסוק יג), לְהַזְהִירָם עַל הַתְּשׁוּבָה קֹדֶם שֶׁיַּקְרִיבוּ, וְחַטָּאתָם גַּם כֵּן נִשְׂרֶפֶת, וּלְכֹבֶד עֲוֹן שְׁנֵיהֶם הוּבָא דָּמָם אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה. וְעַל עֲוֹן הַמֶּלֶךְ אָמַר - תורה כב

(כב) **אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא.** כִּי אָמְנָם זֶה דָּבָר מָצוּי שֶׁיֶּחֱטָא, כְּאָמְרוֹ "וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט" (דברים לב, טו). וְאָמַר בּוֹ "וְאָשֵׁם", שֶׁמַּעֲצָמוֹ יַכִּיר עֲוֹנוֹ, תורה כג

(כג) **אוֹ הוֹדַע אֵלָיו.** עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וְהַחוֹלֵ"ם בְּמִלַּת "הוֹדַע" הוּא בּוֹ תְּמוּרַת הַשֻּׁרוּ"ק. וְאָמַר עַל עַם הָאָרֶץ, תורה כד

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה:

כה וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת דְּמֵהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא:

רש"י ◂ וְאֶת דָּמוֹ • שְׁיָרֵי הַדָּם.

(כו) וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ

כו וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַסֵּק לְמַדְבְּחָא כְּתַרַב נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּהּ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רש"י ◂ כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים • כְּאוֹתָן אֵמוּרִין הַמְפֹרָשִׁים בָּעֵז הָאָמוּר אֵצֶל שְׁלָמִים.

~ יום שישי ב' ניסן ~

(כז) וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם:

כז וְאִם אֱנַשׁ חַד יֵחוֹב בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְּאַרְעָא בְּמֶעְבְּדֵהּ חַד מִפְּקוֹדַיָּא דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב:

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁנֵי סוּגֵי הִתְבּוֹנְנוּת

בְּפָרָשָׁתֵנוּ כָּתוּב "וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה גו' וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ גו' נְקֵבָה" (ד, כז ואילך). בְּקֶשֶׁר לָזֶה, אוֹמֵר הָרַמְבַּ"ם "אֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזְכְּרֵי כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה" (הלכות פסולי המוקדשין פרק ו הלכה טז). בְּטַעַם הַדָּבָר שֶׁקָּרְבָּן מְכַפֵּר עַל חֵטְא, מָצִינוּ בַּמֶּה בְּיאוּרִים. וּבְרַמְבַּ"ן בְּאֹר "שֶׁיַּחְשֹׁב הָאָדָם בַּעֲשׂוֹתוֹ כָּל אֵלֶּה כִּי חָטָא לְאֵלֶּקָיו בְּגוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ, וְרָאוּי לוֹ שֶׁיִּשָּׁפֵךְ דָּמוֹ וְיִשָּׂרֵף גּוּפוֹ, לוּלֵא חֶסֶד הַבּוֹרֵא שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ תְּמוּרָה וְכֹפֶר הַקָּרְבָּן הַזֶּה" (פרשתנו א, ט). וְנִמְצָא, שֶׁבְּטַעַם זֶה מֻדְגָּשׁ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְבַטֵּל וּלְיַסֵּר אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים קָשִׁים, עַד כְּדֵי שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁ"רָאוּי לוֹ שֶׁיִּשָּׁפֵךְ דָּמוֹ וְיִשָּׂרֵף", וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְכַּפֵּר לוֹ הֶעָוֹן.

אַף מָצִינוּ גַּם־כֵּן שֶׁקָּרְבָּן הוּא מִלְּשׁוֹן קֵרוּב. וְהַיְנוּ, שֶׁתֹּכֶן הַקָּרְבָּן הוּא שֶׁהָאָדָם מְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לַהקב"ה (ראה ספר הבהיר סי' מו. בחיי פרשתנו א, ט. ועוד). וְהַיְנוּ, שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בָּזֶה שֶׁזֶּה שֶׁחָטָא וּפָגַם הוּא רַק מִצַּד יִצְרוֹ הָרַע, אַךְ רְצוֹנוֹ הָאֲמִיתִּי הוּא לִהְיוֹת בְּקִרוּב לַהקב"ה וּלְקַיֵּם רְצוֹנוֹ, וְעַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ חֲרֵי הוּא מִתְקָרֵב לַהקב"ה וְשָׁב מֵחֶטְאוֹ, וַעֲוֹנוֹ יְכֻפַּר לוֹ.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַטַּעַם הָרִאשׁוֹן הוּא בְּעִקַּר בְּקָרְבַּן אָשָׁם, וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי הוּא בְּעִקַּר בְּקָרְבַּן חַטָּאת. דְּהִנֵּה, הַחַטָּאת בָּא רַק עַל הַשּׁוֹגֵג, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאָשָׁם חָמוּר מֵחַטָּאת, עַד שֶׁכַּמָּה אֲשָׁמוֹת בָּאִים גַּם עַל הַמֵּזִיד (ראה אריכות בזה ברמב"ן סוף פרשתנו).

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעַל הַשּׁוֹגֵג מַסְפִּיק שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה שֶׁרְצוֹנוֹ הָאֲמִיתִּי הוּא לַעֲשׂוֹת טוֹב, שֶׁאֵין זֶה הִתְבּוֹנְנוּת הַמַּקְשָׁה וּמַכְבִּידָה עַל הָאָדָם, וְלָכֵן "אֵין לְךָ חַטָּאת כו' אֶלָּא נְקֵבָה", כִּי לְכַפָּרַת הַשּׁוֹגֵג מַסְפִּיק גַּם הִתְבּוֹנְנוּת

ספורנו

(כו) **וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ.** כִּי זֶה אֶפְשָׁרִי קָרוֹב שֶׁאֶחָד מֵעַם הָאָרֶץ יֶחֱטָא. וּבָזֶה וּבְעִנְיַן חֵטְא הַנָּשִׂיא אָמַר "וְאָשֵׁם", שֶׁהִיא אַזְהָרָה עַל תְּשׁוּבָה קוֹדֶמֶת לְקָרְבָּן. וּבִשְׁנֵיהֶם וּבְכָל הָאֲשָׁמוֹת נָתַן חֵלֶק לַכֹּהֲנִים, כִּי אֲכִילַת הַכֹּהֲנִים תּוֹעִיל בָּהֶם לְכַפָּרַת הַחוֹטְאִים (פסחים נט, ב). תורה כח

"רַבָּה" – כִּנְקֻבָּה שֶׁ"תֹּאמַר לָהֶן בְּלָשׁוֹן רַבָּה" (רש"י יתרו יט, ג).

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עַל הַמְּזִיד, מִכָּיוָן שֶׁיֵּצֵר הָאָדָם הוּא בְּהִתְגַּבְּרוּת, לֹא דַּי בְּהִתְבּוֹנְנוּת רַבָּה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁעֲוֹנוֹ יְכֻפַּר יֵשׁ לְהַקְרִיב זָכָר, שֶׁלַּ"זְּכָרִים" יֵשׁ לְהַגִּיד "דְּבָרִים הַקָּשִׁים כְּגִידִין" (רש"י שם), וְרַק עַל־יְדֵי־זֶה יַכְנִיעַ אֶת יִצְרוֹ.

(על־פי 'לקוטי שיחות' כרך לב עמוד 13 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(כח) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:

כח אוֹ אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיֵיתֵי קָרְבָּנֵהּ צְפִירַת עִזִּין שְׁלֵמְתָּא נְקוּבְתָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב:

(כט) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה:

כט וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר דַּעֲלָתָא:

(ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ל וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמַהּ בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא:

(לא) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: פ

לא וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַעְדֵּי כְּמָא דִּי מְתַעְדָּא תַּרְבָּ מֵעַל נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רס"ו◄ כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים • כְּאֵמוּרֵי עֵז הָאֲמוּרִים בִּשְׁלָמִים.

(לב) וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה:

לב וְאִם אִמַּר יַיתֵי קָרְבָּנֵהּ לְחַטָּאתָא נְקֵבָא שְׁלֵמְתָּא יַיתְנַהּ:

(לג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה:

לג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ עַל רֵישָׁא דְּחַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָתַהּ לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִּי יִכּוֹס יָת עֲלָתָא:

רס"ו◄ וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת • שְׁתִּהֵא שְׁחִיטָתָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.

(לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

לד וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא:

(לה) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ

לה וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַעְדֵּי כְּמָא דִּי מְתַעְדָּא תַּרְבָּ אִמְּרָא מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כָּהֲנָא יָתְהוֹן לְמַדְבְּחָא עַל קָרְבְּנַיָּא דַיְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רש״י◄ כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב • שֶׁנִּתְרַבּוּ אֵמוּרִים בָּאַלְיָה. אַף חַטָּאת, כְּשֶׁהִיא בָּאָה כִּשְׂבָּה, טְעוּנָה אַלְיָה עִם הָאֵמוּרִין. עַל אִשֵּׁי ה׳ • עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הָעֲשׂוּיוֹת לַשֵּׁם. פואיילי״ש בְּלַעַ״ז.

ה (א) וְנֶ֣פֶשׁ כִּי־תֶחֱטָ֗א וְשָׁמְעָה֙ ק֣וֹל אָלָ֔ה וְה֣וּא עֵ֔ד א֥וֹ רָאָ֖ה א֣וֹ יָדָ֑ע אִם־ל֥וֹא יַגִּ֖יד וְנָשָׂ֥א עֲוֹנֽוֹ׃

א וֶאֱנַשׁ אֲרֵי יֵחוֹב וְיִשְׁמַע קַל מוֹמֵי וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא אוֹ יְדָע אִם לָא יְחַוִּי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃

רש״י◄ וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה • בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ, שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שֶׁאִם יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת שֶׁיָּעִיד לוֹ.

(ב) א֣וֹ נֶ֗פֶשׁ אֲשֶׁ֣ר תִּגַּע֮ בְּכָל־דָּבָ֣ר טָמֵא֒ א֣וֹ בְנִבְלַ֨ת חַיָּ֜ה טְמֵאָ֗ה א֤וֹ בְּנִבְלַת֙ בְּהֵמָ֣ה טְמֵאָ֔ה א֕וֹ בְּנִבְלַ֖ת שֶׁ֣רֶץ טָמֵ֑א וְנֶעְלַ֣ם מִמֶּ֔נּוּ וְה֥וּא טָמֵ֖א וְאָשֵֽׁם׃

ב אוֹ אֱנַשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם מְסָאָב אוֹ בְנִבְלַת חַיְתָא מְסָאָבָא אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא מְסָאָבָא אוֹ בְּנִבְלַת רִחֲשָׁא מְסָאָב וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא מְסָאָב וְחָב׃

רש״י◄ אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגוֹ׳ • וּלְאַחַר הַטֻּמְאָה הַזּוֹ יֹאכַל קָדָשִׁים אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת. בְּמַסֶּכֶת ׳שְׁבוּעוֹת׳ נִדְרַשׁ כֵּן. וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ • הַטֻּמְאָה. וְאָשֵׁם • בַּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

(ג) א֣וֹ כִ֤י יִגַּע֙ בְּטֻמְאַ֣ת אָדָ֔ם לְכֹל֙ טֻמְאָת֔וֹ אֲשֶׁ֥ר יִטְמָ֖א בָּ֑הּ וְנֶעְלַ֣ם מִמֶּ֔נּוּ וְה֥וּא יָדַ֖ע וְאָשֵֽׁם׃

ג אוֹ אֲרֵי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא לְכָל סוֹבְתֵהּ דִּי יִסְתָּאַב בַּהּ וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא יָדַע וְחָב׃

רש״י◄ בְּטֻמְאַת אָדָם • זוֹ טֻמְאַת מֵת. לְכֹל טֻמְאָתוֹ • לְרַבּוֹת טֻמְאַת מַגַּע זָבִין וְזָבוֹת. אֲשֶׁר יִטְמָא • לְרַבּוֹת הַנּוֹגֵעַ בְּבוֹעֵל נִדָּה. בָּהּ • לְרַבּוֹת בּוֹלֵעַ נִבְלַת עוֹף טָהוֹר. וְנֶעְלַם וְהוּא יָדַע • שֶׁשָּׁכַח הַטֻּמְאָה. וְאָשֵׁם • בַּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

(ד) א֣וֹ נֶ֗פֶשׁ כִּ֣י תִשָּׁבַע֮ לְבַטֵּ֨א בִשְׂפָתַ֜יִם לְהָרַ֣ע ׀ א֣וֹ לְהֵיטִ֗יב לְכֹ֨ל אֲשֶׁ֨ר יְבַטֵּ֧א הָאָדָ֛ם בִּשְׁבֻעָ֖ה וְנֶעְלַ֣ם מִמֶּ֑נּוּ וְה֥וּא־יָדַ֥ע וְאָשֵׁ֖ם לְאַחַ֥ת מֵאֵלֶּֽה׃

ד אוֹ אֱנַשׁ אֲרֵי יְקַיֵּם לְפָרָשָׁא בְסִפְוָן לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטָבָא לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא בְּקִיּוּם וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא יָדַע וְחָב לַחֲדָא מֵאִלֵּין׃

רש״י◄ בִּשְׂפָתַיִם • וְלֹא בַּלֵּב. לְהָרַע • לְעַצְמוֹ. אוֹ לְהֵיטִיב • לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן: אֹכַל וְלֹא אֹכַל, אִישַׁן וְלֹא אִישַׁן. לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא • לְרַבּוֹת לְשֶׁעָבַר. וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ • וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, כָּל אֵלֶּה בְּ׳קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד׳ כַּמְפֹרָשׁ כָּאן, אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּפִירַת מָמוֹן, אֵינָהּ בְּקָרְבָּן זוֹ אֶלָּא בְּאָשָׁם.

(ה) וְהָיָ֥ה כִֽי־יֶאְשַׁ֖ם לְאַחַ֣ת מֵאֵ֑לֶּה וְהִ֨תְוַדָּ֔ה אֲשֶׁ֥ר חָטָ֖א עָלֶֽיהָ׃

ה וִיהֵי אֲרֵי יֵחוֹב לַחֲדָא מֵאִלֵּין וִיוַדִּי דִּי חָב עֲלַהּ׃

(ו) וְהֵבִ֣יא אֶת־אֲשָׁמ֣וֹ לַיהוָ֔ה עַ֣ל חַטָּאתוֹ֮ אֲשֶׁ֨ר חָטָ֜א נְקֵבָ֨ה מִן־הַצֹּ֧אן כִּשְׂבָּ֛ה א֥וֹ־שְׂעִירַ֥ת עִזִּ֖ים לְחַטָּ֑את וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן מֵחַטָּאתֽוֹ׃

ו וְיַיְתִי יָת אַשְׁמֵהּ קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב נְקוּבְתָא מִן עָנָא אִמְּרָתָא אוֹ צְפִירַת עִזִּין לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ׃

(ז) וְאִם־לֹ֨א תַגִּ֣יעַ יָדוֹ֮ דֵּ֣י שֶׂה֒ וְהֵבִ֨יא אֶת־אֲשָׁמ֜וֹ אֲשֶׁ֣ר חָטָ֗א שְׁתֵּ֥י תֹרִ֛ים א֥וֹ־שְׁנֵ֥י בְנֵֽי־יוֹנָ֖ה לַיהוָ֑ה אֶחָ֥ד לְחַטָּ֖את וְאֶחָ֥ד לְעֹלָֽה׃

ז וְאִם לָא תִמְטֵי יְדֵהּ כְּמִסַּת שֵׂיתָא וְיַיְתִי יָת חוֹבְתֵהּ דִּי חָב תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא׃

(ח) וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל:

ח וְיַיְתֵי יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא וְיִקְרֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא קַדְמֵיתָא וְיִמְלוֹק יָת רֵישֵׁהּ מִלָּקֳבֵל קְדָלֵהּ וְלָא יַפְרֵשׁ:

רש"י ◂ **וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה** • חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. (זבחים ז׳) לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְפַרְקְלִיט שֶׁנִּכְנַס לְרַצּוֹת, רָצָה פְּרַקְלִיט, נִכְנַס דּוּרוֹן אַחֲרָיו. **וְלֹא יַבְדִּיל** • אֵינוֹ מוֹלֵק אֶלָּא סִימָן אֶחָד. **עֹרֶף** • הוּא גֹּבַהּ הָרֹאשׁ הַמְשֻׁפָּע לְצַד הַצַּוָּאר. מוּל עֹרֶף, מוּל הָרוֹאֶה אֶת הָעֹרֶף, וְהוּא אֹרֶךְ כָּל אֲחוֹרֵי הַצַּוָּאר.

(ט) וְהֻזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הִוא:

ט וְיִדֵּי מִדְּמָא דְחַטָּאתָא עַל כְּתֶל מַדְבְּחָא וּדְאִשְׁתָּאַר בִּדְמָא יִתְמְצֵי לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא חַטָּאתָא הוּא:

רש"י ◂ **וְהֻזָּה מִדַּם הַחַטָּאת** • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצְוֹי. וּבְחַטָּאת, הַזָּאָה וּמְצוּי: אוֹחֵז בָּעֹרֶף וּמַתִּיז, וְהַדָּם נוֹתֵז וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ. **חַטָּאת הוּא** • לִשְׁמָהּ — כְּשֵׁרָה, שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ — פְּסוּלָה.

(י) וְאֶת־הַשִּׁנִּי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ס

י וְיָת תִּנְיָנָא יַעְבֵּד עֲלָתָא כְּדְחָזֵי וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רש"י ◂ **כַּמִּשְׁפָּט** • כְּדַת הָאָמוּר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נְדָבָה בְּרֹאשׁ הַפָּרָשָׁה.

~ שבת קודש ג' ניסן ~

(יא) וְאִם־לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂרֹנֶת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא:

יא וְאִם לָא תַדְבֵּק יְדֵהּ לְתֹרִין שַׁפְנִינִין אוֹ לְתַרְיָן בְּנֵי יוֹנָה וְיַיְתֵי יָת קָרְבָּנֵהּ דִּי חָב חַד מִן עַסְרָא בְּתְלַת סְאִין סֹלְתָא לְחַטָּאתָא לָא יְשַׁוֵּי עֲלַהּ מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא אֲרֵי חַטָּאתָא הִיא:

רש"י ◂ **כִּי חַטָּאת הִוא** • וְאֵין בַּדִּין שֶׁיְּהֵא קָרְבָּנָהּ מְהֻדָּר.

(יב) וֶהֱבִיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מְמֶנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא:

יב וְיַיְתְנַהּ לְוָת כַּהֲנָא וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִנַּהּ מְלֵי קֻמְצֵהּ יָת אַדְכָּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא עַל קׇרְבְּנַיָּא דַיְיָ חַטָּאתָא הִיא:

רש"י ◂ **חַטָּאת הִוא** • נִקְמֶצֶת וְנִקְטֶרֶת לִשְׁמָהּ — כְּשֵׁרָה, שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ — פְּסוּלָה.

(יג) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה:

יג וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵּהּ דִּי חָב מֵחָדָא מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ וִיהֵי לְכַהֲנָא כְּמִנְחָתָא:

רש"י ◂ **עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא** • כָּאן שְׁנָה הַכָּתוּב, שֶׁהָרֵי בַּעֲשִׂירוֹת וּבְדַלּוֹת נֶאֱמַר: "מֵחַטָּאתוֹ", וְכָאן בְּדַלֵּי דַלּוּת, נֶאֱמַר: "עַל־חַטָּאתוֹ", דִּקְדְּקוּ רַבּוֹתֵינוּ (כריתות כז) מִכָּאן, שֶׁאִם חָטָא כְּשֶׁהוּא עָשִׁיר, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת לְכִשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה וְהָעֲנִי, יָבִיא מִמִּקְצָתָן שְׁתֵּי תּוֹרִים; הִפְרִישׁ מָעוֹת לִשְׁתֵּי תּוֹרִים וְהֶעֱנִי,

יָבִיא מִמְּקָצָתָן עֲשִׂירִית הָאֵיפָה (לְקַד נֶאֱמַר: "מֵחַטָּאתוֹ"); הִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׁיר, יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר, לְכָךְ נֶאֱמַר כָּאן: "עַל־חַטָּאתוֹ". מֵאַחַת מֵאֵלֶּה• מֵאַחַת מִשָּׁלֹשׁ כַּפָּרוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּעִנְיָן: אוֹ בַּעֲשִׁירוּת, אוֹ בְּדַלּוּת, אוֹ בְּדַלֵּי דַלּוּת (ת"כ); וּמַה תַּלְמוּד־לוֹמַר? שֶׁיָּכוֹל, הַחֲמוּרִים שֶׁבָּהֶם יִהְיוּ בְּכִשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה, וְהַקַּלִּין יִהְיוּ בְּעוֹף, וְהַקַּלִּין שֶׁבַּקַּלִּין יִהְיוּ בַּעֲשִׂירִית הָאֵיפָה? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "מֵאַחַת מֵאֵלֶּה", לְהַשְׁווֹת קַלִּין לַחֲמוּרִין לְכִשְׁבָּה וּשְׂעִירָה, אִם הִשִּׂיגָה יָדוֹ, וְאֶת הַחֲמוּרִים לַקַּלִּין לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה בְּדַלֵּי דַלּוּת. וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה• לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁיִּהְיוּ שִׁיְרֶיהָ נֶאֱכָלִין; זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ (ת"כ): "וְהָיְתָה לַכֹּהֵן", וְאִם חוֹטֵא זֶה כֹּהֵן הוּא, תְּהֵא לוֹ כִּשְׁאָר מִנְחַת נְדָבַת כֹּהֵן, שֶׁהִיא בְּ"כָלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל" (לקמן ו טז)•

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יד וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(טו) נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם:

טו אֱנָשׁ אֲרֵי יִשְׁקַר שִׁקַר וְיֵחוֹב בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דַּיְיָ וְיֵיתֵי יָת אַשְׁמֵהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפַרְסָנֵהּ כְּסַף סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא:

רמ"ע◄ כִּי־תִמְעֹל מַעַל• (ת"כ) אֵין "מְעִילָה" בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא שִׁנּוּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים א ה כה): "וַיִּמְעֲלוּ בֵּאלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ"; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוֹטָה (במדבר ה): "וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל". וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה'• שֶׁנֶּהֱנָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ. וְהֵיכָן הֲזְהַר? נֶאֱמַר כָּאן: "חֵטְא" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: "חֵטְא" בְּתְרוּמָה (לקמן כב): "וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא".

מַה לְהַלָּן הֲזָהִיר, אַף כָּאן הֲזָהִיר. אִי, מַה לְהַלָּן לֹא הֲזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל, אַף כָּאן לֹא הֲזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "תִּמְעֹל מַעַל", רַבָּה. מִקָּדְשֵׁי ה'• הַמְיֻחָדִים לַשֵּׁם, יָצְאוּ קָדָשִׁים קַלִּים. אַיִל• לְשׁוֹן קָשֶׁה, כְּמוֹ (יחזקאל יז יג): "וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח", אַף כָּאן קָשֶׁה בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים• שֶׁיְּהֵא שָׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים.

(טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

טז וְיָת דִּי חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם וְיָת חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן יָתֵהּ לְכָהֲנָא וְכָהֲנָא יְכַפַּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא דַּאֲשָׁמָא וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רמ"ע◄ וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם• (כריתות, כו) קֶרֶן וָחֹמֶשׁ לַהֶקְדֵּשׁ.

(יז) וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ:

יז וְאִם־אֱנָשׁ אֲרֵי יֵחוֹב וְיַעְבֵּד חֲדָא מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַּיְיָ דִּי לָא כְשָׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יָדַע וְיֵחוֹב וְיִקַּבֵּל חוֹבֵהּ:

רמ"ע◄ וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם. וְהֵבִיא• הָעִנְיָן הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סָפֵק כָּרֵת לְיָדוֹ, וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לָאו, כְּגוֹן: חֵלֶב וְשֻׁמָּן לְפָנָיו, וּכְסָבוּר שֶׁשְּׁתֵּיהֶן חֶתֶר, וְאָכַל אֶת הָאַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֵלֶב הָיְתָה, וְלֹא יָדַע אִם זוֹ שֶׁל חֵלֶב אָכַל, הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וּמֻגָּן עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁוַּדַּאי חָטָא, וְאִם יִוָּדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן, יָבִיא חַטָּאת. וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ• (ת"כ) רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הֲרֵי הַכָּתוּב עָנַשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁיַּעֲנִישׁ אֶת שֶׁיָּדַע. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם נַפְשֵׁךְ בְּאָשָׁם תָּלוּי, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם חָטָא קִבְּלוּ ז"ל (זבחים מח, א) שֶׁזֶּה מְדַבֵּר וְאִם לָאו. וְעַל זֶה אָמַר "וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" כְּפִי הָרְאוּי לוֹ: אִם חָטָא בְּשׁוֹגֵג, אוֹ לֹא נָפַל בְּחֵטְא אֶבֶל הָיָה עֲוֹנוֹ שֶׁלֹּא נִזְהַר עַד שֶׁנָּפַל בְּסָפֵק. וּכְפִי עֲוֹנוֹ יִשָּׂא הָעֹנֶשׁ. תורה יח

ספורנו

לְיַדַּע מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, צֵא וּלְמַד מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה אֶלָּא עַל מִצְוַת "לֹא תַעֲשֶׂה" וְעָבַר עָלֶיהָ, רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וּלְדוֹרוֹתָיו! וְכִי אֵיזוֹ מִדָּה מְרֻבָּה: שֶׁל טוֹבָה, אוֹ שֶׁל פֻּרְעָנוּת? תֵּן אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה. אִם מִדַּת פֻּרְעָנוּת הַמְעוּטָה, רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה הַמְרֻבָּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפִּגּוּלִין וְהַנּוֹתָרוֹת וְהַמִּתְעַנֶּה בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁיְּזָכֶה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים יז ו): "עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים וְגוֹ'". אִם מִתְקַיֶּמֶת הָעֵדוּת בִּשְׁנַיִם, לָמָּה פֵּרַט לְךָ הַכָּתוּב בִּשְׁלֹשָׁה? אֶלָּא לְהָבִיא שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלָיו, וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ לְעִנְיַן עֹנֶשׁ וַהֲזָמָה. אִם כָּךְ עָנַשׁ הַכָּתוּב לַנִּטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁיְּשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַנִּטְפָּל לְעוֹשֵׂי מִצְוָה כְּעוֹשֵׂי מִצְוָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: (דברים כד יט) "כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה". חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (שם כד): "לְמַעַן יְבָרֶכְךָ וְגוֹ'" — קֶבַע הַכָּתוּב בְּרָכָה לְמִי שֶׁבָּאת עַל־יָדוֹ מִצְוָה בְּ׳לֹא יָדַע׳. אֱמֹר מֵעַתָּה: הָיְתָה סֶלַע צְרוּרָה בִּכְנָפָיו וְנָפְלָה הֵימֶנּוּ, וּמְצָאָהּ הֶעָנִי וְנִתְפָּרְנֵס בָּהּ, חֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵעַ לוֹ בְּרָכָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ (ה, יז) כְּגוֹן חֵלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו, וּכְסָבוּר שֶׁשְּׁתֵיהֶן הֻתַּר וְאָכַל אֶת הָאַחַת (רש"י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ בָּחֲרוּ רַז"ל בְּדֻגְמָה זוֹ דַּוְקָא – חֵלֶב וְשֶׁמֶן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בְּשׁוֹגֵג, סִימָן הוּא שֶׁתַּעֲנוּגוֹ מָצוּי בִּדְבָרִים רָעִים, שֶׁכֵּן דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בִּלְי כַּוָּנָה מוֹרֶה עַל הַמַּהוּת, בְּמֶה הָאָדָם שָׂקוּעַ וּבְמֶה הוּא מִתְעַנֵּג. מִזֶּה אֲפוֹא, שֶׁתַּכְנוֹ שֶׁל כָּל סֵפֶק אִסּוּר הוּא – הֵיכָן מָצוּי הַתַּעֲנוּג; וְהֵן חֵלֶב וְהֵן שֶׁמֶן בָּאִים מִתַּעֲנוּג.

(לקוטי שיחות, כרך ג', עמ' 944)

(יח) וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:

יח וְיָיתֵי דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְקָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל שְׁלוּתֵהּ דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לָא יָדַע וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ:

רפ"ו◂ **בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם** • בְּעֵרֶךְ הָאָמוּר לְמַעְלָה. **אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע** • (ת"כ) הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאָשָׁם זֶה, עַד שֶׁיָּבִיא חַטָּאת. הָא לְמָה זֶּה דּוֹמֶה? לְעֻגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעָרְפָה וְאַחַר־כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, חֲרֵי זֶה יֵהָרֵג.

(יט) אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה: פ

יט אַשָּׁמָא הוּא עַל חוֹבְתֵהּ דְּהוּא חָב אַשָּׁמָא יְקָרֵב קֳדָם יְיָ:

רפ"ו◂ **אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם** • הָרִאשׁוֹן כְּלוֹ קָמַץ, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר. וְהָאַחֲרוֹן חֶצְיוֹ קָמַץ וְחֶצְיוֹ פָּתַח, שֶׁהוּא לְשׁוֹן פָּעַל. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ הוּא, כְּבָר נִדְרַשׁ הוּא בְּ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳. **אָשֹׁם אָשַׁם** •

לְהָבִיא אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, שֶׁיִּהְיֶה אַיִל (בן שתי שנים). יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצֹרָע? תַּלְמוּד לוֹמַר: "הוּא".

(כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

ספורנו

(יט) **אָשָׁם הוּא.** אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים יוּבָא זֶה הַקָּרְבָּן וְהוּא לֹא נִכְשַׁל בְּאוֹתוֹ הַחֵטְא, לֹא יֵחָשֵׁב הַחוֹשֵׁב שֶׁמַּכְנִיס בָּזֶה חֵלִין לָעֲזָרָה, כִּי אָמְנָם הוּא קָרְבַּן "אָשָׁם" עַל כָּל פָּנִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְשַׁל בְּאוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁנִּפַּל בּוֹ הַסָּפֵק, וְהַטַּעַם הוּא כִּי "אָשֹׁם אָשַׁם לַה'", כְּשֶׁלֹּא נִזְהַר בַּדָּבָר עַד שֶׁנָּפַל בְּסָפֵק. תורה כ

(כא) נֶ֤פֶשׁ כִּ֣י תֶחֱטָ֔א וּמָעֲלָ֥ה מַ֖עַל בַּיהוָ֑ה וְכִחֵ֨שׁ בַּעֲמִית֜וֹ בְּפִקָּד֗וֹן א֤וֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד֙ א֣וֹ בְגָזֵ֔ל א֖וֹ עָשַׁ֥ק אֶת־עֲמִיתֽוֹ׃

כא אֱנַשׁ אֲרֵי יֵחוֹב וִישַׁקַּר שְׁקַר קֳדָם יְיָ וִיכַדֵּב בְּחַבְרֵהּ בְּפִקְדוֹנָא אוֹ בְשֻׁתָּפוּת יְדָא אוֹ בִגְזֵלָא אוֹ אַנִּיס יָת חַבְרֵהּ׃

רש״י◄ **נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא,** (ת״כ פכ״ב) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״וּמָעֲלָה מַעַל בַּה״? לְפִי שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה וְהַלּוֹוֶה וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן, אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא בְּעֵדִים וּבִשְׁטָר, לְפִיכָךְ, בִּזְמַן שֶׁהוּא מְכַחֵשׁ — מְכַחֵשׁ בָּעֵדִים וּבַשְּׁטָר. אֲבָל הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתֵּדַע בּוֹ נְשָׁמָה אֶלָּא שְׁלִישִׁי שֶׁבֵּינֵיהֶם, לְפִיכָךְ, כְּשֶׁהוּא מְכַחֵשׁ, מְכַחֵשׁ בַּשְּׁלִישִׁי שֶׁבֵּינֵיהֶם. **בִּתְשׂוּמֶת יָד** • שֶׁשָּׂם בְּיָדוֹ מָמוֹן לְהִתְעַסֵּק, אוֹ בְּמִלְוָה. **אוֹ בְגָזֵל** • שֶׁגָּזַל מִיָּדוֹ כְּלוּם. **אוֹ עָשַׁק** • הוּא שְׂכַר שָׂכִיר.

(כב) א֣וֹ־מָצָ֧א אֲבֵדָ֛ה וְכִחֵ֥שׁ בָּ֖הּ וְנִשְׁבַּ֣ע עַל־שָׁ֑קֶר עַל־אַחַ֗ת מִכֹּ֛ל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂ֥ה הָאָדָ֖ם לַחֲטֹ֥א בָהֵֽנָּה׃

כב אוֹ אַשְׁכַּח אֲבֵדְתָּא וִיכַדֵּב בַּהּ וְאִשְׁתְּבַע עַל שִׁקְרָא עַל חֲדָא מִכֹּל דִּי יַעְבֵּד אֱנָשָׁא לְמֵיחַב בְּהֵן׃

רש״י◄ **וְכִחֵשׁ בָּהּ** • שֶׁכָּפַר עַל אַחַת מִכָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא וּלְהִשָּׁבַע עַל שֶׁקֶר לִכְפִירַת מָמוֹן.

(כג) וְהָיָה֮ כִּי־יֶחֱטָ֣א וְאָשֵׁם֒ וְהֵשִׁ֨יב אֶת־הַגְּזֵלָ֜ה אֲשֶׁ֣ר גָּזָ֗ל א֤וֹ אֶת־הָעֹ֙שֶׁק֙ אֲשֶׁ֣ר עָשָׁ֔ק א֖וֹ אֶת־הַפִּקָּד֑וֹן אֲשֶׁ֥ר הָפְקַ֖ד אִתּ֑וֹ א֥וֹ אֶת־הָאֲבֵדָ֖ה אֲשֶׁ֥ר מָצָֽא׃

כג וִיהֵי אֲרֵי יֶחֱטֵי וְיֵחוֹב וְיָתֵב יָת גְּזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת עֻשְׁקָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת פִּקְדוֹנָא דִּי אִתְפַּקַּד לְוָתֵהּ אוֹ יָת אֲבֵדְתָּא דִּי אַשְׁכָּח׃

רש״י◄ **כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם** • (שבועות כד) כְּשֶׁיַּכִּיר בְּעַצְמוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וְלָדַעַת וּלְהִתְוַדּוֹת כִּי יֶחֱטָא (גִּירְסַת סְפָרִים אֲחֵרִים: וּבְדַעְתּוֹ לְהִתְוַדּוֹת כִּי חָטָא) **וְאָשֵׁם.**

(כד) א֠וֹ מִכֹּ֞ל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַ֣ע עָלָיו֮ לַשֶּׁ֒קֶר֒ וְשִׁלַּ֤ם אֹתוֹ֙ בְּרֹאשׁ֔וֹ וַחֲמִשִׁתָ֖יו יֹסֵ֣ף עָלָ֑יו לַאֲשֶׁ֨ר ה֥וּא ל֛וֹ יִתְּנֶ֖נּוּ בְּי֥וֹם אַשְׁמָתֽוֹ׃

כד אוֹ מִכֹּל דִּי יִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁקְרָא וִישַׁלֵּם יָתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי לְדִי הוּא דִילֵהּ יִתְּנִנֵּהּ בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵהּ׃

רש״י◄ **בְּרֹאשׁוֹ** • הוּא הַקֶּרֶן, רֹאשׁ הַמָּמוֹן. **וַחֲמִשִׁתָיו** • (ב״ק קח א) רִבְּתָה תּוֹרָה חֲמִשִׁיּוֹת הַרְבֵּה לְקֶרֶן אַחַת, שֶׁאִם כָּפַר בַּחֹמֶשׁ וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, חוֹזֵר וּמֵבִיא חֹמֶשׁ עַל אוֹתוֹ חֹמֶשׁ. וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו פָּחוֹת מִשְּׁוֵה פְּרוּטָה. **לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ** • (לְאַפּוּקֵי בְּנוֹ וּשְׁלוּחוֹ. ת״כ) לְמִי שֶׁהַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ (ב״ק קג).

~ נקודות משיחות קודש ~

וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ (ה, כד) לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ - לְמִי שֶׁהַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ (רש״י) לִכְאוֹרָה לְשֵׁם מַה צָּרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַחֹמֶשׁ יְשֻׁלַּם לַנִּגְזָל? וְיֵשׁ לוֹמַר, מַטְּרָתָהּ שֶׁל תּוֹסֶפֶת הַחֹמֶשׁ הִיא קְנָס לַגַּזְלָן, וְלֹא פִּצּוּי לַנִּגְזָל. לָכֵן הָיָה מָקוֹם לוֹמַר שֶׁאֵין חֲשִׁיבוּת מִי יְקַבֵּל אֶת הַכֶּסֶף, אוֹ שֶׁיִּתֵּן אֶת הַכֶּסֶף לְהֶקְדֵּשׁ. לָכֵן מְחַדֵּשׁ הַפָּסוּק שֶׁאָמְנָם הַחֹמֶשׁ הוּא קְנָס לַגַּזְלָן, אַךְ יֵשׁ לְשַׁלְּמוֹ לַנִּגְזָל.

(לקוטי שיחות, כרך ז', עמ' 9)

ספורנו

(כג־כה) **וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה.. וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא.** שֶׁאֵין הַקָּרְבָּן מְכַפֵּר אֶלָּא אִם כֵּן פִּיֵּיס אֶת הַנִּזֹּק קֹדֶם הֲבָאַת הַקָּרְבָּן, כְּאָמְרָם ז״ל ״הֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא גְּזֵלוֹ - לֹא יָצָא״ (בבא קמא קי, א). תורה כו

(כה) וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן:

כה וְזֶת אַשְׁמֵהּ יַיְתִי לָקֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֵרָסָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא:

(כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ:

כו וִיכַפֶּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ עַל חֲדָא מִכֹּל דִּי יַעְבֵּד לְמֵיחַב בַּהּ: פ פ פ

קי״א פסוקים, דעוא״ל סימן. ציו״ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

ההפטרה לציבור ולשמו״ת לקמן עמודים ערב - ערה

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

השניה. ומבאר את צדדי הספק: בְּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ אָזְלִינַן – האם הולכים אחר מחשבתו, וְנִבְרֶא לְאִיסּוּרָא קָא מֵיכַוֵּין – ובשעת שחיטת השניה נתכוין השוחט לשחוט שחיטה האסורה, שהרי עדיין לא נודע שהראשונה אינה ראויה, אוֹ דִלְמָא – שמא בְּתַר מַעֲשָׂיו אָזְלִינַן – הולכים אחר מעשהו, ואחר שנמצאת הראשונה כחושה בבני מעיה נתברר למפרע שעשה כראוי בכך ששחט את השניה.

רב אשי פושט את ספיקו של רבינא: אָמַר לֵיהּ רב אשי, לָאו הֵיינוּ דְּרַבָּה וְרָבָא – וכי אין זה שייך לדין זה שעסקו בו רבה ורבא, דְּאִיתְּמַר לגבי איסור צידה בשבת, מי שֶׁשָּׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוּדָה בים בכדי לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים במצודתו, חַיָּיב. ואם פרש מצודה כדי לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה במצודתו דָּגִים וְתִינוֹק, רָבָא אָמַר, חַיָּיב, מכיון שפרש את המצודה על מנת להעלות דגים, ואכן העלה דגים באיסור, וְרַבָּה אָמַר, פָּטוּר, מכיון שהוברר שפריסת המצודה היתה לצורך הצלת חיי התינוק. וְעַד כָּאן רַבָּה לֹא קָא פָּטַר – ולא פטר רבה את פורס המצודה, אֶלָּא כֵּיוָן דְּשָׁמַע שטבע תינוק, אָמְרִינַן – לכן יש לומר, שבפריסת המצודה נַמִּי דַּעְתֵּיהּ אַתִּינוֹק – דעתו היתה גם כדי להציל את חיי התינוק, אֲבָל אם פורס המצודה לֹא שָׁמַע שטבע תינוק, לֹא אמר רבה שפטור, אלא הוא מודה שחייב, משום שהולכים אחר מחשבתו שחשב להעלות דגים. ואף כאן, יש לילך אחר מחשבתו, ומכיון שנתכוין לשחיטה האסורה, חייב לדעת הכל.

שיטה אחרת בדברי רב אשי: וְאִיבָּא דְּאָמְרִי – ויש אומרים שרב אשי אָמַר לֵיהּ לרבינא שצדדי הספק אם הולכים אחר מחשבתו או אחר מעשיו, הֵיינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ – היינו מחלוקתם דְּרַבָּה וְרָבָא, דְּאִיתְּמַר, (לֹא) מי שֶׁשָּׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוּדָה בים בכדי לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים, חַיָּיב. ואם פרס מצודה בכדי לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה במצודתו תִּינוֹק וְדָגִים, רַבָּה אָמַר פָּטוּר, וְרָבָא אָמַר חַיָּיב. ובסברא זאת נחלקו, רַבָּה אָמַר פָּטוּר, משום שסובר, זִיל בָּתַר מַעֲשָׂיו – שיש ללכת אחר מעשהו, ומכיון שמעשהו היה מעשה שהציל את חיי התינוק הרי הוא פטור. וְרָבָא אָמַר חַיָּיב, משום שסובר, זִיל בָּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ – שיש ללכת אחר מחשבתו, ומכיון שנתכוין להעלות דגים הוא חייב. ואף כאן, כשנמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים, לפי רבה פטור, משום שהולכים אחר מעשהו, ולפי רבא חייב, משום שיש ללכת אחר מחשבתו.

הגמרא מביאה אופן שאדם נפטר מחילול שבת משום שהולכים אחר מחשבתו: אָמַר רַבָּה, חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ הרופאים שזקוק לִגְרוֹגֶרֶת אַחַת לרפואתו, וְרָצוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם ותלשו וְהֵבִיאוּ עבורו עֲשָׂרָה גְּרוֹגְרוֹת בְּבַת אַחַת, הרי הם פְּטוּרִין, וַאֲפִילּוּ אם תלשו בָּזֶה אַחַר זֶה, הינם פטורים, וַאֲפִילּוּ אם קָדַם החולה ואכל וְהִבְרִיא בָּרִאשׁוֹנָה, פטורים האחרים שתלשו את הגרוגרות עבורו, מכיון שכולם נתכוונו לצורך החולה, וזריזותם היתה לצורך מצוה, לפי שיש להזדרז לעשות את צרכי החולה.

הגמרא חוזרת לעסוק בענין מיעוט במלאכות האסורות בשבת, באופן שהתירו חילול שבת: בְּעֵי רָבָא, חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ הרופאים שזקוק לִשְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת לרפואתו, וְיֵשׁ שְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת המחוברות לאילן בִּשְׁתֵּי עוּקְצִין, וישנן שָׁלֹשׁ גרוגרות המחוברות לאילן בְּעוּקָץ אֶחָת, חַי מִינַּייהוּ מַיְיתִינַן – איזה מהם מביאים, האם שְׁתַּיִם מַיְיתִינַן – תולשים ומביאים את שתי הגרוגרות שמחוברות בשני עוקצין, משום דְּחָזוּ לֵיהּ – שזה כמות הגרוגרות הראויות עבורו, אוֹ דִלְמָא, שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן – תולשים ומביאים את שלושת הגרוגרות המחוברות בעוקץ אחד, משום דְּקָא מְמַעֲטָא קְצִירָה – שעל ידי כן מתמעטת מלאכת הקצירה, שצריך לתלוש רק עוקץ אחד.

הגמרא פושטת את הספק: פְּשִׁיטָא – ברור הדבר שֶׁשָּׁלֹשׁ מַיְיתִינַן – שתולשים ומביאים את שלושת הגרוגרות המחוברות בעוקץ אחד,

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ו אדר > פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שני, כ"ז אדר > מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום שלישי, כ"ח אדר > מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום רביעי, כ"ט אדר > מפרק קמ עד סוף פרק קנ

יום חמישי, א' ניסן > פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום שישי, ב' ניסן > פרק כ. מפרק י עד סוף פרק יז

שבת קודש, ג' ניסן > פרק כ. מפרק יח עד סוף פרק כב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי־הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

לימוד תניא בכל יום

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

"המנהג הטוב שנהגו חסידים (בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) - ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט - התוועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ו אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מח, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוצין וכו'.

ליקוטי אמרים

וכל ניצוץ לא ירד לעו"הז אף שהיא ירידה גדולה ובחי' גלות ממש כי גם שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעו"הז החומרי לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל כנודע לכל משכיל שהגוף אינו יכול לסבול כו' אלא ירידתו לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש החיונית הוא כדי לתקנם בלבד ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הטמאות על ידי שמירת שם"ה לא תעשה וענפיהן ולהעלות נפשו החיונית עם חלקה השייך לה מכללות עו"הז ולקשרם ולייחדם באור א"ס ב"ה אשר ימשיך בהם ע"י קיומו כל רמ"ח מצות עשה בנפשו החיוני' שהיא היא המקיימ' כל מצות מעשיות כנ"ל וכמ"ש [בע"ח שער כ"ו] כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה

וְכָל נִיצוֹץ – של נשמה, **לֹא יָרַד לָעוֹלָם הַזֶּה,** – כדי לתקן ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית – כפי שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת הנשמה, הוא מפסיק (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש את גודל הירידה לגבי הנשמה, שגם אם ניצוץ הנשמה יגיע כאן למטה לדרגה העליונה ביותר של אהבה ויראה של צדיק גמור – אין זה שווה לאהבה ולירא של הנשמה למעלה, לפני ירידתה למטה – **אַף שֶׁהִיא** – ירידת הנשמה לעולם הזה, **יְרִידָה גְּדוֹלָה וּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ,** – לנשמה, **כִּי גַּם שֶׁיִּהְיֶה** – בירידתו למטה בגוף, **צַדִּיק גָּמוּר, עוֹבֵד ה' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים** – המדריגה העליונה ביותר באהבה ויראה, **לֹא יַגִּיעַ** – ניצוץ הנשמה של הצדיק, **לְמַעֲלוֹת דְּבֵקוּתוֹ בַּה' בְּדַחִילוּ וְרַחִימוּ** ביראה ואהבה שהיו לניצוץ הנשמה, **בְּטֶרֶם יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה הַחָמְרִי, לֹא מִינָהּ וְלֹא מִקְצָתָהּ,** – לא ממנה ואף לא ממקצת ממנה, **וְאֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן בֵּינֵיהֶם** – בין היראה והאהבה של הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה בהיותה למטה בגוף, **כְּלָל, כַּנּוֹדָע לְכָל מַשְׂכִּיל, שֶׁהַגּוּף אֵינוֹ יָכוֹל לְסָבֹל כו',** – יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה למעלה, הרי שהירידה הגדולה של הנשמה, היא לא עבור עצמה – **אֶלָּא יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית, הוּא כְּדֵי לְתַקְּנָם** – את הגוף ונפש הבהמית, **בִּלְבַד, וּלְהַפְרִידָם מֵהָרַע שֶׁל שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, עַל־יְדֵי שְׁמִירַת שָׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה וְעַנְפֵּיהֶן,** – להישמר מאיסורים דאורייתא ודרבנן, **וּלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית עִם חֶלְקָהּ הַשַּׁיָּךְ לָהּ מִכְּלָלוֹת עוֹלָם הַזֶּה, וּלְקַשְּׁרָם וּלְיַחֲדָם בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר יַמְשִׁיךְ בָּהֶם** – וזאת, **עַל־יְדֵי קִיּוּמוֹ כָּל רְמַ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה בְּנַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית, שֶׁהִיא הִיא** – הנפש החיונית, **הַמְקַיֶּמֶת כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק זה, שאין הנפש האלקית יכולה לקיים את המצוות הנעשות עם הגוף הגשמי, אלא על־ידי הנפש החיונית. שכן, בלעדיה אין הנפש האלקית יכולה לפעול בגוף. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּ'עֵץ חַיִּים' שַׁעַר כו]: כִּי הַנְּשָׁמָה עַצְמָהּ אֵינָהּ**

צְרִיכָה תִּקּוּן כְּלָל כוּ', וְלֹא חֲצִרְכָה לְהִתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְכוּ', – ובגוף ונפש הבהמית, רַק לְהַמְשִׁיךְ אוֹר – אלקי, כדי לְתַקְּנָם כוּ', – את הגוף ונפש הבהמית, וְהוּא מַמָּשׁ[7] דֶּגֶמַת סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, לְבָרֵר נִיצוֹצִין וְכוּ'. – כשם שהשכינה ירדה לגלות כדי לברר ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה – כך גם יורדת הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם. על כל פנים, מוסברת עתה היטב מעלת המצוות המעשיות: כיוון שכל תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא כדי להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל־ידי־זה גם את כל העולם – הרי הדבר מתבצע בעיקר על־ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף והנפש הבהמית.

ליקוטי אמרים

להתלבש בעו"הז וכו' רק להמשיך אור לתקנם כו' והוא ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר ניצוצין וכו'.

~ יום שני כ"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובזה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

וְזֶה – במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת בכך שעל־ידן מתעלית הנפש החיונית, יוּבַן מַה שֶּׁהִפְלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה[8] בְּמַאד מְאד בְּמַעֲלַת הַצְּדָקָה, וְאָמְרוּ שֶׁשְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת", וּבְכָל 'תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי' הִיא – מצות הצדקה, נִקְרֵאת בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם, – כשאומרים שאדם עומד לעשות מצוה (סתם), הכוונה היא למצוות הצדקה, כִּי כָּךְ הָיָה הֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן, לִקְרֹא צְדָקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם, – וכל כך למה? מִפְּנֵי שֶׁהִיא – מצות הצדקה, עִקַּר הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל כֻּלָּנָה, שֶׁכֻּלָּן – כל המצוות המעשיות, הֵן רַק – כדי לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לָהּ', שֶׁהִיא – הנפש החיונית, הִיא הַמְקַיֶּמֶת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן – במצוות המעשיות, לִיכָּלֵל בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבָּשׁ בָּהֶן, – במצוות המעשיות. ומכיוון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש החיונית מתלבשת באותה מצוה ומוקפת באור אין־סוף ברוך־הוא שבמצוה – וְאֵין לְךָ מִצְוָה שֶׁנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כָּל־כָּךְ כְּבְמִצְוַת הַצְּדָקָה, – שהרי בצדקה מתלבשת הנפש החיונית

ליקוטי אמרים

ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצות מעשיות ועולה על כולנה שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלובש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה שבכל המצות אין מתלבש בהן רק

---

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפה"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחכ' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו', ועד שאפי' לאחרי שלמות התיקון ע"י נפה"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה - היא מקור נפה"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפה"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקה ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחרי שלימות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שכן, השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. **8.** בבא בתרא ט, א.

במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר המצוות המעשיות: **שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק כֹּחַ אֶחָד מִנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית** – כגון: כוח המעשה שביד המניחה תפילין, או המחזיקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק **בְּשָׁעַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְבַד, אֲבָל בִּצְדָקָה שֶׁאָדָם נוֹתֵן מֵיגִיעַ כַּפָּיו** – שנותן צדקה מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, **הֲרֵי כָּל כֹּחַ נַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית מִלְבַּשׁ בַּעֲשִׂיַּת מַלְאַכְתּוֹ אוֹ עֶסֶק אַחֵר** – שהשקיע בו כל כוח נפשו החיונית, **שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר בּוֹ מָעוֹת אֵלּוּ, וּכְשֶׁנּוֹתְנָן לִצְדָקָה** – אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, **הֲרֵי כָּל נַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית עוֹלָה לַה'.** – שהרי בעבודתו וביגיעתו בא לידי ביטוי כל כוח־הפועל של נפשו החיונית – שלא כמו במצוה אחרת, כאמור, הקשורה בכוח יחיד של הנפש החיונית. ולכן ישנה מעלה גדולה כל כך בצדקה, יותר מאשר בכל שאר המצוות. ברם, נשאלת השאלה: מה הדין בצדקה שאדם נותן מכסף שלא עבד ולא יגע להשגתו, האם אין בה אותה מעלה? – מסביר רבנו הזקן: **וְגַם מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִיְּגִיעוֹ, מִכָּל־מָקוֹם, הוֹאִיל וּבְמָעוֹת אֵלּוּ** – שהוא נותן לצדקה, **הָיָה יָכוֹל לִקְנוֹת** – אמצעים לסיפוק **חַיֵּי נַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית – הֲרֵי** – שבנתינתו כסף זה לצדקה, הוא **נוֹתֵן חַיֵּי נַפְשׁוֹ לַה'.** – כך, שבמצות הצדקה מתלבשת הנפש החיונית הרבה יותר מאשר בכל שאר המצוות המעשיות. **וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[9] – על מצוות הצדקה **שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאֻלָּה", לְפִי שֶׁבִּצְדָקָה אַחַת** – במתן צדקה פעם אחת, **מַעֲלֶה הַרְבֵּה מִנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מְמֻנָּה כָּל־כָּךְ כִּחוֹת וּבְחִינוֹת בְּכַמָּה מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹת.** – בקיום הרבה מצוות מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות ובחינות של הנפש החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על־כל־פנים מבואר, שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות לימוד תורה.

ליקוטי אמרים

כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לבד אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מיגיעו מ"מ הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרבת את הגאולה לפי שבצדק' אחת מעלה הרבה מנפש החיונית מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי' בכמה מצות מעשיות אחרות.

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רז"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

וּמַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה[10] **שֶׁ"תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם"**, – גם כנגד מצות צדקה. ואם־כן כיצד הדבר תואם למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצוות? – **הֵינוּ מִפְּנֵי שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית.** – שלא כ"מעשה" שהוא לבוש חיצוני – ורק על־ידי לימוד התורה, מאיר אור התורה בלבושים הפנימיים, דבר שאינו יכול להיעשות על־ידי מצוות אחרות: **וְגַם** – מעלה נוספת במצות לימוד התורה: **מָהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת מְקֻלָּפַת נוגה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית – נִכְלָלוֹת בַּקְּדֻשָּׁה מַמָּשׁ כְּשֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּעִיּוּן וְשֵׂכֶל.** – כשלומדים תורה בעמקות השכל, נתון אז השכל של הנפש החיונית בענין הנלמד, ועל־ידי־זה נהפכות בחינות חכמה־בינה־דעת של קליפת נוגה (שבנפש החיונית), מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין את הענין הנלמד, נעשה חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף שבפרק י"ב למדנו, שה"בינוני" יכול להפוך לקדושה רק את הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את עצמיות הנפש שהיא הכוחות,

ליקוטי אמרים

ומ"ש רז"ל שת"ת כנגד כולם היינו מפני שת"ת היא בדבור ומחשבה שהם לבושים הפנימי' של נפש החיונית וגם מהותן ועצמותן של בחי' חב"ד מקליפת נוגה שבנפש החיונית נכללות בקדושה ממש כשעוסק בתורה בעיון ושכל ואף

---

9. שם, י', א. **10.** פאה א, א.

ואם־כן כיצד אנו אומרים כאן שגם מהותן ועצמותן של הכוחות נהפכות לקדושה? – ברם, אין בכך משום סתירה, כי בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית, ואותן אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על־ידי לימוד תורה. להלן יסביר רבנו הזקן את הסיבה להבדל זה שבין המדות לשכל: **וְאַף שֶׁמָּהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל הַמִּדּוֹת: חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת כו' – לֹא יָכְלוּ לָהֶם הַ'בֵּינוֹנִים' לְהַפְכָּם לִקְדֻשָּׁה**, – ואם־כן, כיצד אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות השכל של הנפש הבהמית נכלל בקדושה? **הֵינוּ מְשׁוּם שֶׁהָרַע** – של הקליפה, **חָזָק יוֹתֵר בַּמִּדּוֹת מִבְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, מִפְּנֵי יְנִיקָתָן** – של המדות, **שֶׁם מֵהַקְּדֻשָּׁה יוֹתֵר,** – מאשר המוחין, **כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי ח"ן:** – לומדי תורת הקבלה (ח"ן – חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על־ידי לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" – מפני שעל־ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. **זֹאת** – נוסף על המעלה האמורה, **וְעוֹד אַחֶרֶת,** – יש מעלה נוספת, **וְהִיא הָעוֹלָה עַל כֻּלָּנָה, בְּמַעֲלַת עֶסֶק תַּלְמוּד תּוֹרָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת, עַל־פִּי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** – בפרק כ"ג, **בְּשֵׁם הַ'תִּקּוּנִים',** – "תיקוני זוהר", **דְּרַמ"ח פִּקּוּדִין הֵן רְמ"ח אֵבְרִין דְּמַלְכָּא,** – רמ"ח (248) מצוות־העשה הן רמ"ח 'אברי המלך'. וכשם שכל אבר הוא כלי לכוח של הנפש, כך כל מצוה היא כלי להמשכת הרצון העליון. ברם, ביחס לתורה, כתוב ב"תיקוני זוהר", ש"אורייתא וקודשא־בריך־הוא כולא חד", התורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא כמו "אברים"), וכפי שיתבאר להלן ההבדל שבין מצוות לתורה. **וּכְמוֹ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, דֶּרֶךְ־מָשָׁל, אֵין עֵרוּךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין חַיּוּת שֶׁבְּרַמ"ח אֵבָרָיו לְגַבֵּי חַיּוּת שֶׁבְּמֹחִין, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַמִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת** – שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש המחיה את הגוף – אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים. שונה הדבר ביחס לשכל ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק מן הנפש, והתאחדותו עם הנפש היא (שלא כמו שני דברים נפרדים המתאחדים, אלא) התאחדות של חלקים של דבר אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל אצל האדם, משמש כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. **כָּכָה מַמָּשׁ דֶּרֶךְ־מָשָׁל, לְהַבְדִּיל בְּרִבְכוֹת הַבְּדָלוֹת לְאֵין קֵץ,** – בין הדברים כפי שהם באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו **בְּהָאָרַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת לְגַבֵּי הָאָרַת אוֹר אֵין־סוֹף שֶׁבְּבְחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּחָכְמַת הַתּוֹרָה, אִישׁ אִישׁ כְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ.** – עד כמה שהוא משיג ומבין בתורה – באותה מדה מתאחד שכלו עם הקב"ה, באופן היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך נעלה התורה משאר כל המצוות המעשיות, כולל מצות הצדקה, שהיחוד עם הקב"ה על ידי לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה בהרבה מאשר היחוד שעל־ידי מצוות מעשיות. **וְאַף שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג** – את התורה, **אֶלָּא בַּנַּשְׁמִיּוּת** – הוא משיג את התורה רק כפי שהיא מלובשת בענינים גשמיים, כמו "שנים אוחזין בטלית" או "המחליף פרה בחמור", **הֲרֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמַיִם, שֶׁיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כו',** – למקום נמוך. שגם בירידתם למטה הם נשארים אותם מים כמו שהיו במקום הגבוה; כך גם ביחס לתורה, שגם אחרי שירדה ונתלבשה בענינים גשמיים – מלובשת עצמיות חכמתו ורצונו של הקב"ה, באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.** – בפרק ד'.

ליקוטי אמרים

שמהותן ועצמותן של המדות חג"ת כו' לא יכלו להם הבינונים להפכם לקדושה היינו משום שהרע חזק יותר במדות מבחב"ד מפני יניקתן שם מהקדושה יותר כידוע לי"ח: זאת ועוד אחרת והיא העולה על כולנה במעלת עסק ת"ת על כל המצו' ע"פ מ"ש לעיל בשם התיקוני' דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברי' דמלכא וכמו באדם התחתון ד"מ אין ערוך ודמיון כלל בין החיות שברמ"ח איבריו לגבי החיות שבמוחין שהוא השכל המתחלק לג' בחי' חב"ד ככה ממש ד"מ להבדיל ברבבות הבדלות לאין קץ בהארת אור א"ס ב"ה המתלבשות במצות מעשיות לגבי הארת אור א"ס שבבחי' חב"ד שבחכמת התורה איש איש כפי שכלו והשגתו. ואף שאינו משיג אלא בגשמיות הרי התורה נמשלה למים שיורדים ממקום גבוה כו' כמ"ש לעיל

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארז"ל לא... עד עמ' 98, באריכות:

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן – למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות, שעל־ידי לימוד התורה, ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה בהרבה מאשר על־ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, **אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[11]: **"לֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה"**, – קיומן של המצוות המעשיות, **וְ"הַיּוֹם** – בחיי העולם הזה, **לַעֲשׂוֹתָם"** כְּתִיב[12], – שהעיקר הוא קיום המצוות בפועל, **וּמְבַטְּלִין תַּלְמוּד־תּוֹרָה לְקִיּוּם מִצְוָה מַעֲשִׂית בְּשֶׁאִי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל־יְדֵי אֲחֵרִים, מִשּׁוּם "כִּי זֶה** – קיום מצוות מעשיות, **כָּל** – תכליתו של **הָאָדָם" וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ וִירִידָתוֹ** – של הנשמה, **לָעוֹלָם הַזֶּה, לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא,** – בעולמות ובנבראים התחתונים, **לְאַהֲפְּכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא,** – להפוך את חושך העולם־הזה לאור הקדושה, **"וְיִמָּלֵא** – על־ידי־זה, **כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" הַגַּשְׁמִית דַּיְקָא,** – דוקא, **"וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו",** – את האור האלקי, **כַּנּוְבָּר לְעֵיל.** – בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה בתחתונים" מתבצעת בעיקר על־ידי מצוות מעשיות. ולכן, כשמדובר אודות מצוה מעשית שאיננה יכולה להיעשות על־ידי אחר – צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעל־ידי קיום המצוה תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה מצוה יכולה להיעשות על־ידי אחר, הרי תתבצע כוונת הקב"ה ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת על־ידי אותה מצוה – הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על ידי לימוד התורה מגיע האדם הלומד, לדרגת המשכה נעלית יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז **לא** לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא": **מַה־שֶּׁאִי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ** – את המצוה, **עַל־יְדֵי אֲחֵרִים** – שאז **אֵין מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה,** – לשם קיום מצוה, **אַף שֶׁכָּל הַתּוֹרָה אֵינָהּ אֶלָּא פֵּרוּשׁ הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,** – ובכל זאת, אסור לבטל לימוד תורה כדי לקיים מצוה שיכולה להיעשות על־ידי אחר, **וְהֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא** – תורה, **בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּכְעֶסְקוֹ בָּהּ** – בתורה, הוא **מַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהֲאָרָה גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ, מֵהֲאָרָה וְהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי פְּקוּדִין** – שהוא ממשיך על נפשו על־ידי מצוות, **שֶׁהֵן אֲבָרִין דְּמַלְכָּא.** – אברי המלך. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל במצוות – עיקר התועלת בירור הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"ז יובן ז"ש". כלומר: לפי האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש – יובן מאמרו של רב ששת, כדלהלן: **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב שֵׁשֶׁת**[13]: **"חֲבִיבִי נַפְשָׁאי, לָךְ קָרֵאי, לָךְ תָּנֵאי"**, – שמחי נפשי, בשבילך אני לומד מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד שעל־ידי תורה – מקרא ומשנה – הוא למעלה מהיחוד שעל־ידי מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא ומשנה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת**[14]: – מעלת יחוד הנפש הבאה על־ידי תורה. עד כאן הסביר רבנו הזקן **שהמשכת** אור אין־סוף ברוך־הוא על נפש האדם **עצמה**, הבאה על־ידי לימוד תורה, היא למעלה בהרבה מאשר על־ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן (כלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א **בהערה**) "ענין נעלה **בהרבה** יותר – שבת"ת לגבי מצות **שבהמשכת האוא"ס** שע"י ת"ת דוקא מצינו חידוש שנק' **קריאה** (משא"כ – במצות) – פי' שקורא כו' (שלמעלה מאור). ולא עוד – אלא שאפילו לגבי קריאה סתם – יש מעלה בת"ת, וז"ש **לכל** קוראיו גו' **באמת** כו' – היינו בנוגע **לפעולת** ההמשכות". כלומר: רבנו הזקן מסביר עתה ענין הרבה יותר נעלה שיש בלימוד תורה לגבי מצוות, והוא – **שבהמשכה** מאור אין־סוף הנמשכת על־ידי תורה דוקא, מוצאים אנו חידוש, שהיא נקראת בשם "קריאה" (מה־שאין־כן במצוות), כמו שאדם קורא לחברו שיבוא אליו עם ה"עצם" שלו – כך גם

ליקוטי אמרים

ואעפ"כ ארז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה והיום לעשותם כתיב ומבטלין ת"ת לקיום מצוה מעשיית כשא"א לעשותה ע"י אחרים משום כי זה האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעו"הז להיות לו ית' דירה בתחתונים דוקא לאהפכא חשוכא לנהורא וימלא כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר יחדיו כנ"ל משא"כ כשאפשר לעשותה ע"י אחרים אין מבטלין ת"ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצות מעשיות והיינו משום שהיא בחי' חב"ד של א"ס ב"ה ובעסקו בה ממשיך עליו אור א"ס ב"ה ביתר שאת והארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע"י פקודין שהן אברי' דמלכא וז"ש רב ששת חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי כמ"ש במ"א באריכות:

---

11. אבות א, יז. **12.** דברים ז, יא. **13.** פסחים סח, ב. **14.** "אולי הכוונה להדרוש שבתו"א ריש פ' משפטים" - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.**

על־ידי תורה **קוראים** וממשיכים **עצמות** אור אין־סוף ברוך־הוא (שלמעלה מהאור שממשיכים על־ידי מצוות); ולא זו בלבד, אלא שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם – והיא נגרמת על־ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל־ידי תורה היא נעלה יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק: "קרוב ה' **לכל** קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק: "לכל אשר יקראוהו **באמת**" מוסב על קריאה נעלה יותר, **באמת**, וזה בא על־ידי תורה – ומעלת הקריאה באמת (שעל־ידי תורה) לגבי קריאה סתם, היא בנוגע **לפעולה** – להמשכות הנמשכות על־ידי־זה. וכפי שהרבי שליט"א מציין למאמרו של רבנו הזקן על הפסוק ב"סידורו", שם מוסבר ההבדל, שעל־ידי קריאה סתם (תפלה) ההמשכה היא בענינים גשמיים: רפואה לחולים, ברכת השנים, וכדומה, ואילו על־ידי קריאה באמת (תורה) ההמשכה היא רוחנית ובפנימיות הנשמה.

~ יום חמישי א' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, והנה המשכה והארה זו... עד עמ' 98, [פ' כ"ג]:

ובלשון רבנו הזקן: **וְהִנֵּה, הַמְשָׁכָה וְהֶאָרָה זוֹ, שֶׁהָאָדָם מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר מֵהֶאָרַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ, וְעַל נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, הִיא הַשְׁכִּינָה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן,** – בפרק מ', שעל־ידי תורה ממשיך אדם הארת אור אין־סוף ברוך־הוא, לא רק על נפשו הוא, אלא גם על נפשות כל ישראל, מכיוון שההמשכה היא במקור נשמות ישראל שהיא השכינה – והמשכה זו הנמשכת **עַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה** – **נִקְרֵאת בִּלְשׁוֹן "קְרִיאָה"**, – ככתוב: **"קְרֹא בַּתּוֹרָה"**, – אדם הלומד תורה נקרא "קורא בתורה", שמשמעו, קריאת והמשכת ה"עצם" של הנקרא, **פֵּרוּשׁ: שֶׁעַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, קוֹרֵא לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָבוֹא אֵלָיו, כְּבֶיכוֹל, כְּאָדָם הַקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ שֶׁיָּבֹא אֵלָיו, וּכְבֵן קָטָן הַקּוֹרֵא לְאָבִיו לָבֹא אֵלָיו לִהְיוֹת עִמּוֹ בְּצוֹתָא חֲדָא,** – ביחד אתו, **וְלֹא לִיפָּרֵד מִמֶּנּוּ וְלִשָּׁאֵר יְחִידִי חַס־וְשָׁלוֹם.** – כך גם על־ידי תורה; ישנם יהודים המוכתרים כ"אחים ורעים" להקב"ה – וביחס אליהם מובא כאן המשל מאדם הקורא לחברו, וישנם יהודים שהם בדרגת "בן" לגבי הקב"ה – וביחס אליהם ה"קריאה בתורה" היא כבן הקורא לאביו. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[15]: **"קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרָאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶּאֱמֶת"** – הקב"ה קרוב (א) לכל אלה שקוראים אליו – (ב) לכל אלה שקוראים אליו באמת[16], **"וְאֵין אֱמֶת אֶלָּא תּוֹרָה"**[17], – כלומר: ישנה קריאה סתם: "לכל קוראיו", וישנה קריאה "באמת" – על־ידי תורה; **דְּהַיְנוּ שֶׁקּוֹרֵא** – וממשיך **לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה דַּוְקָא, לְאַפּוֹקֵי** – לשלול את המשמעות של "יקראוהו באמת" שהיא הכוונה **מִי שֶׁקּוֹרֵא אוֹתוֹ שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, אֶלָּא צוֹעֵק כְּדֵי: אַבָּא! אַבָּא!** – כלומר בעבודת התפילה שיהודי צועק וקורא בתפילתו "אבא אבא", מצד אהבתו להקב"ה – הנה ההמשכה שהוא ממשיך, אינה דומה להמשכה הבאה על־ידי הקריאה של תורה. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב עָלָיו הַנָּבִיא**[18]: **"וְאֵין קוֹרֵא בִּשְׁמִי"** – [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהול"ל 'ואין קוראך' או 'קורא אותך' ומהו הדיוק 'בשמך'". כלומר: היה עליו לומר "ואין קוראך" או "קורא אותך" – שאין מי שקורא אותך; מהו, איפוא, הדיוק של "בשמך" (שזה מורה שכאילו אכן קוראים להקב"ה, אלא שאין קוראים אליו בשמו, "בשמך")]. אלא הכוונה, שהנביא קובל שאין מי שיקרא אותך בשמך, היינו על־ידי התורה, כי הרי כל התורה היא שמותיו של הקב"ה, **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹם אַחֵר. וּמִזֶּה יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׂכִּיל,**

ליקוטי אמרים

והנה המשכה והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור א"ס ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינ' כנסת ישראל מקור כל נשמות ישראל כמ"ש לקמן ע"י עסק התורה נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוות' חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי ח"ו וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא וכמו שקובל עליו הנביא ואין קורא בשמך כו' וכמ"ש במ"א. ומזה יתבונן

---

15. תהלים קמה, יח. **16.** הסימון א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפמשנ"ת סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק זה". **17.** תנא דבי אליי' זוטא, כא. **18.** ישעי' סד, ו.

לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה – מכאן יכול מי שמתבונן להשרות על עצמו יראה גדולה מן הקב"ה, **בְּשָׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה**, – מכיון שעל־ידי לימוד תורה הוא ממשיך אליו, כביכול, את הקב"ה, כמו, למשל, בשעה שהוא קורא אליו אדם אחר – הרי שזה צריך להמשיך עליו יראה גדולה מן הקב"ה, בשעה שהוא לומד תורה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק כג][19]:**

ליקוטי אמרים

המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה כמש"ל [פ' כ"ג]:

~ יום שישי ב' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

פֶּרֶק לח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה.

שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה את האברים הגשמיים (כלי הביצוע של המצוות) ובכוח מוצאות הפה והלשון וכו' הגשמיות, שעל־ידן באים דיבורי התורה והתפילה לידי ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת הנשמה למטה היא, לא בשביל הנשמה עצמה, אלא כדי לתקן ולהעלות את הנפש החיונית והגוף – הדבר מושג על ידי מצוות מעשיות ועל ידי המצוות שבדיבור.

ליקוטי אמרים

פרק לח והנה עם כל הנ"ל יובן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד ופוסקי' דהרהור לאו כדבור דמי ואם קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבד בכל כח כוונתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרות וכן בברכת המזון דאורייתא ובשאר ברכות דרבנן

וְהִנֵּה, עִם כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, – אודות מעלת המצוות שבמעשה ושבדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה, **יוּבָן הֵיטֵב פְּסַק הֲלָכָה הָעֲרוּכָה בַּתַּלְמוּד וּפוֹסְקִים**[1] **דְּ"הִרְהוּר לַאו כְּדִבּוּר דָּמֵי",** – ש"הרהור" (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, **וְאִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבְלִבּוֹ לְבַד** – גם אם עשה זאת **בְּכָל כֹּחַ כַּוָּנָתוֹ** – **לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ,** – בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני קריאת שמע על כל כוונותיה, **וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת,** – ולבטא את מלות קריאת שמע בפיו; **וְכֵן בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן**[2] **דְּאוֹרַיְתָא**[3]**,** – [אף שלא נאמר בה "ודברת בם" כמו בקריאת שמע][4] – אף שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטאה בדיבור דוקא, **וּבְשְׁאָר בְּרָכוֹת**[5] – [אף שהם רק[14]] **דְּרַבָּנָן,** – וכן גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, **וּבִתְפִלָּה**[6]**;** – [אף שהיא "עבודה שבלב"[14]] – **עבודה** עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה על ידי ההרהור בלב בעניני

---

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל - כי אדרבה - עיקר היראה גדולה באה מהתבוננות דכאן - סיום פ' זה - שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג - שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי' 'כמש"ל פכ"ג' - הוא להוכיח 1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיוצ"ז) - הפכים]. ועוד 2) ש'מזה (מת"ת) יתבונן' - שת"ת טפל ומשמש בכדי להמשיך כו' - וכמ"ש בספכ"ג: 1) **ויצוונו** ה' **את** וכו' ליראה. 2) **שהתורה תרעא לדרתא**". כלומר: לכאורה לא מובן כלל מה שרבנו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מההתבוננות המבוארת כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא לו; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון **ואור** נעלה על ידי תורה, מדוע, איפוא, מציין רבנו הזקן ומקשר את הענין המדובר כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמ"ש לעיל פרק כ"ג" הוא: א) להוכיח ולהדגיש **שצריכה** להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה מביאה לכיווץ, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבנו הזקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה גדולה **בשעת** לימוד התורה. ב) מה שמדובר כאן שלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד־תורה הוא "טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": א) שהתכלית של "ויצונו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשער לגבי היראה, שהוא דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג. **1.** ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. **2.** רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. **3.** שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. **4.** **לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **5.** שו"ע שם, סימן רו, סעיף ג. **6.** שם, סימן קא, סעיף ב.

התפילה[7]. **וְאִם** – ולעומת זה, אם **הוֹצִיא בְּשָׂפָתָיו** – את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או ברכות או תפילה, **וְלֹא כִוֵּן לִבּוֹ** – **יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּדִיעֲבַד**, – אף שלכתחילה צריכים גם לכוון, **וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר**, – כדי לומר אותן בכוונה, **לְבַד מִפְּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע**[8], **וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה**[9], – שאם לא כיוונו בהן, לא יוצאים ידי חובה גם בדיעבד, **וּכְדְאִיתָא [בְּרֵישׁ פֶּרֶק כ דִּבְרָכוֹת]**: – וכמו שאנו מוצאים בתחילת פרק שני במסכת ברכות[10]: **"עַד כָּאן מִצְוַת כַּוָּנָה** – עד סוף פסוק ראשון של קריאת שמע, המצוה היא בעיקר הכוונה, **מִכָּאן וָאֵילַךְ** – בשאר פסוקי קריאת שמע, **מִצְוַת קְרִיאָה וְכוּ'"**. – ויוצאים בהם ידי חובה בדיבור, גם אם חסרה הכוונה. – לכאורה יש לשאול: מדוע לא תהיינה, כוונה ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? – אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר מוסבר. **וְהֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ צְרִיכָה תִּקּוּן לְעַצְמָהּ בַּמִּצְוֹת**, רַק – ענין המצוות בא כדי **לְהַמְשִׁיךְ אוֹר** – להביא לעולם הזה את האור האלקי ובכך **לְתַקֵּן נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וְהַגּוּף**, – וזאת, **עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְדַבֶּרֶת בַּחֲמִשָּׁה מוֹצָאוֹת הַפֶּה**, – הגשמיות, **וְכֵן בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹשָׂה בְּשָׂאָר אֲבָרֵי הַגּוּף**: – מתעלים על־ידי־זה הנפש החיונית והגוף. ומכיוון, כפי שהוסבר – שה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי־חובה בדיעבד בדיבור בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל מפרק ל"ה) למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתתבצע כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים", שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום, להתגלות אור אין־סוף ברוך־הוא – הרי זה בא על־ידי מצוות מעשיות דוקא, או מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על־ידי־זה, מתבררת החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת נוגה, ועולה לקדושה. ועל ידי העלאתה של קליפת נוגה, תתבטלנה ממילא, הקליפות הטמאות לגמרי האחרות, ולא ישאר שום דבר שיסתיר על אלקות, ויאיר אור אין־סוף בעולם־הזה במדה יותר גדולה מאשר בעולמות העליונים. להלן תוסבר המעלה שבכוונת המצוות. היינו, בכוונה שיש ליהודי, שעל ידי המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מצַוה המצוה – ובגלל כך הוא עושה את המצוה, שכן אנו מוצאים, מצד שני, יתרון גם לגבי הכוונה. **אַף עַל־פִּי־כֵן אָמְרוּ**[11]: **תְּפִלָּה אוֹ שֶׁאָר בְּרָכָה** – הנאמרות **בְּלֹא כַוָּנָה, הֵן בְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה**, – מדוע מדמים את התפילה, או הברכה, ל"גוף", ואת הכוונה – ל"נשמה"? – **פֵּרוּשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם־הַזֶּה שְׁיֵּשׁ לָהֶם גּוּף וּנְשָׁמָה, שֶׁהֵם: "נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ", וְנִשְׁמַת "כָּל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו" מִכָּל בַּעֲלֵי חַיִּים**, – לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם נשמה, **וַה' מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּמְהַוֶּה אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ תָּמִיד, בְּאוֹר וְחַיּוּת שֶׁמַּשְׁפִּיעַ בָּהֶם**, – בגוף ובנשמה; **שֶׁגַּם הַגּוּף הַחָמְרִי**, – ולא רק הגוף, אלא גם **וַאֲפִלּוּ אֲבָנִים וְעָפָר הַדּוֹמֵם מַמָּשׁ** – בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול – הרי אפילו בהם, **יֵשׁ בּוֹ אוֹר וְחַיּוּת מְמַנּוּ יִתְבָּרֵךְ**, – ובמה מתבטאת החיות שבדומם? – **שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לִהְיוֹת אַיִן וְאָפֵס כְּשֶׁהָיָה**, – לפני בריאתו. – כפי שרבנו

ליקוטי אמרים

ובתפל' ואם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי חובתו בדיעבד ואין צריך לחזור לבד מפסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה וכדאי' [ברפ"ב דברכות] ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף ע"י אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל הברואים שבעו"ה יש שיש להם גוף ונשמה שהם נפש כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומם ממש יש בו אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה

---

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דדבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר **גם**, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה - יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: **ואם הוציא בשפתיו...** **8.** שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. **9.** שם סימן קא, סעיף א. **10.** יג, ב. **11.** של"ה חלק א. רמט, ב.

הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא – היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך, ישנו בגוף של עצם חי – ובכל זאת, אין השוואה ויחס כלל בין האור והחיות שבנשמה: **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין בְּחִינַת אוֹר וְחִיּוּת הַמְּאִיר בַּגּוּף, לְגַבֵּי בְּחִינַת אוֹר וְחַיּוּת הַמְּאִיר בְּנִשְׁמָה, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ כָּל חָי.** – שכן, דבר מובן הוא שאין השוואה כלל בין גשמיות לרוחניות. גם החוקרים מודים, ש"התהוות הגשמיות מן הרוחניות – אין לך יש מאין גדול מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות גשמית, והנפש – מציאות רוחנית – הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן, בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת, ובנפש – בהתגלות, כי בזה הם שניהם שווים: כשם שהגוף הוא נברא שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם קיים אותו לבוש־מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש, ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של האור והחיות האלקי – אם האור והחיות הבאים דרך ההעלמה, הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור והחיות, באים בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של האור והחיות אינה נראית, אבל החיות עצמה, על־כל־פנים, נראית.

ליקוטי אמרים

ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר בגוף לגבי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש כל חי

~ שבת קודש ג' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

ובלשון ה"תניא": **וְאַף שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם** – בגוף ובנפש, **אוֹר אֶחָד שָׁוֶה,** – האור והחיות האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם במדה אחידה של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: **בִּבְחִינַת חֶסְתֵּר פָּנִים** – שפנימיות החיות מוסתרת, **וּלְבוּשִׁים שָׁוִים, שֶׁהָאוֹר מִסְתַּתֵּר וּמִתְעַלֶּם וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם,** – ההסתתרות של האור והלבושים בהם הוא מסתתר – שווים בגוף ובנפש. **כִּי שְׁנֵיהֶם** – הגוף והנפש, **הֵם מֵעוֹלָם הַזֶּה,** – ומאחר ששניהם – גם הגוף וגם הנפש – הם מן העולם הזה, הרי הם שוים מבחינת הסתרת האור האלקי, **שֶׁבִּכְלָלוּתוֹ** – בכל העולם הזה, על עניניו הגשמיים והרוחניים, **מִסְתַּתֵּר בְּשָׁוֶה הָאוֹר וְהַחַיּוּת שֶׁמְּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת חֶסְתֵּר פָּנִים וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מִמַּדְרֵגָה** – עליונה, **לְמַדְרֵגָה** – תחתונה, **בִּצְמצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ** – האור והחיות, **בְּקְלִפַּת נוֹגַהּ לְהַחֲיוֹת כְּלָלוּת עוֹלָם הַזֶּה הַחֻמְרִי,** – כדי שהחיות האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה במדריגה של להחיות את העולם הזה החומרי – היה עליה לרדת בהשתלשלות העולמות. (מ"בריאה" ל"יצירה", מ"יצירה" ל"עשיה"), ובכל המדריגות שבכל עולם ועולם, והיה עליה לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים ומצמצמים את האור. ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", כי לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה כזו, שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כי־אם רק מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא ייראה כלל שהחיות באה מאלקות, וכך לתת את האפשרות והברירה שהדבר יוכל להיות מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה, שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הברירה להיות מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חס־ושלום של רע ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז את חיותם משלוש קליפות הטמאות לגמרי. – על כל פנים, לאחר הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם

ליקוטי אמרים

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו כי שניהם הם מעו"הז שבכללותו מסתתר בשוה האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה בצמצומים רבים ועצומים עד שנתלבש בקליפת נוגה להחיות כללות עו"הז החומרי דהיינו כל דברים

המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: **דְּהַיְנוּ כָּל דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,** – מקבלים את חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, **וּמִמֶּנָּה** – מקליפת נוגה, **וְעַל־יָדָהּ מֻשְׁפָּעִים דְּבָרִים הַטְּמֵאִים,** – כל הדברים הטמאים והאסורים, הבאים משלוש קליפות הטמאות לגמרי – מקבלים חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. **כִּי הִיא** – קליפת נוגה, **בְּחִינָה מְמֻצַּעַת** – בין הקדושה לבין שלוש קליפות הטמאות לגמרי, **כַּנּוְכָר לְעֵיל** – הרי שהאור והחיות האלקי של כל עניני העולם הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא יראו ולא ירגישו שהחיות באה מאלקות – ובדבר זה, הגוף והנפש שווים. **אַךְ־עַל־פִּי־כֵן הַהֶאָרָה, שֶׁהִיא הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת אֲשֶׁר ה' מֵאִיר וּמְחַיֶּה דֶּרֶךְ לְבוּשׁ זֶה, אֵינָהּ שָׁוָה בְּכֻלָּן** – במה מתבטא אי ההשוואה? – הרי זה **בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת.** – אם ההארה והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שהן יותר בבחינת התפשטות – בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה"הסתר פנים" של האור והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיל לאור המאיר דרך מסך עבה, שאז האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצטמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בענייננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבנו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

ליקוטי אמרים

המותרים והטהורים שבעולם הזה וממנה ועל ידה מושפעים דברים הטמאים כי היא בחי' ממוצעת כנ"ל אעפ"כ ההארה שהיא המשכת החיות אשר ה' מאיר ומחיה דרך לבוש זה אינה שוה בכולן בבחי' צמצום והתפשטות

המשך ביאור למס' מנחות ליום שבת קודש עמ' א

1 **אֶלָּא** נאמר שהספק הוא האם חטים אלו כשרות לְעשיית **מְנָחוֹת,**
2 **אִי** אפשר לומר כן, שהרי **פְּשִׁיטָא דְּלֹא** – פשוט הדבר שאינן
3 כשרות לכך, שהרי מאוסות הן, וכמאמר הכתוב (מלאכי א ח) 'וְכִי
4 תַגִּשוּן עִוֵּר לִזְבֹּחַ אֵין רָע, וְכִי תַגִּישׁוּ פִּסֵּחַ וְחֹלֶה אֵין רָע, הַקְרִיבֵהוּ
5 **נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצֶךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ',** דהיינו, שהכתוב מוכיח את
6 ישראל שמקריבים בהמות גרועות ובעלות מום לקרבן, וכי אם
7 יביא אדם מנחה כזו לפני שר או שליט, האם ירצה את פניו או
8 יישא לעוונו.
9 מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרך ספיקו של רמי בר חמא,
10 אלא באופן **דְּנָקְטִינְהוּ וְזָרְעִינְהוּ** – שליקט את החטים מבין הגללים
11 וזרעם בקרקע וצמחו, **וְקָא בָּעֵי לְאִיתּוּיֵי מִנְחוֹת מִינַּיְיהוּ** – ועתה
12 חפץ הוא להביא מנחות מן החטים שצמחו. ובזה יש להסתפק,
13 **מַאי** – מה דינם של חטים אלו למנחות, האם טעם הדבר שהיו
14 פסולות מתחילה למנחות הוא **מִשּׁוּם דִּמְאִיסוּתָא הוּא** – שמאוסות
15 הן לגבוה, **וְכֵיוָן דְּזָרְעִינְהוּ אֲוֵדָא לְמִאיסוּתַיְיהוּ** – ומאחר וזרען
16 וצימחו שוב אינן מאוסות, שהרי אחרות הן, ומותר להביא מהן
17 מנחות, **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא אין הפסול משום מאיסות אלא **מִשּׁוּם**
18 **כְּחִישׁוּתָא הוּא** – שהחיטים שנתעכלו במעי בהמה ויצאו לחוץ
19 כחושות הן, **וְהָשְׁתָּא נַמִּי כְּחוּשָׁה** – ואף עתה לאחר שזרען בקרקע
20 וצימחו עדיין כחושות הן, ולפיכך אין להביא מהן מנחות.
21 מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשטה.
22 הגמרא מביאה ספק נוסף של רמי בר חמא: **בָּעֵי רָמִי בַּר חָמָא, פִּיל**
23 **שֶׁבָּלַע כְּפִיפָה מְצָרִית** – סל או קופה העשויים מן נצרים [–ענפים]
24 של דקל, **וְהֶקִיאָהּ דֶּרֶךְ בֵּית הָרֵעַי, מַהוּ** – מה דינה של כפיפה זו.
25 מבררת הגמרא: **לְמַאי** – לענין מה יש להסתפק בכפיפה זו,
26 **אִילֵימָא לְמִבְטַל טוּמְאָתָהּ** – אם תאמר שהספק הוא באופן שהיתה
27 הכפיפה טמאה קודם שבלעה הפיל, והנידון הוא האם לאחר
28 שבלעה ופלטה כבר בטלה טומאתה, **תְּנִינָא** – הרי שנינו דין זה
29 במשנה (כלים פכ"ה מ"ט), **כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לִידֵי טוּמְאָתָן בְּמַחֲשָׁבָה,**
30 כגון, אם חשב אדם על חתיכת עור לעשות הימנה שולחן, שאינה
31 חסרה עוד תיקון לזה, מיד חל עליה שֵׁם כלי וראויה לקבל
32 טומאה, **וְאֵין הַכֵּלִים עוֹלִין מִטּוּמְאָתָן אֶלָּא בְּשִׁינּוּי מַעֲשֶׂה,** כלומר,
33 אם חשב אדם על כלי טמא לבטלו מתורת כלי, אין טומאתו
34 בטלה בכך, עד שיעשה בו מעשה בידים, כגון שישברנו. ומאחר
35 וכאן לא נעשה שינוי מעשה בכפיפה זו, שהרי הפיל הקיאה
36 בשלימותה, נמצא שאין טומאתה בטילה, ומה ספק יש בענין זה.
37 מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרך ספיקו של רמי בר חמא,
38 אלא באופן **דְּבָלַע** הפיל **הוֹצִין** – ענפים, והקיאם דרך בית הרעי,
39 ונטלם אדם **וַעֲבָדִינְהוּ** – ועשה מהם **כְּפִיפָה מְצָרִית,** והנידון הוא,
40 **מִי הֲוָה עֲיכּוּל** – האם נידונים ענפים אלו כמעובלים, **וַהֲוָה לֵיהּ** –
41 ולפיכך נידון הכלי הנעשה מענפים אלו

אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מי"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר היחי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום חמישי, ר"ח ניסן

וַיְהִי בְיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית
אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה
שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן
אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם:
וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן: וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת
חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי
הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה: וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמְאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתָּאִיר הַיּוֹם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין דְּמִתְחַדְּשִׁין כְּצִפֳּרִים וּמְצַפְּצְפִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלְּאִין עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וְתַעֲיֵל הַנָּךְ צִיפֳּרֵי קַדִּישֵׁי לַאֲתַר קַדִּישָׁא דְּאִיתְמַר עֲלֵיהּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּאִם אֲנִי עַבְדְּךָ מִשֻּׁבָּט

ליום חמישי ר"ח ניסן

יְהוּדָה

שֶׁקָּרָאתִי בְּתוֹרָתֶךָ פָּרָשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אֲזַי יָאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִצּוֹצִין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּקְדֻשַּׁת זֶה הַשֻּׁבָּט לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּתוֹרָתֶךָ וּבְיִרְאָתֶךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיַּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע
זַרְעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום שישי, ב׳ ניסן

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר: הִקְרִב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:

שבת־קודש ג׳ ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתָּאִיר הַיּוֹם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נְשָׁמָתִין קַדִּישִׁין דְּמִתְחַדְּשִׁין כְּצַפָּרִים וּמְצַפְּצְפִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלְּאִין עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וּתְעַיֵּל הַנָּךְ צִיפְּרֵי קַדִּישֵׁי לַאֲתַר קַדִּישָׁא דְּאִיתְמָר עֲלֵיהּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּאִם אֲנִי עַבְדְּךָ מִשֶּׁבֶט

ליום שישי ב׳ ניסן
יִשָּׂשכָר

ליום שבת־קודש ג׳ ניסן
זְבוּלֻן

שֶׁקָּרָאתִי בְּתוֹרָתְךָ פָּרָשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אֲזַי יָאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִצוֹצִין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בִּקְדֻשַּׁת זֶה הַשֵּׁבֶט לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּתוֹרָתְךָ וּבִירֵאָתֶךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיַּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

"הוויות דאביי ורבא" אינם דברים שנתחדשו על-ידם כי כבר לימדם רבן יוחנן בן זכאי, אלא ש"בימי אמוראים נשתכחו", ולכן נקראים על שם אביי ורבא מפני שהם החזירו זאת כו'

מהתוועדויות י"א ניסן, שבת הגדול, ואחרון של פסח ה'תשמ"ג

לוח היום יום...

יום ראשון

יום רביעי — כו אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בְּשִׁלְשָׁה כְּלֵי שָׁרֵת – אַהֲבַת ה', אַהֲבַת הַתּוֹרָה, אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל – צְרִיכִים צְעִירִים בְּנֵי תּוֹרָה לָגֶשֶׁת לַעֲבֹד בְּכֶרֶם ה' צְבָאוֹת, לְקָרֵב לֵב אַחֵיהֶם לְקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּקְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה – מִבְּלִי הִתְחַשֵּׁב עִם מַחֲלַת הַמִּפְלָגוֹת. וְהָאֱמֶת הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לֵב יִשְׂרָאֵל הוּא מַעְיַן מְקוֹר מַיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לַעֲבוֹדָה וְתַעֲמוּלָה שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת רֵיקָם.

יום ששי — כו אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנז"ל.

כָּל הַקָּדוֹשׁ בְּעַם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם וְיסוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּהַעֲמָדַת דּוֹר יְשָׁרִים וְחִנּוּכָם, בְּכַשְׁרוּת הָאֹכֶל, וַאֲצִילוּת טֹהַר קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, מָסַר וְנָתַן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא עַל יְדֵי נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְשָׁמְרָם וּלְעָבְדָם.

הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תְּמַלֵּא חוֹבָתָהּ וּתְעוּדָתָהּ בְּחַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה, בְּהַנְהָגַת הַבַּיִת וּבְחִנּוּךְ עַל פִּי הַתּוֹרָה, עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר "חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ".

יום שני

יום חמישי — כז אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאַלשע דרכים.

תרגום

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] אָמַר: אֱמֶת הִיא דֶּרֶךְ הַמְּצוּעַ. נְטִיָּה לְיָמִין לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְמִצְוֹא בְּעַצְמוֹ חֶסְרוֹנוֹת אוֹ עֲנְיְנֵי עֲבֵרוֹת, שֶׁאֵינָם כְּפִי שֶׁהָאֱמֶת הִיא, אוֹ נְטִיָּה לִשְׂמֹאל, לְהָקֵל עַל עַצְמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֶסְרוֹנוֹת עַצְמוֹ, אוֹ לְהָקֵל בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה בִּגְלַל אַהֲבַת עַצְמוֹ – שְׁתֵּיהֶן דְּרָכִים לֹא אֲמִתִּיּוֹת.

שבת כז אדר שני, פרשת החדש ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. אֲמִירַת בָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת. הַפְּטוֹרָה: כֹּה אָמַר – עוֹלַת תָּמִיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאָהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

תרגום

מִשִּׁיחַת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב]: חֵטְא בְּנֵי אַהֲרֹן הָיָה "בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמוּתוּ". 'רָצוֹא' בְּלִי 'שׁוּב'. הָאֱמֶת הִיא, שֶׁכַּאֲשֶׁר נִגָּשִׁים "לִפְנֵי ה'" צָרִיךְ לְהַקְדִּים "תִּטְהָרוּ" – נָקִי וָזָךְ. חַיָּבִים לְהַפְנִים בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל, שֶׁכָּל הַגָּבֹהַּ גָּבֹהַּ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה מַטָּה בְּיוֹתֵר, וְ'רָצוֹא' בְּלִי 'שׁוּב' הִיא מִיתָה. וְעַל זֶה בָּא צִוּוּי ה' אֶל מֹשֶׁה (וַיִּקְרָא טז ב), שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן – אוֹתִיּוֹת נִרְאֶה – וּבְכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא הַשְׂכָּלָה, לֵאמֹר: בִּשְׁבִיל לָבוֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ גַּם מִבֵּית לַפָּרֹכֶת, שֶׁהוּא לִפְנֵי הַצִּמְצוּם, יֵשׁ לָדַעַת שֶׁעַל הָאָרֹן – אוֹתִיּוֹת "נִרְאֶה", הַשְׂכָּלָה, יֶשְׁנָה "כַּפֹּרֶת", כַּוָּנָה שֶׁל הַסְתָּרָה, שֶׁזֶּהוּ "פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת", אֲשֶׁר עַל כֵּן [הָאָזְהָרָה] "וְלֹא יָמוּת", שֶׁלֹּא לְהִשָּׁאֵר בְּ'רָצוֹא' בִּלְבַד, "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת", הַצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן כַּוָּנָתוֹ הַגִּלּוּי, וְהַמָּבוֹא לְכָךְ הוּא הַ"וְאָל", בְּטוּל עַצְמִי, לְבַצֵּעַ אֶת מַה שֶּׁהַחֲסִידוּת מוֹרָה, לֹא אֶת מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל אוֹמֵר. אוֹ אָז – "יָבֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ".

יום שלישי

יום ששי כח אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲרֵינִי מוֹחֵל", וְכֵן "לַמְנַצֵּחַ גו' בְּבוֹא" – אֵין אוֹמְרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲבָל צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁאָר יָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן. בְּסִיּוּם הַגּ' פָּרָשִׁיּוֹת אוֹמְרִים תַּבֵּת "אֱמֶת". יַעֲלוּ חֲסִידִים – פַּעַם אַחַת, הִבֵּה מִטָּתוֹ – ג' פְּעָמִים, יְבָרֶכְךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתִקּוּן חֲצוֹת אֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ גו' בְּבוֹא" בַּיָּמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן.

יום ראשון — כח אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

"הָרַחֲמָן" דִּבְרִית מִילָה – אוֹמְרִים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאָל לערנען – (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): – דאָס איז פאר דער ישיבה.

תרגום

(מִשִּׂיחָה בִּסְעוּדַת בְּרִית מִילָה) : בִּבְרִית מִילָה אוֹמְרִים, "כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית, כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים". וְנוֹהֲגִים אֶצְלֵנוּ, שֶׁנּוֹתְנִים דְּמֵי קְדִימָה שֶׁהַיֶּלֶד יִלְמַד (וְנָתַן כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אַדְמוֹ"ר שְׁלִיטָ"א [אַדְמוֹ"ר מֹהוֹרַיי"צ נִשְׂמָתוֹ־עֵדֶן] סְכוּם מְסֻיָּם בְּאָמְרוֹ): זֶה עֲבוּר הַיְשִׁיבָה.

יום רביעי

שבת — כט אדר א, פרשת שקלים — ה'תש"ג

הַפְּטוֹרָה: וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע גו', וּמוֹסִיפִים פָּסוּק רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן שֶׁל הַפְּטוֹרַת מָחָר חֹדֶשׁ. מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה, יוֹם הִתְוַעֲדוּת.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ־קמד.
תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים.

ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב–רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאָס קען זאָגען א חסיד, וואָס האָט געדאָווענט און געטאָן אין עבודה דרייסיג יאָהר.

תרגום

בַּאֲמִירַת "לְחַיִּים" יֵשׁ שְׁתֵּי נֻסְחָאוֹת: א) "לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם", וְטַעַם הַבְּרָכָה – לִהְיוֹת כִּי בִּשְׁתִיַּת הַיַּיִן הַנִּזְכֶּרֶת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה הָיוּ תּוֹצָאוֹת לֹא טוֹבִים – "וַיָּחֶל נֹחַ גּוֹ'", וְעֵץ הַדַּעַת גֶּפֶן הָיָה, וְלָכֵן מְבָרְכִים שֶׁיַּיִן זֶה יִהְיֶה לְחַיִּים טוֹבִים.

ב) הָרַב הַמַּגִּיד מִמֶּעזֶרִיטְשׁ הָיָה עוֹנֶה "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה". פַּעַם בְּהִתְוַעֲדוּת שֶׁהָיָה נוֹכֵחַ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן, עָנָה רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה". אַחֲרֵי הַהִתְוַעֲדוּת שׂוֹחֲחוּ הַחֲסִידִים בְּטַעַם נֻסָּח זֶה, שֶׁשָּׁמְעוּהוּ אָז פַּעַם הָרִאשׁוֹנָה. אֶחָד הַחֲסִידִים אָמַר, אֲשֶׁר לִהְיוֹת כִּי נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד, וּבָעֲבוֹדָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת, לָכֵן זְקוּקִים לִבְרָכָה. וְהַנֻּסָּח הוּא "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה" – אוֹתִיּוֹת "לֵב־רַכָּה". הַ"צֶּמַח צֶדֶק" אָמַר עַל זֶה: זֹאת יָכוֹל לוֹמַר חָסִיד, שֶׁהִתְפַּלֵּל וְעָסַק בַּעֲבוֹדַת ה' שְׁלֹשִׁים שָׁנָה.

יום שני — כט אדר שני — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.
תהלים: קמ־קנ.
תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אאמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאַכען מיש לאין, פון די גשמיות מאַכען רוחניות. די עבודה מאַכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאַכען א כלי פאר רוחניות, דאָס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

תרגום

בְּאַחַת הַהִתְוַעֲדוּיוֹת אָמַר אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ]: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם וְכָל הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים מֵאַיִן לְיֵשׁ, וִיהוּדִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת מִ"יֵּשׁ" לְ"אַיִן", מֵהַגַּשְׁמִיּוּת לַעֲשׂוֹת רוּחָנִיּוּת. הָעֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת מִגַּשְׁמִיּוּת רוּחָנִיּוּת וְאֶת הַגַּשְׁמִי לַעֲשׂוֹת כְּלִי לְרוּחָנִיּוּת – זוֹהִי מַטָּלָה אִישִׁית. בָּזֶה מְחֻיָּב כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט.

יום ראשון — ל אדר א, ר"ח — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאַכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאַפּ טאָן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאָס אליין וואָס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואָס טו איך אויף דער וועלט?

תרגום

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] אָמַר: חָסִיד יוֹצֵר סְבִיבָה. אִם לֹא – עָלָיו לְפַשְׁפֵּשׁ בְּכָלָיו, מַה מָּצָאוּ הָאִישִׁי. וְדָבָר זֶה עַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵר סְבִיבָה – צָרִיךְ לְשָׁבְרוֹ [=אֶת רוּחוֹ] כְּקֵיסָם. וְעָלָיו לִשְׁאֹל אֶת עַצְמוֹ: מָה אֲנִי עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה?

יום חמישי

יום שלישי — א ניסן, ר"ח — ה'תש"ג

כָּל הַחֹדֶשׁ אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.
אַחַר אֲמִירַת הַנָּשִׂיא אוֹמְרִים "יְהִי רָצוֹן" הַנִּדְפָּס בְּסִדּוּר תּוֹרָה אוֹר, וְגַם כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם אוֹמְרִים אוֹתוֹ.

שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: א־ט.
תניא: אך מי . . . נג לי"ח.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] צִוָּה לְגִיסוֹ הָרַב מֹשֶׁה הוֹרְנִשְׁטַיין הַכֹּהֵן לֵאמֹר ה"יְהִי רָצוֹן" שֶׁאַחַר הַנָּשִׂיא, וְאָמַר לוֹ כִּי אֲפִלּוּ כֹּהֲן וְלֵוִי צָרִיךְ לְאָמְרוֹ, כִּי זֶה שַׁיָּךְ לְעַבּוּר.

יום שישי

יום רביעי **ב ניסן** **ה׳תש״ג**

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש״י.
תהלים: י״ז-יז.
תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה׳.

הִלּוּלָא שֶׁל כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַּׁ״בּ]. נִסְתַּלֵּק אוֹר לְיוֹם א, ב נִיסָן שְׁנַת תר״ף בְּרוֹסְטוֹב, וְשָׁם מְנוּחָתוֹ־כָּבוֹד.

מַאֲמָר הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר אָמְרוּ בָּרַבִּים, אַחֲרֵי הִסְתַּלְּקוּת אָבִיו: בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי דְּחַג הַסֻּכּוֹת תרמ״ג, וּמַתְחִיל ״כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ כוּ׳״. מַאֲמָר – בָּרַבִּים – הָאַחֲרוֹן בְּהֵיוֹתוֹ בְּעָלְמָא דֵּין – בְּסְעוּדַת פּוּרִים תר״ף, וּמַתְחִיל ״רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק גּוֹ׳ קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ״.

שבת קודש

יום חמישי **ג ניסן** **ה׳תש״ג**

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש״י.
תהלים: י״ח-כב.
תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ״ש לקמן.

מִשְׁעוּרֵי אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַּׁ״בּ]: בְּכָל יוֹם פָּרָשָׁה חֲמָשׁ עִם פֵּרוּשׁ רַשׁ״י. אֲמִירַת תַּנַּ״ךְ בְּעַל־פֶּה: פֶּרֶק אֶחָד מִתּוֹרָה, וְכֵן מִנְּבִיאִים, וְכֵן מִכְּתוּבִים. פֶּרֶק אֶחָד מִשְׁנָיוֹת. שִׁעוּר גְּמָרָא לְעִיּוּנִי – ב׳ דַּפִּים לְשָׁבוּעַ, שִׁעוּר לְמַגָּרֵס – ג׳ דַּפִּים לְיוֹם. שִׁעוּר בִּירוּשַׁלְמִי. גַּם שִׁעוּר – לֹא בְּכָל יוֹם – בְּפוֹסְקִים. בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה הָיָה מְסַיֵּם כָּל הַ׳מִּדְרָשׁ רַבָּה׳: לְוֶה בַּסְּדָרוֹת הָאֲרֻכּוֹת וּפוֹרֵעַ בַּקְּצָרוֹת.

המשך מעמוד 244

שֶׁלֹּא כְּמִדָּתָן שָׁרְיָין – ששתי הלחם מתירים להביא מנחה חדשה במקדש גם כשבאים שלא כסדרם, אם כן יקשה הביאור האחרון שהובא בדברי הברייתא, שהרי אף אם נאמר שהעומר בא מן החטים מכל מקום מַשְׁכַּחַת לָהּ – אפשר למצוא אופן שיהיו שתי הלחם המנחה הראשונה הבאה מן התבואה החדשה. כגון באופן **דְּמַקְרֵיב עוֹמֶר מֵהָנָךְ דְּאַשְׁרוּשׁ קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּכְתַר הָעוֹמֶר דְּאַשְׁתָּקַד** – שמקריב את מנחת העומר מאלו החטים שהשרישו קודם הקרבת שתי הלחם ולאחר הקרבת העומר של השנה הקודמת, **וְאילו את שְׁתֵּי הַלֶּחֶם** מקריב **מֵהָנָךְ דְּאַשְׁרוּשׁ קוֹדֶם לָעוֹמֶר דְּהַשְׁתָּא וּכְתַר שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאַשְׁתָּקַד** – מאלו החטים שהשרישו קודם הקרבת העומר של שנה זו ולאחר הקרבת שתי הלחם של השנה הקודמת.

כלומר, באופן שזרע חטים בחודש אייר, לאחר העומר וקודם שתי הלחם, וכן זרע חיטים בתמוז, לאחר שתי הלחם, ובשנה שלאחריה מביא את העומר מן החטים שנזרעו באייר, שהותרו למקדש על ידי שתי הלחם של השנה שעברה, ואילו את שתי הלחם של שנה זו מביא מן החטים שנזרעו בתמוז, נמצא, שאף שהעומר בא מן החטים של התבואה החדשה, מכל מקום אין הוא ראשון אלא לחטים שנזרעו קודם שתי הלחם של שנה שעברה והותרו על ידם, אבל שתי הלחם של שנה זו הם ראשונים לכל החטים שנזרעו אחר שתי הלחם של השנה שעברה, שעדיין לא הותרו לגבוה על ידי העומר של שנה זו, אלא רק על ידי שתי הלחם, ובכך מתקיימים דברי הכתוב ׳וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה׳, ואם כן מה ראיה יש מכאן שהעומר בא מן השעורים. אלא בהכרח צריך לומר, ששתי הלחם אינם מתירים שלא כסדרם, והחיטים שנזרעו בחודש אייר של שנה שעברה אינן מותרות לגבוה עד אחר שתי הלחם של שנה זו, ונמצא, שהעומר ושתי הלחם מתירים את אותן החטים, אלא שהעומר מתירם להדיוט ואילו שתי הלחם מתירים אותן לגבוה, ומעתה, אם יביא את העומר מן החטים של התבואה החדשה שוב אין שתי הלחם נקראים ׳מנחה חדשה׳.

דוחה הגמרא: **מִי סָבְרַת** – האם סובר אתה,

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ו אדר ~

מהותה של מלאכת הבערה

הלכות שבת פרק יב, הלכה א: הַמַּבְעִיר כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב; וְהוּא שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לָאֵפֶר.. הַמְחַמֵּם אֶת הַבַּרְזֶל כְּדֵי לְצָרְפוֹ בַּמַּיִם – הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַבְעִיר, וְחַיָּב.

פסק הרמב"ם (להלן פי"ח הי"א) שהמוציא אפר בשיעור שיש בו כדי לכסות דם ציפור קטנה חייב, אך המוציא בפחות מכך פטור כי אין בו כל חשיבות.

וצריך ביאור:

אם כן, מדוע המבעיר חייב אף בכל שהוא, למרות שאינו חייב אלא אם צריך לאפר, והרי מהבערת אש כל שהוא לא ייוצר אפר בשיעור כיסוי דם ציפור!

והביאור:

בהוצאה, המלאכה היא העברת החפץ מרשות לרשות ולכן אינו מתחייב אלא בהוצאת דבר בעל חשיבות שבכך יש משמעות למלאכה, אולם מלאכת הבערה במהותה שייכת לאש ולא לאפר, והתנאי "שיהא צריך לאפר" הוא משום שאין חייבים על מלאכה שנגרם על ידה קלקול ולא תיקון, ומאחר ובהבערה הדבר הנשרף מתקלקל ונכלה, הרי כדי שההבערה לא תיחשב קלקול צריך שיהיה למבעיר צורך באפר, ולשם כך די אפילו באפר כל שהוא (לבוש מרדכי שבת כט, ב).

ונחלקו הפוסקים במהותה של מלאכת הבערה, האם היא ביצירת האש או בכילוין החומר הנשרף. ואדמו"ר הזקן (או"ח סי' תצה ס"ב ובקו"א שם סק"ב) הוכיח מדברי הרמב"ם בסיום ההלכה "המחמם את הברזל הרי זה תולדת מבעיר" שהמלאכה היא ביצירת האש, שהרי בחימום ברזל לא נוצר אפר ואעפ"כ כתב הרמב"ם שזהו בכלל מלאכת הבערה. אך ה'אבני נזר' (או"ח סי' רלח) כתב שמהותה של המלאכה היא כילוין החומר, ולכן כתב הרמב"ם שחימום הברזל הוא תולדה של מבעיר ואינו אב המלאכה, וכדי שמעשה ייחשב כתולדה די שיהיה בו דמיון חיצוני למלאכה אע"פ שאין בו את מהותה העיקרית.

והגאון הרוגצ'ובי (שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי' לה) הוכיח כדברי אדמו"ר הזקן מדברי הרמב"ם שהמבעיר כל שהוא חייב, ואם המלאכה היא בדבר הנשרף מסתבר שהשיעור צריך להיות תלוי בכמות האפר או שלכל חפץ יהא שיעור בפני עצמו. ומאחר והרמב"ם כותב ששיעור הבערה של כל דבר הוא בכל שהוא, מוכח שמהותה של המלאכה היא בעצם יצירת האש, ומאחר ואף לאש קטנה ביותר יש חשיבות, המבעיר כל שהוא חייב.

~ יום שני כ"ז אדר ~

העומד ברשות היחיד ורוצה לשתות ברשות הרבים

הלכות שבת פרק טו, הלכה ב: לֹא יַעֲמֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים... אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, לַמָּקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בְּכֵלִים נָאִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם – גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יוֹצִיאֵם.

העומד ברשות אחת אסור לו להושיט ראשו לרשות אחרת ולשתות שם מכלי, גזירה שמא יביא את הכלי לרשות שנמצא בה ויעבור על איסור 'הוצאה', אך אם היטה לשם את רובו גופו אין חשש שיביא את הכלי לרשותו (עירובין צט, א).

ומבואר בגמרא שגזרו כן רק 'בחפצים הצריכים לו' ומפרש הרמב"ם שהיינו "כלים נאים" ובכלי שאינו חשוב לו לא חששו שיביאנו לרשותו.

ומוסיף ה'מגיד משנה': לדעת הרמב"ם, מותר לטלטל חפץ ברשות אחרת מזו שעומד בה, ורק לשתות שם אסור, כי בשתיה מקרב את המשקה לפיו ויש לחשוש שיביא אליו את הכלי. ולכן בהלכה הקודמת התיר לטלטל ברשות אחרת, ולא חילק בין הכלים.

אבל רש"י (שם, ד"ה בחפיצין) פירש ש'חפצים הצריכים לו' הכוונה למים שרוצה לשתות עכשיו, ובהם חששו שיעבירם מרשות לרשות.

והקשה על זה ה'מעשה רוקח': אם כן, למה אמרו "חפצים הצריכים לו" ולא "מים שהוא רוצה בהם"? ותירץ: כוונת הגמרא להשמיענו שגזרו לא רק במים שיש לו בהם צורך גדול עכשיו, אלא אסרו לטלטל ברשות אחרת גם חפצים המשמשים אותו.

וה'שלחן ערוך' (א"ח סי' שנ ס"א) הביא גם את דעת רש"י האוסר לטלטל ברשות אחרת כל דבר הצריך לו, וגם דעת הרמב"ם האוסר רק שתיה ב'כלים נאים'. ואדמו"ר הזקן (שם ס"ב) הביא להלכה רק את הדעה הראשונה ש"היא דעת רוב הפוסקים", שאסור לטלטל כל דבר שהוא צריך אותם במקומו, וכדוגמת שתיית המים, "שכיון שהוא צריך לאלו המים יש לחוש שמא ישכח ויביאם אליו, וכן כל כיוצא בזה" (ועיין בקו"א שם סק"א). וכן כתב ה'משנה ברורה' (שם סק"ח) בשם ה'אליה רבה', שהעיקר כסברא הראשונה.

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

החיוב במלאכת חורש

הלכות שבת פרק כ, הלכות א-ב: הַמְחַמֵּר אַחַר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא – פָּטוּר. וְהַלֹּא לָאו מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה, אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ, עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וּבְהֶמְתֶּךָ" – שֶׁלֹּא יַחְרֹשׁ בָּהּ, וְכֵיוָצֵא בַּחֲרִישָׁה; וְנִמְצָא לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.

מבאר ה'מגיד משנה':

המחמר בשבת אינו לוקה אף שהוא באיסור לאו ("לא תעשה כל מלאכה אתה... ובהמתך") כי לאו זה כולל מלאכה הנעשית על ידי האדם יחד עם הבהמה, כגון מלאכת חרישה. ואם כן, הרי זה 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין' שאין לוקים עליו (אם עשאה בלי התראה).

וצריך להבין: הרי שניים שעשו מלאכה פטורים (שבת ג, א), ולדעת רבי שמעון (שם צג, א) גם כשכל אחד מהם אינו יכול לעשות את המלאכה לבד אינם חייבים. ואם כן, מדוע החורש העושה את המלאכה בשותפות עם הבהמה חייב?

ומבאר ה'אגלי טל' (חורש ס"ק א):

אמנם שניים שעשו את המלאכה שניהם פטורים, אך היות והבהמה אינה יכולה לחרוש ללא האדם המוביל את המחרישה וגם האדם אינו יכול לחרוש לבדו – הרי זה כמלאכה הנעשית על ידי שניים ואף אחד מהם אינו יכול לעשותה לבדו ששניהם חייבים (לעיל פ"א הט"ז), ולכן האדם החורש חייב.

ואף לדעת רבי שמעון, שגם אם כל אחד לבדו אינו יכול לעשות את המלאכה, שניהם פטורים – יש לחייב את החורש, כי שניים שעשו את המלאכה פטורים כיון שאין לחייב שניים על מלאכה אחת, אבל החורש עם הבהמה, כיון שלא שייך חיוב אצל בהמה, הרי האדם החורש חייב.

ולדעת ה'מגיד משנה' זו שיטת הרמב"ם שמלאכת חורש נלמדת מהכתוב ("לא תעשה כל מלאכה אתה... ובהמתך") האוסר "מלאכות שהאדם והבהמה שותפין בהן". אך לדעת הרמב"ן (שבת קנג, ב) החורש בבהמתו אינו בכלל פסוק זה וחייב כי היא מלאכת האדם וכל המלאכה היא על שם האדם, והבהמה אינה אלא "ככלי ביד האומן, וכגרזן ביד החוצב".

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

כלים שנקנו מן הגוי – טבילתם בשבת

הלכות שבת פרק כג, הלכה ח: אָסוּר לְהַטְבִּיל כֵּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן כְּלִי.

כתב ה'מגיד משנה':

כשם שאסור להטביל בשבת כלים טמאים, כך אסור להטביל גם כלי סעודה שנקנו מן הגויים (הטעונים טבילה, הל' מאכ"א פי"ז ה"ג) "מפני שהוא כמתקן כלי". וכן דעת הרשב"א והרא"ש (הביאם הבית יוסף או"ח סי' שכג).

וה'בית יוסף' (שם) כתב כי מדברי הרמב"ם באיסור הטבלת כלים טמאים ביום טוב (הל' יו"ט פ"ד הי"ז) משמע שמותר להטביל כלים חדשים שנקנו מן הגוי. והוסיף הט"ז (שם סק"ח) שגם מלשון הרמב"ם כאן "אסור להטביל כלים טמאין בשבת" יש לדייק שרק כלים אלו שטבילתם מן התורה אסור להטביל בשבת כי זהו 'תיקון גמור', מה שאין כן כלים שנקנו מן הגוי שטבילתם מדרבנן, יש להתיר. וכדוגמת ההלכה (בהל' יו"ט שם הי"ח) בכלי שנטמא בוולד הטומאה שמן התורה הוא טהור וטבילתו מדרבנן – שמותר להטבילו ביום טוב.

וה'ביאור הלכה' (או"ח שם ד"ה מותר) ביאר:

אין לאסור טבילת כלי שנקנה מן הגוי משום שנראה כמתקן כלי. כי הטבילה אינה כדי לטהר מטומאה, אלא לפי שהכלי יצא מרשות הגוי ונכנס לקדושת ישראל. ובדומה לדברי הרמב"ם (בפירוש המשנה ביצה יז, ב) בכלי שהטבילו לשם חולין, שאסור להשתמש בו תרומה עד שיטבילו לשם תרומה,

ובכל זאת מותר להטביל טבילה זו ביום טוב כי הכלי טהור והטבילה אינה להסרת טומאה אלא לתוספת טהרה ואין זה נחשב כמתקן. וכך גם בכלי שנקנה מן הגוי – אם ישתמש בו בלי טבילה, אין המאכל נאסר בדיעבד כיון שהכלי לא נטמא ולכן הטבלתו (בשביל קדושת ישראל) אינה נחשבת 'תיקון'.

וה'שלחן ערוך' (או"ח סי' שכג ס"ז) הביא את שתי הדעות וכתב כי יש מתירים להטביל בשבת כלי חדש שנקנה מן הגוי ויש אוסרים. והוסיף: "ירא שמים יוצא את כולם ויתן הכלי לנכרי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, ואז אין צריך טבילה כלל" (כי הכלי טעון טבילה רק כשיצא מרשות הגוי ונכנס לקדושת ישראל).

~ יום חמישי א' ניסן ~

חינוך לקדושה

הלכות שבת פרק כד, הלכה יא: קָטָן שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁחִלֵּל מֵעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, אוֹ טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית – אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ. וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו, אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

מדברי הרמב"ם משמע שאם הקטן היה עושה מלאכה האסורה מן התורה היו בית דין מצווים להפרישו.

והקשה ה'מגיד משנה': מדוע? והרי פסק רבינו (הל' מאכ"א פי"ז הכ"ז) "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת אין בית הדין מצווין עליו להפרישו, לפי שאינו בן דעת"!

ובספר 'קובץ' על ה'יד החזקה' תירץ:

איסור שבת חמור משאר איסורי התורה שאף שאין בית דין מצווים להפריש את העובר על איסורי תורה – באיסור שבת שעונשו סקילה, מצווים להפרישו, כשם שהחמירו חז"ל ואסרו ליהנות מתבשיל שמתבשל בשבת, משום ש"איסורא דשבת שאני" (ביצה יז, ב).

והדברים אמורים רק במלאכה האסורה לכל הדעות ואין בה מחלוקת, כגון התולש מעציץ נקוב או המטלטל ארבע אמות ברשות הרבים, שבזה מצווים ב"ד להפרישו, אבל כאשר האיסור הוא מדרבנן כגון התולש מעציץ שאינו נקוב או מטלטל בכרמלית, אין בית דין מצווין להפרישו, ובנידון זה מדבר רבינו בהלכות שבת כאן.

ובהלכות מאכלות אסורות, שכתב הרמב"ם שאין מצווין להפריש את הקטן מעשיית מלאכה בשבת – הכוונה למלאכה שאיסורה אינה לכל הדעות, וכגון מלאכת כיבוי (בפי"ב ה"ז) שלא הצריך להפרישו ממלאכה זו, כי יש לצרף את דעת המתיר.

וה'כסף משנה' (וביתר הרחבה ב'בית יוסף' או"ח רס"י שמ"ג) **מבאר:**

דברי הרמב"ם "דבר שהוא משום שבות" לא נאמרו לענין בית דין (שבתחילת ההלכה) כי אכן בית דין אין מצווים להפרישו אף מאיסור תורה, וכמשמעות דבריו בהלכות מאכלות אסורות (שם), אלא הם מתייחסים לענין המובא בהמשך ההלכה ("אם הניחו אביו אין מוחין בידו"), שחובת האב מדין 'חינוך' למנוע מבנו להתרגל לדבר איסור וצריך "לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו לקדושה" (רמב"ם הל' מאכ"א שם הכ"ח).

~ יום שישי ב' ניסן ~

נאמנות אשה באיסורים

הלכות שבת פרק כח, הלכה יט: אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה – נֶאֱמָנִין לוֹמַר: 'עַד כָּאן תְּחוּם הַשַּׁבָּת'... שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהָקֵל, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁעוּר אַלְפַּיִם מִדִּבְרֵיהֶם.

מעשה בתינוק שנולד סמוך לזמן כניסת השבת והתעורר ספק האם נולד קודם השבת וזמן מילתו הוא ביום שישי או שנולד לאחר כניסת השבת וזמן מילתו בשבת הבאה. ויש לדון: האם ניתן לסמוך על אמירת האם או המיילדת שנולד לאחר כניסת השבת ולמול אותו בשבת?

וכידוע, בשונה מדיני ממונות שבהם נדרשים שני עדים לבירור העובדות, הרי בדיני איסור והיתר גם עד אחד נאמן להעיד על דבר אם הוא מותר או אסור, ואפילו עד הפסול לדיני ממונות ויש לדון האם גם אשה נאמנת על כך.

והנה, בהלכה זו נאמר שעבד או שפחה נאמנים להעיד על תחום שבת, משום שאיסור היציאה מחוץ לתחום אלפים אמה הוא מדרבנן (עירובין נח, ב), וכתבו התוספות (שפנט, א ד"ה ותחומין) שמכאן יש ללמוד כי על דין מדאורייתא אינם נאמנים, ומאחר ודין העבד כאשה מובן שאף האשה אינה נאמנת.

ולפי זה, גם אם האם אומרת בבירור שהתינוק נולד לאחר כניסת השבת אין למול אותו בשבת שהרי מדובר על ספק

איסור דאורייתא (כי אם נולד קודם השבת זמן מילתו הוא ביום שישי ואסור למול אותו בשבת)**ובזה אין האשה נאמנת.**

אך יש ראשונים הסוברים ששאה נאמנת אף על איסור מדאורייתא, ומכל מקום לגבי תחום שבת התירו רק משום שהאיסור הוא מדרבנן מאחר ומדידת התחום דורשת דקדוק ובקיאות יתירה ואם היה זה איסור מדאורייתא היה עלינו להחמיר ולחשוש שמא טעתה במדידה, אך בדבר שאינו דורש בקיאות גדולה, נאמנת אף בדין דאורייתא (תורת הבית להרשב"א ח"ב).

וכתבו האחרונים שכן היא גם דעת הרמב"ם שכתב בהלכות עדות (פ"הה"ג): "**וכן** כל מקום שנעד אחד מועיל אשה ופסול מעידין, חוץ מעד אחד של שבועה שאין מחייבין שבועה אלא בעדות עד כשר", הרי שמלבד עד אחד לשבועה (שהוא מדיני ממונות), לכל שאר הדינים א.שה נאמנת ובכלל זה איסורים מדאורייתא (ראה דברי אמת שם).

~ שבת קודש ג' ניסן ~

האם צריך עירוב כדי להוציא מבית לבית?

הלכות עירובין פרק א, הלכה ה: לְפִיכָךְ תִּקֵּן, שֶׁכָּל רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁתֶּחְלַק בְּרֵיוּרִין, וְיֹאחַז כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּהּ רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְיִשָּׁאֵר מִמֶּנָּה מָקוֹם בִּרְשׁוּת כֻּלָּן, וְיַד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּגוֹן הֶחָצֵר לַבָּתִּים... יִהְיֶה אָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת שֶׁחָלַק לְעַצְמוֹ לִרְשׁוּת שֶׁיַּד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ... עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּן, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל רְשׁוּת הַיָּחִיד.

ה'תוספות יום טוב' (עירובין פ"ז מ"א) מדייק מדברי הרמב"ם שתקנת עירוב היתה רק בבתים שיש להם חצר משותפת, כי הבתים הם רשות היחיד והחצר המשותפת היא כעין רשות הרבים, והעירוב הוא "כדי שלא יטעו העם ויאמרו" כשם שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות המשותפת כך מותר להוציא לרשות הרבים, אבל להוציא מבית לבית שלא דרך חצר משותפת מותר ללא עירוב.

ולכאורה הרי זה היפך דברי הגמרא (שם עו, ב) שאפילו כדי לטלטל מבית לבית דרך חלון (ואפילו בין שני חדרים בבעלות שני אנשים שונים) צריך עירוב!

ומבאר:

לשיטת הרמב"ם אכן התקנה לא היתה אלא על הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד המשותפת לרבים, אלא שאחר כך גזרו חכמים גם על הוצאה מרשות אדם אחד לרשות אדם אחר.

וכן כתבו להלכה ה'מגן אברהם' (א"ח סי' שסו סק"א) ואדמו"ר הזקן (שם) ש"אפילו מבית לבית שלא בדרך החצר אסור לטלטל בלי עירוב, שעשו סייג לתורה להרחיק שלא להוציא מרשות של זה לרשות של זה אע"פ ששתיהן רשות היחיד".

ואף שיש סוברים (ראה 'קובץ על יד החזקה' כאן) שהגזירה היתה רק על הוצאה מרשות היחיד לרשות משותפת שהיא כעין רשות הרבים – כבר כתב ה'ביאור הלכה' (סי' שעג ס"ג ד"ה או) שהלכה היא 'מגן אברהם' ואדה"ז ועוד, שאסרו לטלטל אף מבית של יחיד לבית של יחיד שלא דרך החצר. ולדעת הרשב"א (עבודת הקודש שער ג ס"ט) אדרבה, "עיקר הגזירה היתה מבית לבית ואחר כך הוסיפו דאפילו מבית לחצר אסור".

המשך ביאור למס' מנחות ליום שישי עמ' א

1 תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם דין זה. **אֲפִילּוּ בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים**
2 **הֵאִיר מִזְרָח מַתִּיר** – אור הבוקר מתיר באכילת התבואה החדשה,
3 אף שעדיין לא קרב העומר.
4 מקשה הגמרא: **וְהָכְתִיב** (שם) 'וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד
5 עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה **עַד הֲבִיאֲכֶם**', ומשמע שאין מותרים לאכול מן
6 התבואה החדשה עד שעת הקרבת העומר. מתרצת הגמרא:
7 **לְמִצְוָה** – לא נאמר מקרא זה, 'עד הביאכם', אלא ללמדנו שיש
8 מצוה להמתין עד הקרבת העומר, ולא לאכול קודם לכן מן
9 התבואה החדשה, אבל הלאו לא נאמר אלא במי שאוכל קודם
10 שהאיר היום.
11 שבה הגמרא ומקשה: והרי שנינו במשנתינו **שֶׁמִּשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר הוּתַּר**
12 **הֶחָדָשׁ מִיָּד** באכילה, ומשמע מכך שקודם לכן אסור היה לאוכלו.
13 מתרצת הגמרא: **לְמִצְוָה** – אף משנתינו אין כוונתה שהאוכל
14 מקודם לכן עובר בלאו, אלא שיש מצוה להמתין עד הקרבת
15 העומר.
16 שבה הגמרא ומקשה: והרי שנינו (להלן ע"ב) **שֶׁהָעוֹמֶר הָיָה מַתִּיר** את
17 אכילת התבואה החדשה **בַּמְּדִינָה**, ואילו **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם** הבאים
18 בעצרת היו מתירים את הבאת החדש **בַּמִּקְדָּשׁ**, כלומר, שהיו
19 מתירים להביא משם ואילך מנחות מן התבואה החדשה. ומשמע
20 מדברי המשנה שקודם הבאת העומר אסור לאכול מן התבואה
21 החדשה. מתרצת הגמרא: **לְמִצְוָה** – אף משנה זו אין כוונתה לאסור
22 בלאו את האכילה קודם הבאת העומר, אלא האוכל משעה
23 שהאיר היום אינו עובר בלאו, ומכל מקום מצוה יש בדבר להמתין
24 עד שעת הקרבת העומר.

~ יום ראשון כ"ו אדר ~

הִלְכוֹת שַׁבָּת

פֶּרֶק יב

דיני שלוש המלאכות האחרונות מל"ט המלאכות – מבעיר, מכבה ומוציא מרשות לרשות.

א. הַמַּבְעִיר • כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב[א]; וְהוּא [-ובלבד] שֶׁיִּהְיֶה צָרִיךְ לְאֶפֶר; אֲבָל אִם הִבְעִיר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְהַמַּבְעִיר • גְּדִישׁוֹ [-תבואתו] שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ הַשּׁוֹרֵף דִּירָתוֹ - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַשְׁחִית; מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהִנָּקֵם מִשּׂוֹנְאוֹ, וַהֲרֵי נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ וְשָׁכְכָה חֲמָתוֹ, וְנַעֲשֶׂה כְּקוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ אוֹ בַּחֲמָתוֹ, שֶׁהוּא חַיָּב, וּכְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּשָׁעַת מְרִיבָה - שֶׁכָּל אֵלּוּ מְתַקְּנִין הֵן אֵצֶל יְצָרָן הָרַע. וְכֵן הַמַּדְלִיק אֶת הַגֶּדֶר אוֹ אֶת הָעֵצִים, בֵּין לְהִתְחַמֵּם בֵּין לְהָאִיר - הֲרֵי • זֶה חַיָּב. הַמְחַמֵּם אֶת הַבַּרְזֶל כְּדֵי לְצָרְפוֹ [=לחזקו] בַּמַּיִם - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַבְעִיר, וְחַיָּב.

א) אולם המבעיר אש על מנת לבשל תבשיל חייב דווקא אם בישל כגרוגרת כמבואר בפרק ט.

ב. הַמְכַבֶּה כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. אֶחָד [-בין] הַמְכַבֶּה אֶת הַגֶּדֶר, וְאֶחָד הַמְכַבֶּה אֶת הַגַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֶּה גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת, פָּטוּר[ב]; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְצָרֶךְ - חַיָּב, [משום] שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבַּרְזֶל עוֹשִׂים, מְחַמִּין אֶת הַבַּרְזֶל עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה גַּחֶלֶת, וּמְכַבִּין אוֹתוֹ בַּמַּיִם כְּדֵי לְחַסְּמוֹ [=לחזקו]; וְזֶה • הוּא [-דבר זה נקרא] לְצָרֶךְ, שֶׁהֶעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חַיָּב, וְהוּא תּוֹלֶדֶת הַמְכַבֶּה. וּמֻתָּר לְכַבּוֹת גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶזְקוּ בָּהּ רַבִּים[ג]. הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַנֵּר הַדָּלוּק, חַיָּב מִשּׁוּם מַבְעִיר; וְהַמְסַתֵּפֵק [=נוטל] מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר, חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה[ד].

ב) אבל אסור לעשות כך מדרבנן. ג) כי כיבוי גחלת של מתכת אסור רק מדרבנן כמבואר בתחילת ההלכה, והם לא אסרו את הכיבוי כאשר עלול להיגרם נזק לרבים. ד) כי הוא ממהר את כיבוי הנר ומחליש את אורו.

ג. דְּלֵקָה • שֶׁנָּפְלָה [-שריפה שפרצה] בְּשַׁבָּת - הַמְכַבֶּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אִבּוּד [-הפסד] הַמָּמוֹן, חַיָּב; [משום] שֶׁאֵין אִבּוּד הַמָּמוֹן דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֶלָּא אִבּוּד נְפָשׁוֹת. לְפִיכָךְ, יֵצְאוּ בְּנֵי אָדָם [ממקום השריפה] כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, וְיַנִּיחוּ הָאֵשׁ תְּלַהֵט [-בוערת], וַאֲפִלּוּ [אם] שׁוֹרֶפֶת כָּל הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ.

ד. וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רֵיקָנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר הַדְּלֵקָה. אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם - עוֹשִׂין מֵהֶן מְחִיצָה, אַף עַל פִּי שֶׁוַּדַּאי מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין[ה]; [משום] שֶׁגָּרַם כִּבּוּי, מֻתָּר. וְכוֹפִין [-מניחים] קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֶּאֱחֹז [האש] בַּקּוֹרָה.

ה) הכלים יישברו ויכבו את השריפה.

ה. תֵּבָה [-ארון] שְׁדָה וּמִגְדָּל [-ארון גבוה] שֶׁאָחַז בָּהֶן

השגת הראב"ד

א וזה . . **המכבה** א"א כמה מעורבבין דבריו, ואם הוא מכבה למה אינו חייב אע"פ שאינו מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו לא יהא צריך לצרופו והא איהו כר' יהודה ס"ל, ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ והלא בשתיהם לדבריו יש משום מבעיר ומשום מכבה ובפרק מילה (שם שבת קלד) אמרינן ממתקין את החרדל בגחלת של מתכת בי"ט אבל לא בגחלת של עץ, ועוד דבמסכת יומא (לד) אמרינן צירוף דרבנן הוא וחיובא ליכא וביום הכפורים שרינן ליה בטבילת כ"ג משום מצוה ואפילו לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור.

השגת הראב"ד

המבעיר . . **לאפר** א"א ואם הבעיר תחת תבשילו חייב שתים.

השגת הראב"ד

והמבעיר . . **הרע** א"א כל זה הבל ורעות רוח.

השגת הראב"ד

חרי . . **וחייב** א"א ולמה לא משום מבשל כמו סיכתא לאתונא דמרפא רפי והדר קמיט (שבת עד), והמחמם את הגחלת והמצרפו במים אינו מכבה אבל הוא מכה בפטיש שגומר את חסומו מ"מ חיוב אין בו דצרוך דרבנן הוא.

השגת הראב"ד

דליקה . . **חייב** א"א חיוב אין כאן כר' שמעון משום דאינו צריך לפחם שלו.

והוא . . לאפר: צע"ק מהלכה ט' דהמוחק אות א' על מנת לכתוב חייב, דמשמע שאופן מציאות הכתב לא נוגע לחיוב – לקו"ש ח"ב ע' 675. **והוא . . לאפר:** מדוע פותחת ההלכה בתנאי זה דווקא? – לקו"ש חל"ו ע' 187. הלימוד מהלכה זו בעבודת ה' – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 226.

הָאוּר [-האש] - מֵבִיא עוֹר גְּדִי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁאֵין הָאוּר מְלַהֶטֶת אוֹתָן [-נאחזת בהם], וּפוֹרְשׂוֹ עַל הַקָּצֶה [של הארון] שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׂרַף, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר לוֹ הָאֵשׁ.

ו. טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר, פּוֹשְׁטָהּ[ו] וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ; וְאִם כָּבְתָה, כָּבְתָה[ז]. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוּר, פּוֹשְׁטוֹ [-פותחו] וְקוֹרֵא בּוֹ; וְאִם כָּבָה, כָּבָה. וְנוֹתֵן מַיִם מִן הַצַּד[ח] שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְלֵית בּוֹ הָאוּר; וְאִם כָּבְתָה, כָּבְתָה. שָׁכַח • נֵר דָּלוּק עַל גַּבֵּי הַטַּבְלָה [-לוח עץ], נוֹעֵר אֶת הַטַּבְלָה וְהוּא נוֹפֵל; וְאִם כָּבָה, כָּבָה; אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ [שם] מִבָּעֶרֶב - אַף עַל פִּי שֶׁכָּבָה, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ו) פורס את הטלית. ז) כי גרם כיבוי מותר. ח) של הטלית או של ספר התורה.

השגת הראב"ד
שכח . . הטבלה א"א הא לייט עלה רב דפסיק רישיה ולא ימות הוא.

באחד מספרי ההשגות מצאנו:
שכח . . הטבלה א"א בהא כבוד הרב יהא מונח במקומו דלא אתמר (שבת קכ) לייט עליו רב אהא אלא אנר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבה כבה והוא דמסיק בגמ' דהוי פסיק רישיה, מיהו מקשה הוא דקשיא לן בנר שעל גבי טבלא נמי אמאי לא הוי פסיק רישא (ומשני) [ומשנינן] דלא ניחא ליה משום שנשפך השמן אי נמי בנר של שעוה דלא כבי, (לייט עלה רב דפסיק רישיה ולא ימות הוא).

ז. נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת [שריפה] - אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כַּבֵּה' וְ'אַל תְּכַבֶּה', מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ [של הגוי] עָלֵינוּ [-באחריות יהודים]. אֲבָל [יהודי] קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה עוֹשֶׂה עַל דַּעַת [-בשביל] אָבִיו; אֲבָל מִדַּעַת עַצְמוֹ, אֵין בֵּית דִּין מְצֻוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ. וּבִדְלֵקָה הִתִּירוּ לוֹמַר[ט]: 'כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד'[י].

ט) בפני גויים. י) כדי לגרום לגויים לכבות את השריפה.

ח. הַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, מְלָאכָה מֵאֲבוֹת הַמְּלָאכוֹת הִיא. וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר זֶה, עִם כָּל גּוּפֵי [-מצוות ה]תּוֹרָה, מִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי נֶאֶמְרוּ - הֲרֵי הוּא אוֹמֵר [-נאמר] בַּתּוֹרָה[9]: "אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ [-המשכן], וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא"[יא]; הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַהֲבָאָה[יב] - 'מְלָאכָה' קוֹרֵא אוֹתָהּ. וְכֵן לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[יג], שֶׁהַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע [-במשך ארבע אמות] - הֲרֵי הוּא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְחַיָּב.

יא) בני ישראל לא הביאו עוד נדבות למשכן וממילא הפסיקו להעביר דברים מהאוהלים שלהם, שהיו רשות היחיד, לרשות הרבים. יב) הוצאה מרשות לרשות. יג) במסורת שהתקבלה ממשה רבינו.

ט. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב, עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּשִׁעוּר הַמּוֹעִיל[יד], מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד; וְיַעֲקֹר [=יגביה] מֵרְשׁוּת זוֹ, וְיַנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה. אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר, אוֹ שֶׁהוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר. וְכֵן הַמַּעֲבִיר מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲקֹר כַּשִּׁעוּר מִצַּד זֶה, וְיַנִּיחוֹ בְּצַד אַחֶרֶת.

יד) המבואר בפרק יח.

י. הַזּוֹרֵק [חפץ] מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, אוֹ הַמּוֹשִׁיט [מרשות לרשות] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב[טו]. וְכֵן הַזּוֹרֵק אוֹ הַמּוֹשִׁיט מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב. וְהַזּוֹרֵק כִּלְאַחַר יָד[טז], פָּטוּר[יז].

טו) משום שכך עשו הלויים בפירוק המשכן ובנייתו במסעות בני ישראל במדבר. טז) מאחורי כתפו. יז) כי אין זו דרך זריקה.

יא. הַמּוֹצִיא מִקְצָת הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת מִשְּׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה[יח] - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ, מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ. קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה חֲפָצִים, אֲפִלּוּ מְלֵאָה [גרעיני] חַרְדָּל, וְהוֹצִיא רֻבָּהּ מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה[יט]. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לָזֶה. [משום] שֶׁהַכְּלִי מֵשִׂים [=מחשיב את] כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּחֵפֶץ אֶחָד.

יח) מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. יט) בפעם אחת. אך אם הניח את הקופה לאחר שהוציא את רובה מרשות לרשות, ולאחר מכן הגביה אותה שוב והוציא את כולה — פטור, משום שלא הוציא את החפץ מרשות לרשות בפעם אחת, ובכל פעם הייתה חצי הוצאה.

יב. הַמּוֹצִיא בֵּין בִּימִינוֹ, בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ חֵיקוֹ [-תחת ידו], אוֹ שֶׁיָּצָא בְּמָעוֹת צְרוּרִין לוֹ בִּסְדִינוֹ [-קשורים בבגדו] - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן הַמּוֹצִיא עַל כְּתֵפוֹ - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשֹּׂאוֹי לְמַעְלָה [-גבוה יותר] מֵעֲשָׂרָה [טפחים] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[כ];

9. שמות-ויקהל, לו, ו.

[משום] **שֶׁכֵּן הָיָה מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת בַּמִּשְׁכָּן לְמַעְלָה מֵעַשָּׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר[10]: "בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ"[כא]; וְכָל הַמְּלָאכוֹת, מִמִּשְׁכָּן לוֹמְדִין אוֹתָן[כב].**

כ) ושטח זה אינו נחשב כרשות הרבים, כמבואר בפרק יד. כא) כל אדם חייב בהוצאה על הכתף למרות שזו דרך הוצאה של סבלים בלבד. הטעם לכך הוא, משום שמשא בני קהת נקרא בתורה עבודה, ובלשון הפסוק – "עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו". כב) כמבואר בפרק ז.

יג. אֲבָל הַמּוֹצִיא לְאַחַר [-על גב] **יָדוֹ, בְּפִיו[כג], וּבְמַרְפֵּקוֹ, בְּאָזְנוֹ, וּבִשְׂעָרוֹ, וּבְכִיס שֶׁתָּפוּר בְּבִגְדּוֹ וּפִי** [=פתח] **הַכִּיס לְמַטָּה[כד], בֵּין בֶּגֶד וּבֶגֶד, בְּפִי בִּגְדּוֹ, בְּמִנְעָלוֹ, וּבְסַנְדָּלוֹ - פָּטוּר,** [משום] **שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.**

כג) מדובר שהוציא חפץ בפיו, אך אם הוציא דבר מאכל בפיו חייב. כד) אף אם החפץ לא יכול ליפול מהכיס.

יד. הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ [-משא] **עַל רֹאשׁוֹ - אִם הָיָה מַשָּׂאוֹ כָּבֵד, כְּגוֹן שַׂק מָלֵא אוֹ תֵּבָה וּמִגְדָּל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהוּא מֵשִׂים עַל רֹאשׁוֹ וְתוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ[כה] - חַיָּב;** [משום] **שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא** [את המשא] **עַל כְּתֵפוֹ אוֹ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֵפֶץ קַל, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ בֶּגֶד אוֹ סַכִּין אוֹ סֵפֶר עַל רֹאשׁוֹ, וְהוֹצִיאוֹ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בְּיָדָיו - חֲרֵי זֶה פָּטוּר;** [משום] **שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין,** [מכיוון] **שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לְהוֹצִיא הַחֲפָצִין מֻנָּחִין עַל רָאשֵׁיהֶן.**

השגת הראב"ד
המעביר . . חייב א"א אין זה הפירוש נכון למה שאמרו (שבת ט) דרך עליו אלא כך פירושו האדם עומד במקומו ונוטל חפץ מצד ימינו ומניחו בצד שמאלו לסוף ארבע אמות אע"פ שכשהגיע כנגד עצמו הרי הוא כמי שהניחו באמצע שהוא מקום פטור כיון שלא הניחו חייב, ואם הניחו או שעכבו בידו שם מעט פטור כמו שאמרו אדם עומד על האסקופה נוטל מבעה"ב וכו'.

הַמַּעֲבִיר • חֵפֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ [-מעל ראשו]**, חַיָּב.**

כה) מחזיק בידיו את המשא שנמצא על ראשו.

טו. מֶתֶר • לְאָדָם לְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּתוֹךְ [שטח של] **אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן; וְיֵשׁ** [-מותר] **לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמִּרְבָּע הַזֶּה. וּבָאַמָּה שֶׁלּוֹ מוֹדִדִין לוֹ[כו]; וְאִם הָיָה נָגֵס** [=גמד] **בְּאַבָּרָיו, נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּבִינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם[כז]. וּמִפִּי הַקַּבָּלָה[כח] אָמְרוּ, שִׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה[11] "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו" - [הכוונה היא] שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל** [אדם] **חוּץ לְמִרְבָּע זֶה; אֲבָל בְּמִרְבָּע זֶה, שֶׁהוּא כְּמִדַּת אֹרֶךְ הָאָדָם כְּשֶׁיִּפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו** [לצדדים] **- בּוֹ בִּלְבַד יֵשׁ לוֹ לְטַלְטֵל.**

כו) אמה היא אורך היד של האדם מהמרפק עד סוף כף היד, ולכל אדם מודדים באמה שלו. ולכן, אדם גבוה שד' האמות שלו גדולות יותר יכול לטלטל בשטח גדול יותר. כז) אמה ממוצעת שהיא באורך שישה טפחים (48 ס"מ). כח) מסורת ממשה רבינו על פירוש הפסוקים.

טז. הָיוּ שְׁנַיִם, מִקְצָת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה[כט] - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בָּאֶמְצַע[ל], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה [-אחד מהם] **מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ[לא]; וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהָאֶמְצָעִי מֻכְלָע בֵּינָתַיִם[לב] - הוּא מֵתֵר עִמָּהֶם[לג] וְהֵם מֻתָּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה[לד].**

כט) שני אנשים העומדים במרחק שש אמות זה מזה, ולכל אחד מהם יש מאכל הנמצא בתוך ארבע אמותיו. ל) בשתי האמות האמצעיות, בהן שניהם מותרים לטלטל. לא) כי חברו נמצא מחוץ לארבע אמותיו. לב) שלושה אנשים העומדים בשטח של שמונה אמות. שניים מהם עומדים בשני קצוות השטח, והשלישי עומד באמצע. לג) מותר לאדם האמצעי להביא להם דברים משום שהוא נמצא בתוך הד' אמות שלהם. לד) כי המרחק ביניהם גדול מארבע אמות.

יז. לְפִיכָךְ, מֵתֵר לְאָדָם לַעֲקֹר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁעִמּוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת[לה]; וְכֵן חֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ הָאַחֵר שֶׁבְּצִדּוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה [אנשים]**; וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחֵפֶץ הוֹלֵךְ** [-עובר] **כַּמָּה מִילִין** [-קילומטרים] **בְּשַׁבָּת - מֻתָּר,**

השגת הראב"ד
מפני . . שלו א"א כל זה לא התירו אלא במקום הדחק.

מִפְּנֵי • שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לֹא טִלְטֵל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ[לו].

לה) מכיוון שמותר לטלטל חפץ ברשות הרבים בתוך ארבע אמות. לו) היתר זה נאמר רק כאשר הטלטול הוא תמיד

מותר . . אמות א"א והוא שיהא לשם מקום קביעות כגון ששבת שם או שיצא חוץ לתחום בין לאנסו בין לרצונו.

10. במדבר-נשא, ז, ט. **11.** שמות-בשלח, טז, כט.

ברשות הרבים, אך מרשות אחת לרשות שנייה אסור לטלטל אף פחות מארבע אמות.

יח. הוֹאִיל [-מכיוון] וְיֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְטַלְטֵל בְּכָל הַמֵּרֻבָּע שֶׁהוּא [בגודל] אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, נִמְצָא מְטַלְטֵל [את החפץ] בְּאֹרֶךְ אֶלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע זֶה, חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה[לז]. לְפִיכָךְ, אֵין הַמַּעֲבִיר אוֹ הַזּוֹרֵק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲבִיר חוּץ לְחָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה[לח]. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ 'מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע', אוֹ 'הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב' - הוּא מִתְּחִלַּת הָאֲלַכְסוֹן שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, עַד סוֹפוֹ; וְאִם הֶעֱבִיר פָּחוֹת מִזֶּה, פָּטוּר[לט].

לז) כל ריבוע בגודל אמה על אמה, אורך הקו האלכסוני שלו הוא אמה ושתי חמישיות. בהתאם לכך, בריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, אורך הקו האלכסוני הוא חמש אמות ושלוש חמישיות. לח) כאשר החפץ כולו הועבר בשיעור זה, כמבואר בהלכה יא. לט) אך אסור להעביר או לזרוק חפץ אף ממרחק ארבע אמות, כמבואר בהלכה הבאה.

יט. נִמְצָא כָּאן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת. כֵּיצַד? הָעוֹקֵר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים מִמָּקוֹם זֶה [-מסויים], וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אִם • הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, הֲרֵי זֶה מַתָּר; הָיָה בֵּינֵיהֶן יָתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וַעֲדַיִן הֵן [-שני המקומות] בְּתוֹךְ חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה, פָּטוּר [אבל אסור]; הָיָה • בֵּינֵיהֶן חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה בְּשָׁוֶה [-בדיוק] - הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁהֲרֵי הֶעֱבִיר הַחֵפֶץ חוּץ לַאֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע.

השגת הראב"ד
אם. . מותר א"א כל זה במקום הדחק.

השגת הראב"ד
היה . . אמות א"א זה אינו מחוור במקום הדחק אמאי אסור.

פֶּרֶק יג

כללי החיוב בהוצאה מרשות לרשות.

א. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אוֹ הַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲקֹר [-יגביה את החפץ] מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, וְיָנִיחַ [את החפץ] עַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה [טפחים] עַל אַרְבָּעָה.

ב. יָדוֹ שֶׁל אָדָם, חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה[א]; לְפִיכָךְ, אִם עָקַר הַחֵפֶץ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וְהִנִּיחוֹ בְּיַד אָדָם אַחֵר הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב. וְכֵן אִם הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשׁוּיוֹת אֵלּוּ, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְעָקַר הַחֵפֶץ מִמֶּנָּה, אוֹ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בָּהּ, וְהֶחְזִיר יָדוֹ אֵלָיו [-לרשות השנייה] - חַיָּב; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַחֵפֶץ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא בְּיָדוֹ, הֲרֵי הוּא כְּמַנָּח בָּאָרֶץ.

א) היד נחשבת כמקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. הסיבה לכך היא, משום שהיד משמשת לאחיזת חפצים וניתן לאחוז בה חפצים גדולים.

ג. הָיָה אוֹכֵל וְיָצָא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת [תוך כדי האכילה], וְחָשַׁב לְהוֹצִיא הָאֹכֶל שֶׁבְּפִיו מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ מְשִׁימָה פִּיו מָקוֹם[ב], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשׁוּיוֹת אֵלּוּ, וְהִשְׁתִּין מַיִם אוֹ רָקַק [=ירק] בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי עָקַר מֵרְשׁוּת, וְהִנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ עוֹשָׂה אוֹתוֹ [-מחשיבה את המעשה] כְּאִלּוּ עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם [של ארבעה על ארבעה]. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וּפִי אַמָּה בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתִּין בָּהּ - פָּטוּר.

ב) המחשבה מחשיבה את הפה למקום שיש בו ארבעה על ארבעה.

ד. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשׁוּיוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל מִשָּׁם מַיִם מֵעַל גַּבֵּי גֲּמָּה מְלֵאָה מַיִם, וְהוֹצִיאָן - חַיָּב[ג]; [משום] שֶׁהַמַּיִם כֻּלָּן, כְּאִלּוּ הֵן מֻנָּחִין עַל הָאָרֶץ. אֲבָל אִם הָיָה כְּלִי צָף עַל גַּבֵּי הַמַּיִם, וּפֵרוֹת עַל גַּבֵּי הַכְּלִי, וּפָשַׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפֵּרוֹת, וְהוֹצִיא - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי לֹא נָחוּ הַפֵּרוֹת עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מְקוֹם אַרְבָּעָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת [עצמם] צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְהוֹצִיאָן - שֶׁהוּא פָּטוּר[ד]. וְכֵן אִם הָיָה שָׁמֶן צָף עַל גַּבֵּי הַמַּיִם, וְקָלַט [=תפס] מִן הַשֶּׁמֶן, וְהוֹצִיאוֹ - פָּטוּר.

ג) אף אם המים זורמים. ד) משום שפירות הנמצאים על המים לא נחשבים מונחים.

ה. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁאֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲקֹר וְיַנִּיחַ; אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר - פָּטוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד

בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשֵׁיוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְחִפֶּךָ בְּיָדוֹ, וּנְטָלוֹ אֶחָד מִמֶּנּוּ; אוֹ שֶׁנָּתַן אֶחָד לְיָדוֹ חִפֶּךָ, וְהֶחְזִיר יָדָיו אֲלָיו - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה [-אחד מהם] עָקַר, וְזֶה הִנִּיחַ.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[ה]? בְּשֶׁהָיְתָה יָדוֹ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה [טפחים]; אֲבָל אִם הָיְתָה יָדוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ [את החפץ] בָּאָרֶץ, וְחַיָּב.

ה) שהאדם פטור אם העביר חפץ בידו לרשות אחרת ואדם אחר לקח את החפץ מידו.

ז. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשֵׁיוֹת אֵלּוּ, וּפָשַׁט חֲבֵרוֹ יָדוֹ מֵרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל חֵפֶץ מִיַּד זֶה [-האדם] הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וְהִכְנִיסוֹ אֶצְלוֹ; אוֹ שֶׁהוֹצִיא [חברו] חֵפֶץ מֵאֶצְלוֹ, וְהִנִּיחוֹ בְּיַד זֶה הָעוֹמֵד - זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ נָתַן בְּיָדוֹ, אוֹ נָטַל מִיָּדוֹ; וַחֲבֵרוֹ חַיָּב - שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ.

ח. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשֵׁיוֹת אֵלּוּ, וְנָתַן חֲבֵרוֹ חֵפֶץ בְּיָדוֹ אוֹ עַל גַּבָּיו, וְיָצָא בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְעָמַד [-עצר] שָׁם - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁעֲקִירַת גּוּפוֹ בְּחֵפֶץ שֶׁעָלָיו, כַּעֲקִירַת הַחֵפֶץ מֵאוֹתָהּ רְשׁוּת; וַעֲמִידָתוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ [ברשות השנייה], כְּהַנָּחַת הַחֵפֶץ בַּקַּרְקַע שֶׁעָמַד בָּהּ.

לְפִיכָךְ, אִם יָצָא בַּחֵפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ, אוֹ עַל גַּבָּיו, וְלֹא עָמַד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, אֶלָּא חָזַר וְנִכְנַס [לרשות הראשונה] וְהוּא [-החפץ] בְּיָדוֹ - אֲפִלּוּ יָצָא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, עַד שֶׁיֵּצֵא הַיּוֹם [-יצאה שבת] - פָּטוּר; לְפִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ. וַאֲפִלּוּ עָמַד לְתַקֵּן [=לסדר] הַמַּשּׂאוֹי עָלָיו [ברשות השנייה], עֲדַיִן פָּטוּר הוּא - עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ.

ט. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפוֹ - רָץ בָּהּ אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד; וְהוּא [-ובלבד], שֶׁיִּהְיֶה רָץ בָּהּ; אֲבָל אִם הָלַךְ מְעַט מְעַט - הֲרֵי זֶה כְּעוֹקֵר וּמַנִּיחַ, וְאָסוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם [-נכנסה השבת], וַחֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפוֹ - רָץ בָּהּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וְזוֹרְקָהּ שָׁם כְּלַאַחַר יָד [-בשינוי].

י. עָקַר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָלַךְ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד, וְחָזַר וְהָלַךְ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד - אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָמַד לָנוּחַ; אֲבָל אִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, הֲרֵי זֶה כְּמְהַלֵּךְ, וּכְשֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, חַיָּב; וְהוּא שֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת לָנוּחַ, אֲבָל אִם יַעֲמֹד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, עֲדַיִן הוּא כְּמְהַלֵּךְ, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ חוּץ לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת.

ו) כפי שמבואר בהלכה ח' לגבי מוציא מרשות לרשות.

יא. הָיָה קָנֶה [-מקל ארוך] אוֹ רֹמַח [-מוט ברזל] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מֻנָּח עַל הָאָרֶץ, וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה הָאֶחָד, וְהָיָה הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי מֻנָּח בָּאָרֶץ, וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו, וְחָזַר וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה שֶׁהָיָה מֻנָּח וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו עַל דֶּרֶךְ זוֹ, עַד שֶׁהֶעֱבִיר הַחֵפֶץ [-את הקנה או הרומח] כַּמָּה מִילִין [–מרחק רב] - פָּטוּר[ז]; לְפִי שֶׁלֹּא עָקַר הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ מֵעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ. וְאִם מָשַׁךְ הַחֵפֶץ וּגְרָרוֹ עַל הָאָרֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב; שֶׁהַמִּגְלְגֵּל [חפץ], עוֹקֵר הוּא.

ז) למרות שכך רגילים להעביר את הקנה והרומח ממקום למקום.

יב. עָקַר חֵפֶץ מִזְּוִית זוֹ [על מנת] לְהַנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת [באותה רשות], שֶׁנִּמְצֵאת זוֹ הָעֲקִירָה עֲקִירָה הַמַּתֶּרֶת, וְנִמְלַךְ [=התחרט] בַּדֶּרֶךְ, וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ, וְנִמְצֵאת כָּאן הַנָּחָה בִּלֹא עֲקִירָה. וְכֵן הָעוֹקֵר חֵפֶץ וְהִנִּיחוֹ עַל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, וּבְעֵת שֶׁיִּרְצֶה חֲבֵרוֹ לַעֲמֹד, נוֹטְלוֹ מֵעַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן עֲקִירָה בִּלֹא הַנָּחָה.

יג. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת[ח], אוֹ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְקִדֵּם שֶׁנִּנּוּחַ קָלְטוֹ אַחֵר בְּיָדוֹ[ט], אוֹ קָלָטוֹ כֶּלֶב, אוֹ נִשְׂרַף - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁאֵין זוֹ הַנָּחָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָהּ. לְפִיכָךְ, אִם נִתְכַּוֵּן בִּשְׁעַת זְרִיקָה לְכָךְ[י] - חַיָּב[יא].

ח) אף פחות מארבע אמות. ט) אדם אחר רץ ותפס את החפץ לפני שהחפץ היה אמור לנוח, כמבואר בהלכה טו.
י) שהכלב ייקח את החפץ, או שהחפץ יושלך לאש.
יא) משום שהתקיימה מחשבתו, והיא אף מחשיבה את פי הכלב למקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

יד. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְהָיָה [החפץ] קָשׁוּר בְּחֶבֶל וַאֲגָדוֹ [=אחז החבל] בְּיָדוֹ - אִם יָכוֹל לְמְשׁךְ הַחֵפֶץ אֶצְלוֹ [על ידי החבל], פָּטוּר[יב]; שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן הַנָּחָה גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ.

יב) למרות שהוא עקר את החפץ ממקומו.

טו. הַזּוֹרֵק, וְנָחָה [-נח החפץ] בְּתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - אִם עָמַד חֲבֵרוֹ בִּמְקוֹמוֹ וְקִבְּלָהּ - הַזּוֹרֵק חַיָּב, שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ; וְאִם נֶעֱקַר חֲבֵרוֹ מִמְּקוֹמוֹ [-התקדם לכיוון החפץ] וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר. זָרַק, וְרָץ הַזּוֹרֵק עַצְמוֹ אַחַר הַחֵפֶץ, וְקִבְּלוֹ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, אוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר, כְּאִלּוּ נֶעֱקַר אַחַר וְקִבְּלוֹ; שֶׁאֵין הַהֲנָחָה הַגְּמוּרָה [-נחשבת הנחה], אֶלָּא שֶׁנִּינּוּחַ הַחֵפֶץ בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לָנוּחַ בְּשִׁעַת עֲקִירָה.

טז. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע - אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר; וְהוּא [-ובלבד], שֶׁיַּעֲבֹר [החפץ] לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים; אֲבָל אִם עָבַר בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁנֶּעֱקַר אוֹ נִתְגַּלְגֵּל, וְיָצָא הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד הָאַחֶרֶת - הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּלְפִיכָךְ חַיָּב.

וְכֵן הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע - פָּטוּר; וְאִם עָבַר הַחֵפֶץ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר [-התרומם] וְנִתְגַּלְגֵּל, וְיָצָא לִרְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה - הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּלְפִיכָךְ חַיָּב.

יז. הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ עִם רְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה[יג] - חַיָּב[יד]; מִפְּנֵי שֶׁאַרְבַּע אַמּוֹת בִּשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הָרַבִּים מִצְטָרְפִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָח הַחֵפֶץ בִּרְשׁוּת שֶׁבֵּינֵיהֶן.

יג) שיש ביניהן רשות היחיד או כרמלית. יד) אם העביר את החפץ בגובה שלושה טפחים מהקרקע.

יח. הַמּוֹשִׁיט [חפץ] מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע - חַיָּב, וַאֲפִלּוּ הוֹשִׁיט לְמַעְלָה מֵאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים [-עשרה טפחים]; שֶׁכֵּן הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּים בְּמִשְׁכָּן - מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מֵעֲגָלָה לַעֲגָלָה, וּרְשׁוּת הָרַבִּים [הייתה] בֵּין שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת, וְכָל עֲגָלָה וַעֲגָלָה רְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[טו]? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הַיָּחִיד בְּאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁהָעֲגָלוֹת [של הלויים] מִהַלְכוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, זוֹ אַחַר זוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - אַף הַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, פָּטוּר[טז].

טו) שהמושיט חייב. טז) כי לא הייתה מלאכה כזו במשכן.

כ. שָׁכַח וּפָשַׁט יָדוֹ וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְהוֹצִיאָהּ מֵחָצֵר זוֹ לְהַכְנִיסָהּ לְחָצֵר שֶׁבְּצִדָּהּ, וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיס [את היד], וַהֲרֵי יָדוֹ תְּלוּיָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - מֻתָּר [מלכתחילה] לְהַחְזִירָהּ אֵלָיו לַחֲצֵרוֹ; אֲבָל לְהַכְנִיסָהּ לְאוֹתָהּ חָצֵר שְׁנִיָּה, אָסוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה [=יקיים] מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת שְׁגָגָה[יז]. וְאִם הוֹצִיא יָדוֹ בְּמֵזִיד, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְהַחְזִירָהּ אֶצְלוֹ; אֶלָּא קָנְסוּ אוֹתוֹ, שֶׁתְּהֵא יָדוֹ תְּלוּיָה [באוויר] עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ.

יז) בשעה ששכח ורצה להעביר את הפירות מחצר לחצר.

כא. הַמִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק [חפץ למרחק] שְׁמוֹנָה אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה שִׁעוּר הַמְּלָאכָה[יח], וְנַעֲשָׂת [-התקיימה] מַחֲשַׁבְתּוֹ - שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין זֶה הַחֵפֶץ מַגִּיעַ לְסוֹף שְׁמוֹנָה, עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם מִכָּל הַשְּׁמוֹנָה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק אַרְבַּע, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף שְׁמוֹנָה - פָּטוּר; לְפִי שֶׁנָּח בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא חָשַׁב שֶׁתַּעֲבֹר בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן [שלא חשב] שֶׁתַּנּוּחַ [בו]; לְפִיכָךְ, אִם חָשַׁב בְּעֵת זְרִיקָה, שֶׁנִּינּוּחַ הַחֵפֶץ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה - חַיָּב.

יח) ארבע אמות הן שיעור מלאכת הוצאה.

כב. זָרַק [חפץ] לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר[יט]. זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּלְגֵּל וְנִכְנַס, חַיָּב; וְאִם לֹא נָח כְּלָל, הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

יט) כי לא התכוון לזרוק בשיעור ארבע אמות שהוא שיעור החיוב במלאכת הוצאה.

פֶּרֶק יד

ביאור ארבע הרשויות שישנן בשבת.

א. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? מִדְבָּרוֹת וְיִעָרִים ש

ש הפניות לשיחות קודש ש

איזו . . הרבים: יישוב קושיית המפרשים בארוכה – רשימות ח' כט.

וְשָׁדוֹת, וּדְרָכִים הַמְפֻלָּשִׁין לָהֶן [=פתוחים לרה"ר משני עבריהם]; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַדֶּרֶךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְלֹא תִּהְיֶה עָלָיו תִּקָּרָה[א]. וְאֵי זוֹ הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד? תֵּל [-מקום מוגבה] שֶׁגְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן; וְכֵן חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה, וְרָחָב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מָקוֹם שֶׁהוּא מֻקָּף אַרְבַּע מְחִיצוֹת, גְּבֹהָן עֲשָׂרָה, וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ כַּמָּה מִילִין[ב], אִם הֻקַּף [המקום] לְדִירָה [-למגורים], כְּגוֹן מְדִינָה הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה שֶׁדַּלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה; וּמְבוֹאוֹת [-סמטאות רחוב] שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וּלְחִי [=קרש המשמש דופן] בָּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן חָצֵר וְדִיר וְסַהַר [-מכלאה לבעלי חיים] שֶׁהֻקְּפוּ לְדִירָה - כֻּלָּן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הֵן[ג].

א) כי רשות הרבים בזמן המשכן, שהיא המדבר, הייתה ללא תקרה. ב) מיל הוא אלפיים אמה, ובמידות הנהוגות כיום – כקילומטר. ג) נחשבים כרשות היחיד בכל דיניהם, כמבואר בפרק טז.

ב. אֲפִלּוּ בֵּלִים, כְּגוֹן סְפִינָה אוֹ מִגְדָּל שֶׁל עֵץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגַבֵּהּ עֲשָׂרָה[ד], אוֹ יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה[ה].

ד) בכלים עגולים, כמו כוורת, החלל של הכלי צריך להיות בגודל חמישה טפחים ושלוש חמישיות על מנת שיהיה ניתן להכניס בכלי חפץ מרובע בגודל ארבעה על ארבעה טפחים, בהתאם לחשבון המבואר בפרק יב הלכה יח. ה) אף אם הם נמצאים ברשות הרבים.

ג. עֲבִי הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוּת הַיָּחִיד, כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד [ולומדים זאת מקל וחומר:]; לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן[ו]?! אֲוִירוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; וּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲוִירָהּ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד עַד לָרָקִיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, מְקוֹם פְּטוֹר הוּא[ז].

ו) אם החלל המוקף בכותל נעשה רשות היחיד על ידי הכותל, כל שכן שהכותל עצמו ייחשב רשות היחיד. ז) דיני מקום פטור מבוארים בהלכות יא ויב.

ד. אַרְבַּע רְשִׁיּוֹת לְשַׁבָּת[ח]: רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית[ט], וּמָקוֹם פָּטוֹר. אֵיזוֹ הִיא כַּרְמְלִית? תֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, וְגָבְהוֹ מִשְׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה; שֶׁהַכַּרְמְלִית אֵינָהּ תּוֹפֶשֶׂת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵין רָחְבָּהּ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה; וְכֵן חָרִיץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, וְעָמֹק מִשְׁלֹשָׁה עַד עֲשָׂרָה; וְכֵן מָקוֹם שֶׁהֻקַּף בְּאַרְבַּע מְחִיצוֹת, גְּבֹהָן מִשְׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן; וְכֵן קֶרֶן זָוִית [=פינה] הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמַּקָּף שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת, וְהָרוּחַ הָרְבִיעִית רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן מָבוֹי שֶׁאֵין לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרָה [עליונה] בָּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן הַיַּמִּים, וְהַבִּקְעָה, בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - כָּל אֵלּוּ כַּרְמְלִית הֵן.

ח) ישנם ארבעה סוגי מקומות לעניין הוצאה מרשות לרשות בשבת. ט) המילה כרמלית נלקחה מהמילה הארמית ארמלתא שפירושה אלמנה. כשם שאלמנה אינה רווקה ואינה נשואה, כך כרמלית אינה דומה לגמרי לרשות היחיד ואינה דומה לגמרי לרשות הרבים כמבואר בהלכה יא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אַרְבַּע רְשִׁיּוֹת לְשַׁבָּת"

בתוכן מצות השבת כתב החינוך (מצוה לב) שהוא "לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם". ענין זה מתבטא במיוחד באיסור הוצאה מרשות לרשות – לקבוע את האמונה והידיעה שרשות הרבים – עלמא דפרודא הוא רשות אחת - רשות היחיד ליחידו של עולם וזהו גם עיקר התוכן של הל"ט מלאכות כולן, לקבוע אמונה זו.

עפ"ז יש לבאר הסדר בארבעת הרשויות כפי שהביא גם הרמב"ם כאן שמונה רשות הרבים, רשות היחיד, שהם שתי רשויות מהקצה אל הקצה כי זהו תוכן ענין ההוצאה בשבת לעשות את רשות הרבים לרשות היחיד – יחידו של עולם ואח"כ מונה כרמלית ומקום פטור.

וי"ל שזהו גם דיוק הלשון "ארבע רשויות לשבת" שהכוונה היא "ארבע רשויות" לשבת לה'.

ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמוד 227 הערה 22 ובשוה"ג מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ארבע רשויות לשבת: ביאור בסדר ארבע הרשויות – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 227 הע' 21 ושוה"ג.

י) רשות הרבים היא מקום המיועד לרבים, כמבואר בתחילת הפרק. שאר המקומות שאינם מיועדים לרבים מחולקים לשלושה סוגים: רשות היחיד, מקום פטור וכרמלית. מקום שנמוך משלושה טפחים נחשב כקרקע. מקום שגבוה מעשרה טפחים ורוחבו הוא ארבעה טפחים נקרא רשות היחיד, ומקום שרוחבו פחות מארבעה טפחים נקרא מקום פטור. משום כך, גובה הכרמלית הוא בין שלושה לעשרה טפחים ורוחבה יותר מארבעה טפחים.

ה. אֲוִיר הַכַּרְמְלִית, הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בַּאֲוִיר הַכַּרְמְלִית, הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוֹר. לְפִיכָךְ, [האוויר] מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁבַּיַּמִּים וְשֶׁבַּנְּהָרוֹת [שנחשבים כרמלית] - עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּאֲוִיר, הֵן כַּרְמְלִית; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, מְקוֹם פְּטוֹר. אֲבָל כָּל הָעֹמֶק הַמָּלֵא מַיִם, הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע עָבָה.

ו. בּוֹר • שֶׁכְּכַרְמְלִית - הֲרֵי הוּא כְּכַרְמְלִית, אֲפִלּוּ עָמֹק מֵאָה אַמָּה וְרָחָב מֵאָה אַמָּה.

רְשׁוּת • הָרַבִּים שֶׁהָיְתָה עָלֶיהָ תִּקְרָה, אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית. אִצְטַבָּה [=דלפק] שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית; וְצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּכַרְמְלִית. אֲבָל בֵּין הָעַמּוּדִים [שאין בהם אצטבה] - הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין [=פוסעים] בֵּינֵיהֶן, הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הָרַבִּים.

השגת הראב"ד

בור . . ככרמלית א"א ברייתא זו הטעתו דתניא פרק הזורק (שבת ק) הזורק מן הים לסרטיא או מסרטיא לים פטור ר' שמעון אומר אם יש מקום עמוק עשרה ורחב ארבעה חייב, הוא סבר מדפליג את"ק מכלל דת"ק אכל כרמלית קאמר ולא היא לא אמר ת"ק אלא בבור שבים דכוליה ים כרמלית הוא הואיל והמים צפים על פיו אבל בור שביבשה ועל שפתו כרמלית רה"י גמורה היא משמעתא דפרק בכל מערבין (ערובין לד) נתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה ע"ש, ולא עוד אלא אפילו סלע שבים גבוה עשרה ורחב ד' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה וכן ספינה שבים.

רשות . . ככרמלית א"א נראה לי במקום שאין רשות הרבים קבועה שם.

יא) מכיוון שלא ניתן ללכת במקומות אלו ברווח.

ז. אֵיזֶה הוּא מְקוֹם פְּטוֹר? מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְגָבְהוֹ שְׁלֹשָׁה עַד לָרָקִיעַ; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ. אֲפִלּוּ קוֹצִים וּבַרְקוֹנִים [-שיח עוקצני], אוֹ גְּלָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבְהָן שְׁלֹשָׁה, וְאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי הֵן מְקוֹם פְּטוֹר. וְכֵן חָרִיץ שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְעָמְקוֹ מִשְּׁלֹשָׁה עַד הַתְּהוֹם, וְכֵן מָקוֹם הַמֶּקֶף שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ [אם] הָיָה אָרְכּוֹ אֶלֶף מִיל, וְרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה פָּחוֹת שְׁעוֹרָה [-שיעור מזערי], וְגָבְהוֹ מִשְּׁלֹשָׁה וָמַעְלָה - הֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוֹר. וְכֵן אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ אֲוִיר כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוֹר.

השגת הראב"ד

נעץ . . **שהוא** א"א לא כיון יפה לפירוש השמועה (עירובין עח) כי השמועה בשנעץ על ראש העמוד והוא מפרש מן הצד, ואין שמועתו עולה יפה לפי הגמ' שלנו, וגם לשונו אין יפה לו שהוא אמר אפילו אינו גבוה שלושה טפחים ולדבריו מאי גבוה ארוכה מבעי ליה.

יב) אך אם הם נמוכים משלושה טפחים, אף הם נחשבים רשות הרבים. יג) אך רשות היחיד עולה עד לרקיע כמבואר בהלכה ג.

ח. מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּגָבְהוֹ תִּשְׁעָה טְפָחִים מִצַּמְצֻמוֹת [=במדויק], לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ, בֵּין רָחָב בֵּין קָצָר; מִפְּנֵי שֶׁרַבִּים מְכַתְּפִין [=מסדרים המשא שעל הכתף] עָלָיו. אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל תִּשְׁעָה אוֹ פָּחוֹת - אִם הָיָה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית; וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוֹר.

יד) ומקום שהוא לצורך הרבים נחשב רשות הרבים. טו) ואם המקום גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא רשות היחיד.

ט. גַּג [השייך לאדם יחיד] הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הוֹאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו, אָסוּר לְטַלְטֵל בַּגַּג, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ סֶלֶם קָבוּעַ לְהַתִּירוֹ.

טז) כדין רשות הרבים. יז) הסולם ישמש רק את הבעלים של הגג, ולכן הגג לא ייחשב מקום המשמש את הרבים.

עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד. נָעַץ • בְּגָבְהוֹ יח יָתֵד כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה שְׁלֹשָׁה - הוֹאִיל וְרָאוּי לְתְלוֹת בַּיָּתֵד וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, הֲרֵי זֶה מְמַעֲטוֹ [-היתד ממעט את גובה העמוד] וַנַעֲשֶׂה כַּרְמְלִית, וְאֵין מוֹדְדִין לוֹ אֶלָּא מִן הַיָּתֵד וּלְמַעְלָה יט. וַאֲפִלּוּ מִלְּאָהוּ כֻּלּוֹ יְתֵדוֹת כ, הֲרֵי זֶה נִתְמַעֵט גָּבְהוֹ, שֶׁהֲרֵי תּוֹלִין בְּאוֹתָן הַיְתֵדוֹת וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן.

יח) בצד המקל, בסמוך לקרקע. יט) הגדרת המקום ככרמלית או מקום פטור נמדדת בהתאם למקום היתד: עשרה טפחים מעל היתד נחשבים כרמלית, ומעליהם נחשב המקום כמקום פטור. כ) הניח יתדות שאינן גבוהות שלושה טפחים בסמיכות לקרקע סביב כל העמוד.

ו. חֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד[כא], הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; אֲבָל חֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים[כב] - אֵינָם כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּפִי מַדָּתָן [-בהתאם לגודלם]. כֵּיצַד? חֹר בְּצַד רְשׁוּת הָרַבִּים - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה, הֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם אֵין גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, הֲרֵי זֶה כַּרְמְלִית. וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הֲרֵי זֶה מָקוֹם פָּטוּר; וְהוּא [-ובלבד], שֶׁגָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה - שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ.

כא) חורים בקיר, הפתוחים לרשות היחיד. כב) הפתוחים לרשות הרבים.

יא. רְשׁוּת הַיָּחִיד וּמָקוֹם פָּטוּר, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן; אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ כָּל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן כַּמָּה מִילִין, מְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. אֲבָל רְשׁוּת הָרַבִּים וְהַכַּרְמְלִית - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הֶעֱבִיר, אוֹ הוֹשִׁיט, אוֹ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב. וּבְכַרְמְלִית - פָּטוּר; [משום] שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית מִדִּבְרֵיהֶם [של חכמים], מִפְּנֵי שֶׁהִיא דּוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, [ואסרו לטלטל בה] שֶׁמָּא תִּתְחַלֵּף בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ[כג], אִם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר קוֹץ בְּכַרְמְלִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵזְקוּ בּוֹ רַבִּים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ הֶעֱבִירוֹ כַּמָּה אַמּוֹת; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כג) משום שאיסור הטלטול בכרמלית הוא רק מדרבנן.

יב. כֹּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל מָקוֹם פָּטוּר - כָּךְ מֻתָּר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְכַרְמְלִית; וּמוֹצִיאִין לוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַכַּרְמְלִית.

יג. כֹּשֵׁם שֶׁאָסוּר [מדרבנן] לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית - כָּךְ אָסוּר [מדרבנן] לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ לְהַכְנִיס לְכַרְמְלִית מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים; וְאִם הוֹצִיא אוֹ הִכְנִיס, פָּטוּר.

יד. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר[כד]; וְכֵן הַמּוֹשִׁיט אוֹ הַזּוֹרֵק מִזֶּה לָזֶה, וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר. הַמּוֹצִיא חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהִכְנִיסוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - חַיָּב.

כד) אם לא העביר את החפץ ארבע אמות בשתי רשויות הרבים, כמבואר בפרק הקודם בהלכה יז.

טו. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעָבַר עַל [-הלך דרך] מְקוֹם פְּטוּר בֵּינֵיהֶן בַּהֲלִיכָתוֹ - חַיָּב, [משום] שֶׁהַמְהַלֵּךְ אֵינוֹ כְּעוֹמֵד; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּזוֹרֵק [חפץ מרשות לרשות] שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בְּמָקוֹם פְּטוּר - שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הָיָה עוֹמֵד בְּמָקוֹם פְּטוּר, וְנָטַל חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ מֵאָדָם הָעוֹמֵד שָׁם, וְהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּיַד אָדָם הָעוֹמֵד שָׁם - פָּטוּר; וְכֵן אִם הִכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְעָמַד בְּמָקוֹם פְּטוּר - פָּטוּר.

טז. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעִקָּרוֹ [=מתחתיתו] אַרְבָּעָה, וְאֵין בַּגַּבֵּהּ הַקָּצָר שֶׁלּוֹ [-החלק הצר של העמוד] שְׁלֹשָׁה - הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבּוֹ - חַיָּב. תֵּל [אלכסוני] הַמִּתְלַקֵּט [=מיתמר ל] גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ אֹרֶךְ [-מתפרס על] אַרְבַּע אַמּוֹת, הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבּוֹ - חַיָּב[כה].

כה) אך אם התל התפרס על שטח גדול יותר מארבע אמות, הוא נחשב כרשות הרבים משום שניתן ללכת דרכו בקלות.

יז. נַעַץ • קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, וְזָרַק [חפץ] מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבָּיו - חַיָּב; [משום] שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנוֹפוֹ [-ענפיו] נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק [חפץ מרשות הרבים] וְנָח עַל נוֹפוֹ - פָּטוּר; שֶׁאֵין [מקום] הַנּוֹף הוֹלֵךְ אַחַר [-נחשב כמקום] הָעֵקֶר.

יח. נַעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל [=סל], וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו - פָּטוּר; שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה[כו]. הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח הַחֵפֶץ בְּכֹתֶל, כְּגוֹן שֶׁזָּרַק חֵלֶב אוֹ בָּצֵק [-דבר שומני], וְנִדְבַּק בְּכֹתֶל - אִם נִדְבַּק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - [נחשב] כְּזוֹרֵק בַּאֲוִיר, שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִקּוֹם פָּטוּר הוּא; נִדְבַּק

השגת הראב"ד

נעץ . . עשרה א"א ואפי' עד עשרה בזה פטור דרשות היחיד לא הוי דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה ורשות הרבים נמי לא הוי אלא כרמלית הוי דאין ראוי לכתף עליו.

לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר, וְחַיָּב. זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְנָח בְּחֹר כָּל שֶׁהוּא[כו] - פָּטוּר[כז].

כו) והסל נחשב כמקום פטור. הקנה לא נחשב רשות היחיד מכיוון שרוחבו פחות מארבעה טפחים, ואף הסל לא נחשב רשות היחיד מכיוון שהוא מונח על הקנה. כז) שאינו רחב ארבעה טפחים. כח) כי חור בגודל כזה נחשב מקום פטור.

יט. זָרַק קָנֶה אוֹ רֹמַח[כט] מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְקַע [הקנה או הרומח] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד [-זקוף] - פָּטוּר[ל]; שֶׁהֲרֵי מְקֻצָּתוֹ בִּמְקוֹם פְּטוּר. זָרַק כְּלִי מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָיָה אוֹתוֹ כְּלִי גָּדוֹל, וְיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בִּגֹבַהּ עֲשָׂרָה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה [נחשב] רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

כט) שגבוהים יותר מעשרה טפחים. ל) כי רשות הרבים היא עד עשרה טפחים.

כ. בּוֹר תִּשְׁעָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[לא], וְעָקַר חֲלָיָה [=גוש עפר] מִקַּרְקָעִיתוֹ[לב] וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה[לג] - אַף עַל פִּי שֶׁעֲקִירַת הַחֵפֶץ וַעֲשִׂיַּת הַמְּחִיצָה בָּאִין כְּאַחַת [-קרוּ בבת אחת], פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה הַמְּחִיצָה עֲשָׂרָה בִּתְחִלָּה. הָיָה הַבּוֹר עֲשָׂרָה[לד], וְהִשְׁלִיךְ לוֹ חֲלָיָה[לה], וּמֵעֲטוֹ מֵעֲשָׂרָה[לו] - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי הַנַּחַת הַחֵפֶץ וְסִלּוּק הַמְּחִיצָה בָּאִין כְּאַחַת[לז].

לא) שנחשב כרמלית. לב) והשליך אותה לרשות הרבים. לג) וכך הבור נעשה רשות היחיד. לד) שנחשב רשות היחיד. לה) מרשות הרבים. לו) וכך הבור נעשה כרמלית. לז) והבור כבר לא נחשב רשות היחיד.

כא. הַזּוֹרֵק דַּף[לח], וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[לט], וְנַעֲשָׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד[מ] - אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי עַל גַּבֵּי הַדַּף[מא], פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי עֲשִׂיַּת הַמְּחִיצָה עִם נִיחַת [-נחיתת] הַכְּלִי בָּאִין כְּאַחַת.

לח) לוח עץ שרחב ארבעה טפחים. לט) שהיו גבוהות עשרה טפחים, אך הרוחב שלהן היה פחות מארבעה טפחים. מ) כי היתדות גבוהות עשרה טפחים, והדף רחב ארבעה טפחים. מא) ואם כך, הכלי נח על הדף לאחר שהדף נח על היתדות ונהפך לרשות היחיד.

כב. בּוֹר שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב שְׁמוֹנָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[מב], וְזָרַק מַחְצֶלֶת מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחִלְקָהּ הַבּוֹר בְּרָחְבּוֹ לִשְׁנַיִם - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי עִם הַנַּחַת הַכְּלִי [-המחצלת] בָּטְלוּ הַמְּחִיצוֹת [הקודמות של הבור], וְנַעֲשָׂה כָּל מָקוֹם מֵהֶן פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

מב) שנחשב רשות היחיד.

כג. בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, מָלֵא מַיִם[מג], וְזָרַק לְתוֹכוֹ חֵפֶץ[מד] וְנָח עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - חַיָּב, [משום] שֶׁאֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִין הַמְּחִיצוֹת[מה]; הָיָה [הבור] מָלֵא פֵּרוֹת[מו], וְזָרַק לְתוֹכוֹ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי מְעַטּוּ הַפֵּרוֹת אֶת שִׁעוּרוֹ.

מג) או משקאות אחרים. מד) כבד השוקע בתוך המים. מה) והבור הוא רשות היחיד. מו) או דברים יבשים אחרים.

כד. רְקָק [=שלולית] מַיִם שֶׁהוּא עוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְרַבִּים מְהַלְּכִין בּוֹ - אִם אֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה רָחָב אַרְבָּעָה אַמּוֹת[מז], בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁהֲרֵי [-ואזי] רֹב הָעָם מְדַלְּגִין עָלָיו, וְאֵין מְהַלְּכִין בְּתוֹכוֹ - הוֹאִיל וְאֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה, הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם יֵשׁ בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית כְּשֶׁאָר הַיַּמִּים - וְהוּא [-ובלבד] שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, [משום] שֶׁאֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה.

מז) וההליכה בו לא נוחה.

~ יום שני כ"ז אדר ~

פֶּרֶק טו

איסורים שאסרו חכמים בשבת, כדי שהאדם לא יעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות.

א. עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כֻּלָּהּ[א]. וְעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּמְטַלְטֵל

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: הביאור הפנימי בהלכה זו — סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 285.

בְּרִשׁוּת הָרַבִּים, וּבִלְבַד • שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הוֹצִיא - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשׁוּת אַחֶרֶת. וְכֵן עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּפוֹתֵחַ [דלת במפתח] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפוֹתֵחַ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה בַּחוּץ** [-ברשות הרבים], **וְרֹאשָׁהּ בְּפָנִים** [-ברשות היחיד] **- אוֹבְסִין** [=מאכילין] **אוֹתָהּ**ב**; וּבָגְמָל - עַד שֶׁיְּהֵא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ** [-רוב גופו של הגמל] **בְּפָנִים, הוֹאִיל וְצַוָּארוֹ אָרֹךְ**ג.

א) חפצים שאין חשש שהוא יוציא אותם לרשות היחיד, כמבואר בהלכה הבאה. ב) באמצעות כלי, ולא חוששים שמא האדם יוציא את הכלי לרשות הרבים. ג) ולכן, אם רוב הגמל בחוץ, האדם עלול להוציא את הכלי לרשות הרבים על מנת להאכיל את הגמל.

השגת הראב"ד

וכלבד . . אחרת א"א שבוש הוא זה ובגמרא (עירובין צט) מסייע מזה לרבא דאמר המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב, וכבר פירשתי למעלה (הלכות שבת פי"ב הי"ד) דברי רבא שהם דומין למשנתנו זו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כָּלָּה. וְעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת".

ידועים דברי הרמב"ם ש"כל דיני התורה" יש בהם "לתקן הדעות" ובהלכה זו מצינו הוראה נפלאה בתוכן כללות עבודת האדם לקונו. מקומו של אדם בעולם הזה כפי שנברא לשמש את קונו בהיותו נשמה בגוף הוא ברה"ר "עלמא דפרודא" ועי"ז "מטלטל ברה"י כולה" שפועל גם ברשות יחידו של עולם כתורת המגיד בפירוש המשנה "דע מה שלמעלה (בעולמות העליונים כו' – "רשות היחיד") הכל הוא ממך" שתלויים ונעשים ע"י עבודת האדם. ומדייק: "ברשות היחיד כולה" שאין לך מקום למעלה שאינו נכלל בתורת המגיד "דע מה למעלה ממך" ש"הכל הוא ממך" וע"י עבודתו ברה"ר ה"ה "מטלטל ברשות היחיד כולה".

וממשיך, "ועומד ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות". וכבר בתחילת עבודתו יש לו ה"שכר" ש"עומד ברה"י" (יחידו של עולם) ובכוחו לפעול גם ברשות הרבים לעשותה דירה לו ית' בתחתונים. אלא "בלבד שלא יוציא חוץ לד אמות" שמכיון ועדין לא נשלמה העבודה "להיות לו ית' דירה בתחתונים" ועדין לא התקיים היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", הרי עבודתו היא רק בד' אמותיו ואסור שיוציא מחוץ לגבולות הקדושה.

ויש להוסיף הטעם שענין זה נרמז בהלכות שבת דווקא, כי ביום השבת מודגשת פעולתו של האדם במציאות הבריאה כמארז"ל "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית" כיון שע"י עבודתו פועל עילוי גדול יותר אפילו לגבי השלימות של "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" באופן של פריצת כל הגדרים "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה".

יין מלכות ספר זמנים סימן ט
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. לֹא יַעֲמֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, לַמָּקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בִּכְלִים נָאִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם [-להשתמש בהם] **- גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יוֹצִיאֵם** [לרשות השנייה] **; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁאֵינָם נָאִים, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם, אוֹ שֶׁהָיָה הַבּוֹר בְּכַרְמְלִית**ד**, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֵּלִים נָאִים - מַכְנִיס רֹאשׁוֹ בִּלְבַד וְשׁוֹתֶה בְּמְקוֹמוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ.**

ד) שאסור להוציא אליה רק מדרבנן.

ג. עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְקוֹלֵט [=מקבל בכלי] **מִן הָאֲוִיר מִן הַמַּיִם הַמְקֻלְחִין מִן הַצִּנּוֹר אוֹ מִן הַכֹּתֶל, וְשׁוֹתֶה**ה**; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע בַּצִּנּוֹר אוֹ בַּכֹּתֶל, וְיִקְלֹט מֵעַל גַּבָּם. וְאִם נָגַע** [בצינור] **- אִם הָיָה מָקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁנִּמְצָא כְּעוֹקֵר מֵעַל הַגַּג שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְכֵן אִם הָיָה בַּצִּנּוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַצִּנּוֹר בְּתוֹךְ עֲשָׂרָהו בֵּין שֶׁהָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה**ז**, וְקָלַט מִמֶּנּוּ מַיִם - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְלָמָּה אֵינוֹ חַיָּבח? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָחוּ מַיִם, אֶלָּא הֲרֵי הֵן נִזְחָלִין** [-זורמים] **וְהוֹלְכִיןט.**

ה) כי המים נקלטים מהאוויר, ולמעלה מעשרה טפחים נחשב מקום פטור, ולמטה מעשרה טפחים – רשות הרבים. ו) ונחשב הצינור כרמלית. ז) ונחשב הצינור רשות היחיד. ח) מן התורה על קליטת המים מן הצינור, במידה והצינור נחשב רשות היחיד. ט) ולכן, עקירת המים לא נחשבת עקירה גמורה בדומה למבואר בפרק יג הלכה ד.

ד. זֶה שֶׁלְּפָנַי [–אדן] **הַחַלּוֹן יוֹצֵא** [-בולט] **בָּאֲוִיר שֶׁעַל רְשׁוּת הָרַבִּים - אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים תּוֹפֶסֶת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל, עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים.**

י) כמבואר בהלכה ז.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה זִיז אֶחָד יוֹצֵא בָּאֲוִיר; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹצְאִין בַּכֹּתֶל שְׁנֵי זִיזִין, זֶה לְמַטָּה מִזֶּה - אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - אִם יֵשׁ בַּזִּיז הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּפָנֵי הַחַלּוֹן רֹחַב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בְּפָנֵי עַצְמוֹ[יא], וְהַזִּיז שֶׁתַּחְתָּיו רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְאָסְרוּ [טלטול מ]**זֶה עַל זֶה; שֶׁאֵין שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בִּרְשׁוּת אַחַת[יב].**

יא) מכיוון שהרוחב שלו ארבעה על ארבעה טפחים. יב) לא ניתן להחשיב שתי רשויות כרשות אחת.

ו. אֵין בָּעֶלְיוֹן [-בזיז העליון] **אַרְבָּעָה, וְאֵין בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה - מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם[יג], וְכֵן בְּכָל הַכֹּתֶל, עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים. הָיָה בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה, וּבָעֶלְיוֹן אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה - אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֶלְיוֹן, אֶלָּא כְּנֶגֶד חַלּוֹנוֹ** [-פתח החלון] **בִּלְבַד; אֲבָל בִּשְׁאָר הַזִּיז** [-הזיז] **שֶׁתַּחְתָּיו שְׁחָלַק** [-נחשב] **רְשׁוּת לְעַצְמוֹ.**

יג) כי שני הזיזים נחשבים רשות אחת.

ז. כָּל זִיז הַיּוֹצֵא עַל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁמֵּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו[יד] - כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֵין נוֹתְנִין עָלָיו וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלֵי חֶרֶשׁ וּזְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאִם יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, יִשָּׁבְרוּ; אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים וַאֲכָלִין - אָסוּר; שֶׁמָּא יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִבְיאֵם[טו].

יד) כמבואר בהלכות הקודמות. טו) לביתו ויעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות. איסור זה קיים רק בזיז, אך בגג שהוא רחב מאוד ניתן להשתמש בכל הכלים, ולא חוששים שמא הם יפלו מהגג לרשות הרבים ויביאם חזרה לביתו.

ח. שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - זוֹרֵק מִזֶּה לָזֶה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה; וְהוּא [-ובלבד], **שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁלוֹ, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם עֵרוּב[טז]; וַאֲפִלּוּ בְּגָדִים וּכְלֵי מַתָּכוֹת[יז], מֻתָּר לִזְרֹק[יח]. וְאִם הָיוּ** [הבתים] **זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְלֹא הָיוּ בְּשֶׁוֶה[יט] - אָסוּר לִזְרֹק בֶּגֶד וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וְיִבְיאֵם; אֲבָל כְּלֵי חֶרֶשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[כ], זוֹרֵק[כא].**

טז) אך אם אין ביניהם עירוב, אסרו חכמים לטלטל מבית לבית כמבואר בהלכות עירובין. יז) שאסור להשתמש בהם על גבי זיז שמא יפלו לרשות הרבים, כמבואר בהלכה הקודמת. יח) מכיוון ששני הבתים נמצאים זה מול זה ואין צורך לכוון היטב בזריקת הכלים כדי שהם לא יפלו לרשות הרבים. יט) הבתים לא היו ממוקמים במדויק אחד מול השני. כ) שיישברו אם יפלו לרשות הרבים. כא) איסור זה הוא כאשר רשות הרבים מפרידה בין שני הבתים, אך אם כרמלית מפרידה ביניהם מותר לזרוק מבית לבית אף אם הם לא בדיוק אחד מול השני.

ט. בּוֹר [מים] **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחַלּוֹן עַל גַּבָּיו** [-בכותל שלידו] **- הַבּוֹר וְחֶלְיָתוֹ[כב] מִצְטָרְפִין לַעֲשָׂרָה[כג], וּמְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ** [מים] **בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לַכֹּתֶל בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲבֹר שָׁם[כד]. אֲבָל אִם הָיָה מֻפְלָג[כה] - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה חֶלְיָתוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה[כו], שֶׁנִּמְצָא הַדְּלִי[כז] כְּשֶׁהוּא מִן הַחֶלְיָה, יָצָא לִמְקוֹם פְּטוּר.**

כב) העפר שסביב הבור. כג) ואם יש בשניהם יחד עשרה טפחים, הם נחשבים רשות היחיד. כד) ולכן, השטח בין הבור לחלון נחשב מקום פטור ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. כה) הבור רחוק מהחלון במרחק שגדול יותר מארבעה טפחים. כו) בפני עצמה, ללא הבור. כז) שבו ממלאים את המים.

י. אַשְׁפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה[כח], וְחַלּוֹן עַל גַּבָּהּ - שׁוֹפְכִין לָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת[כט]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהִתְפַּנּוֹת [-לא רגילים לפנותה] **; אֲבָל שֶׁל יָחִיד - אֵין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ; שֶׁמָּא תִּתְפַּנֶּה[ל], וְנִמְצְאוּ שׁוֹפְכִין כְּדַרְכָּן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[לא].**

כח) שהיא רשות היחיד. כט) כי אוויר רשות הרבים שמעל האשפה נחשב מקום פטור, ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. ל) יפנו את האשפה לפני שבת. לא) האנשים הרגילים לשפוך מים לאשפה, ישפכו את המים ברשות הרבים ויעברו על איסור הוצאה בשבת.

יא. אַמַּת הַמַּיִם [-תעלה] **שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בֶּחָצֵר - אִם יֵשׁ בְּגָבְהָהּ** [-בעומק המים] **עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבְרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת[לב], אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּפְּנִיסָה וּבִיצִיאָה[לג]; וְאִם אֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה - מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּלֹא מְחִיצָה.**

יב. הָיָה בָּרְחָבָהּ יָתֵר מֵעֲשֶׂר אַמּוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ מְחִיצָה; שֶׁכָּל יָתֵר עַל עֶשֶׂר פִּרְצָה הִיא, וּמַפְסֶרֶת הַמְּחִיצוֹת [נחשבות כאינן]. וּמַה • הוּא [האם מותר] לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר? אִם נִשְׁאַר מִצַּד [בקצה] הַפִּרְצָה פַּס [=עמוד להיכר] מִכָּאן [מצד אחד] וּפַס מִכָּאן [מהצד השני] בְּכָל שֶׁהוּא[לד], אוֹ פַּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים מֵרוּחַ אַחַת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, וְאֵין אָסוּר אֶלָּא לְמַלֹּאת מִן הָאַמָּה בִּלְבַד. אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר פַּס כְּלָל - אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי נִפְרְצָה חָצֵר לַיָּם שֶׁהוּא כַּרְמְלִית.

לד) אף בגודל מזערי.

יג. וְהֵיאַךְ מַעֲמִידִין אֶת הַמְּחִיצָה בַּמַּיִם[לה]? אִם הָיְתָה [המחיצה] לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִן הַמְּחִיצָה יוֹרֵד בְּתוֹךְ מַיִם; וְאִם הָיְתָה הַמְּחִיצָה כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ מַיִם - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהוּא הַמַּיִם שֶׁבֶּחָצֵר מַבְדִּילִין[לו]; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמְּחִיצָה מַגַּעַת עַד הַקַּרְקַע, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. וְלֹא הִתִּירוּ [לטלטל על ידי] מְחִיצָה תְּלוּיָה[לז], אֶלָּא בַּמַּיִם בִּלְבַד; מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר הַטִּלְטוּל בַּמַּיִם מִדִּבְרֵיהֶם - הֻקְלוּ בִּמְחִיצָתוֹ, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר [=סימן].

לה) כמבואר בהלכות הקודמות. לו) ממי התעלה שמחוץ לחצר. לז) המחיצה המבוארת בהלכה זו אינה מגיעה עד הקרקע, ולכן היא נקראת מחיצה תלויה.

יד. אַמַּת הַמַּיִם הָעוֹבֶרֶת בֵּין הַחֲצֵרוֹת[לח], וְהַחַלּוֹנוֹת [של בתי החצרות] פְּתוּחוֹת אֵלֶיהָ - אִם אֵין בָּהּ כַּשָּׁעוּר [כרמלית], מְשַׁלְשְׁלִין דְּלִי מִן הַחַלּוֹנוֹת וּמְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה • דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵינָהּ מַפְלֶגֶת [=מרוחקת] מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה [טפחים]; אֲבָל אִם הָיְתָה מַפְלֶגֶת שְׁלֹשָׁה, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ פַּסִּין יוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים מִכָּאן וּמִכָּאן[לט], שֶׁנִּמְצֵאת הָאַמָּה כְּאִלּוּ הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הֶחָצֵר.

השגת הראב"ד
במה . . שלושה א"א כל זה שבוש והלכה למעשה אם אין בה ד' טפחים כשיעור ואין באגפיה כשיעור משלשל וממלא ואם יש באגפיה כשיעור או שיש בה כשיעור לא ימלא אא"כ פסין יוצאין מן הכותלים מכאן ומכאן ולא יהיה ביניהם שלושה טפחים ויהיו הפסין גבוהין עשרה.

לח) לצד החצרות, אך לא בתוכן. לט) כמבואר בהלכה יב.

טו. כְּצוֹטְטָרָה [=מרפסת] שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַיָּם, וְחַלּוֹן בְּתוֹכָהּ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה [מהמרפסת] בְּשַׁבָּת[מ], אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחִיצָה עֲשָׂרָה טְפָחִים גְּבוֹהָה עַל גַּבֵּי הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן שֶׁבַּכְּצוֹטְטָרָה[מא], אוֹ תִּהְיֶה הַמְּחִיצָה יוֹרֶדֶת מִן הַכְּצוֹטְטָרָה כְּנֶגֶד הַמַּיִם, וְרוֹאִין [-מחשיבים] אוֹתָהּ כְּאִלּוּ יְרֵדָה וְנָגְעָה עַד הַמַּיִם. וּכְשֵׁם שֶׁמְּמַלְּאִין מִזּוֹ [-מהמרפסת] שֶׁעָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה, כָּךְ שׁוֹפְכִין מִמֶּנָּה עַל הַיָּם - שֶׁהֲרֵי עַל הַכַּרְמְלִית הֵן שׁוֹפְכִין.

מ) כי אסור לטלטל מהים שהוא כרמלית למרפסת שהיא רשות היחיד. מא) והמחיצה תיחשב כמחיצה המגיעה עד גובה המרפסת, וממילא מילוי המים נעשה ברשות אחת מכיוון שהים והמרפסת בתוך המחיצה.

טז. חָצֵר שֶׁהִיא פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים בִּמְהֵרָה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גֻּמָּה מַחְזֶקֶת [=מכילה] סָאתַיִם[מב] בְּתוֹךְ הֶחָצֵר, אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּצַד הֶחָצֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נִקְבָּצִין לְתוֹכָהּ[מג], וְצָרִיךְ לִבְנוֹת עֶלְיֶהָ כְּפָה [=כיסוי] מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה הָעוּקָה [=גומא] הַזֹּאת מֵרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהֶחָצֵר וְהָאַכְסַדְרָה [=מרפסת], מִצְטָרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת[מד]; וְכַמָּה הוּא הַמָּקוֹם שֶׁמַּחְזִיק סָאתַיִם? חֲצִי אַמָּה עַל חֲצִי אַמָּה בְּרוּם [=גובה] שְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה.

השגת הראב"ד
ומה . . מבאן א"א הפסין הללו תחת גידודי שאמרו בגמרא (ערובין יב) בענין לשון ים שנכנס לחצר, ואני רואה זה המחבר בולל ומערב ענין בענין סובר שהם ענין אחד והמה רחוקים ונפרדים, שלקח עתה לשון ים ואמת המים ועירבן וטרפן זה בזה ויש הפרש גדול ביניהם שהאמה אם אין בגבהה עשרה וברחבה ארבעה טפחים אע"פ שיש בפרצתה יותר מעשר מותר למלאות ממנה כי הוא מדבר בשיש כותל על גביו מה שאין כן בלשון ים ואם היא עמוקה עשרה ורחבה ד' אע"פ שאין בפרצתה יותר מעשר אמות אסור למלאות ממנה משא"כ בלשון ים והטעם מפני שהאמה נכנסת ויוצאה וחולקת רשות לעצמה, ואפי' כותל שעל גבה אינו מתירה למלאות לפי שהיא בעצמה נפרצת במלואה למקום האסור לה והכותל שעל גבה אינו נחשב לה, והלשון נכנס לחצר ואינו יוצא והוא כבור שבחצר ומחיצות החצר מתירות אותו וכיון שאין פרצתו יותר מעשר הכל מותר, והאמה לא דקדקו בה על טלטול החצר עצמו בין פרצת י' ליתר על י' הכל מותר מפני שיש כותל על גבה שמתיר החצר והיא עצמה נעשית מחיצה בינה ובין החצר שהרי עמוקה עשרה ואין החצר נאסר מפני האמה, והלשון דקדקו בו על טלטול החצר עצמו שאם יש בפרצתו יתר על עשר היאך הוא מותר והלא הפרצה אוסרתה והלשון עצמו אוסרה שהרי נפרצה לו במלואה ולפיכך העמידוה בשיש לו גידודי והם קצת מחיצות על שפת הלשון שמשלימות לעומק עשרה נמצאת החצר מוקפת מד' רוחותיה ואינו אסור אלא למלאות מן הלשון. וזהו עיקר פירוש דאית ליה גידודי בין הלשון ובין החצר והלשון הוא לשון זכר והחצר היא לשון נקבה והחכם יבין.

לה) כמבואר בהלכות הקודמות. לו) ממי התעלה שמחוץ

מב) סאתיים הן שתי סאים השוות ל-13 ליטר מים, שהיא כמות המים היומית הממוצעת לאדם. כאשר החצר פחותה מארבע אמות על ארבע אמות, כמות מים כזו לא מתחלחלת לקרקע ויוצאת לרשות הרבים. מג) ואף אם המים יצאו לרשות הרבים, אין בכך איסור משום שהוא לא התכוון לכך. מד) ואם יש בשניהם ארבע אמות, אין צורך לעשות גומה עבור המים.

יז. הָיְתָה הָעוּקָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ מְלוֹאָהּ [–עד שתתמלא]; הָיְתָה [מכילה] סָאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ אֲפִלּוּ שִׁשִּׁים סְאָה שֶׁל מַיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם יִתְגַּבְּרוּ וְיָפוּצוּ מֵעַל הַגֻּמָּה לַחוּץ[מה]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שֶׁהַחֲצֵרוֹת מִתְקַלְקְלוֹת[מו] וּסְתָם צְנוֹרוֹת מְקַלְּחִין[מז], וְלֹא יָבוֹאוּ הָרוֹאִים לוֹמַר שֶׁזֶּה [-אדם זה] מִשְׁתַּמֵּשׁ וְהַמַּיִם יוֹצְאִין מִכֹּחוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה - אִם הָיְתָה מַחְזֶקֶת סָאתַיִם, אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ אֶלָּא סָאתַיִם; הָיְתָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם, אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ כָּל עִקָּר[מח].

מה) ולא חוששים שמא האדם ישפוך בעצמו את המים לרשות הרבים, כי הגומה מהווה היכר. מו) מתלכלכות, והאדם לא מקפיד שלא יהיו מים בחצר. מז) מים רבים זורמים לרשות הרבים דרך צינורות שונים. מח) כלל, שמא ישפוך סאתיים.

יח. בִּיב [=חריץ באדמה] שֶׁשּׁוֹפְכִין לוֹ מַיִם, וְהֵם [-המים] נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין תַּחַת הַקַּרְקַע וְיוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן צִנּוֹר שֶׁשּׁוֹפְכִין עַל פִּיו מַיִם [=מרזב], וְהֵן נִזְחָלִין עַל הַכֹּתֶל וְיוֹרְדִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ הַכֹּתֶל אוֹ אֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ שְׁתַּיִם הָאָרֶץ מֵאָה אַמָּה, אָסוּר לִשְׁפֹּךְ עַל פִּי הַבִּיב אוֹ עַל פִּי הַצִּנּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יוֹצְאִין מִכֹּחוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֶלָּא שׁוֹפֵךְ חוּץ לַבִּיב, וְהֵן יוֹרְדִין [מעצמם] לַבִּיב.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַחַמָּה; אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה [=שופך שנית] וְאֵינוֹ נִמְנָע, שֶׁסְּתָם צְנוֹרוֹת מְקַלְּחִין הֵן, וְאָדָם רוֹצֶה שֶׁיִּבָּלְעוּ הַמַּיִם בִּמְקוֹמָן[מט]. הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל פִּי הַבִּיב, וְהַמַּיִם יוֹצְאִין לְכַרְמְלִית - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל כֹּחוֹ [=פעולה לא ישירה] בְּכַרְמְלִית. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִשְׁפֹּךְ [מים] עַל כֹּתֶל הַסְּפִינָה, וְהֵן יוֹרְדִין לַיָּם [שהוא כרמלית].

מט) ולא מקפיד שהמים יצאו מהחצר, כמבואר בהלכה יז.

כ. לֹא • יְמַלֵּא [מים] מִן הַסְּפִינָה, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה יוֹצֵא [-בולט] מִן הַסְּפִינָה עַל הַיָּם[נ]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה [גובה הספינה] בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה [טפחים מהים]; אֲבָל אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מִן הַיָּם[נא], מוֹצִיא זֵיז כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא[נב], שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ מָקוֹם שׁ פָּטוּר מְמַלֵּא; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְזֵיז זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם הֶכֵּר.

השגת הראב"ד
לא . . וממלא א"א זהו כרב חסדא ורבה דאמרי (שבת ק) מיא ארעא סמיכתא היא.

נ) במרפסת הנמצאת מעל הים עושים מחיצה בגובה עשרה טפחים כמבואר בהלכה טו, אך בספינה מועיל מקום בגודל ארבעה טפחים משום שהאדם לא נמצא בביתו ואין ביכולתו להתארגן כראוי. נא) והאוויר ליד הספינה נחשב מקום פטור. נב) עושה חור בזיז ומעביר דרכו את המים.

כא. הַקּוֹרֵא בְּסֵפֶר [קודש העשוי כמגילה] בְּכַרְמְלִית, וְנִתְגַּלְגֵּל מִקְצַת הַסֵּפֶר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִקְצָתוֹ בְּיָדוֹ - אִם נִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת[נג], הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב וּמַנִּיחוֹ; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִשְׁמֹט כֻּלּוֹ מִיָּדוֹ, וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. נִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ; וְכֵן אִם נִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. הָיָה קוֹרֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אִם נָח בָּהּ, הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב; וְאִם לֹא נָח, אֶלָּא הָיָה תָּלוּי בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא הִגִּיעַ לָאָרֶץ - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ.

נג) ונח ברשות הרבים.

כב. הַמַּעֲבִיר [=מפנה] קוֹץ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵזָקוּ בּוֹ רַבִּים - אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[נד], מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הָיָה בְּכַרְמְלִית[נה] - מוֹלִיכוֹ כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ מֵאָה אַמָּה[נו]. וְכֵן מֵת שֶׁהִסְרִיחַ וְנִתְבַּזָּה יָתֵר מִדַּי, וְלֹא יָכְלוּ שְׁכֵנִים לַעֲמֹד עִמּוֹ [-בקרבתו] - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית[נז]. הַיּוֹרֵד לִרְחֹץ בַּיָּם, כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה[נח] - מְנַגֵּב עַצְמוֹ [היטב], שֶׁמָּא יַעֲבִיר מַיִם שֶׁעָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית[נט].

נד) שאסור לטלטל בה מהתורה. נה) שאסור לטלטל בה מדרבנן. נו) ולא צריך להניח את החפץ מידי פעם. נז) מפני כבוד הבריות, התירו לעבור על איסור טלטול מדרבנן. נח) מהים לאחר הרחיצה, ויש מים רבים על גופו. נט) ויעבור על איסור מדרבנן, או אף ברשות הרבים ויעבור על איסור מהתורה.

שׁ הפניות לשיחות קודש שׁ

כל שהוא: בגדר איסור הוצאה בשבת בכל שהוא – לקו"ש חכ"ט ע' 156.

פֶּרֶק טז

הגדרת גינה ופרדס כרשות היחיד או ככרמלית, ודיני מחיצות הרשויות.

א. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה [=מגורים] אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה תַּשְׁמִישׁוֹ לַאֲוִיר [=להנות מאווירו] - כְּגוֹן גִּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים[א], וּכְגוֹן הַמַּקִּיף מָקוֹם מִן הָאָרֶץ לְשָׁמְרוֹ, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אִם יֵשׁ בְּגֹבַהּ הַמְּחִיצוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לְחַיֵּב הַמּוֹצִיא וְהַזּוֹרֵק וְהַמּוֹשִׁיט מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ. וְאֵין מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם[ב] אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כִּכַרְמְלִית[ג].

א) המוקפים רק עבור שמירת הפירות. ב) שטח המכיל שתי סאים של תבואה, כמבואר בהלכה ג. ג) משום שמקום בגודל כזה שלא מיועד למגורים דומה לרשות הרבים וכרמלית.

ב. וְכֵן עַמּוּד שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב בֵּית סָאתַיִם, מְטַלְטְלִין עַל כֻּלּוֹ [כרשות היחיד]; הָיָה רָחָב עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת[ד]. סֻלָּע שֶׁבַּיָּם - הָיָה גָּבוֹהַּ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מְטַלְטְלִין מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; [משום] שֶׁהַכֹּל כַּרְמְלִית. הָיָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה - אִם רָחְבּוֹ מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים עַד בֵּית סָאתַיִם, הוֹאִיל וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[ה], אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ[ו]. הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד[ז], הוֹאִיל וְאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כִּכַרְמְלִית[ח], הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; שֶׁזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא[ט], וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ [חכמים איסור טלטול].

ד) פחות מארבע אמות. ה) ונחשב כרשות היחיד לגמרי. ו) כי אסור לטלטל מרשות היחיד לכרמלית. ז) והזורק מרשות הרבים לתוך העמוד, חייב. ח) כמבואר בהלכה הקודמת. ט) לא מצוי שיהיה שטח כל כך גדול בסמיכות לים.

ג. כַּמָּה הִיא בֵּית סָאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה; נִמְצָא בֵּית סָאתַיִם, מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁבּוּרוֹ [=בשטחו] חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אַמָּה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמִּדָּה הַזֹּאת - בֵּין שֶׁהָיָה מְרֻבָּע שֶׁהוּא שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם [=ושני שליש אמה] עַל שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם[י], בֵּין שֶׁהָיָה עָגֹל, בֵּין שֶׁאָר הַצּוּרוֹת[יא] - הֲרֵי זֶה נִקְרָא 'בֵּית סָאתַיִם'.

י) וכך שטחו הכולל הוא כחמשת אלפים אמה מרובעות. יא) מלבד מקום שאורכו גדול מרוחבו יותר מפי שניים, כמבואר בהלכה הבאה.

ד. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם - אִם הָיָה אָרְכּוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ כְּדֵי [-עד] שֶׁיִּהְיֶה מֵאָה [אמה] עַל חֲמִשִּׁים כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת[יב]; שֶׁלֹּא עָשׂוּ בֵּית סָאתַיִם שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לַאֲוִיר כְּשְׁאָר הַחֲצֵרוֹת, אֶלָּא מֵחֲצַר הַמִּשְׁכָּן[יג].

יב) אך אם אורכו של המקום היה גדול מרוחבו פי שניים ופחות מאמה, מותר לטלטל בכולו. יג) שאורכה היה גדול מרוחבה פי שניים, אך מקום שמידותיו גדולות יותר דומה לרשות הרבים ולכן מותר לטלטל בו רק ארבע אמות.

ה. מָקוֹם שֶׁהֵקַּפוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה - אִם פָּרַץ בּוֹ פִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְגָדַר בָּהּ [-את הפרצה] לְשֵׁם דִּירָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[יד]; וַאֲפִלּוּ פָּרַץ אַמָּה [אחת] וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, וּפָרַץ אַמָּה [נוספת] וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, עַד שֶׁהִשְׁלִימָהּ[טו] לְיָתֵר מֵעֶשֶׂר - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין.

יד) כי המקום נחשב כרשות היחיד. טו) את הגדר שנבנתה לשם דירה.

ו. מָקוֹם יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהֵקַּף לְדִירָה - אִם נִזְרַע רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּגִנָּה, וְאָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[טז]. נִזְרַע מְעוּטוֹ - אִם נִזְרַע מִמֶּנּוּ בֵּית סָאתַיִם, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[יז]; וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם הַזָּרוּעַ יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[יח]. נִטַּע רֻבּוֹ [בעצים] - הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[יט]. נִתְמַלֵּא [המקום] מַיִם, אֲפִלּוּ הָיוּ [המים] עֲמֻקִּים הַרְבֵּה - אִם הָיוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ[כ], הֲרֵי הֵם כִּנְטָעִים וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[כא]; וְאִם אֵינָן רְאוּיִין, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

טז) אף במקום שלא נזרע. בגלל הזריעה, המקום לא ראוי למגורים ולכן הוא לא נקרא דירה. יז) אף במקום שנזרע, כי המקום עדיין ראוי למגורים ונחשב כדירה. יח) כמקום שגדול מבית סאתים ולא הוקף לדירה, כמבואר בהלכה א. יט) העצים לא מבטלים את המקום ממקום מגורים, כי

הרגילות היא לנטוע עצים בחצרות הבתים. כ) לשתייה או לכביסה. כא) כמקום שנזרע רובו.

ז. מָקוֹם • שֶׁהַקֶּרֶף שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית שָׁלֹשׁ סְאִין, וְקִרּוּ [=עשו תקרה] **בּוֹ בֵּית סְאָה - קֵרוּיוֹ; שֶׁפִּי תִּקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם**[כב].

השגת הראב"ד
מקום . . כשהיה א"א אינו תופס דרך הגמרא (עירובין כה) אלא אפילו קרפף בית סאתים שנפרץ במלואו לחצר הקרפף אסור מפני שאויר מחיצות מתירו והחצר מותרת כשהיתה.

כב) התקרה כביכול יורדת עד לקרקע וממילא ישנה מחיצה בין בית הסאה לבין בית הסאתיים, ומקום שפחות מבית סאתיים מותר בטלטול כמבואר בהלכה א.

נִפְרַץ[כג] **בְּמִלּאוֹ**[כד] **לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנִגְדּוֹ - חָצֵר מֻתֶּרֶת** [בטלטול] **כְּשֶׁהָיְתָה; וְהַקַּרְפֵּף**[כה] **אָסוּר כְּשֶׁהָיָה, שֶׁאֵין אֲוִיר הֶחָצֵר מַתִּירוֹ.**

כג) המקום שגדול מבית סאתיים והוקף לא לשם דירה. כד) כל הגדר המפרידה בין המקום לבין החצר. כה) המקום שנפתח לחצר. בהלכה זו מדובר שהפרצה בחצר קטנה מעשר אמות, אך אם הפרצה גדולה מעשר אמות אף החצר אסורה בטלטול.

ח. הָיָה [המקום] **יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וּבָא לְמַעֲטוֹ בְּאִילָנוֹת**[כו] **- אֵינוֹ מְעוּט**[כז]**. בָּנָה בּוֹ עַמּוּד בְּצַד הַכּוֹתֶל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְרָחָב שִׁשָּׁה אוֹ יָתֵר - הֲרֵי זֶה מְעוּט**[כח]**; פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה - אֵינוֹ מְעוּט,** [משום] **שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה כְּלָבוּד** [=כמחובר] **הוּא. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכּוֹתֶל שִׁשָּׁה, וְעָשָׂה מְחִיצָה - מְעַט; פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.**

כו) לנטוע בו אילנות, וכך למעט את המקום מבית סאתיים ולהתירו בטלטול. כז) משום שאילנות לא מפריעים למגורים, כמבואר בהלכה ו. כח) כי לא רגילים לבנות עמודים במקום כזה.

ט. טָח [=סתם] **אֶת הַכּוֹתֶל בְּטִיט**[כט] **- אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל** [הטיט] **לַעֲמֹד** [=להתקיים] **בִּפְנֵי עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה מְעוּט. הִרְחִיק מִן הַכּוֹתֶל שִׁשָּׁה, וְעָשָׂה מְחִיצָה - הוֹעִיל**[ל]**; עָשָׂה מְחִיצָה עַל שְׂפַת הַתֵּל - אֵינוֹ מוֹעִיל; שֶׁהֶעֱשָׂה מְחִיצָה עַל גַּבֵּי מְחִיצָה, אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלְעָה מְחִיצָה הַתַּחְתּוֹנָה**[לב]**, וַהֲרֵי הָעֶלְיוֹנָה**[לג] **קַיֶּמֶת - הוֹאִיל וְנַעֲשָׂת הָעֶלְיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה, וַהֲרֵי אֵין שָׁם** [-לא] **נִרְאֶה אֶלָּא הִיא - הֲרֵי זֶה הוֹעִיל, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.**

כט) על מנת למעט את שטח המקום מבית סאתיים. ל) במידה ויש תל במקום הגדול מבית סאתיים והאדם עשה מחיצה סביב התל לשם דירה, וישנם שלושה טפחים בין התל למחיצה. לא) התל נחשב כמקום נפרד ומותר לטלטל בו. לב) המחיצה המקורית של התל. לג) שעשאה לשם דירה.

י. רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי בָּתִּים, יִתֵּרָה עַל בֵּית סָאתַיִם - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת[לד]**, וַאֲפִלּוּ הָיָה פֶּתַח הַבַּיִת פָּתוּחַ לְתוֹכָהּ** [-לחצר] **; וְאִם פָּתַח הַפֶּתַח לְשָׁם, וְאַחַר כָּךְ הִקִּיפָהּ**[לה] **- הֲרֵי זוֹ כְּמֻקֶּפֶת לְדִירָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.**

לד) כי הרחבה לא הוקפה לדירה. לה) כפי שנעשות החצרות בזמננו בדרך כלל.

יא. רְחָבָה[לו] **הַפְּתוּחָה לִמְדִינָה** [-לעיר] **מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד אֶחָד פְּתוּחָה לִשְׁבִיל הַמַּגִּיעַ לָנָהר - עוֹשֶׂה לָהּ** [-מניח] **לְחִי** [=קרש] **מִצַּד הַמְּדִינָה, וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ** [-בכל הרחבה]**, וּמְתוֹלָה לַמְּדִינָה, וּמִן הַמְּדִינָה לְתוֹכָהּ.**

לו) הגדולה מבית סאתיים ולא הוקפה לדירה.

יב. יָחִיד שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְעָשָׂה מְחִיצָה[לז] **סָבִיב לוֹ - אִם יֵשׁ בָּהּ** [-בבקעה] **עַד בֵּית סָאתַיִם, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ; וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵינוֹ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת**[לח]**. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יָתֵר עֲלֵיהֶן שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבִקְעָה - הֲרֵי הֵן שַׁיָּרָה, וּמֻתָּר לָהֶן לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְכָּן, אֲפִלּוּ כַּמָּה מִילִין; וְהוּא שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִן הַמְּחִיצָה שֶׁהִקִּיפוּ, בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵלִים** [-ללא שימוש] **; אֲבָל אִם נִשְׁאַר בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵלִים, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִין לוֹ - אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה, אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאֵין הַקָּטָן**[לט] **מַשְׁלִים** [כשלישי] **לְשַׁיָּרָה.**

לז) מחיצה חלשה מקנים או חבלים. לח) מכיוון שלא עשה סביבו מחיצות חזקות. לט) וכל שכן הגוי.

יג. שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדֵי צָרְכָּן[מ] **וְקָנוּ שְׁבִיתָה** [-חנו קודם כניסת השבת]**, וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הֵם מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ**[מא]**; קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּיִתֵּר מִבֵּית סָאתַיִם, וְאַחַר כָּךְ בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ** [-כפי שהם היו] **קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא זֶה** [-השלישי] **; שֶׁהַשְּׁבִיתָה** [בכניסת שבת] **הִיא הַגּוֹרֶמֶת** [להחשב שיירה]**, לֹא הַדְּיוּרִין** [שניתווספו בשבת].

יד. שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַמַּקְפִּין שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה זֶה בְּצַד זֶה וּפְתוּחִים זֶה לָזֶה, שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רְחָבִים וְהָאֶמְצָעִי קָצָר [-צר], שֶׁנִּמְצְאוּ לַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פַּסִּין [-עמודים] מִכָּאן וּמִכָּאן, וְהָיָה יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶהמב - נַעֲשׂוּ כְּשַׁיָּרָה, וְנוֹתְנִין לָהֶן [לטלטל] כָּל צָרְכָּן[מג]. הָיָה הָאֶמְצָעִי רָחָב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קְצָרִים, שֶׁנִּמְצָא הָאֶמְצָעִי בְּפַסִּין מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו - הֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מִשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים; לְפִיכָךְ, אִם שָׁבַת יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה - אֵין נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סָאתַיִם בִּמְקוֹמוֹ. הָיָה יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּאֶמְצָעִי, אוֹ שְׁנַיִם בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּזֶה וְאֶחָד בָּאֶמְצָעִי - נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן[מד].

מב) בכל מקום היה אדם אחד. מג) ובלבד, שלא יהיה בית סאתיים ללא שימוש, כמבואר בהלכה יב. מד) כי האדם היחיד נחשב יחד עם השניים האחרים.

טו. כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה [-שגרתית], אֵינָהּ מְחִיצָה[מה]; וְכָל • מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְנַחַת [=לעמוד זמן רב], אֵינָהּ מְחִיצָה; וְכָל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לִצְנִיעוּת בִּלְבַד[מו], אֵינָהּ מְחִיצָה. וְכָל מְחִיצָה שֶׁאֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, אֵינָהּ מְחִיצָה גְּמוּרָה[מז]; גְּדוֹר [=תל אדמה] חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה, מִצְטָרְפִין[מח].

השגת הראב"ד
וכל . . מחיצה א"א נ"א העשויה לנחת.

מה) אף אם המחיצה בנויה בבית. מו) או לשמירת חפצים, ולא לשם דירה. מז) אינה מתירה לטלטל במקום המוקף במחיצה, אך המקום המוקף נחשב כרמלית. מח) ונחשבים כמחיצה גמורה של עשרה טפחים.

טז. כָּל מְחִיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ [חלק] פָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד [-החלק המגודר], אֵינָהּ מְחִיצָה. אֲבָל אִם הָיָה פָּרוּץ כְּעוֹמֵד [-בשווה] - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פִּרְצָה שֶׁהִיא יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. אֲבָל [פרצה של] עֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי הִיא כִּפְתָחמט. וְאִם הָיָה לִפְרָצָה זוֹ צוּרַת פֶּתַחנ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אֵינָהּ מַפְסֶדֶת [=מבטלת] הַמְּחִיצָהנא - וְהוּא [-ובלבד], שֶׁלֹּא יְהֵא הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה.

מט) ואינה נחשבת מחיצה. נ) כמבואר בהלכה יט. נא) כי הפרצה נחשבת לפתח ולא לפרצה.

יז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַפִּרְצוֹת [הן] מְשֻׁלָּשׁוֹת טְפָחִים וָמַעְלָה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפִּרְצוֹת, כָּל פִּרְצָה מֵהֶן פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשָׁה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶתנב, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כְּלָבוּד.

נב) והפרצות נחשבות כסתומות, וממילא העומד מרובה על הפרוץ.

יח. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִקִּיף [-עשה מחיצה] בְּקָנִים, וְאֵין בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהִקִּיף בַּחֲבָלִים, וְאֵין בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה גְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁתִי [-מרוטות לאורך] בְּלֹא עֵרֶב [-רוחב], אוֹ עֵרֶב בְּלֹא שְׁתִי. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּבַהּ הַקָּנֶה עֲשָׂרָה [טפחים], אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֶבְיִ הַחֶבֶל הָעֶלְיוֹן עֲשָׂרָה אִם הִקִּיף בַּחֲבָלִיםנג - שֶׁאֵין מְחִיצָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֵן.

נג) החבלים של המחיצה מונחים לרוחב ורחוקים זה מזה פחות משלושה טפחים, והחבל העליון הוא בגובה עשרה טפחים מהקרקע.

יט. ׳צוּרַת הַפֶּתַח׳ הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם[נד] - הִיא אֲפִלּוּ קָנֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִכָּאן [-מצד אחד], וְקָנֶה מִכָּאן [-מהצד השני], וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן; גֹּבַהּ שְׁנֵי הַלְּחָיַיִם [-הקנים המונחים בצדדים] - עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, וְהַקָּנֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁעַל גַּבֵּיהֶם - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בִּשְׁנֵי הַלְּחָיַיִם אֶלָּא יֵשׁ בֵּינֵיהֶן כַּמָּה אַמּוֹת, הוֹאִיל וְגֹבַהּ הַלְּחָיַיִם עֲשָׂרָהנה, הֲרֵי זוֹ צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁאָמְרוּ - צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּרִיאָה [=חזקה דיה] לְקַבֵּל [-לחבר לה] דֶּלֶת, אֲפִלּוּ דֶּלֶת שֶׁל קַשׁנו.

נד) והוזכרה אף בהלכה טז. נה) ומכוון כנגד הלחיים. נו) מדובר על הקנים שבצדדים, אך הקנה שעליהם מועיל אף אם הוא עשוי מחומר חלש יותר ובלבד שיהיה עמיד ברוח מצויה.

כ. פֶּתַח שֶׁצּוּרָתוֹ כִּפָּה [=כקשת] - אִם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ רַגְלֵי הַכִּפָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים[נז], הֲרֵי זֶה צוּרַת פֶּתַח; וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצַּד [=בפינת המחיצה] - אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים לִהְיוֹת בְּקֶרֶן זָוִית, אֶלָּא בָּאֶמְצַע.

נז) ללא חישוב העיגול.

כא. בַּכֹּל עוֹשִׂין מְחִיצָה - בֵּין בִּכְלִים, בֵּין בָּאֳכָלִים, בֵּין בְּאָדָם; אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה, וּשְׁאָר מִינֵי חַיָּה וָעוֹף - וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ [בעלי החיים] כְּפוּתִים [=קשורים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנוּדוּ [=יזוזו].

כב. מְחִיצָה הָעוֹמֶדֶת מֵאֵלֶיהָ [=טבעית], הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וּמְחִיצָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה. וְאִם נַעֲשָׂת בִּשְׁגָגָה[נח] - מֻתָּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהוּא, שֶׁתַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא לְדַעַת [=בשביל] הַמְטַלְטֵל. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן אָדָם לְזוֹ הַמְּחִיצָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְטַלְטֵל בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ הָעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה, וְכֵן אִם נַעֲשָׂת בְּמֵזִיד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ.

נח) שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת.

כג. מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁבָּת, שֶׁיַּעֲמֹד זֶה בְּצַד זֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵדְעוּ אֲלוּ הָעוֹמְדִין שֶׁבִּשְׁבִיל לַעֲשׂוֹתָן מְחִיצָה הָעֲמָדוּ; וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתָם אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחִיצָה זוֹ, אֶלָּא יַעֲמִיד אוֹתָם אַחֵר שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ.

כד. אֵילָן שֶׁהוּא מֻסָּךְ [=מסוכך] עַל הָאָרֶץ - אִם אֵין נוֹפוֹ [=ענפיו] גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים[נט] - מִמַּלֵּא בֵּין בַּדָּיו [=ענפיו] וְעָלָיו תֵּבֵן וָקַשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְקוֹשְׁרָן בָּאָרֶץ, עַד שֶׁיַּעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה וְלֹא יִתְנַדְנֵד[ס], וּמְטַלְטֵל תַּחַת כֻּלּוֹ; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה תַּחְתָּיו [-תחת האילן] עַד בֵּית סָאתַיִם; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם[סא] - אֵין מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁתַּחְתָּיו, מָקוֹם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה הוּא[סב].

נט) וממילא האילן נחשב מחובר לקרקע. ס) משום שהאילן נחשב מחיצה. סא) אם יש לאילן ענפים רבים, או שהיו אילנות רבים סמוכים זה לזה. סב) ואסור לטלטל בו, כמבואר בהלכה א.

פֶּרֶק יז

דיני מבואות, חצרות ובארות הפתוחים לרשות הרבים.

א. מָבוֹי [=שביל] שֵׁשׁ לוֹ שִׁשָּׁה כְּתָלִים[א], הוּא הַנִּקְרָא 'מָבוֹי סָתוּם'; וּמָבוֹי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתָלִים בִּלְבַד זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעֹם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִין בְּשֶׁכְּנֶגְדָּהּ[ב] - הוּא הַנִּקְרָא 'מָבוֹי מְפֻלָּשׁ'.

א) ופתוח מצד אחד לרשות הרבים. ב) האנשים עוברים במבוי משני צדדיו הפתוחים לרשות הרבים.

ב. הֵיאַךְ מַתִּירִין [בטלטול] מָבוֹי הַסָּתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית לְחִי [-קרש] אֶחָד, אוֹ עוֹשֶׂה עָלָיו קוֹרָה [למעלה], וְדַיּוֹ. וְתַחֲשֹׁב אוֹתָהּ קוֹרָה, אוֹ אוֹתוֹ לְחִי, כְּאִלּוּ סָתַם רוּחַ רְבִיעִית, וְיֵעָשֶׂה [המבוי] רְשׁוּת הַיָּחִיד וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ[ג]; [משום] שֶׁדַּיִן תּוֹרָה, בְּשָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת בִּלְבַד מֻתָּר לְטַלְטֵל, וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הִיא הָרוּחַ הָרְבִיעִית[ד], וּלְפִיכָךְ דַּי לָהּ בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה.

ג) כמבואר בהלכה ט. ד) חכמים אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלוש מחיצות, שמא יטלטלו גם ברשות הרבים.

ג. וְהֵיאַךְ מַתִּירִין מָבוֹי מְפֻלָּשׁ[ה]? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פֶּתַח[ו] מִכָּאן [-מפתח אחד], וּלְחִי אוֹ קוֹרָה מִכָּאן[ז]. וּמָבוֹי עָקֹם [=מפותל], תּוֹרָתוֹ [=דינו] כְּמְפֻלָּשׁ.

ה) אם רוחבו הוא פחות משש עשרה אמה, ואז הוא לא נחשב רשות הרבים כמבואר בפרק יד. ו) כמבואר בפרק הקודם בהלכה יט. ז) צורת הפתח מחשיבה את המבוי כמבוי עם שלוש מחיצות שמותר לטלטל בו בצירוף לחי או קורה.

ד. מָבוֹי • שֶׁהוּא שָׁוֶה מִתּוֹכוֹ [=שטוח] וּמִדְרוֹן [-משופע לכיוון] לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שָׁוֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִדְרוֹן לְתוֹכוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי וְלֹא קוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים[ח].

השגת הראב"ד
מבוי . . הרבים א"א דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה והכי איתא בתוספתא (שבת פי"א ה"ד).

ח) והשיפוע נחשב כמחיצה. מדובר שגובה השיפוע הוא עשרה טפחים והוא מתפרס על פני ארבע אמות, ולכן הוא נחשב מחיצה.

ה. מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד כֻּלֵּה [=מסתיים] לַיָּם[ט], וְצִדּוֹ אֶחָד כֻּלֵּה לְאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים[י] - אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם; שֶׁאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת[יא], וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַעֲלֶה הַיָּם שִׁרְטוֹן[יב].

השגת הראב"ד
מבוי . . רחבה א"א מסתברא אם יש דיורין ברחבה ועירבו בני הרחבה או בני החצר עם בני המבוי שהכל מותר בין באמצע בין מן הצד דהלכה כרב ששת (עירובין ז) דאמר דערוב משוי להו חד מינא ומחיצות דהכא מהני להתם.

ט) הים עמוק עשרה טפחים ונחשב מחיצה. י) האשפה גבוהה עשרה טפחים ונחשבת מחיצה. יא) ולכן היא נחשבת מחיצה קבועה. יב) שמא הים יתייבש, ולכן הוא נחשב מחיצה קבועה.

ו. מָבוֹי • מְפֻלָּשׁ

שֶׁהָיָה כָּלֶה לֶאֱמְצַע רְחָבָה [=חצר שאחורי הבתים] שֶׁל רַבִּים[יג] - אִם לֹא הָיָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד פֶּתַח הָרְחָבָה[יד] - חֲרֵי זֶה [-המבוי] כְּסָתוּם, וְאֵין צָרִיךְ מִצַּד הָרְחָבָה כְּלוּם. אֲבָל אִם הָיָה [המבוי] כָּלֶה לְצַדֵּי הָרְחָבָה[טו], אָסוּר[טז]. וְאִם הָיְתָה [הרחבה] שֶׁל יָחִיד - אַף [אם המבוי פתוח] לֶאֱמְצָעָהּ אָסוּר; [כי] פְּעָמִים בּוֹנֶה מִצַּד אֶחָד[יז], וְנִמְצָא [המבוי] כָּלֶה לְצַדָּהּ שֶׁל רְחָבָה.

יג) והרחבה פתוחה מהצד השני לרשות הרבים. יד) הפתוח לרשות הרבים. טו) והרחבה נראית כהמשך של המבוי. טז) לטלטל במבוי ללא צורת פתח ולחי או קורה, משום שהוא מבוי מפולש. יז) אדם יחיד עשוי לבנות בסמיכות למבוי.

ז. אֵין הַמָּבוֹי נִתָּר בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּתֵּים וַחֲצֵרוֹת[יח] פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ[יט], וְיִהְיֶה אָרְכּוֹ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וָמַעְלָה, וְיִהְיֶה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ[כ]; אֲבָל מָבוֹי שֶׁאָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ, הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר, וְאֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו כָּל לְחִי בְּמַשֶּׁהוּ, אוֹ בְּפַס רָחָב אַרְבָּעָה [טפחים] מְרוּחַ אַחַת.

יח) חצר מובילה לשני בתים לכל הפחות, ומבוי מוביל לשתי חצרות לכל הפחות. יט) ומכיוון שאנשים רבים עוברים במבוי ניתן להתירו אף בלחי או קורה, אך מבוי שאינו פתוח לבתים וחצרות לא עוברים בו אנשים רבים וממילא הוא מיועד לשימוש אישי יותר, ולכן, על מנת להתירו יש לבנות מחיצות טובות יותר כמבואר בהלכה הבאה. כ) כי כך רגילים לבנות מבואות.

ח. חָצֵר שֶׁאָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ - הֲרֵי הִיא כְּמָבוֹי, וְנִתֶּרֶת בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה. וּמָבוֹי שֶׁאֵין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא בַּיִת אֶחָד אוֹ חָצֵר אַחַת, וְכֵן מָבוֹי שֶׁאֵין בְּאָרְכּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם, אוֹ בְּפַס אַרְבָּעָה [טפחים].

ט. מָבוֹי שֶׁאֵין בְּרָחְבּוֹ [-ברוחב הפתח] שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי וְלֹא קוֹרָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, חֲרֵי הוּא כְּלָבוּד[כא]. מָבוֹי • שֶׁהִכְשִׁירוּ בְּקוֹרָה - אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ פִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, הַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - חַיָּב, שֶׁהַלְּחִי חֲרֵי הוּא כִּמְחִיצָה בְּרוּחַ רְבִיעִית[כב].

השגת הראב"ד
מבוי . . כְּכוּלּוֹ א"א הא מילתא קשיא טובא כיון שמותר לטלטל בכולו אלמא במבוי שיש לו שלש מחיצות קאמר וקיימ' לן דג' מחיצות דאורייתא א"כ הכשירו בקורה אמאי פטור וכי באו חכמים להקל בשל תורה להטעינו קורה.

כא) וממילא, המבוי לא נחשב מבוי. כב) ולא חייב מהתורה על הזריקה. כג) הקורה היא סימן היכר להבדיל בין המבוי לרשות הרבים, אך היא לא נחשבת כמחיצה גמורה ולכן המבוי לא נחשב לגמרי כרשות היחיד. כד) והמבוי נחשב לגמרי כרשות היחיד.

י. שְׁנֵי כְּתָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָעָם עוֹבְרִים בֵּינֵיהֶם - כֵּיצַד מַכְשִׁיר בֵּינֵיהֶם? עוֹשֶׂה דְּלָתוֹת מִבָּאן וּדְלָתוֹת מִבָּאן, וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִנְעֹל הַדְּלָתוֹת, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיוֹת לְהִנָּעֵל; הָיוּ [הדלתות] מְשֻׁקָּעוֹת בְּעָפָר, מְפֻגָּמוֹת אוֹתָן וּמְתֻקָּנוֹת [שיהיו ראויות] לְהִנָּעֵל. אֲבָל צוֹרַת פֶּתַח, אוֹ לְחִי וְקוֹרָה - אֵינָן מוֹעִילִין בְּהַכְשֵׁר רְשׁוּת הָרַבִּים.

יא. מֻתָּר • לְטַלְטֵל בְּמָבוֹי תַּחַת הַקּוֹרָה, אוֹ בֵּין הַלְּחָיַיִם[כה]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה [המבוי] סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֲבָל אִם הָיָה סָמוּךְ לְכַרְמְלִית - אָסוּר לְטַלְטֵל תַּחַת הַקּוֹרָה, אוֹ בֵּין הַלְּחָיַיִם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְחִי אַחֵר לְהַתִּיר [לטלטל] תּוֹךְ הַפֶּתַח; שֶׁהֲרֵי מָצָא מִין אֶת מִינוֹ, וְנֶעְוָר[כו].

השגת הראב"ד
מותר . . הקורה א"א שבוש הוא זה תחת הקורה לעולם מותר אבל בין הלחיין פליג רבא (עירובין ט) דאי פתוח לרה"ר מותר ואיהו פסק כרבא, ואיכא מאן דפסק כאביי דבין לחיים אסור.

כה) העשויים על מנת להתיר את המבוי בטלטול. כו) הכרמלית שתחת הקורה או בין הלחיים סמוכה לכרמלית השנייה, ולכן היא נחשבת כרמלית 'חזקה' יותר ונדרש לחי נוסף להתיר אותה בטלטול.

השגת הראב"ד
שהלחי . . שהוא א"א ואם עביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו עשרה, אלא בין לחי בין קורה מותר דמשום היכר הוא והאיכא היכר והרי אם עשה לאשירה סולם בין שתי חצרות מערבין אחד דכל שאיסור דבר אחר גורם לו מותר והכי איתא פרק חלון (עירובין עח) ואע"ג דאמרינן בגמרא (עירובין פ) מ"ד עושים לחי אשרה אבל קורה כתותי מיכתת שיעורא לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ומשום אפשר לא מדחיא

יב. בַּכֹּל עוֹשִׂין לְחָיַיִם - אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים[כז], וַאֲפִלּוּ בְּאַסּוּרֵי הֲנָיָה[כח]. עֲבוֹדָה זָרָה עֲצָמָהּ אוֹ אֲשֵׁרָה [=עץ המשמש לעבודה זרה], שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי - כָּשֵׁר; שֶׁהַלְּחִי • עָבְיוֹ כָּל שֶׁהוּא[כט]. גַּבֵּי הַלְּחִי, אֵין

פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים; רָחְבּוֹ וְעָבְיוֹ, כָּל שֶׁהוּא.

כז) אם הוא קשור, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. כח) אף בדברים האסורים בהנאה. היתר הטלטול שנעשה על ידי הלחי אינו נחשב הנאה, מכיוון שהלחי עצמו לא מיועד לשימוש. כט) אסור להשתמש בעבודה זרה לדברים הצריכים שיעור מסוים, כמבואר בהלכה הבאה, אך לחי אינו צריך שיעור ולכן מותר לעשותו אף מעבודה זרה ואשרה.

מימרא דאמורא, ועוד דאיתנהו להנך טעמי דכתבי' ואת"ל דפליגי לאו מטעמא דכתב איהו דהא גבי לחי נמי שיעורא בעי' לגבהה כדכתיבנא אלא ה"ק לחי אע"ג דחשבת ליה כקש נדף אפשר להעמידו בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי הויא כקש נדף לא קיימא כלל ובעי' ממ"נ דבר העומד וכיון דהוי מיכתת לא קאי כלל.

יג. בַּכֹּל עוֹשִׂין קוֹרָה, אֲבָל לֹא בַּאֲשֵׁרָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְרַחַב הַקּוֹרָה שִׁעוּר[ל], וְכָל הַשִּׁעוּרִין אֲסוּרִים מִן הָאֲשֵׁרָה. וְכֵן רַחַב הַקּוֹרָה, אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח. וְעָבְיָהּ - כָּל שֶׁהוּא; וְהוּא שֶׁתְּהֶיהָ בְּרִיאָה [-ראויה] **לְקַבֵּל** [=לשאת משקל] **אָרְיֵחַ, שֶׁהוּא חֲצִי לְבֵנָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים[לא]. וּמַעֲמִידֵי** [-תומכי ה-] **קוֹרָה, צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ בְּרִיאִין כְּדֵי לְקַבֵּל קוֹרָה וַחֲצִי לְבֵנָה.**

ל) ארבעה טפחים, כמבואר בהלכה ז. לא) על מנת שיהיה ניכר שהקורה מונחת בקביעות ולא באופן ארעי, ועל מנת שהקורה תחזיק מעמד ברוח מצויה. אמנם, אריח הוא טפח וחצי, ורוחב הקורה הוא טפח בלבד משום שניתן להוסיף רבע טפח טיט משני צידי הקורה וכך הקורה תהיה ראויה לשאת את משקל האריח.

יד. כַּמָּה יִהְיֶה פֶּתַח הַמָּבוֹי, וְיִהְיֶה דַּי לְהַכְשִׁירוֹ בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה? גָּבְהוֹ, אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים[לב], וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה[לג]; וְרָחְבּוֹ, עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת[לד]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח; אֲבָל • אִם הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח - אֲפִלּוּ הָיָה גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, אוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים [טפחים], **אוֹ רָחָב מֵאָה אַמָּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.**

השגת הראב"ד
אבל . . מעשרה א"א פחות מעשרה שבוש הוא.

לב) מחיצה הנמוכה מעשרה טפחים אינה נחשבת מחיצה, ולכן מבוי הנמוך מעשרה טפחים נחשב כמבוי ללא מחיצות. לג) מקום הגבוה מעשרים אמה לא ניכר לעיני העוברים ושבים, ולכן לא ניתן להכשיר את המבוי הגבוה מעשרים אמה בקורה העשויה להיכר כמבואר בהלכה הבאה, אך לחי שנחשב כמחיצה ניתן להניח אף במבוי הגבוה מעשרים אמה ולהתירו בטלטול. לד) פתח הרחב מעשר אמות אינו נחשב פתח, ולא ניתן להתירו בלחי או קורה.

טו. וְכֵן אִם הָיָה בַּקּוֹרָה שֶׁל מָבוֹי כִּיּוּר [=פיסול] **וְצִיּוּר, עַד שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהּ - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, כְּשֵׁרָה;** [מכיון] **שֶׁהַקּוֹרָה מְשׁוּם הֶכֵּר עֲשׂוּיָה, וְאִם הָיְתָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, אֵינָהּ נִכֶּרֶת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוּר וְכִיּוּר - מִסְתַּכְּלִין בָּהּ, וְנִמְצָא שָׁם** [-שיש] **הֶכֵּר**[לה].

לה) היתר הכיור והציור הוא רק במבוי הגבוה מעשרים אמה אך לא במבוי הרחב מעשר אמות.

טז. מָבוֹי שֶׁהָיָה גָּבְהוֹ מִן הָאָרֶץ עַד קַרְקָעִית קוֹרָה עֶשְׂרִים אַמָּה, וְעָבֵי הַקּוֹרָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים - כָּשֵׁר[לו]; הָיָה גָּבְהוֹ יָתֵר מֵעֶשְׂרִים, וּבָא לְמַעֵטוֹ בְּקוֹרָה [נוספת] **שֶׁמַּנִּיחַ אוֹתָהּ לְמַטָּה[לז] - צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּרָחְבָּהּ[לח] טֶפַח[לט]. הָיָה גָּבְהוֹ** [של המבוי] **פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה[מ] - חוֹקֵק בּוֹ** [=חופר בקרקע] **מֶשֶׁךְ** [=שטח] **אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַעֲמִיק** [בקרקע] **כְּדֵי לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה[מא].**

לו) כי חלל המבוי עצמו הוא פחות מעשרים אמה. לז) כנגד הקורה המתירה לטלטל במבוי. לח) של הקורה התחתונה. לט) על מנת שיוכל לעמוד עליה ולראות את הקורה העליונה, ולכן הקורה העליונה נחשבת היכר למרות שהיא גבוהה מעשרים אמה. מ) ונחשב כמבוי ללא מחיצות, כמבואר בהלכה יד. מא) שהוא שיעור אורך המבוי המינימלי, כמבואר בהלכה ז, וכך מחיצות המבוי נחשבות מחיצות.

יז. נִפְרַץ בּוֹ פִּרְצָה מִצִּדּוֹ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ [=בתחילתו] **- אִם נִשְׁאַר עוֹמֵד בְּרֹאשׁוֹ פֵּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים, מֻתָּר[מב]; וְהוּא** [-ובלבד] **שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַפִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר[מג]. וְאִם לֹא נִשְׁאַר פֵּס אַרְבָּעָה - אָסוּר[מד], אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַפִּרְצָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה; שְׁכָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, כְּלָבוּד הוּא.**

מב) אורך המבוי מלכתחילה הוא ארבע אמות, אך מבוי קיים שנפרצה בו פרצה כשר אף באורך ארבעה טפחים. מג) כי פרצה הגדולה מעשר אמות אינה נחשבת כפתח, ועל מנת לתקנה צריך לגדור אותה או לעשות לה צורת פתח. מד) אף אם הפרצה קטנה מעשר אמות, משום שהעוברים והשבים עלולים לעבור במבוי רק דרך הפרצה, ולא דרך צידו השני של המבוי, ולא יהיה ניכר לעיניהם הכשר המבוי.

יח. נִפְרַץ הַמָּבוֹי בְּמִלּוֹאוֹ [-כל הדופן] **לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנֶגְדּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים[מה] - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָבוֹי מְפֻלָּשׁ[מו]; וְהֶחָצֵר - מֻתֶּרֶת;**

שֶׁהֶחָצֵר שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִין [=עוברים] בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוֹ [-מצד אחד] וְיוֹצְאִין בָּזוֹ [-מהצד השני], חֲרֵי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.

מה) אך לא נפרצה כל דופן החצר. מו) אך אם נותרו חלקים ממחיצות המבוי במקומן, הם נחשבים כלחיים המתירים לטלטל במבוי.

יט. מָבוֹי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁבִילִים מִצַּד זֶה וּשְׁבִילִים מִצַּד הָאַחֵר, שֶׁנִּמְצְאוּ [השבילים] מְפֻלָּשִׁין לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְכֻוָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, חֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן מָבוֹי מְפֻלָּשׁ. וְכֵיצַד מַכְשִׁירָן? עוֹשֶׂה צוּרַת פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁבִילִים שֶׁבַּצַּד הָאֶחָד [של המבוי], וְכֵן לַפֶּתַח הַגָּדוֹל, וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׁבִילִים שֶׁבַּצַּד הַשֵּׁנִי לְחִי אוֹ קוֹרָה.

מו) אך לא נפרצה כל דופן החצר. מז) אך אם נותרו חלקים ממחיצות המבוי במקומן, הם נחשבים כלחיים המתירים לטלטל במבוי.

כ. מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ [=דפנו] אֶחָד אָרֹךְ וְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי קָצָר, מַנִּיחַ אֶת הַקּוֹרָה כְּנֶגֶד הַקָּצָר[מז]. הֶעֱמִיד לְחִי[מח] בַּחֲצִי [=אמצע] הַמָּבוֹי - מֵחֲצִי הַמָּבוֹי הַפְּנִימִי שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַלְּחִי, מֻתָּר לְטַלְטֵל בּוֹ[מט]; וְהַחֲצִי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלְּחִי, אָסוּר.

מז) אם הקורה תהיה מונחת בדופן הארוכה שאין מולה דופן, העוברים והשבים יחשבו שמותר לטלטל אף ברשות הרבים. מח) או קורה. מט) ולא חוששים שיטלטלו אף בחצי החיצון של המבוי. היתר זה הוא כאשר בחצי הפנימי יש שיעור מבוי מינימלי המבואר בהלכה ז.

כא. מָבוֹי שֶׁהוּא רָחָב עֶשְׂרִים אַמָּה[נ] - עוֹשֶׂה פֵּס גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שִׁעוּר מֶשֶׁךְ הַמָּבוֹי, וּמַעֲמִידוֹ בָּאֶמְצַע [המבוי] - וְנִמְצָא כִּשְׁנֵי מְבוֹאוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּפֶתַח כָּל אֶחָד מֵהֶן עֶשֶׂר אַמּוֹת[נא]. אוֹ מַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן [-מצד אחד], וּמַעֲמִיד פֵּס שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת, וּמַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן [-מהצד השני], וּמַעֲמִיד פֵּס שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת - וְנִמְצָא פֶּתַח הַמָּבוֹי עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְהַצְּדָדִין חֲרֵי הֵן כִּסְתוּמִין, שֶׁחֲרֵי עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ[נב].

נ) ורוחב המבוי המירבי הוא עשר אמות, כמבואר בהלכה יד. נא) ובלבד שבכל אחד מהם קיימים כל כללי המבוי המבוארים בהלכה ז. נב) כי רוחב הפסים הוא שש אמות, ורוחב הצדדים הוא ארבע אמות. במקרה זה לא ניתן להתיר כאשר השטח הפרוץ שווה לשטח המגודר, כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז, משום שבמקרה זה יש שתי פרצות במבוי.

כב. לְחִי הַבּוֹלֵט מִדָּפְנוֹ שֶׁל מָבוֹי[נג], כָּשֵׁר; וּלְחִי הָעוֹמֵד מֵאֲלָיו[נד] - אִם סָמְכוּ עָלָיו מִקֹּדֶם [-לפני] הַשַּׁבָּת, כָּשֵׁר. וּלְחִי שֶׁהוּא נִרְאֶה מִבִּפְנִים לְחִי, וּמִבַּחוּץ אֵינוֹ נִרְאֶה לְחִי, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה מִבַּחוּץ לְחִי, וּמִבִּפְנִים נִרְאֶה שֶׁהוּא שָׁוֶה וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם לְחִי - חֲרֵי זֶה נִדּוֹן מְשׁוּם לְחִי. לְחִי שֶׁהִגְבִּיהוּ מִן הַקַּרְקַע שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהִפְלִיגוּ [-שהרחיקו] מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם[נה]; אֲבָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים - כָּשֵׁר, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כִּלְבוּד. לְחִי שֶׁהוּא רָחָב הַרְבֵּה - בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ פָּחוֹת מֵחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי, בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ כַּחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי - כָּשֵׁר, וְנִדּוֹן מְשׁוּם לְחִי; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל חֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי, נִדּוֹן מְשׁוּם עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ[נו].

נג) קיר המבוי עצמו בולט לתוך המבוי, על מנת לחזק את הקיר, ונראה הדבר כלחי. נד) שלא נבנה עבור היתר המבוי. נה) משום שהלחי נחשב כמחיצה, ומחיצה הגבוהה שלושה טפחים מהקרקע אינה נחשבת מחיצה כי בעלי חיים יכולים לעבור תחתיה. נו) ובשני האופנים מותר לטלטל במבוי.

כג. קוֹרָה שֶׁפָּרַשׂ עָלֶיהָ מַחְצֶלֶת - חֲרֵי בְּטֵלָה, שֶׁחֲרֵי אֵינָהּ נִקֶּרֶת; לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַמַּחְצֶלֶת מְסֻלָּקֶת [=רחוקה] מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, אֵינָהּ מְחִיצָה[נז]. נָעַץ שְׁתֵּי יְתֵדוֹת בִּשְׁנֵי כָּתְלֵי מָבוֹי מִבַּחוּץ, וְהִנִּיחַ עֲלֵיהֶן הַקּוֹרָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הַקּוֹרָה עַל גַּבֵּי הַמָּבוֹי[נח], לֹא סָמוּךְ לוֹ.

נז) אך אם המחצלת אינה גבוהה שלושה טפחים מהקרקע, הקורה בטלה והמבוי מותר בטלטול כי המחצלת נחשבת מחיצה. נח) על מנת שהקורה תהווה היכר.

כד. קוֹרָה הַיּוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵינָהּ נוֹגַעַת בַּכֹּתֶל הַשֵּׁנִי, וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת, אַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵין מַגִּיעוֹת זוֹ לְזוֹ - פְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה[נט], אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת[ס]; הָיָה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

נט) טפחים, בין הקורה לכותל או בין שתי הקורות. ס) כי פחות משלושה הוא כלבוד.

כה. וְכֵן • שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמַּתְאִימוֹת [=צמודות], לֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ וְלֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ[סא] -

השגת הראב"ד
וכן . . אריח א"א לשון הגמ' (עירובין יד) אם מקבלות אריח לרחבו פי' דבעינן שיהיו סמוכות בתוך טפח ומחצה.

אִם יֵשׁ בִּשְׁתֵּיהֶן כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. הָיוּ אַחַת לְמַטָּה וְאַחַת לְמַעְלָה - רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה, וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַעְלָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים[סג], וְלֹא תַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה[סג]; וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָן שֶׁיְּרֵדָה זוֹ וְעָלְתָה זוֹ בְּכַוָּנָה [=כשנחשיבם באותו גובה], עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ.

סא) כמבואר בהלכה יג. סב) עשרים אמה הוא הגובה המירבי של המבוי. סג) עשרה טפחים הוא הגובה המינימלי של המבוי.

כו. הָיְתָה הַקּוֹרָה עֲקֻמָּה [ונוטה מחוץ למבוי], רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא פְּשׁוּטָה[סד]; עֻגְלָה[סה], רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְרֻבַּעַת - אִם הָיָה בְּהֶקְפָּהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, יֵשׁ בָּהּ רֹחַב טֶפַח[סו]. הָיְתָה הַקּוֹרָה בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי, וַעֲקֻמָּה חוּץ לַמָּבוֹי, אוֹ שֶׁהָיָה עֵיקָּמָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, אוֹ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה - רוֹאִין: כָּל שֶׁאִלּוּ יָנַטְל הָעִקּוּם, וְיִשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ, [אם] אֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת; וְאִם לָאו, צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

סד) ישרה, ולא חוששים שיבואו לטלטל מחוץ למבוי. סה) שלא ראויה לקבל אריח. סו) שהוא שיעור הקורה הראוי, כמבואר בהלכה יג.

כז. בְּאֵר[סז] שֶׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנָה פַּסִּין [-קורות] מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת, שְׁנֵי פַּסִּין דְּבוּקִין בְּכָל זָוִית[סח] - הֲרֵי אֵלּוּ כְּמְחִיצָה; וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּץ מֻרְכָּב עַל הָעוֹמֶד בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ, הוֹאִיל וְאַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת עוֹמְדוֹת, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְמַלֹּאת [מים] מִן הַבּוֹר וּלְהַשְׁקוֹת לַבְּהֵמָה[סט]. וְכַמָּה יִהְיֶה גֹּבַהּ כָּל פַּס מֵהֶן? עֲשָׂרָה טְפָחִים[ע]; וְרָחְבּוֹ, שִׁשָּׁה טְפָחִים[עא]; וּבֵין כָּל פַּס וּפַס, כְּמִלֹּא שְׁתֵּי רְבָקוֹת [=קבוצות] שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע בָּקָר, אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצְאָה - שִׁעוּר רֹחַב זֶה, אֵין יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

סז) הנחשבת רשות היחיד ונמצאת ברשות הרבים. סח) וכל פס נוטה לכיוון אחר. סט) כמבואר בהלכה ל. ע) כי מחיצה הנמוכה מעשרה טפחים אינה נחשבת מחיצה. עא) קורה המתירה טלטול במבוי מועילה אף באורך ארבעה טפחים, כמבואר בהלכה ז, משום שבמבוי קיימות מחיצות שלימות, אך בבאר אין כלל מחיצות ולכן רוחב הקורה הוא שישה טפחים.

כח. הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזָּוִיּוֹת, אוֹ בְּכָל זָוִית [אלכסוני] מֵאַרְבַּעְתָּן, אֶבֶן גְּדוֹלָה, אוֹ אִילָן, אוֹ תֵּל [=מיתמר ל] הַמִּתְלַקֵּט [=בסיס] מִתּוֹךְ [טפחים] עֲשָׂרָה טְפָחִים - רוֹאִין: כָּל שֶׁאִלּוּ אַמּוֹת, אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים - רוֹאִין: כָּל שֶׁאִלּוּ יֶחְלַק יֵשׁ בּוֹ אַמָּה [-שהיא שישה טפחים] לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה[עב], נָדוֹן מִשּׁוּם [-נחשב] זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה[עג], וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם[עד] שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן וְשִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן - נְדוֹנִים מִשּׁוּם זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין.

עב) ניתן לחלקו וליצור ממנו מחיצות בשיעור זה. עג) טפחים, ונחשבים כמחוברים זה לזה. עד) בכל חמשת הקנים.

כט. מֻתָּר לְהַקְרִיב [-לקרב] אַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת הָאֵלּוּ לַבְּאֵר - וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה פָּרָה [יכולה לעמוד] רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ בִּפְנִים מִן הַפַּסִּין וְשׁוֹתָה[עה]; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֹאחַז רֹאשׁ הַבְּהֵמָה [בכוח] עִם הַכְּלִי שֶׁבּוֹ הַמַּיִם, הוֹאִיל וְרֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ בִּפְנִים, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ לְגָמָל. הָיוּ קְרוֹבִים [הפסים] יוֹתֵר מִזֶּה - אָסוּר לְהַשְׁקוֹת מֵהֶן, אֲפִלּוּ לִגְדִי שֶׁהוּא כֻּלּוֹ נִכְנָס לִפְנִים. וּמֻתָּר לְהַרְחִיק [=להרחיב השטח] כָּל שֶׁהוּא [=ככל שירצה], וּבִלְבַד שֶׁיַּרְחִיב בְּפַסִּים פְּשׁוּטִין שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה [המרווח ש]בֵּין פַּס לַחֲבֵרוֹ יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

עה) אם הפרה תעמוד ברובה מחוץ לפסים, האדם עלול להוציא את הדלי מחוץ לפסים על מנת להשקות את הבהמה ולעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות.

ל. לֹא הִתִּירוּ הַפַּסִּין הָאֵלּוּ, אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּלְבֶהֱמַת עוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבַד[עו] - וְהוּא [-ובלבד], שֶׁיִּהְיֶה בְּאֵר מַיִם חַיִּים שֶׁל רַבִּים. אֲבָל אָדָם[עז] - יֵרֵד לַבְּאֵר וְיִשְׁתֶּה, אוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ מְחִיצָה מַקֶּפֶת לַבְּאֵר גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה. וְאִם הָיָה הַבְּאֵר רָחָב הַרְבֵּה, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לִירֹד בּוֹ - הֲרֵי זֶה יִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה בֵּין הַפַּסִּין[עח].

עו) משום שהם הולכים לדבר מצווה. עז) העולה לרגל, שיכול לרדת לבאר עצמה. עח) כי הוא לא יכול לשתות באופן אחר.

לא. וְכֵן בּוֹר הָרַבִּים וּבְאֵר הַיָּחִיד[עט], אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין מְמַלְּאִין מֵהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶן מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים.

עט) בור הוא מקום מים מכונסים, ובאר היא באר מים חיים.

לב. הַמְמַלֵּא לִבְהֶמְתּוֹ בֵּין הַפָּסִין, מְמַלֵּא וְנוֹתֵן בִּכְלִי לְפָנֶיהָ; וְאִם הָיָה אֲבוּס [=כלי להאכלת הבהמה] רֹאשׁוֹ [=חלקו] נִכְנָס לְבֵין הַפָּסִים, וְהָיָה [האבוס] גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה[פ] - לֹא יְמַלֵּא וְיִתֵּן לְפָנֶיהָ [את הדלי], שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל הָאֲבוּס, וְיוֹצִיא הַדְּלִי לְאֲבוּס, וּמִן הָאֲבוּס לְקַרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים[פא]; אֶלָּא מְמַלֵּא [את המים] וְשׁוֹפֵךְ [לתוך האבוס], וְהִיא [-הבהמה] שׁוֹתָה מֵאֵלֶיהָ.

פ) ונחשב רשות היחיד. פא) מעיקר הדין מותר להוציא את הדלי מהבור לאבוס משום ששניהם הם רשות היחיד, אך אם האבוס יתקלקל הוא יוציא את הדלי מהבור לרשות הרבים ויעבור על איסור, ולכן אסור להוציא את הדלי מהבור לאבוס.

לג. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְבֵין הַפָּסִין, חַיָּב; הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּכָל זָוִית וְזָוִית מְחִיצָה גְּמוּרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה וְיוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וַהֲרֵי הָרְבּוּעַ נִקָּר וְנִרְאֶה - נַעֲשָׂה כֹּל שֶׁבֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד; וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּבִקְעָה, וְאֵין שָׁם בֵּינֵיהֶם בְּאֹר - שֶׁהֲרֵי בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ פַּס מִכָּאן וּפַס מִכָּאן. וַאֲפִלּוּ הָיוּ רַבִּים בּוֹקְעִין וְעוֹבְרִין בֵּין הַפָּסִין - לֹא בָּטְלוּ הַמְּחִיצוֹת, וַהֲרֵי הֵן כִּחְצֵר שֶׁהָרַבִּים בּוֹקְעִין בָּהּ; וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ, חַיָּב. וּמֻתָּר לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה בֵּינֵיהֶן, אִם הָיָה שָׁם בֵּינֵיהֶן בְּאֹר.

לד. חָצֵר שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפָּסִין - מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפָּסִין, וּמִבֵּין הַפָּסִין לְתוֹכָהּ; הָיוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת[פב], אֲסוּרִין עַד שֶׁיְּעָרְבוּ[פג]. יָבְשׁוּ הַמַּיִם [שבבור] בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפָּסִין; שֶׁלֹּא נֶחְשְׁבוּ מְחִיצָה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֶלָּא מִשּׁוּם הַמַּיִם. בָּאוּ לוֹ [-לבאר] מַיִם בְּשַׁבָּת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶן; שֶׁכָּל מְחִיצָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, שְׁמָהּ מְחִיצָה. מָבוֹי שֶׁנִּטְּלָה קוֹרָתוֹ אוֹ לֶחְיוֹ בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַץ לְכַרְמְלִית[פד].

פב) נכנסות לבין הפסים. פג) עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין. פד) ואין הדבר תלוי במצב הבור או המבוי בכניסת השבת.

לה. אַכְסַדְרָה [הנמצאת] • בִּבְקָעָה[פה] - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא [-האכסדרה] שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וְתִקְרָה[פו]; שֶׁאָנוּ רוֹאִין כְּאִלּוּ פִּי תִקְרָה יָרֵד וְסָתַם רוּחַ רְבִיעִית. וְהַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ - פָּטוּר, כְּזוֹרֵק לְמָבוֹי סָתוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹרָה[פז]. בַּיִת אוֹ חָצֵר שֶׁנִּפְרַץ קֶרֶן זָוִית שָׁלָה בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן [-בבית או בחצר]; אַף עַל פִּי שֶׁכָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת [נחשבת] כְּפֶתַח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית[פח]. וְאִם הָיְתָה שָׁם קוֹרָה מִלְמַעְלָה עַל אֹרֶךְ הַפִּרְצָה - רוֹאִין אוֹתָהּ [כאילו] שֶׁיָּרְדָה וְסָתְמָה [את הפרצה], וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן.

פה) והבקעה נחשבת כרמלית. פו) ללא מחיצה רביעית. פז) כמבואר בהלכה ט. פח) ולכן הפרצה לא נחשבת כפתח.

לו. הָאֲצְבַּע שֶׁמִּשַּׁעֲרִין בָּהּ בְּכָל מָקוֹם, הִיא רֹחַב הַגּוּדָל [=אגודל] שֶׁל יָד[פט]; וְהַטֶּפַח, אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת. וְכָל אַמָּה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּסֻכָּה וְכִלְאַיִם - הִיא אַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים. וּפְעָמִים [-לעיתים] מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים דְּחוּקוֹת [=צפופות] זוֹ לְזוֹ, וּפְעָמִים מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים שְׁוּחָקוֹת וּרְווּחוֹת[צ]; וְזֶה וָזֶה, לְהַחְמִיר[צא]. כֵּיצַד? מֶשֶׁךְ מָבוֹי, בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁוּחָקוֹת[צב]; וְגָבְהוֹ, עֶשְׂרִים אַמָּה עֲצֻבּוֹת[צג]; רֹחַב הַפִּרְצָה, עֶשֶׂר אַמּוֹת עֲצֻבּוֹת[צד]. וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, [-ועל דרך זה] לְעִנְיַן סֻכָּה וְכִלְאַיִם.

פט) כשני ס"מ. צ) אמה מרווחת גדולה מהאמה המצומצמת בחצי אצבע. צא) בכל מקרה מחשבים את השיעור החמור משניהם. צב) אם משך המבוי הוא ארבע אמות מצומצמות, אינו נחשב מבוי ומותר לטלטל בו רק בשני לחיים או פס ארבעה כמבואר בהלכה ח. צג) אם גובה המבוי הוא עשרים אמה מרווחות, לא ניתן להתירו בקורה כמבואר בהלכה יד. צד) אם רוחב הפרצה הוא עשר אמות מרווחות, היא אינה נחשבת כפתח והמחיצה מתבטלת, כמבואר בהלכה יז.

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

פֶּרֶק יח

שיעור כמות ההוצאה המחייבת בהוצאה מרשות לרשות.

א. הַמּוֹצִיא דָּבָר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - אֵינוֹ חַיָּב עַד

השגת הראב"ד
אכסדרה . . פטור א"א זה שבוש.

שֶׁיּוֹצִיא מִמֶּנּוּ שִׁעוּר שֶׁמּוֹעִיל כְּלוּם [=משהו]. וְאֵלּוּ הֵן שִׁעוּרֵי הַהוֹצָאָה: הַמּוֹצִיא אָכְלֵי אָדָם - כְּגַרוֹגֶרֶת[א], וּמִצְטָרְפִין [מאכלים שונים] זֶה עִם זֶה; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּגַרוֹגֶרֶת מִן הָאֹכֶל עַצְמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלִפִּין וְהַגַּרְעִינִין וְהָעֲקָצִין [=ענף המחברו לעץ] וְהַסֹּבִין [=פסולת הקמח] וְהַמָּרָק [=קליפה עבה של תבואה].

א) שליש ביצה, כמבואר בפרק ח הלכה ה.

ב. יַיִן, כְּדֵי רֹבַע רְבִיעִית[ב]; וְאִם הָיָה קָרוּשׁ[ג], כַּזַּיִת[ד]. חֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כְּדֵי גְּמִיאָה [=בליעה בבת אחת]; וַחֲלֶב טְמֵאָה[ה], כְּדֵי לִכְחֹל [=לרפואת] עַיִן אַחַת. חֲלֶב אִשָּׁה וְלֶבֶן בֵּיצָה, כְּדֵי לִתֵּן בְּמִשְׁיָפָה [-משחה לעיניים]. שֶׁמֶן - כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן, שֶׁהוּא אֲצַבַּע קְטַנָּה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל, כְּדֵי לָשׁוּף [-לשפשף] אֶת הַקִּילּוּרִית [משחה לעין]; וְקִילּוּר • [=רטיה], כְּדֵי לָשׁוּף בְּמַיִם; וּמַיִם, כְּדֵי לְרַחְצָן פְּנֵי מְדוֹנָה [=כלי לכתישת אוכלין]. דְּבַשׁ, כְּדֵי לִתֵּן עַל רֹאשׁ הַכָּתִית [=מכה בגב הבהמה]. דָּם, וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין, וְכָל הַשּׁוֹפְכִין[ו] - כְּדֵי רְבִיעִית[ז].

השגת הראב"ד
וקילור . . לרחוץ א"א ירושלמי (פ"ח ה"א) ומים כדי לרחוץ.

ב) רבע מרביעית לוג. כמות יין כזו היא כמות הראויה לשתייה לאחר שמערבים אותה עם שלוש רביעיות מים. ג) שאינו ראוי לשתייה. ד) בדומה לשיעור של איסורים רבים אחרים כאכילת חלב ודם. ה) שאסור לשתייה. ו) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. ז) שהיא כמות ראויה לגבל בה טיט.

ג. תֵּבֶן תְּבוּאָה, כִּמְלֹא פִּי פָּרָה. תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת[ח], כִּמְלֹא פִּי גָּמָל[ט]. וְאִם הוֹצִיא תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה, כִּמְלֹא פִּי פָּרָה; שֶׁהֲאֲכִילָה עַל יְדֵי [=בשעת] הַדְּחָק, שְׁמָהּ אֲכִילָה. עָמִיר [=קש], כִּמְלֹא פִּי טָלֶה. עֲשָׂבִים, כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְּצָלִים - אִם הָיוּ לַחִים, כִּגְרוֹגֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אָכְלֵי אָדָם; וְיִבֵּשִׁים[י], כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין [המינים שונים] זֶה עִם זֶה לְחָמוּר [=לשיעור הקטן] שֶׁבָּהֶן, אֲבָל מִצְטָרְפִין לַקַּל שֶׁבָּהֶן. כֵּיצַד? הוֹצִיא תֶּבֶן תְּבוּאָה וְקִטְנִית - אִם יֵשׁ בִּשְׁנֵיהֶן כִּמְלֹא פִּי פָּרָה, פָּטוּר[יא]; כִּמְלֹא פִּי גָּמָל, חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, לְעִנְיַן הַשַּׁבָּת.

ח) שאינו ראוי לפרה. ט) הגדול יותר ממלוא פי פרה. י) שאינם ראויים למאכל אדם. יא) כי שיעור החיוב על תבן קטניות הוא כמלוא פי גמל הגדול ממלוא פי פרה.

ד. הַמּוֹצִיא עֵצִים - כְּדֵי לְבַשֵּׁל כְּגַרוֹגֶרֶת מִבֵּיצַת הַתַּרְנְגוֹלִים, טְרוּפָה [=מעורבבת] בְּשֶׁמֶן וּנְתוּנָה בְּאַלְפָּס [=מחבת]. הַמּוֹצִיא קָנֶה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קֶלְמוֹס הַמַּגִּיעַ לְרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו; וְאִם הָיָה עָבֶה אוֹ מְרֻסָּס[יב], שִׁעוּרוֹ כְּעֵצִים.

יב) שבור, ואינו ראוי לכתיבה.

ה. הַמּוֹצִיא תְּבֶלִין, כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה[יג]; וּמִצְטָרְפִין [תבלינים שונים] זֶה עִם זֶה. פִּלְפֶּלֶת[יד], כָּל שֶׁהוּא. עִטָּרָן[טו], כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ רַע[טז], כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְּשָׂמִים, כָּל שֶׁהֵן. אַרְגָּמָן טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַוֶּרֶד [=ורד סגור], אַחַת. מִינֵי מַתָּכוֹת הַקָּשִׁים, כְּגוֹן נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל[יז], כָּל שֶׁהֵן[יח]. מֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, וּמֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, וּמִמָּקֹק [=רקבון] סְפָרִים, וּמִמָּקֹק מִטְפְּחוֹתֵיהֶן [=כיסויים] - כָּל שֶׁהֵן, מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְגְנִיזָה[יט]. גַּחֶלֶת, כָּל שֶׁהוּא; וְהַמּוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת, פָּטוּר[כ].

יג) כגרוגרת מביצה. יד) המיועד לריח הפה. טו) פסולת הזפת, המיועדת לתאורה. טז) המיועד לרפואה. יז) שניתן לעשות מהם כלים. יח) מפני קדושתם. יט) שראוי לעשות מהן כלי קטן. כ) כי אין ממשות בשלהבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַמּוֹצִיא תְּבֶלִין . . כּוֹ' פִּלְפֶּלֶת, כָּל שֶׁהוּא. עִטָּרָן, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ טוֹב, כָּל שֶׁהוּא כּוֹ'".

באיסור הוצאה בשבת אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור המועיל לו. ומה שאסור להוציא אפילו כלשהו מפלפלת, עטרן, ריח טוב וכו' הוא מפני שבדברים אלו גם שיעור כלשהו נחשב שיעור האסור שהרי משתמשים בו.

ואינו דומה לאיסור כלשהו בעיר הנידחת ובע"ז עליהם נאמר "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" שבהם כלשהו אינו שיעור ובלשון הרמב"ם "כיון שאיסור זה משום עכו"ם הוא אין לו שיעור ונאמר בעבודת כוכבים ומזלות ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

לקו"ש חלק כ"ט עמוד 156
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

השגת הראב"ד בקצת כת"י
א"א תוספתא (פ"ט ה"ו) המוציא [מורסן] אם לאכילה כגרוגרת.

ו. הַמּוֹצִיא • זֶרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין לְאָדָם, שְׁעוּרָן פָּחוֹת מִכְּגַרוֹגֶרֶת[כא]: מְזֻרָּע קִשּׁוּאִין, שְׁנַיִם; וּמְזֻרָּע

הַדִּלּוּעִין, שְׁנַיִם; מִזְרֵע פּוֹל הַמִּצְרִי, שְׁנַיִם. הַמּוֹצִיא סַבִּין, כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כּוּר [=פתח תנור] **שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. הַמּוֹצִיא מֶרְסָן - אִם לַאֲכִילָה, שְׁעוּרוֹ כְּגַרוֹגֶרֶת; לִבְהֵמָה, שְׁעוּרוֹ כְּמִלֹּא פִּי גְּדִי; לִצְבִיעָה, כְּדֵי לִצְבֹּעַ בֶּגֶד קָטָן**[כב]. **לוּלְבֵי** [=קצוות] **זְרָדִין** [=ענפים רכים] **וְהֶחָרוּבִין - עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ, כְּגַרוֹגֶרֶת**[כג]; **וּמִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ, כְּמִלֹּא פִּי גְּדִי**[כד]. **אֲבָל הַלּוּף וְהַחַרְדָּל וְהַתּוּרְמוֹסִין וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין** [-הזרעים הכבושים] **- בֵּין שֶׁיַּמְתִּיקוּ בֵּין שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ, כְּגַרוֹגֶרֶת.**

כא) על כל זרע חייבים בהתאם לכמות המינימלית שניתן לזרוע ממנו. כב) בגודל שלוש אצבעות. כג) משום שהם אינם ראויים למאכל אדם או בהמה, ומשתמשים בהם לרפואה. כד) משום שבדרך כלל הם מיועדים לבהמות.

ז. הַמּוֹצִיא גַּרְעִינִין - אִם לַאֲכִילָה, חָמֵשׁ; וְאִם לְהַסָּקָה, חֲרֵי הֵן כְּעֵצִים[כה]; **וְאִם לְחֶשְׁבּוֹן** [=למנין], **שְׁתַּיִם; וְאִם לִזְרִיעָה, שְׁתַּיִם. הַמּוֹצִיא אֱזוֹב לַאֲכִילָה, כְּגַרוֹגֶרֶת; לִבְהֵמָה, כְּמִלֹּא פִּי גְּדִי; לְעֵצִים, כְּשִׁעוּר הָעֵצִים; לְהַזָּיָה** [על טמא מת], **כְּשִׁעוּר הַזָּיָה.**

כה) ושיעורם מבואר בהלכה ד.

ח. הַמּוֹצִיא קִלְפֵּי אֱגוֹזִין, וּקְלִפֵּי רִמּוֹנִים, אִיסְטִיס, וּפוּאָה [-מיני צמחים המשמשים לצבע], **וּשְׁאָר הַצּוֹבְעִין - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן, כִּסְבָכָה** [=כיסוי] **שֶׁמַּנִּיחִין הַבָּנוֹת עַל רָאשֵׁיהֶן. וְכֵן הַמּוֹצִיא מֵי רַגְלַיִם** [=שתן] **בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, אוֹ נֶתֶר אֶלְכְּסַנְדְּרִיָּה, אוֹ בּוֹרִית, קִימוֹנְיָא, וְאַשְׁלָג** [=חומרי ניקוי], **וּשְׁאָר כָּל הַמְנַקִּין - כְּדֵי לִכְבֹּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן, כִּסְבָכָה. הוֹצִיא סַמָּנִין** [-צבעים] **שְׁרוּיִין** [במים], **כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן דֻּגְמָא** [-בגד לתצוגה] **לְאוֹרֶג.**

ט. הַמּוֹצִיא דְיוֹ עַל הַקֻּלְמוֹס, שְׁעוּרוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתוֹת [-אותיות]; **אֲבָל אִם הוֹצִיא הַדְיוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אוֹ בְּקֻסֶּת** [=מיכל דיו] **- צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ יָתֵר עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה מִמֶּנּוּ עַל הַקֻּלְמוֹס כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת. הָיָה בַּקֻּסֶּת כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקֻּלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת, אוֹ בַּדְיוֹ לְבַדּוֹ כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקֻּלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת - חֲרֵי זֶה סָפֵק. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתוֹת וּכְתָבָן כֻּשֶּׁהוּא מְהַלֵּךְ, חַיָּב**[כו]; **כְּתִיבָתָן, זוֹ הִיא הַנָּחָתָן. הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת שְׁנִיָּה וּכְתָבָהּ - פָּטוּר;** [משום] **שֶׁכְּבָר חִסְּרָה הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה**[כז].

כו) למרות שהוא לא עצר לנוח מעט. כז) האות הראשונה התייבשה לפני כתיבת האות השנייה.

השגת הראב"ד
המוציא . . להתקשט א"א דבר זה כתב במקום עירניות האמור בגמ' (שבת פ) ולא נהיר אבל עירניות שאינן צנועות ולעולם מתקשטות שתי עינים.

י. הַמּוֹצִיא • כֹּחַל [-סוג צבע] **בֵּין לִרְפוּאָה בֵּין לְתַכְשִׁיט, כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת; וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִתְקַשֵּׁט אֶלָּא בִּכְחִילַת שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיאוֹ לְהִתְקַשֵּׁט - עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּדֵי לִכְחֹל שְׁתֵּי עֵינַיִם. זֶפֶת וְנָפְרִית, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב**[כח]. **שַׁעֲוָה, כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן** [=לסותמו]. **דֶּבֶק, כְּדֵי לִתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁשְׁבֶּשֶׁבֶת** [=קנה שמורחין ראשו בדבק לתפוס האפרוחים]. **רֶבֶב** [=שומן], **כְּדֵי לִמְשֹׁחַ תַּחַת רָקִיק** [=מאפה דק] **כְּסֶלַע.**

כח) לאטום את הכלי בזפת וגופרית, ולאחר מכן לפתוח נקב קטן על מנת להוציא את תכולת הכלי בבטחה.

יא. הַמּוֹצִיא אֲדָמָה [-טיט אדום], **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חוֹתָם הָאִגֶּרֶת** [–לסגירת מכתבים]. **טִיט, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר** [תנור]. **זֶבֶל אוֹ חוֹל דַּק, כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרִשָּׁה** [=ירק מאכל]. **חוֹל גַּס, כְּדֵי לְעָרֵב עִם מְלֹא כַּף שֶׁל סַיָּדִין סִיד**[כט]. **חַרְשִׁית** [=טיט עמיד], **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. שֹׁעָר, כְּדֵי לְגַבֵּל טִיט** [שניתן] **לַעֲשׂוֹת** [ממנו] **פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. סִיד, כְּדֵי לָסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת. עָפָר וָאֵפֶר, כְּדֵי לְכַסּוֹת דַּם צִפּוֹר קְטַנָּה** [לאחר השחיטה]. **צְרוֹר אֶבֶן, כְּדֵי לִזְרֹק בִּבְהֵמָה וְתַרְגִּישׁ** [אותו] **- וְהוּא, מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּזִים. חֶרֶשׁ** [=חרס], **כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית.**

כט) כאשר מסיידים את הבית, יש לערב חול גס בסיד על מנת להחליש מעט את צבעו, זכר לחורבן ירושלים.

יב. הַמּוֹצִיא חֵבֶל, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן [=ידית] **לְקֻפָּה. גֶּמִי, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תִּלּוּי** [-לולאה] **לְנָפָה וְלִכְבָרָה. הוֹצִין** [=עלי דקל], **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן לִכְפִיפָה מִצְרִית** [=מין סל]. **סִיב** [חוטים שבעץ דקל], **כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי מַשְׁפֵּךְ קָטָן שֶׁל יַיִן** [עבור סינון היין]. **מוּכָּן** [=גידי צמר], **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּדּוּר כֶּאֱגוֹז. עֵצֶם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְוָד** [=כף קטנה]. **זְכוּכִית - כְּדֵי לִגְרֹד** [=לחדד] **בָּהּ רֹאשׁ הַכַּדְכֹּד** [=כלי רקמה], **אוֹ עַד שֶׁיִּפְצַע** [=יחתוך] **שְׁתֵּי נִימִין** [=חוטים] **כְּאַחַת.**

יג. הַמּוֹצִיא שְׁתֵּי נִימִין [-שערות] **מִזָּנָב הַסּוּס וּמִזָּנָב הַפָּרָה, חַיָּב**[ל]. **הוֹצִיא** [שערה] **אַחַת מִן הַקָּשֶׁה** [=מהשערות הקשות] **שֶׁבַּחֲזִיר, חַיָּב. נִצְרֵי** [–סיבי] **דֶּקֶל, וְהֵן חוּטֵי הָעֵץ - שְׁתַּיִם; חוּרֵי דֶּקֶל, וְהֵן קְלִפֵּי הַחֲרִיּוֹת** [=ענפים]

- אַחַת. מְצָמֵר גֶּפֶן, וּמִצָּמֵר כָּלָךְ [=משי], וְצֶמֶר גְּמַלִּים וְאַרְנָבִים וְחַיָּה שֶׁבָּהֶם, וּשְׂאָר כָּל הַנְּטוּיִן - כְּדֵי לִטְווֹת חוּט אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים. הַמּוֹצִיא מִן הַבֶּגֶד, אוֹ מִן הַשַּׂק, אוֹ מִן הָעוֹר - כְּשֶׁעוּרָן לְטֻמְאָה [–לקבלת טומאה], כָּךְ שֶׁעוּרָן לְהוֹצָאָה: הַבֶּגֶד, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה [טפחים]; הַשַּׂק, אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה; הָעוֹר, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

ל) משום שמשתמשים בהם לצידת עופות.

יד. הַמּוֹצִיא עוֹר שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּד [=מעובד], כְּלָל, אֶלָּא עֲדַיִן הוּא רַךְ - שְׁעוּרוֹ, כְּדֵי לָצוֹר [=לעטוף] מִשְׁקֶלֶת [של מאזניים] קְטַנָּה שֶׁמִּשְׁקָלָהּ שְׁקֶלא. הָיָה [העור] מָלוּחַ, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה [=נשרה] בְּקֶמַח וְלֹא בְּעַפְצָא [=חומר עיבוד] - שְׁעוּרוֹ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קֶמִיעַ. הָיָה עָשׂוּי בְּקֶמַח, וַעֲדַיִן לֹא נִתְעַבֵּד בְּעַפְצָא - שְׁעוּרוֹ, כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט. נִגְמַר עִבּוּדוֹ - שְׁעוּרוֹ, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

לא) על מנת שהמשקולת לא תיהרס.

טו. הַמּוֹצִיא קְלָף מְעֻבָּדלב, כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשַׁת 'שְׁמַע' עַד 'וּבִשְׁעָרֶיךָ'לג[12]. דּוּכְסוּסְטוֹסלד, כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו מְזוּזָהלה. נְיָר - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין [=אישור תשלום מכס], שֶׁהֵן גְּדוֹלוֹת מֵאוֹתוֹת שֶׁלָּנוּ. הַמּוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הֵרְאָהוּ לַמּוֹכֵס וְנִפְטַר בּוֹ; שֶׁהֲרֵי רְאָיָה הוּא לְעוֹלָם[לו]. הַמּוֹצִיא שְׁטָר פָּרוּעַ, וְנְיָר מָחוּק[לז] - כְּדֵי לִכְרֹךְ עַל פִּי צְלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פַּלְיָטוֹן [=בושם]; וְאִם יֵשׁ בַּלֹּבֶן [=חלק ריק] שֶׁלּוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין, חַיָּב.

לב) הכשר לכתיבת תפילין. לג) שהיא הפרשה הקטנה בתפילין. לד) חלקו הפנימי של העור, הכשר רק לכתיבת מזוזה. לה) במזוזה יש שתי פרשות – שמע, והיה אם שמוע. לו) השטר מהווה ראיה על תשלום המכס. לז) שאינו יכול לגבות בו את חובו.

טז. הַמּוֹצִיא בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חַיִּים, חַיָּב. אֲבָל אָדָם חַי, אֵינוֹ מַשְׁאוֹי[לח]; וְאִם הָיָה כָּפוּת אוֹ חוֹלֶה, הַמּוֹצִיא אוֹתוֹ חַיָּב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ [-מסייעת לו ללכת] בְּזְמַן שֶׁנּוֹטֵל [רגל] אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַתלט.

לח) אדם חי נושא את עצמו ולכן לא חייבים מהתורה על הוצאתו, אך בעלי חיים אינם נושאים את עצמם וטבעם הוא להימשך כלפי מטה ולהכביד על האדם הנושא אותם ולכן חייבים מהתורה על הוצאתם. לט) אך אסור לגרור את הילד כי יש בכך איסור הוצאה מרשות לרשות.

יז. הַמּוֹצִיא תִּינוֹק חַיm, וְכִיס [=ארנק] תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ - חַיָּב מִשּׁוּם הַכִּיס, [מכיוון] שֶׁאֵין הַכִּיס טְפֵלָה [=בטילה] לַתִּינוֹקמא; אֲבָל אִם הוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְלֻבָּשׁ בְּכֵלָיו [-בגדיו] וְטַבָּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פָּטוּרש, [משום] שֶׁהַכֹּל טְפֵלָה לוֹ. הָיוּ כֵּלָיו מְקֻפָּלִין עַל כְּתֵפוֹ [ולא היה לבוש בהם] - הַנּוֹשֵׂא אוֹתוֹ, חַיָּב.

מ) היכול ללכת בסיוע אימו. מא) אך פטור על הוצאת התינוק, משום שחי נושא את עצמו.

יח. הַמּוֹצִיא חָגָב חַי, כָּל שֶׁהוּאמב; וּמֵתמג, כִּגְרוֹגֶרֶת. צִפֹּרֶת כְּרָמִים [=מין חגב], בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה - כָּל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין [=שומרים] אוֹתָהּ לִרְפוּאָה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהּ. הַמֵּת, וְהַנִּבְלָה, וְהַשֶּׁרֶץ - כְּשֶׁעוּר טֻמְאָתוֹ, כָּךְ שִׁעוּר הוֹצָאָתוֹ: מֵת וּנְבֵלָה, בְּכַזַּיִת; וְשֶׁרֶץ, בְּכַעֲדָשָׁהמד.

מב) כי ילדים משחקים בו. מג) שניתן לאוכלו אף ללא שחיטה, כי חגב לא טעון שחיטה. מד) וחייב על הוצאתם למרות שאין לו צורך בגופם והמלאכה היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמבואר בפרק א הלכה ז.

יט. הָיָה שָׁם [מבשר המת] כַּזַּיִת מִצַּמְצָם [=בדיוק], וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כַּחֲצִי זַיִת - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשִּׁעוּר מִלְּטַמֵּא. אֲבָל אִם הוֹצִיא כַּחֲצִי זַיִת מִכַּזַּיִת וּמֻחֲצָה, פָּטוּרמה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת.

מה) כי עדיין נשאר כזית מהמת, ומעשיו של המוציא לא הועילו.

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הוֹצָאַת בַּשָּׂעוּר? כְּשֶׁהוֹצִיא סְתָם; אֲבָל הַמּוֹצִיא

12. דברים-ואתחנן, ו, ד-ט.

אבל . . משאו: ההוראה בעבודת ה' – יין מלכות סל"ג. פטור: ביאור הטעם לזה – לקו"ש חי"ז ע' 48 הע' 46, חי"ט ע' 193.

לְזָרֵע [=לזרוע], אוֹ לִרְפוּאָה, אוֹ לְהַרְאוֹת מִמֶּנּוּ דֻּגְמָא, וּלְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא.

כא. הַמַּצְנִיעַ דָּבָר לִזְרִיעָה, אוֹ לִרְפוּאָה, אוֹ לְדֻגְמָא[מו], וְשָׁכַח לְמַה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סְתָם - חַיָּב עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא, [משום] שֶׁעַל דַּעַת מַחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא; וּשְׁאָר [בני] הָאָדָם[מז], אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֶלָּא בְּשִׁעוּרוֹ. זָרַק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹךְ הָאוֹצָר[מח] - אַף עַל פִּי שֶׁמְּקוֹמוֹ [של הדבר] נָכָר [במחסן], כְּבָר בָּטְלָה מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה; לְפִיכָךְ, אִם חָזַר וְהִכְנִיסוֹ[מט] - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיס כַּשִּׁעוּר.

מו) והדבר המוצנע היה ראוי לדברים אלו. אך אם הצניע דברים שאינם ראויים לכך אינו חייב אם הוציא מהם פחות מכשיעור, משום שהצנעתו אינה מעשה מקובל אצל רוב האנשים והיא לא נחשבת למאומה. מז) שלא הצניעו אותו. מח) האדם המצניע זרק את הדבר המוצנע למחסן והסיח ממנו את דעתו. מט) או הוציאו למקום אחר.

כב. דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְהַצְנִיעַ, כְּגוֹן דַּם הַנִּדָּה - אִם הִצְנִיעוֹ אֶחָד וְהוֹצִיאוֹ, חַיָּב; וּשְׁאָר הָאָדָם, פְּטוּרִין עָלָיו, שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הוֹצָאַת דָּבָר הַכָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ[נ], וּמַצְנִיעִין כָּמּוֹהוּ[נא].

נ) דבר הראוי לשימוש. נא) יש בו שיעור הראוי להצנעה.

כג. הַמּוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר, פָּטוּר[נב]; וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה מִמְּלָאכָה מִן הַמְּלָאכוֹת חֲצִי שִׁעוּר, פָּטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא הַחֲצִי הָאַחֵר - חַיָּב[נג]; וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַּ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, קֹדֶם הַנָּחַת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נַעֲשָׂה[נד] כְּמִי שֶׁנִּשְׂרַף, וּפָטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהֶעֱבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה [טפחים] - חַיָּב, שֶׁהַמַּעֲבִיר[נה] כְּמִי שָׁנַח עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ; אֲבָל אִם זָרְקוֹ - אֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיָּנוּחַ שָׁם עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ.

נב) מקרבן חטאת בשוגג ומעונש כרת או סקילה במזיד, אך אסור מהתורה להוציא אף חצי שיעור. נג) כי שני החצאים מצטרפים יחד, אם לא נודע לו שעבר על איסור הוצאה בין ההוצאה הראשונה לשנייה. נד) החצי הראשון. נה) בתוך שלושה טפחים.

כד. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר בְּהֶעְלֵם [=בשגגה] אֶחָד - לִרְשׁוּת אַחַת, חַיָּב[נו]. לִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן רְשׁוּת שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ - פָּטוּר[נז]; הָיְתָה בֵּינֵיהֶן כַּרְמְלִית[נח] - חַיָּבִין שְׁתֵּי חַטָּאוֹת[נט].

נו) כמבואר בהלכה הקודמת. נז) כי הרשות המחייבת מפרידה בין שתי הרשויות. נח) שאין חייבים עליה. נט) משום שהכרמלית לא מפרידה לחלוטין בין שתי הרשויות.

כה. הַמּוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, וְקִדֵּם שֶׁיָּנוּחַ נִתְפַּס [=תפס] וְחָזַר [להיות] כַּשִּׁעוּר, וְכֵן הַמּוֹצִיא כַּשִּׁעוּר, וְקִדֵּם שֶׁיָּנוּחַ צָמַק וְחָזַר פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר[ס].

ס) כי חייבים רק על דבר שיש בו כשיעור מהעקירה ועד ההנחה, משום שההוצאה מורכבת משתיהן כמבואר בפרק יג הלכה ה.

כו. הַמּוֹצִיא כְּגַרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה[סא] קֹדֶם הַנָּחָה, וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לִזְרִיעָה אוֹ לִרְפוּאָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁעוּר - הֲרֵי זֶה חַיָּב, כְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל עֵת הַנָּחָה. הוֹצִיא פָּחוֹת מִכְּגַרוֹגֶרֶת לִזְרִיעָה[סב], וְקִדֵּם הַנָּחָה חָזַר וְחִשֵּׁב לַאֲכִילָה[סג] - פָּטוּר[סד]; וְאִם תָּפְחָה קֹדֶם הַנָּחָה וְנַעֲשֵׂת כְּגַרוֹגֶרֶת קֹדֶם שֶׁיִּמָּלֵךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה, חַיָּב; שֶׁאַפְלוּ לֹא חִשֵּׁב[סה], הָיָה מִתְחַיֵּב עַל מַחֲשֶׁבֶת הַהוֹצָאָה[סו].

סא) לפחות מכשיעור. סב) שאינה צריכה שיעור. סג) שצריכה שיעור. סד) כי בשעת ההנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. סה) מחשבה אחרת לפני ההנחה. סו) כי מחשבתו הראשונה הייתה לזריעה או לרפואה.

כז. הוֹצִיא כְּגַרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה וְחָזְרָה וְתָפְחָה קֹדֶם הַנָּחָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִדְּחָה [מהחיוב], [-או] אִם לֹא נִדְּחָה. זָרַק כַּזַּיִת אֲכָלִין לְבֵית טָמֵא, וְהִשְׁלִים [-הצטרף] כַּזַּיִת זֶה לַאֲכָלִין שֶׁהָיוּ שָׁם וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כְּבֵיצָה[סז] - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִתְחַיֵּב עַל כַּזַּיִת[סח], מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁלִים הַשִּׁעוּר לְעִנְיַן טֻמְאָה[סט], אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב[ע].

סז) שהיא שיעור קבלת טומאה המאכלים, וממילא האוכל נעשה ראוי לקבלת טומאה. סח) למרות ששיעור החיוב בהוצאה הוא גרוגרת הגדולה מכזית. סט) והייתה משמעות חשובה לזריקת הכזית לבית. ע) משום שזרק פחות מכגרוגרת.

כח. הַמּוֹצִיא• פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּכְלִי, פָּטוּר;

השגת הראב"ד
המוציא . . פטור א"א בירושלמי (פ"י ה"ה) מפרש כהלין תותים שהן צריכים לכלים.

שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה לוֹ [-לדבר שהוציא], וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהוֹצָאַת הַכְּלִי, אֶלָּא לְהוֹצָאַת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וַהֲרֵי אֵין בּוֹ בַּשִּׁעוּר. לְפִיכָךְ, אִם הוֹצִיא אָדָם חַי שֶׁאֵינוֹ בָּפוּתע בְּמִטָּה - פְּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ [-לאדם החי]. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִים [=מוכרי בשמים] - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ כַּפּוֹ [-ידו] - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שֵׁם הוֹצָאָה אֶחָד הוּאעב.

עא) שאינו חייב על הוצאתו, כמבואר בהלכה יז.
עב) ההוצאה נחשבת לפי הקופה, ולא לפי כמות המינים.

פֶּרֶק יט

דברים האסורים והמותרים לצאת בהם בשבת.

א. כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה, אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת. וְאִם יָצָא - אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן שִׁרְיוֹן וְכוֹבַע [מברזל] וּמַגָּפַיִם [מברזל] שֶׁעַל הָרַגְלַיִם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם יָצָא בִּכְלִים שֶׁאֵינָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן רֹמַח וְסַיִף [-חרב] וְקֶשֶׁת וְאַלָּה [=מגן עגול] וּתְרִיס [=מגן משולש] - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ב. אֵין יוֹצְאִין בְּסַנְדָּל מְסֻמָּר שֶׁסִּמְּרוֹ [על מנת] לְחַזְּקוֹ; וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יֵצֵא בוֹא. וּמֻתָּר לָצֵאת בְּאַבְנֵט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְכָל שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט מֻתָּר [לצאת בו]; וְהוּא [-ובלבד] שֶׁלֹּא יְהֵא [האבנט] רָפוּי - שֶׁמָּא יִפֹּל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיָבוֹא לַהֲבִיאוֹ.

א) בעבר, בזמן שהיו גזירות על עם ישראל, התחבאו היהודים במערות והתפללו שם. באחת הפעמים, שמעו היהודים במערה רעש גדול, חשבו שהגויים גילו את מחבואם והחלו לברוח לכל עבר. המנוסה והבהלה גרמו לצפיפות רבה ואנשים רבים מתו כתוצאה מהמסמרים שהיו על גבי הסנדלים. בעקבות זאת, אסרו חכמים ללכת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב משום שהם ימים שבהם מתכנסים יחד אנשים רבים והדבר עלול להביא לאסון. איסור זה קיים רק בסנדל המסומר על מנת לחזק את הסנדל, כי האיסור נגרם כתוצאה מהאסון, ובשעת האסון הסנדלים היו מסומרים על מנת לחזק אותם.

ג. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ הִיא, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה; וְשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ. לְפִיכָךְ, אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם[ב], וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - חַיָּבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵם חַיָּבִין, וַהֲרֵי הוֹצִיאוּ אוֹתָן שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דַּרְכָּהּ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לָהּג? מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים [-לעיתים] נוֹתֵן הָאִישׁ טַבַּעְתּוֹ לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָהּ בַּבַּיִת, וּמַנַּחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ בְּעֵת הוֹלָכָה, וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טַבַּעְתָּהּ לְבַעְלָהּ לְתַקְּנָהּ אֵצֶל הָאֻמָּן, וּמַנִּיחַ אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ עַד חֲנוּת הָאֻמָּן; וְנִמְצְאוּ שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁדַּרְכָּן לְהוֹצִיאָן, וּלְפִיכָךְ חַיָּבִין.

ב) הניחה את הטבעת באצבעה. ג) והמוציא שלא כדרך המוציאים פטור, כמבואר בפרק יב הלכה יג.

ד. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֶיהָ; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא תּוֹצִיאָהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְהַרְאוֹת לְחַבְרוֹתֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת תָּמִידד; וְאִם יָצָאת בָּהּה, פְּטוּרָה. אֲבָל הָאִישׁ מֻתָּר לָצֵאת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְהַרְאוֹת [את תכשיטיו לחבריו]; וְנָהֲגוּ כָּל הָעָם שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּטַבַּעַת כְּלָלי.

ד) והיא עלולה לשכוח ולהעביר את הטבעת ארבע אמות ברשות הרבים. ה) כשהטבעת מונחת באצבעה. ו) אף אנשים, שהחמירו על עצמם.

ה. אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּמַחַט נְקוּבָהז, חַיֶּבֶתח; וְהָאִישׁ, פָּטוּרט. וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה, חַיָּבי; וְהָאִשָּׁה, פְּטוּרָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֶיהָ, וְאֵינָהּ אֲסוּרָה [להוציאה], אֶלָּא גְּזֵרָה שֶׁמָּא תֵּרֵא לְחַבְרוֹתֶיהָ. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתַּכְשִׁיטָיו, וְאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וְהוֹצִיאוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ דָּבָר - חַיָּב; וְכָל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתַּכְשִׁיטָיו, וְהָיָה רָפוּי וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּפֹּל בְּמְהֵרָה וְיָבוֹא לַהֲבִיאוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּתַכְשִׁיטִין שֶׁדַּרְכָּהּ לִשְׁלֹף אוֹתָן וּלְהַרְאוֹתָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְאֵינוֹ נוֹפֵל וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהַרְאוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ. לְפִיכָךְ, אֶצְעָדָה [=צמיד] שֶׁמַּנִּיחִין בַּזְּרוֹעַ אוֹ בַּשּׁוֹק - יוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּתיב; וְהוּא [-ובלבד] שֶׁתְּהֵיֶה דְּבוּקָה לַבָּשָׂר, וְלֹא תִּשָּׁמֵטיג. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז) מחט מחוררת המיועדת לתפירה. ח) כי האישה רגילה

לשים מחט בבגדה למקרה שבו תצטרך לתפור בגד שנקרע, ולכן הוצאת המחט נחשבת דרך הוצאה רגילה עבורה. ט) כי אין דרכו לתפור בגדים וממילא אינו רגיל ללכת עם מחט בבגדיו. י) המשמשת כתכשיט לנשים. יא) כי לעיתים אישה נותנת לבעלה את המחט על מנת להצניעה והוא מניח את המחט בבגדו וממילא נחשב שהוציא כדרכו, בדומה למבואר בהלכה ג לגבי טבעת. יב) כי האישה לא תראה את הצמיד לחברותיה, משום שהיא לא תגלה בפניהם את בשרה. יג) ואין חשש שהצמיד ייפול ברשות הרבים.

ו. לא• תֵּצֵא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר, אוֹ בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, אוֹ בִּרְצוּעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֹאשָׁהּ - שֶׁמָּא תַּחְלֹץ אוֹתָם בִּשְׁעַת טְבִילָה[י], וְתַעֲבִירֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְלֹא בְּצִיץ [=תכשיט הנתון על המצח] **שֶׁמַּנַּחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בִּלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב שֶׁיּוֹרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לֶחְיָהּ, בִּזְמַן שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין זֶה בָּזֶה; וְלֹא בַּעֲטֶרֶת** [-תכשיט] **שֶׁל זָהָב שֶׁמַּנַּחַת בְּרֹאשָׁהּ, וְלֹא בִּכְבָלִים** [=צמידי רגליים מחוברים] **שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן הַבָּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסְעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה. כָּל אֵלּוּ[יא] אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶן, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וְתִבְיאֵן בְּיָדָהּ.**

השגת הראב"ד
לא . . בזה א"א זה שבוש שאע"פ שהן תפורין זה בזה אם אינן תפורין לשבכה לא תצא לא בטוטפות ולא בסרביטין.

יד) מכיוון שהחוטים חוצצים ופוסלים את הטבילה, כמבואר בהלכות מקוואות. טו) התכשיטים המנויים בהלכה זו.

ז. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּקַטְלָה [=שרשרת זהב] **שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאַף[יב], וְלֹא בְּצְלוֹחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן** [-מין בושם] **הַקְּבוּעָה עַל זְרוֹעָהּ, וְלֹא בַּכִּיס הַקָּטָן הֶעָגֹל שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ שֶׁמֶן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹכֶלֶת', וְלֹא בְּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר שֶׁמַּנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ כְּדֵי שֶׁתֵּרֶאה בַּעֲלַת שֵׂעָר הַרְבֵּה, וְלֹא בְּקָבוּל** [=רצועה סביב המצח] **שֶׁל צֶמֶר שֶׁמַּקֶּפֶת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ, וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמַּנַּחַת בְּפִיהָ בִּמְקוֹם שֵׁן שֶׁנָּפַל, וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זָהָב שֶׁמַּנַּחַת עַל שֵׁן שָׁחֹר אוֹ אָדֹם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶּיהָ - אֲבָל שֵׁן שֶׁל פֶּסֶף מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶם, שֶׁמָּא תַּחְלֹץ וְתַרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ[יג].**

טז) אך בנזמי האוזן מותר לה לצאת. יז) את יופיים של התכשיטים שלה. איסור הוצאת השניים הוא משום שהיא עלולה להתבייש בשן השונה ולהסיר אותה ברשות הרבים על מנת שלא יבחינו בכך חברותיה. לכן, מותר לה לצאת בשן של כסף משום שהיא לא ניכרת וממילא היא לא חוששת שחברותיה יבחינו בשן השונה.

ח. כָּל שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר לוֹ לָצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת[יד]; חוּץ מִכְּבוּל וּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר, שֶׁמֻּתָּר [לאשה] **לָצֵאת בָּהֶן לֶחָצֵר - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעֲלָהּ. וְהַיּוֹצֵאת בִּצְלוֹחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן שֶׁאֵין בָּהּ בֹּשֶׂם כְּלָל, חַיֶּבֶת[טו].**

יח) אך חצר מעורבת נחשבת כבית ומותר לצאת אליה עם כל דבר. יט) כי צלוחית ללא בושם אינה תכשיט אלא משא, והמוציא משא לרשות הרבים חייב.

ט. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שֵׂעָר הַקְּשׁוּרִין לָהּ עַל רֹאשָׁהּ[טז]; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בָּהֶן וְאֵינָן חוֹצְצִין, אֵינָהּ חוֹלַצְתָּן אִם אֵרְעָה לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְזֹר [-ואין חשש] **שֶׁמָּא תְּבִיאֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שְׁלָהּ, בֵּין שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה. וְלֹא תֵּצֵא הַזְּקֵנָה** [-מבוגרת] **בְּשֶׁל יַלְדָּה** [=צעירה]**, שֶׁשֶּׁבַח הֵם לָהּ, וְשֶׁמָּא תַּחְלֹץ וְתַרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ; אֲבָל יַלְדָּה, יוֹצְאָה בְּחוּטֵי זְקֵנָה. וְכָל שֶׁהוּא אָרִיג, יוֹצְאָה בּוֹ עַל רֹאשָׁהּ[יז].**

כ) בשונה מחוטי צמר ופשתן החוצצים טבילה, כמבואר בהלכה ו. כא) כי חוטים ארוגים אינם מהודקים היטב ולכן הם אינם חוצצים בטבילה ואין חשש שמא תוציאם.

י. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטִין שֶׁבְּצַוָּארָהּ - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בָּהֶן, וְאֵינָן חוֹצְצִין; וְאִם הָיוּ צְבוּעִין - אֲסוּרִין, שֶׁמָּא תֵּרֶאה אוֹתָם לְחַבְרוֹתֶיהָ. וְיוֹצְאָה אִשָּׁה בִּכְלִיל [-עטרה מכובדת] **שֶׁל זָהָב בְּרֹאשָׁהּ, שֶׁאֵין יוֹצְאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לַחְלֹץ וּלְהֵרָאוֹת; וְיוֹצְאָה בְּצִיץ וּבִלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב, בִּזְמַן שֶׁהֵם קְשׁוּרִין בַּשְּׂבָכָה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם.**

כב) המרכך את מגע הסנדל ברגל.

יא. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּמוּךְ [=צמר גפן] **שֶׁבְּאָזְנָהּ - וְהוּא** [-ובלבד]**, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּאָזְנָהּ; וּבְמוּךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ[כב] - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּסַנְדָּלָהּ; וּבְמוּךְ שֶׁהִתְקִינָהּ לְנִדָּתָהּ** [-לספוג הדם]**, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר, וַאֲפִלּוּ עָשְׂתָה לוֹ בֵּית יָד** [=ידית] **- שֶׁאִם נָפַל, אֵינָהּ מְבִיאָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.**

יב. וְיוֹצְאָה בְּפִלְפֵּל, וּבְגַרְגִּיר מֶלַח, וּבְכָל דָּבָר [-בושם] **שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה; וְלֹא תִּתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. וְיוֹצְאוֹת הַנָּשִׁים בְּקִיסְמִין**

שֶׁבְּאָזְנֵיהֶן[כג], **וּבִרְעָלוֹת** [=פעמוני הבגד] שֶׁבְּצַוָּארָן **אוֹ שֶׁבְּכוֹסְתָן, וּבִרְדִיד** [=בד המכסה כל הגוף] **הַפָּרוּץ** [-הכרון]. **וּפוֹרֶכֶת** [=כורכת שפת הרדיד] **כַּתְּחִלָּה** [-מלכתחילה] **בְּשַׁבָּת עַל הָאֶבֶן וְעַל הָאֱגוֹז**[כד], **וְיוֹצְאָה; וְלֹא תַּעֲרִים וְתִפְרֹק עַל הָאֱגוֹז כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ** [את האגוז] **לִבְנָה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תִּפְרֹק עַל הַמַּטְבֵּעַ לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ; וְאִם פָּרְקָה**[כה]**, יוֹצְאָה בּוֹ.**

כג) קיסמים העושים נקב באוזן כדי שיוכלו לשים בה עגילים. כד) אם ייעדה לכך את האבן או את האגוז לפני שבת, ולכן הם אינם נחשבים מוקצה. כה) על המטבע לפני שבת.

יג. יוֹצֵא אָדָם בְּקִיסָם שֶׁבְּשִׁנָּיו[כו] **וְשֶׁבְּסַנְדָּלוֹ**[כז] **לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם נָפַל לֹא יַחֲזִיר; וּבְמוֹךְ וּבִסְפוֹג שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה** [=חבל דק], **שֶׁהֲרֵי הַחוּט וְהַמְּשִׁיחָה חֲשׁוּבִין אֲצָלוֹ, וְאֵינָם מוּעִילִין לַמַּכָּה. וְיוֹצֵא בִּקְלַפַּת הַשּׁוּם וּבִקְלַפַּת הַבָּצָל שֶׁעַל הַמַּכָּה, וּבְאֶגֶד** [=תחבושת] **שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְקוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת**[כח]**; וּבְאַסְפְּלוֹנִית, וּמְלֻגְמָה, וּרְטָיָה** [=מיני תחבושות] **שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְסֶלַע** [=מטבע] **שֶׁעַל גַּבֵּי הַצִּינִית** [=פצע מוגלתי בכף הרגל], **וּבְבִיצַת הַחַרְגּוֹל, וּבְשֵׁן הַשּׁוּעָל, וּבְמַסְמֵר הַצָּלוּב** [-סגולות שונות לרפואה], **וּבְכָל דָּבָר שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה - וְהוּא שֶׁאָמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל**[כט].

כו) המועיל לכאב השיניים. כז) המסייע להידוק הסנדל. כח) ואינו נחשב קשר שאסור לקושרו בשבת. כט) ולכן, מותר לצאת בהם בשבת ואף אין בכך איסור של התנהגות בדרכי הגויים.

יד. יוֹצֵאת הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה [-אבן סגולה למניעת הפלות], **וּבְמִשְׁקָל** [=תחליף השווה במשקלו ל]**אֶבֶן תְּקוּמָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן וּשְׁקָלוֹ לִרְפוּאָה; וְלֹא אִשָּׁה עֲבָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא** [גם] **שְׁאָר הַנָּשִׁים - שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתַפִּיל. וְיוֹצְאִין בְּקָמֵיעַ** [של] **מֵמְחֶה** [לסגולה]. **וְאֵי זֶה הוּא קָמֵיעַ מֵמְחֶה? זֶה שֶׁרִּפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שֶׁעָשָׂהוּ אָדָם שֶׁרִּפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּקָמֵיעִין אֲחֵרִים. וְאִם יָצָא בְּקָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֵמְחֶה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. וְכֵן הַיּוֹצֵא בַּתְּפִלִּין, פָּטוּר**[ל].

ל) משום שהם נחשבים לבוש אף בשבת, למרות שאין מניחים תפילין בשבת.

טו. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה, יוֹצֵא בְּסַנְדָּל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה, לֹא יֵצֵא בְּיָחִיד[לא]**. וְלֹא יֵצֵא קָטָן בְּמִנְעָל גָּדוֹל**[לב]**, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחָלוּק גָּדוֹל**[לג]**. וְלֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּמִנְעָל רָפוּי**[לד]**, וְלֹא בְּמִנְעָל חָדָשׁ שֶׁלֹּא יָצְאָה בּוֹ שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם**[לה]**. וְאֵין הַקִּטְעַ** [=קטוע רגל] **יוֹצֵא בַּקַּב** [=רגל תותבת] **שֶׁלּוֹ. אַנְקַטְמִין** [=סנדל] **שֶׁל עֵץ - אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מִן דַּרְכֵי הַמַּלְבּוּשׁ; וְאִם יָצְאוּ, פְּטוּרִין.**

לא) כי העוברים והשבים עלולים לחשוב שהוא הניח את הסנדל השני בבגדו ומטלטלו ברשות הרבים, או מכיוון שכאשר הוא ייצא בסנדל יחידי לרשות הרבים, הוא עלול להתבייש מכך ולחלוץ את הסנדל ולטלטלו ברשות הרבים. אך, כאשר יש מכה ברגלו יבינו כולם מדוע הוא הולך עם סנדל אחת ולא יחשבו שהוא מטלטל את הסנדל השני, וכן הוא לא יתבייש מכך שהוא הולך עם סנדל אחד. לב) כי המנעל יכול ליפול ברשות הרבים והוא עלול לטלטל אותו. לג) כי אין כל חשש שהוא יוריד את החלוק ברשות הרבים. לד) כי היא עלולה לחלוץ את המנעל ולטלטלו ברשות הרבים. חשש זה קיים רק באשה כי דרך הנשים להקפיד יותר על התאמת מידות הלבושים והנעליים שלהן למידות גופן. לה) כי ייתכן שהמנעל לא מתאים למידתה, והיא תחלוץ אותו ברשות הרבים.

טז. יוֹצְאִין בְּפֵקְרִיּוֹן [-פאה] **וּבְצָפָּה** [=חתיכות פשתן וצמר] **שֶׁבְּרֹאשֵׁי בַּעֲלֵי חֲטָטִין** [=שחין]. **אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁצָּבָעָן וּכְרָכָן, אוֹ שֶׁיָּצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה, וְלֹא יָצָא בָּהֶן קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן**[לו].

לו) כי במקרה כזה הם אינם נחשבים לבוש.

יז. יוֹצְאִין בְּשֵׂק עָבֶה, וּבְסָגוֹס עָבֶה, וּבִירִיעָה, וּבַחֲמִילָה [-בגדים העשוים באריגה גסה] **- מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים; אֲבָל לֹא בְּתִבָּה, וְלֹא בְּקֻפָּה, וְלֹא בְּמַחֲצֶלֶת - מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים**[לז]**. הַכֹּר וְהַכֶּסֶת - אִם הָיוּ רַכִּין וְרַקִּין** [=דקים] **כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מֻתָּר לְהוֹצִיאָם מֻנָּחִין עַל רֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת, דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ; וְאִם הָיוּ קָשִׁין - הֲרֵי הֵם כְּמַשּׂאוֹי, וַאֲסוּרִין.**

לז) כי דברים אלו אינם בגדים, ונחשבים כמשא.

יח. יוֹצְאִין בַּזּוּגִין[לח] **הָאֲרוּגִין בַּבְּגָדִים. וְיוֹצֵא הָעֵבֶד**[לט] **בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבְּצַוָּארוֹ**[מ]**, אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁמָּא יִפֹּל וְיִבְיְאֶנּוּ**[מא]**. הַמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, וְקִפְלָהּ מִכָּאן וּמִכָּאן** [-משני הצדדים] **בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתֵפוֹ - אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו** [=לאסוף הקצוות], **כְּדֵי**

שֶׁלֹּא יִקָּרְעוּ אוֹ שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ[מב] - אָסוּר; וְאִם קִבְּצָן לְהִתְנָאוֹת בָּהּ, כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם בְּמַלְבּוּשָׁן - מֻתָּר.

לח) פעמונים שאינם משמיעים קול. לט) עבד כנעני החייב במצוות כנשים, וממילא חייב בשמירת שבת. מ) שם האדון היה חקוק בחותם שהיה תלוי על צווארם העבדים. מא) מפני חשיבותו. אך אם ייפול חותם של טיט, העבד לא ירים אותו. מב) או כדי שלא יפריעו לו בהליכתו.

יט. הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ, חַיָּב[מג]. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר [=מטפחת גדולה] שֶׁעַל כְּתֵפוֹ[מד], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִימָא [=חוט] קְשׁוּרָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ [שלא יפול]; וְכָל סוּדָר שֶׁאֵינוֹ חוֹפֶה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אָסוּר לָצֵאת בּוֹ[מה]. הָיְתָה סַבְנִית [=מגבת] קְצָרָה שֶׁאֵינָהּ רְחָבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם, וְנִמְצֵאת כְּמוֹ אַבְנֵט, וּמֻתָּר [לו] לָצֵאת בָּהּ.

מג) כי זו לא דרך לבוש אלא דרכם של המוכרים. מד) כי כך היא דרך לבישתו. מה) כי בימיהם הסודר היה מכסה את רוב הגוף.

כ. מֻתָּר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁפָתֶיהָ מִלְּמַטָּה [=חוטים בולטים], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חוּטִין אֲרֻכִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נוֹאֲי לַטַּלִּית - מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַטַּלִּית, וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיוּ בֵּין לֹא הָיוּ. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת [=אין הציצית קשורה] כְּהִלְכָתָהּ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אֶצְלוֹ [ואינם בטלים לטלית], וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיַּשְׁלִים חֶסְרוֹנָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֲבָל טַלִּית הַמְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ - מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה[מו]; שֶׁאֵין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה [נחשבת] מַשָּׂאוֹי, אֶלָּא חֲרֵי הִיא מְנוֹאֲי הַבֶּגֶד וּמְטַכְטְכִיסָיו [=פאר לבגד], כְּמוֹ הָאֹמְרָה [=בד התפור בשפת הבגד] וְכֵיוֹצֵא בָּהּ. וְאִלּוּ הָיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ [נחשבים] מַשָּׂאוֹי - הָיָה חַיָּב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת[מז], שֶׁאֵין מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ [עונש] כָּרֵת דּוֹחָה שַׁבָּת[מח].

מו) למרות שזמן מצוות ציצית הוא ביום ולא בלילה, כמבואר בהלכות ציצית. מז) למרות שהוא חייב אז במצוות ציצית. מח) שהמחלל אותה חייב כרת או סקילה, כמבואר בפרק א.

כא. לֹא יֵצֵא הַחָתָן בְּשַׁבָּת בַּמַּחֲט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ, וְלֹא נַגָּר בַּקֵּיסָם שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא גַרְדִּי [=אורג] בָּאֵירָא [-קנה] שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק [=מסרק פשתן] בַּמְּשִׁיחָה שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא שַׁלְחָנִי [=חלפן] בַּדִּינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ[מט], וְלֹא צַבָּע בַּדֻּגְמָא שֶׁבְּאָזְנוֹ; וְאִם יָצָא [כל אחד מהם] - פָּטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא דֶּרֶךְ אֲמָנוּתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין[נ].

מט) כל הכלים הללו משמשים את בעליהם לצורך עבודתם. נ) בכך שונה החייט מאשה המוציאה מחט נקובה החייבת על כך, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכך היא, משום שהאישה הולכת עם המחט בקביעות, אך החייט עושה זאת רק לצורך עבודתו ואין זו דרכו.

כב. הַזָּב שֶׁיָּצָא בַּכִּיס שֶׁלּוֹ [=נרתיק הסופג את הזיבה] - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כִּיס זֶה לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא כַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה [של הכיס], אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ בְּגָדָיו - [חייב, משום] שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, חַיָּב עָלֶיהָ[נא].

נא) כמבואר בפרק א הלכה ז.

כג. הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[נב], כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? לוֹבְשָׁן כְּדַרְכָּן, מֵנִיחַ שֶׁל רֹאשׁ בִּרְאשׁוֹ וְשֶׁל יָד בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס [לביתו עם התפילין], וְחוֹלְצָן בַּבַּיִת[נג]; וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא וְלוֹבֵשׁ זוג [תפילין] שֵׁנִי וְחוֹלְצוֹ, עַד שֶׁיַּכְנִיס אֶת כֻּלָּן. וְאִם הָיוּ [שם] הַרְבֵּה [תפילין], וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדֵי לְהַכְנִיסָן [לביתו] דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ - הֲרֵי זֶה מַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם[נד], וּמַכְנִיסָן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת[נה]. וְאִם הָיָה בֵּימֵי הַגְּזֵרָה[נו] שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב וּלְשָׁמְרָן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַגּוֹיִם[נז] - מְכַסֶּה בְּמִקּוֹמָן, וּמַנִּיחָן [-משאירם שם] וְהוֹלֵךְ.

נב) המונחים שם בביזיון וללא שמירה. נג) למרות שאסור להניח תפילין בשבת, מותר להניחם על מנת להצילם מביזיון וגניבה, כי מצוות צריכות כוונה ומכיוון שהוא לא מתכוון לקיים את מצוות תפילין הוא לא עובר על איסור הנחת תפילין בשבת. נד) נשאר לשמור על התפילין עד צאת השבת. נה) מכיוון שהוא לא יספיק להכניס את כל התפילין לביתו. נו) כשיש גזרות על קיום מצוות. נז) שלא יזיקו לו.

השגת הראב"ד

כד. הָיָה • מִתְיָרֵא לְהַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי

היה . . להן א"א אני ראיתי ג"כ שטעה במקום אחר בזה (ע' פ"ב מהל' ציצית ה"ז) שהוא סבור שהחדשות שר' יהודה אוסר

(עירובין צו) מפני שחושש שמא קמיעין הן ואינו כן כי בודאי אין אדם טורח לעשות קמיע כעין תפילין, אלא חדשות שאינן מקושרות לפי שאין קושרין בשבת, מעתה צבתים ותפילין שאינן מקושרין מחשיך עליהם שלא בשעת השמד ושלא בסכנת ליסטים ומביאן לערב שלא לזלזל בקדושתן כמו שמצילין כל כתבי הקדש מן האיבוד.

הַלְסְטִיםנח **- נוֹטֵל אֶת כֻּלָּן כְּאַחַת** [-בבת אחת]**, וּמוֹלִיכָן פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת**נט**, אוֹ נוֹתְנָן לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה**ס**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ בָהֶן** [-בתפילין] **רְצוּעוֹתֵיהֶן, וְהָיוּ מְקֻשָּׁרִין קֶשֶׁר תְּפִלִּין - שֶׁוַּדַּאי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הָיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקֻשָּׁרוֹת, אֵינוֹ נִזְקָק** [=אחראי לשמור] **לָהֶן.**

נח) חושש שהליסטים עלולים לגזול את התפילין למרות שהוא ישמור עליהם. **נט)** עוצר בדרכו כל ארבע אמות, כדי לא להעביר את התפילין ארבע אמות ברצף ברשות הרבים. **ס)** של העיר, שהיא המקום הראשון בו ניתן להניח את התפילין בבטחה מבלי שיגנבו אותם. טעם היתר העברת התפילין באופן זה הוא, מפני השמירה על קדושת התפילין.

כה. הַמּוֹצֵא סֵפֶר תּוֹרָהסא **- יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו; וּבַסַּכָּנָה**סב**, מַנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ**סג**. אִם הָיוּ גְּשָׁמִים יוֹרְדִין**סד**, מִתְעַטֵּף בָּעוֹר** [=ביריעות הספר]**, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ** [את עצמו ואת הספר – בכיסוי נוסף]**, וְנִכְנָס בּוֹ** [לביתו].

סא) ברשות הרבים, ולא ניתן ללבשו כתפילין. **סב)** כשיש גזירות על קיום מצוות, והוא מפחד להישאר לשמור על ספר התורה. **סג)** ואין צריך לכסותו כתפילין, משום שספר התורה מכוסה במעיל. **סד)** וספר התורה עלול להינזק.

כו. לֹא יֵצֵא חַיָּט בְּמַחַטּוֹ בְּיָדוֹסה**, וְלֹא הַלַּבְלָר** [=סופר] **בְּקֻלְמוּסוֹ, עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה - שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיוֹצִיא**סו**. וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ** [=לבדוק] **בְּבִגְדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם** [-לפני] **חֲשֵׁכָה - שֶׁמָּא יִהְיֶה שָׁם דָּבָר שָׁכוּחַ, וְיֵצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת. וּמֻתָּר לָצֵאת בִּתְפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה; הוֹאִיל וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּיו בְּכָל עֵת, אֵינוֹ שׁוֹכְחָן. שָׁכַח וְיָצָא בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ**סז **- מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ**סח**.**

סה) אך אם המחט מונחת בבגדו אסור לו לצאת איתה רק בשבת עצמה, כי אף אם הוא יוציא את המחט בבגדו הוא יהיה פטור על כך ולא יתחייב קרבן חטאת או כרת וסקילה, כמבואר בהלכה כא. **סו)** ישכח שהיום שבת או ישכח שהוצאה מרשות לרשות אסורה בשבת ויתחייב חטאת או סקילה וכרת, אך אם ישכח שהמחט נמצאת בידו הוא נחשב כמתעסק ופטור, כמבואר בפרק א הלכה יא. איסור זה קיים אצל כל אדם ולא רק בחייט ולבלר, והם הובאו בהלכה זו כדוגמה לאנשים הרגילים להחזיק דברים בידיהם. **סז)** ואינו יכול לחלוץ אותם ברשות הרבים ולקחתם בידיו לביתו כי אסור להעביר ארבע אמות ברשות הרבים, ואף אינו יכול להשאיר את התפילין ברשות הרבים כי התפילין יתבזו. **סח)** וחולץ שם את התפילין.

פֶּרֶק כ

עשיית מלאכה בשבת בבעלי חיים ובעבדים.

א. אָסוּר לְהוֹצִיא מַשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר13**: "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרֶךָ" - אֶחָד** [-בין] **שׁוֹר וְאֶחָד חֲמוֹר, וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ - אֵינוֹ לוֹקֶה, לְפִי שֶׁאִסּוּרוֹ בָּא** [-נלמד] **מִכְּלַל עֲשֵׂה**א**; לְפִיכָךְ, הַמְחַמֵּר** [=מזרז] **אַחַר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא - פָּטוּר**ב**.**

א) בפסוק נאמרה לשון מעשית – "למען ינוח שורך וחמורך" וממנה לומדים את האיסור לעשות מלאכה, וההלכה היא שאין לוקים על איסור מסוג זה כמבואר בהלכות סנהדרין. **ב)** אך אסור לעשות כך מהתורה, ולא רק מדרבנן.

ב. וַהֲלֹא לָאו [=והרי איסור] **מִפְרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר**14**: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה, אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ, עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ" - [אלא, שהאיסור הוא] שֶׁלֹּא יַחְרֹשׁ בָּהּ** [האדם]**, וְכֵיוֹצֵא בַּחֲרִישָׁה**ד**; וְנִמְצָא לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת** [-שיש בו אפשרות] **מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו**ה**.**

ג) ומדוע אין לוקים על עשיית מלאכה בבהמה. **ד)** איסור זה נאמר על דברים שהאדם עושה יחד עם הבהמה כמו חרישה, ובאיסורים אלו האדם חייב מיתה אם הוא עשה אותם במזיד מכיוון שהוא עשה מלאכה בעצמו בשבת. **ה)** כמבואר בהלכות סנהדרין.

ג. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׂכִּיר בְּהֵמָה גַּסָּה [=בקר] **לְגוֹי - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת; וַהֲרֵי הוּא** [-היהודי] **מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ. וְאָסְרוּ חֲכָמִים** [אף] **לְמָכֹר בְּהֵמָה גַּסָּה לְגוֹי, שֶׁמָּא יַשְׁאִיל אוֹ יַשְׂכִּיר** [לגוי]**. וְאִם מָכַר** [לגוי] **- קוֹנְסִין אוֹתוֹ** [לפדותה] **עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ** [=ממחירה]**, וּמַחְזִירָהּ; וַאֲפִלּוּ שְׁבוּרָהּ**ו**, אֵין מוֹכְרִין**ז**. וּמֻתָּר לוֹ לְמָכֹר עַל יְדֵי**

13. שמות-משפטים, כג, יב. 14. שמות-יתרו, כ, ט.

סַרְסוּר [=מתווך], **שֶׁהַסַּרְסוּר אֵינוֹ מַשְׁכִּיר וְאֵינוֹ מַשְׁאִילח.**

ו) בהמה שאינה ראויה למלאכה. ז) שמא ימכור לגוי בהמה הראויה למלאכה. ח) מכיוון שהבהמה לא בבעלותו.

ד. וּמֻתָּר לְמִכֹּר לָהֶם סוּס - שֶׁאֵין הַסּוּס [מיועד] **אֶלָּא לִרְכִיבַת אָדָם, לֹא לְמַשָּׂאוֹי, וְהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹט. וּכְדֵרֶךְ** [-כשם] **שֶׁאָסְרוּ לְמִכֹּר לְגוֹי, כָּךְ אָסְרוּ לְמִכֹּר לְיִשְׂרְאֵל הֶחָשׁוּד לְמִכֹּר לְגוֹי. וּמֻתָּר לְמָכְרוֹ לָהֶם פָּרָה לִשְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֵט אוֹתָהּ בְּפָנָיוי; וְלֹא יִמְכֹּר סְתָם, אֲפִלּוּ שׁוֹר שֶׁל פֻּטָּם** [-מפוטם המיועד לאכילה] **- שֶׁמָּא יַשְׁהֶה אוֹתוֹיא וְיַעֲבֹד בּוֹ.**

ט) האדם הרוכב על הסוס נושא את עצמו כמבואר בפרק יח הלכה טז, ולכן הרכיבה לא נחשבת לעשיית מלאכה. י) המוכר צריך לראות בפועל את השחיטה. יא) ימתין שהשור יכחש מעט על מנת שיהיה ראוי לעבודה.

ה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְמִכֹּר לָהֶן בְּהֵמָה דַּקָּהיב, מוֹכְרִיןיג; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְמִכֹּריד, אֵין מוֹכְרִיןטו. וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶן חַיָּה גַּסָּה [=גדולה], **כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַּסָּה - אֶלָּא עַל יְדֵי סַרְסוּרטז.**

יב) צאן, שאינם עושים מלאכה. יג) מותר להם למכור לגוי בהמה דקה. יד) שמא ימכרו להם בהמה גסה. טו) אסור להם למכור לגוי בהמה דקה. טז) כמבואר בהלכה ג.

ו. מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ בַּדֶּרֶךְיז, וְלֹא הָיָה עִמּוֹ נָכְרִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ כִּיסוֹיח, וְהָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה - מַנִּיחַ כִּיסוֹ עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת, וּכְשֶׁתִּרְצֶה [-לנוח] **לַעֲמֹד** [-הבהמה] **נוֹטְלוֹ מֵעָלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲמֹד וְהוּא** [-הכיס] **עָלֶיהָ, עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שָׁם** [-וכך הוא לא יעשה] **לֹא עֲקִירָה וְלֹא הַנָּחָה. וְאָסוּר לוֹ לְהַנְהִיגָהיט, וַאֲפִלּוּ בְּקוֹלכ, כָּל זְמַן שֶׁהַכִּיס עָלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַמֵּר בְּשַׁבָּתכא. וּגְזֵרַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, אֶלָּא אִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִיכב.**

יז) נכנסה שבת כאשר היה בדרכו לביתו, והארנק שלו נמצא עליו. יח) ארנקו. נתינה לגוי היא האפשרות הטובה ביותר, כמבואר בפרק ו הלכה כב. יט) להוביל ולהדריך אותה. כ) ללא נגיעה בבהמה. כא) ויעבור על איסור, כמבואר בהלכה א. כב) משום שהיהודי מצווה על שביתת הבהמה ממלאכה, אך לא מצווה על שביתת הגוי ממלאכה.

ז. הָיָה עִמּוֹ חֵרֶשׁ [-חירש אילם] **שׁוֹטֶה וְקָטָן** [הפטורים מהמצוות] **- מַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְאֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאֶחָד מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִישְׂרָאֵל. הָיָה עִמּוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְאֵין עִמּוֹ בְּהֵמָה - נוֹתְנוֹ לַשּׁוֹטֶהכג; שׁוֹטֶה וְקָטָן - נוֹתְנוֹ לַשּׁוֹטֶהכד; חֵרֵשׁ וְקָטָן** [-כשם] **- נוֹתְנוֹ לְאֵי זֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶהכה. לֹא הָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה, וְלֹא נָכְרִי, וְלֹא אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - מְהַלֵּךְ בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת**

השגת הראב"ד מצ"א . . אמות א"א זה שבוש.

מֵאַרְבַּע אַמּוֹתכו. וַאֲפִלּוּ מְצִיאָה • שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ [-זכה בה לפני שבת], **מְהַלֵּךְ בָּהּ** [בשבת] **פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל קֹדֶם שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹכח - אִם יָכוֹל לְהַחְשִׁיךְ עָלֶיהָ** [-להמתין לידה עד צאת השבת], **מַחְשִׁיךְ; וְאִם לָאו, מוֹלִיכָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.**

כג) כי לחרש יש יותר דעת משוטה. כד) כי הקטן עתיד לגדול ולהתחייב בכל המצוות, אך שוטה תמיד יהיה פטור מהמצוות. כה) החרש עדיף מהקטן משום שיש לו קצת דעת, והקטן עדיף מהחרש משום שהוא עתיד לגדול ולהתחייב בכל המצוות. כו) כי אחד מהם לא עדיף על השני. כז) אך לכתחילה לא יעשה זאת, כדי שלא יעביר בטעות ארבע אמות ברשות הרבים. כח) המציאה מונחת לפניו אך הוא עדיין לא זכה בה לעצמו.

ח. מֻתָּר לְמַשֵּׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמֶתֶג [=שרשרת] **וָרֶסֶן שֶׁלָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּיםכט - וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה** [-מתאימה] **לְאוֹתוֹ הָרֶסֶן, כְּגוֹן שִׁיר** [=קולר] **לַסּוּס וְאַפְסָר** [=חבל הנקשר לפה] **לַגָּמָל וַחֲטָם** [=הנקשר ללחיים] **לַנָּאקָהל וְסוּגָר** [=מחסום לפה] **לַכֶּלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמֶתֶג שֶׁאֵין מִשְׁתַּמֶּרֶת בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוּסלא, אוֹ בְּמֶתֶג שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ אֶלָּא מִשְׁתַּמֶּרֶת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוּס אוֹ חָתוּל בְּסוּגָר - הֲרֵי זֶה מַשָּׂאוֹי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעֻלָּה אוֹ שְׁמִירָה פְּחוּתָה - מַשָּׂאוֹי הוּא לָהּלב.**

כט) שרגילה לצאת בהם בימי השבוע ומיועדים לשמירת הבהמה, משום שהם נחשבים כתכשיט. ל) נקבת הגמל נקראת נאקה. לא) הסוס משתמר דווקא בקולר ולא בחבל. לב) מכיוון שהבהמה לא זקוקה לשמירה מעולה או פחותה.

ט. לֹא יִקְשֹׁר גְּמַלִּים זֶה בָּזֶה, וְיִמְשֹׁךְ [אותם]**; אֲפִלּוּ** [אם] **הָיוּ קְשׁוּרִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשַׁבָּת. אֲבָל מַכְנִיס הוּא חֲבָלִיםלג לְתוֹךְ יָדוֹ - וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא** [-ישתלשל] **חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טֶפַח**לד**; וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַחֶבֶל שְׁמִפֵּי הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ, גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ יוֹתֵרלה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִמְשֹׁךְ הַגְּמַלִּים הַקְּשׁוּרִים**

זֶה בָּזֶה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמִי שֶׁמּוֹלִיכָן לַשּׁוּק שֶׁמּוֹכְרִין בּוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ שֶׁמְּשַׁחֲקִין בָּהֶן שָׁם[לו]; וּמִפְּנֵי זֶה, לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוֹג [-פעמון] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה פָּקוּק, שֶׁאֵין לוֹ קוֹל[לז].

לג) רבים, וכל אחד מהם קשור לגמל אחד עבור שמירתו. לד) ויירא כמחזיק חבל שאינו מיועד לשמירת הבהמה. לה) כדי שיהיה ניכר שהחבל שייך לבהמה. לו) עושים בהם הימורים הדומים למכירה, כמבואר בפרק כג הלכה יז. לז) כדי שלא ייראה כמוליך את הבהמה למכירה בשוק.

י. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתָהּ[לח], וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ[לט], וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבִּרַגְלָהּ[מ], וְלֹא בְּסֶלַע שֶׁבְּצַוָּארָהּ[מא]. וְאֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדַּעַת [-אוכף מחמם], אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְלֹא יֵצֵא גָּמָל בְּמִטַּלְטֶלֶת[מב] הַתְּלוּיָה לוֹ בְּדַבַּשְׁתּוֹ אוֹ בְּזִנָּבוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה [לפני שבת] בְּזִנָּבוֹ וְחוֹטַרְתּוֹ [=דבשת]; וְלֹא יֵצֵא הַגָּמָל עָקוּד יָד [=קשורה ידו], וְלֹא עָקוּד רֶגֶל[מג]. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמָה.

השגת הראב"ד
כדי . . המרוקמות א"א אין זה נכון דהא אמרינן (שבת נב) בין לנוי בין לשמור אסור.

לח) הכסות מגינה על הבהמה מפני הקור או הלכלוך. לט) חותמת המיועדת לזיהוי הבהמה. מ) פיסת עור המשמשת כגבס לאיחוי הסדקים ברגלי הבהמה. מא) כלי המונע מהבהמה להזיז את ראשה. כאשר לבהמה יש פצע בגופה, מניחים בצווארה את הכלי הזה על מנת שלא תחכך את ראשה בפצע ותגרום לו להתפשט יותר. מב) מטלית המיועדת לזיהוי הגמל. מג) כי הקשירה גורמת צער לגמל, ולכן החבל נחשב כמשא ואסור לצאת בו בשבת.

יא. אֵין הַתַּרְנְגוֹלִין יוֹצְאִין בְּחוּטִין[מד] וְלֹא בִּרְצוּעוֹת שֶׁבְּרַגְלֵיהֶן[מה]. וְאֵין הַכְּבָשִׂים יוֹצְאִין בַּעֲגָלָה שֶׁתַּחַת הָאֵלָיָה[מו]. וְאֵין הַכְּבָשׂוֹת יוֹצְאוֹת בְּעֵצִים שֶׁמַּנִּיחִין לָהֶן בְּחָטְמָן [=אף] כְּדֵי שֶׁיִּתְעַטְּשׁוּ הַתּוֹלָעִין שֶׁבְּמֹחָן [ויפלו]. וְאֵין הָעֵגֶל יוֹצֵא בְּעֹל קָטָן שֶׁמַּנִּיחִין לוֹ עַל צַוָּארוֹ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע וְיִהְיֶה נוֹחַ לַחֲרִישָׁה. וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּשִׁבָּבָה [=מחסום] שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ בְּפִיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשֹּׁךְ אוֹ לֹא תֹּאכַל. וְלֹא • תֵּצֵא הַפָּרָה בְּעוֹר הַקֻּפָּד [=קיפוד] שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ עַל דַּדֶּיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִינַק מִמֶּנָּה הַשֵּׂרֶץ [חלב] כְּשֶׁהִיא יְשֵׁנָה; וְלֹא תֵּצֵא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ, בֵּין [רצועה המיועדת] לְנוֹאִי[מז] בֵּין [רצועה המיועדת] לְשֶׁמֶר[מח]. עֵז שֶׁחָקַק לָהּ [–עשה חור] בְּקַרְנֶיהָ, יוֹצְאָה בְּאַפְסָר[מט] הַקָּשׁוּר בַּחֲקָק בְּשַׁבָּת[נ]; וְאִם תְּחָבוֹ [-את האפסר] בְּזָקָנָהּ - אָסוּר, שֶׁמָּא תְּנַתְּחֶנּוּ [=תנתקנו], וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[נא]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

השגת הראב"ד
ולא . . ישנה א"א זה אינו מן הגמ' (שבת נד).

מד) המיועדים לזיהוי התרנגולים. מה) הרצועה קשורה לשתי רגלי התרנגולים ומונעת מהם להתנהג בפראות ולשבור כלים. מו) המגינה על הזנב שלהם שלא ייפצע מאבנים. מז) רצועה לנוי נחשבת משא משום שאנשים רבים לא שמים רצועות לנוי בראש הפרה. מח) אין צורך ברצועה עבור שמירת הפרה כי אין דרכה לברוח, ולכן נחשבת הרצועה למשא כמבואר בהלכה ח. מט) המיועד לשמירת העז. נ) משום שעז צריכה שמירה ולכן היא זקוקה לאפסר. נא) העז תנתק את האפסר על מנת שלא יפריע לה, האפסר ייפול, והאדם יעביר אותו ארבע אמות ברשות הרבים. הלכה זו, שאסור להוציא דבר שעלול ליפול ברשות הרבים, היא הסיבה לכל איסורי ההוצאה בהלכה זו – מכיוון שהדברים עלולים ליפול מבעלי החיים, האדם יכול להיכשל בהעברתם ארבע אמות ברשות הרבים.

יב. הַזְּכָרִים יוֹצְאִים בְּעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל זַכְרוּתָן, כְּדֵי • שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת; וּבְעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל לִבֵּיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ עֲלֵיהֶן זְאֵבִים[נב]; וּבְמַטְלָנִיּוֹת [=בדים] הַמְרֻקָּמוֹת שֶׁמְּמַיְּפִין אוֹתָם בָּהֶן[נג]. וְהָרְחֵלִים [-הנקבות] יוֹצְאוֹת, וְאַלְיָה שֶׁלָּהֶן קְשׁוּרָה לְמַעְלָה עַל גַּבָּן, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים, אוֹ קְשׁוּרָה לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים; וְיוֹצְאוֹת מִלְּפָפוֹת [=כרוכות] בְּמַטְלָנִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצֶּמֶר שָׁלֶהֶן נָקִי. הָעִזִּים יוֹצְאוֹת וְדַדֵּיהֶן קְשׁוּרוֹת [בבדים], כְּדֵי שֶׁיִּבַּשׁ מֵהֶן הֶחָלָב[נד]; אֲבָל אִם קְשָׁרָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הֶחָלָב עַד שֶׁיַּחְלֹב אוֹתוֹ לָעֶרֶב, הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֵצֵאוּ[נה].

נב) לב הבהמה מגרה את הזאב וגורם לו לטרוף אותה. נג) נוי זה הינו שגרתי וכולם נוהגים לשים אותו על הבהמות ולכן מותר לצאת בו. נד) כי הבדים המיועדים לייבוש החלב מהודקים היטב ואין חשש שהם יפלו. נה) כי בדים אלו אינם מהודקים היטב ועלולים ליפול, והאדם עלול להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.

יג. אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּאַפָּף[נו], אַף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוּר לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת; וְלֹא הַסּוּס בְּזָנָב שׁוֹעֵל [שתולים לו נגד עין הרע], וְלֹא בְּזָהוֹרִית [=משי אדום] שֶׁבֵּין עֵינָיו[נז]. וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּקִלְסְטֵר [=סל] שֶׁבְּפִיהָ[נח], וְלֹא בְּסַנְדָּל שֶׁבִּרַגְלָהּ[נט], וְלֹא בְּקָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה לִבְהֵמָה[ס]; אֲבָל יוֹצְאָה הִיא בְּאֶגֶד [-תחבושת] שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְכַבְשִׁישִׁין [=לוחות עץ] שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר, וּבִשְׁלִיָּה

הַמְּדֻלְדֶּלֶת [=תלויה] **בָּהּ; וּפוֹקֵק לָהּ זוּג שֶׁבְּצַוָּארָהּ**[סא]**, וּמְטַיֶּלֶת בּוֹ בֶּחָצֵר**[סב]**. וְנוֹתֵן מַרְדַּעַת** [-אוכף מחמם] **עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבָּת**[סג]**, וּמְטַיֵּל בֶּחָצֵר**[סד]**; אֲבָל אֵין תּוֹלִין לָהּ קְלַסְטֵר בְּפִיהָ בְּשַׁבָּת**[סה].

נו) שאינו מחמם אותו כיוון שאינו נחשב לבוש, אך באוכף המחמם מותר לצאת כמבואר בהלכה י. נז) דברים אלו מיועדים לנוי, ולכן הם לא נחשבים לבוש ואסור לצאת בהם. נח) שבו מניחים לה את האוכל כדי שלא תצטרך להתכופף לקרקע. נט) שמא ייפול הסל או הסנדל, והאדם יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. ס) שלא ריפא בהמה שלוש פעמים, כמבואר בפרק יט הלכה יד לגבי אדם. סא) סותם את הפעמון שבצווארה כדי שלא ישמיע קול. סב) אך לא ברשות הרבים כי יחשבו שהוא מוליך את הבהמה לשוק, כמבואר בהלכה ט. סג) ללא קשירה, ואין הדבר נחשב טרחה יתרה משום שהחמור סובל מקור בכל השנה והוא זקוק למרדעת המחממת אותו. סד) אך לא ברשות הרבים מכיוון שהמרדעת אינה קשורה לחמור. אך אם המרדעת הייתה קשורה אליו מערב שבת מותר לצאת בה, כמבואר בהלכה י. סה) כי הסל לא הכרחי לבהמה, ותלייתו היא טרחה יתירה ללא צורך.

יד. כְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, כָּךְ הוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ [=שפחתו]**; וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת, וּלְדַעַת עַצְמָן עוֹשִׂין** [את מעשיהם] **- מִצְוָה עָלָיו לְשָׁמְרָן וּלְמָנְעָן מֵעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר**[15]**: "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ, וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ**[סו] **וְהַגֵּר".**

סו) בן שפחה כנענית, שהוא עבד שלך.

עֶבֶד • וְאָמָה שֶׁאָנוּ מְצֻוִּין עַל שְׁבִיתָתָן - הֵם עֲבָדִים [כנענים] **שֶׁמָּלוּ וְטָבְלוּ לְשֵׁם עַבְדוּת, וְקִבְּלוּ** [על עצמם] **מִצְווֹת שֶׁהָעֲבָדִים חַיָּבִין בָּהֶן**[סז]**. אֲבָל עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ וְלֹא טָבְלוּ, אֶלָּא קִבְּלוּ שֶׁבַע מִצְווֹת שֶׁנִּצְטַווּ בְּנֵי נֹחַ בִּלְבַד - הֲרֵי הֵן כְּגֵר תּוֹשָׁב**[סח]**; וּמֻתָּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעַצְמָן בְּפַרְהֶסְיָא** [=ברבים]**, כְּיִשְׂרָאֵל בְּחֹל**[סט]**. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג**[ע].

השגת הראב"ד

עבד . . שביתתן א"א אין הדברים הללו כתיקונן שאם מלו וטבלו לשם עבדות הרי הן כנשי ישראל גמורות ובני עונשין הן לעצמן ולא הזהירה תורה את רבן עליהן אלא על עבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא כאמירה לגוי, אלא לאו נמי איכא ואפילו יעשה מעצמו אבל לצורך עצמן עושין כל צרכן.

סז) שהן כל המצוות שנשים חייבות בהן. סח) גוי שמותר לו לגור בארץ, כמבואר בהלכות עבודה זרה פרק י הלכה ו. בהלכה זו לא מוזכרים עבדים שלא קיבלו על עצמם אף שבע מצוות בני נח משום שאסור להחזיקם והבעלים חייב לשחררם. סט) אך אסורים לעשות מלאכה ליהודי בשבת, כמבואר בהרחבה בפרק ו. ע) כמבואר בהלכות עבודה זרה שצוינו בהערה 68.

הוֹאִיל וְגֵר תּוֹשָׁב[עא] **עוֹשֶׂה מְלָאכָה לְעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת, וְגֵר צֶדֶק הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, בְּמִי נֶאֱמַר "וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר"? זֶה גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ וּשְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל**[עב]**, כְּמוֹ בֶּן אֲמָתוֹ;** [ועליו נאמר] **שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשַׁבָּת**[עג]**, אֲבָל לְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה; וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה הַגֵּר עַבְדּוֹ, הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ**[עד].

עא) שאינו עבד, ואף יהודי לא אחראי על מעשיו. עב) עובד אצל יהודי, ובעליו אחראי על מעשיו. עג) וזוהי מנוחתו בשבת. עד) אף גר תושב שהוא עבד של יהודי מותר לעשות מלאכה לעצמו. אולם, אסור לבעליו להעביד אותו יותר מידי בשבת וראוי שלא יעביד אותו כלל. הלכה זו נאמרה על גר תושב שהוא עבד כנעני, אך יהודי או גר צדק שהוא עבד של יהודי, נקרא עבד עברי ואסור לעשות מלאכה בשבת אף לעצמו.

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

פֶּרֶק כא

איסורים שאסרו חכמים כדי להישמר מעשר המלאכות הראשונות בל"ט המלאכות האסורות בשבת, מחרישה עד לישה.

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה[16] **"תִּשְׁבֹּת" -** [כלומר:] **אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְלָאכָה, חַיָּב לִשְׁבֹּת מֵהֶן**[א]**. וּדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן, שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם שְׁבוּת - מֵהֶן דְּבָרִים, אֲסָרוּם מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוֹמִים לִמְלָאכוֹת**[ב]**, וּמֵהֶן**

15. שמות-משפטים, כג, יב. 16. שמות-משפטים, כג, יב.

הפניות לשיחות קודש

כישראל בחול: שיטת רבינו בדין שביתת עבדו וביאור החידוש וההוספה בתיבות "כישראל בחול" – לקו"ש חל"א ע' 119, יין מלכות סל"ד. **הלכה א:** דיון בפירוש דברי רבינו – לקו"ש חל"א ע' 107, 260.

[-חלק מהם] **דְּבָרִים, אֲסָרוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא מֵהֶן אִסּוּר סְקִילָה**[ג]**; וְאֵלּוּ הֵן:**

א) אך אסרו רק דברים העלולים לגרום לעשיית מלאכה. ב) ואנשים עלולים לחשוב שמלאכות אלו אינן אסורות בשבת. ג) האדם עלול לעבור על מלאכה כתוצאה ממעשים שונים, כמבואר בפרקים הבאים.

ב. כָּל הַמַּשָּׂוֶה גֻּמּוֹת[ד]**, הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ**[ה]**; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַפְנוֹת בְּשָׁדֶה הַנִּירָהּ**[ו] **בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יַשֶּׁוֶה גֻּמּוֹת. הַמְפַנֶּה אֶת הָאוֹצָר בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ אוֹרְחִים, אוֹ קוֹבֵעַ בּוֹ מְזֻזָה** [-לימוד] **- לֹא יִגְמֹר** [=יפנה] **אֶת כָּל הָאוֹצָר, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת הַגֻּמּוֹת. טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלוֹ, מְקַנְּחוֹ בְּכֹתֶל אוֹ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת הַגֻּמּוֹת. לֹא יָרַק בַּקַּרְקַע וְיָשׁוּף** [-ישפשף את הרוק] **בְּרַגְלוֹ, שֶׁמָּא יַשֶּׁוֶה גֻּמּוֹת; וּמֻתָּר לִדְרֹס הָרֹק שֶׁעַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע, וְהוֹלֵךְ לְפִי תֻּמּוֹ**[ז]**.**

ד) ממלא עפר בגומות הנמצאות בשדה. ה) אך המשווה גומות בבית חייב משום בונה, כמבואר בפרק י הלכה יב. ו) שדה חרושה שלא נזרעה ויש בה גומות רבות. ז) ואינו מתכוון להשוות גומות.

ג. נָשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת בֶּאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אֲסוּרוֹת לְשַׂחֵק בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת הַגֻּמּוֹת[ח]**. וְאָסוּר לְכַבֵּד** [=לטאטא] **אֶת הַקַּרְקַע, שֶׁמָּא יַשֶּׁוֶה גֻּמּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רָצוּף** [=מרוצף] **בַּאֲבָנִים. וּמֻתָּר לְזַלֵּף** [מעט] **מַיִם עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע**[ט]**, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשֶּׁוֶה גֻּמּוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ. אֵין סָכִין אֶת הַקַּרְקַע** [בשמן]**, וַאֲפִלּוּ הָיָה רָצוּף בַּאֲבָנִים; וְאֵין נוֹפְחִין אוֹתוֹ** [במפוח, כדי להרחיק את האבק]**, וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ** [=שטיפה]**, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, קַל וָחֹמֶר בְּשַׁבָּת - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת הַגֻּמּוֹת בִּזְמַן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָצוּף** [באבנים].

ח) עבור המשחק. ט) על מנת לנקות את האבק שעליה, אף אם הקרקע אינה מרוצפת באבנים.

ד. חָצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה [והתמלאה בבוץ] **בִּימֵי גְּשָׁמִים, מֵבִיא תֶּבֶן וּמְרַדֶּה** [=שוטח] **בָּהּ**[י]**; וּכְשֶׁהוּא מְרַדֶּה, לֹא יְרַדֶּה לֹא בְּסַל, וְלֹא בְּקֻפָּה, אֶלָּא בְּשׁוּלֵי** [-תחתית] **הַקַּרְקַע - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת.**

י) על מנת לכסות את הבוץ. היתר זה הוא דווקא בתבן משום שהוא ראוי למאכל בהמה והאדם לא מקצה אותו רק לכיסוי הבוץ, אך דבר שאינו ראוי לדבר אחר, כמו חול, אסור להשתמש בו בשבת לצורך זה.

ה. הַמַּשְׁקֶה אֶת הַזְּרָעִים, חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ; לְפִיכָךְ אָסוּר לִשְׁאֹב [מים] **מִן הַבּוֹר בְּגַלְגַּל**[יא] **- גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִמְלֵא** [מים גם] **לְגִנָּתוֹ וּלְחַרְבָּתוֹ. וּמְפְּנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבּוֹר שֶׁל גַּלְגַּל בְּחָצֵר**[יב]**, מֻתָּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ בְּגַלְגַּל.**

יא) מתקן לשאיבת מים על ידי דלי המיועד לשאיבת מים רבים. יב) שלא נמצאת בסמוך לגינה או חורבה.

ו. הַתּוֹלֵשׁ, חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִרְדּוֹת דֶּבֶשׁ מִכַּוָּרְתּוֹ בְּשַׁבָּת[יג]**, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוֹלֵשׁ**[יד]**. אֵין עוֹלִין בְּאִילָן, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ; וְאֵין נִתְלִין בְּאִילָן, וְאֵין נִסְמָכִין** [=נשענים] **בְּאִילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם** [-לפני שבת] **לֵישֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּמִחֲבָּר לַקַּרְקַע כְּלָל - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ.**

יג) במקרה שהדבש מחובר ודבוק לכוורת. יד) אך אם הדבש צף על הכוורת, מותר לרדותו.

ז. פֵּרוֹת שֶׁנָּשְׁרוּ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְאָכְלָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ[טו]**. הַדֶּס הַמְחֻבָּר, מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ,** [משום] **שֶׁאֵין הֲנָיָתוֹ** [=הנאתו] **אֶלָּא לְהָרִיחַ בּוֹ, וַהֲרֵי רֵיחוֹ מָצוּי** [=קיים ללא תלישה]**; אֲבָל אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל** [פרי] **הָרָאוּי לַאֲכִילָה, אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ בְּמְחֻבָּר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָקֹץ** [=יקטוף] **אוֹתוֹ לְאָכְלוֹ.**

טו) בשבת, ופירות אלו מותרים מיד במוצאי שבת כי לא נעשתה בהם מלאכה.

ח. אֵילָן שֶׁהָיוּ שָׁרָשָׁיו גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אָסוּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן[טז]**; וְאִם אֵינָן גְּבוֹהִין שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי הֵן כָּאָרֶץ**[יז]**. הָיוּ בָּאִין** [-כפופים] **מִלְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן**[יח]**; הָיוּ גְּבוֹהִין שְׁלֹשָׁה**[יט]**, אַף עַל פִּי שֶׁצִּדָּן אֶחָד שָׁוֶה לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אָסוּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם.**

טז) כי אסור להשתמש במחובר לקרקע, כמבואר בהלכה ו. יז) ומותר לשבת עליהם. יח) בחלק שאינו גבוה שלושה. יט) אך המקום מסביבם אינו גבוה שלושה.

ט. אֵין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא

יַחְתֹּךְ זְמוֹרָה [=ענף] לְהַנְהִיגָהּ[כ]. וְאֵין נִתְלִין בִּבְהֵמָה, וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת[כא]. וְאֵין נִסְמָכִין לְצִדֵּי בְּהֵמָה[כב]; וְצִדֵּי צְדָדִין[כג] - מֻתָּרִין [להישען עליהם]. עָלָה בְּאֵילָן בְּשַׁבָּת - בְּשׁוֹגֵג, מֻתָּר לֵירֵד; בְּמֵזִיד, אָסוּר לֵירֵד. וּבִבְהֵמָה - אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד - יֵרֵד, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וְכֵן פּוֹרְקִין [-מורידים] הַמַּשָּׂאוֹי מֵעַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

כ) ויעבור על איסור תלישה. כא) כפי שאסור לעשות כך באילן, כמבואר בהלכה ו. כב) אין להישען על דבר הסמוך או הקשור לבהמה. כג) דבר הסמוך לצידי הבהמה.

ל. כֵּיצַד? הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה שָׁלִיחַ [=שק] שֶׁל תְּבוּאָה - מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתָּיו [-תחת השק], וּמְסַלְקוֹ [-מזיזו בראשו] לְצַד אַחֵר, וְהוּא [-השק] נוֹפֵל מֵאֲלָיו. הָיָה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וּבְהֶמְתּוֹ טְעוּנָה [משא] - כְּשֶׁמַּגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה [-החצר הראשונה של העיר], נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין [=המותרים בטלטול] בְּשַׁבָּת; וְשֶׁאֵינָן נִטָּלִין - מַתִּיר הַחֲבָלִים וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין[כד]. הָיוּ בַּשַּׂקִּין דְּבָרִים הַמִּשְׁתַּבְּרִין - אִם הָיוּ שַׂקִּין קְטַנִּים, מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן, וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין עַל הַכָּרִים[כה]; שֶׁהֲרֵי אִם יִרְצֶה לִשְׁלֹף הַכַּר, שׁוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׂקִּים קְטַנִּים וְקַלִּים[כו], וְנִמְצָא שֶׁלֹּא בִּטֵּל כְּלִי [משימוש בשבת]. הָיְתָה טְעוּנָה עֲשָׂתוֹת שֶׁל זְכוּכִית [=זכוכית גולמית] - מַתִּיר הַשַּׂקִּים וְהֵן נוֹפְלִין; [מכיוון] שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיִּשָּׁבְרוּ, אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל לְהַתָּכָה עוֹמֵד [-מיועד], וּלְהֶפְסֵד מוּעָט לֹא חָשְׁשׁוּ[כז]. הָיוּ הַשַּׂקִּים גְּדוֹלִים וּמְלֵאִים כְּלֵי זְכוּכִית וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם[כח], פּוֹרֵק [אותם] בְּנַחַת [-כרגיל]. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַנִּיחֵם שָׁם עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה - מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים[כט].

כד) מאליהם, כי אסור לו לגעת בהם בידיו. כה) וכך הכלים לא יישברו. כו) ואין חשש שהכלים יישברו. כז) לא התירו לטלטל דברים האסורים בטלטול על מנת למנוע הפסד מועט. כח) ואם הם יישברו, יהיה הפסד גדול לבעלים. כט) שהוא אסור מהתורה.

לא. הַמְדַבֵּק פֵּרוֹת עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ גּוּף אֶחָד, חַיָּב מִשּׁוּם מְעַמֵּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ לוֹ פֵּרוֹת בַּחֲצֵרוֹ - מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד [=מעט מעט] וְאוֹכֵל; אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֻּפָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל; שֶׁאִם עָשָׂה כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל - שֶׁמָּא יִכְבְּשֵׁם [=ידחקם] בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֻּפָּה, וְיָבוֹא לִידֵי עִמּוּר. וְכֵן אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֶּלַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְעַמֵּר[ל].

ל) אך הוא לא מעמר ממש, משום שאין עימור אלא בגידולי קרקע כמבואר בפרק ח הלכה ה.

לב. מְפָרֵק - חַיָּב מִשּׁוּם דָּשׁ[לא]; וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים וַעֲנָבִים[לב] - חַיָּב [מהתורה] מִשּׁוּם מְפָרֵק[לג]; לְפִיכָךְ, אָסוּר [מדרבנן] לִסְחֹט תּוּתִים וְרִמּוֹנִים, הוֹאִיל וּמְקָצָת בְּנֵי אָדָם סוֹחֲטִים אוֹתָם כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים - [יש חשש] שֶׁמָּא יָבוֹא לִסְחֹט זֵיתִים וַעֲנָבִים. אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין [=חבושים] וְתַפּוּחִים וַעֲזָרוּרִים [=פרי הדומה לתפוח] - מֻתָּר לְסָחֳטָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי סְחִיטָה[לד].

לא) כמבואר בפרק ח הלכה ז. לב) שרגילים לסחוט אותם עבור השמן והיין היוצא מהם. לג) מכיוון שמפריד את המשקה מהפרי. לד) פירות אלו מיועדים לאכילה ואין רגילות לסחוט אותם לשתייה, ולכן הסחיטה לא נחשבת הפרדת משקה מהפרי אלא הפרדת אוכל מאוכל שאין בה איסור.

לג. כְּבָשִׁין [=פירות שנכבשו בחומץ] וּשְׁלָקוֹת [=פירות שנתבשלו] שֶׁסְּחָטָן - אִם [סוחט אותם כדי] לְרַכְּכָן[לה], מֻתָּר; וְאִם [כדי] לְהוֹצִיא מֵימֵיהֶן[לו], אָסוּר. וְאֵין מְרַסְּקִין אֶת הַשֶּׁלֶג שֶׁיָּזוֹבוּ [=יזלו] מֵימָיו, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה[לז]. הַשּׁוּם וְהַבֹּסֶר [=ענבים שלא בשלו] וְהַמְּלִילוֹת [=שיבלים] שֶׁרְסָקָן מִבְּעוֹד יוֹם - אִם מְחֻסָּרִין דִּיכָּה [=כתישה], אָסוּר לוֹ לִגְמֹר דִּיכָתָן בְּשַׁבָּת; וְאִם מְחֻסָּרִין שְׁחִיקָה בַּיָּד, מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁחִיקָתָן בְּשַׁבָּת[לח]. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁחִיקַת הָרִיפוֹת [=חיטה גרוסה] בְּעֵץ הַפָּרוּר [=כף גדולה] בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת, אַחַר שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתָהּ מֵעַל הָאֵשׁ[לט].

לה) ולא צריך את המים היוצאים מהם. לו) לצורך מסוים. לז) כי סחיטת השלג לא ניכרת. לח) משום שנדרשת עבורם רק שחיקה קטנה. לט) אך כאשר הקדרה מונחת על האש, הדבר עלול לגרום שהאדם ייכשל באיסור בישול.

לד. הַמּוֹלֵל [=מפרק] מְלִילוֹת [בידיו] - מוֹלֵל בְּשִׁנּוּיִ[מ], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה כְּדָשׁ[מא]. הַיּוֹנֵק בְּפִיו, פָּטוּר[מב]; וְאִם הָיָה גּוֹנֵחַ[מג] - מֻתָּר לוֹ לִינֹק בְּפִיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד[מד], וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָּזְרוּ [-לא אסרו זאת חכמים], וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה[מה].

מ) כמות קטנה בראשי אצבעותיו. מא) המלילה נראית

כדישה אך היא לא נחשבת דישה גמורה, משום שהיא נעשית ביד ולא בכלי. מב) אבל אסור לעשות זאת, משום שהוא מפרק ומפריד את החלב מהבהמה. מג) סובל מכאבים, שצריך לינוק חלב לרפואתו. מד) בשינוי, שאינו אסור מהתורה אלא מדברי חכמים. מה) אך במקרה שיש סכנת חיים מותר לעשות אף מלאכה האסורה מהתורה, כמבואר בפרק ב.

טו. פֵּרוֹת שֶׁזָּבוּ מֵהֶן מַשְׁקִין [מאליהם] **בְּשַׁבָּת - אִם זֵיתִים וַעֲנָבִים הֵם**[מו] **- אָסוּר לִשְׁתּוֹת אוֹתָן הַמַּשְׁקִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן וְיִסְחֹט אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְאִם תּוּתִים וְרִמּוֹנִים הֵן**[מז] **- אִם הִכְנִיסָן** [-ייעד אותם] **לַאֲכִילָה, מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן מֻתָּרִין; וְאִם הִכְנִיסָן לְדָרְכָן** [-לסוחטם], **מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.**

מו) שכולם סוחטים אותם. מז) שלא רגילים לסחוט אותם, כמבואר בהלכה יב.

טז. זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁרִסְּקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין מֵעַצְמָן - מֻתָּרִין; וְכֵן חַלּוֹת דְּבַשׁ [=דונג] **שֶׁרִסְּקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת, מֻתָּרִין;** [מכיוון] **שֶׁאֵין כָּאן מָקוֹם לִגְזֵרָה** [שמא יסחוט אותם], **שֶׁכְּבָר רִסְּקָן מִבָּעֶרֶב**[מח].

מח) ואף אם יוסיף לסחוט אותם בשבת, לא יתחייב על כך מהתורה.

יז. זוֹרֶה וּבוֹרֵר, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הֵן[מט]**. לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִמְלֹל מְלִילוֹת בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו**[נ]**, - כְּשֶׁהוּא מְנַפֵּחַ** [=ברירה באמצעות הוצאת אויר], **מְנַפֵּחַ בְּיָדוֹ אַחַת**[נא] **בְּכָל כֹּחוֹ - אֲבָל לֹא בְּקָנוֹן וְלֹא בְּתַמְחוּי** [-כלים שאינם מיועדים לברירה], **גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְנַפֶּה בְּנָפָה וּבִכְבָרָה** [=כלים המיועדים לברירה], **שֶׁהוּא חַיָּב**[נב]**. וְהַמְשַׁמֵּר** [=מנפה] **שְׁמָרִים**[נג]**, תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא; לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְסַנֵּן יַיִן צָלוּל** [-ללא שמרים] **אוֹ מַיִם צְלוּלִין בְּסוּדָרִין אוֹ בִּקְפִיפָה מִצְרִית**[נד] **- לֹא יַעֲשֶׂה גֻּמָּה בַּסּוּדָר** [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; [כדי] **שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְשַׁמֵּר בִּמְשַׁמֶּרֶת** [-מסננת]. **וְכֵן אָסוּר לִתְלוֹת** [-לפתוח] **אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל - שֶׁמָּא יָבוֹא לְשַׁמֵּר. וְכֵן הַמְחַבֵּץ** [-מייצר חמאה מהחלב], **תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר הוּא; לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתְנִין שֶׁמְשְׁמִין וֶאֱגוֹזִים לִדְבַשׁ, לֹא יְחַבֵּץ** [-יפריד אותם מהדבש] **בְּיָדוֹ.**

מט) כמבואר בפרק ח הלכה יא. נ) כמבואר בהלכה יד. נא) אך לא בשתי ידיים. נב) מהתורה, אם יברור בנפה ובכברה. נג) מסנן את היין מהשמרים. נד) כמבואר בפרק ח הלכה יד.

יח. הַמְחַתֵּךְ אֶת הַיָּרָק [התלוש מהקרקע] **דַּק דַּק כְּדֵי לְבַשְּׁלוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן, וְחַיָּב**[נה]**; לְפִיכָךְ, אֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשַּׁחַת** [=תבואה] **וְלֹא אֶת הֶחָרוּבִין לִפְנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה** [-צאן] **בֵּין גַּסָּה** [-בקר] **- מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּטוֹחֵן**[נו]**. אֲבָל מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין לִפְנֵי בְּהֵמָה, וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים**[נז] **- שֶׁאֵין טְחִינָה בְּפֵרוֹת**[נח]**. וּמַתִּירִין אֲלֻמּוֹת שֶׁל עָמִיר** [=קש] **לִפְנֵי בְהֵמָה, וּמְפַסְפֵּס** [=מפריד] **בְּיָדוֹ אֲלֻמּוֹת קְטַנּוֹת**[נט]**; אֲבָל לֹא אֲלֻמּוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַטֹּרַח שֶׁבָּהֶן.**

נה) אך מותר לחותכו, אם אוכלו מייד לאחר החיתוך. נו) בגלל שהבהמה יכולה לאכול את הירקות אף אם לא ירסקו אותם, ריסוק המאכלים הוא ריסוק שלא לצורך ונראה הדבר כטחינה. נז) כי הבהמה והכלב לא יכולים לאכול אותם ללא חיתוך. נח) שאוכלים אותם לאחר הטחינה. מילים אלו הן הטעם לכך שאיסור ריסוק השחת לבהמה הוא רק מפני שנראה כטוחן אך אין הדבר נחשב טחינה גמורה. נט) על מנת שהבהמה תריח היטב את ריח הקש וכך תרצה לאוכלו.

יט. חֲבִילֵי סִיאָה וְאֵזוֹב וְקוֹרָנִית[ס] **וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהִכְנִיסָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מִסְתַּפֵּק** [=נוטל] **מֵהֶן**[סא]**, וְקוֹטֵם** [=קוצץ] **וְאוֹכֵל בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו; אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ הַרְבֵּה -** [כדי] **שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לָדֹק** [=לכתוש].

ס) מיני צמחים המשמשים להסקה או למאכל בהמה, שגם אדם יכול לאוכלם. סא) אך אם ייעדם להסקה אסור להשתמש בהם בשבת, כמבואר בפרק כו הלכה יח.

כ. הַצָּרִיךְ לָדֹק פִּלְפְּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, לִתֵּן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל בְּשַׁבָּת[סב] **- הֲרֵי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיַד** [=קת] **הַסַּכִּין, וּבִקְעָרָה**[סג]**. אֲבָל בְּמַכְתֶּשֶׁת**[סד] **- חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹחֵן; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְבָרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחֹק סַמָּנִין** [-סמי רפואה].

סב) ולא מתכוון לאכול אותם מייד. סג) הכתישה מותרת בשני שינויים: הכתישה לא נעשית בכלי מיוחד המיועד לכתישה, וכן קבלת המינים הכתושים לא נעשית בכלי מיוחד המיועד לקבלה. סד) אם לא עשה את שני השינויים המבוארים בהערה הקודמת.

כא. כֵּיצַד? לֹא יֹאכַל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מַאֲכַל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֲזוֹבִין וּפִיאָה [=מיני צמחים]**; וְלֹא דְּבָרִים**

הַמְשַׁלְשְׁלִין, כְּגוֹן לַעֲנָה [-סוג עשב] **וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן מַיִם שֶׁבִּשְּׁלוּ בּוֹ סַמָּנִין** [=תרופה] **וַעֲשָׂבִים.**

כב. אוֹכֵל אָדָם [-מותר לאכול] **אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכְלָן וְלִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן הַכַּסְבָּר וְהַכִּשּׁוּת וְהָאֶזוֹב** [=מיני צמחים]**; אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפְּאִין**[סה]**, וְאוֹכְלָן כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶן - מֻתָּר, הוֹאִיל וְהֵן מַאֲכַל בְּרִיאִים. שָׁתָה חִלְתִּית** [=צמח חריף] **מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וַחֲרֵי הוּא שׁוֹתֶה וְהוֹלֵךְ**[סו] **- מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ הַבְּרִיאִים לִשְׁתּוֹת חַלְתִּית; וְשׁוֹתִין זֵיתוֹס הַמְצָרִי** [=מאכל רפואי שדרך בריאים לאכלו] **בְּכָל מָקוֹם.**

סה) משמשים גם לרפואה. סו) צמח החלתית מרפא את האדם רק אם הוא שותה את מימיו במשך שלושה ימים רצופים, ולכן עליו להמשיך לשתות את החלתית בשבת.

כג. וְכֵן שְׁמָנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לָסוּךְ בָּהֶן - מֻתָּר לָסוּךְ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה; וְשֶׁאֵין הַבְּרִיאִים סָכִין בָּהֶן, אֲסוּרִין. הַחוֹשֵׁשׁ [=כואב] **בְּמָתְנָיו - לֹא יָסוּךְ** [את מתניו עם] **יַיִן וָחֹמֶץ**[סז]**, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת** [-עם] **הַשֶּׁמֶן**[סח]**; וְלֹא** [יסוך עם] **שֶׁמֶן וָרֶד, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ**[סט]**. וּמֻתָּר לָסוּךְ שֶׁמֶן וּמֶלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָּה** [=לקתה] **יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ**[ע] **- צוֹמְתָה** [=מכווצה] **בְּיַיִן**[עא]**, וְאֵינוֹ צוֹמְתָה בְּחֹמֶץ**[עב]**; וְאִם הָיָה עָנֹג** [=איסטניס]**, אַף בְּיַיִן אָסוּר**[עג].

סז) כי לא משתמשים בהם אנשים בריאים. סח) כי גם אנשים בריאים משתמשים בו. סט) המחיר של שמן ורד הוא יקר, ולכן בדרך כלל לא משתמשים בו אנשים בריאים. ע) במכה שאין בה סכנה. עא) על מנת לעצור את הדם. עב) חומץ מועיל יותר מיין לעצירת הדם ורגילים להשתמש בו לצורך זה, ולכן הוא נחשב כרפואה האסורה בשבת. עג) כי לאדם זה, יין מועיל לעצירת הדם כמו חומץ.

כד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו - לֹא יְנַמֵּעַ [=ילגום] **בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ, וְיִכְלֶטְ**[עד]**; אֲבָל מְגַמֵּעַ הוּא, וּבוֹלֵעַ. הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ, לֹא יְעַרְעֲרֶנּוּ** [=יגרגרנו] **בְּשֶׁמֶן; אֲבָל בּוֹלֵעַ הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה - וְאִם נִתְרַפֵּא, נִתְרַפֵּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמַּצְטֶכִי**[עה]**, וְאֵין שָׁפִין** [=משפשפים] **אֶת הַשִּׁנַּיִם בְּסַם בְּשַׁבָּת, בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְרֵיחַ הַפֶּה, מֻתָּר.**

עד) את החומץ מפיו, כי ניכר שגמיעת החומץ היא לצורך רפואה. עה) שרף הנוטף מהעצים, ומשתמשים בו לרפואה ולריח הפה.

כה. אֵין נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹךְ הָעַיִן[עו]**, אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הָעַיִן**[עז]**. וְרַק תָּפֵל**[עח]**, אֲפִלּוּ עַל גַּב הָעַיִן אָסוּר**[עט]**. קִילּוֹר** [-משחת עיניים] **שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ** [במים] **מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַעֲבִירוֹ עַל גַּב עֵינָיו בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** [-אין בכך איסור רחיצה]**. מִי שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבָּעוֹ, לֹא יִכְרֹךְ עָלָיו גֶּמִי כְּדֵי לְרַפֹּאתוֹ; וְלֹא יִדְחָקֶנּוּ** [-ילחץ על מקום המכה] **בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם.**

עו) כי הדבר נראה כרפואה. עז) כי הדבר נראה כשטיפת העיניים ולא כרפואה. עח) הרוק הראשון בבוקר לאחר השינה וללא טעימה כלשהי לפני היריקה. עט) כי ברוק זה משתמשים רק לרפואה ולא לצורך אחר.

כו. אֵין נוֹתְנִין [מים] **חֲמִין וָשֶׁמֶן עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ שֶׁעַל הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ לִתְּנוֹ עַל הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת; אֲבָל נוֹתֵן הוּא** [מים חמים או שמן] **חוּץ לַמַּכָּה, וְשׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לַמַּכָּה. וְנוֹתְנִין מוֹךְ יָבֵשׁ עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה**[פ]**; וְאִם הָיָה עַתִּיק** [-מוך ישן שמרפא את המכה] **- אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּרְטִיָּה** [-תחבושת].

פ) על מנת שהבגדים לא יתלכלכו מדם המכה. דבר זה מותר משום שמוך יבש אינו מרפא את המכה.

השגת הראב"ד
רטיה . . המכה א"א זה שבוש אלא מחזירין אפילו מעל גבי קרקע.

כז. רִטְיָה • שֶׁפָּרְשָׂה [=נפלה] **עַל גַּבֵּי כְּלִי, מַחֲזִירִין אוֹתָהּ** [למקומה]**; וְאִם פָּרְשָׂה עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אָסוּר לְהַחְזִירָהּ**[פא]**. וּמְנִיחִין רִטְיָה עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה לְכַתְּחִלָּה בַּמְּקֻדָּשׁ**[פב]**, שֶׁאֵין אִסּוּר שְׁבוּת** [=איסורים מדברי חכמים] **בַּמְּקֻדָּשׁ. וּבְכָל מָקוֹם** [-אף לא בבית המקדש]**, מְקַנְּחִין פִּי** [-מנגבים את] **הַמַּכָּה; וְאֵין מְקַנְּחִין אֶת הָרִטְיָה, שֶׁמָּא יִמְרַח**[פג].

פא) כי החזרת הרטייה מהקרקע נראית כהנחת רטייה חדשה, ואסור להניח רטייה חדשה על המכה בשבת. פב) אם יש בכך צורך לעבודת המקדש. כהן שיש לו רטייה ועובד בבית המקדש, חייב להסיר את הרטייה מגופו לפני העבודה כי הרטייה חוצצת בין בגדי הכהונה לגופו וחציצה פוסלת את העבודה. לכן, מותר לכהן העובד בבית המקדש להניח רטייה חדשה על המכה בסיום העבודה, כי אם יהיה אסור לו לעשות זאת, הוא לא ירצה להסיר את הרטייה לפני העבודה וכך יימנע מעבודה בבית המקדש. פג) את הרטייה ויעבור על איסור, כמבואר בפרק יא הלכה ו.

כח. סָכִין [עם שמן] **וּמְמַשְׁמְשִׁין** [=מעסים] **בִּבְנֵי מֵעַיִם**

[-הבטן] **בְּשַׁבָּת - וְהוּא** [-ובלבד] **שֶׁיָּסוּךְ וְיִמָּשְׁמֵשׁ בְּבֵית אַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת. אֵי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל? זֶה שֶׁדּוֹרְסִים עַל גּוּפּוֹ בְּכֹחַ עַד שֶׁיִּיגַע** [-יתעייף] **וְיַזִּיעַ, אוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ עַד שֶׁיִּיגַע וְיַזִּיעַ - שֶׁאָסוּר לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעַ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּאָה. וְכֵן אָסוּר לַעֲמֹד בְּקַרְקַע דִּימוֹסוֹת** [=מעיינות מרפא] **שְׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמֶלֶת וּמְרַפְּאָה.**

כט. **אֵין רוֹחֲצִין בְּמַיִם שֶׁמְּשַׁלְשְׁלִין** [-גורמים לשלשול], **וְלֹא בְּטִיט שֶׁטּוֹבְעִין בּוֹ, וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה** [=שנשרה בהם פשתן] **הַבְּאוּשִׁים** [=מלוכלכים], **וְלֹא בְּיָם סְדוֹם** [=המלח], **וְלֹא בְּמַיִם הָרָעִים** [=מסריחים] **שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ צַעַר הֵן, וְכָתוּב[17]: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג"**[פד]**; לְפִיכָךְ, אִם לֹא נִשְׁתַּהֲה בָּהֶם, אֶלָּא עָלָה מִיָּד - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין** [=שחין] **בְּרֹאשׁוֹ** [והוא מתרפא מכך], **מֻתָּר**[פה].

פד) צריך להתענג בשבת ואסור להצטער בה. פה) כי אין בכך צער.

ל. **אֵין מִתְגָּרְדִין בְּמַגֶּרֶדֶת** [=כלי לגירוד הגוף]**; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּצוֹאָה אוֹ בְּטִיט, גּוֹרֵד כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ**[פו]**. סָכִין וּמְפָרְכִין** [=גירוד פצע] **לְאָדָם לְעַנְּגוֹ, אֲבָל לֹא לִבְהֵמָה**[פז]**; וְאִם הָיָה לָהּ צַעַר, מֻתָּר לְהָסִיר צַעֲרָהּ בְּסִיכָה וּפְרִיחָה**[פח]**. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה כַּרְשִׁינִין** [=מאכל בהמה] **הַרְבֵּה** [וחלתה במעיה כתוצאה מכך], **מְרִיצִין אוֹתָהּ בְּחָצֵר בְּשַׁבָּת; וְאִם אֲחָזָהּ** [שטף] **דָּם, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בַּמַּיִם בְּשַׁבָּת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׂחֹק לָהּ סַמָּנִין**[פט].

פו) השימוש במגרדת אסור מכיוון שכך רגילים להתגרד ביום חול, אך כאשר ידיו מלוכלכות אין הדבר דומה לדרך הגירוד ביום חול ולכן מותר לו להתגרד במגרדת. פז) כי אסור לטרוח בשבת לצורך עינוג הבהמה. פח) כי צער בעלי חיים אסור מהתורה, כמבואר בהלכה י. פט) כי לא אכפת לו לדחות מעט את רפואת הבהמה.

לא. **אֵין מְקִיאִין** [-גורמים להקיא] **אֶת הָאֹכֶל בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסַם** [-באמצעות סם] **- שֶׁמָּא יִשְׂחֹק סַמָּנִין; אֲבָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְהָקִיא, מֻתָּר. וְאָסוּר לִדְחֹק כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרְאִי** [=צרכים] **שֶׁלּוֹ - שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁקוֹתוֹ סַמָּנִין הַמְשַׁלְשְׁלִין. וּמֻתָּר לִכְפּוֹת כּוֹס** [חמה] **עַל הַטַּבּוּר בְּשַׁבָּת** [-כעין כוסות רוח] **כְּדֵי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְחַנֵּק** [=ליישר מפרקתו] **וּלְלַפֵּף** [בבגדים]**צ אֶת הַקָּטָן, וּלְהַעֲלוֹת אָזְנַיִם** [=להחזיר הלסת למקומה] **בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי, וּלְהַעֲלוֹת אַנְקְלִי** [=קצה מפתח הלב]**; שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסַמָּנִין כְּדֵי לָחֹשׁ** [-שנחשוש] **לִשְׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶן.**

צ) תינוק לאחר הלידה. איברי גופו של התינוק לא מחוברים היטב לאחר הלידה, והבגדים מייצבים ומחזקים את גופו.

לב. **הַמְרַקֵּד, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ אֵין כּוֹבְרִין** [=מנפים] **אֶת הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה; וְלֹא יַנִּיחַ הַכְּבָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תֶּבֶן בְּמָקוֹם גְּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ** [=הקליפה] **- מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְרַקֵּד. אֲבָל נוֹטֵל הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה וּמוֹלִיךְ** [אותה] **לְאֻבּוּס**[צא]**, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ בְּשָׁעַת הוֹלָכָה - שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ.**

צא) מקום האכילה של הבהמות.

לג. **מְגַבֵּל** [=מערבב מים וקמח], **חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ; לְפִיכָךְ אֵין מְגַבְּלִין קֶמַח קָלִי** [=שנעשה מחטה קלוייה] **הַרְבֵּה, שֶׁמָּא יָבוֹא לָלוּשׁ קֶמַח** [רגיל] **שֶׁאֵינוֹ קָלִי**[צב]**. וּמֻתָּר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מְעַט מְעַט. אֲבָל תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ** [-שלא הגיעה לשליש גידולה] **שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ טָחֲנוּ אוֹתָהּ טְחִינָה גַּסָּה, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּחֹל**[צג]**, וְהִיא הַנִּקְרֵאת 'שְׁתִית' - מֻתָּר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ** [אפילו] **הַרְבֵּה בְּבֵית אַחַת**[צד]**; וְהוּא** [-ובלבד]**, שֶׁיִּהְיֶה** [השתית] **רַךְ; אֲבָל קָשֶׁה - אָסוּר** [בגיבול]**, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלָשׁ**[צה]**. וְצָרִיךְ לְשַׁנּוֹת**[צו]**; כֵּיצַד? נוֹתֵן** [-מניח בכלי] **אֶת הַשְּׁתִית, וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ.**

צב) גיבול קמח קלי אסור רק מדרבנן משום שהוא שרוף ומעורב באפר, ובאפר אין גיבול כמבואר בפרק ח הלכה טז. צג) ואף בחול אין גיבול, כמבואר שם. צד) כי השתית לא דומה לקמח, ולכן אין חשש שהאדם ילוש קמח רגיל. צה) אך מותר לגבל שתית קשה מעט מעט, כמו קמח קלי. צו) את סדר הגיבול בשתית רך, מדרך הגיבול ביום חול.

לד. **הַמֵּרֵק** [-קליפות תבואה עבות] **- אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְגַבֵּל**[צז]**, אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ; שֶׁמָּא יָבוֹא לְגַבֵּל**

17. ישעיה, נח, יג.

הֶעָפָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְנוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי הַמֶּרְסָן, וּמוֹלִיךְ בּוֹ הַתַּרְוָד [-כף] שְׁתֵּי וָעֵרֶב; אֲבָל אֵינוֹ מְמָרֵס [=מערבב] בְּיָדוֹ [בצורה רגילה, כדי], שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּלָשׁ. אִם לֹא נִתְעָרֵב [המורסן על ידי הכף], מְנַעֲרוֹ [-מעבירו] מִכְּלִי לִכְלִי עַד שֶׁיִּתְעָרֵב; וְנוֹתֵן [את המורסן המעורב] לִפְנֵי הַתַּרְנְגוֹלִין אוֹ לִפְנֵי הַשְּׁוָרִים [שיאכלו אותו]. וּמֻתָּר לְעָרֵב הַמֶּרְסָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ [-באופן זה] בִּכְלִי אֶחָד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בִּכְלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה; וּמְעָרֵב בִּכְלִי אֶחָד אֲפִלּוּ כּוֹר [=מידת נפח גדולה], אֲפִלּוּ כּוֹרַיִם [=שני כור].

צז) כמו אפר וחול, כמבואר בפרק ח הלכה טז.

לה. אֵין מַאֲכִילִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מַאֲכִיל בְּחֹל - שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי כְּתִישַׁת קְטָנִיּוֹת, אוֹ לִידֵי לִישַׁת קֶמַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. כֵּיצַד? לֹא יַאֲכִיל הַגָּמָל בְּשַׁבָּת מַאֲכַל [בכמות המספיקה ל]שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים, וְלֹא יַרְבִּיץ [=יושיב] עֵגֶל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וְיִפְתַּח פִּיו וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ כַּרְשִׁינִין וּמַיִם בְּבַת אַחַת. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתַרְנְגוֹלִים, לְמָקוֹם שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַחְזִיר [=לפלוט]; אֲבָל מַאֲכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מְעֻמָּד [-כאשר הבהמה עומדת], וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ מְעֻמָּד, אוֹ נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מַיִם בְּפְנֵי עַצְמָן וְכַרְשִׁינִין בְּפְנֵי עַצְמָן, בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לְהַחְזִיר. וְכֵן מַאֲכִיל לָעוֹף בְּיָדוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַחְזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁיִּתֵּן לִפְנֵיהֶן [-מותר לתת אוכל לפני החיות והעופות] וְהֵם אוֹכְלִין.

לו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו [-מוטלים על אחריות הבעלים], כְּגוֹן בְּהֶמְתּוֹ וְחַיָּתוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת וְאַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין; אֲבָל מִי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וּדְבוֹרִים - לֹא יִתֵּן לִפְנֵיהֶן לֹא מָזוֹן לֹא מַיִם. וּמֻתָּר לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים וְהִיא אוֹכֶלֶת[צח], אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁהַקְּצָה[צט]. וְעוֹמֵד בְּפָנֶיהָ [-מותר לחסום את הבהמה] כְּדֵי שֶׁתַּחְזִיר פָּנֶיהָ [-תסתובב] לַדָּבָר הַמֻּקְצֶה [הנמצא במרחק מעט] וְתֹאכַל מְמֻנּוּ[ק]. וְכֵן [הדין] בְּיוֹם טוֹב.

צח) ולא חוששים שהוא יתלוש עשבים עבור הבהמה.
צט) דבר הנחשב מוקצה, כי הוא עלול לשכוח ולטלטל את המוקצה עבור הבהמה. ק) מכיוון שהאדם עומד במרחק מהמוקצה, אין חשש שהוא יטלטל אותו עבור הבהמה.

פֶּרֶק כב

איסורים נוספים שאסרו חכמים מפני המלאכות
הבאות מל"ט המלאכות, מאפייה ואילך.

א. רְדִיַּת הַפַּתא - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְלָאכָה - ש אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לְאֻפּוֹת. הַמַּדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם [-לפני שבת], וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם [-נכנסה השבת] - מַצִּיל מִמֶּנּוּ [-מוציא מהתנור כמות] מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת[ב], וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: 'בּוֹאוּ וַהֲצִילוּ לָכֶם'[ג]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרְדִיָּה אֵינָהּ מְלָאכָה, כְּשֶׁהוּא מַצִּיל, לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה [=כלי המיוחד לכך] אֶלָּא בְּסַכִּין, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת.

א) בעבר, היו מדביקים את הפת לדופן התנור ובסיום האפייה היו מפרידים את הפת מהדופן ומוציאים אותה מהתנור, אך בימינו הפת נאפית כשהיא מונחת בתנור ללא הדבקה ולכן לא קיים איסור רדייה בשבת. ב) כמות הסעודות שאדם חייב לאכול בשבת, כמבואר בפרק ל.
ג) וכל אדם יכול להוציא מהתנור כמות של שלוש סעודות.

ב. מִפְּנֵי מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לְהַכְנִיס לַמֶּרְחָץ בְּשַׁבָּת? מִפְּנֵי הַבַּלָּנִין שֶׁהָיוּ מְחַמִּין [מים] חַמִּין בְּשַׁבָּת, וְאוֹמְרִין: 'מֵעֵרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ'[ד]; לְפִיכָךְ גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְהַזִּיעַ[ה]. וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּטֵּף [=ישטוף] כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין, וַאֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֵרֶב שַׁבָּת; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַמֵּי הָאוּרִי - גְּזֵרָה מִשּׁוּם מֶרְחָץ; אֲבָל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָהז וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מֻתָּר לְהִשְׁתַּטֵּף בָּהֶם כָּל גּוּפוֹ. וְאָסוּר לִרְחֹץ בְּמַיִם חַמִּין שֶׁבַּמְּעָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּעָרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל, וְיָבוֹא לִידֵי זֵעָה, וְנִמְצֵאת כְּמֶרְחָץ.

ד) שחיממו את מימיו לפני שבת. ה) אף אם הוא לא מתרחץ בפועל אלא רק נהנה מהחום והלחות של המרחץ.
ו) מים שהתחממו על ידי אש. ז) שחומם הוא חום טבעי.

ג. מִתְחַמֵּם אָדָם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן; אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן, וּבָא וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר מַיִם שֶׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין[ח]. הַמַּבִּיא סִילוֹן [=צינור] שֶׁל צוֹנֵן בְּתוֹךְ מַיִם חַמִּין [לחמם המים שבצינור], אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ חַמֵּי טְבֶרְיָה - הֲרֵי אֵלּוּ כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת, וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּבִשְׁתִיָּה.

ש הפניות לשיחות קודש

אף . . מלאכה: ב' טעמים לאיסור מלאכה מד"ס: א. מפני שמביא למלאכה גמורה. ב. שדומה למלאכה – לקו"ש חי"ד ע' 14 והע' 24.

ח) אך אין איסור להפשיר מים קרים אם הם לא על גוף האדם, כמבואר בהלכה הבאה.

ד. מֵבִיא אָדָם קִיתוֹן [=כד] **שֶׁל מַיִם, וּמַנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ** [-שהמים ירתחו], **אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתָּפוּג צִנָּתָן**[ט]**. וְכֵן מַנִּיחַ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - כְּדֵי שֶׁיִּפְשַׁר, לֹא שֶׁיֵּחַם. וְסָךְ אָדָם יָדוֹ בְּמַיִם אוֹ בְּשֶׁמֶן, וּמְחַמֵּם** [לאחר מכן את ידו] **כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - וְהוּא** [-ובלבד] **שֶׁלֹּא יֵחַמּוּ הַמַּיִם שֶׁעַל יָדוֹ עַד שֶׁתְּהֵא כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק נִכְוֵית בָּהֶם**[י]**. וּמְחַמֵּם** [-מותר לחמם] **בֶּגֶד, וּמַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי מֵעָיו בְּשַׁבָּת**[יא]**.**

ט) יפשירו. החידוש בכך הוא אשר למרות שאם המים יהיו מונחים זמן רב בסמיכות לאש הם ירתחו, בכל זאת מותר להניח את המים בסמיכות לאש על מנת שהם יפשירו. י) המים לא יגיעו לטמפרטורה של 46 מעלות. יא) על מנת לשכך את כאב המעיים.

ה. אַמְבָּטִי שֶׁל מֶרְחָץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מַיִם חַמִּים[יב] **- אֵין נוֹתְנִין לָהּ מַיִם צוֹנֵן**[יג]**, שֶׁהֲרֵי מְחַמְּמָן הַרְבֵּה**[יד]**; וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְבַשְּׁלוֹ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ אַמְבָּטִי שֶׁל צוֹנֵן**[טו]**.**

יב) שהורתחו בכלי אחר הנקרא 'כלי ראשון' משום שהוא היה על גבי האש, ולאחר הרתיחה הם הועברו לאמבטיה הנחשבת 'כלי שני'. יג) בכמות קטנה שתתחמם על ידי מי האמבטיה. יד) המים הנמצאים באמבטיה מחוממים היטב מכיוון שהם מיועדים לרחיצה, ולכן אף אם האמבטיה היא כלי שני ועוצמת החום שלה פחותה מעוצמת החום של כלי ראשון – המים הנמצאים בה גורמים לרתיחת מים צוננים אחרים. טו) כי עוצמת המים התחתונים גוברת על המים העליונים, וממילא המים מתקררים ולא מתחממים.

ו. מֵחַם שֶׁפִּנָּה [=רוקן] **מִמֶּנּוּ מַיִם - מֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנֵן, כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן**[טז]**; וּמֻתָּר לִצֹּק מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ מַיִם צוֹנֵן, אוֹ צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין**[יז] **- וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא** [-הכלי הראשון] **מְחַמְּמָן הַרְבֵּה. וְכֵן קְדֵרָה רוֹתַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁהוֹרִידָהּ מֵעַל הָאֵשׁ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תַּבְלִין**[יח]**; אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מֶלַח,** [משום] **שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֶלָּא עַל גַּבֵּי אֵשׁ גְּדוֹלָה. וְאִם צָק** [=יצק] **הַתַּבְשִׁיל מִקְּדֵרָה לִקְעָרָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹתֵחַ בַּקְּעָרָה, מֻתָּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה תַּבְלִין; שֶׁכְּלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.**

טז) מותר להכניס לתוכו מים קרים, כדי שהם יפשירו כתוצאה מהחום של המיחם. ולמרות שהדבר יכול לגרום לחיזוק הכלי, אין בכך איסור, משום שהאדם לא מתכוון לכך וייתכן שהכלי לא יתחזק כלל. יז) מלבד אמבטיה, כמבואר בהלכה הקודמת. יח) כי תבלין מתבשל במהירות אף בכלי שאינו נמצא על האש.

ז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית[יט]**, בֵּין בְּפוֹשְׁרִין בֵּין בְּצוֹנֵן**[כ]**; אֲבָל שׁוֹרֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחֹמֶץ. וְאִם שָׁתָה** [את מי החלתית] **יוֹם חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי** [לרפואה]**, הֲרֵי זֶה שׁוֹרֶה בְּשַׁבָּת בְּצוֹנֵן, וּמַנִּיחוֹ בַּחַמָּה עַד שֶׁיֵּחַם**[כא]**, וְשׁוֹתֶה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה אִם פָּסַק מִלִּשְׁתּוֹת**[כב]**.**

יט) צמח שמימיו משמשים לרפואה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כב. כ) כי השרייה היא מעשה שרגילים לעשותו ביום חול. כא) ואין בכך איסור בישול, כמבואר בהלכה ט. כב) כמבואר בפרק הקודם.

ח. דָּבָר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ נִשְׁרָה בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עַכְשָׁו צוֹנֵן, מֻתָּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּחַמִּין[כג] **בְּשַׁבָּת**[כד]**. וְדָבָר שֶׁהוּא צוֹנֵן מֵעִקָּרוֹ, וְלֹא בָּא** [-נשרה] **בְּחַמִּין מֵעוֹלָם - מְדִיחִין** [=שוטפים] **אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת**[כה]**, אִם לֹא הָיְתָה הֲדָחָתוֹ גְּמַר מְלַאכְתּוֹ** [=בישולו]**; אֲבָל אֵין שׁוֹרִין אוֹתוֹ**[כו] **בְּחַמִּין**[כז]**.**

כג) אף בכלי ראשון, אם הכלי אינו על האש. כד) כי בישול דבר שכבר התבשל אינו נחשב בישול. כה) אף מכלי ראשון. כו) בכלי ראשון, אך מותר לשרותו בכלי שני. כז) כי עוצמת החום של עירוי מים רותחים פחותה מעוצמת החום של שרייה במים רותחים.

ט. מֻתָּר לְהָחֵם בַּחַמָּה [=שמש]**, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהָחֵם בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה**[כח] **- שֶׁאֵינוֹ בָּא לִטְעוֹת מֵחַמָּה לְאֵשׁ**[כט]**; לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִתֵּן מַיִם צוֹנֵן בַּשֶּׁמֶשׁ כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מַיִם יָפִים** [=הראויים לשתיה] **לְתוֹךְ מַיִם רָעִים בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצּוֹנוּ. וְנוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר**[ל]**.**

כח) כמבואר בפרק ט הלכה ג. כט) האדם המחמם דברים בחמה אינו עלול לחמם דברים באש ולעבור על איסור בישול. ל) ולא יתקלקל, ולא חוששים שמא האדם ישווה גומות.

י. מְעָרֵב אָדָם מַיִם וּמֶלַח וְשֶׁמֶן, וְטוֹבֵל בָּהֶן פִּתּוֹ, אוֹ נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל - וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה מְעַט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִמְּלֶאכֶת הַתַּבְשִׁיל. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה מֵי מֶלַח עַזִּין [=מלוחים מאוד]**, וְהֵם שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מֶלַח וּשְׁלִישׁ מַיִם,**

מִפְּנֵי שְׁנִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מוּרְיָס [-ציר דגים]. וּמֻתָּר לִמְלֹחַ בֵּיצָה; אֲבָל צְנוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - אָסוּר, מִפְּנֵי שְׁנִרְאֶה כְּכוֹבֵשׁ כְּבָשִׁין בְּשַׁבָּת[לא], וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר [מדרבנן], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְבַשֵּׁל. וּמֻתָּר לִטְבֹּל צְנוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּמֶלַח, וְאוֹכְלוֹ[לב].

לא) אך ביצה לא רגילים לכבוש, ולכן מותר למלוח אותה. לב) את הצנון מיד לאחר הטבילה במלח.

יא. מֻתָּר לְעָרֵב יַיִן וּדְבַשׁ וּפִלְפְּלִין בְּשַׁבָּת לְאָכְלָן; אֲבָל יַיִן וּמַיִם וְשֶׁמֶן אֲפַרְסְמוֹן - אָסוּר, שֶׁאֵין זֶה רְאוּי לַאֲכִילַת בְּרִיאִים[לג]. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

לג) ואסור להכין תרופה בשבת שמא ישחק סממנים, כמבואר בפרק הקודם.

יב. חַרְדָּל [-גרעיני צמח] שֶׁלָּשׁוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר מְמַחוֹ[לד] בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ; וְלֹא יִטְרֹף[לה], אֶלָּא מְעָרֵב [בעדינות]. שַׁחֲלִים [=מין ירק] שֶׁטָּרְפָן [-ערבבם] מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן וְחֹמֶץ וְתַבְלִין; וְלֹא יִטְרֹף, אֶלָּא מְעָרֵב. שׁוּם שֶׁרִסְקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין; וְלֹא יִשְׁחֹק, אֶלָּא מְעָרֵב.

לד) על ידי מים או יין. לה) יערבב בכוח את החרדל והדבש, כדי שלא יעבור על איסור לישה.

יג. הַנּוֹטֵל שֵׂעָר מִגּוּף הָאָדָם, חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְרַחֵץ אֶת הַיָּדַיִם בְּדָבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי[לו], כְּגוֹן אֲהָלָה [=מין צמח] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וּמֻתָּר לָחֹךְ [-לנקות] אֶת הַיָּדַיִם בַּעֲפַר לְבוֹנָה, וַעֲפַר פִּלְפְּלִין, וַעֲפַר יַסְמִין, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשִּׁיר שֵׂעָר שֶׁעַל יָדוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן[לז]. עֵרֵב דָּבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי עִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיר, מַשִּׁיר וַדַּאי - אִם הָיָה הָרֹב מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיר, מֻתָּר לָחֹךְ בּוֹ; וְאִם לָאו, אָסוּר.

לו) בוודאות, אף אם הוא אינו מתכוון לכך. לז) וחומרים אלו אינם משירים את השיער בוודאות.

יד. אָסוּר לִרְאוֹת [-להסתכל] בְּמַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת [ששפתה חדה] בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשִּׁיר בָּהּ [באמצעות שפתה] נִימִין הַמְּדֻלְדָּלִין [=שערות בולטות] מִן הַשֵּׂעָר, וַאֲפִלּוּ [אם המראה] קְבוּעָה בַּכֹּתֶל [אסור להסתכל בה]; אֲבָל מַרְאָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת[לח] - מֻתָּר לִרְאוֹת בָּהּ, אֲפִלּוּ אֵינָהּ קְבוּעָה[לט].

לח) או ששפתה אינה חדה. לט) ולא חוששים שהאדם ייקח מספריים על מנת לסדר את שערו, כי הדבר כרוך בפעולה משמעותית יותר ולפני שהאדם יעשה אותה הוא ייזכר שהיום שבת והדבר אסור.

טו. הַמְכַבֵּס, חַיָּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן; וְהַסּוֹחֵט כְּסוּת [-בגד], חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִדְחֹק מַטְלִית אוֹ מוֹךְ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בְּפִי הָאַשִּׁישָׁה [=כד] וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי לְסָתְמָהּ - שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְאֵין • מְקַנְּחִין בִּסְפוֹג, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה - [כדי] שֶׁלֹּא יִסְחֹט. וְאֵין מְכַסִּין חָבִית שֶׁל מַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, בְּבֶגֶד שֶׁאֵינוֹ מוּכָן [=מיועד] לָהּ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחֹט[מ].

השגת הראב"ד
ואין . . יסחוט א"א הצרפתים (ע' רש"י שבת קמג ד"ה אין מקנחים) מפרשים כן וקשיא לי כי יש לו בית אחיזה מאי הוי, אי אפשר לקנוח בלא סחיטה, ואני אומר כיון שיש לו בית אחיזה הוה ליה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים אבל כשאין לו בית אחיזה הוה ליה כבגד ואסור לסחטו.

מ) אך מותר לכסות את החבית בבגד המיועד לכך, כי לא אכפת לו שהבגד יתרטב וממילא הוא לא עלול לסחוט אותו.

טז. נִשְׁפְּרָה לוֹ חָבִית בְּשַׁבָּת[מא], מַצִּיל מִמֶּנָּה מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת לוֹ וּלְאוֹרְחָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפֹּג בְּיַיִן [-ישרה הספוג ביין ויסחוט לכלי], אוֹ יִטְפַּח בְּשֶׁמֶן [-יטבול ידו בשמן ויקנח לכלי]; שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְכֵיצַד מַצִּיל מִמֶּנָּה? מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְלֹא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקְלֹט [היין מהאויר], כְּלִי אַחֵר וְיִצְרֹף[מב] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים - מֵבִיא מִבֵּיתוֹ כְּלִי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרְפוֹ לָרִאשׁוֹן[מג]. וְלֹא יִקְלֹט [בכלי] וְאַחַר כָּךְ יַזְמִין [אורחים], אֶלָּא יַזְמִין וְאַחַר כָּךְ יִקְלֹט; וְאִם הֵעֵרִים [=התחכם] בְּדָבָר זֶה, מֻתָּר.

מא) נפלה חבית מהגג ונשברה. מב) על מנת להציל את תכולת החבית בכמות הכלים הגדולה ביותר, מחשש שמרוב טרדתו הוא ישכח שהיום שבת ויטלטל ברשות הרבים. מסיבה זו, מותר לו להניח רק כלי אחד תחת החבית וכך הוא לא יהיה טרוד כל כך ויזכור שהיום שבת. מג) כי הוא עושה זאת עבור האורחים, ולכן אין חשש שהוא ישכח שהיום שבת.

יז. טִיט שֶׁעַל בִּגְדוֹ, מְכַסְכְּסוֹ [=משפשפו] מִבִּפְנִים; וְאֵינוֹ מְכַסְכְּסוֹ מִבַּחוּץ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְכַבֵּס [את הבגד].

וּמֻתָּר לְגָרְדוֹ בְּצִפֹּרֶן[מד], וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יְלַבְּנוֹ [-יכבסו]. הַמְכַסְכֵּס • אֶת הַסּוּדָר [לאחר הכביסה] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנוֹ[מה]; אֲבָל הֶחָלוּק - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ [של האדם] אֶלָּא לְרַכְּכוֹ[מו].

השגת הראב"ד
המכסכס . . אסור א"א טעה בזה דבין סודר בין חלוק מותר וכן פסק הרב ז"ל (הרי"ף, עי' מ"מ).

מד) אף מבחוץ. מה) שפשוף הסודר נחשב כיבוס. מו) ולא לנקותו, כי החלוק הוא בגד תחתון ולכן הלכלוך שעליו אינו מפריע לאדם.

יח. מִנְעָל אוֹ סַנְדָּל [מעור] שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה, מֻתָּר לְשַׁכְשְׁכוֹ [=לנענעו] בְּמַיִם[מז]; אֲבָל לְכַבְּסוֹ, אָסוּר. וְאֵין • מְגָרְדִין[מח] לֹא מִנְעָלִים וְלֹא סַנְדָּלִים[מט], אֲבָל סָכִין וּמְקַנְּחִין אֶת הַיְשָׁנִים[נ]. כַּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶן צוֹאָה אוֹ טִנּוּף [-לכלוך], מְקַנְּחוֹ בִּסְמַרְטוּט[נא]; וְאִם הָיְתָה [צואה או לכלוך] עַל שֶׁל עוֹר, נוֹתְנִין עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה[מז].

השגת הראב"ד
ואין . . סנדלים. א"א גם בזה טעה, אבל סכין אותן ומקנחים את הרגלים, מי שנתלכלכה ידו בטיט.

מז) כי שפיכת מים על עור אינה נחשבת כיבוס. מח) בציפורן או בסכין. מט) הן חדשים והן ישנים. נ) אך לא חדשים. נא) אך לא במים, כי הדבר נחשב כיבוס.

יט. מִי שֶׁנִּתְלַכְלְכָה יָדוֹ בְּטִיט - מְקַנְּחָהּ בִּזְנַב הַסּוּס, וּבִזְנַב הַפָּרָה, וּבַמַּפָּה הַקָּשָׁה הָעֲשׂוּיָה [-המיועדת] לֶאֱחֹז בָּהּ הַקּוֹצִין; אֲבָל לֹא בְּמַפָּה שֶׁמְּקַנְּחִין בָּהּ אֶת הַיָּדַיִם - [כדי] שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמַּפָּה[נב].

נב) בשבת, מכיוון שהוא מקפיד שהמפה לא תתלכלך.

כ. מִי שֶׁרָחַץ בַּמַּיִם - מִסְתַּפֵּג בְּלוּנְטִיתוֹ [=מתנגב במגבת] וּמְבִיאָהּ בְּיָדוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁרוּ כֵּלָיו בַּדֶּרֶךְ [=נפלו בגדיו לתוך המים] - מְהַלֵּךְ בָּהֶן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְאָסוּר לוֹ לְשָׁטְחָן[נג], וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר [אדם] הָרוֹאֶה [אותו], 'הֲרֵי זֶה כִּבֵּס כְּסוּתוֹ בְּשַׁבָּת, וּשְׁטָחָהּ לְיַבְּשָׁהּ'; וְכָל מָקוֹם [-דבר] שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר [לעשותו].

נג) לפרוס אותן לייבוש.

כא. שְׁתֵּי מְטַהֲרוֹת [=מקוואות] זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ - נוֹטֵל אֶת הַפְּקָק [העשוי מבד] מִבֵּינְתַיִם [=מביניהם] וּמַשִּׁיקָן [=מחבר המקוואות], וּמַחְזִיר אֶת הַפְּקָק לִמְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם[נד]. וּפוֹקְקִים אֶת הַבִּיב בְּסוּדָרִין וּבְכָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצוּפוּ הַמַּיִם [של הביב] עַל הָאֳכָלִים וְעַל הַכֵּלִים[נה]; אֲבָל • אֵין פּוֹקְקִין אֶת הַבִּיב כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם [מהביב] לַבּוֹר - שֶׁמָּא יִסְחֹט בְּעֵת שֶׁדּוֹחֵק [-מהדק את הפקק], שֶׁהֲרֵי הַפְּקָק שָׁרוּי בַּמַּיִם[נו].

השגת הראב"ד
אבל . . במים א"א לא כיון יפה לטעם התוספתא (עירובין פ"ח ה"ה) אלא מפני שהוא מקפיד על המים שיורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב אלא לכנסן לתוך בורו שבחצר ומקפיד על הפקק שיהא מהודק ביותר על פי הביב.

נד) הוא לא מעוניין להדק את הפקק ולסתום את הנקב לגמרי, כי הוא רוצה שהמקוואות יישארו מחוברים. נה) פקיקת הביב נעשית על מנת שלא יצופו מים רבים מהביב על המאכלים והכלים וישחיתו אותם, אך אין מטרת הפקיקה למנוע אף יציאת מים מועטים משום שהם אינם גורמים נזק, ולכן האדם לא מהדק את הפקק לחלוטין וממילא לא יבוא לידי סחיטה. נו) והוא מהדק אותו היטב על מנת שכל המים ירדו לבור.

כב. אָסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד [=שרוול] שֶׁל בְּגָדִים, וּלְשַׁבְּרָם שְׁבָרִים שְׁבָרִים [=קיפול מדויק], כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּתַקְּנִין בְּחֹל הַבְּגָדִים כְּשֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן; וְכֵן אֵין מְקַפְּלִין הַכֵּלִים בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּחֹל בַּבְּגָדִים כְּשֶׁיְּכַבְּסוּ אוֹתָן. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלִי [-בגד] אַחֵר לְהַחְלִיפוֹ, מֻתָּר לְקַפְּלוֹ וּלְפַשְּׁטוֹ וּלְהִתְכַּסּוֹת בּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְנָאֶה בּוֹ בְּשַׁבָּת - וְהוּא [-ובלבד] שֶׁיִּהְיֶה בֶּגֶד חָדָשׁ לָבָן, שֶׁהֲרֵי הוּא מִתְמַעֵךְ וּמִתְלַכְלֵךְ מִיָּד[נז]. וּכְשֶׁיְּקַפֵּל, לֹא יְקַפֵּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד; אֲבָל לְקַפֵּל בִּשְׁנַיִם, אָסוּר[נח].

נז) וממילא, הקיפול לא מחזיק מעמד זמן רב. נח) כי קיפול הנעשה על ידי שני אנשים הוא קיפול מדויק, ונחשב תיקון גמור האסור בשבת.

כג. הַצּוֹבֵעַ, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְאִשָּׁה לְהַעֲבִיר סְרָק [=אודם] עַל פָּנֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוֹבַעַת. וְהַתּוֹפֵר, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְמַלֹּאת הַכַּר וְהַכֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין [-צמר גפן] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפֹּר [את הכר או הכסת]; אֲבָל מוֹכִין שֶׁנָּשְׁרוּ מִן הַכַּר אוֹ מִן הַכֶּסֶת, מַחֲזִירִין [-מותר להחזיר] אוֹתָם בְּשַׁבָּת.

כד. הַקּוֹרֵעַ, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּסְתַּבְּכוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים - מַפְרִישָׁם בְּצִנְעָה[נט],

וּמִתְמַהְמֵהַּ [=בזהירות] **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרַע; וְאִם נִקְרְעוּ - אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְכַּוֵּן**ס. **וּמֵתָּר לִלְבֹּשׁ כֵּלִים** [-בגדים] **חֲדָשִׁים, וְאִם נִקְרְעוּ - נִקְרָעוּ. פּוֹצְעִין** [=מפצחים] **אֶת הָאֱגוֹז** [העטוף] **בְּמַטְלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרַעסא.**

נט) שלא יראו אותו אחרים, משום שהוא נראה כמתקן את הבגד. **ס)** אך אם היה מתכוון לקריעת הבגד, היה חייב על כך למרות שהוא מקלקל את הבגד, משום שהקריעה נעשית על מנת לתפור את הבגד לאחר הסרת הקוצים. **סא)** המטלית כי אינו מתכוון לקרוע אותה, ובנוסף, הקריעה לא נעשית לצורך התפירה.

כה. הַתּוֹקֵעַ [=תוחב], **חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה; לְפִיכָךְ, כָּל הַדְּלָתוֹת הַמְחֻבָּרוֹת לַקַּרְקַע, לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן**סב **וְלֹא מַחֲזִירִין** [-אותן] **- גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע** [-אותן]**. אֲבָל דֶּלֶת שָׁדָה תֵּבָה וּמִגְדָּל** [-תיבה גדולה]**, וּשְׁאָר דַּלְתוֹת הַכֵּלִים**סג **- נוֹטְלִין, וְלֹא מַחֲזִירִין**סד**. וְאִם נִשְׁמַט צִיר הַתַּחְתּוֹן שֶׁלָּהֶן**סה **- דּוֹחֲקִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ**סו**, וּבַמִּקְדָּשׁ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ**סז**; אֲבָל צִיר הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּשְׁמַט, אָסוּר לְהַחְזִירוֹ בְּכָל מָקוֹם**סח **- גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע**סט.

סב) כי לא משתמשים בהן לדברים אחרים ולכן הן אסורות בטלטול. **סג)** שמשתמשים בהן לדברים אחרים וממילא מותר לטלטלן בשבת. **סד)** מחשש שמא יתקע אותן. **סה)** הציר נעקר מעט ממקומו. **סו)** ואין הדבר נחשב תקיעה כי אין הדבר כרוך בטרחה רבה, מכיוון שהציר העליון של הדלת נמצא במקומו. **סז)** אף אם הציר נפל ממקומו מותר להחזיר אותו, כי אין שבות במקדש כמבואר בפרק הקודם בהלכה כז. **סח)** אף בבית המקדש. **סט)** הציר העליון חשוב יותר מהציר התחתון והחזרתו כרוכה בטרחה רבה, ולכן האדם עלול להחזיר את הציר באמצעות מסמרים ולעבור על איסור בנייה מהתורה. משום כך, דבר זה אסור אף בבית המקדש.

כו. אֵין גּוֹדְלִין [=קולעים] **אֶת שְׂעַר הָרֹאשׁ, וְאֵין פּוֹקְסִין** [=מסרקים] **אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶהע. וְאֵין מַחֲזִירִין** [-מרכיבים] **מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִילוֹת, וְלֹא כִּסֵּא הַמְפֻצָּל, וְלֹא שֻׁלְחָן הַמְפֻצָּל** [=רהיטים המורכבים מכמה חלקים]**, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה; וְאִם הֶחְזִיר - פָּטוּר, שֶׁאֵין** [דין] **בִּנְיָן בִּכְלִים, וְאֵין סְתִירָה בִּכְלִים; וְאִם הָיָה** [הכלי] **רָפוּי, מֻתָּר לְהַחְזִירוֹ. וְאֵין מְתַקְּנִין חֲלִילוֹת שֶׁל שִׁדְרָה** [שבגבו] **שֶׁל קָטָן זוֹ בְּצַד זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶהעא.**

ע) אך אין בכך בנייה גמורה. **עא)** אך ביום הלידה מותר לעשות זאת, כמבואר בפרק ב הלכה יד ובפרק כא הלכה לא.

כז. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קָבוּעַ [-לזמן רב]**, חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. לְפִיכָךְ, אֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרָאי לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא סוֹתְרִין אֹהֶל עֲרָאי - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֹּר אֹהֶל קָבוּעַ; וְאִם עָשָׂה אוֹ סָתַר אֹהֶל עֲרָאי, פָּטוּר. וּמֻתָּר לְהוֹסִיף אֹהֶל עֲרָאי בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? טַלִּית שֶׁהָיְתָה פְּרוּסָה עַל הָעַמּוּדִים אוֹ עַל הַכְּתָלִים, וְהָיְתָה כְּרוּכָה** [-מקופלת] **קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אִם נִשְׁאַר מִמֶּנָּה גַּג טֶפַח**עב [לפני שבת] **- הֲרֵי זֶה מוֹתֵחַ אֶת כֻּלָּהּ בְּשַׁבָּת, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֹהֶל גָּדוֹל**עג**. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

עב) שהוא השיעור המינימלי של אוהל, כמבואר בהלכה כט. **עג)** כי הוא מרחיב אוהל קיים, ולא עושה אוהל חדש.

כח. אֵין תּוֹלִין אֶת הַכְּלָה [=וילון המאהיל על המיטה]**, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית תַּחְתִּיהָ אֹהֶל עֲרָאי; וּמֻתָּר לְהַנִּיחַ מִטָּה וְכִסֵּא וּטְרִיסְקָל** [=מין רהיט]**, וְאַף עַל פִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתֵּיהֶן אֹהֶל - שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ עֲשִׂיַּת אֹהֶל, לֹא קֶבַע וְלֹא עֲרָאיעד.**

עד) כי לא משתמשים באוויר שמתחתם.

כט. כָּל אֹהֶל מְשֻׁפָּע שֶׁאֵין בְּגַגּוֹ טֶפַח, וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה [טפחים] **סָמוּךְ לְגַגּוֹ רֹחַב טֶפַח - הֲרֵי זֶה אֹהֶל עֲרָאי; וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, פָּטוּר** [אבל אסור]**. טַלִּית כְּפוּלָה** [=מקופלת] **שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ חוּטִין שֶׁהֵיא תְּלוּיָה בָּהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת** [על מנת למשכה בהם]**, מֻתָּר לְנַעֲנְעָהּעה. וְכֵן הַפְּרֹכֶתעו, מֻתָּר לְנַעֲנְעָהּעז וּמֻתָּר לְפָרְקָהּ.**

עה) לפורסה בשבת, כי פריסת הטלית היא הוספת אוהל עראי ולא עשיית אוהל חדש. **עו)** המשמשת כמחיצה ולא כגג. **עז)** כמבואר בהלכה לב, כי מחיצה לא נחשבת אוהל.

ל. כִּלַּת חֲתָנִים [=אוהל שעל גבי מיטת חתנים] **שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח, וְאֵין בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגַגָּהּ רֹחַב טֶפַח - הוֹאִיל וְהִיא מְתֻקֶּנֶת** [=מיועדת] **לְכָךְ, מֻתָּר לְנַעֲנְעָהּ וּמֻתָּר לְפָרְקָהּעח: וְהוּא** [-ובלבד]**, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְשֻׁלְשֶׁלֶת** [=פרוסה] **מֵעַל הַמִּטָּה טֶפַחעט. פְּקָק** [=כעין וילון] **הַחַלּוֹן - בִּזְמַן שֶׁהוּא מְתֻקָּן לְכָךְ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאֵינוֹ תָּלוּי** [בחלון]**, מֻתָּר לְפָקְקוֹ בּוֹ הַחַלּוֹן**פ.

עח) בשונה מאוהל אחר שאין בו טפח שהעושה אותו בשבת פטור אבל אסור, כמבואר בהלכה הקודמת. **עט)** כדי שלא תיחשב כאוהל שאסור לעשותו בשבת. **פ)** ואין בכך איסור בנייה.

לא. כּוֹבַע שֶׁעוֹשִׂין עַל הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ לוֹ שָׂפָה מַקֶּפֶת [מסביבו] שֶׁהִיא עוֹשָׂה צֵל כְּמוֹ אֹהֶל עַל לוֹבְשׁוֹ - מֻתָּר לְלָבְשׁוֹ[פא]; וְאִם הוֹצִיא מִן הַבְּגָדִים [=כרך בגד] סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ [רק] כְּנֶגֶד פָּנָיו כְּמוֹ אֹהֶל, וְהָיָה [הבגד] מְהֻדָּק עַל הָרֹאשׁ, וְהָיְתָה הַשָּׂפָה שֶׁהוֹצִיאָהּ [=שכנגד פניו] קְשָׁה בְּיוֹתֵר [=קשיח] כְּמוֹ גַּגַּ[פב] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

פא) כי שפת הכובע לא נחשבת אוהל משום שהיא לא קשיחה. פב) ויש בה רוחב טפח.

לב. הַנּוֹטֶה • [=תולה] פָּרֹכֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר[פג] כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹטֶה; לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה פָּרֹכֶת גְּדוֹלָה[פד] - תּוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם[פה], אֲבָל אֶחָד אָסוּר. וְאִם הָיְתָה כְּלָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג, אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה [אנשים]; שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגָּבַּהּ [הכילה] מְעַט [-טפח] מֵעַל הָאָרֶץ, וְתֵעָשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

השגת הראב"ד

הנוטה . . **ארעי** א"א אין דעתי נוחה בכל זה שלא באו לכאן משום אהל זה אלא מפני שהוא בכסכיו והם לולאות וצריך לכוין הלולאות כנגד היתדות שבכותל ושני בני אדם יכולים לכוין בלא שנוי הקפול שלו אבל אדם אחד לא, וכילה שהיא גדולה בכסכתא אפי' עשרה בני אדם אין יכולין לכוין בלא שנוי הקפול שלו ויראה כנוטה אהל בתחלה א"נ כמפשט הקמטין לתקנן.

פג) עליו להיזהר בעת תליית הפרוכת, שלא ייווצרו קפלים בפרוכת ברוחב טפח. פד) ובוודאי היא תתקפל בעת תלייתה. פה) כי שניים יכולים לתלות את הפרוכת מבלי שהיא תתקפל.

לג. בֶּגֶד שֶׁמִּכַּסֶּה [-שמותר לכסות] בּוֹ פִּי הֶחָבִית[פו] - לֹא יְכַסֶּה בּוֹ אֶת כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֹהֶל[פז]; אֲבָל [-אלא] מְכַסֶּה הוּא מִקְצָת פִּיהָ. הַמְסַנֵּן בִּכְפִיפָה מִצְרִית [-סוג מסננת] - לֹא יַגְבִּיהַּ קַרְקָעִית הַכְּפִיפָה מִן הַכְּלִי טֶפַח[פח], כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

פו) כי הבגד מיועד לכך, כמבואר בהלכה טו. פז) בהלכה זו מדובר שהחבית אינה מלאה לגמרי ויש רווח של טפח בין כיסוי החבית למשקים שבתוכה, ולכן הכיסוי נחשב אוהל. פח) שהוא השיעור המינימלי של אוהל.

פֶּרֶק כג

איסורים נוספים שאסרו חכמים מפני מלאכות מסוימות מל"ט המלאכות – מכה בפטיש, מעבד, מוחק עור, כותב ומכבה.

א. הָעוֹשֶׂה נֵקֶב שֶׁהוּא עָשׂוּי [-מיועד] לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, כְּגוֹן נֵקֶב שֶׁל לוּל הַתַּרְנְגוֹלִין, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל[א] - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ [=גמר מלאכה]; לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ עַל [-אסרו חכמים לעשות] כָּל נֵקֶב, אֲפִלּוּ הָיָה עָשׂוּי לְהוֹצִיא בִּלְבַד, אוֹ לְהַכְנִיס בִּלְבַד - שֶׁמָּא יָבוֹא לַעֲשׂוֹת נֵקֶב שֶׁחַיָּבִין עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין נוֹקְבִין בְּחָבִית נֵקֶב חָדָשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין בּוֹ [=נקב נוסף]. אֲבָל פּוֹתְחִין נֵקֶב יָשָׁן [=שנסתם] - וְהוּא [-ובלבד], שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנֵּקֶב לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים [-בתחתית החבית]; [מכיוון] שֶׁאִם הָיָה לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים - הֲרֵי זֶה [-הנקב] עָשׂוּי לְחַזֵּק[ב], וְאָסוּר לְפָתְחוֹ[ג].

א) את החום והריח מהלול, כדי שלא ימותו התרנגולים. ב) את הכלי, כי כל כובד היין נשען על נקב זה, וצריך להדקו היטב לחבית. ג) מכיוון שהנקב מהודק היטב לחבית, פתיחתו נחשבת כעשיית נקב חדש.

ב. נוֹקְבִין מְגוּפָּה [=מכסה] שֶׁל חָבִית לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן[ד], וּבִלְבַד שֶׁיְּקַבְּנָה לְמַעְלָה; אֲבָל מִצַּדָּהּ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כֵּלִי[ה]. שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית [כדי] לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגָרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְתַכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כֵּלִי; וּמֵבִיא אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן, וּמַתִּיז [=מסיר] אֶת רֹאשָׁהּ בְּסַיִף לְפָנֵי הָאוֹרְחִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ[ז], שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַרְאוֹת נְדִיבוּת לִבּוֹ[ח].

ד) על מנת להימנע מהסרת כל המכסה כדי לא לקלקל את היין. ה) מכיוון שזו הדרך הרגילה לעשיית נקב בחבית, כי נקב הנמצא מעל החבית אינו פתרון טוב משום שיכולים להיכנס דרכו לכלוכים לחבית. ו) לעשות פתח יפה, אלא לאכילת הגרוגרות. ז) אינו עובר על אף איסור. ח) ולא מתכוון לעשות פתח, וכן אין איסור לקלקל דבר בשבת אם הקלקול נעשה לצורך השבת.

ג. וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִפְתֹּחַ כָּל נֵקֶב[ט], כָּךְ אָסוּר לִסְתֹּם כָּל נֵקֶב; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִסְתֹּם נֵקֶב הֶחָבִית - וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְמַרֵחַ [=אין בו איסור ממרח], וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁיִּסְתֹּם בְּקֵיסָם אוֹ בִּצְרוֹר קָטָן. אֲבָל אִם הִנִּיחַ שָׁם אֹכֶל כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַנֵּקֶב נִסְתָּם - מֻתָּר[י]; וּמֻתָּר לְהַעֲרִים בְּדָבָר זֶה[יא].

ט) אף אם אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בהלכה א. י) כי לא התכוון לסתום את הנקב. יא) כי מותר להערים בדבר שאסור רק מדרבנן, בדומה למבואר בפרק הקודם בהלכה טז.

ד. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גָּמַר מְלַאכְתָּהּ, חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵד [-משייף] כָּל שֶׁהוּא,

אוֹ הַמְתַקֵּן כְּלִי בְּאֵיזֶה [-בכל] **דָּבָר שֶׁיִּתְקַן - חַיָּב; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת, בֵּין בִּכְלֵי שִׁיר, כְּגוֹן כִּנּוֹרוֹת וּנְבָלִים, בֵּין בְּשָׁאָר דְּבָרִים. אֲפִלּוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקַּרְקַע, אוֹ עַל הַלּוּחַ, אַחַת כְּנֶגֶד אַחַת** [=בקצב] **כְּדֶרֶךְ הַמְשׁוֹרְרִים, אוֹ לְקַרְקֵשׁ** [=לקשקש] **אֶת הָאֱגוֹז לַתִּינוֹק, אוֹ לְשַׂחֵק בּוֹ** [-עם התינוק] **בְּזוּג** [-פעמון] **כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּק - כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלִי שִׁיר.**

ה. אֵין מְסַפְּקִין [=הכאה בכלי], **וְלֹא מְרַקְּדִין, וְלֹא מְטַפְּחִין בְּשַׁבָּת** [=מחיאת כף] **- גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר; וּלְסַפֵּק לְאַחַר יָדוֹ** [-בשינוי], **מֻתָּר. אֵין שָׁטִין** [-שוחים] **עַל פְּנֵי הַמַּיִם - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין**[יב]. **בְּרֵכָה שֶׁבְּחָצֵר - מֻתָּר לָשׁוּט בָּהּ, שֶׁאֵינוֹ בָּא לַעֲשׂוֹת בָּהּ חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין; וְהוּא** [-יובלבד] **שֶׁיִּהְיֶה לָהּ שָׂפָה מַקֶּפֶת, שֶׁלֹּא יֵעָקֵר** [=ייצא] **מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הֵבֵר וְהֶפְרֵשׁ בֵּינָהּ וּבֵין הַיָּם**[יג].

יב) כלי המיועד ללמידת שחייה. יג) ולכן אין חשש שהאדם יעשה חבית של שייטין בשבת.

ו. אֵין חוֹתְכִין שְׁפוֹפֶרֶת [=גבעול] **שֶׁל קָנֶה**[יד], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן כְּלִי; הָיְתָה** [השפופרת] **חֲתוּכָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְתֻקֶּנֶת** [=מהוקצעת] **- מֻתָּר לְהַכְנִיסָהּ בְּנֶקֶב הֶחָבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְתַקֵּן. וְאָסוּר לְהַנִּיחַ עָלֶה שֶׁל חַרְדָּל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל חָבִית, כְּדֵי שֶׁיְּקַלַּח אֶת הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעוֹשֶׂה מַרְזֵב בְּשַׁבָּת. וְאֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶשׂ, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַנְּיָר**[טו], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן כְּלִי.**

יד) על מנת להכניס את הגבעול בנקב החבית כדי להוציא ממנה את היין. טו) על מנת להניח עליהם דג לפני הכנסתו לתנור, כדי שחום התנור לא ישרוף את הדג.

ז. זְמוֹרָה [-ענף] **שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטָפְיחַ** [=כוס לשאיבת מים], **מְמַלְּאִין בָּהּ** [-באמצעותה מים] **בְּשַׁבָּת; וְאִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטֹם אוֹתָהּ** [-את הזמורה] **וְיִתַּקְּנֶנָּה.**

אָסוּר לָחֹף [=לנקות] **כְּלִי כֶּסֶף בְּגֶרְתִּיקוֹן** [=חומר לניקוי כסף], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנָן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא כְּמְתַקֵּן כְּלִי, וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת; אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחוֹל וּבְנֶתֶר** [=שאינם מיועדים לכך]. **וְכֵן**

השגת הראב"ד
כָּל הַכֵּלִים, חוֹפְפִין אוֹתָם בְּכָל דָּבָר. וְאָסוּר • לְהָדִיחַ קְעָרוֹת וְאַלְפָּסִין [=מחבתות] **וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן**[טז], **אֶלָּא אִם כֵּן הֶדִיחָן** [כדי] **לֶאֱכֹל בָּהֶן סְעוּדָה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת; אֲבָל כְּלֵי שְׁתִיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת** [=קנקנים] **- מֻתָּר לַהֲדִיחָן בְּכָל עֵת, שֶׁאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה**[יז]. **וְאֵין מַצִּיעִין אֶת הַמִּטּוֹת בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לִישֵׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת; אֲבָל מַצִּיעִין** [אותן] **מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.**

ואפור . . כמתקן א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול.

טז) את הכלים לצורך יום חול. יז) האדם יכול לשתות בכל רגע, בשונה מסעודה שיש לה זמן קבוע.

ח. אָסוּר לְהַטְבִּיל כֵּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן כְּלִי. אֲבָל אָדָם טָמֵא - מֻתָּר לִטְבֹּל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִקֵּר** [=מקרר גופו]; **וְאֵין מַזִּין עָלָיו בְּשַׁבָּת** [לטהרו מטומאת מת]. **הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת - בְּשׁוֹגֵג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; בְּמֵזִיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּמֻתָּר לְהַטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת; כֵּיצַד יַעֲשֶׂה** [-יטביל את המים]**? נוֹתְנָן בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן כְּלִי אֲבָנִים, וּמַטְבִּיל הַכְּלִי בְּמִקְוֶה עַד שֶׁיַּעֲלֶה מֵי הַמִּקְוֶה עֲלֵיהֶן, וְיִטָּהֲרוּ.**

ט. וְאֵין • **מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְתַקֵּן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מְתֻקָּן.**

השגת הראב"ד
ואין . . מתוקן א"א ואפי' ליתן לכהן בו ביום.

[=מפרישים]

י. מְעַבֵּד, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הוּא; וְהַמְרַכֵּךְ עוֹר בְּשֶׁמֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעַבָּדָנִין עוֹשִׂין - הֲרֵי זֶה מְעַבֵּד, וְחַיָּב. לְפִיכָךְ, לֹא יָסוּךְ אָדָם אֶת רַגְלוֹ בְּשֶׁמֶן, וְהִיא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים; אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן, וְלוֹבֵשׁ** [לאחר מכן את] **מִנְעָלוֹ אוֹ סַנְדָּלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְסָךְ כָּל גּוּפוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל** [=מתגלגל] **עַל גַּבֵּי קַטְבּוּלְיָא** [=משטח עור] **חֲדָשָׁה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** [-אינו עובר על איסור]. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶן מוּעָט, כְּדֵי שֶׁיִּצְחֲצַח** [=יבריק] **הָעוֹר בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיָה בִּכְשָׁרוֹ שֶׁמֶן הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁיִּרְכַּךְ הָעוֹר - הֲרֵי זֶה אָסוּר**[יח], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְעַבְּדוֹ. וְהַכֹּל** [-דין זה נאמר] **בַּחֲדָשִׁים; אֲבָל בְּיָשָׁנִים**[יט], **מֻתָּר.**

יח) כי הסיכה עצמה לא הייתה על עור הנעל. יט) להכניס את הרגל לנעל לאחר הסיכה, אף אם אינו מתכוון לסוך את הנעל. כ) כי אין בהם חשש מעבד, וכמבואר בפרק הקודם בהלכה יח.

יא. הַמְמָרֵחַ רְטִיָּה, חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק אֶת הָעוֹר; לְפִיכָךְ, אֵין סוֹתְמִין נֶקֶב בְּשַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁמָּא יְמָרַח[כא]. וַאֲפִלּוּ בְּשֶׁמֶן אֵין סוֹתְמִין אֶת הַנֶּקֶב - גְּזֵרָה מִשּׁוּם שַׁעֲוָה.

כא) ויעבור על איסור נוסף מלבד איסור עשיית נקב המבואר בתחילת הפרק.

יב. פּוֹתֵב, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִכְתֹּל בְּפִוּךְ [=לצבוע סביב העיניים] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב. וְאָסוּר לִלּוֹת וּלְהַלְווֹת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב [שטר חוב]. וְכֵן אָסוּר לִקְנוֹת וְלִמְכֹּר וּלְהַשְׁכִּיר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. לֹא יִשְׁכֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, וְלֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ לִשְׂכֹּר לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לִשְׁאֹל וּלְהַשְׁאִיל, מֻתָּר[כב];

כב) כי השאלה היא לזמן קצר, ואין חשש שהמשאיל יבוא לכתוב שטר מכיוון שאין לו צורך בשטר.

שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ 'הַלְווֹנִי'.

יג. אֶחָד [=הן] הַמּוֹכֵר בַּפֶּה [=סיכום מילולי] אוֹ בְּמִסְרָה - אָסוּר, בֵּין בְּמֹאזְנַיִם בֵּין שֶׁלֹּא בְּמֹאזְנַיִם; וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִשְׁקֹל - כָּךְ אָסוּר לִמְנוֹת וְלִמְדֹּד, בֵּין בִּכְלֵי מִדָּה בֵּין בַּיָּד בֵּין בַּחֶבֶל.

יד. אֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא חוֹלְצִין [=אלמנה שמת בעלה עירירי חולצת נעל לאח המסרב לייבמה ולשאתה], וְלֹא מְיַבְּמִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין [אשה] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב[כג]. וְאֵין מַקְדִּישִׁין [להקדש], וְלֹא מַעֲרִיכִין [=הקדשת ערך אדם], וְלֹא מַחֲרִימִין [=הקדשת נכסים] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַקָּח וּמִמְכָּר[כד]; וְאֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, שֶׁזֶּה [=האדם] דּוֹמֶה לְמַקְדִּישׁ אוֹתָן פֵּרוֹת שֶׁהִפְרִישׁ, וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן אוֹתָן בְּשַׁבָּת[כה]. וְאֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַבְּהֵמָה - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִרְשֹׁם בְּסִקְרָהּ[כו]. וּמַקְדִּישׁ אָדָם פִּסְחוֹ [=קרבן הפסח] בְּשַׁבָּת[כז], וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב[כח] - שֶׁזּוֹ מִצְוַת הַיּוֹם. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַקְדִּישִׁין, כָּךְ אֵין מַקְדִּישִׁין מֵי חַטָּאת[כט].

כג) שטר המתאר את המעשה שאירע. כד) ואף בהם קיים חשש שמא יכתוב שטר המתאר את המעשה שאירע. כה) כמבואר בהלכה ט. בהלכה זו מדובר אף על תרומת חוצה לארץ שמפרישים אותה לאחר אכילת כל הפירות, וממילא לא ניתן לומר שהפרשת התרומה נראית כתיקון, ולכן מובא בהלכה טעם נוסף – שהעושה כך דומה למקדיש. כו) יסמן בצבע אדום את הפרה העשירית, כדיני מעשר בהמה. כז) אם זמן הקרבת הקרבן – ערב פסח, חל בשבת, כי הקרבת קרבן פסח דוחה שבת. כח) קרבן חגיגה שמקריבים אותו בחג עצמו. כט) אין נותנים אפר פרה אדומה על מים המיועדים לטהרת טמאי מת.

טו. הַמַּגְבִּיהַּ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - בְּשׁוֹגֵג, יֹאכַל מִמַּה שֶּׁתִּקֵּן; בְּמֵזִיד, לֹא יֹאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, תִּקֵּן [=התיר] אֶת הַפֵּרוֹת. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ אוֹ הַמַּעֲרִיךְ אוֹ הַמַּחֲרִים בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמַּקְנֶה לַחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת, קָנָה.

מְעַשְּׂרִין אֶת הַדְּמַאי [=יבול ספק מעושר] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת[ל], אֲבָל לֹא אֶת הַוַּדַּאי[לא].

ל) כי יש בו ספק אם נכנסה כבר שבת. לא) יבול שבוודאות לא הפרישו ממנו תרומות ומעשרות.

טז. מִי שֶׁקָּרָא שָׁם [=הפריש בדיבור] לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי[לב] אוֹ לְמַעֲשַׂר עָנִי שֶׁל וַדַּאי[לג], לֹא יִטְּלֵם בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁיִּחֵד מְקוֹמָן מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הֵם יְדוּעִין וּמֻנָּחִין בְּצַד הַפֵּרוֹת[לד]. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עָנִי לְמוּדִים [=רגילים] לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ, יָבוֹא וְיֹאכְלוּ, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעַ לַכֹּהֵן 'שֶׁזּוֹ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר'[לה], וְיוֹדִיעַ לֶעָנִי 'שֶׁזּוֹ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ מַעֲשַׂר עָנִי'[לה].

לב) תרומה גדולה אינה מוזכרת בהלכה זו, משום שהיא ניתנת לכהנים מייד לאחר הפרשתם ולא מפרישים אותה בדיבור בלבד, בשונה מתרומת מעשר שרגילים להפרישה רק בדיבור מכיוון שהישראל מביא את המעשר ללוי והלוי נותן ממנו תרומה לכהן, וממילא יש בה טרחה רבה יותר ולכן מפרישים אותה רק בדיבור. לג) על מנת לתת אותם לכהן או לעני. לד) כי אסור לתת מתנה בשבת. לה) שקיבל מאדם אחר והם לא האוכל האישי שלו, כי אסור להביא לאורחים תרומות ומעשרות.

יז. אָסוּר לְהָפִיס [=להגריל] וּלְשַׂחֵק בְּקֻבְיָא [=להמר] בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקָּח וּמִמְכָּר; וּמֵפִיס אָדָם עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל מָנָה גְּדוֹלָה [של אוכל] כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה[לו], מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַקְפִּידִין[לז].

לו) בתנאי שהדבר נעשה בדרך משחק ולא ברצינות. לז) לקחת אחד מהשני, כי הכל שייך לאביהם.

יח. אָסוּר לְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁעָבַר, בֵּין שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת[לח] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב [את החישוב]; לְפִיכָךְ, חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן צֹרֶךְ, מֻתָּר לְחַשְּׁבָן. כֵּיצַד? ׳כַּמָּה סְאִין הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית׳, ׳כַּמָּה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחַתְנוּת בְּנוֹ׳, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּכְלַל שִׂיחָה בְּטֵלָה שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ כְּלָל - הַמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת, כִּמְחַשֵּׁב בְּחֹל[לט].

לח) אסור לחשב חשבונות בשבת, בין אם יש בכך צורך לדבר שאירע בעבר ובין אם יש בכך צורך לדבר שיקרה בעתיד. לט) ומותר לחשב אותם בשבת, אך אין הדבר ראוי.

יט. אָסוּר לִקְרוֹת [–לקרוא] בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת [שאינם קודש] בְּשַׁבָּת - שֶׁלֹּא יְהֵא [–יתנהג] כְּחֹל, וְיָבוֹא לִמְחֹק. מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פַּרְפְּרוֹתָיו [=מיני מאכלים] מִפִּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַשֵּׁמוֹת [של האורחים או המאכלים] חֲקוּקִין עַל הַטַּבְלָא אוֹ עַל הַכּוֹתֶל - מֻתָּר לִקְרוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְחַלֵּף בִּשְׁטָר. וְאָסוּר לִקְרוֹת בִּכְתָב הַמְהֻלָּךְ [–המופיע] תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדְּיוֹקָנִי [=פסלים] בְּשַׁבָּת[מ]. אַף לִקְרוֹת בַּכְּתוּבִים [=חלק שלישי שבתנ"ך] בְּשַׁבָּת בִּשְׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ[מא], אָסוּר - גְּזֵרָה מִשּׁוּם בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ; [כדי] שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא, וְיִמָּנַע מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ.

מ) ואם הם נעשו לעבודה זרה, אף ביום חול אסור לקרוא בהם. מא) בעבר, היו כל בני הקהילה מגיעים לבית הכנסת בשבת בשעה קבועה מראש, ורב הקהילה היה דורש בפניהם ומעורר את הקהל ביראת שמים ובדברים הדורשים תיקון. שעה זו נקראה שעת בית המדרש והייתה חובה על כולם להיות נוכחים בה.

כ. נְפָלָה דְּלֵקָה [–פרצה שריפה] בְּחָצֵר בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ מַצִּיל כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בֶּחָצֵר לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁעֵרְבוּ[מב]; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְכַבֶּה הַדְּלֵקָה כְּדֵי שֶׁיַּצִּיל [את רכושו], מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל [–לחוץ להציל את] מָמוֹנוֹ [ויעבור על איסור כיבוי]. לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ [חכמים] שֶׁלֹּא יַצִּיל אֶלָּא מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, וְכֵלִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וּבְגָדִים שֶׁיָּכוֹל לִלְבֹּשׁ[מג]; שֶׁנִּמְצָא מִתְעָשֵׁשׁ מִן הַכֹּל [–שאר הדברים], וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי כִּבּוּי. וְאִם לֹא עֵרְבוּ [החצרות], אַף מְזוֹנוֹ וְכֵלָיו אֵינוֹ מַצִּיל[מד].

מב) עשו עירובי חצרות על מנת להתיר את הטלטול מחצר לחצר, כמבואר בהלכות עירובין. מג) כמבואר בהלכות הבאות. מד) כי אסור לטלטל מחצר לחצר ללא עירוב. הלכה זו מדברת בחפצים הנמצאים בחצר שבה פרצה דליקה, אך בחצרות הסמוכות לחצר זו מותר להציל את כל החפצים הנמצאים בהן במידה ויש עירוב, כי אין בכך חשש שהאדם יכבה את השריפה.

כא. וּמַה הוּא מַצִּיל לְמְזוֹנוֹ? אִם נָפְלָה דְּלֵקָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת, מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת[מה] - [מזון] הָרָאוּי לְאָדָם לְאָדָם, וְהָרָאוּי לִבְהֵמָה לִבְהֵמָה; נָפְלָה [השריפה] בְּשַׁחֲרִית [–בבוקר השבת], מַצִּילִין מִמֶּנָּה [–מפניה] מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת[מו]; [פרצה השריפה] בְּמִנְחָה [–בשבת אחר הצהריים], מַצִּילִין מָזוֹן סְעוּדָה אַחַת[מז].

מה) שהן מספר הסעודות שאדם חייב לאכול בשבת – סעודה אחת בליל שבת ושתי סעודות ביום שבת, כמבואר בפרק ל. מו) כי בשעה שפרצה השריפה, האדם חייב לאכול רק שתי סעודות. מז) כי בשעה שפרצה השריפה, האדם חייב לאכול רק סעודה אחת.

כב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַצִּיל בְּכֵלִים הָרְגִילִים, אוֹ שֶׁהָיָה מְמַלֵּא כְּלֵי וּמוֹצִיאוֹ וּמַעֲרֶה [את תכולתו במקום אחר] וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתוֹ שְׁנִיָּה [–פעם נוספת] - הוּא [–במקרה כזה נאמר] שֶׁאֵין מַצִּיל אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לוֹ[מח]; אֲבָל אִם הוֹצִיא כְּלֵי אֶחָד הוֹצָאָה [–בפעם] אַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּה סְעוּדוֹת, מֻתָּר.

מח) לאותה שבת, כמבואר בהלכה הקודמת.

כג. כֵּיצַד? מַצִּיל סַל מָלֵא כְּפָרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ [כמות של] מַמָּה סְעוּדוֹת; וְעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה[מט], וְחָבִית שֶׁל יַיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׂ טַלִּיתוֹ, וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיאָהּ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מֻתָּר.

מט) גוש של תאנים מיובשות.

כד. אָמַר לַאֲחֵרִים: ׳בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם׳ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַצִּיל מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ[נ], אוֹ כְּלֵי אֶחָד שֶׁמַּחְזִיק אֲפִלּוּ דָּבָר גָּדוֹל; וַהֲרֵי הוּא [–המזון שהוציא] שֶׁל [–שייך ל]מַצִּיל[נא]. אִם לֹא רָצָה הַמַּצִּיל לְקַחְתּוֹ, וּנְתָנוֹ לִבְעָלָיו - מֻתָּר לוֹ [–למציל] לִטֹּל מִמֶּנּוּ [–מהבעלים] אַחַר הַשַּׁבָּת שְׂכַר עֲמָלוֹ[נב]; וְאֵין זֶה שְׂכַר שַׁבָּת[נג] - שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם [–לא עבר על] מְלָאכָה [האסורה מהתורה] וְלֹא [על] אִסּוּר [מדרבנן, משום], שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעֹרָב.

נ) בהתאם לכמות הנצרכת להם לאותה שבת, כמבואר בהלכה כא, אך אסור להם להציל עבור הבעלים עצמו יותר מהנצרך. נא) כי הבעלים הפקיר את כל רכושו הנמצא

בחצר, כשאמר להם 'בואו והצילו לכם'. **נב)** שכר עבור החזרת החפצים לבעלים, אך לא עבור ההצלה עצמה. **נג)** למרות שהוא מקבל את השכר כתוצאה ממעשה שעשה בשבת.

כה. הִצִּיל פַּת נְקֵיָּה [=איכותית], **אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה; אֲבָל אִם הִצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה, חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת נְקִיָּה**[נד]. **וּמַצִּיל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** [כל] **מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת, אִם הָיָה יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת**[נה]. **אֲבָל אֵינוֹ מַצִּיל בְּשַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים**[נו], **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר** [שאינו מציל] **לְיוֹם טוֹב**[נז]; **וְלֹא מִשַּׁבָּת זוֹ לְשַׁבָּת הַבָּאָה.**

נד) אף אם הוציא פת שאינה נקיה המספיקה לסעודות השבת. **נה)** אך אם יום הכיפורים חל ביום חמישי, אסור לו להציל מזון לצורך השבת, כי הוא יכול להכין אוכל לשבת ביום שישי. בזמננו, יום הכיפורים לא יכול לחול ביום שישי או ביום ראשון, אך בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה יום הכיפורים היה יכול לחול בימים אלו כמבואר בהלכות קידוש החודש. **נו)** לצורך הסעודה במוצאי יום הכיפורים, למרות שיש מצווה לאכול בו סעודה. במקרה זה מדובר שיום הכיפורים חל ביום ראשון, אך אם יום הכיפורים עצמו חל בשבת מותר להציל מזון עבור הסעודה במוצאי היום. **נז)** החל ביום ראשון, כי ניתן להכין אוכל ביום טוב.

וּמַה הוּא מַצִּיל לְלִבּוּשׁוֹ? לוֹבֵשׁ כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לִלְבֹּשׁ, וְעוֹטֵף כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲטֹף, וּמוֹצִיא[נח]. **וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם', וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לוֹבֵשׁ וּמִתְעַטֵּף בְּכֵלָיו, וּמוֹצִיא; וַהֲרֵי הוּא** [–הבגדים] **שָׁלוֹ** [–של המציל] **כְּמוֹ הַמַּאֲכָל, שֶׁהֲרֵי מִן הַהֶפְקֵר זוֹכִין**[נט].

נח) יכול להוציא כמות בגדים ככל שיחפוץ, ובלבד שיצליח ללבוש אותם על גופו בפעם אחת. **נט)** כמבואר בהלכה הקודמת.

כו. מֻתָּר לְהַצִּיל כָּל כְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ[ס] **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ - וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה לַמָּבוֹי שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וּלְחִי אֶחָד**[סא]; **וְהוּא** [–ובלבד] **שֶׁיִּהְיוּ** [ספרי הקודש] **כְּתוּבִין אַשּׁוּרִי** [–כתב סת"ם], **וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל אִם הָיוּ כְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן** [–שפה אחרת], **אוֹ בִּכְתָב אַחֵר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם** [–בין החצרות] **עֵרוּב; וּבְחֹל, אָסוּר לְקָרוֹת**

בָּהֶן, אֶלָּא מַנִּיחָן בִּמְקוֹם הַתֹּרֶף [=לא מוגן], **וְהֵן מִתְאַבְּדִין** [=הולכים לאיבוד] **מֵאֲלֵיהֶן.**

ס) תורה שבכתב שהיא כ"ד ספרי תורה, נביאים וכתובים. **סא)** ואזי המבוי נחשב כרשות אחת, כמבואר בפרק יז הלכה ב. מפני קדושת ספרים אלו, התירו להצילם אף אם אין עירוב בין החצרות.

כז. הָיוּ כְּתוּבִין בְּסַם וּבְסִקְרָא[סב] **- אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּתָב שֶׁל קַיָּמָה**[סג], **הוֹאִיל וְהֵם כְּתוּבִין אַשּׁוּרִי וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מַצִּילִין אוֹתָן.** [שולי] **הַגְּלָיוֹן • שֶׁל סְפָרִים שֶׁלְּמַעְלָה** [–מעל הכתב] **וְשֶׁלְּמַטָּה** [–תחת הכתב], **וְשֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, וְשֶׁבֵּין דַּף לְדַף, וְשֶׁבְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, וְשֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת** [–סידורים] **וְהַקְּמֵיעִין - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם** [ה'], **וּמַעֲנִינוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה.**

השגת הראב"ד בקצת כת"י הגליון . . אותן א"א והוא דגייז מיגז.

סב) סוגים שונים של דיו. **סג)** אינם מתקיימים לזמן רב, ולכן הם אינם כשרים לכתיבת ספר תורה.

כח. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תֵּבוֹת שְׁלֵמוֹת[סד], **וַאֲפִלּוּ בְּכֻלָּן** [–חלק מהאותיות שנותרו הן] **"יִגַּר שָׂהֲדוּתָא"**[18 סה], **וְכֵן אִם הָיְתָה בּוֹ פָּרָשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְיֵשׁ** [–אך יש] **בָּהּ הַזָּכָרוֹת** [=שם ה'], **כְּגוֹן** [פרשת] **"וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן"**[19 סו] **- מַצִּילִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. וּמַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת**[סז].

סד) נמחקו כל המילים שבו ונותרו רק שמונים וחמש אותיות שלימות בכל הספר, כמניין האותיות בפרשת 'ויהי בנסוע הארון' הכתובה בפרשת בהעלותך אך נחשבת כחומש בפני עצמו. **סה)** הכתובות בפרשת ויצא, והן אינן מילים בלשון הקודש אלא בארמית. **סו)** שיש בה שמונים וחמש אותיות, כמבואר בהערה סד. אף אם חלק מהאותיות בפרשה זו נמחקו, מותר להצילה אם שם ה' הכתוב בה נותר בשלמותו. **סז)** כי המעות בטלות לגבי התיק.

18. בראשית-וישלח, לא, מז. **19.** במדבר-בהעלותך, י, לה.

~ יום חמישי א' ניסן ~

פֶּרֶק כד

איסורים נוספים שאסרו חכמים בשבת למרות שאין בהם דמיון לאחת מל"ט המלאכות.

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לִמְלָאכָה, וְאֵינָם מְבִיאִין לִידֵי מְלָאכָה; וּמִפְּנֵי מָה נֶאֶסְרוּ? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר[20]: "אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי"[א], וְנֶאֱמַר[21]: "וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ, מִמְּצֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר"[ב]. לְפִיכָךְ, אָסוּר לְאָדָם לְהַלֵּךְ בַּחֲפָצָיו [–להתעסק בעסקיו] בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְדַבֵּר בָּהֶן, כְּגוֹן שֶׁיְּדַבֵּר עִם שֻׁתָּפוֹ מַה יִּמְכֹּר לְמָחָר אוֹ מַה יִּקְנֶה, אוֹ הֵיאַךְ יִבְנֶה בַּיִת זֶה, וּבְאֵיזוֹ סְחוֹרָה יֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַבֵּר דָּבָר", [ומכך לומדים:] דִּבּוּר אָסוּר; וְהִרְהוּר [בעסקיו] מֻתָּר.

א) אל תעשה מלאכה ברגליך, ואל תעשה את חפציך בשבת.
ב) יש לכבד את השבת ולהימנע בה מעשיית דרכיך ומהתעסקות ודיבור בחפציך.

ב. אָסוּר לְאָדָם לִפְקֹד [=לבקר] גְּנוֹתָיו וּשְׂדוֹתָיו בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לִרְאוֹת מַה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאַךְ הֵן פֵּרוֹתֵיהֶן - שֶׁהֲרֵי זֶה מְהַלֵּךְ לַעֲשׂוֹת חֶפְצוֹ. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֵּצֵא בְּשַׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם[ג] וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתְּחַשַּׁךְ [–צאת השבת], כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שֶׁהֲרֵי נִמְצָא הִלּוּכוֹ בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו.

ג) אלפיים אמה, שהן שיעור ההליכה המירבי שמותר ללכת בשבת מחוץ לעיר כמבואר בפרק כז.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[ד]? בְּשֶׁהֶחְשִׁיךְ עַל [–הלך בשבת עד] הַתְּחוּם [על מנת] לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם הֶחְשִׁיךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ד) שאסור ללכת בשבת עד התחום לצורך עסקיו.

כֵּיצַד? אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין, אוֹ לִשְׁפֹּר פּוֹעֲלִין[ה]; אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמֹר פֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לִשְׁמֹר בְּשַׁבָּת[ו]. וּמַחְשִׁיךְ לְהָבִיא בְּהֵמָה אוֹ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין[ז]; [משום] שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרֵא לָהּ [מתוך התחום] וְהִיא בָּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם [ואין בכך איסור]; וּפֵרוֹת תְּלוּשִׁין - אִלּוּ הָיוּ שָׁם מְחִיצוֹת [כרשות היחיד], הָיָה מֻתָּר לַהֲבִיאָן בְּשַׁבָּת[ח]. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'לְכָרְךָ פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר', שֶׁאִם הָיוּ שָׁם בָּרְגָנִין [=ביתנים המתירים יציאה חוץ לתחום], הָיָה הוֹלֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת[ט]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה) שהם דברים האסורים בשבת. ו) כמבואר בהלכה ח.
ז) שנתלשו לפני שבת, אך פירות שנתלשו בשבת אסורים באכילה כמבואר בפרק כא הלכה ז. ח) וממילא, האיסור היחיד שקיים הוא איסור ההליכה מחוץ לתחום אך אין איסור בדבר אותו הוא רוצה לעשות, ולכן מותר להחשיך על התחום לצורך זה. ט) כמבואר בפרק כח.

ד. מֻתָּר לְאָדָם לוֹמַר לְפוֹעֵל: 'הַנְרֵאֶה [לך] שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי [לעבוד] לָעֶרֶב'?; אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'הֱיֵה נָכוֹן [=תהיה מוכן] לִי לָעֶרֶב'! - שֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה חֶפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאָסוּר לָרוּץ וּלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר[22]: "מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ" - שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל. וְיוֹרֵד אָדָם [–מותר לרדת לתוך] בּוֹר וְשִׂיחַ [=שוחה] וּמְעָרָה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה אַמָּה; וּמְטַפֵּס וְיוֹרֵד וְשׁוֹתֶה, וּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה'. וְאָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר[23]: "וְדַבֵּר דָּבָר" - שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל.

י) ולכן, לא נחשב הדבר הילוך הדומה להילוך ביום חול.

ה. מֵאֵימָתַי לָרוּץ בְּשַׁבָּת לְדָבָר מִצְוָה - כְּגוֹן שֶׁיָּרוּץ ש לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ; וּמְחַשְׁבִין חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה[יא], וּמוֹדְדִין מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה - כְּגוֹן מִקְוֶה לֵידַע אִם יֵשׁ [בו] כַּשְּׁעוּר[יב], אוֹ בֶּגֶד לֵידַע אִם מְקַבֵּל טֻמְאָה[יג], וּפוֹסְקִין [=קוצבים] צְדָקָה לַעֲנִיִּים. וְהוֹלְכִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וַאֲפִלּוּ לְטַרְטָיָאוֹת [=תיאטרון] וּטְרַקְלִין [=ארמונות] שֶׁל גּוֹיִם, לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי [–צרכי] רַבִּים בְּשַׁבָּת[יד]. וּמְשַׁדְּכִין [–מסכמים] עַל הַתִּינֹקֶת [=בעצירה] לְאָרֵס [=לעשות האירוסין

20. ישעיהו, נח, יג. **21.** שם. **22.** שם. **23.** שם.

ש הפניות לשיחות קודש

מותר . . מצוה: במצב של פיקוח נפש רוחני יש להפסיק מלימוד תורה – בדוגמת ודרגת שבת – בכדי להציל יהודי ממצבו הירוד – יין מלכות סל"ה.

במוצ"ש], **וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר** [–תורה] **וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת. וּמְבַקְּרִין חוֹלִים, וּמְנַחֲמִים אֲבֵלִים; וְהַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, אוֹמֵר: "שַׁבָּת הִיא מִלְּזָעֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא"[ט]. וּמַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת, לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמֵר לוֹ** [–אדם לחברו]**: "לֵךְ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי** [להביא ארון ותכריכין]**, לֹא מָצָאתָ שָׁם - הָבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה - הָבֵא בְּמָאתַיִם" - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַכֵּר** [=ינקוב] **לוֹ סְכוּם מְקֻחַ**[יז]**.** [דברים אלו מותרים משום] **שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִצְוָה הֵן, וְנֶאֱמַר**[24]**: "עֲשׂוֹת חֶפְצֶיךָ" וְכוּ'; חֶפְצֶיךָ אֲסוּרִין, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִין.**

יא) כמו חישוב הוצאות לסעודת מצווה. **יב)** ארבעים סאה, שהוא השיעור המינימלי של מקווה כשר. **יג)** בגד שגודלו פחות משלוש אצבעות אינו מקבל טומאה. **יד)** כי צרכי רבים נחשבים דבר מצווה. **טו)** על מנת לעודד את החולה. **טז)** לא יאמר לו סכום מקסימלי של הכסף שבו הוא מוכן לקנות את צרכי הכלה או המת, כי בכך הוא לא מקיים מצווה אלא חוסך את כספו.

~ נקודות מושיחות קודש ~

"מֻתָּר לְרוּץ בְּשַׁבָּת לְדָבָר מִצְוָה – כְּגוֹן שֶׁיָּרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְכוּ'".

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת, שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת ותורה ענינים אחד, לא רק שמותר לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצוה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע ל'מת מצוה' כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ – "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יב
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ו. מַפְלִיגִין בַּיָּם הַגָּדוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִדְבַר מִצְוָה[יז]**; וּפוֹסֵק עִמּוֹ** [–מסכם עם הגוי המשיט את הספינה] **לִשְׁבֹּת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת** [–ואם אין הגוי שובת, אין בכך כלום]**. וּמְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת**[יח]**, בֵּין לְצֹרֶךְ שַׁבָּת**[יט] **בֵּין שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ שַׁבָּת**[כ]**; וְנִשְׁאָלִין לְחָכָם עַל נְדָרִים שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת וּמַתִּירִין**[כא]**, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנַאי לְהַתִּירָן קֹדֶם הַשַּׁבָּת: שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ, דִּבְרֵי מִצְוָה הֵן.**

יז) אך לצורך אחר, מותר להפליג רק שלושה ימים לפני השבת כמבואר בפרק ל. **יח)** האב יכול להפר את נדרי ביתו והבעל יכול להפר את נדרי אשתו, כמבואר בהלכות נדרים. **יט)** אם נדרה ביתו או אשתו לא לאכול בשבת. **כ)** כי האב והבעל יכולים להפר רק ביום בו הם שומעים על הנדר, ולכן אם הם לא יפרו את הנדר בשבת הם לא יוכלו להפר אותו כלל. **כא)** החכם יכול להתיר נדרים אם הנודר מתחרט עליהם, וביכולתו להתיר אותם אף לאחר זמן רב. משום כך, חכם יכול להתיר בשבת רק נדרים שהם לצורך השבת.

ז. אֵין עוֹנְשִׁין בְּשַׁבָּת; אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱנִישׁ [הוא] **מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵינָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין מַלְקוּת אוֹ מִיתָה, אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר**[25]**: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" - זוֹ אַזְהָרָה לְבֵית דִּין, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ בְּשַׁבָּת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר עֲנָשִׁין.**

ח. מֻתָּר לְאָדָם לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו בְּשַׁבָּת, בֵּין תְּלוּשִׁים בֵּין מְחֻבָּרִין; וְאִם בָּא אָדָם לִטֹּל מֵהֶן, אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה לֶאֱכֹל מֵהֶן - גּוֹעֵר בָּהֶן וּמַכֶּה בָּהֶן, וּמַרְחִיק [אותם מהפירות]**. וַהֲלֹא דָּבָר זֶה מְחֻפָּצָיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מֻתָּר? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר** [על האדם] **אֶלָּא לְהַקְנוֹת לְעַצְמוֹ חֻפָּצִים שֶׁאֵינָן עַתָּה מְצוּיִין** [ברשותו]**, אוֹ לְהִשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהִטַּפֵּל** [=להתעסק] **בַּהֲנָאָה שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ; אֲבָל לִשְׁמֹר מָמוֹנוֹ שֶׁכְּבָר בָּא לְיָדוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמֹד** [–שיישאר] **כְּמוֹת שֶׁהוּא - מֻתָּר; הָא לָמָּה זֶּה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים** [שאין בכך כל איסור]**.**

ט. הַמְשַׁמֵּר זְרָעָיו מִפְּנֵי הָעוֹפוֹת, וּמִקְשָׁאָיו וּמִדְלָעָיו [–קישוא ודלעת] **מִפְּנֵי הַחַיָּה - לֹא יְסַפֵּק** [=ימחא כף] **וְלֹא יָרִקֵד** [ברגלו להבריח את החיות] **כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחֹל; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטֹּל צְרוֹר** [–אבנים] **וְיִזְרֹק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרְשׁוּת הָרַבִּים** [כדי להבריח את החיות]**.**

24. שם. **25.** שמות-ויקהל, לה, ג.

י. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת [–מדרבנן], **לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם** [השבת] **הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין; אֲבָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מֻתָּרִין**כב **- וְהוּא** [–ובלבד], **שֶׁיִּהְיֶה שָׁם** [–במעשה הנעשה בין השמשות] **דָּבָר מִצְוָה אוֹ דָּחָק. כֵּיצַד? מֻתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לַעֲלוֹת בְּאִילָן**כג **אוֹ לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם**כד, **לְהָבִיא לוּלָב אוֹ שׁוֹפָר**כה; **וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאִילָן** [–עולה לאילן ומוריד ממנו] **אוֹ מוֹצִיא מִן הַמַּרְמִלִּית**כו, **עֵרוּב שֶׁעָשָׂה**כז. **וְכֵן אִם הָיָה טָרוּד וְנֶחְפָּז, וְנִצְרַךְ לְדָבָר שֶׁהוּא** [–שאסור] **מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם דָּחָק, וְלֹא דָּבָר מִצְוָה - אָסוּר. לְפִיכָךְ, אֵין מְעַשְּׁרִין אֶת הַדַּאי**כח **בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת**כט, **אַף עַל פִּי שֶׁאִסּוּר הַפְרָשַׁת הַמַּעֲשֵׂר בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁבוּת**ל; **אֲבָל מְעַשְּׁרִים אֶת הַדְּמַאי**לא.

כב) כי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, כמבואר בפרק ה הלכה ד, ולכן התירו לעשות בו איסורים שאסרו חכמים. כג) עלייה באילן אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק כא הלכה ו. כד) אף דבר זה אסור מדרבנן, כמבואר בפרק כג הלכה ה. כה) כדי לקיים איתם את מצוות לולב או שופר. כו) לרשות היחיד או לרשות הרבים. הוצאה מכרמלית אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יג. כז) המרחק המותר בהליכה בשבת נקבע לפי מקום העירוב בבין השמשות, כמבואר בהלכות עירובין, ומותר לאדם להעביר את העירוב למקום אחר בבין השמשות למרות שהדבר כרוך באיסור מדרבנן כמו עלייה באילן או הוצאה מכרמלית, משום שעשיית העירוב היא מצווה מדרבנן. כח) פירות שבוודאות לא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. כט) כי אין בכך דוחק או מצווה, משום שיכול לעשרם לאחר השבת. ל) כמבואר בפרק הקודם בהלכות ט ויד. לא) פירות שקיים ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות, מותר לעשרם בבין השמשות, כמבואר גם בפרק הקודם בהלכה טז. על פי המבואר כאן, מובן הטעם להיתר עישור דמאי בין השמשות: עישור פירות אסור רק מדרבנן, ומכיוון שעישור הדמאי נעשה רק מחמת הספק אין בכך עשיית איסור וודאי ולכן מותר לעשרו אף בבין השמשות שהוא זמן האסור במלאכה מספק.

יא. קָטָןלב **שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מֵעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב**לג, **אוֹ טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית**לד **- אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ** [–למנוע את מעשהו]. **וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו**לה, **אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ**לו.

לב) שלא הגיע לגיל חינוך. לג) תלישה מעציץ שאינה נקוב אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק ח הלכה ג שדינו הוא פטור אבל אסור. לד) טלטול בכרמלית אסור מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. לה) אביו אפשר לו לעשות איסור מדרבנן, למרות שראוי לכל אדם להקפיד שבניו לא יעברו על אף איסור. לו) אין צורך למחות באב, ומותר לקטן להמשיך במעשיו. אולם, אם הקטן עשה דבר האסור מהתורה, אביו חייב לגעור בו ולמנוע את מעשיו, אך בית דין לא מצווים להפרישו מכך כי האחריות על הקטן מוטלת על אביו.

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצָת דְּבָרִים בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹללז. **וּמִפְּנֵי מָה נָגְעוּ** [–אסרו חכמים] **בְּאִסּוּר זֶה? אָמְרוּ: וּמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שֶׁלֹּא יְהֵיֶה הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל, וְלֹא שִׂיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׂיחַת הַחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר**26**: "וְדִבַּרְתָּ דָּבָר"**לח **- קַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יְהֵיֶה טִלְטוּל בְּשַׁבָּת כְּטִלְטוּל בְּחֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה** [יום השבת] **כְּיוֹם חֹל בְּעֵינָיו** [של האדם], **וְיָבוֹא לְהַגְבִּיהַּ וּלְתַקֵּן כֵּלִים מִפְּנֵי לְפָנֶה, אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁהֲרֵי הוּא בָּטֵל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבַּקֵּשׁ** [=יחפש] **דָּבָר שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ**לט**; וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת, וּבָטַל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה**27 [על איסור עשיית מלאכה בשבת] **"לְמַעַן יָנוּחַ".**

לז) כל הדברים האסורים בטלטול מפני האיסור המבואר בהלכה זו נקראים 'מוקצה'. טעם האיסור מבואר בהלכות הבאות, ודיני טלטול מוקצה מבוארים בשני הפרקים הבאים. לח) כמבואר בתחילת הפרק. לט) ולכן, יתעסק בטלטול דברים ממקום למקום.

יג. וְעוֹדמ, כְּשֶׁיְּבַקֵּר [–יבדוק את הכלים] **וְיטַלְטֵל כֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּם לְאִסּוּרמא, אֶפְשָׁר** [–ייתכן] **שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט, וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹדמ, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת הָעָם אֵינָם בַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת, אֶלָּא בְּטִלִּין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטַּיָּלִין** [–עשיירים] **וְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵם שׁוֹבְתִין מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מֻתָּר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כְּשֶׁאָר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּפְרֶשֶׁת; לְפִיכָךְ, שְׁבִיתָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ, הִיא שְׁבִיתָה הַשָּׁוָה בְּכָל אָדָם**מב. **וּמִפְּנֵי • דְּבָרִים אֵלּוּ, נָגְעוּ בְּאִסּוּר הַטִּלְטוּל, וְאָסְרוּ שֶׁלֹּא**

השגת הראב"ד
ומפני . . שיתבאר א"א עוד אמרו (שבת קכד) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ועוד אמרו (שבת קכג) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו שאמרו שלשה כלים קטנים נטלים על השלחן, נמצא כי מפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה.

לז) כל הדברים האסורים בטלטול מפני האיסור המבואר בהלכה זו נקראים 'מוקצה'. טעם האיסור מבואר בהלכות הבאות, ודיני טלטול מוקצה מבוארים בשני הפרקים הבאים. לח) כמבואר בתחילת הפרק. לט) ולכן, יתעסק בטלטול דברים ממקום למקום.

26. שם. **27.** שמות-משפטים, כג, יב.

יְטַלְטֵל אֶלָּא כֵּלִים הַצָּרִיךְ לָהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר [בפרקים הבאים].

מ) סיבה נוספת לאיסור טלטול מוקצה. מא) הגדרת כלים אלו מבוארת בפרק הבא בהלכה ב. מב) וכך תהיה ניכרת השביתה אצל כולם.

פֶּרֶק כה

דיני מוקצה – כלים האסורים והמותרים בטלטול בשבת.

א. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ [–שהכלי מיועד לו] - בְּגוֹן כּוֹס [המיועדת] לִשְׁתּוֹת בּוֹ, וּקְעָרָה לֶאֱכֹל בָּהּ, וְסַכִּין לַחְתֹּךְ בּוֹ בָּשָׂר וּפֵת, וְקַרְדֹּם [=גרזן שנוהגים] לִפְצֹעַ [–לפצח] בּוֹ אֱגוֹזִים[א], וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

א) כל הדברים הללו מותרים בשבת.

ב. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ - כְּגוֹן מַכֶּתֶשֶׁת וְרֵחַיִם [המיועדים לכתישה וטחינה] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאָסוּר לִכְתֹּשׁ וְלִטְחֹן בְּשַׁבָּת[ב].

ב) כמבואר בפרק ח הלכה טו.

ג. כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׂ, אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ[ג]. וְכָל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׂ, אוֹ שֶׁל אֲבָנִים, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ; אֲבָל בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי, אָסוּר.

ג) אך אם אין בטלטולו צורך כלל, אסור לטלטלו למרות שהוא כלי שמלאכתו להיתר. ההבדלים בין טלטול לעצמו של כלי, לבין טלטול לגופו או למקומו מבוארים בהלכות הבאות.

ד. כֵּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לֶאֱכֹל בָּהּ, אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמָהּ[ד]; אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב, וְזֶה הוּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ[ה]. וְכֵן אִם טִלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּיבַשׁ [–תתייבש] וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְפַּח [מהמים] וְתִפָּסֵד - הֲרֵי זֶה טִלְטוּל בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ; וּמִפְּנֵי שֶׁמְּלַאכְתָּהּ לְהֶתֵּר.

ד) טלטול החפץ על מנת לשבת במקומו, נקרא טלטול לצורך מקומו. ה) דבר זה נקרא טלטול לעצמו של כלי, כי הוא משתמש בגוף הכלי או שומר על גוף הכלי. ו) טלטול זה מותר בקערה.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרֵחַיִם אוֹ הַמַּכְתֶּשֶׁת [שמלאכתם לאיסור, כדי] לְשַׁבֵּר עֲלֵיהֶן אֱגוֹזִים, אוֹ לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן לַמִּטָּה - וְזֶה הוּא [טלטול] לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ - אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמָהּ. אֲבָל אֵינוֹ מְטַלְטְלָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב[ז]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז) כי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו, כמבואר בהלכה ג.

ו. וְכָל [דבר] שֶׁאֵינוֹ כְּלִי - כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמָעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וַכְיּוֹצֵא בָּהֶן - אָסוּר לְטַלְטְלָן [כלל]. אֶבֶן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִטֶּלֶת [רק] בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם [מפני כובדה] - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ, מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. דַּלְתּוֹת הַבַּיִת - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כֵּלִים, לֹא הוּכְנוּ [=יועדו] לְטִלְטוּל; לְפִיכָךְ, אִם נִתְפָּרְקוּ, אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת[ח] - אֵין [בכל זאת,] מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְכֵן הֶעָפָר וְהַחוֹל וְהַמֵּת, אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וּבֶן שְׁמוֹנָה [ירחי לידה] חַי[ט] - הֲרֵי הוּא כְּאֶבֶן, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ[י].

ח) ובכניסת השבת השתמשו בדלתות לפתיחה ונעילה. ט) תינוק שנולד בחודש השמיני לעיבורו וגופו לא שלם לחלוטין. י) משום שהוא נחשב כמת.

ז. מֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְשַׁמְּשָׁהּ. כֵּיצַד? נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס [=פטיש] לִפְצֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים, קַרְדֹּם [=גרזן] לַחְתֹּךְ בּוֹ דְּבֵלָה, מְגֵרָה [–מסור] לָגוּר [=לחתוך] בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה, מַגְרֵפָה לִגְרֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת, אֶת הָרֶחַת וְאֶת הַמַּזְלֵג [המיועדים לטיפול בתבואה] לָתֵת עָלָיו אֹכֶל לְקָטָן, אֶת הַכּוֹשׁ וְאֶת הַכַּדְכֹּד [=כלי אריגה בעלי חוד] לִדְחֹף בּוֹ[יא], מַחַט שֶׁל סַקָּאִין [=לתפירת שקים] לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת, אֶת הַמַּכְתֶּשֶׁת לֵישֵׁב עָלֶיהָ, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא) לנעוץ אותו בפירות על מנת להרימם, כמבואר בהלכה טו.

ח. וּמְטַלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְׁלֵמָה [–מוכנה לשימוש], לִטֹּל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ; אֲבָל אִם נִטַּל הַקָּצֶה הַנָּקוּב שֶׁלָּהּ, אוֹ הַקָּצֶה הַחַד - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ.

וְאִם הָיְתָה גֹּלֶם [=בתהליך הייצור] **וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָה, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ**יב.

יב) כי לעיתים משתמשים אף במחט שאין בה חור. אך מחט שגמרו את ייצורה ולאחר מכן ניטל הנקב שלה, לא משתמשים בה, ולכן היא אינה נחשבת כלי ואסורה בטלטול.

ט. כָּל כְּלִי שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו [=הבעלים] **שֶׁמָּא יִפְחֲתוּ דָּמָיו - כְּגוֹן כֵּלִים הַמֻּקְצִין** [=מיועדים] **לִסְחוֹרָה, וְכֵלִים הַיְקָרִים בְּיוֹתֵר שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶם שֶׁמָּא יִפָּסְדוּ - אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'מַקְצֶה מֻחְמָּת חֶסְרוֹן כִּיס'** [=הפסד כספי]**; כְּגוֹן הַמַּסָּר** [=מסור] **הַגָּדוֹל, וְיָתֵד** [=להב] **שֶׁל מַחֲרֵשָׁה, וְסַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְסַכִּין שֶׁל טַבָּחִים** [=קצבים]**, וְחֶרֶב** [=סכין] **שֶׁל אֶשְׁכָּפִים** [=סנדלרים]**, וַחֲצִין** [=גרזן] **הֶחָרָשִׁים** [=נגרים]**, וְקוֹרְנַס הַבַּשָּׁמִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.**

י. כָּל כְּלִי שֶׁהֻקְצָה מֻחְמַת הָאִסּוּר - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ [כלל]**; כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת**יג**, וְהַמְּנוֹרָה שֶׁהָיָה הַנֵּר** [=הדולק] **עָלֶיהָ, וְשֻׁלְחָן שֶׁהָיוּ עָלָיו מָעוֹת**יד**, אַף עַל פִּי שֶׁכָּבָה הַנֵּר אוֹ שֶׁנָּפְלוּ הַמָּעוֹת - אָסוּר לְטַלְטְלָן; שֶׁכָּל כְּלִי שֶׁהָיָה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - נֶאֱסַר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ** [=לא קיים] **הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאִסּוּר.**

יג) נר שהדליקו אותו לפני שבת והמשיך לדלוק בשבת, ואסור לטלטלו כדי שלא יעבור האדם על איסור כיבוי.
יד) מדובר שהנר והמעות הונחו על המנורה והשולחן לפני שבת בידיעה ובכוונה, כמבואר בהלכה יז.

יא. אֲבָל כְּלִי הַמֻּקְצֶה מֻחְמַת מְאוּס [=סירחון] **- כְּגוֹן גֵּר יָשָׁן שֶׁל נֵפְט, וּכְלִי הַצּוֹאָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אִם הֵצְרַךְ לָהֶן.**

יב. כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דַּלְתּוֹתֵיהֶן, כְּגוֹן דַּלְתוֹת תֵּבָה וּמִגְדָּלטו** - בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת**טז**, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת**יז** - מֻתָּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלָתוֹת**יח**. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - בֵּין** [אם הם נשברו] **קֹדֶם שַׁבָּת, בֵּין בְּשַׁבָּת - שִׁבְרֵיהֶן נִטָּלִין** [=מותר לטלטלם]**; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין** [=ראויים לעשות] **מֵעֵין מְלַאכְתָּן; כֵּיצַד? שִׁבְרֵי עֲרֵבָה** [=קערה] **לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית, שִׁבְרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפַּךְ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

טו) כמבואר בפרק כב הלכה כה.
טז) ובבין השמשות היו מחוברות לכלי והשתמשו בהן.
יז) ובבין השמשות לא השתמשו בהן בפועל.
יח) כי עתידים להחזיר אותן למקומן ולהשתמש בהן שוב.

אֲבָל אִם אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לְמְלַאכְתָּן כְּלָל, אָסוּר לְטַלְטְלָן.

יג. כָּל כְּלֵי הַכֵּלִים - נִטָּלִין בְּשַׁבָּת; וְהוּא [=ובלבד]**, שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֶלֶת כְּלִי עֲלֵיהֶן. הָיָה • כְּלִי מְחֻבָּר בַּקַּרְקַע, כְּגוֹן חָבִית הַטְמוּנָה בָּאָרֶץ - אִם יֵשׁ לַכְּסוּי שֶׁלָּהּ בֵּית אֲחִיזָה** [=ידית]**, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ; וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹיט. וְכֵן כְּסוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וַחֲרִיצִין** [=חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] **- אֵין מְטַלְטְלִין כְּסוּי שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה. כְּסוּי הַתַּנּוּר** [המחובר לקרקע] **- אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֵּית אֲחִיזָה, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹכ.**

הגשת הרא"ד
היה . . מטלטלין א"א כן פסק הרב ז"ל (רי"ף שבת סוף פי"ז) ותמהנו עליו דהא אמר רבינא (שבת קכה) מטלטלין האידנא כסויא דתנורא אע"ג דאין לו בית אחיזה כר' אליעזר בן יעקב, הא ודאי כר' יוסי, דאיהו הוא דמייתי סייעתא למילתיה דכלים וחברינהו בארעא כתלושין דמו שהתנור באפייתו תלוש ולבסוף חברו הוא אלמא הלכה כר' יוסי, כן היינו סבורים ימים על ימים עד שחזרתי וראיתי ראש הברייתא (תוספתא שם פט"ו ה"ב) על שברי תנור ישן שהן ככל הכלים הניטלין בחצר אלמא בשאינן מחוברים מיירי ור' יוסי העיד על כסויו שאינו צריך בית יד ורצה לומר שאע"פ שחברו דינו כתלוש ורצה לגלות מהיכן יצא לו ההיתר תחלה ומשם למד.

יט) מכיוון שהכיסוי נמצא על גבי הקרקע, הכנסתו והוצאתו נראות כבנייה או סתירה. אך אם יש לכיסוי בית אחיזה, ניכר שהכיסוי הוא כלי שרגילים להסירו ולהחזירו ולא מדובר בבנייה קבועה.
כ) תנור שונה מבור וחריץ משום שהתנורים המחוברים בקרקע אינם טמונים לגמרי מתחת הקרקע, אלא תחתיתם טמונה בקרקע ורוב התנור נשאר גלוי.

יד. שְׁנֵי דְּבָרִים, אֶחָד אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְאֶחָד מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְהֵם סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ [מחוברים] **זֶה בָּזֶה, וּבִזְמַן שֶׁמְּטַלְטֵל אֶחָד מֵהֶם יְטַלְטֵל** [אף] **הַשֵּׁנִי - אִם הָיָה צָרִיךְ לַדָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ, מְטַלְטְלוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הָאָסוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְטַלְטֵל דָּבָר הָאָסוּר, לֹא יְטַלְטְלוֹ בְּאוֹתוֹ** [=באמצעות] **דָּבָר הַמֻּתָּר.**

טו. כֵּיצַד? פַּגָּה [=תאנה לא בשלה] **שֶׁהָיְתָה טְמוּנָה בְּתֶבֶן**כא**, וַחֲרָדָה** [=עוגה] **שֶׁהָיְתָה עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים**כב **- תּוֹחֲבָן** [=נועץ בפגה ובחררה] **בְּכוּשׁ אוֹ בְּכַרְכֹּד וְנוֹטְלָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתֶּבֶן וְהַגֶּחָלִים נִנְעָרִים בְּשָׁעַת נְטִילָה; וְכֵן לֶפֶת אוֹ צְנוֹנוֹת שֶׁהָיוּ טְמוּנִים בֶּעָפָר, וּמִקְצָת הֶעָלִין**

מְגֻלִּין - שׁוֹמְטָן [=שולפם] **בְּשַׁבָּת בְּעָלֶה שְׁלָהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶעָפָר נִנְעָר**כג. **אֲבָל אִם הָיָה כְּבָר אוֹ תִּינוֹק עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן, אוֹ עַל גַּבֵּי הַקּוֹרָה - לֹא יְטַלְטֵל הָאֶבֶן אוֹ הַקּוֹרָה בַּכְּפָר אוֹ בַּתִּינוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ**כד. **וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

כא) התבן אסור בטלטול משום שהוא מיועד לעשיית טיט ולא משתמשים בו לדברים אחרים. במקרה זה מדובר שהתאנה לא הייתה טמונה בכוונה בתוך התבן, ולכן היא לא נחשבת בסיס לדבר האסור כמבואר בהלכה יז. **כב)** האסורים בטלטול. במקרה זה מדובר שהחררה הייתה על גבי הגחלים אך לא טמונה בהם, כי אם החררה הייתה טמונה בגחלים, היה אסור להכניס אף דבר לתוכם על מנת להוציא את החררה משום שהזזת הגחלים בשבת אסורה לא רק משום טלטול אלא אף כדי שלא יעבור על איסור הבערה או כיבוי. **כג)** אך אם כל עלי הלפת או הצנון היו מכוסים בקרקע אסור להוציאם, משום שהוא נראה כחופר גומה בשבת. **כד)** כי אסור לטלטל לצורך דבר האסור באמצעות דבר המותר, אולם במת הדבר מותר כמבואר בפרק הבא בהלכה כא.

טז. נוֹטֵל [–מרים] **אָדָם אֶת בְּנוֹ**כה **שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִין עָלָיו** [=משתוקק לאביו], **וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ**כו; **אֲבָל לֹא דִּינָר**כז - **שֶׁאִם יִפֹּל הַדִּינָר, יִטְּלֶנּוּ הָאָב בְּיָדוֹ**כח. **כַּלַּכְלָה** [=סלסלה] **שֶׁהָיְתָה נְקוּבָה, וְסָתַם נֶקֶב שֶׁלָּהּ בְּאֶבֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁהֲרֵי הָאֶבֶן נַעֲשֵׂית כְּדֹפֶן. הָיְתָה הַכַּלַּכְלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפֵּרוֹת - אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת רְטֻבִּים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוּתִים, נוֹטֵל אוֹתָהּ** [–את הכלכלה] **כְּמוֹת שֶׁהִיא;** [–משום] **שֶׁאִם•** יַנִּיעַ הַפֵּרוֹת**כט, יִטָּנְפוּ בֶּעָפָר**ל; **וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד לֹא גָּזְרוּ**לא.

השגת הראב"ד
שאם . . נזרו א"א אני לא מצאתי כן בגמרא (שבת קמב) שאפילו בפירות המטונפין חזר והקשה ולינערינהו נעורי וחזר ותירץ בשהיתה האבן דופן לכלכלה ואפילו בפירות שאינן מטונפות אבל אם לא היתה האבן דופן לכלכלה אפילו פירות המטונפין אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה עצמה עד שתהיה עליונה וינערנה לחוץ ולא יצטרך לטלטל את האבן עם הכלכלה.

כה) במקום המותר בטלטול, אך לא בכרמלית או רשות הרבים. **כו)** של הבן למרות שהאבן היא מוקצה, כי האדם מטלטל את האבן לצורך בנו המותר בטלטול. **כז)** אם היה דינר בידי הבן, אסור לאדם להרימו. **כח)** האב ישכח שהיום שבת, ירים בטעות את הדינר ויעבור על איסור. חשש זה לא קיים באבן, כי אף אם האבן תיפול האב לא ירים אותה. **כט)** על מנת להוציא את האבן מהכלכלה. **ל)** ולא יהיה ניתן להסיר את העפר מהם מכיוון שהם פירות רטובים. **לא)** אם הדבר כרוך בהפסד, חכמים לא אסרו לטלטל דבר אסור עם דבר היתר למרות שניתן לנער את הדבר האסור.

יז. חָבִית שֶׁשָּׁכַח אֶבֶן עַל פִּיהָלב **- מַטָּה ה**[–את החבית] **עַל צִדָּהּ, וְהִיא** [–האבן] **נוֹפֶלֶת** [מעצמה]**; הָיְתָה** [החבית] **בֵּין הֶחָבִיּוֹת**לג, **מַגְבִּיהָהּ** [–את החבית] **לְמָקוֹם אַחֵר וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ, וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ שָׁם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מָעוֹת עַל הַפַּר, וְצָרַךְ לַפַּר - נוֹעֵר אֶת הַפַּר, וְהֵן נוֹפְלוֹת; וְאִם צָרַךְ לִמְקוֹם הַפַּר**לד, **נוֹטֵל אֶת הַפַּר וְהַמָּעוֹת עָלָיו** [ומניחו במקום אחר]**. אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַמָּעוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת** [בכוונה] **עַל הַפַּר, אוֹ הִנִּיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הֶחָבִית - הֲרֵי אֵלּוּ** [–הכר והחבית] **אֲסוּרִין לְטַלְטְלָן, וַאֲפִלּוּ נָפְלוּ הַמָּעוֹת וְהָאֶבֶן** [במהלך השבת]**; שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר**לה.

לב) וברצונו להוציא יין מהחבית. **לג)** ולכן לא ניתן להטות מעט את החבית כדי שהאבן תיפול, כי האבן עלולה לשבור את שאר החביות. **לד)** ולכן לא יכול לנער את המעות על מקום הכר. **לה)** בבין השמשות, ולכן נאסרו בטלטול כל השבת כמבואר בהלכה י.

יח. הָאֶבֶן [שמונחת לצורך הכבדה] **שֶׁבַּקְּרוּיָה** [–כלי המשמש לשאיבת מים] **- אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת**לו, **הֲרֵי הִיא כִּמְקֻצָּת** [=כחלק מה]**הַקְּרוּיָה, וּמֻתָּר לְמַלֹּאת בָּהּ; וְאִם לָאו** [–עלולה ליפול]**, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ**לז. **בֶּגֶד שֶׁעַל הַקָּנֶה**לח**, שׁוֹמְטוֹ מֵעַל הַקָּנֶה**לט.

לו) האבן קשורה היטב לכלי ולא נופלת בעת שאיבת המים. **לז)** כי הכלי נחשב בסיס לאבן האסורה בטלטול. **לח)** בגד שכובס, ולאחר הכביסה תלו אותו על קנה על מנת שיתייבש. **לט)** מותר להוריד את הבגד מהקנה, אך אסור לטלטל את הקנה עצמו כי הוא אינו נחשב כלי.

יט. פֵּרוֹת שֶׁאָסוּר לְאָכְלָן - כְּגוֹן פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְעֻשָּׂרִין - אֲפִלּוּ הֵן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדִּבְרֵיהֶם [של חכמים]**, אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹמ, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָהמא, אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן**מב **- אָסוּר לְטַלְטְלָן; אֲבָל הַדְּמַאימג, הוֹאִיל וְרָאוּי** [=מותר] **לַעֲנִיִּים**מד**, וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁפָּדָיָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן הַחֹמֶשׁ**מה [–תוספת לשווי ההקדש] **- מֻתָּר לְטַלְטְלָן**מו.

מ) שלא הפרישו ממנו תרומה גדולה לכהן, ולכן אסור באכילה. **מא)** האסורה באכילה אף לבהמה של כהן. **מב)** נפדו באמצעות חתיכת כסף, וההלכה היא שפדיית מעשר שני והקדש יכולה להתבצע רק באמצעות מטלטלין. **מג)** פירות שיש ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות. **מד)** כמבואר בהלכות מעשרות. **מה)** בפדיית מעשר שני

והקדש, יש לתת בתמורה את השווי המלא שלהם בתוספת חומש. מו) כי אי נתינת החומש לא מבטלת את הפדייה.

כ. מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ[מז]; וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם הַחֻלִּין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּכְלִי אֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה [התרומה] **הַטְּהוֹרָה לְמַטָּה, וְהָיוּ** [–התרומה הטהורה הייתה] **פֵּרוֹת הַמִּטַּנְּפִין בַּקַּרְקַע - שֶׁאִם יְנַעֵר אוֹתָן, יִפָּסְדוּ[מח]. אֲבָל אִם הָיוּ אֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים[מט] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - נוֹעֵר הַכְּלִי[נ], וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ הַחֻלִּין, וּמַנִּיחַ הַטְּמֵאָה[נא]. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכְּלִי[נב] - בֵּין שֶׁהַטְּהוֹרָה לְמַעְלָה בֵּין שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה, מְטַלְטֵל הַכֹּל כְּאֶחָד.**

מז) למרות שהוא לא יכול לאכול תרומה, משום שהתרומה מותרת באכילה רק לכהן. מח) ובמקום הפסד התירו לטלטל דבר האסור עם דבר המותר, כמבואר בהלכה טז. אך אם התרומה הטהורה הייתה למעלה, עליו להוציא את התרומה הטהורה ולטלטל רק אותה. מט) שניתן להסיר מהם את הלכלוך. נ) ומפיל חלק מהפירות לקרקע על מנת שיוכל להוציא מהכלי את כל התרומה הטהורה. נא) משאיר את התרומה הטמאה בכלי ולא מטלטל אותם. נב) ולכן, אין באפשרותו לנער את הפירות במקום זה.

כא. מַרְבֵּךְ [=שורה] **שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו** [לישיבה] **מִבְּעוֹד יוֹם - אִם לִמְּדוּם** [=סידרום לישיבה], **מֻתָּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר; וְאִם לָאו, אָסוּר. חֲרִיּוֹת** [=ענפים] **שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגֵּרְדָן** [=קצץ] **לְעֵצִים** [=להסקה], **וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת** [להשתמש בהם] **לִישִׁיבָה - מֻתָּר לְטַלְטְלָן; וְכֵן אִם יָשַׁב עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם, מֻתָּר לְטַלְטְלָן[נג].**

נג) ואין צורך לסדר את הענפים לישיבה, משום שבדרך כלל משתמשים בהם הן להסקה והן לישיבה, אך מכיוון שחשב להשתמש בהם להסקה, עליו לשנות את מחשבתו או לשבת על האבנים לפני שבת. אך אבנים, מיועדות בדרך כלל לבנייה, ולכן, אם לא סידרו אותן לישיבה אסור לשבת עליהן.

כב. הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה [המיועד להסקה] **- לֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ, אֲבָל מְנַעַנְעוֹ בְּגוּפוֹ[נד]; וְאִם הָיָה מַאֲכַל בְּהֵמָה, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ** [בידו]. **וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו** [–על הקש] **כַּר אוֹ סָדִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְנַעַנְעוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה** [–הקש נחשב] **כְּמִי שֶׁיָּשַׁב עָלָיו** [אדם] **מִבְּעוֹד יוֹם. הַמַּכְנִיס קֻפָּה שֶׁל עָפָר לְבֵיתוֹ[נה] - אִם יִחֵד לָהּ קֶרֶן זָוִית מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, וְעוֹשֶׂה בּוֹ כָּל צְרָכָיו[נו].**

נד) כי מותר לטלטל מוקצה בשינוי. נה) על מנת לכסות בו את הלכלוך. נו) אך אם לא ייחד לקופה קרן זווית היא אסורה בטלטול, כי העפר שבקופה נחשב כעפר כל הבית שאינו מיועד לשימוש ואסור בטלטול.

כג. אָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֲכֵנוֹ[נז], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר. כֵּיצַד? לֹא יִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַנֵּר בְּשַׁבָּת לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁמֶן הַנּוֹטֵף [מהנר] **- שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, וּכְשֶׁיִּפֹּל** [השמן] **לַכְּלִי, יֵאָסֵר טִלְטוּל הַכְּלִי שֶׁהָיָה מֻתָּר[נח]; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

נז) אסור להשתמש בכלי לצורך אחר מהצורך המקורי אליו הוא מיועד, אם הכלי נאסר בטלטול כתוצאה מכך. נח) הכלי היה מותר בטלטול, ולאחר שנטף לתוכו שמן – הכלי נאסר בטלטול.

לְפִיכָךְ, אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַתַּרְנְגֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ[נט], אֲבָל • כּוֹפֶה הוּא הַכְּלִי עָלֶיהָ. וְכֵן כּוֹפֶה הַכְּלִי עַל כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא בִּטְּלוֹ; שֶׁאִם יַחְפֹּץ, יִטְּלֶנּוּ[ס].

השגת הראב"ד
אבל . . יטלנו א"א בירושלמי (ביצה פ"ה ה"א) ובלבד שלא יגע בביצה.

נט) כי ביצה שנולדת בשבת אסורה בטלטול, ואם היא תיפול לתוך הכלי, אף הכלי ייאסר בטלטול. ס) אם הכלי מונח רק מעל הביצה, הוא יכול לקחת הכלי בכל עת.

כד. נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף [=נזילת מים], **וְאִם נִתְמַלֵּא הַכְּלִי - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה[סא], וְאֵינוֹ נִמְנָע[סב]; וְהוּא** [–ובלבד], **שֶׁיִּהְיֶה הַדֶּלֶף רָאוּי לִרְחִיצָה[סג]. אֲבָל • אִם אֵינוֹ רָאוּי** [לרחיצה], **אֵין נוֹתְנִין** [כלי תחת הנזילה]; **וְאִם נָתַן, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִין שֶׁבּוֹ; שֶׁאֵין עוֹשִׂין גְּרָף** [–כלי] **שֶׁל רְעִי** [–צואה] **לְכַתְּחִלָּה[סד].**

השגת הראב"ד
אבל . . לכתחילה א"א איני יודע מהו זה שאין ראוי לכאן זה הטעם, וסוגית הגמרא (ביצה לו) כך היא נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי ואם נתמלא הכלי שופך ושונה כדי שלא יעשה לכלוך בבית ויהיה גרף של רעי ואם היה בבית שאינו דר שם ואם יעשה בו לכלוך אין קפידא אם יש לחוש לו להפסד הבית יכניס שם מטתו כדי שיהא לו הלכלוך גרף של רעי ויהא מותר לשפוך לחוץ כמעשה דבי רחייא דאביי ואם אין שם הפסד לא יכניס שאין עושין גרף של רעי לכתחלה.

סא) שופך את המים שהצטברו בכלי למקום אחר, ומחזיר את הכלי למקומו תחת הנזילה. סב) מותר לשפוך את המים ולהחזיר את הכלי למקומו פעמים רבות במשך כל השבת, אם יש בכך צורך. סג) וממילא, המים מותרים בטלטול בשבת. סד) מים שאינם ראויים לרחיצה נחשבים כגרף של רעי, וההלכה היא שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה על מנת להוציאו מהבית בשבת, אך בדיעבד אם

נעשה גרף של רעי מותר להוציאו כמבואר בפרק הבא בהלכה יג. בדומה לכך, מבואר בהלכה זו – לכתחילה אסור להניח כלי תחת המים שאינם ראויים לרחיצה, אך אם הניח כלי תחתיהם מותר להוציאו בשבת.

כה. חָבִית שֶׁל טֶבֶל [=יין לא מעושר] **שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ**[סה]**; הוֹאִיל וְאִם עָבַר וְתִקְּנוֹ** [=ועישר בשבת], **מְתֻקָּן - הֲרֵי הוּא כְּמְתֻקָּן** [ומותר לטלטלן]. **וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת** [=גיצים], **מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ**[סו]**, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי.**

סה) על מנת לקבל את היין הנמצא בחבית. דבר זה מותר למרות שהטבל אינו ראוי לאכילה, ואף אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת כמבואר בפרק כג. סו) וממילא, אינם אוסרים את הכלי בטלטול.

קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה [ועלולה ליפול] **- אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסַּפְסָל אוֹ בַּאֲרֻכּוֹת** [=קרשי] **הַמִּטָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ רְווּחִים** [=רפויים]; **וְכָל זְמַן שֶׁיַּחְפֹּץ יִטְּלֵם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכְנוֹ**[סז]**. וּפוֹרְשִׁין מַחֲצֶלֶת עַל גַּבֵּי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת, אוֹ עַל גַּבֵּי כַּוֶּרֶת דְּבוֹרִים, בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָצוּד**[סח]**; שֶׁהֲרֵי נוֹטְלָהּ** [–את המחצלת] **בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה**[סט]**. וְכוֹפִין אֶת הַסַּל בְּשַׁבָּת לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִין, בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעֲלוּ** [האפרוחים] **עָלָיו וְיֵרְדוּ**[ע] **- שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כְּשֶׁיֵּרְדוּ מֵעָלָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

סז) אם הוא לא יוכל לקחת את הספסל או קרשי המיטה בכל עת, הוא למעשה אוסר אותם בטלטול. סח) את הדבורים. מפני איסור צידה, אסור לו אף להדק את המחצלת על הכוורת על מנת למנוע את יציאת הדבורים, משום שכתוצאה מכך תימנע בוודאות יציאת הדבורים והאדם יעבור על איסור צידה אף אם אינו מתכוון לכך. סט) ואין בכך ביטול כלי מהכנו. ע) למרות שהאפרוחים הם מוקצה, מכיוון שאינם ראויים לאכילה ללא שחיטה.

כו. בְּהֵמָה[עא] **שֶׁנָּפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם** [–תעלה] **- אִם יָכוֹל לִתֵּן לָהּ פַּרְנָסָה** [=מזון] **בְּמְקוֹמָהּ** [–לתוך הבור או התעלה], **מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם לָאו, מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם עָלְתָה, עָלְתָה** [ואין בכך איסור]. **וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל כְּלִי מֵהֶכְנוֹ, שֶׁהֲרֵי מַשְׁלִיכוֹ** [–את הכרים והכסתות] **לַבּוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, לֹא גָּזְרוּ**[עב]**. וְאָסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדוֹ**[עג]**. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין** [=מגביהים] **בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף בֶּחָצֵר, אֲבָל דּוֹחִין** [=דוחפים] **אוֹתָן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ;**

השגת הראב"ד
תרנגולת . . נתלשין א"א זה הטעם אינו אבל מפני שהיא מקפיא נפשה והיא ניטלת ביד.

וּמְדַדִּין עֲגָלִים וּסְיָחִים [=אוחזם בצווארם ומוליכם]. **תַּרְנְגֹלֶת• שֶׁנָּבְרְחָה, אֵין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא** [–התרנגולת] **נִשְׁמֶטֶת מִן הַיָּד, וְנִמְצְאוּ אֲגַפֶּיהָ** [=גפיים שלה] **נִתְלָשִׁין**[עד]**; אֲבָל דּוֹחִין** [–מותר לדחוף אותה] **אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס.**

עא) האסורה בטלטול בשבת, כמו האפרוחים בהלכה הקודמת. עב) במקרה של צער בעלי חיים שאסור מהתורה, לא גזרו חכמים את איסור ביטול כלי מהכנו. עג) כמבואר בהערה עא. עד) ועובר על איסור תלישה בשבת.

פֶּרֶק כו

דברים נוספים המותרים והאסורים בטלטול משום מוקצה.

א. כָּל כְּלֵי הָאוֹרֵג, וַחֲבָלִים וְקָנִים שֶׁלּוֹ - מֻתָּר לְטַלְטְלָן כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר[א]**; חוּץ מִכֹּבֶד הָעֶלְיוֹן וְכֹבֶד הַתַּחְתּוֹן** [=אביזרי מכונת האריגה] **- לְפִי שֶׁאֵינָן נְטָלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין**[ב]**. וְכֵן הָעַמּוּדִים** [התומכים] **שֶׁל אוֹרֵג - אָסוּר לְטַלְטְלָן, שֶׁמָּא יְתַקֵּן הַגַּמּוֹת שֶׁלָּהֶן**[ג]**. וּשְׁאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג, מֻתָּרִין** [בטלטול].

א) שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ג. ב) אף ביום חול לא מזיזים את האביזרים הללו מכיוון שהם מחוברים למקומם והם כבדים מאוד, ולכן הם לא נחשבים ככלי ואסורים בטלטול בשבת. ג) כאשר הוא ירים את העמודים, הוא עלול להכניס עפר לגומה הנוצרת במקום בו העמודים היו מונחים, ויעבור על איסור כמבואר בפרק י הלכה יב.

ב. מַכְבְּדוֹת [=מטאטא] **שֶׁל תְּמָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁמְּכַבְּדִין בָּהֶן הַקַּרְקַע - הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת**[ד]**. לְבֵנִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַבִּנְיָן - הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהָסֵב עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי שָׂפִין אוֹתָן וּמְתַקְּנִין אוֹתָן**[ה]**; וְאִם צָבַר אוֹתָן**[ו] [בערימה] **- הֲרֵי הִקְצָן** [משימוש], **וְאָסוּר לְטַלְטְלָם.**

ד) קרקע המרוצפת באבנים, כמבואר בפרק כא הלכה ג. ה) ניתן להשתמש באבנים לישיבה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. ו) סידר את האבנים בערימה על מנת להשתמש בהן לבנין אחר.

ג. חֵרֶשׂ קְטַנָּה[ז] **- מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**[ח]**, הוֹאִיל וּרְאוּיָה הִיא בֶּחָצֵר לְכַסּוֹת בָּהּ פִּי**

כְּלִי קָטָן[ט]. מִגּוּפַת [=מכסה] חָבִית שֶׁנִּתְבַּקְּעָה [=שנשברה] - הֵיא וּשְׁבָרֶיהָ, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ; וְאִם זָרְקָהּ לָאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם [–לפני שבת], אָסוּר לְטַלְטְלָהּ[י]. כְּלִי שֶׁנִּתְרַעֲעָ [=נשבר] - לֹא יִתְלֹשׁ מִמֶּנּוּ חֵרֶשׁ לְכַסּוֹת בּוֹ אוֹ לִסְמֹךְ בּוֹ [כלים אחרים].

ז) חתיכה קטנה שנשברה מכלי חרס. ח) מרחק ארבע אמות, למרות שבדרך כלל אין כלים ברשות הרבים. ט) ולפני שבירתה היא הייתה חלק מכלי שלם, בשונה מאבנים הראויות לכיסוי כלים אך הן לא היו נחשבות ככלי. י) אך אם זרק אותה לאשפה בשבת מותר לטלטלה, מכיוון שבבין השמשות היא הייתה נחשבת כלי משום שניתן לכסות בה כלים.

ד. מֻתָּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא שָׁלֹשׁ אֲבָנִים מְקֻרְזָלוֹת [=עגולות] לְקַנֵּחַ בָּהֶן[יא]; וְכַמָּה שִׁעוּרָן? כִּמְלֹא הַיָּד[יב]. אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְהִתְפָּרֵךְ [=להתפורר], אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְקַנֵּחַ בָּהּ[יג]. וּמֻתָּר לְהַעֲלוֹת הָאֲבָנִים לַגַּג לְקַנֵּחַ בָּהֶן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן [–על האבנים] גְּשָׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט - אִם רִשּׁוּמָן נִכָּר[יד], מֻתָּר לְטַלְטְלָן[טו]. אֶבֶן שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ טִנּוּף, שֶׁוַּדַּאי לְקִנּוּחַ הִיא [מיועדת] - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה.

יא) למרות שאבנים אסורות בטלטול, מפני כבוד הבריות שדוחה איסורים מדרבנן. יב) שלוש אבנים שניתן להחזיק ביד אחת. יג) כי היא מתפוררת ואינה ראויה לקינוח. יד) ניכר שאבנים אלו מיועדות לקינוח. טו) ולהוציאן מהטיט, ואין בכך איסור סתירה.

ה. הָיָה לְפָנָיו צְרוֹר[טז] וְחֶרֶשׁ[יז], מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר[יח]; וְאִם הָיָה הַחֶרֶשׁ מֻאָגָּנִי [=אוזני] כֵּלִים[יט], מְקַנֵּחַ בַּחֶרֶשׁ. הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וַעֲשָׂבִים [תלושים] - אִם הָיוּ עֲשָׂבִים רַבִּים, מְקַנֵּחַ בָּהֶן[כ]; וְאִם לָאו, מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר[כא].

טז) אבן קטנה הנחשבת מוקצה. יז) שאינו נחשב מוקצה, כמבואר בהלכה ג. יח) כי החרש חד ועלול לגרום לו נזק בשעת הקינוח. יט) והחרש אינו חד ואין בו חשש לנזק. כ) כי עשבים אינם נחשבים מוקצה. כא) כי עשבים שאינם רכים עלולים לגרום נזק לאדם בשעת הקינוח.

ו. שְׁיָרֵי מַחְצֶלֶת שֶׁבָּלוּ [=התפרקו] - הֲרֵי הֵם כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְכַסּוֹת בָּהֶן הַטְּנוּף[כב]; אֲבָל שְׁיָרֵי בְּגָדִים שֶׁאֵין בָּהֶן [גודל] שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ [אצבעות] - אָסוּר לְטַלְטְלָן, [משום] שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לַעֲנִיִּים וְלֹא לַעֲשִׁירִים[כג]. שִׁבְרֵי תַנּוּר - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, וַהֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְהֶתֵּר. כִּירָה[כד] שֶׁנִּשְׁמְטָה [–נפלה] אַחַת מִיַּרְכוֹתֶיהָ [=רגליה] - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁמָּא יִתְקַע[כה].

כב) כפי שהיה ניתן להשתמש במחצלת עצמה. כג) ולא ניתן להשתמש בהם כפי השימוש המקורי שלהם. כד) שמותר לטלטלה ככלי שמלאכתה לאיסור. כה) יחבר את הרגל לכירה בחוזקה, ויעבור על איסור בונה או מכה בפטיש.

ז. סֻלָּם שֶׁל עֲלִיָּה [–קבוע] - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, [משום] שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי. וְשֶׁל • שׁוֹבָךְ - מֻתָּר לְהַטּוֹתוֹ [–להעבירו ממקום למקום], אֲבָל לֹא יוֹלִיכוֹ מִשּׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ, [כדי] שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לָצוּד [יונים]. קָנֶה שֶׁמּוֹסְקִין בּוֹ הַזֵּיתִים - אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי [–ראוי לשימוש נוסף], הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר; קָנֶה שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר.

השגת הראב"ד
ושל. . להטותו א"א אין כאן מקום לזה.

ח. דֶּלֶת שֶׁהָיָה לָהּ צִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַתָּה צִיר, שֶׁהֻכְנָה לְסָתֹם בָּהּ מְקוֹם מַקֵּצָה [–צדדי], וְהִיא נִגְרֶרֶת [על הארץ] שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ[כו], וְכֵן חֲדָקִים [–קוצים] שֶׁסּוֹתְמִין בָּהֶן הַפִּרְצָה, וְכֵן מַחְצֶלֶת הַנִּגְרֶרֶת - בִּזְמַן שֶׁקְּשׁוּרִין [בחבל] וּתְלוּיִין בַּכֹּתֶל, סוֹתְמִין בָּהֶן[כז]; וְאִם לָאו, אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן[כח]. וְאִם הָיוּ גְּבוֹהִין מֵעַל הָאָרֶץ[כט], נוֹעֲלִין בָּהֶן.

כו) סוגרים את הפתח עם הדלת ללא צירים, אלא מרימים את הדלת ומניחים אותה במקום הפתח. כז) כי ניכר שדברים אלו משמשים כדלת, למרות שאין בהם צירים. כח) משום שהנעילה נראית כבנייה. כט) תלויים באוויר, ואין הדבר נראה כבנייה.

ט. דֶּלֶת שֶׁהִיא לוּחַ אֶחָד [=פלטת עץ], שֶׁשּׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ - אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כַּן [=יסוד] כְּמוֹ אַסְקֻפָּה [=מפתן], שֶׁמּוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה - אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ[ל]; וְכֵן נֶגֶר [–בריח] שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטָרָא [–עיטור] [=בריח], שֶׁמּוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה, וְאֵינוֹ קוֹרֶה כְּשְׁאָר הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשַׁבָּת.

ל) משום שהדבר נראה כבנייה.

י. נֶגֶר שֶׁאֵין בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטָרָא - אִם הָיָה קָשׁוּר

וְתָלוּי בַּדֶּלֶת, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן • אִם הָיָה נָטָל, וְאָגְדוֹ עִמּוֹ [=וו קבוע בו]. **אֲבָל אִם הָיָה אָגְדוֹ קָבוּעַ בַּדֶּלֶת, וְהָיָה הַנֵּגֶר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזָוִית** [–במקום אחר], **וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹצִין - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִנְעֹל בּוֹ;** [משום] **שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, וְאֵינוֹ אָגוּד, וְאֵין בּוֹ אֶגֶד לְהוֹכִיחַ עָלָיו**[לא].

השגת הראב"ד
וכן . . עמו א"א אינו תופס לשון הגמרא (עירובין קב), אלא אם אינו קשור בדלת והוא קשור בבריח יפה יפה שנטל עם הבריח מפני האגד אע"פ שנוטלין הבריח והנגר ומניחין אותו בזוית מותר לנעול בו שדינו כדין בריח ואין בו לא משום מוקצה ולא משום בונה, אבל אם אינו נאגד יפה יפה אלא פעמים שנשמטים זה מזה אין נועלין בו משום מוקצה או משום בונה.

לא) שהוא כלי המיועד לנעילה, ולכן נראה הדבר כבנייה.

יא. מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִילוֹת [=המורכבת מכמה חלקים], **בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ**[לב], **שֶׁמָּא יַחְזִירֶנָּה** [=יורכיבה] **בְּשַׁבָּת. הָיוּ בָהּ חֲדָקִים** [=חריצים הדומים לפרקים], **וְהִיא נִרְאֵית כְּבַעֲלַת חֲלִילוֹת - אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה** [–כבדה] **הַנִּטֶּלֶת בִּשְׁתֵּי יָדַיִם, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ**[לג]**; הָיְתָה קְטַנָּה מִזּוֹ, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ**[לד].

לב) אף אם לא הדליקו בה נרות לפני שבת, ואינה אסורה בטלטול מחמת האיסור כמבואר בפרק הקודם בהלכה י. לג) כי אנשים עלולים לחשוב שמנורה זו מורכבת מחוליות ואין איסור בטלטולה. לד) כי כולם יודעים שמנורה זו אינה מורכבת מחוליות, מכיוון שהיא קטנה, אלא יש בה חריצים הדומים לחוליות וממילא לא יחשבו שמותר לטלטל מנורה של חוליות.

יב. מִנְעָל שֶׁעַל גַּבֵּי הָאֲמוּם[לה]**, שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת**[לו]**. מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים** [בו מיישרים הבגדים] **- מַתִּירִין**[לז]**, אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין**[לח]**;** [–מכבש של] **וְשֶׁל כּוֹבְסִין - לֹא יִגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקָּצָה מֻחְמֶּצֶת חֶסְרוֹן כִּיס**[לט]**. וְכֵן גִּזֵּי צֶמֶר - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְפִּיד** [–שומר היטב] **עֲלֵיהֶן** [שלא ישתמשו בהם]**; לְפִיכָךְ אִם יִחַדָּן לְתַשְׁמִישׁ, מֻתָּרִין. וְהַשְׁלָחִין** [=עורות שאינן מעובדים] **- מֻתָּר לְטַלְטְלָן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֻמָּן** [–מוכר עורות]**; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן.**

לה) תבנית עץ המונחת בתוך הנעל על מנת לשמור על צורת הנעל. לו) מותר להוציא את הדפוס מהנעל בשבת, כי הדפוס הוא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו. לז) מותר להוציא בגד מהמכבש בשבת. לח) אסור להכניס בגד למכבש לצורך גיהוצו, כי אסור לקפל את הבגדים כמבואר בפרק כב הלכה כב. לט) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ט.

יג. כָּל דָּבָר מְטַנֶּף, כְּגוֹן רְאִי [–גללים] **וְקִיא וְצוֹאָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אִם הָיוּ בֶּחָצֵר שֶׁיּוֹשְׁבִין** [–גרים] **בָּהּ, מֻתָּר לְהוֹצִיאָן לָאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא** [בלשון ההלכה] **'גֶּרֶף שֶׁל רְעִי'. וְאִם הָיוּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת** [שלא גרים בה] **- כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקָּטָן וְיִתְלַכְלֵךְ בָּהֶן**[מ]**. רַק שֶׁעַל הַקַּרְקַע - דּוֹרְסוֹ לְפִי תֻּמּוֹ** [–בלי כוונה]**, וְהוֹלֵךְ**[מא]**. וּמְטַלְטְלִין • כָּנוֹנָא** [=כלי לגחלים] **מִפְּנֵי אֶפְרוֹ**[מב]**, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁבָרֵי עֵצִים** [האסורים בטלטול]**, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּגְרָף שֶׁל רְעִי. וְאֵין עוֹשִׂין גְּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם נַעֲשָׂה מֵאֲלֵיהוּ**[מג]**, אוֹ שֶׁעָבַר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ**[מד].

השגת הראב"ד
ומטלטלין . . רעי א"א אינו תופס דרך הגמרא כלל והגמרא (שבת מז) שהאפר מוכן הוא שיהיה בו מקצת אפר שהוסק מערב שבת ומקצת שהוסק בשבת וכלי שנעשה בסיס לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו.

מ) אך אסור להוציא אותם לאשפה. מא) ממשיך בדרכו ואין בכך איסור, כמבואר בפרק כא הלכה ב. מב) מותר לטלטל את הכלי, במידה ויש בו אפר. מג) כמו במקרה זה, שיש אפר בכלי. מד) כמבואר בפרק הקודם בהלכה כד.

יד. שֶׁמֶן שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת הַקּוֹרָה שֶׁל בֵּית הַבַּד בְּשַׁבָּת, וְכֵן תְּמָרִים וּשְׁקֵדִים הַמּוּכָנִין לִסְחוֹרָה - מֻתָּר לְאָכְלָן בְּשַׁבָּת; וַאֲפִלּוּ אוֹצָר [–מחסן] **שֶׁל תְּבוּאָה, אוֹ תְּבוּאָה צְבוּרָה - מַתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת;** [משום] **שֶׁאֵין שָׁם** [–אף] **אֹכֶל שֶׁהוּא מֻקְצֶה בְּשַׁבָּת כְּלָל, אֶלָּא הַכֹּל מוּכָן הוּא**[מה]**. חוּץ מִגְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין שֶׁמַּמְקְצֶה** [=שטח לייבוש פירות]**, בְּזְמַן שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָן; הוֹאִיל וּמַסְרִיחוֹת בֵּינְתַיִם** [–בזמן הייבוש]**, וְאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה - הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מֻקְצֶה.**

מה) כל דבר הראוי לאכילה נחשב כדבר שייחדו אותו לאכילה ואינו נחשב מוקצה, אף אם הוא דבר העומד למכירה.

חָבִית שְׁנִתְגַּלְתָּה, וַאֲבָטִיחַ שְׁנִשְׁבְּרָה [–שנחתך] **- אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה**[מו]**, נוֹטְלָן וּמַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע**[מז]**. כַּיּוֹצֵא בּוֹ, קָמִיעַ שֶׁאֵינוֹ** [נכתב ע"י] **מֻחְזָק - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ**[מח]**, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ**[מט]**. מוֹתָר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהֶן בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ** [–להשתמש בו] **בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּרִין.**

מו) כי חוששים שנחש שתה מהחבית או אכל מהאבטיח והטיל בהם ארס, כמבואר בהלכות רוצח ושמירת נפש. מז) על מנת שאחרים לא ישתו מהחבית או יאכלו

מהאבטיח. מח) כמבואר בפרק יט הלכה יד. מט) כי יש סגולה בקמיע, למרות שהוא אינו מומחה. נ) כמבואר בפרק הקודם בהלכה י.

טו. אוֹצָר • שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל פֵּרוֹת יַיִן - אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ[נא], אָסוּר לְהַתְחִיל בּוֹ לְפַנּוֹתוֹ אֶלָּא לְדָבָר מְצֻוֶּה[נב], כְּגוֹן שֶׁפִּנָּהוּ לְהַכְנָסַת אוֹרְחִין, אוֹ לְקִבְעַ בּוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְכֵיצַד מְפַנִּין אוֹתוֹ? כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְמַלֵּא אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ קֻפּוֹת, עַד שֶׁגּוֹמְרִים [–מפנים כפי הצורך] **; וְלֹא יְכַבְּדוּ** [=יטאטאו] **קַרְקָעִיתוֹ שֶׁל אוֹצָר, כְּמוֹ שֶׁמְּבַאֲרִנוּ[נג], אֶלָּא[נד] נִכְנָס וְיוֹצֵא בּוֹ, וְעוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.**

נא) כמבואר בהלכה הקודמת. נב) כי הפינוי כרוך בטרחה. נג) בפרק כא הלכה ב. נד) מילים אלו עוסקות במקרה שהוא לא מפנה את האוצר לדבר מצוה, ואזי אסור לפנות את האוצר כמבואר בתחילת ההלכה, ולכן הוא יכול לעשות שביל באוצר רק בכניסתו וביציאתו.

טז. כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף הַמְצוּיִין, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת[נה]. כֵּיצַד? מְטַלְטְלִין אֶת הַתּוּרְמוּס [=מין קטניות] **הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעָזִים - אֲבָל לֹא אֶת הַלַּחַנ; אֶת הֶחָצָב** [=מין ירק], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לַצְּבָאִים; אֶת** [גרעיני צמח] **הַחַרְדָּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לַיּוֹנִים; אֶת הָעֲצָמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַאֲכַל לַכְּלָבִים. וְכֵן כָּל הַקְּלִפִּין וְהַגַּרְעִינִין הָרְאוּיִין לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְשֶׁאֵינָן רְאוּיִין - אוֹכֵל אֶת הָאֹכֶלנ, וְזוֹרְקָן** [–את השיריים] **לַאֲחוֹרָיו; וְאָסוּר לְטַלְטְלָן. וּמְטַלְטְלִין בָּשָׂר תָּפוּחַ** [=סרוח], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לַחַיָּה. וּמְטַלְטְלִין בָּשָׂר חַי** [=שאינו מבושל], **בֵּין תָּפֵל** [=לא מלוח] **בֵּין מָלוּחַ, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְאָדָם. וְכֵן דָּג מָלִיחַ; אֲבָל** [דג] **הַתָּפֵל, אָסוּר לְטַלְטְלוֹנח.**

נה) אף אם אינו ראוי למאכל אדם. נו) מכיוון שטעמו מר ביותר והוא אינו ראוי אף לאכילת עיזים. נז) האדם יכול לאכול את האוכל שנותר על הקליפות והגרעינים. נח) כי אינו ראוי כלל לאכילה.

יז. אֵין מְטַלְטְלִין שִׁבְרֵי זְכוּכִית, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַאֲכַל לְנַעֲמִיּוֹת [=בת יענה], **וְלֹא חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת** [–ענפים], **אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַאֲכַל לְפִילִים, וְלֹא אֶת הַלּוּף** [=מין עשב], **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעוֹרְבִים - מִפְּנֵי שֶׁאֵין** [בעלי חיים] **אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מְצוּיִין אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם.**

השגת הראב"ד
אוצר . . בו א"א זה המחבר מזכי שטרא לתרי הוא, שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל (שבת קכו).

יח. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין - אִם הִתְקִינָן [–ייעדם] **לְמַאֲכַל בְּהֵמָה** [לפני שבת], **מְטַלְטְלִין אוֹתָן; וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן**נט**. חֲבִילֵי סִיאָה וְאֲזוֹב וְקוֹרָנִית** [=מיני צמחים הראוים להסקה ולבהמה] **- הִכְנִיסָן לְעֵצִים** [–להסקה], **אֵין מְסַתְּפֵק מֵהֶן בְּשַׁבָּת; לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְסַתְּפֵק מֵהֶן. וְכֵן בַּאֲמִיתָא, וְכֵן בְּפִיגָם** [–מיני צמחים], **וְכֵן בִּשְׁאָר מִינֵי תְּבָלִיןס.**

נט) כי בדרך כלל משתמשים בהם להסקה ולא למאכל בהמות. ס) אם ייעד את התבלינים לתיבול מאכלים הנמצאים על גבי האש, כפי שהיה מצוי בעבר, אסור לטלטלם בשבת.

יט. אֵין גּוֹרְפִין מַאֲכַל מִלִּפְנֵי הַפָּטָם [=שור שמפטמים אותו], **בֵּין בְּאֲבוּס שֶׁל כְּלִי בֵּין בְּאֲבוּס שֶׁל קַרְקַעסא; וְאֵין מְסַלְּקִין** [המאכל] **לְצָדָדִין מִפְּנֵי הָרְאִי** [=צואה], **גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת**סב**. וְנוֹטְלִין** [אוכל] **מִלִּפְנֵי הַחֲמוֹר, וְנוֹתְנִין** [אותו] **לִפְנֵי הַשּׁוֹר; אֲבָל אֵין נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי הַשּׁוֹר, וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הַחֲמוֹר - מִפְּנֵי שֶׁהַמַּאֲכָל שֶׁלִּפְנֵי הַשּׁוֹר מְטֻנָּף בִּרְירוֹ, וְאֵין רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אַחֶרֶת**סג**. וְכֵן עָלִין שֶׁרִיחָם רַע וּמָאוּס, וְאֵין הַבְּהֵמָה אוֹכַלְתָּן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. לְפִיכָךְ, תְּלֵי שֶׁל דָּגִים** [=עץ שתולים בו דגים], **אָסוּר לְטַלְטְלוֹסד; וְשֶׁל בָּשָׂר, מֻתָּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

סא) אבוס הוא הכלי או המקום המיועדים למאכל הבהמה. סב) ויתחייב, כמבואר בפרק ח הלכה א, אם המאכל נמצא באבוס של קרקע. כתוצאה מכך, הרחיבו חכמים את האיסור ואסרו לעשות זאת אף באבוס של כלי, למרות שאין בו איסור השוואת גומות. סג) אך מאכל החמור הוא ללא ריר, ולכן הוא ראוי לאכילת השור. סד) כי השימוש בו הוא חד פעמי, ולא משתמשים בו פעם נוספת לאחר השימוש הראשון.

כ. אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת בְּשַׁבָּת, סָכִין אוֹתוֹ וּמְדִיחִין אוֹתוֹסה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיזוּ בּוֹ אֵבֶר. וְשׁוֹמְטִין [–מושכים] **אֶת הַבַּר מִתַּחְתָּיו, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻטָּל עַל הַחוֹל, בְּשְׁבִיל שֶׁיִּמָּתֵךְ** [ולא יסריח כתוצאה מחום הכר] [ולא יסריח]**. וּמְבִיאִין כְּלֵי מִקֶּר** [=הגורם קרירות] **וּכְלֵי מַתָּכוֹת, וּמַנִּיחִין לוֹ עַל כְּרֵסוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּפוּחַ; וּפוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׁרִין אֶת הַלֶּחִי - לֹא שֶׁיַּעֲלֶה** [=לסגור מה שנפתח], **אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף** [[–ייפתח יותר] **; וְאֵין מְאַמְּצִין** [=עוצמים] **אֶת עֵינָיו בְּשַׁבָּת.**

סה) כי אין בכך טלטול המת אלא רק נגיעה בו.

כא. מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה - מַנִּיחַ עָלָיו כְּפָר אוֹ תִּינוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ[סו]. וְכֵן אִם נָפְלָה דְּלֶקָה בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵת, מַנִּיחַ עָלָיו כְּפָר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלוֹ; וְאִם אֵין שָׁם כְּפָר וְלֹא תִּינוֹק, מַצִּילִין אוֹתוֹ מִן הַדְּלֶקָה מִכָּל מָקוֹם - שֶׁמָּא יָבוֹא לְכַבּוֹת [את הדלקה], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּכְפָר אוֹ בְּתִינוֹק, אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מֵתוֹ[סז].

סו) מטלטל את המת אגב הכיכר או התינוק. סז) יותר ממנונו ומזונותיו, ולכן לא התירו לו לטלטל אותם תמיד כמבואר בפרק כג.

כב. הָיָה [המת] מֻטָּל בַּחַמָּה, וְאֵין לָהֶם מָקוֹם [מוצל] לְטַלְטְלוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לַהֲזִיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ[סח] - בָּאִין שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבִין [על הקרקע] מִשְּׁנֵי צְדָדָיו; [כאשר נהיה] חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה [=מחום הקרקע] - זֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ[סט]; חַם לָהֶם מִלְּמַעְלָה - זֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו, וְזֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו; [ולאחר מכן] זֶה זוֹקֵף [=מעמיד] מִטָּתוֹ[ע] וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצֵאת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ[עא] - שֶׁהֲרֵי מַחְצֶלֶת זֶה וּמַחְצֶלֶת זֶה, גַּגֵּיהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ; וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן [=המיטות, עומדות] עַל הַקַּרְקַע מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַמֵּת[עב].

סח) וכתוצאה מהחום, המת עלול להסריח ולהתבזות. סט) וכך הם לא ירגישו את חום הקרקע. ע) על מנת שתחזיק את המחצלת. עא) ומגינה על המת מפני החום. עב) היתר זה הוא דווקא באופן המבואר בהלכה אשר המחיצה מסייעת אף לאנשים הנמצאים בחיים. אך אם אין בכך צורך, אסור לעשות מחיצה לצורך המת מכיוון שמלכתחילה אסור לעשות אוהל עראי בשבת, כמבואר בפרק כב.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בַּבַּיִת, וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ - מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית[עג]; [כי] גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ[28עד]". וְאִם הָיָה לָהֶן מָקוֹם אַחֵר לָצֵאת לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ - אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְיוֹצְאִין הֵן.

עג) למרות שאסור להוציא מרשות היחיד לכרמלית מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. עד) מפסוק זה לומדים שחובה לקיים את המצוות מדרבנן, אך כבוד הבריות דוחה את קיומן. אולם כבוד הבריות לא דוחה איסורים מהתורה, ולכן אסור להוציא את המת לרשות הרבים.

~ יום שישי ב' ניסן ~

פֶּרֶק כז

איסור הליכה מחוץ לתחום בשבת.

א. הַיּוֹצֵא חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה [=העיר] בְּשַׁבָּת - לוֹקֶה[א], שֶׁנֶּאֱמַר[29]: "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם ש הַשְּׁבִיעִי"; מָקוֹם זֶה [=הנאמר בפסוק], הוּא תְּחוּם הָעִיר. וְלֹא נָתְנָה תּוֹרָה שִׁעוּר לִתְחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים הֶעֱתִיקוּ [=קיבלו במסורת], שֶׁתְּחוּם זֶה הוּא חוּץ לִשְׁנַיִם עָשָׂר מִיל כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל[ב], וְכֵן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: 'לֹא תֵצְאוּ חוּץ לַמַּחֲנֶה'. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר, אֶלָּא עַד אַלְפַּיִם אַמָּה; אֲבָל חוּץ לְאַלְפַּיִם - אָסוּר [לצאת]; שֶׁאַלְפַּיִם, הוּא מִגְרַשׁ [=מתחם] הָעִיר.

א) כי הדבר אסור מהתורה. ב) בזמן חניית בני ישראל במדבר בין מסע למסע, מחנה ישראל, בו היו כל השבטים מלבד שבט לוי, התפרש על שטח של 12 מיל (כ–11 וחצי ק"מ).

ב. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁמָּתָר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הָעִיר כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ הָיְתָה [גדולה] כִּנְינְוֵה[ג], בֵּין שֶׁהָיְתָה [העיר] מֻקֶּפֶת חוֹמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת

---

28. דברים-שופטים, יז, יא. **29.** שמות-בשלח, טז, כט.

ש הפניות לשיחות קודש

אל . . השביעי: הקשר עם ענין אחדות ישראל – יין מלכות סל"ז. **לא . . למחנה:** בכל זמן ומצב אסור ליהודי לצאת מ"מחנה" הקדושה – יין מלכות סל"ז. **ומדברי סופרים:** כאן חזר בו רבינו ממ"ש בסהמ"צ שכל איסור תחומין הוא מדרבנן; בנוגע לתחומין ביו"ט – יין מלכות סל"ז.

חוֹמָה. וְכֵן מֻתָּר לוֹ לְהַלֵּךְ חוּץ לָעִיר אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מְרֻבָּעוֹת [המקיפות את העיר] כְּטַבְלָה מְרֻבַּעַת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁקָף [=מרוויח] אֶת הַזָּוִיּוֹת[ד]. וְאִם יָצָא חוּץ לָאַלְפַּיִם - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מדרבנן], עַד שֶׁנַּיִם עָשָׂר מִיל; אֲבָל אִם יָצָא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה.

ג) שהייתה אחת הערים הגדולות בזמן הנביאים. ד) חישוב השיעור של אלפיים אמה נעשית באמצעות שרטוט ריבוע בגודל אלפיים אמה על אלפיים אמה המקיף את העיר מכל צדדיה. אחד ההבדלים בין ריבוע לעיגול הוא בנוגע למרחק ממרכז הצורה למקום הרחוק ביותר ממנה. בעיגול, המרחק מהמרכז שלו לכל מקום בעיגול הוא אותו מרחק, אך בריבוע, המרחק בין המרכז לזווית האלכסונית שלו גדול יותר מהמרחק של קו ישר הנמתח מהמרכז לאחת מצלעות הריבוע, כמבואר בפרק יב הלכה יח. כאמור, מדידת אלפיים אמה נעשית באמצעות ריבוע, ולכן, כאשר אדם יוצא מהעיר באלכסון מותר לו ללכת שיעור גדול יותר מאלפיים אמה, אך כאשר אדם יוצא מהעיר בצורה ישרה מותר לו ללכת אלפיים אמה בלבד. פרטי החישוב והמדידה של תחום שבת מבוארים בפרק הבא.

ג. הַמְהַלֵּךְ חוּץ לַתְּחוּם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ עַל גַּבֵּי עַמּוּדִים שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם יֵשׁ [איסור] תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה; אֲבָל אִם הָלַךְ עַל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה כְּמְהַלֵּךְ עַל הָאָרֶץ, וְיֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין שָׁם.

ד. מִי שֶׁשָּׁבַת בְּדִיר שֶׁבַּמִּדְבָּר, אוֹ בְּסַהַר [=מכלאה], אוֹ בְּמְעָרָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ[ה]. וְכֵן הַשּׁוֹבֶת בְּבִקְעָה, אֲפִלּוּ הָיָה יָשֵׁן בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא קָנָה שְׁבִיתָתוֹ[ו] - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ. הָיָה מְהַלֵּךְ בְּבִקְעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ [היכן] תְּחוּם שַׁבָּת - מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת, וְזֶה הוּא [–עבורו] תְּחוּם שַׁבָּת.

ה) כמו אדם הנמצא בעיר, כמבואר בהלכה ב. ו) לא התכוון לשבות בבקעה.

ה. הַמְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ, וְשָׁלְמָה [–הסתיימה] מְדָתוֹ בְּתוֹךְ דִּיר אוֹ סַהַר אוֹ מְעָרָה אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה [–העיר] - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מְדָתוֹ; וְאֵין אוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְכָלְתָה מְדָתוֹ בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ'. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁשָּׁכְלְתָה מְדָתוֹ בְּמִקְצָת [=בקצה] הָעִיר, אוֹ בְּמִקְצָת הַמְּעָרָה; אֲבָל אִם הָיְתָה אוֹתָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד מֻבְלַעַת בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ - תֶּחְשֹׁב לוֹ כָּל אוֹתָהּ הָרְשׁוּת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַשְׁלִימִין לוֹ אֶת הַשְּׁאָר[ז].

ז) מותר לו ללכת את כל העיר, ואף מחוץ לעיר מותר לו ללכת כפי השיעור שנותר לו מהאלפיים אמה, אך מורידים לו משיעור זה ארבע אמות.

ו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה אֶלֶף אַמָּה מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, אוֹ מִחוּץ לָעִיר, עַד מְדִינָה אוֹ מְעָרָה שֶׁיֵּשׁ בְּאָרְכָּהּ אֶלֶף אַמָּה, אוֹ פָּחוֹת מֵאֶלֶף[ח] - מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּדִינָה אוֹ הַמְּעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ [–שנכנס אליה], וּמְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ אֶלֶף אַמָּה פָּחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת[ט].

ח) וממילא, העיר או המערה כולה נמצאת בתוך התחום שמותר לו ללכת. ט) כי העיר או המערה כולה נחשבת כארבע אמות.

ז. אֲבָל אִם הָיָה בַּמְּדִינָה אוֹ בַּמְּעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ בְּתוֹךְ מְדָתוֹ, אֶלֶף אַמָּה וַאֲמָה[י] - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא תַּשְׁלוּם אַלְפַּיִם שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

י) וממילא, התחום שמותר לו ללכת מסתיים בתוך העיר או המערה.

ח. מִי שֶׁכָּלְתָה מְדָתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מְדָתוֹ[יא], מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה[יב]. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁבַת בִּבְקָעָה, וְהִקִּיפוּהוּ גּוֹיִם מְחִיצָה בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ [–בבקעה] אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה[יג]; וּמֻתָּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקִּיפוּהוּ לְשֵׁם דִּירָה[יד].

יא) כמבואר בהלכה הקודמת. יב) ולא חוששים שמא הוא ילך בעקבות החפץ ויעבור את התחום. יג) כי בכניסת השבת לא הייתה מחיצה בבקעה, ובאיסור תחומין, התחום נקבע בהתאם למקום האדם בכניסת השבת. יד) כי מחיצה שנעשתה בשבת נחשבת מחיצה, כמבואר בפרק טז הלכה כב. אך אם המחיצה נעשתה שלא לשם דירה, אסור לטלטל בבקעה יותר מארבע אמות.

ט. מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ לִכָּנֵס לִמְדִינָה, בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בַּיָּם, בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בֶּחָרָבָה [=ביבשה] - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה קָרוֹב לָעִיר, קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת

- אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַמְּדִינָה אֶלָּא בְּשַׁבָּת, חֲרֵי זֶה יְכָנֵס [לעיר] **וְיִהַלֵּךְ אֶת כָּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.**

י. הָיָה • בָּא לְמְדִינָה וְיָשַׁן בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא נֵעוֹר [–התעורר] **אֶלָּא בְּשַׁבָּת, וּכְשֶׁנֵּעוֹר, מָצָא עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - חֲרֵי זֶה יְכָנֵס לָהּ** [–לעיר]**, וְיִהַלֵּךְ אֶת כָּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הָיְתָה לְהִלֵּךְ לְמְדִינָה זוֹ, וּלְפִיכָךְ קָנָה שְׁבִיתָה** [–מקום שביתתו הוא] **עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה כְּמוֹתָן - שֶׁהֲרֵי • נִכְנַס עִמָּהֶן בַּתְּחוּם.**

יא. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לֹא יִכָּנֵס; שֶׁהָאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם [–שמותר לו ללכת מחוץ לתחום]**, תְּחִלָּתָן מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ** [–הן כלפי חוץ בלבד]**; לְפִיכָךְ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אַמָּה אוֹ יָתֵר, יֵשֵׁב בְּמְקוֹמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהַלֵּךְ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעַמִּידַת רַגְלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי • שֶׁהֶחְשִׁיךְ** [–היה בכניסת השבת] **חוּץ לְתְחוּם הַמְּדִינָה, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - חֲרֵי זֶה לֹא יִכָּנֵס לָהּ, אֶלָּא יְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם שֶׁנִּכְנַס עָלָיו הַשַּׁבָּת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ, אַלְפַּיִם אַמָּה בִּלְבַד. וְאִם כָּלְתָה מִדָּתוֹ בְּמִקְצָת הָעִיר, מְהַלֵּךְ עַד סוֹף מִדָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ**[טו] **הָיְתָה • רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם - חֲרֵי זֶה יְכָנֵס**[טז].

טו) בהלכה ז. טז) לתחום, ונחשב כאחד שלא יצא מהתחום.

השגת הראב"ד
היה **בא** למדינה א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר.

השגת הראב"ד
שהרי . . בתחום א"א חסר מכאן מי שישב לו בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח וכן חפצי הפקר קונין כר' יוחנן בן נורי (עירובין מה) ויש להם אלפים אמה לכל רוח.

השגת הראב"ד
מי . . אחת א"א זה המחבר בכל מה שכתב לא הועיל כלום מכדי קיימא לן הבלעת תחומין מילתא היא (שם מה) בין שיצא לדבר מצוה בין שיצא מאונס כדאמרי נהרדעי (שם מא) אי פקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל על, מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ארבע אמות לאיזה צד שירצה ונאמר כיון דעל על הילכך לא משכחת לה למתניתין אלא אליבא דר' יהודה וכשבירר לו לצד החיצון.

היתה . . **יכנס** א"א איכא מאן דאמ' כיון דקם כיחידאה לא יכנס.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת – לֹא יִכָּנֵס . . ".

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א אומר שתים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין . . עושין סימן לתוך התחום) ממצין את המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היוצא פחות מאמה לא חשיב יציאה, הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום – פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל דא אפקוה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדוהו על ליצנות כו') – כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גוזל הוא פחות מטפח, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גוזל, ומדוע אין נחשב זה ליציאה.

ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יד
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

יב. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ [–לא בכוונה] **- כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ גּוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא - אֵין לוֹ אֶלָּא** [–מותר לו ללכת רק] **אַרְבַּע אַמּוֹת. חָזַר לְדַעַת** [=בכוונה]**, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת; הֶחְזִירוּהוּ** [לתחום]**, כְּאִלּוּ לֹא יָצָא. וְאִם נְתָנוּהוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד -**

הפניות לשיחות קודש

הרי זה יכנס: והרי שיעור תחומין הלכה למשה מסיני, שיעורים מדוקדקים ביותר, ומדוע שיציאה "קטנה" לא תקרא יציאה מהתחום?! – יין מלכות סל"ח.

כְּגוֹן שֶׁנִּתְנוּהוּ גּוֹיִם בְּדִיר וְסַהַר וּמְעָרָה, אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ [–מותר] **לוֹ לְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ; וְכֵן אִם יָצָא לְאֶחָד מֵאֵלּוּ בִּשְׁגָגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא** [–כאשר הוא] **בְּתוֹכָן - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ.**

יז) שיגעון בלתי נשלט.

יג. יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר שֶׁלֹּא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהֶחְזִירוּהוּ גּוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת[יח]**; וְכֵן אִם יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסַהַר - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַמְפָרֵשׁ** [=המפליג בספינה] **בַּיָּם הַגָּדוֹל** [–הים התיכון] **- אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ**[יט]**, מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כֻּלָּהּ**[כ]**.**

יח) כי הוא יצא מהתחום בכוונה. יט) הספינה הפליגה במהלך השבת ויצאה מחוץ לתחום. כ) כי הוא היה בתוך הספינה לפני שבת, והספינה נחשבת רשות היחיד.

יד. מִי • שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת, וְהַקַּף בְּמְחִיצָה בְּשַׁבָּת - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחִיצָה; וְהוּא [–ובלבד], **שֶׁלֹּא תְּהֶיהָ** [=המחיצה] **יָתֵר עַל אַלְפַּיִם אַמָּה. וְאִם הָיָה תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ מֻבְלָע מִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה שֶׁנַּעֲשָׂת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּחִיצָה, הֲרֵי זֶה נִכְנָס לְתְחוּמוֹ; וְכֵיוָן שֶׁיִּכָּנֵס** [לתחום], **הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא** [ממנו].

השגת הראב"ד
מי . . אלפים א"א איך הוא מערבב הענינים ומבלבל אותם ואינן דומין זה לזה כי מי שיצא שלא לדעת ועשו לו מחיצה בשבת או של היתר בבני אדם שלא לדעתם או גוים עשו לו, הרי הוא חוזר לתחומו אפילו כמה מפני ששבת בה בין השמשות, אבל אם שבת בבקעה שהיא שלשת אלפים אמה והקיפוה גוים בכולה אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לפי שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום.

טו. כָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ [היתר] **לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נִצְרַךְ לְנַקְּבִיו** [=להתפנות], **הֲרֵי זֶה יוֹצֵא** [ממקומו] **וּמַרְחִיק** [יותר מארבע אמות] **וְנִפָּנֶה וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ**[כא]**. וְאִם נִכְנַס לִמְקָצַת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, בְּעֵת שֶׁיַּרְחִיק לְהִפָּנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנַס יִכָּנֵס, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא; וְהוּא** [–ובלבד], **שֶׁלֹּא יָצָא לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת**[כב]**.**

כא) כי כבוד הבריות דוחה את איסור תחומין שמדרבנן. כב) אלא אם כן הוא צריך להתפנות.

טז. כָּל מִי שֶׁיָּצָא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין - כְּגוֹן הָעֵדִים שֶׁבָּאוּ לְהָעִיד עַל רְאִיַּת הַלְּבָנָה[כג]**, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִמִּי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לָצֵאת לְדָבָר מִצְוָה - יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ**[כד]**; וְאִם הִגִּיעַ לְמִדִּינָה** [–לעיר] **- הֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לַמְּדִינָה**[כה]**.**

כג) עבור קידוש החודש, כמבואר בהלכות קידוש החודש. כד) אף אם הגיע למקום באמצע השבת. כה) מכיוון שיציאתו מחוץ לתחום הייתה ברשות, המקום הקובע את שביתתו הוא המקום אליו הוא הגיע ולא המקום בו שהה בכניסת השבת.

יז. הָיָה יוֹצֵא בִּרְשׁוּת, וְאָמְרוּ לוֹ וְהוּא [–כאשר הוא] **הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ: 'כְּבָר נַעֲשָׂת הַמִּצְוָה שֶׁיָּצָאתָ לַעֲשׂוֹתָהּ' - יֵשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ**[כו]**; וְאִם הָיָה מֻקָּצָת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ בְּרְשׁוּת, מֻבְלָע בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ - הֲרֵי • זֶה חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא. וְכָל הַיּוֹצְאִין לְהַצִּיל נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִיַּד גּוֹיִם, אוֹ מִן הַנָּהָר, אוֹ מִן הַמַּפֹּלֶת - יֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בּוֹ; וְאִם הָיְתָה יַד הַגּוֹיִם תַּקִּיפָה, וְהָיוּ מְפַחֲדִין לִשְׁבּוֹת בַּמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹזְרִין בְּשַׁבָּת לִמְקוֹמָן, וּבִכְלֵי זֵינָן** [=נשק].

השגת הראב"ד
חרי . . יצא א"א וכן כל מי שיצא באונס וארבע אמות שלו מובלעות יכנס כדאמרי נהרדעי (שם מא).

כו) מכיוון שיציאתו מהתחום הייתה מותרת, המקום הקובע את שביתתו הוא המקום בו נמצא בשעה ששמע שאין עוד צורך בהליכתו.

פֶּרֶק כח

פרטי חישוב התחומין.

א. כָּל בֵּית דִּירָה[א] **שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַמְּדִינָה** [–סמוך אליה] **- אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהוּא צֶלַע** [–צד אחד מהמרובע של] **בֵּית סָאתַיִם הַמְרֻבַּעַת**[ב]**, אוֹ פָּחוֹת מִזֶּה - הֲרֵי** [בית] **זֶה מִצְטָרֵף לַמְּדִינָה, וְנֶחְשָׁב** [חלק] **מִמֶּנָּה; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, מוֹדְדִין חוּץ מִבֵּית דִּירָה זֶה.**

א) בית המיועד למגורים, אף אם לא גרים בו בפועל. ב) כמבואר בפרק טז הלכה ג.

ב. הָיָה בַּיִת זֶה קָרוֹב לַמְּדִינָה בְּשִׁבְעִים אַמָּה,

וּבַיִת שֵׁנִי קָרוֹב לְבַיִת רִאשׁוֹן בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וּבַיִת שְׁלִישִׁי קָרוֹב לַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וְכֵן עַד מַהֲלַךְ כַּמָּה יָמִים[ג] - הֲרֵי הַכֹּל כְּמִדִינָה אַחַת; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין, מוֹדְדִין מִחוּץ לַבַּיִת הָאַחֲרוֹן; וְהוּא [=ובלבד] **שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּירָה זֶה, אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר.**

ג) ישנם בתים רבים הרחוקים זה מזה מרחק הפחות משבעים אמה ושני שליש.

ג. וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לַחַזָּנִין [=שמשים], **וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לִכְמָרִין, וְהָאוֹצָרוֹת** [=מחסני תבואה] **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה[ד], וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה[ה], וְשָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה וְיֵשׁ בָּהֶן אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת[ו], וְהַבֵּרָנִין •** [=ביתנים], **וְהַבַּיִת הַבָּנוּי בַּיָּם[ז], וּשְׁתֵּי מְחִיצוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה[ח], וְהַמְּעָרָה שֶׁיֵּשׁ בְּנָיָן עַל פִּיהָ** [=פתחה] **וְיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה - כָּל אֵלּוּ מִצְטָרְפִין עִמָּהּ, אִם הָיוּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים** [=שני שלישי אמה] **; וּמֵאוֹתוֹ הַבַּיִת הַיּוֹצֵא, רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל הַמְּדִינָה** [שבצד בית הדירה], **וּמוֹדְדִין חוּץ לְאוֹתוֹ הַחוּט אַלְפַּיִם אַמָּה.**

השגת הראב"ד
והבורגנין . . תקרה א"א בעיא ולא אפשיטא (שם נה) ולחומרא.

ד) עבור השומר שלהם. ה) בית הדירה בגשרים נבנה עבור אנשי המכס העומדים בפתח הגשר במסגרת עבודתם וגובים מכס עבור הסחורות הנכנסות למדינה, ובית הדירה בבתי הקברות נבנה עבור שומר בית הקברות. ו) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שלוש מחיצות ותקרה אחת. ז) באיים הנמצאים בים וסמוכים לעיר. ח) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שתי מחיצות ותקרה.

ד. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ: שְׁתֵּי מְחִיצוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, אַף עַל פִּי שֶׁדָּרִין בֵּינֵיהֶן; וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה וְהָאוֹצָרוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה; וְהַבּוֹר וְהַשִּׁיחַ [=שוחה] **וְהַמְּעָרָה וְהַשּׁוֹבָךְ, וּבַיִת שֶׁבַּסְּפִינָה[ט] - כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ[י].**

ט) שאינה קבועה במקום אחד, ולעיתים היא מתרחקת מהעיר למרחק רב יותר משבעים אמה ושני שליש. י) כי הם אינם נחשבים בית דירה.

ה. הָיוּ שְׁתֵּי עֲיָרוֹת זוֹ סְמוּכָה לָזוֹ - אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מֵאָה וַאֲרָבָּעִים וְאַחַת [אמה] **וּשְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה**

השגת הראב"ד
היו . . שליש א"א כמדומה אני שטעה טעות גדולה שהוא נותן ארבעה פעמים שבעים אמה ושירים ביניהם, בין שנים החיצונים מאה ארבעים ואחת ושליש ובין כל חיצון והאמצעי שבעים אמה ושיריים הרי מאתים ושמונים ושלש פחות שליש, וטעות הוא בידו שהרי אמרו בין חיצון לאמצעי אלפים אמה ובין חיצון לחיצון אפילו ארבעת אלפים אמה ולא נתנו שיעור מאה וארבעים ואחת ושליש אלא לאויר שיהיה בין שתי החיצונים לאמצעי חוץ מגוף האמצעי שאם יהיה שם יותר אין נחשבים שלשתם כאחת.

שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁלָרִים לָזוֹ וְשִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁלָרִים לָזוֹ[יא] - חוֹשְׁבִין שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אַחַת; וְנִמְצֵאת כָּל עִיר מֵהֶן, מְהַלֶּכֶת אֵת כָּל הָעִיר הַשְּׁנִיָּה וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ • שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁין[יב] - אִם יֵשׁ בֵּין [הכפר] **הָאֶמְצָעִי[יג] וּבֵין כָּל** [הכפרים] **אֶחָד מִן הַחִיצוֹנִים[יד] אַלְפַּיִם אַמָּה אוֹ פָּחוֹת מִכָּאן[טו], וּבֵין הַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים** [אמה] **מָאתַיִם שָׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים פָּחוֹת שְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֶמְצָעִי כְּשֶׁתִּרְאֶה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא בֵּינֵיהֶן[טז], מֵאָה וַאֲרָבָּעִים וְאַחַת אַמָּה וּשְׁלִישׁ - הֲרֵי שִׁלְשָׁתָן כְּמִדִינָה אַחַת, וּמוֹדְדִין לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לִשְׁלָשְׁתָן[יז]. עִיר שֶׁהַקֶּפָּה** [חומה] **וּלְבַסּוֹף יְשָׁבָה** [באוכלוסין], **מוֹדְדִין לָהּ** [אלפיים אמה] **מֵישִׁיבָתָהּ[יח]** [=מהבית האחרון] **; יְשָׁבָה וּלְבַסּוֹף הֶקֵּפָה, מוֹדְדִין לָהּ מֵחוֹמוֹתֶיהָ[יט].**

יא) במידה וכל עיר תתרחב בשבעים אמה ושני שליש לכיוון העיר השנייה, הערים תהיינה צמודות זו לזו. יב) רחוקים זה מזה בצורת משולש חד זווית. יג) הממוקם בזווית הנמצאת באוויר שבין שתי הזוויות הסמוכות זו לזו, והיא הזווית הרחוקה ביותר. יד) הממוקמים בשתי הזוויות הסמוכות זו לזו. טו) וניתן ללכת מהכפר האמצעי לאחד הכפרים החיצוניים ללא עירוב תחומין. טז) אם נעביר את מיקום הכפר האמצעי מהזווית הרחוקה בקו ישר אל הנקודה האמצעית בצלע שבין שתי הזוויות. יז) כמו שתי עיירות שיש ביניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש, כמבואר בתחילת ההלכה. יח) מהבית האחרון בעיר ולא מהחומה, כי החומה לא נבנתה לצורך מקום מגורים. יט) אף אם החומה רחוקה מרחק רב מהעיר, משום שהיא נבנתה לצורך מקום מגורים.

ו. עִיר שֶׁהָיְתָה אֲרֻכָּה [בצורת מלבן] **אוֹ מְרֻבַּעַת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע זְוִיּוֹת שָׁווֹת, מַנִּיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ[כ]; הָיְתָה עֲגֻלָּה, עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת** [=מחשיבים אותה כמרובעת], **וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּתוֹךְ מְרֻבָּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצַּלְעוֹת אוֹתוֹ מְרֻבָּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ - שֶׁנִּמְצָא מִשְׁתַּכֵּר** [=מרויח] **הַזְּוִיּוֹת[כא].**

כ) אף אם הזוויות של העיר לא תואמות בדיוק לארבע רוחות העולם. כא) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב.

ז. וְכֵן אִם הָיְתָה מְשֻׁלֶּשֶׁת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ צְלָעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ מוֹדְדִין חוּץ לַמְרֻבַּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; וּכְשֶׁהוּא מְרַבְּעָהּ, מְרַבְּעָהּ כְּרִבּוּעַ הָעוֹלָם [=צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומו וכו'], **כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוֹכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם, וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ.**

ח. הָיְתָה רְחָבָה מִצַּד אֶחָד וְקָצָרָה מִצַּד אֶחָד - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא כֻּלָּהּ רְחָבָהכב. **הָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּם** [=כעין כ"ף סופית], **אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת - אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה - מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר** [=הקצוות], **וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרֹחַב שֶׁבֵּין הַיֶּתֶר וְהַקֶּשֶׁת כְּאִלּוּ הוּא מָלֵא בָּתִּים**כג; **וְאִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ אַרְבַּעַת אֲלָפִים - אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִן הַקֶּשֶׁת** [=מהישוב עצמו].

כב) ולא מודדים אלפיים אמה מהצד הקצר אלא מהצד הרחב. כג) כי המרחק בין כל אחד מראשי הקשת למרכז הקשת הוא פחות מאלפיים אמה, וממילא, התחומים של שני ראשי הקשת מתחברים יחד ולכן השטח ביניהם נחשב מלא בתים.

ט. עִיר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂפַת הַנַּחַל - אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ רַקָּה [=מזח] **רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׂפַת הַנַּחַל, כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּנַּחַל - נִמְצָא הַנַּחַל בְּכָלַל הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה מִשְּׂפַת הַנַּחַל הַשְּׁנִיָּה, וְיֵעָשֶׂה הַנַּחַל כֻּלּוֹ בְּכָלַל הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי הָרַקָּה הַבְּנוּיָה מִצִּדּוֹ. וְאִם אֵין שָׁם רַקָּה, אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח פְּתִיחָתָן; וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאַלְפַּיִם שֶׁלָּהֶם.**

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִיןכד, **אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח פְּתִיחָתָן**כה; **וְאִם יֵשׁ שָׁם שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָּתִּים** [=בתי עץ או אבן], **הֲקִבְּעוּ כֻּלָּם** [=גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], **וּמְרַבְּעִין אוֹתָהּ**כו **וְנוֹתְנִין לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, כְּשְׁאָר הָעֲיָרוֹת.**

כד) שאינם נמצאים במקום אחד בקביעות אלא נודדים ממקום למקום. כה) מודדים לכל צריף בנפרד אלפיים אמה מפתח הצריף, אף אם צריפים רבים ממוקמים בסמיכות זה לזה. כו) כמבואר בהלכה ז.

יא. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵרכז; **וּבְחֶבֶל שֶׁל פִּשְׁתָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ יוֹתֵר**כח. **הִגִּיעַ לְגַיְא - אִם הָיָה רָחְבּוֹ** [של הגיא] **חֲמִשִּׁים אַמָּה, שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל הַמִּדָּה**כט **- מַבְלִיעוֹ; וְהוּא** [–ובלבד] **שֶׁיִּהְיֶה בְּעָמְקוֹ** [של הגיא] **פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים**ל.

כז) כדי לא להפחית או להוסיף על המידה האמיתית. כח) כי חבל מסוג אחר עלול להימתח יותר מידי. כט) יכול למדוד את הגיא מלמעלה, מבלי לרדת לתוך הגיא. ל) אמה, כמבואר בהלכה ח לגבי עיר העשויה כקשת.

יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חוּט הַמְּשֻׁקָּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ [–הגיא היה מדרון תלול], **שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ**לא; **אֲבָל אִם אֵין חוּט הַמְּשֻׁקָּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ** [–הגיא לא היה תלול מאוד], **אֵינוֹ מַבְלִיעוֹ**לב, **אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה עָמֹק אַלְפַּיִם** [אמה, כשיעור תחום שבת], **אוֹ פָּחוֹת מִכֵּן.**

לא) המדרון של הגיא היה תלול מאוד, ואם אדם ישליך חוט לעומק הגיא, החוט יפול במהירות ללא כל הפרעה כי עומק הגיא ישר. לב) כי ניתן לרדת לגיא בנוחות.

יג. הָיָה גַּיְא מְעֻקָּם [=משופע] **- מְקַדֵּד וְעוֹלֶה, מְקַדֵּד וְיוֹרֵד**לג; **הָיָה גַּיְא רָחָב מֵחֲמִשִּׁים** [אמה], **שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ** [בחבל] **- הוֹלֵךְ לְמָקוֹם** [בגיא] **שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, וּמַבְלִיעוֹ, וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מִדָּתוֹ** [=מעריך את התחום לפי עיונו], **וְחוֹזֵר** [–ממשיך במדידה].

לג) מודד את הגיא בשיטת הקידוד המבוארת בהלכה טז.

יד. הִגִּיעַ [באמצע המדידה] **לְכֹתֶל**לד, **אֵין אוֹמְרִין 'יִקַּב אֶת הַכֹּתֶל**לה'; **אֶלָּא אוֹמֵד** [=מעריך] **רָחְבּוֹ** [של הכותל], **וְהוֹלֵךְ לוֹ**לו. **וְאִם אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ**לז, **מוֹדְדוֹ מְדִידָה עֲבָה**לח; **וְאִם הָיָה חוּט הַמְּשֻׁקָּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ**לט, **מוֹדֵד רָחְבּוֹ מְדִידָה עֲבָה**מ.

השגת הראב"ד
ואם . . יפה א"א מסתברא אם אי אפשר לאמדו מבליעו (ואם חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו).

לד) במקרה זה מדובר שרוחב הכותל בראשו לא זהה לרוחב הכותל בתחתיתו, וממילא לא ניתן לדעת את רוחב הכותל מבלי למדוד גם את תחתיתו. לה) ימדוד את הכותל בשיטת הקידוד. לו) מוסיף את אומדן רוחב הכותל למדידה, וממשיך הלאה במדידתו. הסיבה לכך היא משום שלא ניתן להשתמש בכותל בנוחות, כמבואר בהלכה יב בנוגע לגיא. לז) אם הכותל משופע מעט, וניתן להשתמש בשיפועו. לח) מודד את כל שיפוע הכותל בדיוק, ולא מסתפק בהערכת רוחב הכותל. לט) אם הכותל אינו משופע, ורוחבו זהה הן בראשו והן בתחתיתו. מ) מודד בדיוק את רוחב הכותל בראשו ולא מסתפק בהערכת

הרוחב, משום שבמקרה זה רוחב הכותל זהה בכל חלקיו ואין צורך למדוד את רוחב הכותל בתחתיתו.

טו. הִגִּיעַ לְהַר - אִם הָיָה הַר מִתְלַקֵּט מִמֶּנּוּ [–מיתמר ל] גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּאֹרֶךְ [–בשטח של] חָמֵשׁ אַמּוֹת, מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִידָתוֹ[מא]; וְאִם הָיָה [ההר] גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה, עַד שֶׁיִּתְלַקֵּט מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ מֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת[מב], אוֹמְדוֹ, וְהוֹלֵךְ לוֹ[מג]. אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ[מד], כְּגוֹן שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ יָתֵר מֵחֲמִשִּׁים [אמה] - מְקַדְּדוֹ מְעַט מְעַט [–מודד בשיטת הקידוד]; וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ [חכמים]: 'מְקַדְּדִין בֶּהָרִים'.

מא) מודד את רוחב ההר בתחתיתו, וממשיך הלאה במדידתו. מב) ולכן לא ניתן להשתמש בו בנוחות. מג) מעריך את רוחב ההר מבלי למדוד אותו במדויק, מכיוון שלא ניתן להשתמש בו בנוחות, וממשיך הלאה במדידתו. מד) כאשר ההר אינו גבוה כל כך.

טז. כֵּיצַד מְקַדְּדִין בֶּהָרִים אוֹ בַּגְּיָאָיוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעָן? אוֹחֲזִין שְׁנַיִם [–שני אנשים] חֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת [ומותחים את החבל], הָעֶלְיוֹן אוֹחֵז קְצָתוֹ [של החבל] כְּנֶגֶד מְרַגְּלוֹתָיו [=רגליו], וְהַתַּחְתּוֹן אוֹחֵז בַּקָּצֶה הַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְחוֹזֵר הָעֶלְיוֹן לַעֲמֹד בְּמְקוֹם הַתַּחְתּוֹן, וְהַתַּחְתּוֹן יוֹרֵד וּמַרְחִיק מִמֶּנּוּ מִדַּת הַחֶבֶל; וְכֵן מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִין [–ממשיכים למדוד את ההר או הגיא], עַד שֶׁמּוֹדְדִין אֶת כֻּלּוֹ. וּכְשֶׁיֵּלֵךְ הַמּוֹדֵד לְהַבְלִיעַ אֶת הָהָר אוֹ הַגַּיְא, לֹא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם - [כדי] שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתוֹ [האנשים] הָעוֹבְרִים [ליד ההר או הגיא], וְיֹאמְרוּ: 'מִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן'[מה].

מה) יחשבו שתחום השבת מגיע עד המקום בו עומד המודד, ויעברו על איסור תחומין.

יז. אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל מִדִּידַת אָדָם מֻמְחֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקַּרְקַע. הָיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שַׁבָּת מֻחְזָקִין, וּבָא מֻמְחֶה וּמָדַד, רָבָה [–הגדיל] בַּתְּחוּם מֵהֵן, וּמֵעֵט בַּתְּחוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ [רק] בַּתְּחוּם שֶׁרָבָּה[מו]; וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם מֻמְחִין וּמָדְדוּ הַתְּחוּם, אֶחָד רָבָּה וְאֶחָד מֵעֵט - שׁוֹמְעִין לַמְרַבֶּה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְרַבֶּה יָתֵר מִמִּדַּת אַלְכְּסוֹנָהּ שֶׁל עִיר [כמבואר מיד].

מו) כי באיסור תחומין מקילים, כמבואר בהלכה יט.

יח. כֵּיצַד? בְּעֵת שֶׁיְּרַבֶּה זֶה - נֹאמַר: 'שֶׁמָּא הָרִאשׁוֹן [–הממעט] מְקֻרָּן אַלְכְּסוֹן שֶׁל עִיר מָדַד הָאַלְפַּיִם, וּלְפִיכָךְ מֵעֵט מִדָּתוֹ, וְנִמְצָא צֶלַע הַתְּחוּם בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה פָּחוֹת מֵאַלְפַּיִם[מז]; וְזֶה הָאַחֲרוֹן, מָדַד אַלְפַּיִם מִצֶּלַע הַמְּדִינָה' [=בקו ישר]; וְאֵין מַחֲזִיקִין עַל הָרִאשׁוֹן [–לא מסתבר לומר] שֶׁטָּעָה בְּיָתֵר עַל זֶה.

השגת הראב"ד
לפיכך . . בקרוב א"א אני מוצא או ארבע מאות או שש מאות.

לְפִיכָךְ, • אִם רִבָּה זֶה הָאַחֲרוֹן יָתֵר עַל הָרִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּקֵרוּב[מח] - שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיָתֵר עַל זֶה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ[מט].

מז) המודד מדד אלפיים אמה באלכסון ולכן הן הסתיימו במקום קרוב יותר לעיר, אך אם היה מודד בקו ישר הוא היה מגיע למקום רחוק יותר, משום שהאלכסון ארוך יותר מקו ישר בשתי חמישיות כמבואר בפרק יב הלכה יח. מח) בערך, והשיעור המדויק יותר הוא כחמש מאות שבעים ושתיים אמה כמבואר בהערה הבאה. מט) כי שיעור זה הוא שיעור ההפרש המירבי בין האלכסון שאורכו אלפיים אמה לקו ישר, ולכן אם המרחק בין שתי המדידות גדול יותר, מוכרחים לומר שהייתה טעות במדידה ולא ניתן לסמוך עליה. ההסבר לשיעור המדויק של ההפרש בין האלכסון לקו הישר בקצרה: כאמור בהערה מז, ההפרש בין אלכסון לקו ישר הוא שתי חמישיות. ולכן, כאשר האלכסון הנמדד מהעיר הוא אלפיים אמה, הקו הישר שמגיע מהעיר לאותה נקודה יהיה באורך כאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה, כי שתי חמישיות מאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה (שהן ההפרש בין האלכסון לקו הישר) הן כחמש מאות שבעים ושתיים אמה, ואם נוסיף אותן לאורך הקו הישר, התוצאה תהיה אלפיים אמה כאורך האלכסון. ונמצא, שההפרש בין האלכסון לקו הישר לא יכול להיות גדול יותר מחמש מאות שבעים ושתיים אמה אלא אם כן חלה טעות במדידה.

יט. אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה[נ] - נֶאֱמָנִין לוֹמַר: 'עַד כָּאן תְּחוּם הַשַּׁבָּת[נא]'; וְנֶאֱמָן הַגָּדוֹל לוֹמַר: 'זָכוּר אֲנִי שֶׁעַד כָּאן הָיִינוּ בָּאִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן', וְסוֹמְכִין עַל עֵדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה[נב]; שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר [–באיסור תחומין] לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהָקֵל, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁעְבּוּר אֲלָפַיִם מִדִּבְרֵיהֶם[נג].

נ) כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים. נא) והיינו רגילים ללכת עד למקום זה, וסומכים על דבריהם כי מן הסתם תחום זה נקבע על ידי מומחה. נב) למרות שקטן לא נאמן להעיד בשאר דברים. נג) כמבואר בתחילת הפרק הקודם.

פֶּרֶק כט

דיני קידוש והבדלה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדִבְרֵיםא - שֶׁנֶּאֱמַר[30]: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוֹמַר זָכְרֵהוּ זְכִירַת שֶׁבַח וְקִדּוּשׁ; וְצָרִיךְ לְזָכְרֵהוּ בְּכִנְיָסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - בְּכִנְיָסָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדָּלָה.

א) ולא רק במחשבה.

ב. וְזֶה הוּא נוּסַח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשַׁבַּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ - זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת'.

ב) כי כניסת השבת היא בלילה. ג) במוצאי שבת, שבו הוא עיקר ההבדלה.

ג. וְזֶה הוּא נוּסַח הַמַּבְדָּלָה: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לַגּוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל'.

ד. עִקַּר הַקִּדּוּשׁ, בַּלַּיְלָהב; אִם לֹא קִדֵּשׁ בַּלַּיְלָה, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ [–יכול לקדש] כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאִם לֹא הִבְדִּיל בַּלַּיְלָהג - מַבְדִּיל לְמָחָר [–כניסת שבת] - עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ. וְכֵן מִשֶּׁיָּצָא הַיּוֹם, אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לִטְעֹם כְּלוּם - עַד שֶׁיַּבְדִּיל; וְלִשְׁתּוֹת הַמַּיִם, מֻתָּר. שָׁכַח אוֹ עָבַר [בכוונה], וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ אוֹ קִדֵּם שֶׁיַּבְדִּיל - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמַבְדִּיל אַחַר שֶׁאָכַל.

ב) בניסוח על עצם האמירה של נוסח הקידוש וההבדלה שהיא מצווה מהתורה. ה) אומר את נוסח הקידוש, כי ללא יין – האדם לא היה עושה קידוש. בנוסף לכך, הברכה על היין היא ברכה תדירה יותר מהקידוש הנאמר רק בליל שבת, ולכן מברך על היין תחילה. ו) כדי לא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא.

ו. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וּלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן[ד]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס; וּמֵאַחַר שֶׁיַּבְדִּיל וְיֹאמַר 'בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל', מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁה; וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶת יָדָיו [לסעודה] עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁו.

ז) כי היא היד החשובה. ח) או מהשולחן. ט) כדי שהרמת הכוס לא תיראה כהחזקת משא כבד שמחזיקו בלית ברירה.

ז. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה [קידוש]? לוֹקֵחַ כּוֹס שֶׁהוּא מַחְזִיק רְבִיעִית [הלוג] אוֹ יָתֵר, וּמְדִיחוֹ מִבִּפְנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבַּחוּץ, וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹז, וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַעח טֶפַח אוֹ יָתֵר, וְלֹא יִסַּיֵּעַ בִּשְׂמֹאלט. וּמְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ; וּמִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, לִקְרוֹת בַּתְּחִלָּה פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ"[31], וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתֶה מִלֹּא לֻגְמָיו [=פיו], וּמַשְׁקֶה [מעט] לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה [–הסועדים]; וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְאוֹכֵל.

ח) אין הכוונה לקדוש [נחשב], אלא במקום סעודה. ט) כדי שתהיה הכנסת אורחים [פנים] בזוית [באותו בית]. י) והרי לא אוכלים בבית הכנסת, ואין קידוש אלא במקום סעודה. יא) בבית הסמוך לבית הכנסת.

ח. אֵין [נחשב] קִדּוּשׁ, אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. כֵּיצַד? לֹא יְקַדֵּשׁ בְּבַיִת זֶה וְיֹאכַל בְּבַיִת אַחֵר; אֲבָל אִם קִדֵּשׁ בְּזָוִית [פינה] זוֹ, אוֹכֵל בְּזָוִית שְׁנִיָּה [באותו בית]. וְלָמָּה מְקַדְּשִׁין בִּבְבֵית הַכְּנֶסֶתי? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם יא.

30. שמות-יתרו, כ, ז. **31.** בראשית, ב, א-ג.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: ביאור ההלכה ודיוקי לשונות בהקדם הסברת ג' פרטים במצות "זכור את יום השבת" – לקו"ש חל"א ע' 99, יין מלכות סל"ט. **זכרהו . וקידוש:** דיוק הלשון – לקו"ש חכ"א ע' 72. **וביציאתו בהבדלה:** מה שייכות הבדלה לזכירת השבת? – לקו"ש חל"א ע' 198, יין מלכות סל"ט. **אבל . . בלבד:** לא הזכיר כאן בשמים. ענינה של ברכת הבשמים – לקו"ש חל"א ע' 198 והע' 64 ושוה"ג.

ט. הָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא', וּמְקַדֵּשׁ [–אומר את ברכת הקידוש], וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל [את הפת]. וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת, אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

י. מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְנָטַל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו לִסְעוּדָה[יב]. וּמִצְוָה [מדרבנן] לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, קֹדֶם שֶׁיִּסְעֹד סְעוּדָה שְׁנִיָּה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשָׁא רַבָּא'[יג]. מְבָרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' בְּלַבַד, וְשׁוֹתֶה [יין], וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל יָדָיו, וְיִסְעֹד[יד]; וְאָסוּר • לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּטְעַם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ[טו]. וְגַם קִדּוּשׁ זֶה, לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה[טז].

השגת הראב"ד
ואסור לו לאדם א"א בחיי ראשי אם מסברא אמרה לא סבר מימיו סברא פחותה מזו ולפי שקראוהו קדושא רבא יצא לו, ואינה כלום, שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין קודם שיטעום ואילו בא לקדש ביום על הפת מי לא מקדש ותחשב המוציא במקום ברכת היין ויאכל, וכשדרשו (פסחים קו) אין לי אלא בלילה ביום מנין אסמכתא היא דעיקר קידושא בלילה כתיב מדכתיב את יום ולא כתיב ביום א"נ דאי לא קדיש בלילה קאמר.

יא. יֵשׁ [–מותר] לוֹ לָאָדָם לְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס עֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסָה הַשַּׁבָּת; וְכֵן מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא שַׁבָּת; שְׁמִצְוַת זְכִירָה [–אמירת הקידוש] לְאָמְרָהּ בֵּין בִּשְׁעַת כְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ [של השבת], בֵּין קֹדֶם לְשָׁעָה זוֹ בְּמִעַט.

יב. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל [פת] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם [–נכנסה שבת] וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה - פּוֹרֵס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן [–מכסה הפת], וּמְקַדֵּשׁ[יז]; וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן[יח]. הָיָה • אוֹכֵל בְּשַׁבָּת, וְיָצָא הַשַּׁבָּת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ - גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ[יט], וְנוֹטֵל יָדָיו [–מים אחרונים], וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל עָלָיו[כ]; וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת [יין] - פּוֹסֵק[כא] וּמַבְדִּיל, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר לִשְׁתִיָּתוֹ.

השגת הראב"ד
היה אוכל בשבת א"א בשאין לו אלא אותו כוס.

יב) כי הקידוש יהיה הפסק בין נטילת ידיים לסעודה, כמבואר בהלכה ו. יג) קידוש גדול. נוסח הקידוש ביום השבת קצר מאוד וכולל רק את ברכת בורא פרי הגפן, ולכן הוא נקרא קידוש גדול בלשון סגי נהור. יד) מצוות הקידוש מהתורה היא לומר את נוסח ברכת הקידוש בכניסת השבת, כמבואר בהלכה ד. חכמים הוסיפו על כך וציוו שהקידוש יהיה על היין כמבואר בהלכה ו, וכן ציוו לעשות קידוש אף ביום השבת כמבואר בהלכה זו. טו) אף בקידוש של יום השבת, כשם שאסור לטעום לפני הקידוש בליל השבת כמבואר בהלכה ה. טז) כמבואר בהלכה ח.

יז) מכיוון שאסור לאכול לפני קידוש, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכיסוי הפת היא על מנת שיהיה ניכר שההפסקה בסעודה היא לכבוד השבת. יח) ואין צורך לברך ברכת המזון לפני הקידוש. יט) ואין צורך להפסיק את הסעודה, משום שניתן להאריך את השבת לתוך הלילה. כ) על היין שעליו בירך ברכת המזון. בהלכה הבאה מבואר שאין לעשות שתי מצוות בכוס אחת, על מנת לא להראות שהמצוות הן כמשא על האדם המקיים אותן וברצונו להיפטר מהן במהירות. אמנם, במקרה זה אשר ברכת המזון וההבדלה נאמרות על אותו כוס, אין הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות בבת אחת, כי ברכת המזון והבדלה דומות זו לזו בכך ששתיהן מתייחסות לדבר שנעשה כבר: ברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה, והבדלה היא על השבת שהסתיימה. כא) שתיית יין אינה חשובה כל כך, ולכן חייב להפסיק לשתות ולעשות הבדלה.

יג. הָיָה אוֹכֵל וְגָמַר אֲכִילָתוֹ עִם [–בזמן] הַכְנָסַת שַׁבָּת, מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שֵׁנִי [–אחרת], וְלֹא יְבָרֵךְ וִיקַדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד - שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹות בְּכוֹס אֶחָדכב; [משום] שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּמִצְוַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שְׁתֵּי מִצְוֹות שֶׁל תּוֹרָה הֵן[כג].

כב) במקרה זה, הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות, בשונה מההלכה הקודמת. הסיבה לכך היא משום שברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה וקידוש הוא על הסעודה העתידה, ולכן ברכת המזון והקידוש הן שתי מצוות שונות ואסור לאומרן על אותה כוס. כג) אך מצוות שהן מדרבנן ניתן לעשותן בבת אחת, ולכן את ברכות הנישואין בחופה, שהן מצווה מדרבנן, אומרים על אותה כוס.

יד. אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרֵב בּוֹ [–ביין] דְּבַשׁ אוֹ שְׁאוֹר [–שמרים להתפחת בצק], אֲפִלּוּ כְּטִפַּת חַרְדָּל [–שיעור מזערי] בְּחָבִית גְּדוֹלָה - אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיוכד; כָּךְ אָנוּ

ואחר כך מבדיל: מדוע אין מברכים על הבשמים בליל יו"ט שחל במוצ"ש? – לקו"ש חל"א ע' 199.

מוֹרִים בְּכָל הַמַּעֲרָב[כה]. **וְיֵשׁ • מִי שֶׁמַּתִּיר לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְאוֹמֵר: לֹא נֶאֱמַר** [שצריך לקדש על] **הַיַּיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא לְהוֹצִיא** [–לפסול] **יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רַע, אוֹ מְגֻלֶּה, אוֹ מְבֻשָּׁל - שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל אֶחָד מֵהֶן**[כו].

השגת הראב"ד
ויש . . מהן ואמת הוא זה וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) שמקדשין ביין קונדיטון.

כד) כי אסור להקריב דבש ושאור על גבי המזבח, כמבואר בהלכות איסורי מזבח. כה) ארצות צפון אפריקה, הנמצאות ממערב לארץ ישראל. כו) משום שיינות אלו פסולים להקרבה על גבי המזבח מחמת עצמם ולא מפני דבר שהתערב בהם כמבואר בהלכות איסורי מזבח, אך יין שהתערב בו דבר הפסול להקרבה, מותר לקדש עליו.

טו. יַיִן שֶׁטַּעֲמוֹ טַעַם חֹמֶץ - אַף עַל פִּי שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ יַיִן, אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו[כז]. **וְכֵן שְׁמָרִים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם יַיִן, אֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶן**[כח]. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּתַן עַל הַשְּׁמָרִים שְׁלשָׁה** [מידות מסויימות] **מַיִם, וְהוֹצִיא** [מהשמרים] **פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה**[כט]; **אֲבָל אִם הוֹצִיא אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה יַיִן מָזוּג** [=מעורב במים], **וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו**[ל].

כז) כי הולכים אחר טעם היין ולא אחר ריחו.
כח) כי הברכה על שמרים אלו היא ברכת שהכל ולא ברכת בורא פרי הגפן כמבואר בהלכות ברכות. כט) כמות המשקה שהתווספה כתוצאה מנתינת המים על השמרים, היא פחות מרבע מכמות המים. ל) כי במקרה כזה מברכים על המשקה שיצא מהשמרים בורא פרי הגפן כיין רגיל, כמבואר בהלכות ברכות.

טז. כְּלִי • שֶׁהָיָה מָלֵא יַיִן, אֲפִלּוּ מַחְזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת - אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ מְעַט, הֲרֵי זֶה פְּגָמוֹ, וְנִפְסָל, וְאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשְּׁאָר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּשְׁיָרֵי כּוֹסוֹת[לא].

השגת הראב"ד
כלי . . יין א"א דוקא מן הכוס עצמו.

לא) אך ניתן לשפוך עליו יין אחר שאינו פגום וכך להכשיר את כל היין הנמצא בכלי.

יז. יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ חֹמֶץ וְטַעֲמוֹ טַעַם יַיִן - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְכֵן [מקדשים על] **יַיִן מָזוּג. וְיֵין צְמוּקִים - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְהוּא** [–ובלבד] **שֶׁיִּהְיוּ צְמוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לַחְלוּחִית, שֶׁאִם יִדְרֹךְ אוֹתָן יֵצֵא מֵהֶן דִּבַּשׁ** [=מיץ]. **וְכֵן יַיִן חָדָשׁ מִגִּתּוֹ**[לב], **מְקַדְּשִׁין עָלָיו**[לג]; **וְסוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים, וּמְקַדֵּשׁ עָלָיו בְּשָׁעָתוֹ** [–באותו יום]. **מְדִינָה שֶׁרֹב יֵינָהּ שֵׁכָר - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּסוּל לְקִדּוּשׁ**[לד] **- מֻתָּר לְהַבְדִּיל עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא חֲמַר הַמְּדִינָה**[לה].

לב) שלא עברו ארבעים יום מסחיטתו. לג) למרות שהוא פחות משובח מיין ישן. לד) כי ניתן לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט. לה) עיקר השתייה במדינה ומהווה תחליף ליין, ומכיוון שאסור להבדיל על הפת, כמבואר בהלכה ט, מותר להבדיל על השכר.

יח. כֵּיצַד שְׁמְקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - כָּךְ מְקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים - [משום] **שֶׁכֻּלָּם שַׁבָּתוֹת ה' הֵן**[לו]. **וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים לְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב; אֲבָל אֵין מַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת**[לז].

לו) אך, מצוות הקידוש ביום טוב אינה מן התורה אלא מדרבנן. לז) כי קדושת השבת גדולה מקדושת יום טוב, כמבואר בפרק ה הלכה כא.

יט. נוֹסָח קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ מִכָּל עָם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן, בָּחַר בָּנוּ וַיְגַדְּלֵנוּ, רָצָה בָּנוּ וַיְפָאֲרֵנוּ; וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה, מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה - אוֹ חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה, אוֹ חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה - זְמַן חֵרוּתֵנוּ - אוֹ זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ, אוֹ זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ - בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים'. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מַזְכִּיר הַשַּׁבָּת וְחוֹתֵם [=מסיים] **כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה, 'מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים'.**

כ. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: 'וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה[לח], **זִכְרוֹן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן'. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - חוֹתֵם 'מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן', כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה.**

לח) ואין צריך לומר 'ביום ראש החודש הזה' למרות שראש השנה הוא גם היום הראשון בחודש תשרי, כי ראש חודש נכלל במילים יום הזיכרון כלשון הפסוק "וביום שמחתכם

ובמועדיכם ובראשי חדשיכם . . והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם".

כא. בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב, מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן[לט] כִּבְשַׁבָּת; וְאִם אֵין לוֹ יַיִן, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת - מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מְקַדֵּשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא [לפני הסעודה ביום], כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּשַׁבָּת.

לט) בנוסף למצוות אמירת נוסח הקידוש, יש מצווה לומר את הקידוש על היין.

כב. כֵּיצַד מְבָרְכִין בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת[מ]? בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ [–אומר את נוסח] קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב[מא], וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל[מב] - וְחוֹתֵם בַּהַבְדָּלָה 'הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ'[מג], וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ 'שֶׁהֶחֱיָנוּ'.

מ) היום טוב חל ביום ראשון בשבוע, ובמוצאי שבת שהוא ליל היום טוב, האדם צריך לעשות הן הבדלה בגלל השבת והן קידוש בגלל היום טוב. מא) כי ראוי להקדים את כניסת היום טוב ככל הניתן. מב) אומר את נוסח ברכת ההבדלה. ההבדלה נאמרת בסוף משום שראוי לאחר את צאת השבת ככל הניתן. מג) בין קדושת השבת הגדולה יותר לקדושת יום טוב הפחותה יותר.

כג. כָּל לֵילֵי יוֹם טוֹב [–בקידוש] וּבְלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים [–בתפילה] - אוֹמְרִים 'שֶׁהֶחֱיָנוּ'; וּבִשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין 'שֶׁהֶחֱיָנוּ', מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּכְבָר בֵּרַךְ עַל הַזְּמַן [–שהחיינו] בְּתְחִלַּת הַפֶּסַח[מד].

מד) אך אם לא בירך שהחיינו בתחילת הפסח, יכול להשלים את ברכת שהחיינו ולאומרה במשך כל הפסח.

כד. סֵדֶר הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ עַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ עַל הַנֵּר. וְכֵיצַד מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר? 'בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ'[מה]. וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל[מו].

מה) בלשון רבים, כי האש כלולה מגוונים רבים. מו) אומר את נוסח ברכת ההבדלה.

כה. אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר, עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ [=יהנו] לְאוֹרוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר [–שיוכל להבדיל] בֵּין מַטְבֵּעַ מְדִינָה זוֹ לְמַטְבֵּעַ מְדִינָה אַחֶרֶת; וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר שֶׁל גּוֹיִם, [משום] שֶׁשִּׁתָּם מְסִבָּתָם לַעֲבוֹדָה זָרָה[מז]; וְאֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים[מח].

מז) ואסור ליהנות מעבודה זרה, כמבואר בהלכות עבודה זרה וחוקות הגויים. מח) כי הנר לא הודלק על מנת שייהנו מאורו אלא לכבוד המת.

כו. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק [נר] מִגּוֹי, אוֹ גּוֹי מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרְכִין עָלָיו[מט]; [אך אם הדליק] גּוֹי מִגּוֹי, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו[נ]. הָיָה מְהַלֵּךְ [במוצאי שבת] חוּץ לַכְּרַךְ [–עיר], וְרָאָה אוֹר [–אש] - אִם רֹב אַנְשֵׁי הַכְּרַךְ גּוֹיִם[נא], אֵינוֹ מְבָרֵךְ[נב]; וְאִם רֹב [אנשי הכרך] יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ[נג]. אוֹר שֶׁל כִּבְשָׁן [–מקום לשריפת לבנים], שֶׁל תַּנּוּר, וְשֶׁל כִּירַיִם - לַכַּתְּחִלָּה[נד] לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו[נה]; הַגַּחָלִים [המיועדים ליהנות מאורם] - אִם כְּשֶׁיִּכְנִיס קִיסָם בֵּינֵיהֶן דּוֹלֵק [–הקיסם יידלק] מֵאֲלֵיהֶן, מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן[נו]. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ - אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם חָשׁוּב שֶׁמַּדְלִיקִים בִּשְׁבִילוֹ, מְבָרְכִין עָלָיו; שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת - אִם יֵשׁ שָׁם חַזָּן שֶׁהוּא דָּר שָׁם, מְבָרְכִין עָלָיו[נז]. וַאֲבוּקָה לְהַבְדָּלָה[נח], מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וְאֵין מְחַזְּרִין עַל [–מתאמצים להשיג] הָאוֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִין עַל כָּל הַמִּצְוֹות; אֶלָּא אִם בָּא [–יש ברשותו אש], מְבָרְכִין עָלָיו.

מט) אם הוא נר פרטי של הגוי. אך אם הנר של הגוי הוא ממסיבה שלהם, אסור לברך עליו כמבואר בהלכה הקודמת. נ) כי גוי יכול להדליק נר בשבת, ואסור לברך על נר שהודלק בשבת. ואף אם ידוע שהגוי הדליק הנר לאחר השבת אסור לברך על הנר, שמא בפעם אחרת היהודי יברך על נר שגוי הדליק אותו בשבת. נא) ואף אם מחצית מאשי הכרך הם גויים. נב) כי מסתבר שהנר הוא של גויים שאסור לברך עליו, כמבואר בהלכה הקודמת. נג) כי מסתבר שהנר הוא של יהודים. נד) בתחילת הבעירה של האש. נה) כי האש מיועדת לחימום או בישול ולא הודלקה על מנת שייהנו מאורה, אך בסיום השימוש באש עבור החימום או הבישול ניתן לברך עליה משום שלאחר סיום השימוש בה היא מיועדת לתאורה. נו) למרות שהאש לא ניכרת בגחלים. נז) אך אם לא הדליקו את הנר לצורך אדם מסוים, לא מברכים על נר של בית המדרש או בית הכנסת כי הדלקת הנר היא על מנת לכבד את בית המדרש או בית הכנסת ולא על מנת שייהנו מאור הנר. נח) נרות רבים הדולקים ביחד.

כז. אוֹר שֶׁהִדְלִיק בְּשַׁבָּת לְחוֹלֶה [שיש בו סכנה] וּלְחַיָּה

♕ הפניות לשיחות קודש ♕

הלכה כג: שקו"ט בגדר ברכת הזמן על המועדים – לקו"ש חל"ז ע' 14.

[=יולדת], מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתנט. אוֹר שֶׁהִקְדִּיחַ [=שהוצא] מִן הָעֲצִים וּמִן הָאֲבָנִים, מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שֶׁהִיא [–מכיוון שכך] הָיְתָה תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ בִּידֵי אָדָם[ס]. אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, [משום] שֶׁאֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא עַל אוֹר שֶׁשַּׁבָּת [=שדלק מבעוד יום]; אַף עַל פִּי שֶׁהֶדְלֵק לְחוֹלָה אוֹ לְחַיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מְבָרְכִין עָלָיו [אף במוצאי יום הכיפורים] - שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת מֵעֶבֶרָה[סא].

נט) כי מותר להדליק עבורם נר בשבת, כמבואר בפרק ב. **ס)** האש נוצרה בפעם הראשונה על ידי אדם הראשון כאשר הוא היכה בשתי אבנים זו על זו במוצאי השבת הראשונה לבריאה ובירך עליה בורא מאורי האש. **סא)** הנר הודלק בהיתר, כמבואר בהערה נט.

כח. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת [=שבוע], אוֹמֵר בַּהַבְדָּלָה [במוצאי יום טוב]: 'הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לַגּוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה', כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתסב - שֶׁסֵּדֶר הַהַבְדָּלוֹת הוּא מוֹנֶהסג. וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֹא עַל הַבְּשָׂמִיםסד, וְלֹא עַל הַנֵּר [במוצאי יום טוב]; וְכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִיסה.

סב) למרות שההבדלה נאמרת באמצע השבוע ולא בין יום השביעי לששת ימי המעשה. **סג)** מונה את כל סוגי ההבדלות הקיימים בעולם, ולא מתכוון להבדלה מסוימת. **סד)** אך אין בכך איסור, ואם רוצה לברך על הבשמים וליהנות מהם יכול לברך עליהם. **סה)** אך על הנר מברכים במוצאי יום הכיפורים, כמבואר בהלכה הקודמת.

כט. וְלָמָּה מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? שׁע מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת [=עצובה] לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת, מְשַׁמְּחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְּׁבִין אוֹתָהּ בְּרֵיחַ טוֹב.

~ שבת קודש ג' ניסן ~

פֶּרֶק ל

דיני כבוד השבת ועונג השבת.

א. אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּשַׁבָּת - שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה, וּשְׁנַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן מְפֹרָשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. [שני הדברים] שֶׁבַּתּוֹרָה - "זָכוֹר"[א32], וְ"שָׁמוֹר"[ב33]; וְשֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים - כָּבוֹד[ג] וְעֹנֶג[ד], שֶׁנֶּאֱמַר[34]: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד".

א) מצוות קידוש, כמבואר בתחילת הפרק הקודם. **ב)** איסור עשיית מלאכה בשבת. **ג)** דברים הנעשים לפני שבת לצורך השבת, כמבואר בהלכות הבאות. **ד)** דברים הנעשים בשבת עצמה לצורך השבת, כמבואר בהלכה ז. **ה)** השבת, שהתקדשה על ידי ה'.

ב. אֵיזֶה הוּא כָּבוֹד? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּצְוָה עַל אָדָם לִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין [–מים חמים] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית [–בטלית], וְיוֹשֵׁב בְּכֹבֶד רֹאשׁ, מְיַחֵל לְהַקְבָּלַת פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקַרַאת הַמֶּלֶךְ. וַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מְקַבְּצִין תַּלְמִידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִתְעַטְּפִין [בטלית] וְאוֹמְרִין [לתלמידיהם]: 'בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ'.

ג. וּמִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּלְבַּשׁ כְּסוּת נְקִיָּה. וְלֹא יִהְיֶה מַלְבּוּשׁ הַשַּׁבָּת כְּמַלְבּוּשׁ הַחֹל; וְאִם אֵין לוֹ [בגד אחר] לְהַחֲלִיף [לשבת], מְשַׁלְשֵׁל [=מפשיל קפלי] טַלִּיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מַלְבּוּשׁוֹ כְּמַלְבּוּשׁ הַחֹל. וְעִזְרָא תִּקֵּן, שֶׁיְּהוּ הָעָם מְכַבְּסִין [את בגדיהם] בַּחֲמִישִׁי, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת [–כדי שילבשו בשבת בגדים מכובסים].

השגת הראב"ד
אסור . . שבת א"א דוקא שאסור לקבוע מחצות ולמעלה.

ד. אָסוּר • לִקְבֹּעַ [–לאכול] סְעוּדָה וּמִשְׁתֶּה[ו] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד

32. שמות-יתרו, כ, ז. **33.** דברים-ואתחנן, ה, יא. **34.** ישעיהו, נח, יג.

שׁע **הפניות לשיחות קודש** שׁע
מפני . . השבת: וליציאת יום טוב אינה דואבת? – יין מלכות ס"מ.

הַשַּׁבָּת[ז]. וּמֻתָּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עַד שֶׁתְּחַשַּׁךְ [–כניסת השבת]; וְאַף עַל פִּי כֵן, מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁיִּמָּנַע אָדָם מִן הַמְּנָחָה וָמַעְלָה[ח] מִלְּקַבֵּעַ סְעוּדָה[ט], כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל.

ו) משתה גדול שלא רגילים לעשותו בדרך כלל בימי חול.
ז) על מנת שיהיה ניתן להתעסק כראוי בהכנת צרכי השבת.
ח) זמן מנחה קטנה, שהוא כשעתיים וחצי לפני השקיעה.
ט) אף סעודה שרגילים לעשותה בימי חול.

ה. ׀ מְסַדֵּר [–עורך] אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ [לאכול] אֶלָּא לְכַזַּיִת; וְכֵן מְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַזַּיִת - כְּדֵי לְכַבְּדוֹ [–את יום השבת] בְּכִנְיָסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיךְ לְתַקֵּן [=להכין] בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת; ׀ וְיִהְיֶה גֵּר דָּלוּק, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִטָּה מֻצַּעַת - שֶׁכָּל אֵלּוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת הֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב הַשַּׁבָּת כו'".

סידור שלחנו בערב שבת הוא מדין כבוד שבת ולכן הביאו בהלכה אחת עם המצוה ש"יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת" שאינו מדבר בחיוב אכילת סעודה אלא באופן עריכה השולחן לסעודה כדי לכבד את השבת ביציאתו.

ומקורו בגמ'"לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית" ובפרש"י "במוצ"ש נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר". ופשיטא שאין מאמר זה מדבר אודות חיוב אכילת סעודה במוצאי שבת אלא רק על "סידור השולחן" שהרי הובא כהמשך למאמר הגמ': "לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית", שבזה פשוט שאינו מדבר בחיוב סעודת ליל שבת (שהיא בלילה) אלא הוא חיוב סידור השולחן בערב שבת קודם כניסת השבת.

לקוטי שיחות חלק לו עמוד 71

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ו. אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְקַח [–לקנות] דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכוֹת שֶׁבַּבַּיִת - חַיָּב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצָרְכּוֹ הַשַּׁבָּת [–משום] שְׁזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים - מֵהֶם מִי שֶׁהָיָה מְפַצֵּל [–חותך] הָעֵצִים [כדי שיהיה ניתן] לְבַשֵּׁל בָּהֶן, וּמֵהֶם מִי שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בָּשָׂר, אוֹ גוֹדֵל [=שוזר] פְּתִילוֹת [לנרות שבת], אוֹ מַדְלִיק נֵרוֹת[יא], וּמֵהֶם מִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא וְקוֹנֶה דְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת מִמַּאֲכָל וּמַשְׁקֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. וְכָל הַמַּרְבֶּה בְּדָבָר זֶה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

י) הכנת הדברים לשבת מכבדת את האדם העוסק בכך.
יא) בנוסף להדלקת נרות שבת על ידי אשתו, על מנת להוסיף באור ולכבד את השבת.

ז. אֵיזֶה הוּא עִנּוּג[יב]? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תַּבְשִׁיל שָׁמֵן בְּיוֹתֵר, וּמַשְׁקֶה מְבֻשָּׁם [=משובח], הַכֹּל [–מאכלים משובחים ככל הניתן] לְשַׁבָּת - הַכֹּל לְפִי מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמַּרְבֶּה בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת וּבְתִקּוּן מַאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת [–הוא עני], אַפִלּוּ עָשָׂה שֶׁלֶק [=בישל ירק] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַשַּׁבָּת - הֲרֵי זֶה עֹנֶג שַׁבָּת; וְאֵינוֹ חַיָּב לְהָצֵר לְעַצְמוֹ וְלִשְׁאֹל [–ללוות או לבקש צדקה] מֵאֲחֵרִים כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכַל שַׁבָּת; אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: ׳עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ כְּחֹל, וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת׳[יג].

יב) מצוות עונג שבת שציוו חכמים, כמבואר בהלכה א.
יג) עדיף שהאדם יאכל את סעודות השבת מכספו האישי בצמצום ובדוחק כסעודה של יום חול, מאשר שיאכל מאכלים משובחים בשבת אך יצטרך עבור כך לבקש סיוע מאנשים אחרים.

ח. מִי שֶׁהָיָה עָנֹג וְעָשִׁיר, וַהֲרֵי כָּל יָמָיו כְּשַׁבָּת - צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת מַאֲכַל שַׁבָּת מִמַּאֲכַל הַחֹל. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת, מְשַׁנֶּה זְמַן הָאֲכִילָה[יד]: אִם הָיָה רָגִיל לְהַקְדִּים[טו], מְאַחֵר[טז]; וְאִם הָיָה רָגִיל לְאַחֵר, מַקְדִּים.

יד) כדי שיהיה ניכר שהסעודה היא לכבוד שבת.
טו) לאכול את הסעודה ביום חול בשעה מוקדמת.
טז) צריך לאכול את סעודת השבת בשעה מאוחרת יותר.

ט. חַיָּב אָדָם לֶאֱכֹל שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת - אַחַת עַרְבִית [–בליל שבת], וְאַחַת שַׁחֲרִית [–בבוקר השבת], וְאַחַת

הפניות לשיחות קודש

הלכה ה: סעודת שבת אינה מכבוד שבת אלא מעונג שבת – לקו"ש חל"ו ע' 71. **ויהיה נר דלוק:** מדוע לא הוזכר הטעם דשלום בית? – לקו"ש חט"ו ע' 374, 528.

בְּמִנְחָה. וְצָרִיךְ לְהַזְהֵר בְּשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אֵלּוּ, שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מֵהֶן כְּלָל; וַאֲפִלּוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, סוֹעֵד שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְאִם הָיָה חוֹלֶה מֵרֹב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה - פָּטוּר מִשָּׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְצָרִיךְ לִקְבֹּעַ כָּל סְעוּדָה מִשְׁלָשְׁתָּן עַל הַיַּיִן[יז], וְלִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת [לחם]. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים.

יז) לשתות יין בתחילת הסעודה, לפני נטילת ידיים. בנוסף על כך, בסעודה הראשונה והשנייה האדם עושה קידוש על היין, כמבואר בפרק הקודם.

י. אֲכִילַת בָּשָׂר וּשְׁתִיַּת יַיִן בְּשַׁבָּת, עִנּוּג הוּא לָהּ [–לשבת] - וְהוּא [–ובלבד], שֶׁתִּהְיֶה יָדוֹ מַשֶּׂגֶת. וְאָסוּר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים בִּשְׁעַת [הלימוד ב]בֵּית הַמִּדְרָשׁ[יח]; אֶלָּא כָּךְ הוּא מִנְהַג הַצַּדִּיקִים: יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית וּמוּסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבוֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֹד סְעוּדָה שְׁנִיָּה, וְיֵלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִקְרָא וְיִשְׁמַע [דברי תורה] עַד [–זמן תפילת] הַמִּנְחָה, וְיִתְפַּלֵּל מִנְחָה [בבית הכנסת]; וְאַחַר כָּךְ יִקְבַּע [בביתו] סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֹאכַל וְיִשְׁתֶּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

יח) כי כולם חייבים להיות נוכחים בבית המדרש בשעה זו, כמבואר בפרק כג הלכה יט.

יא. אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיְּהַלֵּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת [–כ12 קילומטר] מִתְּחִלַּת הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב [–זמן רב לפני כניסת השבת], וְיָכִין סְעוּדָה לְשַׁבָּת - שֶׁהֲרֵי אֵין אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבוֹא, כְּדֵי לְהָכִין לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, [שאסור לעשות זאת] אִם הָיָה מִתְאָרֵחַ אֵצֶל אֲחֵרִים - [מכיוון] שֶׁהוּא מְבַיְּשָׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֵכִינוּ לָהֶם דָּבָר הָרָאוּי לְאוֹרְחִים.

יב. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת וְלִזְעֹק וּלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת; וַאֲפִלּוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת שֶׁהַצִּבּוּר מִתְעַנִּין וּמַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן[יט] - אֵין מִתְעַנִּין וְלֹא מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים; חוּץ מֵעִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גּוֹיִם [במצור] אוֹ נָהָר [–שיטפונות], אוֹ סְפִינָה

יט) תוקעים בחצוצרות על מנת להזעיק עזרה, כמבואר בהלכות תעניות.

יג. אֵין צָרִין עַל עֲרוֹת שֶׁל גּוֹיִם [במהלך המלחמה], פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִהְיוּ מְבֹהָלִים וּטְרוּדִים בְּשַׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מַפְלִיגִין בִּסְפִינָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ [של המפליג] עָלָיו קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִצְטַעֵר יוֹתֵר מִדַּיכא; וְלִדְבַר מִצְוָה, מַפְלִיג בַּיָּם אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּפוֹסֵק עִמּוֹ [–עם הגוי המשיט את הספינה] לִשְׁבֹּת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת [ואם אין הגוי שובת, אין בכך כלום]. וּמִצֹּר לְצִידוֹן [–מקומות סמוכים] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֲפִלּוּ לִדְבָרִי הָרְשׁוּת מֻתָּר לְהַפְלִיג בְּעֶרֶב שַׁבָּת; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא יַפְלִיגוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּלָל[כב], אֵין מַפְלִיגִין.

כא) בשלושת הימים הראשונים של ההפלגה, המפליגים סובלים מכאבים ומצב רוחם משתנה כתוצאה מתנודות הספינה בים. כב) אף למקומות סמוכים.

יד. תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה [=יחסי אישות], מֵעֹנֶג שַׁבָּת הוּא; לְפִיכָךְ, עוֹנַת [=זמן] תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, [היא] מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת. וּמֻתָּר לִבְעֹל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מִשּׁוּם צוֹעֵר לָהּ.

טו. הַשַּׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה - כָּל אַחַת מֵהֶן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׁאָר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת [–הסימן] שֶׁבֵּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבֵינֵינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ, כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמִּצְוֹות, חֲרִי הוּא בִּכְלַל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, חֲרִי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוֹיִם לְכָל דִּבְרֵיהֶם.

טז. לְפִיכָךְ מְשַׁבֵּחַ הַנָּבִיא וְאוֹמֵר[35]: "אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ

35. ישעיהו, נו, ב

הפניות לשיחות קודש

ולבצוע . . ככרות: ב' אופנים בחיוב לחם משנה – לקו"ש חט"ז ע' 521, חל"ו ע' 78. **לעולם:** נצחיות השבת אינה ענין צדדי בה. הביאור – לקו"ש חל"ב ע' 131. **הלכה טז:** ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשון הש"ס – לקו"ש ח"ל ע' 125.

יַעֲשֶׂה זֹּאת, וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ - שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ" [–לא מחלל את השבת] וְגוֹ'. וְכָל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמְעַנְּגָהּ כְּפִי כֹּחוֹ - כְּבָר מִפֹּרָשׁ בַּקַּבָּלָה [–בספרי הנביאים] שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יָתֵר עַל הַשֶּׂכֶר הָצָפוּן [–השמור] לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר[36]: "אָז[כג] תִּתְעַנַּג עַל ה', וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ[כד]; וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ[כה] - כִּי פִּי ה' דִּבֵּר".

כג) כאשר תשמור שבת כראוי. כד) תהיה במעלה גבוהה. כה) תזכה לנחלה בלי גבולות ומצרים, כפי שנאמר ליעקב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה".

בָּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעָן[כו]

כו) ברוך ה' שסייע לנו לכתוב ולסיים את הלכות אלו.

הִלְכוֹת עֵרוּבִין

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[א], וְאֵינָהּ מִן הַמְּנָיָן[ב]. וּבְאוֹר מִצְוָה זוֹ בְּפִרָקִים אֵלּוּ.

א) מדרבנן (חכמים הראשונים נקראים סופרים). ב) של תרי"ג מצוות התורה שנאמרו למשה בסיני.

פֶּרֶק א

מהו עירוב, ממה עשוי, היכן מניחים אותו ומתי

א. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁכֵנִים[א] הַרְבֵּה, כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּבַיִת לְעַצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, וּמִבָּתִּים לֶחָצֵר, וּמֵהֶחָצֵר לַבָּתִּים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הֶחָצֵר רְשׁוּת הַיָּחִיד אַחַת, שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמָבוֹי[ב] שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְחִי[ג] אוֹ קוֹרָה[ד] [מעליו] - שֶׁיִּהְיוּ [שיהיו] כָּל בְּנֵי הַמָּבוֹי מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וּמֵחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי, וּמִמָּבוֹי לַחֲצֵרוֹת; שֶׁכָּל הַמָּבוֹי, רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא. וְכֵן הַדִּין בִּמְדִינָה [עיר] שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁיֵּשׁ לָהּ דְּלָתוֹת נְעָלוֹת בַּלַּיְלָה - שֶׁכָּלָּהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה.

א) מספר בתים שנמצאים בחצר משותפת. ב) סמטה שמובילה לחצרות. מהבית יוצאים לחצר, מהחצרות יוצאים למבוי, ומהמבוי יוצאים לרשות הרבים. ג) עמוד שעומד באחד הצדדים בכניסה למבוי. ד) קורה שתלויה מצד לצד בכניסה למבוי.

ב. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [=מדברי חכמים], אָסוּר לִשְׁכֵנִים לְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲלוּקָה בְּדִיּוּרִין[ה], עַד שֶׁיְּעָרְבוּ[ו] כָּל הַשְּׁכֵנִים כֻּלָּן מֵעֵרֶב שַׁבָּת - אֶחָד חָצֵר, וְאֶחָד הַמָּבוֹי, וְאֶחָד הַמְּדִינָה [=עיר]; וְדָבָר זֶה, תַּקָּנַת שְׁלֹמֹה וּבֵית דִּינוֹ הוּא.

ה) רשות שחלק ממנה מחולק לדיירים, וחלק ממנה משותף לכולם. ו) ישתתפו כולם ב'עירוב חצרות'.

ג. וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֹהָלִים, אוֹ סֻכּוֹת, אוֹ מַחֲנֶה שֶׁהִקִּיפוּהוּ מְחִיצָה - אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֹהֶל לְאֹהֶל, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּן. אֲבָל שַׁיָּרָה[ח] שֶׁהִקִּיפָה מְחִיצָה - אֵין צְרִיכִין לְעָרֵב, אֶלָּא מוּתָּרִין מֵאֹהֶל לְאֹהֶל בְּלֹא עֵרוּב; לְפִי שֶׁהֵן כֻּלָּן מְעֹרָבִין, וְאֵין אוֹתָם אֹהָלִים קְבוּעִין לָהֶן.

ז) כי כולם יושבים בקביעות באוהל או בסוכה, ולכן כל אחד הוא רשות לעצמו. ח) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים – כולם כרשות אחת.

ד. מִפְּנֵי מָה תִּקֵּן שְׁלֹמֹה דָּבָר זֶה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ וְיֹאמְרוּ: 'כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא מִן הַחֲצֵרוֹת לִרְחוֹבוֹת הַמְּדִינָה[ט] וּשְׁוָקֶיהָ, וּלְהַכְנִיס מֵהֶן לַחֲצֵרוֹת - כָּךְ מֻתָּר לְהוֹצִיא מִן הַמְּדִינָה לַשָּׂדֶה, וּלְהַכְנִיס מִן הַשָּׂדֶה לַמְּדִינָה'; וְיִחְשְׁבוּ שֶׁהַשְּׁוָקִים וְהָרְחוֹבוֹת, הוֹאִיל וְהֵן רְשׁוּת לַכֹּל, הֲרֵי הֵן כַּשָּׂדוֹת וְכַמִּדְבָּרוֹת, וְיֹאמְרוּ שֶׁחֲצֵרוֹת בִּלְבַד הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד, וִידַמּוּ שֶׁאֵין הַהוֹצָאָה מִלְּאָכָה, וְשֻׁמַּתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

ט) כאשר העיר מוקפת חומה שגבוהה עשרה טפחים, כפי שהביא בהלכה א.

ה. לְפִיכָךְ תִּקֵּן, שֶׁכָּל רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁתֶּחָלֵק בְּדִיּוּרִין, וְיֹאחַז כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּהּ רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְיִשָּׁאֵר מִמֶּנָּה מָקוֹם בִּרְשׁוּת כֻּלָּן, וְיַד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּגוֹן הֶחָצֵר לַבָּתִּים - שֶׁנַּחְשֹׁב אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁיַּד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּאִלּוּ הוּא רְשׁוּת לָרַבִּים, וְנַחְשֹׁב כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם שֶׁאָחַז כָּל אֶחָד מִן הַשְּׁכֵנִים וַחֲלָקוֹ לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא בִּלְבַד רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְיִהְיֶה אָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת שֶׁחָלַק לְעַצְמוֹ לִרְשׁוּת שֶׁיַּד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים,

36. ישעיהו, נח, יד

אֶלָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל אֶחָד בָּרְשׁוּת שֶׁחָלַק לְעַצְמוֹ בִּלְבַד, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּן, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל [מצד הדין] רְשׁוּת הַיָּחִיד.

ו. וּמַה הוּא הָעֵרוּב הַזֶּה? הוּא שֶׁיִּתְעָרְבוּ בְּמַאֲכָל אֶחָד[י] שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - כְּלוֹמַר: שֶׁכֻּלָּנוּ מְעָרְבִין, וְאוֹכֵל אֶחָד לְכֻלָּנוּ, וְאֵין כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ חוֹלֵק; אֶלָּא כְּשֵׁם שֶׁיַּד כֻּלָּנוּ שָׁוָה בְּמָקוֹם זֶה שֶׁנִּשְׁאַר לְכֻלָּנוּ [–בחצר], כָּךְ יַד כֻּלָּנוּ שָׁוָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָחַז כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, וַהֲרֵי אָנוּ כֻּלָּנוּ רְשׁוּת אַחַת. וּבְמַעֲשֶׂה הַזֶּה, לֹא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת וּלְדַמּוֹת שֶׁמֵּתָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

י) ישתתפו כולם במאכל אחד.

ז. הָעֵרוּב שֶׁעוֹשִׂין בְּנֵי הֶחָצֵר זֶה עִם זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת'; וְשֶׁעוֹשִׂין אַנְשֵׁי הַמָּבוֹי זֶה עִם זֶה, אוֹ כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, הוּא הַנִּקְרָא 'שִׁתּוּף'. **ח.** אֵין מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת, אֶלָּא בְּפַת שְׁלֵמָה בִּלְבַד. אֲפִלּוּ כִּכַּר מַאֲפֵה סְאָה [–משקל גדול], וְהִיא פְּרוּסָה - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; הָיְתָה שְׁלֵמָה, וְהִיא כְּאִסָּר [–מטבע קטן] - מְעָרְבִין בָּהּ. וּכְשֵׁם שֶׁמְּעָרְבִין בְּפַת תְּבוּאָה, כָּךְ מְעָרְבִין בְּפַת אֹרֶז וּבְפַת עֲדָשִׁים[יא]; אֲבָל לֹא בְּפַת דֹּחַן[יב]. וְשִׁתּוּף[יג], בֵּין בְּפַת בֵּין בִּשְׁאָר אֳכָלִין. בְּכָל אֹכֶל מִשְׁתַּתְּפִין - חוּץ מִן הַמַּיִם בִּפְנֵי עַצְמָן, אוֹ מֶלַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ[יד]; וְכֵן בְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת - אֵין מִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן, שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין כָּאֳכָלִים. עֵרֶב מַיִם עִם מֶלַח - נַעֲשָׂה כְּמוּרְיָס[טו] [=ציר], וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ.

יא) שדרך אנשים לאפות מהם לחם. יב) סוג קטניות, שאין דרך אנשים לאפות מהם לחם. יג) עירוב של אנשי מבוי זה עם זה. יד) מפני שאינו חשוב מאכל. טו) ציר של דגים מלוחים, והוא ראוי למאכל עם לחם.

ט. וְכַמָּה שִׁעוּר [–כמות] הָאֹכֶל שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בּוֹ? כִּגְרוֹגֶרֶת[טז] לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי, אוֹ מִבְּנֵי הַמְּדִינָה - וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר, אוֹ פָּחוֹת[יז]; אֲבָל אִם הָיוּ מְרֻבִּין עַל זֶה - שִׁעוּרוֹ שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, שֶׁהֵן כְּשִׁמּוֹנָה עָשָׂר גְּרוֹגְרוֹת, שֶׁהֵן כְּשִׁשָּׁה בֵּיצִים בֵּינוֹנִיּוֹת; אֲפִלּוּ הָיוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין אֲלָפִים וּרְבָבוֹת, [מספיק] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכֻלָּן.

טז) גודל של תאנה מיובשת. יז) עד 18 דיירים במבוי, צריך שיהיה לכל אחד שיעור כגרוגרת.

י. כָּל אֹכֶל שֶׁהוּא נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא - כְּגוֹן פַּת, וּמִינֵי דָּגָן, וּבָשָׂר חַי - אִם יִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, שִׁעוּרוֹ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; וְכֹל שֶׁהוּא לִפְתָּן[יח], וְדֶרֶךְ הָעָם לֶאֱכֹל בּוֹ פִּתָּן - כְּגוֹן יַיִן מְבֻשָּׁל, וּבְשַׂר צָלִי, וְחֹמֶץ, וּמוּרְיָס, וְזֵיתִים, וְאַמְּהוֹת שֶׁל בְּצָלִים [=בצלים המיועדים לזרייעה] - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל בּוֹ [עם לחם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת[יט].

יח) תבשיל שנאכל עם לחם. יט) הכמות נמדדת לפי הכמות שאוכלים בשתי סעודות יחד עם לחם, ואין צריך מהמאכל בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נִשְׁתַּתְּפוּ בְּיַיִן חַי[כ], שִׁעוּרוֹ שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת[כא] לְכֻלָּן; וְכֵן בְּשֵׁכָר, שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת. בֵּיצִים, שְׁתַּיִם; וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן, וַאֲפִלּוּ הֵן חַיּוֹת[כב]. רִמּוֹנִים, שְׁתַּיִם. אֶתְרוֹג, אֶחָד. חֲמִשָּׁה אֱגוֹזִים, חֲמִשָּׁה אֲפַרְסְקִין. לִיטְרָא[כג] יָרָק, בֵּין חַי בֵּין שָׁלוּק; וְאִם • הָיָה בָּשֵׁל וְלֹא בָּשֵׁל - אֵין מְעָרְבִין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה. עוֹכְלָא[כד] תְּבֶלִין, קַב[כה] תְּמָרִים, קַב גְּרוֹגָרוֹת, מָנֶה [=מידות נפח] דְּבֶלָה[כו], קַב תַּפּוּחִין. כְּשׁוּת [=מין צמח], כְּמֻלָּא הַיָּד. פּוֹלִין לַחִין, כְּמֻלָּא הַיָּד. חָזִין[כז], לִיטְרָא. וְהַתַּרְדִּין - הֲרֵי הֵן כִּכְלַל הַיָּרָק, וּמְעָרְבִין בָּהֶן. עֲלֵי בְּצָלִים - אֵין מְעָרְבִין בָּהֶן, אֶלָּא אִם הִבְצִילוּ [=צמחו] וְנַעֲשָׂה אֹרֶךְ כָּל עֲלֶה מֵהֶן [כאורך] זֶרֶת; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, אֵינוֹ אֹכֶל. וְכָל • אֵלּוּ הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִין - כְּלִפְתָּן הֵן, וּלְפִיכָךְ נָתְנוּ בָּהֶן שִׁעוּרִין אֵלּוּ[כח]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכָל הָאֳכָלִין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר הַשִּׁתּוּף[כט].

השגת הראב"ד
ואם . . מערבין א"א לא נאמר זה אלא בתרדין.

השגת הראב"ד
וכל . . השיתוף א"א אני איני אומר כן שלא אמרו כל האוכלין מצטרפין למזון שתי סעודות לעירוב אלא לעירובי תחומין ששיעורו בשתי סעודות אבל שתופי מבואות אין שיעורן קצוב לשתי סעודות אלא למרובין אבל למועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד, והטעם כי ערובי תחומין שתי סעודות לאיש אחד ולפיכך כל האוכלין מצטרפין אבל שתופי מבואות שהם לאנשים הרבה איך יצטרפו והלא אמרו (עירובין מט) החולק את עירובו אינו עירוב ואי אפשר זה מביא יין וזה מביא שמן וזה מביא חומץ ויתנם בכלי אחד, עוד אמרו (שם עירובין פ) נתמעט כל האוכל מוסיף מאותו המין הראשון ואינו צריך להודיע אבל ממין אחר צריך להודיע ואם בתחילה הוא בא מכמה מינין למה הקפידו עליו בסוף בשני מינין אלא ש"מ בתחלה אינו בא אלא ממין אחד והמזכה לבני מבוי אינו מזכה אלא ממין אחד, מיהו בסוף הקלו בה שאם נתמעט, אפילו ממין אחר מוסיף הרשות ואינו צריך להודיע, ושמעתא דבעל הבית שהיה שותף לשכנים (עירובין עא) מוכחת להדיא דבעינן דברים שיהו חבורין זה לזה דוק ותשכח.

כ) אבל יין מבושל – שיעורו מזון שתי סעודות, כפי שכתב בהלכה הקודמת. כא) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלושת רבעי חצי־ליטר. כב) גם כשהביצים לא

מבושלות, כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. כג) מידת משקל, כפי שיבואר בהלכה הבאה. כד) מידת משקל, כפי שיבואר בהלכה הבאה. כה) שם מדה, כפי שיבואר בהלכה יג. כו) תאנים לחות שכותשים אותם, ומדביקים אחד לשני ועושים מהם עיגול. כז) שחת של תבואה שגזזו אותה כשהיא הייתה עדיין ירק ואוכלים אותה. כח) כל אחד מהמאכלים הוא לפתן, לכן צריך לדעת כמה שיעור שתי סעודות מכל מין ומין. כט) לא צריך מכל מין ומין שיעור בפני עצמו, אלא כולם יחד מצטרפים לשיעור שתי סעודות.

יב. לִיטְרָא הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, מִלֹּא שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת [=רביעית: כ86 גרם]; וְעוּכְלָא, חֲצִי רְבִיעִית. וּמָנֶה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, מֵאָה דִינָר [=סוג מטבע]; וְהַדִּינָר, שֵׁשׁ מָעִין [=סוג מטבע]; וְהַמָּעָה, מִשְׁקַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׂעוֹרוֹת [=שעורה: כ 0.05 גרם]; וְהַסֶּלַע [=סוג מטבע], אַרְבָּעָה דִינָרִין. וְהָרְבִיעִית, מַחֲזֶקֶת מִן הַמַּיִם אוֹ מִן הַיַּיִן מִשְׁקַל שִׁבְעָה עָשָׂר דִּינָרִין וַחֲצִי דִּינָר בְּקֵרוּב[ל]; נִמְצֵאת הַלִּיטְרָא, מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהָעוּכְלָא, מִשְׁקַל תִּשְׁעָה דִּינָרִין פָּחוֹת רְבִיעַ.

ל) מים או יין במידת רביעית, שוקלת בערך כ17.5 דינרים.

יג. סְאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, שִׁשִּׁית קַבִּין; וְהַקַּב, אַרְבַּעַת לֻגִּין; וְהַלֹּג, אַרְבַּע רְבִיעִיּוֹת; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ מִדַּת הָרְבִיעִית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֵלּוּ הַשִּׁעוּרִין שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִזְכֹּר אוֹתָן תָּמִיד.

יד. אֹכֶל שֶׁהוּא מֻתָּר בַּאֲכִילָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר לָזֶה הַמְעָרֵב - הֲרֵי זֶה מְעָרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ. כֵּיצַד? מִשְׁתַּתֵּף הוּא הַנָּזִיר בְּיַיִן, וְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה[לא]. וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֹכֶל זֶה, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ - מְעָרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ; שֶׁאִם אֵינוֹ רָאוּי לָזֶה, הֲרֵי הוּא רָאוּי לָאַחֵר.

לא) למרות שהנזיר אינו יכול לשתות יין, וישראל אינו יכול לאכול תרומה.

טו. אֲבָל דָּבָר הָאָסוּר לַכֹּל - כְּגוֹן טֶבֶל[לב], אֲפִלּוּ טֶבֶל שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים[לג] [=המותר מן התורה], וְכֵן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ כַּהֹגֶן[לד], וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כַּהֲלָכָה[לה] - אֵין מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן. אֲבָל מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בִּדְמַאי[לו], מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי [=מותר] לַעֲנִיִּים; וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ [=תוספת לשווי ההקדש] - שֶׁאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב; וּמְעָרְבִין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי שָׁם לַאֲכִילָה - אֲבָל לֹא בְּגִבּוֹלִין [=חוץ לירושלים].

לב) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות. לג) שחיוב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. לד) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. לה) לדוגמה, שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדו אותו על קרקע. לו) פירות ששייכים לעם־הארץ, ואנו חוששים שמא לא הפריש ממנה מעשר, וצריך לעשר מספק.

טז. כֵּיצַד • מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת? גּוֹבִין חַלָּה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל בַּיִת וּבַיִת, וּמַנִּיחִין הַכֹּל בִּכְלִי אֶחָד בְּבַיִת אֶחָד[לז] מִבָּתֵּי הֶחָצֵר, אֲפִלּוּ בְּבֵית הַתֶּבֶן אוֹ בְּבֵית הַבָּקָר אוֹ בֵּית הָאוֹצָר [=מחסן][לח]; אֲבָל אִם נָתְנוּ בְּבֵית שַׁעַר [=ביתן שמירה][לט], אֲפִלּוּ בֵּית שַׁעַר שֶׁל יָחִיד, אוֹ בְּאַכְסַדְרָה [=רחבה מקורה ולה 3 קירות], אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת, אוֹ בְּבֵית שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת[מ] - אֵינוֹ עֵרוּב. וּכְשֶׁמְּקַבֵּץ הָעֵרוּב, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב'; וְאוֹמֵר: 'בְּעֵרוּב זֶה יִהְיֶה מֻתָּר לָנוּ לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבַּיִת לְבַיִת בְּשַׁבָּת'. וְיֵשׁ לָקָטָן לִגְבוֹת עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת[מא]. וּבַיִת שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ עֵרוּב, אֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן [=כשאר השכנים –] אֶת הַפַּת[מב]; וְאִם הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ בּוֹ - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם[מג].

השגת הראב"ד
כיצד . . שלמה א"א במקומות הללו נהגו בעירובי חצרות שגובין מעט מעט קמח מכל בית ובית ועושין אותו חלה אחת שלימה ומשמרין אותה כל השנה קסברי ככר שלם לכולהו קאמר ובאמת אם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגורגרת לכל אחד ואחד באותה חלה.

לז) ועל־ידי־זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה. לח) כיון שכל אלו ראויים לדירה. לט) מבואה לכניסה, היות שמשמשת מעבר היא לא נחשבת כדירה. מ) שבמקום כזה לא ראוי לדור שם. מא) גם קטן יכול לאסוף את מכולם את המזון לעירוב. מב) בבית שמניחים את עירוב, בעל הבית לא צריך להשתתף בלחם, כי כל המטרה של הלחם שייחשב כאילו כולם גרים בבית הזה, ובעל הבית ממילא גר שם. מג) אם מניחים ערוב במקום קבוע, לא מעבירים את העירוב לבית אחר, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת.

יז. וְכֵיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי? גּוֹבֶה אֹכֶל כִּגְרוֹגֶרֶת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, אוֹ פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת אִם הָיוּ מְרֻבִּין[מד], וּמַנִּיחַ הַכֹּל בִּכְלִי אֶחָד בְּחָצֵר מֵחֲצֵרוֹת הַמָּבוֹי, אוֹ בְּבַיִת מִן הַבָּתִּים - אֲפִלּוּ בַּיִת קָטָן[מה] אוֹ

אַכְסַדְרָה אוֹ מִרְפֶּסֶת - חֲרֵי זֶה שִׁתּוּףמו**; אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ בָּאֲוִיר מָבוֹי, אֵינוֹ שִׁתּוּף. וְאִם הִנִּיחַ הַכְּלִי בְּחָצֵר - צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַכְּלִי מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר. וּמְבָרֵךְ 'עַל מִצְוַת עֵרוּב', וְאוֹמֵר: 'בְּזֶה הַשִּׁתּוּף יִהְיֶה מֻתָּר לָכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי בְּשַׁבָּת'.**

מד) אם היו מעל ל18 דיירים, כפי שהסביר לעיל בהלכה ט. מה) אפילו שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. מו) ההבדל בין עירובי חצרות לעירובי מבוי, כי בחצר אנחנו רוצים לשתף את הדירות, לכן צריך להניח במקום שראוי לדירה. אבל במבואות, אנחנו רוצים לשתף את כל החצרות יחד, וגם בית קטן, אכסדרה ומרפסת ראויים להיות חצר.

יח. חָלְקוּ אֶת הָעֵרוּב אוֹ אֶת הַשִּׁתּוּף - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבַיִת אֶחָד, אֵינוֹ עֵרוּבמז**; אֲבָל אִם מִלְּאוּ אֶת הַכְּלִי מִן הָעֵרוּב, וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מְעַט וְהִנִּיחוּהוּ בִּכְלִי אַחֵר - מֻתָּר**מח**.**

מז) כי צריך שהוא יהיה דבר שלם, ולא מחולק לחלקים. מח) כיון שהם לא חלקו את העירוב בכוונה.

יט. הַמִּשְׁתַּתְּפִין בַּמָּבוֹי, צְרִיכִין לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹתמט**, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ הַתִּינוֹקוֹת תּוֹרַת עֵרוּב, שֶׁחֲרֵי אֵין הַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִין מַה נַּעֲשָׂה בַּמָּבוֹי**נ**; לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּבוֹי בְּפַת**נא**, סוֹמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת, שֶׁחֲרֵי הַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִין בְּפַת**נב.**

מט) אם עשו שיתוף מבואות, צריכים לעשות גם עירוב חצרות, למרות ששיתוף מבואות מעיקר הדין פוטר שלא נצטרך לעשות עירוב חצרות, כי השיתוף במבוי מערב את כל הדיירים יחד שיהיו ברשות היחיד. נ) הם לא יודעים שהשיתוף במבוי פטר את עירוב החצרות, ויחשבו שאין צורך לערב חצרות גם כאשר לא עושים שיתוף במבוי. נא) שהניחו פת שלימה בבית שבחצר, כמו בעירובי חצירות. נב) היות שהפת היא דבר חשוב ועיקר המזון, כולם שמים לב אליה ולכן יחשבו שעשו עירוב חצרות.

בְּנֵי חֲבוּרָהנג **שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בַּבַּיִת**נד**, וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם**נה [=נכנסה שבת] **- פַּת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, סוֹמְכִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת**נו**; וְאִם רָצוּ לִסְמֹךְ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שִׁתּוּף - סוֹמְכִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בֶּחָצֵר**נז.

נג) מאותו מבוי. נד) בערב שבת בין השמשות. נה) נכנסה השבת באמצע סעודתם, והם לא עירבו ביניהם. נו) יכולים לסמוך על הפת שעל השולחן שתהיה העירוב שלהם, כי לכולם יש רשות להשתמש בה. נז) אם הם סעדו בחצר, הם יכולים לעשות מהפת שיתוף מבואות (אבל לא עירובי חצרות, כי בעירוב חצרות העירוב מוכרח להיות באחד הבתים ולא בחצר).

כ. לָקַח אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר פַּת אַחַת, וְאָמַר: 'חֲרֵי זֶה לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר', אוֹ אֹכֶל כִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת, וְאָמַר: 'חֲרֵי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי' - אֵינוֹ צָרִיךְ לִגְבּוֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; אֲבָל צָרִיךְ לְזַכּוֹת [להקנות] **לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר**נח**. וְיֵשׁ לוֹ** [–אפשרות] **לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הָעִבְרִי, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִיִּים - מִפְּנֵי שֶׁיָּדָם כְּיָדוֹ**נט.

השגת הראב"ד
וכן . . סופרים א"א זה שבוש עבד עברי קטן מי איכא.

וְכֵן • יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִית, (עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים) אַף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטַנָּה (שֶׁהֵם קְטַנִּים) - שֶׁהַקָּטָן זוֹכֶה לַאֲחֵרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִיםס **[=חכמים]. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ**סא **לִבְנֵי הֶחָצֵר אוֹ לִבְנֵי הַמָּבוֹי שֶׁחֲרֵי זְכָה לָהֶן וְעֵרֵב עֲלֵיהֶן - שֶׁזְּכוּת הִיא לָהֶן**סב**, וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.**

נח) צריך לתת את הפת או האוכל לאדם אחר, שיזכה בזה בשביל כל בני החצר או המבוי. אבל הוא עצמו לא יכול לזכות לאחרים, כי כל זמן שהפת או האוכל בידו, הם לא יצאו מרשותו. נט) והפת או האוכל לא יצאו מרשותו. ס) ומצוות עירוב היא רק תקנת שלמה המלך. סא) לבקש רשות. סב) שיהיה מותר להם לטלטל בכל החצר.

כא. אֵין מְעָרְבִין וְלֹא מִשְׁתַּתְּפִין בְּשַׁבָּת, אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם; וּמְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק מִן הַיּוֹם, סָפֵק מִן הַלַּיְלָהסג**. וּלְעוֹלָם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הָעֵרוּב אוֹ הַשִּׁתּוּף מָצוּי וְאֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָךְ, אִם נָפַל עָלָיו גַּל** [אבנים]**, אוֹ אָבַד, אוֹ נִשְׂרַף, אוֹ שֶׁהָיָה תְּרוּמָה וְנִטְמֵאת מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עֵרוּב;** [אבד] **מִשֶּׁחָשְׁכָה**סד**, חֲרֵי זֶה עֵרוּב; וְאִם סָפֵק**סה**, חֲרֵי זֶה עֵרוּב - שֶׁסְּפֵק הָעֵרוּב, כָּשֵׁר.**

סג) כי זה רק מדרבנן. סד) שכבר נכנסה שבת. סה) היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת או לא, מעמידים את העירוב בחזקתו שהוא היה שם – וכשר. אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב – אסור.

כב. נָתַן הָעֵרוּב אוֹ הַשִּׁתּוּף בְּמִגְדָּלסו**, וְנָעַל עָלָיו, וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ קֹדֶם שֶׁחָשְׁכָה - אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ**

לְהוֹצִיא הָעֵרוּב, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מְלָאכָה[סו] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָבַד וְאֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ. הִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה תְּרוּמָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; שֶׁעַדַיִן הִיא טֶבֶל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְצָרִיךְ שֶׁתְּהֶיה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

סו) בארון, ואסור לשבור אותו בשבת. סז) שאסור מן התורה לעשות אותם בשבת.

פֶּרֶק ב

דיני עירוב ששותפים בו רק חלק מהדיירים

א. אַנְשֵׁי הֶחָצֵר שֶׁעֵרְבוּ כֻּלָּן, חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא עֵרַב עִמָּהֶן - בֵּין מִזִּיד, בֵּין שׁוֹכֵחַ - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן[א], וְאָסוּר לְכֻלָּן לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר אוֹ מִן הֶחָצֵר לְבָתֵּיהֶם. בִּטֵּל לָהֶן זֶה שֶׁלֹּא עֵרַב רְשׁוּת חֲצֵרוֹ בִּלְבַד[ב], הֲרֵי אֵלּוּ מְתָּרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר וּמֵחָצֵר לְבָתֵּיהֶם; אֲבָל לְבֵיתוֹ, אָסוּר. בִּטֵּל לָהֶן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וּרְשׁוּת חֲצֵרוֹ, הֲרֵי כֻּלָּם מֻתָּרִין; הֵן מְתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁעֵרְבוּ, וַהֲרֵי בִּטֵּל לָהֶן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וַחֲצֵרוֹ; וְגַם הוּא מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ רְשׁוּת, וַהֲרֵי הוּא כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם, וְהָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר.

א) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות ששייכת למישהו שלא עירב. ב) זה שלא עירב ביטל את רשותו בחצר, ונותן לאחרים את הרשות שלו בחצר, אבל את רשות הבית שלו לא נותן.

ב. הַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ סְתָם[ג] - רְשׁוּת חֲצֵרוֹ בִּטֵּל, רְשׁוּת בֵּיתוֹ לֹא בִּטֵּל. וְהַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לִבְנֵי חָצֵר, צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרוּשׁ, וְאוֹמֵר: 'רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לְךָ, וּלְךָ, וּלְךָ'; וְהַיּוֹרֵשׁ מְבַטֵּל רְשׁוּת אָב עַל פִּי שֶׁמֵּת מוֹרִישׁוֹ בְּשַׁבָּת[ד], שֶׁהַיּוֹרֵשׁ - תַּחַת מוֹרִישׁוֹ הוּקַם לְכָל דָּבָר[ה], וּבְטוּל רְשׁוּת בְּשַׁבָּת מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה[ו].

ג) שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבוטלת, ואנו לא יודעים אם התכוון רק לחצר או גם לבית. ד) שירש מאחד הדיירים בחצר את הבית שלו, והמוריש לא עירב בערב שבת. ה) למרות שהיורש לא היה יכול לערב לפני שבת, כרגע הוא עומד במקום המוריש, וכמו שהמוריש יכל להסתלק מהרשות שלו, גם היורש יכול. ו) מפני שזה לא קנין, אלא רק ביטול רשות.

ג. בִּטְלוּ אֵלּוּ הַמְעָרְבִין רְשׁוּתָם לָזֶה שֶׁלֹּא עֵרַב - הוּא מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאַר לְבַדּוֹ; וְהֵם אֲסוּרִין, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לָהֶן רְשׁוּת[ז]. וְאֵין אוֹמְרִין: 'יִהְיוּ כְּאוֹרְחִים אֶצְלוֹ'[ח]; שֶׁאֵין רַבִּים אוֹרְחִין אֵצֶל אֶחָד[ט].

ז) אם כל הדיירים ביטלו את רשותם לאותו אחד של ערב – לו מותר להוציא מביתו או מבתיהם לחצר, כי כל הרשות הפכה להיות שלו. ולהם אסור להוציא מהבית שלהם לחצר, כי זה לא הרשות שלהם. ח) כמו שאמרנו בהלכה א, ואז יהיה להם מותר להוציא כמו אורחים. ט) כי אין זו הדרך לארח אורחים רבים אצל אדם אחד.

ד. הָיוּ אֵלּוּ שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר - אִם בִּטְלוּ רְשׁוּתָם לַמְעָרְבִין - הַמְעָרְבִין מֻתָּרִין, וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא עֵרְבוּ אֲסוּרִין. וְאֵין הַמְעָרְבִין יְכוֹלִים לְבַטֵּל רְשׁוּתָם לַשְּׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ; וַאֲפִלּוּ חָזַר הָאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב, וּבִטֵּל רְשׁוּת לַשְּׁנֵי שֶׁלֹּא עֵרַב - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבִּטְלוּ לוֹ הַמְעָרְבִין, אָסוּר הָיָה[יא]. אֶחָד שֶׁעֵרַב • אֵינוֹ מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב[יב]; אֲבָל הָאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב, מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁעֵרַב[יג].

השגת הראב"ד
אחד . . שעירב א"א והוא שמת השלישי שעירב זה עמו אבל אם חי צריך לבטל לשניהם.

י) אחרי שביטלו להם המערבים. יא) כי המערבים ביטלו את הרשות שלהם כדי ששני אלו שלא ערבו יוכלו לטלטל, אבל במקרה כזה הם עדיין לא יוכלו לטלטל, כי כל אחד אוסר על חבירו, וביטול הרשות שלהם לא נחשב. לכן גם כאשר אחד מהם יבטל את הרשות לחברו, אחרי שהמערבים ביטלו את הרשות – זה לא יועיל. יב) כאן מדובר כששניים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו – מותרים השנים בטלטול. אבל אם אחד מהשנים שעירבו, רוצה לבטל את רשותו לשלישי – הוא אינו יכול, מפני שעדיין נשארים שניים שלא עירבו זה עם זה – אחד שעירב, ועוד אחד שלא עירב. יג) כוונת הרמב"ם כאן כשהיו שלושה, שניים ערבו ואחד לא ערב, ואחד מהמערבים מת, אז מי שלא ערב יכול לבטל ליחיד שערב. אבל אם יש כאן שניים שערבו וחיים, הוא צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר בהלכה ב.

ה. כֵּיצַד שָׁבַת עַל בַּיִת זֶה מְבַטֵּל לְבַעַל בַּיִת זֶה רְשׁוּתוֹ בְּחָצֵר אַחַת, כָּךְ מְבַטְּלִין מֵחָצֵר לְחָצֵר[יד]; וּמְבַטְּלִין, וְחוֹזְרִין וּמְבַטְּלִין[טו]. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁשְּׁרוּיִין [=גרים] בְּחָצֵר וְלֹא עֵרְבוּ - אֶחָד מֵהֶן מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לַשֵּׁנִי, וְנִמְצָא הַשֵּׁנִי מְטַלְטֵל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ חֲבֵרוֹ[טז], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה [=שני] צְרָכָיו[יז]; וְחוֹזֵר הַשֵּׁנִי

וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לָרִאשׁוֹן[יח], וּמְטַלְטֵל הָרִאשׁוֹן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ; וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים. וְיֵשׁ בְּטוּל רְשׁוּת בְּחֻרְבָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא בְּחָצֵר[יט].

יד) כדי שיוכלו לטלטל מחצר לחצר. טו) הם מבטלים אחד לשני. טז) בזמן הזה הרשות שייכת לשני, ולכן יכול לטלטל בה. יז) ברגע שהראשון חוזר להשתמש בחצר, הוא ביטל את ביטול הרשות, והחצר חזרה להיות גם שלו. יח) השני מבטל בחזרה את הרשות לראשון, ואז הראשון יכול לטלטל ברשות, כי היא שלו. יט) אם שני הבתים פונים לתוך חורבה שאין דיירים בתוכה, החורבה משמשת כמו חצר, וצריכים לערב כדי שיהיה להם מותר לטלטל מהבית לחורבה. ובמקרה שלא ערבו, הם יכולים לבטל את הרשות בחורבה, כמו בחצר.

ו. מִי שֶׁבִּטֵּל רְשׁוּתוֹ, וְחָזַר וְטִלְטֵל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל - אִם בְּמֻזִּיד הוֹצִיא - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא עָמַד בְּבִטּוּלוֹ[כ]; וְאִם בְּשׁוֹגֵג הוֹצִיא - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּבִטּוּלוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא קָדְמוּ וְהֶחְזִיקוּ אֵלּוּ שֶׁבִּטֵּל לָהֶן; אֲבָל אִם קָדְמוּ וְהֶחְזִיקוּ וְהוֹצִיאוּ - אִם חָזַר הוּא וְהוֹצִיא בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן.

כ) ובמעשיו ביטל את ביטול הרשות.

ז. שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִקִּיפוּם גּוֹיִם מְחִיצָה[כא] בְּשַׁבָּת - אֵין מְבַטְּלִין זֶה לָזֶה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֵב מֵאֶמֶשׁ[כב].

כא) ואז השטח המוקף במחיצה נעשה כחצר לשני הבתים שנמצאים בתוכה. כב) בערב שבת הם לא היו יכולים לערב כי אז החצר לא הייתה קיימת, וכאשר אין אפשרות לערב לפני שבת, אי אפשר לבטל בשבת.

אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר[כג] שֶׁמֵּת[כד], וְהִנִּיחַ רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק[כה] - אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם[כו], הֲרֵי הַיּוֹרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הֶחָצֵר אוֹסֵר עֲלֵיהֶן[כז]; וְאִם מֵת מִשֶּׁחָשְׁכָה, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן[כח]. אֶחָד מִן הַשּׁוּק[כט] שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר - אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן מְעָרְבִין; וְאִם מֵת מִשֶּׁחָשְׁכָה - אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לָהֶן רְשׁוּת מוֹרִישׁוֹ[ל].

כג) שעירב עם בני החצר. כד) ולא נשארו מבני ביתו באותה חצר. כה) היורש שלו לא גר באותה חצר, אלא במקום אחר. כו) לפני כניסת השבת. כז) כי העירוב שערב מי שמת אינו מועיל, כי עכשיו הרשות שייכת ליורש והוא לא עירב. כח) אנחנו אומרים שכיון שהותר למקצת שבת – הותר לכל השבת. כט) שהיתה לו דירה בחצר, אך הוא לא עירב בה, כי הוא לא גר שם. ל) כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ב.

ח. יִשְׂרָאֵל וְגֵר שֶׁשְּׁרוּיִין בְּמָעָרָה אַחַת[לא], וּמֵת הַגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחְזִיק [=קנה] יִשְׂרָאֵל אַחַר בִּנְכָסָיו[לב] עַד שֶׁחָשְׁכָה - הֲרֵי זֶה הַמַּחְזִיק[לג] [אחר כניסת שבת] אוֹסֵר עַד שֶׁיְּבַטֵּל[לד], שֶׁהֲרֵי הוּא כְּיוֹרֵשׁ[לה]; וְאִם מֵת הַגֵּר מִשֶּׁחָשְׁכָה [ועשו ערוב לפני השבת] - אַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בִּנְכָסָיו - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, אֶלָּא בְּהֶתֵּרוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא עוֹמֵד[לו].

לא) ועירבו יחד. לב) גר שאין לו קרובי משפחה שירשו אותו, ברגע שמת, נכסיו הופכים להיות הפקר, וכל אחד מישראל שתופס בהם – זכה בהם. לג) שזכה בנכסי הגר. לד) ואף־על־פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים והמקום היה מותר בטלטול – אף־על־פי־כן אין אומרים: "כיון שהותרה בכניסת השבת – הותרה לכל השבת", הואיל והיא הייתה ראויה שיחזיק בה הישראל מבעוד יום. לה) ויורש יכול לבטל למרות שבכניסת השבת היה מוריש חי (כפי שכתב בהלכה הקודמת). לו) כיון שהותר למקצת שבת – הותר לכולה.

ט. יִשְׂרָאֵל הַדָּר עִם הַנָּכְרִי אוֹ עִם גֵּר תּוֹשָׁב[לז] בְּחָצֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שְׁדֵירַת הַגּוֹי אֵינָהּ דִּירָה, אֶלָּא כִּבְהֵמָה הוּא חָשׁוּב. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יָתֵר, וְגוֹי שׁוֹכֵן עִמָּהֶם - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם; וְדָבָר זֶה - גְּזֵרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְשַׁכְּנוּ גּוֹי עִמָּהֶם, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי אֶחָד? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מָצוּי - שֶׁהֲרֵי יִפְחַד שֶׁמָּא יִתְיַחֵד עִמּוֹ וְיַהַרְגֶנּוּ, וּכְבָר אָסְרוּ לְהִתְיַחֵד עִם הַגּוֹי.

לז) נכרי שלא התגייר, אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה־זרה.

י. שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי הַשּׁוֹכְנִים בְּחָצֵר אַחַת, וְעֵרְבוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים לְעַצְמָם - לֹא הוֹעִיל כְּלוּם; וְכֵן אִם בִּטְּלוּ לַגּוֹי, אוֹ בִּטֵּל לָהֶן, אוֹ בִּטְּלוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים זֶה לָזֶה וְנַעֲשׂוּ כְּיָחִיד עִם הַגּוֹי - לֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם; שֶׁאֵין עֵרוּב מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי, וְאֵין בִּטּוּל רְשׁוּת מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי; וְאֵין לָהֶן תַּקָּנָה, אֶלָּא שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ, וְיֵעָשֶׂה הַגּוֹי כְּאִלּוּ הוּא אוֹרֵחַ עִמָּהֶן[לח]. וְכֵן אִם הָיוּ גּוֹיִם רַבִּים - מַשְׂכִּירִין רְשׁוּתָם לְיִשְׂרְאֵלִים, וְהַיִּשְׂרְאֵלִים מְעָרְבִין וּמִתָּרִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁשָּׂכַר מִן הַגּוֹי - מְעָרֵב עִם שְׁאָר הַיִּשְׂרְאֵלִים, וְיִתְּרוּ כֻּלָּם; וְאֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לִשְׂכֹּר מִן הַגּוֹי.

לח) והטעם בזה, מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגויים, לכן החמירו בזה שאין לו תקנה עד שישכור ממנו את רשותו, ומאחר שהגוי לא רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹלט, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי דָּרִים בַּפְּנִימִית וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בַּחִיצוֹנָה, אוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְגוֹי בַּחִיצוֹנָה וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בַּפְּנִימִית - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה עַד שֶׁיִּשְׁכֹּר מִמֶּנּוּמ, שֶׁהֲרֵי רַגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי מְצוּיִים שָׁם; וְהַפְּנִימִי, מֻתָּר בַּפְּנִימִיתמא.

לט) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. מ) כיון שכולם הולכים דרך החצר החיצונה, נחשב כאילו כולם דרים שם, והדין כמו שני ישראלים וגוי שדרים יחד שאוסר עליהם. מא) בחצר הפנימית מותר לטלטל – כי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, וגם אם הגוי גר בחצר הפנימית, הוא לא אוסר על הישראל שגר שם איתו לבד, כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ט.

יב. שׁוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתמב; שֶׁהַשְּׂכִירוּת כְּבִטּוּל רְשׁוּת הִיא, שֶׁאֵינָהּ שְׂכִירוּת וַדַּאִית, אֶלָּא הֵבֵר בְּלִבַּדמג; לְפִיכָךְ, שׁוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל גּוֹי מַשְׂכֶּרֶת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְכֵן שְׂכִירוֹ אוֹ שַׁמָּשׁוֹ מַשְׂכִּירִין שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ; וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׂכִירוֹ אוֹ שַׁמָּשׁוֹ יִשְׂרְאֵלִי, הֲרֵי זֶה מַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. שָׂאַל מִן הַגּוֹי מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׁאִילוֹ - הֲרֵי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וּמַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹמד. הָיוּ לְגוֹי שְׁנֵי שְׂכִירִים אוֹ שַׁמָּשִׁים אוֹ נָשִׁים רַבּוֹת - אִם הִשְׂכִּיר אֶחָד מֵהֶן, דַּיּוֹ.

מב) ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות. מג) כל מטרת השכירות כדי להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. מד) אם יהודי קיבל רשות להשתמש בחלק מהרשות של הגוי, הוא גם יכול להשכיר את רשותו של הגוי.

יג. שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי הַדָּרִים בְּחָצֵר אַחַת, וְשָׂכְרוּ מִן הַגּוֹי בְּשַׁבָּת - חוֹזֵר הָאֶחָדמה וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לַשְּׁנַייִם, וּמֻתָּרמו; וְכֵן אִם מֵת הַגּוֹי בְּשַׁבָּת - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרְאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאַחֵרמח, וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל.

מה) הישראלי. מו) כי העירוב שעשו בערב שבת לא הועיל – כיון שהיה גוי ביניהם. מז) שמותר לבטל רשות בשבת, וגם יכולים לחזור ולבטל אחד לשני. כמו שכתב הרמב"ם לעיל בהלכות ב וה. מח) כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. גּוֹי שֶׁהִשְׁכִּיר מִגּוֹי - אִם אֵין הָרִאשׁוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא הַגּוֹי הַשֵּׁנִי עַד שֶׁיַּשְׁלִים זְמַן שְׂכִירוּתוֹ - שׁוֹכְרִין מִזֶּה הַגּוֹי הַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי נִכְנָס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לָרִאשׁוֹן לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי הַשּׁוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶהמט - אִם לֹא הָיָה הַשֵּׁנִי עוֹמֵדנ וְשָׂכְרוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים מִן הָרִאשׁוֹן, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

מט) שכך התנה אתו בשעה שהשכיר לו. נ) אם השני לא נמצא באותו הזמן בדירה.

טו. חָצֵר שֶׁיִּשְׂרְאֵלִים וְגוֹי שְׁרוּיִין בָּהּנא, וְהָיוּ חַלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרְאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרְאֵלִי זֶה, וְעָשׂוּ עֵרוּב דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹתנב - אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מֻתָּרִין לְהוֹצִיא מִבַּיִת לְבַיִת דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת, הֲרֵי הֵם אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבַּיִת לְבַיִת דֶּרֶךְ פְּתָחִים, מִפְּנֵי הַגּוֹי, עַד שֶׁיַּשְׁכִּיר; שֶׁאֵין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעֵרוּב כְּיָחִיד, בְּמָקוֹם הַגּוֹינג.

נא) ופתחיהם פתוחים לחצר. נב) שעל־ידי החלונות שביניהם חל העירוב, כי שם רשות הנכרי לא מפסיקה. נג) שנים שערבו ביניהם לא הופכים להיות כאילו גרים בדירה אחת, שנחשוב שיש כאן רק ישראל אחד וגוי אחד שגרים בחצר.

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא [=ברבים], אוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו; וְאֵין מְעָרְבִין עִמּוֹ, וְאֵינוֹ מְבַטֵּל, אֶלָּא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ כְּגוֹי. אֲבָל אִם הָיָה מִן הַמִּינִים [=כופרים] שֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין מְחַלְּלִין שַׁבָּת, כְּגוֹן צְדוֹקִין, וּבַיְתוֹסִין [הכופרים בתורה שבע"פ], וְכָל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּמִצְוַת עֵרוּב - אֵין מְעָרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּעֵרוּב, וְאֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ כְּגוֹי; אֲבָל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֵׁר, וְזוֹ הִיא תַּקָּנָתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד כָּשֵׁר, וְזֶה הַצָּדוֹקִי, בְּחָצֵר - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לוֹ.

~ יום ראשון כ"ו אדר ~

הִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה וְחֻקּוֹת הַגּוֹיִם

פֶּרֶק ה

דיני מסית ונביא שקר; איסור הזכרת עבודה זרה.

א. הַמֵּסִית [=מפתה] אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל [לעבודה זרה], בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה [-המסית] נִסְקָל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד הַמּוּסָת וְלֹא הַמֵּסִית עֲבוֹדָה זָרָה[א]; אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוֹרָהוּ לַעֲבֹד. בֵּין שֶׁהָיָה הַמֵּסִית הֶדְיוֹט [=איש פשוט], בֵּין שֶׁהָיָה נָבִיא[ב], בֵּין שֶׁהָיָה הַמּוּסָת יָחִיד אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, אוֹ יְחִידִים[ג] - מִיתָתוֹ בִּסְקִילָה.

א) בשונה ממדיחים החייבים רק אם שמעו בקולם, כמבואר בפרק הקודם. ב) שהתנבא בשם ה' שיש לעבוד עבודה זרה. ג) שאינם רוב אנשי העיר.

ב. הַמֵּסִית אֶת רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר - הֲרֵי זֶה מַדִּיחַ, וְאֵינוֹ נִקְרָא 'מֵסִית'[ד].

ד) ישנם שלושה הבדלים בין מסית למדיח: מסית נידון למיתה אף אם לא התרו בו, בשונה ממדיח שנידון רק אם התרו בו. מסית נידון למיתה אף אם המוסתים לא עבדו בפועל עבודה זרה, בשונה ממדיח שנידון רק אם המודחים עבדו. למסית מחביאים עדים שיתפסו אותו בשעת עשיית האיסור, בשונה ממדיח שהעדים צריכים להיות במקום גלוי.

הָיָה זֶה שֶׁהִדִּיחַ רֹב הָעִיר נָבִיא, מִיתָתוֹ בִּסְקִילָה[ה]. וְהַנִּדָּחִים, הֲרֵי הֵן כִּיחִידִים[ו], וְאֵינָם כְּאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת, עַד שֶׁיִּהְיוּ הַמַּדִּיחִים שְׁנַיִם[ז]. וְאֶחָד הָאוֹמֵר: 'אָמְרָה לִי עֲבוֹדָה זָרָה: עִבְדוּהָ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'אָמַר לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עִבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה' - הֲרֵי זֶה נָבִיא שֶׁהִדִּיחַ; וְאִם הֵדִּיחוּ אַחֲרָיו רֹב הָעִיר, נִסְקָל.

ה) כך הדין גם באדם רגיל שהדיח לבדו את רוב אנשי העיר. אולם, נביא שפנה בדבריו לאנשי העיר ובפועל הצלח להדיח רק את מיעוטם חייב במיתת חנק, בשונה מאדם רגיל שפטור ממיתה במקרה כזה משום שלא התקיימה מחשבתו. והנביא מתחייב במיתה במקרה כזה, מכיוון שהוא נעשה נביא שקר כמבואר בפרק ט בהלכות יסודי התורה. ו) שעבדו עבודה זרה וניתנים למיתה בסקילה, ונשיהם וילדיהם אינם נידונים למיתה וממונם עובר ליורשיהם. ז) משום שמדיח יחיד לא יכול להפוך עיר לעיר הנידחת, כמבואר בפרק הקודם.

הַמֵּסִית שֶׁהֵסִית, בֵּין בִּלְשׁוֹן רַבִּים בֵּין בִּלְשׁוֹן יָחִיד - הֲרֵי זֶה נִסְקָל[ח]. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'אֶעֱבֹד עֲבוֹדָה זָרָה'[ט], 'אֵלֵךְ וְאֶעֱבֹד', 'נֵלֵךְ וְנַעֲבֹד בַּעֲבוֹדָה פְּלוֹנִית', שֶׁהֲרֵךְ אוֹתָהּ עֲבוֹדָה זָרָה לְהֶעָבֵד בָּהּ; [או האומר] 'אֶזְבַּח', 'אֵלֵךְ וְאֶזְבַּח', 'נֵלֵךְ וְנִזְבַּח'; 'אַקְטֵר', 'אֵלֵךְ וַאֲקַטֵּר', 'נֵלֵךְ וּנְקַטֵּר'; 'אֲנַסֵּךְ', 'אֵלֵךְ וַאֲנַסֵּךְ', 'נֵלֵךְ וּנְנַסֵּךְ'; 'אֶשְׁתַּחֲוֶה', 'אֵלֵךְ וְאֶשְׁתַּחֲוֶה', 'נֵלֵךְ וְנִשְׁתַּחֲוֶה'[י] - הֲרֵי זֶה מֵסִית[יא].

ח) בשונה מעיר הנידחת בה נדרש שידיחו המדיחים את תושבי העיר בלשון רבים, כמבואר בפרק הקודם. ט) אעבוד אותה בעצמי ולאחר מכן תעבוד אותה גם אתה, וזוהי נקראת הסתה. י) בעצמי ולאחר מכן תלך ותעבוד אותה גם אתה. יא) על ארבע עבודות אלו חייבים אף אין דרך עבודתה של העבודה הזרה בכך, כמבואר בפרקים הקודמים.

הֵסִית לִשְׁנַיִם[יב], הֲרֵי הֵן עֵדָיו[יג]; וְהֵן מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וּמְעִידִין עָלָיו שֶׁכָּךְ אָמַר לָהֶן, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

יב) והם לא שמעו בקולו. יג) הם עצמם יכולים להעיד לחובתו בבית דין.

ג. וְאֵין הַמֵּסִית צָרִיךְ הַתְרָאָה[יד]. אָמַר לְאֶחָד[טו] - הוּא אוֹמֵר[טז]: 'יֵשׁ לִי חֲבֵרִים רוֹצִים בְּכָךְ', וּמַעֲרִים עָלָיו עַד שֶׁיָּסִית בִּפְנֵי שְׁנַיִם [שיהיו עדים להסתה], כְּדֵי לְהָרְגוֹ. אִם לֹא רָצָה הַמֵּסִית לְהָסִית לִשְׁנַיִם[יז], מְצָוָה לְהַכְמִין [=להחביא] לוֹ [-עדים במארב]; כָּל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אֵין מְכַמְּנִין עֲלֵיהֶן - חוּץ מִזֶּה.

יד) העדים שרואים את מעשיו, אינם צריכים להתרות בו שמעשים אלו אסורים, והוא נידון למיתה על פי עדותם, אף ללא התראה. טו) ניסה להסית אדם אחד, שאינו יכול להעיד עליו לבדו משום שעדות מתקבלת רק כאשר ישנם שני עדים. טז) המוסת אומר למסית. יז) כי הוא חושש שהם יעידו עליו בבית דין.

כֵּיצַד מְכַמְּנִין לוֹ? הַמּוּסָת מֵבִיא שְׁנַיִם, וּמַעֲמִידָן בְּמָקוֹם אָפֵל כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַמֵּסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם[יח]. וְהוּא אוֹמֵר לַמֵּסִית: 'אֱמֹר מַה שֶּׁאָמַרְתָּ לִי בְּיִחוּד'[יט]; וְהוּא אוֹמֵר לוֹ, וְהַמּוּסָת מְשִׁיבוֹ: 'הֵיאַךְ נַנִּיחַ אֶת אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְנֵלֵךְ

וְנַעֲבֹד אֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים׳? אִם חָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁתַק [המסית] **- פָּטוּר; וְאִם אָמַר לוֹ: ׳כָּךְ הִיא חוֹבָתֵנוּ, וְכָךְ יָפֶה לָנוּ׳ -** [העדים] **הָעוֹמְדִים שָׁם בְּרִחוּק מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.**

יח) לכאורה, ניתן להחביא גם אדם אחד שיראה וישמע מרחוק את דברי המסית, ולאחר מכן הוא יעיד יחד עם המוסת על המסית וכך יהיו שני עדים על מעשה ההסתה, אך, ההלכה בדיני נפשות היא, ששני עדים שאינם רואים אחד את השני אינם יכולים להעיד יחד בבית דין אף אם הם ראו את אותו מעשה, ומכיוון שמדובר שהעד מתחבא במקום מסתור, המוסת לא רואה אותו והוא לא יכול להעיד איתו יחד, ולכן יש להחביא שני עדים שיראו את המסית. יט) כאשר היינו לבדנו, וגם עתה אף אחד לא ישמע את דבריך.

ד. מִצְוָה בְּיַד הַמּוּסָת לְהָרְגוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה לַהֲמִיתוֹ וְגוֹ׳"[45]. וְאָסוּר לַמּוּסָת לֶאֱהֹב אֶת הַמֵּסִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ"[כ][46]. וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּשּׁוֹנֵא: "עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ"[47], יָכוֹל [-עזר] **אַתָּה עוֹזֵב לָזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו"[48]. וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"[49], יָכוֹל אֵין אַתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ** [-נמנע מלהציל את חיין] **שֶׁל זֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו"[50]. וְאָסוּר לַמּוּסָת לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחְמֹל"[51]; וְאִם יָדַע לוֹ חוֹבָה - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִשְׁתֹּק מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו"[52]. וְאַזְהָרָה לְהֶדְיוֹט הַמֵּסִית מִנַּיִן[כא]? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן, וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת"[53].**

כ) לא תאהב אותו. כא) שהרי אין מענישים אדם אלא אם כן התורה הזהירה שלא לעשות זאת.

ה. הַמֵּסִית אֲחֵרִים לְעָבְדוֹ, וְאָמַר לָהֶם: ׳עִבְדוּנִי׳ - אִם עָבְדוּ אוֹתוֹ, נִסְקָל; וְאִם לֹא עֲבָדוּהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ לוֹ ׳הֵן׳, אֵינוֹ נִסְקָל[כב]. אֲבָל אִם הֵסִית לַעֲבוֹדַת אִישׁ אַחֵר, אוֹ לִשְׁאָר מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה - אִם קִבֵּל מִמֶּנּוּ, וְאָמַר: ׳הֵן, גָּלְךָ וְנַעַבְדֵ׳ - אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד, שְׁנֵיהֶם נִסְקָלִין, הַמֵּסִית וְהַמּוּסָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ, וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו"[54] - הָא [-אבל אם] **שָׁמַע וְאָבָה[כג], חַיָּב.**

כב) משום שהם מהתלים בו ולא מתכוונים באמת לעבוד אותו, שהרי הוא אדם כמותם ואין סיבה שיעבדו אותו כעבודה זרה. כג) הסכים לדבריו, אף על פי שלא עבד עבודה זרה בפועל.

ו. נָבִיא הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כֵּיצַד? זֶה הָאוֹמֵר: ׳אָמְרָה לִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית׳ אוֹ ׳פּוֹלָנִי, שְׁמִצָּוָה לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ׳, אוֹ ׳שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ׳. אֲפִלּוּ כִּוֵּן אֶת הַהֲלָכָה לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא וּלְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר - אִם הִתְרוּ בּוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, חֲרֵי זֶה נֶחְנָק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים - וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא"[כד][55]. וְאַזְהָרָה שֶׁלּוֹ, מִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ"[56].

כד) וסתם מיתה האמורה בתורה היא מיתת חנק.

ז. וְאָסוּר לַעֲרֹךְ דִּין וּתְשׁוּבָה [-ויכוח] **עִם מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין שׁוֹאֲלִין** [-מבקשים] **מִמֶּנּוּ אוֹת וּמוֹפֵת[כה]; וְאִם עָשָׂה מֵעַצְמוֹ - אֵין מַשְׁגִּיחִין עָלָיו** [-מתייחסים אליו], **וְאֵין מְהַרְהֲרִין בּוֹ[כו]. וְכָל הַמְחַשֵּׁב בְּאוֹתוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁמָּא אֱמֶת הֵן - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא"[כז][57].**

כה) בשונה מהמתנבא בשם ה׳ שמבקשים ממנו שיעשה אותות ומופתים כדי לבדוק את אמינותו, כמבואר בהלכות יסודי התורה. כו) שמא הוא נביא אמת, וברור הדבר שהאותות והמופתים שעשה נעשו באמצעות כישוף ואחיזת עיניים. כז) פסוק זה מדבר בנביא המדיח לעבוד עבודה זרה ולא על נביא המתנבא בשמה, אך מסתבר לומר שדין המתנבא בשם עבודה זרה דומה ואף המאמין לדבריו עובר על איסור.

וְכֵן נָבִיא הַשֶּׁקֶר[כח] - מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה׳ וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָּרַע [במצוות התורה], **שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי, אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר, וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים - וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא"[כט][58].**

כח) כמבואר בהלכה ח. כט) וסתם מיתה האמורה בתורה היא מיתת חנק.

ח. אֶחָד [-בין] **הַמִּתְנַבֵּא מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע בְּמַרְאֵה**

---

45. דברים־ראה, יג, י. 46. שם, פסוק ט. 47. שמות־משפטים, כג, ה. 48. דברים־ראה, יג, ט. 49. ויקרא־קדושים, יט, טז.
50. דברים־ראה, יג, ט. 51. שם. 52. שם. 53. שם, פסוק יב. 54. דברים־ראה, יג, ט. 55. דברים־שופטים, יח, כ.
56. שמות־משפטים, כג, יג. 57. דברים־ראה, יג, ד. 58. דברים־שופטים, יח, כ.

הַנְּבוּאָה, אוֹ מִי שֶׁשָּׁמַע דִּבְרֵי נָבִיא חֲבֵרוֹ וְאָמַר שֶׁדָּבָר זֶה לוֹ נֶאֱמַר וְהוּא נִתְנַבֵּא בּוֹ - הֲרֵי זֶה נָבִיא שֶׁקֶר, וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק.

ט. כָּל הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מֵהֲרִיגַת נָבִיא שֶׁקֶר מִפְּנֵי מַעֲלָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא [נביא השקר] הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא, לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ"[59] [-לא תפחד להורגו]. וְכֵן הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה, אוֹ הַפּוֹחֵד וְיָרֵא מִדְּבָרָיו - הֲרֵי הוּא בִּכְלַל "לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ". וְאֵין דָּנִין נָבִיא שֶׁקֶר, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד.

י. הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַנִּשְׁבָּע בָּהּ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ"[60]; אֶחָד הַנִּשְׁבָּע בָּהּ לְעַצְמוֹ, וְאֶחָד הַנִּשְׁבָּע בָּהּ לְגוֹיל. וְאָסוּר לְהַשְׁבִּיעַ לַגּוֹי בְּיִרְאָתוֹלא [-באליל שלו]. וַאֲפִלּוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה - אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַזְכִּירוּ".

ל) בפני גוי כדי שיאמין לו. לא) כמו במקרה שיש ליהודי שותף גוי, וברצונו להשביע את הגוי בשם האליל שלו שאינו משקר במסחר.

יא. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: "שְׁמֹר [-המתן] לִי בְּצַד עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית", וְכַיּוֹצֵא בָּהּלב. וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה הַכְּתוּבָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - מֻתָּר לְהַזְכִּיר שְׁמָהּ, כְּגוֹן: פְּעוֹר, וּבַל, וּנְבוֹ, וְגַד, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[61]לג. וְאָסוּר לִגְרֹם לַאֲחֵרִים שֶׁיִּדְרְשׁוּ וְשֶׁיַּקְטִירוּ [-ישבעו] בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָהלד; וְאֵינוֹ • לוֹקֶה אֶלָּא הַנּוֹדֵר בְּשֵׁמָהּ וְהַמְקַיֵּם בְּשֵׁמָהּ, וְהוּא הַנִּשְׁבָּע בְּשֵׁמָהּלה.

השגת הראב"ד
ואינו . . כשמה א"א זה לא אמרו בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולית הלכתא כותיה אלא כר' יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר כל ל"ת שבתורה וכו' חוץ מנשבע ומימר.

לב) כי הוא מזכיר שם עבודה זרה. לג) כי לא נחשב הדבר כהזכרת עבודה זרה אלא כקריאה בתורה. לד) למשל, אם עושה שותפות עם גוי, כמבואר לעיל. לה) אך שאר האיסורים שנמנו בשתי ההלכות האחרונות, אין לוקים עליהם.

~ יום שני כ"ז אדר ~

פֶּרֶק ו

דיני אוב וידעוני, עבודת המולך, בניית מצבה ואבן משכית, ואיסור נטיעת עץ במקדש.

א. הָעוֹשֶׂה אוֹב [-תקשור עם המתים] אוֹ יִדְּעוֹנִי [-הגדת עתידות] בִּרְצוֹנוֹא בְּזָדוֹן[62]ב, חַיָּב כָּרֵת [-לא זוכה לעולם הבא]; וְאִם הָיוּ שָׁם עֵדִים וְהַתְרָאָה, נִסְקָל. הָיָה שׁוֹגֵג, מֵבִיא [קרבן] חַטָּאת קְבוּעָה [שאינה תלויה במצבו הכלכלי של החוטא].

א) ולא מתוך אונס. ב) ולא בשוגג.

השגת הראב"ד
כיצד . . ומקטיר א"א בבית הקברות עושה כן ובעור של אדם מת ומדבר משחיו של מת.

• כֵּיצַד מַעֲשֶׂה הָאוֹב? זֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמַקְטִיר קְטֹרֶת יְדוּעָה, וְאוֹחֵז שַׁרְבִיט [-ענף] שֶׁל חֲדַס בְּיָדוֹ וּמְנִיפוֹ, וְהוּא מְדַבֵּר בַּלָּאט [-לחש] בְּדְבָרִים יְדוּעִים אֶצְלָם, עַד שֶׁיִּשְׁמַע הַשּׁוֹאֲלג כְּאִלּוּ אֶחָד מְדַבֵּר עִמּוֹ וּמֵשִׁיבוֹ עַל מַה שֶּׁהוּא שׁוֹאֵל בְּדְבָרִים מְתֻחָת הָאָרֶץ בְּקוֹל נָמוּךְ עַד מְאֹד, וּכְאִלּוּ אֵינוֹ נִקָּר לָאֹזֶן אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה מַרְגִּישׁ בּוֹד.

ג) האדם שבא לשאול באוב. ד) אין השואל שומע קול אמיתי, אלא בדמיונו הוא שומע כל מיני קולות.

וְכֵן הַלּוֹקֵחַ גֻּלְגֹּלֶת שֶׁל מֵת וּמַקְטִיר לָהּ וּמְנַחֵשׁ בָּהּה, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כְּאִלּוּ קוֹל יוֹצֵא מִתַּחַת שֶׁחְיוֹו שָׂפֵל עַד מְאֹד, וּמֵשִׁיבוֹ. כָּל אֵלּוּ, מַעֲשֶׂה אוֹב הֵן[63]ז; וְהָעוֹשֶׂה אֶחָד מֵהֶן, נִסְקָל.

ה) עושה איתה קסמים ומעשי כישוף. ו) בית השחי. ז) ראוי לציין את המובא בספרי רבותינו האחרונים, שבדורותינו הקרובים לבוא הגאולה גובר האור בעולם ומתברר השקר שבכוחות טומאה אלו, ובעקבות זאת כיום מעשי כישוף אלו לא קיימים כלל.

ב. כֵּיצַד מַעֲשֶׂה הַיִּדְּעוֹנִי? מַנִּיחַ עֶצֶם עוֹף שֶׁשָּׁמוּ יַדּוּעַ בְּפִיו, וּמַקְטִיר קְטֹרֶת וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹתח, עַד שֶׁיִּפֹּל כְּנִכְפֶּהט וְיְדַבֵּר בְּפִיו דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לִהְיוֹת [בעולם]. וְכָל אֵלּוּ, מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה

59. דברים־שופטים, יח, כב. 60. שמות־משפטים, כג, יג.

הֵן. וְאַזְהָרָה שֶׁלָּהֶן מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֹבֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים"[61].

ח) מעשים משונים המוציאים את האדם מדעתו. ט) כאדם החולה במחלת הנפילה. י) של איסור בעלי אוב וידעוני.

ג. הַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ [-אליל עמוני] **בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; בְּשׁוֹגֵג, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה. וְאִם עָשָׂה בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה - נִסְקָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ, מוֹת יוּמָת; עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן"[62]. וְאַזְהָרָה שֶׁלּוֹ מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ"[63], וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ"יא[64].**

יא) שני פסוקים נצרכים עבור האזהרה על עבירה זו, משום שבכל פסוק מפורש פרט שאינו מוזכר בפסוק השני. בפסוק הראשון נאמר שאסור להעביר למולך אך לא מוזכרת אש, ובפסוק השני נאמר שאסור להעביר באש אך לא מוזכר מולך. שני הפסוקים יחד מלמדים אותנו אשר האיסור הוא להעביר למולך באש, כמבואר בהמשך ההלכה.

כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? [אדם] מַדְלִיק אֵשׁ גְּדוֹלָה, וְלוֹקֵחַ מִקְצַת זַרְעוֹ [=חלק מצאצאיו] **וּמוֹסְרוֹ לַכּוֹמְרִין עוֹבְדֵי הָאֵשׁ, וְאוֹתָן הַכּוֹמְרִין נוֹתְנִין** [-מחזירים] **הַבֵּן לְאָבִיו אַחַר שֶׁנִּמְסַר בְּיָדָן לְהַעֲבִירוֹ בָּאֵשׁ בִּרְשׁוּת הַכּוֹמְרִין, וְאַבִי הַבֵּן הוּא שֶׁמַּעֲבִיר בְּנוֹ עַל הָאֵשׁ בִּרְשׁוּת הַכּוֹמְרִין, וּמַעֲבִירוֹ** [כשהוא הולך] **בְּרַגְלוֹ מִצַּד לְצַד אַחֵר**יב **בְּתוֹךְ הַשַּׁלְהֶבֶת**יג**; לֹא שֶׁהוּא שׁוֹרְפוֹ לַמֹּלֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹרְפִין בְּנֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן לַעֲבוֹדָה זָרָה אַחֶרֶת, אֶלָּא בְּהַעֲבָרָה בִּלְבַד הָיְתָה עֲבוֹדַת** [אליל] **זֶה שֶׁשְּׁמוֹ 'מֹלֶךְ'. לְפִיכָךְ**יד**, הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה אַחֶרֶת חוּץ מִמֹּלֶךְ, פָּטוּר**טו**.**

יב) האב הולך ברגליו תוך כדי שהוא מחזיק את בנו בידיו או על כתפיו ורגלי הבן הן כלפי מטה. אך אם האב מחזיק ביד בנו והם הולכים יחד, או שמחזיק האב את בנו אך רגליו של הבן אינן כלפי מטה, אין הוא נקרא מעביר למולך משום שזו לא דרך העברת דברים ממקום למקום. יג) האב עושה זאת בקפיצה, על מנת שלא יישרף. יד) מכיוון שהאב אינו שורף בפועל את בנו אלא מעבירו באש בלבד. טו) משום שעבודה זו מיוחדת רק לעבודת המולך, ואין חייבים על עבודה זרה אלא אם כן עבד אותה דרך עבודתה. אך אם עבודת המולך הייתה שריפת בפועל על ידי אביו, היו חייבים על עבודה זו אף בעבודה זרה אחרת, משום ששריפה היא כהקטרה שהיא אחת מארבע העבודות שחייבים עליה אף אם אין דרך העבודה זרה בכך, כמבואר בפרקים הקודמים.

ד. אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵתטז אוֹ סְקִילָהיז, עַד שֶׁיִּמְסֹר [את בנו] **לַמֹּלֶךְ וְיַעֲבִירוֹ כְּרַגְלוֹ בָּאֵשׁ דֶּרֶךְ הַעֲבָרָהיח; מָסַרי וְלֹא הֶעֱבִירכ, הֶעֱבִיר וְלֹא מָסַר, אוֹ שֶׁמָּסַר וְהֶעֱבִיר** [באופן אחר] **שֶׁלֹּא** [כ]**דֶּרֶךְ הַעֲבָרָהכא - פָּטוּר. וְאֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּמְסֹר מִקְצָת זַרְעוֹ וְיַנִּיחַ מִקְצָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ"[65] - מִקְצָת זַרְעוֹ, לֹא כֻּלּוֹכב.**

טז) אם עבר על האיסור במזיד, אך מבלי שהתרו בו. יז) אם עבר על האיסור בפני עדים ולאחר שהתרו בו. יח) שהאב הולך ברגליו והוא מחזיק את בנו בידיו, כמבואר לעיל. יט) את בנו לכמרים. כ) בעצמו את בנו מעל האש. כא) כמבואר בהערה יא. כב) אך אם העביר את כל זרעו למולך – פטור, משום שהמיתה בבית דין מכפרת לאדם על החטא, ואדם שהעביר את כל זרעו למולך, עוונו גדול ביותר ואין לו כפרה על חטאו.

ה. אֶחָד [-הן] **זֶרַע כָּשֵׁר, וְאֶחָד זֶרַע פָּסוּלכג, אֶחָד בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְאֶחָד בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם - עַל כָּל יוֹצְאֵי יְרֵכוֹ** [-צאצאיו] **הוּא חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זַרְעוֹ. אֲבָל אִם הֶעֱבִיר אֶחָיו אוֹ אַחְיוֹתָיו אוֹ אִבּוֹתָיו, אוֹ שֶׁהֶעֱבִיר עַצְמוֹ - פָּטוּר. הֶעֱבִיר אֶחָד מִזַּרְעוֹ, וְהוּא יָשֵׁן אוֹ שֶׁהָיָה סוּמָא** [-עיוור] **- פָּטוּר.**

כג) אם יש לאדם בן מאשה האסורה עליו.

ו. מַצֵּבָה שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה [להקים] **- הִיא בִּנְיָן שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מִתְקַבְּצִין אֶצְלָהּ** [-לידה], **וַאֲפִלּוּ לַעֲבֹד אֶת ה', שֶׁכֵּן הָיָה דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָהכד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָקִים לְךָ מַצֵּבָה, אֲשֶׁר שָׂנֵא ה' אֱלֹהֶיךָ"[66]. וְכָל הַמְּקִים מַצֵּבָה, לוֹקֶה.**

כד) ואסור לנו לנהוג בדרכם.

וְכֵן אֶבֶן מַשְׂכִּיתכה **הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עָלֶיהָ לַשֵּׁם, לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ"[67]. מִפְּנֵי**

---

61. ויקרא־קדושים, יט, לא. **62.** ויקרא־קדושים, כ, ב. **63.** ויקרא־אחרי, יח, כא. **64.** דברים־שופטים, יח, י. **65.** ויקרא־קדושים, כ, ג. **66.** דברים־שופטים, טז, כב. **67.** ויקרא־בהר, כו, א.

הפניות לשיחות קודש

שכן . . זרה: טעם האיסור – לקו"ש ח"ו ע' 16 והע' 31, הגש"פ ע' רלח.

שֶׁכְּבָר הָיָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה, לְהַנִּיחַ אֶבֶן לִפְנֵיהָ[כו] לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ, לְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין כֵּן לַה'. וְאֵינוֹ לוֹקֶה, עַד שֶׁיִּפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו עַל הָאֶבֶן, וְנִמְצָא כָּלוּ מֻטָּל עָלֶיהָ - שֶׁזּוֹ הִיא [צורת] הִשְׁתַּחֲוָיָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה.

כה) אבן שחקוקות עליה צורות המושכות את העין להסתכל בהן. שורה המילה משכית – שכה, שפירושו: הבט והסתכל. כו) לפני עבודה זרה.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאָר הָאֲרָצוֹת; אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ, מֻתָּר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה' עַל הָאֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַּעֲשׂוּן בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ"[68] - "בְּאַרְצְכֶם" אֵין אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים, אֲבָל אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים הַמְפֻצָּלוֹת [-מסותתות] שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ.

וּמִפְּנֵי זֶה[כז] נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיעַ [-לפרוש] מַחְצְלוֹת[כח] בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת הָרְצוּפוֹת [-המרוצפים] בַּאֲבָנִים, אוֹ מִינֵי קַשׁ וָתֶבֶן, לְהַבְדִּיל בֵּין פְּנֵיהֶם וּבֵין הָאֲבָנִים[כט]. וְאִם לֹא מָצָא דָּבָר מַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הָאֶבֶן - הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר[ל] וּמִשְׁתַּחֲוֶה, אוֹ שׁוֹחֶה עַל צִדּוֹ וּמַטֶּה[לא], כְּדֵי שֶׁלֹּא יַדְבִּיק [-יגעו] פָּנָיו בָּאֶבֶן.

כז) מפני האיסור להשתחוות על האבן. כח) שטיחים העשויים מקש או קנים. כט) כפי שנוהגים כיום בעת הכריעות בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים. ל) שאינו מרוצף באבנים. לא) מטה את פניו לצדדים ולא על גבי הקרקע.

ח. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַה' עַל הָאֲבָנִים הַמְפֻצָּלוֹת בְּלֹא פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם - אֵינוֹ לוֹקֶה[לב], אֶלָּא מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[לג]. אֲבָל לַעֲבוֹדָה זָרָה - אֶחָד הַמִּשְׁתַּחֲוֶה בְּפְשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, אוֹ הִשְׁתַּחֲוָיָה בְּלֹא פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם - מַשְׁעָה שֶׁיִּכְבֹּשׁ פָּנָיו בַּקַּרְקַע לָהּ[לד], נִסְקָל[לה].

לב) משום שאין זו השתחוויה האמורה בתורה. לג) מלקות מדרבנן. אך מותר להתפלל על רצפת אבנים ולכרוע את הכריעות שתיקנו חכמים בתפילת העמידה, משום שאין פניו נוגעות ברצפה. לד) שיכופף את ראשו לקרקע לכיוון העבודה זרה. לה) משום שכפיפת הראש נחשבת לעבודה זרה.

ט. הַנּוֹטֵעַ אִילָן אֵצֶל [-ליד] הַמִּזְבֵּחַ אוֹ בְּכָל הָעֲזָרָה[לו], בֵּין אִילָן סָרָק[לז] בֵּין אִילָן מַאֲכָל - אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂאוֹ לְנוֹאֵי לַמִּקְדָּשׁ, וְיֹפִי לוֹ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ"[לח][69]; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הָיָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה - נוֹטְעִין אִילָנוֹת בְּצַד מִזְבֵּחַ שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַבְּצוּ שָׁם הָעָם.

לו) חצר בית המקדש הפנימית הכוללת את ההיכל והמזבח. לז) שאינו עושה פירות. לח) ואף בכל העזרה אסור לנטוע עצים.

י. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת אַכְסַדְּרִיּוֹת [=רחבות מקורות ופתוחות מצד אחד] שֶׁל עֵץ בַּמִּקְדָּשׁ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בַּחֲצֵרוֹת [אף על פי שהוא בנין]; וְאֵינוֹ עֵץ נָטוּעַ - [משום] הַרְחָקָה יְתֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל עֵץ"[70]; אֶלָּא • [-ולכן] כָּל הָאַכְסַדְּרִיּוֹת וְהַסְּכָכוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ - שֶׁל אֶבֶן הָיוּ, לֹא שֶׁל עֵץ.

השגת הראב"ד
אלא . . עץ א"א לשכת העץ בית היתה, בימה של עץ שעושין למלך בשעת הקהל לשעתה היתה, וכן גזוזטרא שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה.

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

פֶּרֶק ז

איסור הנאה מעבודה זרה ומשמשיה, ההבדל בין אליל של יהודי לאליל של גוי, הדין בספק עבודה זרה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְאַבֵּד [-להשמיד] עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ [-כלים שמשמשים לעבודתה], וְכָל [דבר] הַנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָהּ[א] - שֶׁנֶּאֱמַר: "אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת"[71], וְנֶאֱמַר: "כִּי אִם כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם - מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ"[72].

א) כמו נרות שמדליקים לפניה, או בגדים שפורשים לכבודה.

68. ויקרא־בהר, כו, א. **69.** דברים־שופטים, טז, כא. **70.** דברים־שופטים, טז, כא. **71.** דברים־ראה, יב, ב. **72.** דברים־ואתחנן, ז, ה.

הלכה ט: ההוראה מהלכה זו – יין מלכות סי"ג. **ואסור . . במקדש:** והלא "המלך היה קורא על בימה של עץ . . בעזרה"?! – לקו"ש חי"ט ע' 326. וכיצד בנו בעזרה סוכה בחג הסוכות? – לקו"ש חכ"ט ע' 497.

וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִצְוָה לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁנְּאַבֵּד אוֹתָהּ מִכָּל אַרְצֵנוּ [-אף ממקומות שלא כבשנום] **; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֵין אָנוּ מְצֻוִּין לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ, אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁנִּכְבֹּשׁ אוֹתוֹ, נְאַבֵּד כָּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא"[73] - בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַתָּה מְצֻוֶּה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶן, וְאֵין אַתָּה מְצֻוֶּה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ.**

ב. עֲבוֹדָה זָרָה עַצְמָהּ, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְתִקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ [-מה שמקריבים לפניה], **וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָהּ - אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ". וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, לוֹקֶה שְׁתַּיִם - אַחַת מִשּׁוּם "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ"[74], וְאַחַת מִשּׁוּם "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם[ב]"[75].**

ב) פסוק זה נאמר בעיר הנידחת, אך לומדים ממנו גם איסור הנאה מעבודה זרה משום שהיא נקראת חרם, ככתוב: "ותעב תתעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כו).

ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְרִיבוּהָ לַעֲבוֹדָה זָרָה, כֻּלָּהּ אֲסוּרָה; אֲפִלּוּ פִּרְשָׁהּ [=הצואה שלה], **וְעַצְמוֹתֶיהָ, וְקַרְנֶיהָ, וּטְלָפֶיהָ** [=הפרסות שלה], **וְעוֹרָהּ - הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בָּעוֹר סִימָן שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁזֶּה הָעוֹר תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה הוּא, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שֶׁקּוֹרְעִין קֶרַע עָגֹל כְּנֶגֶד הַלֵּב וּמוֹצִיאִין הַלֵּב - הֲרֵי כֹּל אוֹתָן הָעוֹרוֹת שֶׁהֵן כָּךְ, אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה[ג]; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

ג) אך אם הקרע אינו עגול, העור מותר בהנאה.

ד. מַה בֵּין עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל? עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה מִיָּד[ד], שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ"[76], מִשֶּׁפְּסָלוֹ נַעֲשָׂה לוֹ אֱלוֹהַּ; וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה עַד שֶׁתֵּעָבֵד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂם בַּסָּתֶר"[77], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ דְּבָרִים שֶׁבַּסֵּתֶר, שֶׁהֵן עֲבוֹדָתָהּ[ה]. וּמְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, בֵּין שֶׁל גּוֹי בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֵינָן אֲסוּרִין עַד שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לַעֲבוֹדָה זָרָה[ו].

ד) כשמסיים הגוי לבנותה, אף אם עדיין לא עבד אותה. ה) שהרי יהודי עובד עבודה זרה בסתר, כדי שלא יתחייב מיתה. ו) כי עליהם נאמר בפסוק "אשר עבדו" — שאסורים רק אם השתמשו בהם בפועל לעבודה זרה.

השגת הראב"ד
העושה . . פרוטה א"א למ"ד (ע"ז יט:) ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף.

ה. הָעוֹשֶׂה • עֲבוֹדָה זָרָה לַאֲחֵרִים - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לוֹקֶה[ז], שְׂכָרוֹ מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ עֲשָׂאָהּ לְגוֹי, שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִיָּד [בגמר עשייתה] **; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עַד שֶׁתִּגָּמֵר, וּמַכּוֹשׁ הָאַחֲרוֹן** [-המכה האחרונה] **שֶׁגּוֹמְרָהּ - אֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה[ח].**

ז) כפי שהתבאר בפרק ג הלכה ט. ח) ההלכה היא אשר 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף'. כלומר, השכר הניתן על עשיית מלאכה לא ניתן על כל המלאכה כולה אלא ניתן על כל חלק מהעשייה בנפרד, ולכן, השכר על עשיית העבודה זרה עד סיומה מותר בהנאה כי היא אינה נחשבת עבודה זרה לפני סיום המלאכה, ואף השכר על החלק האחרון של עשייתה מותר בהנאה כי הוא לא שווה פרוטה, ואיסורי הנאה חלים רק מפרוטה ומעלה.

הַלּוֹקֵחַ גְּרוּטָאוֹת [-שברי מתכות] **מִן הַגּוֹיִם, וּמָצָא בָּהֶן עֲבוֹדָה זָרָה[ט] - אִם נָתַן מָעוֹת** [למוכר] **וְלֹא מָשַׁךְ** [את הגרוטאות], **יַחְזִירֵם לַגּוֹי[י]; וְכֵן אִם מָשַׁךְ וְלֹא נָתַן מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשִׁיכָה בְּגוֹי קוֹנָה[יא], כְּמִקַּח טָעוּת הוּא[יב];** [אך אם] **מָשַׁךְ וְנָתַן מָעוֹת, יוֹלִיכֵם** [-ישליכם] **לְיָם הַמֶּלַח[יג]. וְכֵן גּוֹי וְגֵר שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן גּוֹי - יָכוֹל הַגֵּר לוֹמַר לַגּוֹי: 'טֹל אַתָּה עֲבוֹדָה זָרָה, וַאֲנִי מָעוֹת', 'אַתָּה יֵין נֶסֶךְ, וַאֲנִי פֵּרוֹת'[יד]; וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַגֵּר, אָסוּר[טו].**

ט) שהיא אסורה על היהודי בהנאה. י) יכול להחזיר את החפצים לגוי, כי כל עוד היהודי לא משך את החפץ מהגוי, הוא לא קנה את החפץ, משום שלגבי גוי משיכה נחשבת קנין אך נתינת מעות לא נחשבת קנין. יא) והיהודי כבר קנה את החפץ, בכל זאת יכול הוא להחזיר את החפץ לגוי. יב) אם היהודי היה יודע שיש בחפצים אלו עבודה זרה, לא היה קונה אותם, ולכן, מעשה הקנייה היה בטעות והיהודי יכול לחזור בו. יג) מי ים המלח עמוקים, וכך לא ימצא היהודי את החפצים לעולם ולא ייכשל באיסור הנאה מעבודה זרה. יד) ואין הגר עובר על איסור הנאה מעבודה

73. דברים־ראה יב, ג. 74. דברים־עקב, ז, כו. 75. דברים־ראה, יג, יח. 76. דברים־עקב, ז, כה. 77. דברים־כי, תבוא, כז, טו.

הפניות לשיחות קודש

ושל . . שתיעבד: דיון בנושא — לקו"ש חי"א ע' 146.

זרה בכך שקיבל דבר תמורתה, מכיוון שהוא אינו יורש את נכסיו של אביו הגוי כירושה רגילה מן התורה אלא רק מתקנת חכמים, וממילא העבודה זרה לא שייכת בעצם לגר וזכייתו בנכסי אביו היא כמו אדם הזוכה בנכסי הפקר. טו) ברגע שהנכסים הגיעו לידי הגר הם שייכים אליו, וממילא אסור לו ליהנות מהעבודה זרה אף אם מחליף אותה בדבר אחר.

ו. צוּרוֹת שֶׁעָשׂוּ אוֹתָן גּוֹיִם לְנוֹאי, מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה; וְצוּרוֹת שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרִין. כֵּיצַד? כָּל הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָאוֹת בַּכְּפָרִים - אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁחִזְּקָתָן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לַעֲבוֹדָה זָרָה[טז]**. וְהַנִּמְצָאוֹת בַּמְּדִינָה** [-עיר] **- אִם הָיוּ עוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַמְּדִינָה, וְהָיָה בְּיַד הַצּוּרָה צוּרַת מַקֵּל אוֹ צְפּוֹר אוֹ כַּדּוּר אוֹ סַיִף אוֹ עֲטָרָה וְטַבַּעַת - חֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה**[יז]**; וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת לְנוֹאי, וּמֻתָּר.**

טז) כי אין דרך בני הכפרים לעשות צורות לנוי. יז) כי צורות אלו חשובות אצל עובדי עבודה זרה ומסמלות מלכות ושליטה על העולם. ויש אומרים, שהאיסור במקרה זה הוא רק כאשר מדובר בצורת מלך המחזיקה את צורות אלו, אך לא בצורות אנשים רגילים.

ז. צְלָמִים הַנִּמְצָאִים מֻשְׁלָכִים בַּשְּׁוָקִים אוֹ בְּתוֹךְ הַגְּרוּטָאוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין[יח]**; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שִׁבְרֵי צְלָמִים**[יט]**. אֲבָל הַמּוֹצֵא יַד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ רַגְלָהּ אוֹ אֵבֶר מֵאֵבָרֶיהָ מֻשְׁלָךְ, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה**[כ] **- הוֹאִיל וְיָדַע בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה הָאֵבֶר מִן הַצּוּרָה הַנֶּעֱבֶדֶת**[כא]**,** [ולכן] **הֲרֵי הִיא בְּאִסּוּרָהּ, עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ שֶׁבִּטְּלוּהָ הַגּוֹיִם.**

יח) כי ייתכן שמדובר בצלמים העשויים לנוי ולא לעבודה זרה, ואף אם מדובר בצלמים העשויים לעבודה זרה ייתכן שהעובדים לצלם ביטלו אותו מעבודה זרה ואזי הוא מותר בהנאה. ספק זה, המתיר ליהנות מהצלם, נקרא 'ספק ספיקא', כלומר, מצב הרחוק מלהיות ודאי כיוון שישנם שני ספיקות בדבר. כך גם בהלכה זו, יש ספק אם הצלם נאסר מלכתחילה, ואף אם הצלם נאסר יש ספק שמא איסורו התבטל, בדומה לדין המבואר בהלכה י. יט) כי שבירתם מוכיחה אשר אף אם הם היו עשויים לעבודה זרה, ביטלו אותם מעבודה זרה. כ) מדובר באבר שמלכתחילה נעשה לעבודה זרה בצורה זו, אך אבר שנשבר מעבודה זרה שלימה דינו כשברי צלמים. כא) ישנו רק ספק אחד האם ביטלו את העבודה זרה או לא, ולא ספק ספיקא.

ח. הַמּוֹצֵא כֵּלִים וַעֲלֵיהֶן צוּרַת חַמָּה וּלְבָנָה[כב] **וּדְרָקוֹן**[כג] **- אִם הָיוּ כְּלֵי כֶּסֶף וְזָהָב אוֹ בִּגְדֵי שָׁנִי** [-בגדי משי צבועים באדום]**, אוֹ שֶׁהָיוּ חֲקוּקִים עַל הַנְּזָמִים** [=עגילים] **וְעַל הַטַּבָּעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין**[כד]**; וְעַל שְׁאָר הַכֵּלִים**[כה] **- מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקָתָן לְנוֹאי**[כו]**. וְכֵן שְׁאָר הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָאוֹת עַל הַכֵּלִים**[כז]**, חֶזְקָתָן לְנוֹאי וּמֻתָּרִין.**

כב) אין הכוונה לצורת החמה או הלבנה עצמה, אלא לעיטור מסויים המייחסים אותו לחמה או ללבנה. כג) אחד מסוגי הנחשים המייחסים את צורתו לחלק מגלגל הלבנה. כד) כי דרך עובדי עבודה זרה היא לעבוד לצורות אלו, וייתכן שהן משמשות לעבודה זרה. כה) שאינם יקרים וחשובים. כו) ולא לעבודה זרה. כז) אף אם הם כלים יקרים.

ט. עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְכָל הַתִּקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ[כח] **- אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן** [-אף בכמות קטנה ביותר]**. כֵּיצַד? עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּצוּרוֹת שֶׁל נוֹאי, אֲפִלּוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים - יוֹלִיךְ הַכֹּל לְיָם הַמֶּלַח; וְכֵן אִם נִתְעָרֵב כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בְּכַמָּה כּוֹסוֹת, אוֹ חֲתִיכָה מִן הַבָּשָׂר שֶׁנִּבְנָס לְבֵיתָהּ**[כט] **בְּכַמָּה חֲתִיכוֹת - יוֹלִיךְ הַכֹּל לְיָם הַמֶּלַח; וְכֵן עוֹר לָבוּב**[ל] **שֶׁנִּתְעָרֵב בְּכַמָּה עוֹרוֹת, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה.**

כח) האסורה משום משמשי עבודה זרה. כט) והקריבוה לעבודה זרה. ל) הקרוע במקום הלב ועשוי לעבודה זרה, כמבואר בהלכה ג.

עָבַר וּמָכַר עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ אֶחָד מִמְּשַׁמְּשֶׁיהָ, אוֹ תִּקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ - הֲרֵי הַדָּמִים אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְאוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן כַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ"[78] **- כֹּל שֶׁאַתָּה מֵבִיא מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּמִכָּל מְשַׁמְּשֶׁיהָ וְתִקְרְבָתָהּ, הֲרֵי הוּא כָּמוֹהָ.**

י. עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ אֲשֵׁרָה [=אילן הנטוע לעבודה זרה] **שֶׁנִּשְׂרְפָה, אֶפְרָהּ**[לא] **אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְנַחֲלֶת** [-גחלים] **שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרָה; וְהַשַּׁלְהֶבֶת**[לב] **מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ.**

לא) בעבר היו משתמשים באפר לכביסה. לב) להדליק נר מאש של עבודה זרה.

סִפֵּק עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר; וּסְפֵק סְפֵקָהּ, מֻתָּר. כֵּיצַד?

78. דברים־עקב, ז, כו.

כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנָּפַל בְּאוֹצָר [-מחסן] **מָלֵא כּוֹסוֹת - כֻּלָּן אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה וְכָל מְשַׁמְּשֶׁיהָ אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן; פֵּרַשׁ כּוֹס אֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת, וְנָפַל לְכוֹסוֹת שְׁנַיִם**[לג] **- הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין**[לד].

לג) וכעת שלוש כוסות מעורבות זו בזו. לד) וניתן להוציא כוס מהתערובת השנייה ולהשתמש בה מכיוון שהסבירות לאסור אותה מוטלת בשני ספקות (ספק־ספיקא): כי יש ספק האם הכוס שנפלה מהתערובת הראשונה לשנייה היא כוס של עבודה זרה, ואף אם היא הייתה כוס של עבודה זרה, יש ספק האם הכוס שהוציא כעת מהתערובת השנייה היא הכוס האסורה. לפי זה, עדיין יהיה אסור להשתמש בכל התערובת השנייה בבת אחת, מכיוון שאז יישאר רק הספק הראשון, אך אם נפלה כוס מהתערובת השנייה לתערובת שלישית, יהיה מותר אף להשתמש בכל התערובת בבת אחת, מכיוון ששני הספקות עדיין קיימים.

טַבַּעַת • שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה[לה] **שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה טַבָּעוֹת, וְנָפְלוּ שְׁתַּיִם מֵהֶן לַיָּם הַגָּדוֹל - הֻתְּרוּ הַכֹּל**[לו]**; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַטַּבַּעַת הָיְתָה בִּכְלַל הַשְּׁתַּיִם שֶׁנָּפְלוּ. נִתְעָרְבָה בְּמֵאָה וְנֶחְלְקוּ, אַרְבָּעִים לְמָקוֹם אֶחָד וְשִׁשִּׁים לְמָקוֹם אַחֵר, וְנָפְלוּ הָאַרְבָּעִים כֻּלָּן לְטַבָּעוֹת אֲחֵרוֹת - כֻּלָּן** [-כל הארבעים] **מֻתָּרוֹת; שֶׁאֲנִי • אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַטַּבַּעַת הָאֲסוּרָה - בָּרֹב הִיא**[לז]**; נָפְלוּ הַשִּׁשִּׁים לְטַבָּעוֹת אֲחֵרוֹת, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת**[לח].

השגת הראב"ד
טבעת . . **טבעות** א"א לפי הסוגיא השנויה בזבחים בעינן שנתערב עוד מאותן שלשה לשנים אחרים ואותן האחרונים מותרין שהם נקראים ספק ספיקא.

השגת הראב"ד
שאני . . היא א"א כל זו הסוגיא אינה כהלכה דיחידאה היא דכר' אליעזר אתיא ורבנן פליגי עלה, והא דאמרינן איסורא ברובא איתא נמי ליתא דשמואל ורב יהודה פליגי אדרב דסבירא ליה הכי.

לה) שקישטו בה עבודה זרה. לו) וניתן להוציא טבעת אחת מהתערובת ולהשתמש בה. אף במקרה זה טעם ההיתר הוא משום ספק ספיקא: ייתכן שאחת הטבעות שנפלה לים הייתה הטבעת של העבודה זרה, ואף אם טבעת זו לא נפלה לים, ייתכן שהטבעת שכעת הוא משתמש בה איננה הטבעת האסורה. אמנם, מעיקר הדין היה ניתן להתיר במקרה זה אף אם טבעת אחת נפלה לים, אך בגלל שהטבעת קטנה מאוד נפילת טבעת אחת היא דבר לא ניכר ויש לחשוש שיבואו להתיר להשתמש בטבעות אף ללא נפילת טבעת כלל, ולכן ההיתר בהלכה זו הוא רק כאשר נפלו שתי טבעות לים. אך בדברים אחרים יהיה מותר הדבר אף בנפילת דבר אחד לים, ואכן כך הוא הדין בחבית תרומה שהתערבה בחביות אחרות. לז) בין שישים הטבעות האחרות. אך אם ארבעים הטבעות לא נפלו לטבעות אחרות הן אינן מותרות למרות שהטבעת האסורה נמצאת לכאורה בין השישים הטבעות האחרות, כי ניתן לבטל עבודה זרה רק כאשר היא אינה קיימת בעולם כמו במקרה הקודם שהטבעת נפלה לים, אך כאשר הטבעת האסורה קיימת בעולם נחשבות כל הטבעות כספק אחד, ורק כאשר ארבעים הטבעות מתערבות בטבעות אחרות, נעשה הדבר ספק ספיקא והן מותרות. לח) כי לא ניתן לשער היכן הטבעת האסורה נפלה, אך אם חלק משישים הטבעות נפל לטבעות אחרות, הן מותרות, בדומה למקרה בו ארבעים הטבעות נפלו לטבעות אחרות.

יא. הָאַשֵּׁרָה[לט] **- בֵּין שֶׁהָיְתָה נֶעֱבֶדֶת**[מ]**, בֵּין שֶׁהָיְתָה עֲבוֹדָה זָרָה מֻנַּחַת תַּחְתֶּיהָ**[מא] **- אָסוּר לֵישֵׁב בְּצִלָּהּ קוֹמָתָהּ**[מב]**, וּמֻתָּר לֵישֵׁב בְּצֵל הַשְּׁרִיגִים** [-ענפים] **וְהֶעָלִים שֶׁלָּהּ**[מג]**. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת**[מד]**, אָסוּר לוֹ לַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ; וְאִם אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, עוֹבֵר תַּחְתֶּיהָ כְּשֶׁהוּא רָץ.**

לט) אילן הנטוע לעבודה זרה, שעובדי הירח היו עובדים אותו. מ) שעבדו לאילן עצמו. מא) ומלכתחילה נטעו את האילן על מנת להעמיד תחתיו עבודה זרה. מב) כי האילן אסור בהנאה כעבודה זרה. מג) ההיתר הוא רק בצל המוטל מחוץ לאילן עצמו, אך תחת הענפים עצמם אסור לשבת. מד) לעבור בה, והיא אינה ארוכה יותר מדרך זו.

יב. אֶפְרוֹחִים [גדולים] **שֶׁקִּנְּנוּ בָּהּ, וְאֵינָן צְרִיכִין לְאִמָּן - מֻתָּרִין; וְהַבֵּיצִים • וְהָאֶפְרוֹחִים** [הקטנים] **שֶׁצְּרִיכִין לְאִמָּן - אֲסוּרִין, שֶׁהֲרֵי הָאַשֵּׁרָה כְּמוֹ בָסִיס לָהֶן**[מה]**. וְהַקֵּן • עַצְמוֹ שֶׁבְּרֹאשָׁהּ - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף מֵבִיא עֵצָיו מִמָּקוֹם אַחֵר**[מו].

השגת הראב"ד
והכיצים . . לתן א"א היה לו לומר מפני שהן כגידולי האשרה.

והקן . . **אחר** א"א דוקא שהביא ממקום אחר.

מה) ישנם שני טעמים לאיסור זה: על מנת שלא יבואו ליהנות מהאשרה עצמה, ועל מנת שלא יעלו על האשירה למנוע את נפילת הביצים והאפרוחים. מו) ואין לחשוש שהעוף בנה את הקן מעצי האשרה. אך עדיין אסור לטפס על העץ כדי לקחת משם את העצים או הגוזלים, אלא יוריד אותם עם מקל או כלי ארוך אחר.

יג. נָטַל מִמֶּנָּה עֵצִים, אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה. הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר - יֵצֶן[מז]**, וַאֲחַר כָּךְ יַסִּיק בְּעֵצִים שֶׁל הֶתֵּר וְיֹאפֶה בּוֹ. אָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, וְלֹא צִנְּנוֹ - הַפַּת אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת - יוֹלִיךְ דְּמֵי** [-את השווי של] **אוֹתָהּ הַפַּת לְיָם הַמֶּלַח**[מח] **כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בָּהּ, וּשְׁאָר הַכְּפָרוֹת מֻתָּרוֹת.**

מז) יש להמתין שהתנור יתקרר. מח) באופן כללי כשהרמב"ם כותב בספריו "ים המלח", אין כוונתו דווקא לים המלח אלא לים הגדול שמכונה בערבית "אל-מלח" מכיוון שמימיו מלוחים. אך בהלכה זו העוסקת בדיני עבודה זרה, כוונת הרמב"ם היא ל"ים המלח" דווקא. וכפי שכתבו ה'תוספות' שאפשר לאבד דמים אלו על ידי פירורם ופיזורם, ואם רוצים להשליכם בשלימותם ניתן לעשות זאת רק בים המלח שספינות לא עוברות בו ולא ייכשלו במציאת המעות הללו.

יד. נָטַל מִמֶּנָּה כַּדְּפֹד [=מחט העשויה מעץ] **וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבֶּגֶד, אָסוּר בַּהֲנָאָה; נִתְעָרֵב בִּבְגָדִים אֲחֵרִים, יוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתוֹ הַבֶּגֶד לְיָם הַמֶּלַח, וּשְׁאָר הַבְּגָדִים מֻתָּרִין**מט.

מט) אולם אסור למכור את כל הבגדים בבת אחת, אלא מוכר כל בגד בפני עצמו מטעם המבואר לעיל בהערה על הלכה י.

וּמֻתָּר לִטַּע תַּחְתֶּיהָ יְרָקוֹת - בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה [=קיץ] **שֶׁהֵן צְרִיכִין לְצֵל, בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִיםנ** [=חורף]**; מִפְּנֵי שֶׁצֵּל הָאֲשֵׁרָה שֶׁהוּא אָסוּר עִם הַקַּרְקַע שֶׁאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, גּוֹרְמִין לִירָקוֹת אֵלּוּ לְצָמֵחַ, וְכָל שֶׁדָּבָר אָסוּר וְדָבָר מֻתָּר גּוֹרְמִין לוֹ, חֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם.**

נ) בימי חורף, בהם העץ מזיק לירקות בהסתרתו את אור השמש לו הם זקוקים.

לְפִיכָךְ, שָׂדֶה שֶׁזִּבְּלָהּ [=דישן אותה] **בְּזֶבֶל עֲבוֹדָה זָרָה, מֻתָּר לִזְרֹעַ אוֹתָהנא; וּפָרָה שֶׁפִּטְּמָהּ בְּכַרְשִׁינֵיהנב** [=מין קטנית למספוא] **עֲבוֹדָה זָרָה, תֹּאכַלנג. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

נא) כי קרקע השדה מותרת, ואף היא גרמה לגדילת היבול בשדה. נב) כי הפרה התפטמה גם בכרשינים שאינם של עבודה זרה.

טו. בָּשָׂר אוֹ יַיִן אוֹ פֵּרוֹת שֶׁהֻכְנִיסוּ לְהַקְרִיבָן לַעֲבוֹדָה זָרָה - לֹא נֶאֶסְרוּ בַּהֲנָאָהנג אַף עַל פִּי שֶׁהֻכְנִיסוּ אוֹתָן לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָהנד, עַד שֶׁיַּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ; הִקְרִיבוּם לִפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה, נַעֲשׂוּ תִּקְרֹבֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ וְהוֹצִיאוּם, חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְעוֹלָם. וְכָל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, אַפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח - אָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָהנה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּאנו, לוֹקֶהנז.

נג) לאחר שהקריבו אותם לעבודה זרה. נד) במקום המיוחד לעבודתה. נה) מים ומלח אינם דברי נוי ואין מקריבים אותם לבדם על גבי המזבח, ואף ניסוך המים שהיה בבית המקדש היה יחד עם ניסוך היין. למרות זאת, אם הם נמצאים בבית עבודה זרה הם אסורים משום שבוודאי הם נמצאים שם לצורך העבודה הזרה. נו) אף כמות קטנה ביותר. נז) חייב בשני עונשי מלקות, כמבואר בהלכה ב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְכָל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח - אָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, לוֹקֶה".

ידוע הכלל ש"העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו" ולכן, אם פוגע אדם בענין כללי ואפי' במשהו קטן ממנו הוא פוגע בכולו.

על פי נגלה מתבטא הדבר באיסור משהו, שכאשר נוגעים במשהו נוגעים בדבר כולו ולכן הדין בעבודה זרה שאיסורה במשהו "לא ידבק בידך מאומה".

ומסביר הרמב"ם במו"נ שיש שני אופני "משהו", משהו המתחלק ממשהו אחר, ומשהו שאינו מתחלק ואינו נפרד כי בכל נקודה ונקודה ממנו נמצא עצם הדבר. וי"ל שכך הוא גם בעבודה זרה שאיסורה חודר בכל נקודה ונקודה שבה ולכן נאסרה גם במשהו.

לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 154 ועמוד 363

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

טז. הַמּוֹצֵא כְּסוּת [=בגד] **וְכֵלִים וּמָעוֹת** [=מטבעות] **בְּרֹאשׁ עֲבוֹדָה זָרָה - אִם מְצָאָן דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וְאִם מְצָאָן דֶּרֶךְ כָּבוֹד, חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִיןנח. כֵּיצַד? מָצָא כִּיס מָעוֹת תָּלוּי בְּצַוָּארָהּ, כְּסוּת מְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ, כְּלִי כָּפוּי** [=הפוך] **עַל רֹאשָׁהּ - חֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מָצָא בְּרֹאשָׁהּ דָּבָר שֶׁמַּיּוֹצֵא בּוֹ קָרֵב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַס, חֲרֵי זֶה אָסוּרסא.**

נח) משום נוי עבודה זרה. נט) אך מטבעות המונחות ללא ארנק, או בגד התלוי על ראשה ללא קיפול, נחשבים דרך כבוד. ס) בבית המקדש, כמו סולת, יין ושמן המונחים עליה בתוך כלי. סא) משום שבוודאי עשו מהם תקרובת לעבודה זרה, ואלו השאריות שלה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִיםסב? בִּזְמַן שֶׁמְּצָאָן חוּץ לְמָקוֹם עֲבוֹדָתוֹסג; אֲבָל אִם מְצָאָם בִּפְנִים - בֵּין דֶּרֶךְ כָּבוֹד בֵּין דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן, בֵּין דָּבָר הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ בֵּין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ - כָּל הַנִּמְצָא בִּפְנִים אָסוּר,

כל שהוא: מדוע? – לקו"ש חכ"ט ע' 154, 363, חל"ב ע' 51, הגש"פ ע' תתקי.

אֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח. וּפְעוֹר וּמַרְקוּלִיס[סד] - כָּל הַנִּמְצָא עִמָּהֶן בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, אָסוּר בַּהֲנָאָה[סה]. וְכֵן אַבְנֵי מַרְקוּלִיס - כָּל אֶבֶן הַנִּרְאֵית שֶׁהִיא עִמּוֹ[סו], אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה[סז].

סב) שיש אופנים בהם מותר ליהנות מהדברים הנמצאים ליד העבודה הזרה. **סג)** מעבר למחיצה המייחדת את מקום העבודה הזרה. **סד)** מיני עבודה זרה שעבודתם היא בדרך ביזיון, כמבואר בפרק ג. **סה)** מכיוון שהן עבודות בזויות, גם דברים הנמצאים מחוץ למקום עבודתן נחשבים כדברים הנמצאים בתוך מקום עבודתן. **סו)** הנמצאת במרחק אמה (כ־48 ס"מ) מהמרקוליס. **סז)** מכיוון שהאבן קרובה למרקוליס, ייתכן שהיא נפלה ממנו.

יז. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה לָהּ מֶרְחָץ אוֹ גִּנָּה [בחצרה] - נֶהֱנִין בָּהֶם שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה [-בלי להחזיר טובה], וְאֵין נֶהֱנִין בָּהֶם בְּטוֹבָה. הָיָה לָהּ [המרחץ משותף] וְלַאֲחֵרִים - נֶהֱנִין בָּהֶן וַאֲפִלּוּ בְּטוֹבַת הַפּוֹמְרִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן שָׂכָר[סח].

סח) כי אסור לגרום הנאה לעבודה זרה, אך המרחץ עצמו לא נחשב כעבודה זרה ולכן מותר להתרחץ בו.

יח. מֶרְחָץ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה[סט] - מַתָּר לְרַחֵץ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית שָׁם לְנוֹאֵי לֹא לַעֲבוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהֵיהֶם"[79] - בִּזְמַן שֶׁנּוֹהֲגִין בָּהּ מִנְהַג אֱלֹהוּת, וְלֹא בִּזְמַן שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, כְּגוֹן זוֹ שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת עַל הַבִּיב [=תעלת שופכין], וְהַכֹּל מַשְׁתִּינִין בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ, אָסוּר לִכָּנֵס בּוֹ.

סט) שאליל עומד בתוכו.

יט. סַכִּין שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה[ע] שֶׁשָּׁחַט בָּהּ - הֲרֵי זֶה מַתָּר[עא], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל[עב]; וְאִם הָיְתָה בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת [-חולה ונוטה למות] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן[עג], וַהֲרֵי זֶה הַתִּקּוּן מֻהֱנָאת מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה[עד]. וְכֵן אָסוּר לַחְתּוֹךְ בָּהּ בָּשָׂר [שכבר נשחט], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן[עה]; וְאִם חָתַךְ דֶּרֶךְ הֶפְסֵד וְהַשְׁחָתָה[עו], מַתָּר.

ע) שמשתמשים בה לצרכי עבודה זרה. **עא)** מותר לאכול את הבשר שנשחט, אך לכתחילה אסור לשחוט בסכין זו. **עב)** לפני השחיטה הבהמה הייתה ראויה לגדל וולדות, לחרישה ולשחיטה, ולאחר השחיטה היא ראויה רק לאכילה, ולכן השחיטה מקלקלת את הבהמה ומפחיתה את השווי שלה. **עג)** כי אם לא היה שוחט אותה, הבהמה הייתה מתה ונעשית נבילה, והייתה אסורה באכילה. **עד)** ואף הם אסורים בהנאה, כמבואר בהלכה ב. **עה)** את הבשר ומכשירו לאכילה. ואם חתך את הבשר אסור ליהנות ממנו, אך ניתן להוליך את דמי הנאתו לים המלח וליהנות מהבשר עצמו. **עו)** שחתך חתיכות בשר יפות המיועדות לאנשים חשובים ועשה מהן חתיכות קטנות שאינן חשובות יותר. בהלכה זו מדובר בסכין שליבנו והכשירו אותה לאחר השימוש בה לעבודה זרה, אולם אם לא ליבנו את הסכין היא אסורה גם בגלל שהשתמשו בה לחתיכת בהמות נבלות ואיסור הנבילה נבלע בסכין, ולכן, כל בשר שיחתכו בה, בכל צורה שהיא, יהיה אסור בגלל איסור נבילה.

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

פֶּרֶק ח

דברים שאינם נאסרים משום עבודה זרה, ודיני ביטול עבודה זרה.

א. כָּל שֶׁאֵין בּוֹ תְּפוֹסַת [=תפיסת] יַד אָדָם[א], וְלֹא עָשָׂהוּ[ב] - אִם נֶעֱבַד [לעבודה זרה], הֲרֵי זֶה מַתָּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הֶהָרִים, וְאֶת הַגְּבָעוֹת, וְאֶת הָאֵילָנוֹת הַנְּטוּעִין מִתְּחִלָּתָן לְפֵרוֹת[ג], וְאֶת הַמַּעְיָנוֹת הַנּוֹבְעִים לָרַבִּים[ד], וְאֶת הַבְּהֵמָה - הֲרֵי אֵלּוּ מַתָּרִין בַּהֲנָאָה; וּמַתָּר לֶאֱכֹל אוֹתָן הַפֵּרוֹת שֶׁנֶּעֱבְדוּ בִּמְקוֹם גְּדִילָתָן[ה], וְאוֹתָהּ הַבְּהֵמָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּהֵמָה שֶׁהֻקְצַת [=יוחדה] לַעֲבוֹדָה זָרָה[ו], שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה; בֵּין שֶׁהֻקְצוּהָ לְעָבְדָהּ, בֵּין שֶׁהֻקְצוּהָ לְהַקְרִיבָהּ[ז] - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת.

א) כמו הרים וגבעות שלא ניתן לתפוס אותם. **ב)** כמו בעלי חיים, שלמרות שניתן לתפוס אותם הם לא נעשו בידי אדם. **ג)** העצים לא נחשבים מעשי ידי אדם למרות שבני אדם נטעו אותם, משום שגדילתם היא על ידי הקרקע והמים. אולם, אם מלכתחילה נטעו את העצים לעבודה זרה הם נקראים 'עצי אשרה' ונאסרים כמבואר בהלכה ג. **ד)** כי אין לחשוש שחפרו את המעיינות לעבודה זרה, אך מעיין של אדם יחיד הנעבד לעבודה זרה אסור בהנאה, משום שייתכן שהוא חפר את המעיין לעבודה זרה ואסר אותו בהנאה, כפי שמבואר בסוף ההלכה. **ה)** כאשר הם עדיין על העץ, משום שהם נחשבים כדבר מחובר שאין בו תפיסת יד אדם ואינו נאסר. החידוש בכך הוא אשר הפירות

79. דברים־עקב, ז, כה.

אינם נחשבים כתלושים למרות שעתידים לקטוף אותם מהעץ. ו) אך לא נעבדה בפועל. ז) ועל ידי זה אסרו אותה משום תקרובת עבודה זרה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה נֶאֱסֶרֶת? בְּשֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה; אֲבָל אִם עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, אֲסָרָהּ. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט בָּהּ סִימָן [-קנה או ושט] **לַעֲבוֹדָה זָרָה. עָשָׂה אוֹתָהּ חֲלִיפִין לַעֲבוֹדָה זָרָה[ח] - אֲסָרָהּ, וְכֵן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין[ט]; מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂת כְּרִמֵּי עֲבוֹדָה זָרָה[י].**

ח) החליף עבודה זרה בבהמה. ט) אם החליף את הבהמה המוחלפת בחפץ אחר, נקרא חפץ זה 'חליפי חליפין'. י) האסורים בהנאה.

בַּמֶּה • דְּבָרִים אֲמוּרִים[יא]? בִּבְהֵמַת עַצְמוֹ; אֲבָל אִם שָׁחַט בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה אוֹ הֶחְלִיפָהּ - לֹא נֶאֱסָרָה, שֶׁאֵין אָדָם [-יהודי] **אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ[יב]. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְקַרְקַע עוֹלָם** [=קרקע טבעית]**, לֹא אֲסָרָהּ[יג]; חָפַר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין** [=שוחות] **וּמְעָרוֹת לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסָרָהּ[יד].**

השגת הראב"ד
בבמה . . שחט א"א אינו כן אלא אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה כדרב הונא ובהכי קיימא לן שמעתא במסכת ע"ז אליבא דהלכתא מיהו דוקא בעובד כוכבים או בישראל מומר אבל בישראל אחר אמרינן לצעוריה קא מכוין.

יא) שהבהמה נאסרת על ידי מעשהו. יב) משום שכל רצונו הוא לצער את חברו אך אינו מתכוון לאסור את הבהמה. אולם, גוי או יהודי מומר העושים מעשה לעבודה זרה בבהמה של אדם אחר, אוסרים את הבהמה. יג) אך אם הביא עפר תלוש ממקום אחר והשתחווה לו, העפר נאסר כמו כל דבר תלוש. יד) משום שעשה מעשה בקרקע.

ב. מַיִם • שֶׁעָקְרָן [-הרים אותם] **הַגַּל וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶן, לֹא אֲסָרָן[טו]; נְטָלָן בְּיָדוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶן, אֲסָרָן[טז]. אַבְנֵי הַר שֶׁנִּדַּלְדְּלוּ** [ונעקרו ממקומן]**, וַעֲבָדָן בְּמִקּוֹמָן[יז] - מֻתָּרוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהֶן תְּפוּסַת יַד אָדָם.**

השגת הראב"ד
מים . . אסרן א"א ואם מים של רבים הם אינן נאסרים ואם של יחיד הן אע"ג שעקרן הגל אסורים ובפלוגתא דבני ר' חייא ורבי יוחנן היא ולא ידעינן בני רבי חייא מאי סבירא להו וספיקא לחומרא.

טו) כי המים לא נתלשו על ידי אדם, ולכן הם נחשבים כדבר מחובר לקרקע שאינו נאסר. טז) לפני נטילתו המים היו שייכים לרבים וכאשר הוא לוקח אותם הם נעשים ברשותו, והדין הוא שמים של יחיד נאסרים בהנאה. יז) אך אדם לא הרים אותם.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּקַף [-העמיד] **לְבֵנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה, וּבָא גּוֹי וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ בַּהֲנָאָה[יח], שֶׁזִּקִּיפָתָהּ מַעֲשֶׂה[יט]; וְכֵן אִם זָקַף בֵּיצָה[כ], וּבָא גּוֹי** ש **וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ. חָתַךְ דְּלַעַת וְכִיּוֵּצָא בָּהּ, וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ[כא]; הִשְׁתַּחֲוָה • לַחֲצִי הַדְּלַעַת, וַחֲצִי הָאַחֵר[כב] מְעֹרֶה** [-מחובר] **בּוֹ - חֲרֵי זֶה אָסוּר מִסָּפֵק, שֶׁמָּא זֶה הַחֵצִי כְּמוֹ יָד** [-ידית] **לַחֵצִי הַנֶּעֱבָד[כג].**

השגת הראב"ד
השתחוה . . הנעבד א"א לא אמרו זה היד אלא לענין טומאת עבודת כוכבים בלבד אבל לענין איסור לא אמרו שאין אסור משום יד.

יח) למרות שאף אדם, ואפילו גוי, לא יכול לאסור דבר שאינו שלו ללא עשיית מעשה, והשתחוויה אינה נחשבת מעשה. יט) ובכך היהודי מראה שהוא מעוניין שיעבדו באבן עבודה זרה, ולכן הגוי שהשתחווה ללבנה נחשב שליחו של היהודי והלבנה נאסרת. כ) למרות שזקיפת הביצה לא ניכרת כל כך כזקיפת הלבנה. כא) אף על פי שאינה שלימה. כב) חצי הדלעת שלא נעבד. כג) וההלכה היא שידית של דבר מסוים נחשבת כדבר עצמו.

אֵילָן שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה נֶעֱבָד - אָסוּר בַּהֲנָאָה[כד]; וְזוֹ הִיא "אֲשֵׁרָה" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה[80]. הָיָה אֵילָן נָטוּעַ, וְגִדְּעוֹ [-קיצץ את ענפיו] **וּפִסְּלוֹ[כה] לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה[כו], אֲפִלּוּ הִבְרִיךְ[כז] וְהִרְכִּיב** [-ענף מעץ אחר] **בְּגוּפוֹ שֶׁל אֵילָן, וְהוֹצִיא שָׂרִיגִים** [-ענפים] **- כּוֹרֵת אֶת הַשָּׂרִיגִים** [שגדלו]**, וְהֵם אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה; וּשְׁאָר הָאֵילָן, מֻתָּר[כח]. וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֵילָן - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר גּוּפוֹ[כט] - כָּל הַשָּׂרִיגִים וְהֶעָלִים וְהַלּוּלָבִין** [=פרחים וענפים רכים] **וְהַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא** [האילן] **כָּל זְמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד, חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה.**

כד) כי בזמן הנטיעה הייתה בגרעינים או בשתילים תפיסת יד אדם לשם עבודה זרה, בשונה מאילן רגיל שעבדו אותו לאחר הנטיעה אשר אין בו תפיסת יד אדם בזמן העבודה. כה) הסיר את הפסולת ממנו. ויש מפרשים, שכרת את כל ענפיו כדי שיתעבה. כו) על מנת לעבוד את הגידולים שיוציא העץ לאחר כריתת הענפים. כז) כופף ענף, טמן

80. דברים־ראה, יב, ג.

ש הפניות לשיחות קודש ש

שזקיפתה מעשה: בענין גילוי דעת בע"ז – לקו"ש חי"א ע' 147.

אותו בקרקע והוציא את ראשו מצד אחר על מנת שיגדל שם, ונראה הדבר כאילן חדש. כח) ולא נחשב העץ כעץ שנטעו מלכתחילה לעבודה זרה. כט) של העץ, משום שאין בו תפיסת יד אדם בשעת ההשתחוויה.

אֵילָן שֶׁהָיוּ הַגּוֹיִם מְשַׁמְּרִין אֶת פֵּרוֹתָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוּכָנִים [-מיועדים] **לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שֵׂכָר לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְעוֹשִׂין מֵהֶן שֵׂכָר, וְשׁוֹתִין אוֹתוֹ בְּיוֹם אֵידָם** [-חגם] **- הֲרֵי זֶה הָאִילָן אָסוּר בַּהֲנָאָה; מִפְּנֵי שֶׁסְּתָמוֹ שֶׁהוּא אֲשֵׁרָה, וּלְפִיכָךְ עוֹשִׂין בְּפֵרוֹתָיו כָּךְ, שֶׁזּוֹ הִיא חֻקָּהּ שֶׁל אֲשֵׁרָה.**

ד. אִילָן שֶׁמַּעֲמִידִין תַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה - כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו, אָסוּר בַּהֲנָאָה[ל]**; נִטְּלָה מִתַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאִילָן עַצְמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד.**

ל) מדובר שהאילן היה נטוע מלכתחילה עבור העבודה זרה ולכן הוא נאסר. ויש מפרשים, שמדובר אף באילן רגיל אך חכמים אסרו אותו מפני שיש תחתיו עבודה זרה, כי נראה הדבר שמלכתחילה נטעו את האילן לעבודה זרה.

בַּיִת שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הַגּוֹי מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה הַבַּיִת עַצְמוֹ נֶעֱבָד, וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְבֵית בָּנוּי - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה[לא]**. הָיָה בָּנוּי, וְסִידּוֹ וְכִירּוֹ** [-חקק בו צורות] **לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ, וְהַחִדּוּשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂהוּ לְעָבְדוֹ; וּשְׁאָר הַבַּיִת, מֻתָּר**[לב]**. הִכְנִיס עֲבוֹדָה זָרָה לְתוֹךְ הַבַּיִת**[לג] **- כָּל זְמַן שֶׁהִיא שָׁם, הַבַּיִת אָסוּר בַּהֲנָאָה**[לד]**; הוֹצִיאָהּ, הֻתַּר הַבַּיִת.**

לא) בשונה מהמשתחווה לאילן רגיל שאינו אוסר את האילן בהנאה, משום שאילן מחובר בשורשיו לקרקע ואין בו תפיסת יד אדם, אך בית עשוי מעצים ואבנים שהיו תלושים מהקרקע לפני הבנייה, ודבר שהיה תלוש מהקרקע ולאחר מכן התחבר לקרקע נחשב כדבר תלוש. לב) כי לא עבד את הבית עצמו, אך אם עבד את הבית עצמו לאחר החידוש הבית נאסר בהנאה, כמו באדם המשתחווה לבית בנוי. לג) באופן זמני. לד) כי עבודה זרה של גוי נאסרת בהנאה אף אם עדיין לא עבדו אותה בפועל.

וְכֵן אֶבֶן שֶׁחֲצָבָהּ [הגוי] **מִתְּחִלָּה לְעָבְדָהּ, אָסוּר בַּהֲנָאָה. הָיְתָה חֲצוּבָה, וְצִיְּרָהּ וְכִירָהּ שֶׁתֵּעָבֵד - אֲפִלּוּ צִיֵּר וְכִיֵּר בְּגוּף הָאֶבֶן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם סִיֵּד עָלֶיהָ**[לה] **- נוֹטֵל**[לו] **מַה שֶּׁחִדֵּשׁ, וְהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה שֶׁיֵּעָבֵד; וּשְׁאָר הָאֶבֶן, מֻתָּר**[לז]**.**

לה) ולא בגוף האבן. לו) אם יהודי רוצה להשתמש באבן. לז) כי האבן עצמה לא נעבדה.

ה. אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה[לח]**, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא עָלֶיהָ; סִלֵּק עֲבוֹדָה זָרָה, הָאֶבֶן מֻתֶּרֶת**[לט]**.**

לח) באופן זמני. לט) אך אם מלכתחילה ייחד את האבן שתהיה בסיס קבוע לעבודה זרה, האבן נאסרה לעולם אלא אם כן יבטל אותה הגוי כמבואר בהלכה ט.

מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, וְנָפַל [הקיר המשותף ביניהם] **- אָסוּר לִבְנוֹתוֹ**[מ]**. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹנֵס** [פנימה] **לְתוֹךְ** [השטח] **שֶׁלּוֹ, וּבוֹנֶה**[מא]**; וְאוֹתוֹ הֶרֶוַח - מְמַלְּאֵהוּ קוֹצִים אוֹ צוֹאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְחִיב** [-יוסיף שטח] **בְּבִית עֲבוֹדָה זָרָה. הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה**[מב]**, יְהוֹן מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה: מֶחֱצָה שֶׁלּוֹ**[מג]**, מֻתָּר בַּהֲנָאָה**[מד]**; וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה.**

מ) כי אסור לבנות בית לעבודה זרה. אמנם הבית עצמו נבנה לפני בית העבודה זרה, כי אחרת היה אסור לבנות בית שאחד מקירותיו הוא קיר של בית עבודה זרה. מא) ומשאיר רווח בין ביתו לבית העבודה זרה. מב) חצי מעובי הכותל שייך ליהודי, והחצי השני שייך לעבודה זרה. מג) האבנים השייכות ליהודי. מד) אך היהודי צריך לדעת בוודאות שאבנים אלו שייכות לו. ואם אינו יודע איזה אבנים שייכות לו, אסור לו להשתמש באבנים אך יכול למכור לגוי את חלקו בכותל וכך יוכל ליהנות מהשווי של האבנים השייכות לו.

ו. כֵּיצַד מְאַבֵּד עֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִים בִּגְלָלָהּ, כְּגוֹן מְשַׁמְּשֶׁיהָ וְתִקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ[מה]**? שׁוֹחֵק** [-טוחן לפירורים] **וְזוֹרֶה** [=מפזר] **לָרוּחַ**[מו]**, אוֹ שׁוֹרֵף וּמֵטִיל לְיָם הַמֶּלַח**[מז]**.**

מה) שמצווה עליו לאבד אותם, כמבואר בפרק הקודם. מו) למרות שייתכן שהפירורים ייעשו זבל ויועילו לדישון קרקע כלשהי אין בכך איסור, מכיוון שהקרקע היא מותרת "וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמים לו" מותר בהנאה כמבואר בפרק הקודם. מז) שאין ספינות עוברות שם, וכך אין חשש שאנשים ימצאו וייהנו מהעבודה זרה. אך לים רגיל אסור לזרוק עבודה זרה בשלמותה אלא רק לאחר שריפתה. ויש מפרשים את דברי הרמב"ם, אשר בעבודה זרה העשויה מעץ, שריפה לבדה מועילה ואין צורך להטיל את האפר לים המלח לאחר השריפה, ודין ההטלה לים המלח נאמר רק על עבודה זרה העשויה ממתכת שלא ניתן לשרוף אותה, ואותה ניתן להטיל בשלמותה לים המלח או לשחוק אותה ולזרות את הפירורים ברוח. על פי פירוש זה, המילים "או שורף" מתייחסות לעבודה זרה מעץ, והמילים "ומטיל לים המלח"

מתייחסות לעבודה זרה ממתכת, כך שישנן שלוש אפשרויות לביטול עבודה זרה: שחיקה וזרייה לרוח, שריפת עבודה זרה מעץ והטלת עבודה זרה בשלמותה לים המלח.

ז. דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ תְּפוּסַת יַד אָדָם, שֶׁנַּעֲבַד, כְּגוֹן הָרִים וּבְהֵמָה וְאִילָן - אַף עַל פִּי שֶׁהַנַּעֲבָד עַצְמוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה, צְפוּיָיו אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה[מח]; וְהַנַּחֲנָה[מט] בְּכָל שֶׁהוּא מֵהֶן[נ] - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם"[81]. וְכָל צְפוּיֵי עֲבוֹדָה זָרָה[נא], הֲרֵי הֵן בִּכְלַל מְשַׁמְּשֶׁיהָ[נב].

מח) אם ציפה את ההר, למשל, בדברי נוי. מט) מציפוי של דבר מחובר שנעבד לעבודה זרה. נ) חייב עונש מלקות אחד. נא) של עבודה זרה שאינה מחוברת לקרקע. נב) ולוקה עליהם שתי מלקויות, כמבואר בפרק הקודם.

ח. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁבִּטְּלוּהָ גּוֹיִם קֹדֶם שֶׁתָּבוֹא לְיַד יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה[נג], שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ"[82], כְּשֶׁבָּאוּ לְיָדֵינוּ וְהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶם אֱלֹהוּת; אֲבָל אִם בִּטְּלוּם, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

נג) אך לאחר שהעבודה זרה באה לידי יהודי לא ניתן לבטלה, כמבואר בהלכה הבאה.

ט. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם; אֲפִלּוּ הָיָה לְגוֹי בָּהּ שֻׁתָּפוּת[נד], אֵין בִּטּוּלוֹ [של הגוי] מוֹעִיל כְּלוּם[נה], אֶלָּא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, וּטְעוּנָה גְּנִיזָה[נו]. וְכֵן עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי שֶׁבָּאת לְיַד יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ בִּטְּלָהּ הַגּוֹי - אֵין בִּטּוּלוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם. וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה, וַאֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הַגּוֹיִם[נז].

נד) והגוי ביטל את העבודה זרה שבחלקו. נה) כי היהודי עובד את העבודה הזרה על דעת עצמו ולא על דעת הגוי. נו) בקרקע, בשונה מעבודה זרה של גוי הטעונה שחיקה וזרייה לרוח או שריפה, כמבואר בהלכה ו. נז) אף אם הגוי הרשה ליהודי לבטל את העבודה הזרה.

גּוֹי קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה, אֵינוֹ מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה[נח]. וְגוֹי שֶׁבִּטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה - בֵּין שֶׁל גּוֹיִם אֲחֵרִים, בְּעַל כָּרְחוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָנְסוֹ יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה; וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא הַגּוֹי הַמְבַטֵּל עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה [-מורכבת] [=אפה], רֹאשׁ אֶצְבָּעָה, פָּחָסָה [=מעך אותה] בְּפָנֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִסְּרָהּ, אוֹ שֶׁמְּכָרָהּ לְצוֹרֵף יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה[נט]. אֲבָל אִם מִשְׁכְּנָהּ, אוֹ מְכָרָהּ לְגוֹי[ס] אוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ צוֹרֵף, אוֹ שָׁנְפָלָה עָלֶיהָ מַפֹּלֶת [אבנים] וְלֹא פְּנָּהּ [-את האבנים מהעבודה הזרה], גְּנָבוּהָ לִסְטִים וְלֹא תְּבָעָהּ [-דרש וחיפש אותה] רָקָק [=ירק] בְּפָנֶיהָ, הִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ, גְּרָרָהּ[סא], זָרַק בָּהּ אֶת הַצּוֹאָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ בְּטֵלָה[סב].

נט) אף אם מכר אותה בשלמותה לצורף, כי הוא יודע שהצורף יתיך את העבודה זרה ויעשה ממנה כלים שונים. אך אם מכר אותה לצורף גוי אינה בטלה, כי ייתכן שהגוי ימשיך לעבוד אותה כעבודה זרה ולא ישבור אותה. ס) אף אם הוא צורף, כמבואר בהערה הקודמת. סא) על גבי טיט בצורה בזויה. סב) דברים אלו אינם מוכיחים שבכוונתו לבטל לחלוטין את העבודה הזרה, כי ייתכן שעושה אותם משום שהוא כועס על העבודה הזרה באופן זמני, ולכן העבודה הזרה לא מתבטלת על ידם.

יא. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִנִּיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ[סג] בְּשָׁעַת שָׁלוֹם[סד] - מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי בִּטְּלוּהָ[סה]; [אך] בְּשָׁעַת מִלְחָמָה - אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִנִּיחוּהָ אֶלָּא מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה[סו].

סג) במקומה, והלכו למקום אחר. סד) שאין דעתם לחזור למקום העבודה הזרה. סה) ולכן לא לקחו אותה איתם. סו) ובדעתם לחזור לקחת אותה לאחר המלחמה.

עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאֵלֶיהָ - שְׁבָרֶיהָ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, עַד שֶׁיְּבַטְּלוּהָ[סז]; לְפִיכָךְ, הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה[סח], [כי] שֶׁמָּא לֹא בִּטְּלוּהָ הַגּוֹיִם[סט]. וְאִם הָיְתָה שֶׁל פְּרָקִים [-מורכבת

81. דברים־עקב, ז, כה. **82.** דברים־עקב, ז, כה.

אין . . זרה: אם גם העם הגרגשי נכלל באיסור זה – לקו"ש חכ"א ע' 227 והע' 30.

מחלקים, והתפרקה], **וְהֶדְיוֹט** [-לא מומחה] **יָכוֹל לְהַחְזִירָהּ - צָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק מִפְּרָקֶיהָ**ע; **וְאִם • אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִירָהּ - כֵּיוָן שֶׁבִּטֵּל אֵבֶר אֶחָד מִמֶּנָּה, בָּטְלוּ כָּל הַשְּׁבָרִים**עא.

השגת הראב"ד

ואם . . השברים א"א לא מחוורא הא מילתא שאם צריכה ביטול כולן צריכין ביטול אלא בעבודת כוכבים של חוליות והחוליות הם שברי שברים כמו חצאי איברים שאם לא היה הדיוט יכול להחזירה אינה צריכה ביטול וכשהדיוט יכול להחזירה אינה כשבורה וצריך לבטל כל קיסם וקיסם.

סז) כי הגויים עובדים עבודה זרה אף לשברים. סח) למרות שייתכן שהגויים ביטלו אותה. סט) ולכן, היא ודאי עבודה זרה ויש ספק האם ביטלו אותה, והכלל הוא שספק לא יכול לשנות דין של דבר ודאי. ע) וביטול של חלק אחד לא מבטל את החלק האחר. עא) מכיוון שאדם רגיל לא יכול להחזירה היא נחשבת ככלי שבור, ולכן, אף ביטול של אבר אחד מבטל את כולה.

יב. **מִזְבֵּחַ עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּפְגַּם** [מקצתו] **- עֲדַיִן הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, עַד שֶׁיְּנַתֵּץ רֻבּוֹ בְּיַד הַגּוֹיִם**עב; **וּבִימוֹס** [-אבן המשמשת בסיס לעבודה זרה] **שֶׁנִּפְגַּם, מֻתָּר**עג. **אֵי זֶה הוּא בִּימוֹס וְאֵי זֶה הוּא מִזְבֵּחַ? בִּימוֹס, אֶבֶן אַחַת; מִזְבֵּחַ, אֲבָנִים הַרְבֵּה. וְכֵיצַד מְבַטְּלִין אַבְנֵי מַרְקוּלִיס? כֵּיוָן שֶׁבָּנָה בָּהֶן בְּנָיָן, אוֹ חִפָּה** [-ריצף] **בָּהֶן אֶת הַדְּרָכִים, וְכֵיוֹצֵא בָּאֵלּוּ - חֲרֵי הֵן מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה.**

עב) כי כל עוד לא ניתץ רוב המזבח, הגויים עתידים לתקן אותו ולהמשיך לעבוד בו עבודה זרה. עג) כי לא מתקנים אותו אלא זורקים אותו מיד כשנשבר.

כֵּיצַד מְבַטְּלִין אֶת הָאֲשֵׁרָה? קוֹרְסֵם [=תלש] **מִמֶּנָּה עָלֶה, זֶרֶד** [-קצין] **מִמֶּנָּה יוֹנֵק** [=גבעול], **נָטַל מִמֶּנָּה מַקֵּל אוֹ שַׁרְבִּיט** [-ענף], **אוֹ שֶׁשָּׁפָיָה** [=שייף אותה] **שֶׁלֹּא לְצָרְכָּהּ**עד **- חֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה**עה. **שְׁפָיָה לְצָרְכָּהּ**עו **- הִיא אֲסוּרָה, וּשְׁפָיֶיהָ** [=השבבים והנסורת שלה] **מֻתָּרִין**עז. **וְאִם הָיְתָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בֵּין לְצָרְכָּהּ בֵּין לְצָרְכוֹ, בֵּין הִיא וּבֵין שְׁפָיֶיהָ אֲסוּרִין לְעוֹלָם; שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵין לָהּ בִּטּוּל לְעוֹלָם.**

עד) לא על מנת להוסיף ביופי האשרה, אלא עבור צרכיו האישיים. עה) משום שבמעשים אלו, שמשתמש באשרה לצורכו, הוא מראה שהאשרה בזויה עליו והוא אינו עובד אותה יותר. עו) על מנת להוסיף ביופי האשרה. עז) כי הם אינם חשובים.

~ יום חמישי א' ניסן ~

פֶּרֶק ט

איסור משא ומתן עם עובדי עבודה זרה בימי חגם.

א. **שִׁלְשָׁה יָמִים לִפְנֵי אִידֵיהֶם** [=חגיהם] **שֶׁל גּוֹיִם, אָסוּר לִקַּח** [-לקנות] **מֵהֶם**א **וְלִמְכֹּר לָהֶם דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם**ב, **וְלִלְוּוֹת מֵהֶן**ג **וּלְהַלְווֹתָם**ד, **וּלְפָרְעָן** [=לשלם להם] **וְלִפָּרַע** [=לגבות] **מֵהֶן מִלְוֶה** [=הלוואה] **שֶׁמִּשְׁטָרֶה**ה **אוֹ שֶׁעַל הַמַּשְׁכּוֹן**ו. **אֲבָל מִלְוֶה עַל פֶּה נִפְרָעִין מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם**ז; **וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם, כְּגוֹן יָרָקוֹת וְתַבְשִׁיל, עַד יוֹם אִידָם**ח. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים**ט**? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**י; **אֲבָל בִּשְׁאָר אֲרָצוֹת**יא, **אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא יוֹם אִידָם בִּלְבַד**יב.

א) אף דבר, כי הגוי ישמח בכסף שירוויח מהמכירה ויודה לעבודה הזרה על כך. ב) דבר המשתמר לאורך זמן, כי הגוי יכול להשתמש ולשמוח בדבר זה ביום חגם ולהודות לעבודה הזרה על כך שיש לו את כל צרכיו. ג) כי הגוי עלול להודות לעבודה הזרה על כך שהיהודי נזקק ללוות ממנו. ד) כי כך יהיה לגוי את כל צרכיו עבור יום חגם, והוא יודה על כך לעבודה הזרה. ה) כי הגוי ישמח שהוא שילם את כל חובו ליהודי, ויודה לעבודה הזרה על כך. ו) כאשר ההלוואה היא בשטר או תמורת משכון, אין חשש שהגוי לא יחזיר כלל את החוב ליהודי, ולכן היהודי יכול להמתין עם גביית החוב עד לאחר חגם. ז) כי אם יתעכב בגביית החוב, הגוי יכחיש את טענתו ויאמר שאינו חייב לו דבר. ח) כי הגוי לא יוכל לשמוח בדבר זה ביום חגם. ט) שדברים אלו אסורים שלושה ימים לפני יום חגם. י) שבה הפרנסה לא תלויה בגויים וניתן להתפרנס בלעדיהם. יא) שכל הפרנסה תלויה בגויים, ואם ייאסר על היהודים למכור לגויים בימים אלו, ייגרם הפסד רב ליהודים. יב) להלכה למעשה נפסק בשולחן ערוך, שהדינים הללו היו תקפים בדורות הקודמים, אבל בזמננו שהגויים אינם מבינים את המשמעות של עבודת האלילים שלהם, מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם, ללוות ולהלוות וכדומה.

עָבַר וְנָשָׂא וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים [בארץ ישראל], **חֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה; וְהַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמָּהֶם בְּיוֹם אִידָם, חֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה.**

ב. **וְאָסוּר לִשְׁלֹחַ דּוֹרוֹן** [-מתנה] **לְגוֹי בְּיוֹם אִידוֹ** [-חגו], **אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע לוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵינוֹ עוֹבְדָהּ. וְכֵן גּוֹי שֶׁשָּׁלַח דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם אִידָם, לֹא יְקַבְּלֶנּוּ מִמֶּנּוּ; וְאִם חָשַׁשׁ לְאֵיבָהּיג, נוֹטְלוֹ**

בְּפָנָיו, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה בּוֹ - עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ שֶׁזֶּה הַגּוֹי אֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְאֵינוֹ מוֹדֶה בָּהּ.

יג) שהסירוב שלו לקבל את המתנה יגרום לשנאה ביניהם.

ג. הָיָה אֵידָם שֶׁל אוֹתָם הַגּוֹיִם יָמִים רַבִּים, שִׁלְשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֲשָׂרָה - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים בְּיוֹם אֶחָד הֵן, וְכֵלָן אֲסוּרִין [בארץ ישראל] **עִם שִׁלְשָׁה יָמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶן.**

ד. הַנּוֹצְרִים - עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵם, וְיוֹם רִאשׁוֹן יוֹם אֵידָם הוּא. לְפִיכָךְ, אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יוֹם חֲמִישִׁי וְיוֹם שִׁשִּׁי שֶׁבְּכָל שַׁבָּת [-שבוע] **וְשַׁבָּת; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר יוֹם רִאשׁוֹן עַצְמוֹ, שֶׁהוּא אָסוּר בְּכָל מָקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִים עִמָּהֶם בְּכָל אֵידֵיהֶם.**

ה. יוֹם שֶׁמִּתְכַּנְּסִין בּוֹ הַגּוֹיִם לְהַעֲמִיד לָהֶן מֶלֶךְ, וּמַקְרִיבִין וּמְקַלְּסִין [=משבחים] **לֵאלֹהֵיהֶן - יוֹם אֵידָם הוּא, וַהֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר אֵידֵיהֶן**[י]**. אֲבָל • גּוֹי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵיד לְעַצְמוֹ, וּמוֹדֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלּוֹ, וּמְקַלְּסָהּ בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ** [בכל שנה]**, בְּיוֹם תִּגְלַחַת זְקָנוֹ אוֹ בְּלוּרִיתוֹ**[יא]**, בַּיּוֹם שֶׁעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם** [מהפלגה] **אוֹ שֶׁיָּצָא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, בַּיּוֹם שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִשְׁתֶּה** [חתונה] **לִבְנוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - אֵין אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בִּלְבַד**[יב]**.**

השגת הראב"ד

אבל . . כו א"א לפי סוגיא דגמרא יום הלידה של מלך הרי הוא כשאר יום חגם ויש להם פנים אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו וכן כולן עד סוף בין של מלך בין של הדיוט אינו אסור אלא אותו היום בלבד אבל משועבדיו אינן אסורין אלא אם כן עובדין אותן אפי' בקלנדא וסנטריא וכי קתני אותו האיש למעוטי משועבדיו ואכולהו קאי.

יד) והדברים האסורים בו, אסורים בארץ ישראל אף בשלושת הימים שלפניו. טו) בזמנם, הגויים עובדי האלילים היו מספרים את כל שיער ראשם, חוץ מהשיער שצומח באמצע הראש אותו היו מגלחים רק פעם בשנה. את השיער הזה שהיו משאירים באמצע הראש, היו מכנים 'בלורית'. טז) אך עם משרתיו אין איסור לקיים מסחר באותו יום, ואין לחשוש שהם יודו לעבודה הזרה של מעבידם.

וְכֵן יוֹם שֶׁמָּוֹת לָהֶן בּוֹ מֵת וַיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ אֵיד, אוֹתָם הָעוֹשִׂים אֲסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם; וְכָל מִיתָה שֶׁשּׂוֹרְפִין בָּהּ כֵּלִים[יג] **וּמַקְטִירִין קְטֹרֶת, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה**[יד]**.**

יז) שהשתמש בהם המת על מנת להראות שהם כלים חשובים ואינם ראויים לשימוש אדם אחר. יח) ומפני חשיבות המת, קבעו את יום מותו לחג שלה.

אֵין יוֹם הָאֵיד אָסוּר, אֶלָּא לָעוֹבְדִין בּוֹ בִּלְבַד; אֲבָל הַגּוֹיִם שֶׁשְּׂמֵחִים בּוֹ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּמְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ [רק מפאת] **מִנְהָג**[טז]**, אוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶן.**

יט) ועושים כך רק מכיוון שכך מנהג אנשי המדינה בה הם גרים, והם מעוניינים לחיות לצידם בשלום.

ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מְיֻחָדִין לְמִין מִמִּינֵי עֲבוֹדָה זָרָה[כ]**, אָסוּר לְמָכֹר לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם**[כא] **לְעוֹלָם**[כב]**. וּדְבָרִים שֶׁאֵינָן מְיֻחָדִין לָהּ מֻתָּר לְמָכֹר אוֹתָם סְתָם**[כג]**; וְאִם פֵּרֵשׁ הַגּוֹי שֶׁהוּא קוֹנֶה אוֹתָם לַעֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר לְמָכֹר לוֹ**[כד]**, אֶלָּא אִם כֵּן** [פגם בו ח]**פָּסְלוּ מִלְּהַקְרִיבוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה**[כה]**, לְפִי שֶׁאֵין** [הם] **מַקְרִיבִין** [דבר] **חָסֵר לַעֲבוֹדָה זָרָה.**

כ) כמו תאנים לבנות ולבונה זכה, שבזמנם היו משתמשים הם רק לעבודה זרה. כא) כי הם ישתמשו בהם לעבודה זרה, והיהודי הוא זה שהכשיל אותם בכך. כב) אף לא ביום חגם. כג) אם הגוי לא פירש שהוא קונה אותם לעבודה זרה. כד) אף דברים שאינם מיוחדים לעבודה זרה. כה) כגון שבאו לקנות מהיהודי תרנגול לבן, אותו עובדי העבודה הזרה היו רגילים להקריב לה, ובטרם המכירה קטע היהודי את אחד מאצבעות התרנגול כך שאינו ראוי להקרבה להם.

ז. הָיוּ מְעֹרָבִים דְּבָרִים הַמְיֻחָדִין עִם דְּבָרִים שֶׁאֵין מְיֻחָדִין, כְּגוֹן לְבוֹנָה זַכָּה[כו] **בִּכְלָל לְבוֹנָה שְׁחוֹרָה**[כז] **- מוּכָר הַכֹּל סְתָם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְלַקֵּט** [הגוי את הלבונה] **הַזַּכָּה לְבַדָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה**[כח]**; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה**[כט]**.**

כו) המיוחדת לעבודה זרה. כז) שאינה מיוחדת לעבודה זרה. כח) ולמרות שהקונה יכול למכור את הדברים המיוחדים לעבודה זרה, לגוי אחר שישתמש בהם לעבודה זרה, אין איסור בכך. כט) כגון שגוי רצה לקנות מהיהודי מספר תרנגולים וביניהם היה תרנגול לבן שנהגו הגויים להקריב לעבודה זרה, מותר ליהודי למכור לו מכיוון שמכך שהגוי קונה ממנו כעת גם תרנגולים אחרים מובן שהוא קונה אותם לסחורה ולא לעבודה זרה

ח. כְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹכְרִין לַגּוֹיִם דְּבָרִים שֶׁמְּחַזְּקִין בָּהֶן יְדֵיהֶן [-מסייעים להם] **לַעֲבוֹדָה זָרָה - כָּךְ אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לָרַבִּים**[ל]**, כְּגוֹן דֻּבִּים וַאֲרָיוֹת, וּכְלֵי זַיִן** [=נשק] **וּכְבָלִים וְשַׁלְשָׁלְיוֹת**[לא]**. וְאֵין מַשְׁחִיזִין**

לָהֶם אֶת הַזַּיִן [=חרב]. וְכָל שֶׁאָסוּר לִמְכֹּר לְגוֹי, אָסוּר לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לְגוֹי; וְכֵן אָסוּר לִמְכֹּר כְּלֵי נֶזֶק לְלִסְטִים [=שודד] יִשְׂרָאֵל[לב].

ל) כדי שלא יזיקו ליהודים בדבר זה. לא) שקושרים בהם ידיים ורגליים ומענים באמצעותן בני אדם. לב) אף אם הוא לא רוצח, משום שהוא עלול להילחם עם הכלים המזיקים באנשים הרודפים אחריו לאחר שהוא שדד אותם.

ט. הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּינֵי הַגּוֹיִם, וְכָרְתוּ לָהֶם בְּרִית - מֻתָּר לָהֶם לִמְכֹּר כְּלֵי זַיִן לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגִיסוֹתָיו [-צבא המלך]; מִפְּנֵי שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם מִלְחָמָה עִם צָרֵי [-אויבי] הַמְּדִינָה לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מְגִנִּים עָלֵינוּ - שֶׁהֲרֵי אָנוּ שְׁרוּיִין בְּתוֹכָם.

עִיר • שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה - מֻתָּר לְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ[לג], וְאָסוּר לְהִכָּנֵס לְתוֹכָהּ. הָיָה חוּצָה לָהּ עֲבוֹדָה זָרָה, מֻתָּר לְהַלֵּךְ בְּתוֹכָהּ.

השגת הראב"ד
עיר . . לה א"א בתוספתא מפרש לה בירייד ובמשא ומתן עמהם ואפילו להלוך שם ביום החג אסור מפני חשש משא ומתן.

לג) ואין לחשוש שמא ייכנס לתוך העיר.

י. הַמְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אָסוּר לוֹ לַעֲבֹר בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה[לד]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַדֶּרֶךְ מְיֻחֶדֶת [רק] לְאוֹתוֹ מָקוֹם[לה]; • אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת וְנִקְרֶה [מקרה] וְהָלַךְ בָּזוֹ, מֻתָּר[לו].

השגת הראב"ד
אבל . . מותר א"א אין דבריו מיושבים כלל שאם הולכים משם למקום אחר מותר לעבור מתוכה למקום אחר לכתחילה שאין כאן חשד.

לד) אף אם הוא רק עובר דרכה לעיר אחרת, כי אסור ליהנות מדרך של עיר שיש בה עבודה זרה. לה) וההנאה שלו מהדרך ניכרת. לו) כי אין הנאתו מהדרך ניכרת.

יא. וְאָסוּר לִבְנוֹת עִם הַגּוֹיִם [מבנה שתקרתו] כִּפָּה שֶׁמַּעֲמִידִים בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה[לז]; וְאִם עָבַר וּבָנָה, שְׁכָרָהּ מֻתָּר[לח]. אֲבָל בּוּנָה הוּא לְכַתְּחִלָּה, הַטַּרְקְלִין [=אולם] אוֹ הֶחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אוֹתָהּ הַכִּפָּה[לט].

לז) כי מבנה זה נחשב משמשי עבודה זרה. לח) משום שעדיין לא עבדו שם בפועל את העבודה הזרה, ומשמשי עבודה זרה נאסרים רק לאחר העבודה בפועל. אמנם, לכתחילה אסור לבנות משמשי עבודה זרה אף אם לא יעבדו אותה. לט) אולם, אף בדברים אלו מותר לו רק לסייע בבנייה, אך אסור לו לבנות אותם לבדו.

יב. עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְהָיוּ בָהּ חַגֵּיהֶן [-בבעלות] עֲבוֹדָה זָרָה - אָסוּר לְשָׁכְרָן, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַנֶּה עֲבוֹדָה זָרָה.

השגת הראב"ד
המוכר . . המלח א"א ואם הקדימו לו דמיו קודם שיעבדוה מותרין.

יג. הַמּוֹכֵר • בֵּיתוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה - דָּמָיו אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה[מב], וְיוֹלִיךְ אוֹתָן לְיָם הַמֶּלַח[מג]; אֲבָל גּוֹיִם שֶׁאָנְסוּ יִשְׂרָאֵל וְגָזְלוּ בֵּיתוֹ וְהֶעֱמִידוּ בּוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, דָּמָיו מֻתָּרִין[מד]; וְכוֹתֵב [שטר מכירה על הבית] וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם[מה].

מב) איסור זה הוא קנס על המכירה. מג) או ישחוק אותם ויזרה ברוח כמבואר בפרק הקודם. מד) כי הוא היה אנוס. מה) מביא את השטר לבתי המשפט שלהם ומחתים את השופטים עליו על מנת לתת תוקף לשטר, וכך הוא יוכל להוציא את הכסף מהגזלנים. למרות שמעשה זה אסור בדרך כלל משום שהיהודי נותן חשיבות לבתי המשפט שלהם, במקרה זה הדבר מותר כי באמצעותו הוא מציל את כספו מהגויים שגזלו אותו.

יד. וַחֲלִילִין שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר לִסְפֹּד בָּהֶן. הוֹלְכִין לִירִיד שֶׁל גּוֹיִם[מו], וְלוֹקְחִין [-קונים] מֵהֶם בְּהֵמָה וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת בִּגְיוּתָן[מז], וּבָתִּים שָׂדוֹת וּכְרָמִים; וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶן[מח], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם[מט]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מֶכֶס. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ שָׁם מִן הַתַּגָּר - אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מֶכֶס, וְהַמֶּכֶס לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְנִמְצָא זֶה מְהַנֶּה עֲבוֹדָה זָרָה. עָבַר וְלָקַח מִן הַתַּגָּר - אִם בְּהֵמָה לָקַח, נוֹשֶׂה [=עוקר ומשיר] פֵּרְסוֹתֶיהָ מִן הָאַרְכֻּבָּה [=ברך][נ]; וְאִם כְּסוּת וְכֵלִים לָקַח, יְרַקְּבוֹ; לָקַח מָעוֹת וּכְלֵי מַתָּכוֹת[נא], יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח; לָקַח עֲבָדִים, לֹא מַעֲלִין [אותם אם נפלו לבור] וְלֹא מוֹרִידִין[נב].

מו) בימים רגילים שאינם ימי חגיהם. מז) גויים, וכל שכן מְעֻטָּרוֹת [-מקושטות] וְשֶׁאֵינָן מְעֻטָּרוֹת - הַמְעֻטָּרוֹת, אָסוּר לְהָנוֹת בָּהֶן בְּכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן[נג], מִפְּנֵי שֶׁחִזְּקָתָן, שֶׁבְּגָלַל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְעַטְּרוּ[נא]; וְשֶׁאֵינָן מְעֻטָּרוֹת, מֻתָּרוֹת בַּהֲנָאָה.

מ) אף בדברים שאינם חלק מהקישוט. מא) וכל הדברים שבתוכן נחשבים כדברים המיוחדים לעבודה זרה. טעם נוסף לאיסור: משום שהחנויות האלו נותנות מיסים לעבודה זרה, וכאשר הוא קונה מהן הוא גורם הנאה לעבודה זרה.

שמותר לקנות עבדים גויים שהיו פעם ברשות יהודים והתחייבו במצוות כדין עבד כנעני ולאחר מכן נמכרו לגויים המציעים אותם למכירה ביריד. מח) למרות שהדבר גורם להם כבוד, והם עלולים להודות לעבודה זרה על כך. מט) כי על ידי זה יהיו לו עדים על הקניה ולא יוכלו אנשים אחרים לערער עליה. נ) כדי שלא תהיה ראויה לעבודה או לאכילה וכך הוא לא ייהנה מהבהמה. אך, אסור לחתוך את הבהמה למעלה מהברך משום שהבהמה תיחשב טריפה כתוצאה מהחיתוך, ואסור ליהודי להטריף בהמה בידיו. נא) שאינם נרקבים. נב) אותם לבור, אך עבד כנעני שהתחייב במצוות ונפל לבור – מצווה להעלותו.

טו. גּוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה [-חתונה] לִבְנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ, אָסוּר לֵהָנוֹת מִסְּעוּדָתוֹ; וַאֲפִלּוּ לֶאֱכֹל הַיִּשְׂרְאֵלִי וְלִשְׁתּוֹת מִשָּׁלוֹ שָׁם - אָסוּר, הוֹאִיל וּבְמִסְבַּת הַגּוֹיִם אֲכָלוֹ. וּמֵאֵימָתַי אָסוּר לֶאֱכֹל אֱצְלוֹ? מִשֶּׁיַּתְחִיל לַעֲסֹק וּלְהָכִין צָרְכֵי הַסְּעוּדָה, וְכָל יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וּלְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה שְׁלִשִּׁים יוֹם. וְאִם עָשָׂה סְעוּדָה אַחֶרֶת מֵחֲמַת הַנִּשּׂוּאִין[נג], אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלִשִּׁים יוֹם - אָסוּר, עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ.

נג) ואמר לו הגוי במפורש שסעודה זו היא מחמת הנישואין.

וְכָל הַהֶרְחֵק הַזֶּה - מִפְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה הוּא[נד], שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקָרָא לְךָ, וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ - וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ, וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן, וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ"[83].

נד) שלא ייגרר היהודי לעבוד עבודה זרה.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תָּנִיק אֶת בֶּנָה שֶׁל נָכְרִית[נה], מִפְּנֵי שֶׁמְּגַדֶּלֶת בֵּן לַעֲבוֹדָה זָרָה[נו]; וְלֹא תְּיַלֵּד אֶת הַנָּכְרִית. אֲבָל מְיַלֶּדֶת הִיא בְּשָׂכָר, מִשּׁוּם אֵיבָה[נז]. וְהַנָּכְרִית מְיַלֶּדֶת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל, וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ [רק] - בִּרְשׁוּתָהּ [-בנוכחותה], כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּהֲרֹגְנוּ.

נה) אף תמורת תשלום. נו) ואין לחשוש שתתפתח איבה ביניהן בעקבות הסירוב, כי האישה יכולה לטעון שהיא לא מניקה את בן הגויה משום שאינה רוצה להתגנות על בעלה. נז) על מנת שלא תהיה שנאה ומריבה ביניהן. אך ללא תשלום אין חשש איבה, משום שהאישה יכולה לטעון שהיא לא יכולה להפסיד את פרנסתה כתוצאה מכך.

יז. [הגויים] הַהוֹלְכִין לְתַרְפּוּת[נח], אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶן[נט]. וְהַבָּאִין [משם], מֻתָּרִין[ס]; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה [-הולכים בצוותא] - שֶׁאִם הָיוּ קְשׁוּרִין, שֶׁמָּא דַּעְתָּן לַחֲזֹר. וְיִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לְתַרְפּוּת - בַּהֲלִיכָה מֻתָּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שֶׁמָּא יַחֲזֹר בּוֹ[סא]; וּבַחֲזִירָה, אָסוּר[סב]. יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד [=מומר] - בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזִירָה, אָסוּר[סג].

נח) כינוי גנאי לבית עבודה זרה. נט) כי הם עלולים ללכת ולהודות לעבודה הזרה על כך, ואף לקנות דברים ולהשתמש בהם לעבודה זרה. ס) ואין לחשוש שיחזרו לשם כי מדובר במקום רחוק. סא) יתחרט ולא ילך כלל לבית העבודה זרה. סב) כי ייתכן שהוא החליט להאמין בעבודה זרה והוא יחזור אליה להודות לה על עסקיו. סג) בהליכתו לשם הוא עלול להודות לעבודה זרה, ובחזרתו הוא עלול לחזור אליה ולהודות לה משום שהוא אדוק באמונתו בעבודה זרה יותר מגוי רגיל.

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלַךְ לְיָרִיד שֶׁל גּוֹיִם, בַּהֲזִירָה אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שֶׁמָּא עֲבוֹדָה זָרָה מָכַר לָהֶן שָׁם[סד], וּדְמֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה; וּבְיַד גּוֹי, מֻתָּרִין[סה]. וּמִפְּנֵי זֶה[סו], נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם הַגּוֹי הַבָּא מִן הַתַּרְפּוּת[סז], וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתַּרְפּוּת[סח], וְלֹא עִם הַמְשֻׁמָּד, לֹא בַּהֲלִיכָתוֹ[סט] וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ[ע].

סד) ולכן הלך היהודי ליריד, כי יהודים לא היו קונים ממנו את העבודה הזרה. סה) כי הפסוק ממנו לומדים שדמי עבודה זרה אסורים בהנאה נאמר על יהודים ולא על גויים. סו) מכיוון שדמי עבודה זרה ביד גוי מותרים. סז) העבודה זרה הנמצאת ביריד. בהליכתו לשם אסור לשאת ולתת עם הגוי כי עלול הוא להודות לעבודה זרה, אך בחזרתו משם מותר לשאת ולתת איתו כי דמי עבודה זרה שבידו מותרים. סח) כי דמי עבודה זרה שבידו אסורים בהנאה, כאמור. סט) כי הוא יודה לעבודה זרה. ע) כי דמי עבודה זרה שבידו אסורים בהנאה. ההבדל בין ההלכה הקודמת להלכה זו הוא שבהלכה הקודמת מדובר על מקום קבוע שיש בו עבודה זרה תמיד ולכן יש חשש שהיהודי יחזור לעבודה זרה להודות לה, אך בהלכה זו מדובר על יריד שיש בו עבודה זרה ובסיום היריד העבודה זרה חוזרת למקומה ולא ניתן לחזור אליה ולהודות לה, ולכן החשש בהלכה זו הוא רק משום דמי עבודה זרה האסורים כאשר הם ביד יהודי, ואין חשש של חזרה לעבודה זרה להודות לה.

83. שמות־כי תשא, לד, טו.

~ יום שישי ב' ניסן ~

פֶּרֶק י

דיני איסור 'לא תחנם', דברים המותרים בעשייה לגויים מפני דרכי שלום, ההבדל בין גוי לגר תושב.

א. אֵין פּוֹרְתִין בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמָּהֶן שָׁלוֹם וְנַנִּיחַ אוֹתָם לְעָבְדָם[א] - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית"[84]; אֶלָּא יַחְזְרוּ מֵעֲבוֹדָתָה, אוֹ יֵהָרְגוּ. וְאָסוּר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם[ב]"[85]. לְפִיכָךְ, אִם רָאָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹבֵד אוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, לֹא יַעֲלֵנוּ; רָאָהוּ לָקוּחַ לָמוּת, לֹא יַצִּילֶנּוּ. אֲבָל לְאַבְּדוֹ בְּיָדוֹ, אוֹ לְדָחְפוֹ לְבוֹר, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה עִמָּנוּ מִלְחָמָה.

א) אף לא בזמן מלחמה, כדי לא להיגרר אחרי העבודה הזרה שלהם. ב) ועל פי תרגום אונקלוס, פירוש המילים הוא – לא תרחם עליהם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגוֹי. אֲבָל מוֹסְרֵי יִשְׂרָאֵל [-מלשינים], **וְהַמִּינִים, וְהָאֶפִּיקוֹרוֹסִים[ג]** [-כופרים] **- מֻצָּוֶה לְאַבְּדָן בְּיָד, וּלְהוֹרִידָן לִבְאֵר שַׁחַת** [-אבדון]**; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצָרִין** [-מציקים] **לְיִשְׂרָאֵל, וּמְסִירִין אֶת הָעָם מֵאַחֲרֵי ה', כְּיֵשׁוּעַ הַנּוֹצְרִי וְתַלְמִידָיו, וְצָדוֹק וּבַיְתוֹס וְתַלְמִידֵיהֶן** [שיצאו לתרבות רעה] **- "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב"[86].**

ג) 'אפיקורס' זהו שם כינוי לכופרים ורודפי תענוגים. הם נקראים כך על שם הפילוסוף היווני אפיקור שהיה כופר בהישארות הנפש והורה כי תענוגי העולם הזה הם תכלית החיים ומטרת האדם. פירוש נוסף ל'אפיקורס' מביא הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י) שזהו מלשון הפקר, וכך מכונה מי שנוהג בהפקרות ומבזה את התורה ולומדיה.

ב. מִכָּאן[ד] אַתָּה לָמֵד, שֶׁאָסוּר לְרַפֹּאת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר[ה]. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא מֵהֶן[ו], אוֹ שֶׁהָיָה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם אֵיבָה[ז] - מְרַפֵּא בְּשָׂכָר; אֲבָל בְּחִנָּם אָסוּר[ח]. וְגֵר תּוֹשָׁב[ט] - הוֹאִיל וְאַתָּה מְצַוֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ[י], מְרַפְּאִין אוֹתוֹ בְּחִנָּם.

ד) מכך שלא מצילים גוי הנמצא בסכנת חיים. ה) כי גם רפואה היא הצלת אדם מסכנה. ו) שיהרגו אותו אם לא ירפא אותם. ז) אם לא ירפא אותם, הם עלולים לשנוא אותו או את כל היהודים. ח) שאז אין לחשוש לאיבה, כי הוא יכול לטעון שעליו ללכת לעבודתו לצורך מחייתו. ט) גוי שהתחייב לקיים את שבע מצוות בני נח הנקרא גר תושב משום שמותר לו לגור בארץ ישראל כמבואר בסוף הפרק. י) לספק את צרכיו בצדקה אם הוא זקוק לכך.

ג. אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בָּתִּים וְשָׂדוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְסוּרְיָא[יא] - מוֹכְרִין לָהֶם בָּתִּים, אֲבָל לֹא שָׂדוֹת[יב]. וּמַשְׁכִּירִין לָהֶם בָּתִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְלַבַּד שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ שְׁכוּנָה[יג] - וְאֵין שְׁכוּנָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה [בתים]**. וְאֵין מַשְׁכִּירִין לָהֶם שָׂדוֹת[יד]; וּבְסוּרְיָא[טו], מַשְׁכִּירִין לָהֶם שָׂדוֹת[טז]. וּמִפְּנֵי מָה הֶחְמִירוּ בְּשָׂדֶה[יז]? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁתַּיִם - מַפְקִיעָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת[יח], וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנָיָה** [-אחיזה] **בַּקַּרְקַע.**

יא) הארצות שכבש דוד המלך ואינן קדושות כארץ ישראל. קדושתן של ארצות אלו אינה כארץ ישראל, מכיוון שדוד המלך כבש אותן לפני שסיים את כיבוש כל ארץ ישראל. יב) כי אם ימכרו להם שדות בסוריה, עלולים למכור להם שדות אף בארץ. בסוף ההלכה מבואר מדוע מכירת שדות חמורה יותר ממכירת בתים. יג) שלא תהיה שכונה מיוחדת לגויים שתיקרא על שמם. יד) כי אם ישכירו להם שדות בארץ, עלולים גם למכור להם שדות. טו) בה מכירת שדות אסורה רק משום גזירה כמבואר בהערה יב. טז) ואין לגזור ולחשוש שעלולים למכור להם שדות בסוריה, כי איסור מכירת שדות בסוריה הוא גזירה בעצמו והכלל הוא שאין גוזרים גזירה לגזירה. יז) ואסרו למכור להם שדות בסוריה ולהשכיר להם בארץ, בשונה מבתים. יח) שדה של גוי הנמצאת בארץ חייבת במעשרות, אך כל עוד השדה בבעלות של גוי הוא לא יפריש ממנה את המעשרות.

וּמֵתֵר לִמְכֹּר לָהֶם בָּתִּים וְשָׂדוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ אַרְצֵנוּ.

ד. אַף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְהַשְׁכִּיר[יט], לֹא לְבֵית דִּירָה הִתִּירוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכְנִיס לְתוֹכָהּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְנֶאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ"[87]; אֲבָל מַשְׁכִּיר לָהֶם בָּתִּים, לַעֲשׂוֹתָם אוֹצָר [-מחסן]**. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם פֵּרוֹת וּתְבוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם בְּמֻחְבָּר לְקַרְקַע; אֲבָל מוֹכֵר הוּא מְשֻׁקָּץ** [=לאחר שיקטוף או יקצור]**, אוֹ מוֹכֵר לוֹ עַל מְנָת לָקֹץ וְקוֹצֵץ[כ]. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּמֻחְבָּר? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם"[88], לֹא תִתֵּן לָהֶם**

השגת הראב"ד [-אלא] • אבל . . אוצר א"א ובלבד שלא יהיה אוצר של יין ואם עשה שכרו אסור.

84. דברים־ואתחנן, ז, ב. **85.** שם. **86.** משלי, י, ז. **87.** דברים־עקב, ז, כו. **88.** דברים־ואתחנן, ז, ב.

חֲנָיָה בַּקַּרְקַע[כא]**; שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה לָהֶם קַרְקַע, יְשִׁיבָתָן יְשִׁיבַת עֲרַאי הִיא.**

יט) בתים, כמבואר בהלכה הקודמת שמותר להשכיר להם בתים בארץ ישראל באופן שהם לא נעשים שכונה. כ) מציב תנאי לגוי במפורש, שלאחר שיקטוף ויקצור את היבול יחזור לביתו. כא) וכאשר התבואה מחוברת לקרקע, הגוי עלול להתיישב ולהשתקע בארץ עד שיגיע זמן קצירתה.

וְכֵן אָסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן, וַאֲפִלּוּ לוֹמַר: 'כַּמָּה נָאֶה גּוֹי זֶה בְּצוּרָתוֹ'[כב]**; קַל וָחֹמֶר שֶׁיְּסַפֵּר בְּשֶׁבַח מַעֲשָׂיו, אוֹ שֶׁיְּחַבֵּב דָּבָר מִדִּבְרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם" - לֹא יִהְיֶה לָהֶם חֵן בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֵם לְהִדָּבֵק עִמּוֹ וְלִלְמֹד מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים.**

כב) אך אם מתכוון לשבח את הקב"ה שברא בריות נאות, מותר.

וְאָסוּר לִתֵּן לָהֶם מַתָּנוֹת חִנָּם; אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשָׁב - שֶׁנֶּאֱמַר: "לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ, אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי"[89]**, בְּמִכִּירָה, לֹא בִּנְתִינָה**[כג]**.**

כג) מכך שבגר תושב נאמרה בפסוק לשון נתינה ובגוי נאמרה לשון מכירה, לומדים שמותר למכור לגוי אך אסור לתת לו מתנות.

ה. מְפַרְנְסִים עֲנִיֵּי גּוֹיִם עִם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל[כד]**, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם**[כה]**; וְאֵין מְמַחִין** [-מונעים] **בְּיִדֵי עֲנִיֵּי גּוֹיִם בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה** [=מתנות עניים]**, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וְשׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמָם, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם אִידָם**[כו]**, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; וְאֵין פּוֹקְדִין לָהֶן שָׁלוֹם** [-"שלום שלום"] **לְעוֹלָם**[כז]**. וְלֹא יִבָּנֵס לְבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּיוֹם אִידוֹ לָתֵת לוֹ שָׁלוֹם**[כח]**; מְצָאוֹ בַּשּׁוּק** [ביום חגם]**, נוֹתֵן לוֹ שָׁלוֹם בְּשָׂפָה רָפָה וְכֹבֶד רֹאשׁ.**

כד) מכספי צדקה. כה) על מנת שלא לעורר מריבה ושנאה בינם ובינינו. כו) ביום חגם, ולא חוששים שהם יודו על כך לעבודה זרה שלהם. אולם אין לעשות זאת באופן שייראה שהוא שמח עם הגוי ביום חגם, כמבואר בסיום ההלכה. כז) אף לא ביום חגם, כי פעם אחת מספיקה עבור דרכי שלום. כח) כי דבר זה נחשב כבוד גדול לגוי, והוא עלול להודות על כך לעבודה זרה שלו.

ו. אֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֲלּוּ[כט] **אֲמוּרִים, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאֻמּוֹת, אוֹ בִּזְמַן שֶׁיַּד הַגּוֹיִם תַּקִּיפָה. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, אָסוּר לָנוּ לְהַנִּיחַ גּוֹי עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בֵּינֵינוּ; אֲפִלּוּ • יוֹשֵׁב יְשִׁיבַת עֲרַאי, אוֹ עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לִסְחוֹרָה, לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצֵנוּ**[ל]**, אֶלָּא עַד שֶׁיִּקָּבֵל עָלָיו שֶׁבַע מִצְוֹות שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ"**[90]**, אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה** [=באופן זמני]**. וְאִם קִבֵּל עָלָיו שֶׁבַע מִצְוֹות, הֲרֵי זֶה גֵּר תּוֹשָׁב. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג**[לא]**; אֲבָל • שֶׁלֹּא בִּזְמַן הַיּוֹבֵל, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא גֵּר צֶדֶק [=גוי שמקבל על מצוות ונהיה יהודי] בִּלְבַד.**

אפילו . . בארצנו א"א זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם והפסוק שהוא מביא בד' אומות הוא ואפילו לדבריו ישיבה כתיב בהו ולא העברה.

השגת הראב"ד

אבל . . בלבד א"א איני משוה לו בישיבת הארץ.

השגת הראב"ד

כט) ההלכות המבוארות בפרק זה. ל) גוי שעובר בארץ ישראל לסחורה עלול להתעכב בארץ לצורך המסחר ולהשתקע בה ולכן אסור לתת לו רשות לעבור בארץ, אך גוי שרוצה לעבור בארץ בדרכו לארץ אחרת ולא לצרכי סחורה, מותר לתת לו לעבור בארץ. לא) ומימי בית המקדש השני כבר לא נהגו בדיני שנת היובל, מכיוון שכתוב לגבי דיני שנת היובל: וקראתם דרור בארץ לכל יושביה (ויקרא כה, ו) – ולמדו מכך חז"ל, שדיני שנת היובל תקפים דווקא בזמן שכל יושבי הארץ נמצאים עליה, ובימי בית המקדש השני כבר הוגלו עשרת השבטים.

~ שבת קודש ג' ניסן ~

פֶּרֶק יא

איסור הליכה בחוקות הגויים, דיני מנחש, קוסם, מעונן ומכשף.

א. אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקּוֹת [-מנהגי] **הַגּוֹיִם, וְלֹא מְדַמִּין לָהֶם - לֹא בַּמַּלְבּוּשׁ, וְלֹא בַּשֵּׂעָר, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי"**[91]**, וְנֶאֱמַר: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ"**[א]**[92]**, וְנֶאֱמַר: "הִשָּׁמֶר לְךָ, פֶּן תִּנָּקֵשׁ** [-תיגרר] **אַחֲרֵיהֶם"**[93]**. הַכֹּל בְּעִנְיָן אֶחָד הוּא מַזְהִיר: שֶׁלֹּא יְדַמֶּה לָהֶם - אֶלָּא יִהְיֶה הַיִּשְׂרְאֵלִי מֻבְדָּל מֵהֶם וְיָדוּעַ** [-ניכר] **בְּמַלְבּוּשׁוֹ וּבִשְׂאָר מַעֲשָׂיו,**

89. דברים־ראה, יד, כא. **90.** שמות־משפטים, כג, לג. **91.** ויקרא־קדושים, כ, כג. **92.** ויקרא־אחרי, יח, ג. **93.** דברים־ראה, יב, ל.

כְּמוֹ שֶׁהוּא מַבְדִּיל מֵהֶם בְּמַדָּעוֹ וּבְדֵעוֹתָיו [=השקפתו ואופין]. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים"[94].

א) במדרש למדו חז"ל מפסוק זה, שאין ללכת למופעי תרבות כמו תיאטרון וקרקס כמנהג הגויים. ב) זוהי הגדרת האיסור באופן כללי, ומכאן ואילך מבוארים פרטי האיסור.

לֹא יִלְבַּשׁ בְּמַלְבּוּשׁ הַמְיֻחָד לָהֶן, וְלֹא יַגְדִּיל צִיצִית [=קוצות שיער מעל המצח] כְּמוֹ צִיצִית רֹאשָׁם, וְלֹא יְגַלַּח מִן הַצְּדָדִין וְיַנִּיחַ הַשֵּׂעָר בְּאֶמְצַע כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'בְּלוֹרִית'; וְלֹא יְגַלַּח הַשֵּׂעָר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו מֵאָזֶן לְאָזֶן וְיַנִּיחַ הַפֵּרַע [=שער ארוך גולש] מִלְּאַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְלֹא יִבְנֶה מְקוֹמוֹת כְּבִנְיַן הֵיכָלוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה[ג] כְּדֵי שֶׁיִּפָּנְסוּ בָּהֶן רַבִּים כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין. וְכָל הָעוֹשֶׂה אַחַת מֵאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - לוֹקֶה.

השגת הראב"ד
ולא . . זרה א"א איני יודע מהו זה אם יאמר שלא יעשה בהם צורות כמו שהן עושים או שלא יעשה שם חמנים סימן לקבץ בו את הרבים כדרך שהם עושים.

ג) כי הוא עלול להיגרר אחריהם, אך אם לבוש זה אינו מיוחד להם אין איסור ללבוש אותו. ד) בגודל וצורה זהים להיכלות אלו.

ב. גּוֹי שֶׁהָיָה מְסַתֵּפֵר מִיִּשְׂרָאֵל - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ קָרוֹב לִבְלוֹרִיתוֹ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת לְכָל רוּחַ [=צד], שׁוֹמֵט [-מסלק] אֶת יָדוֹ[ה].

ה) כדי שלא יסייע לו בגידול הבלורית העשויה לעבודה זרה.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה קָרוֹב לַמַּלְכוּת, וְצָרַךְ [-הוצרך] לֵישֵׁב לִפְנֵי מַלְכֵיהֶם, וְהָיָה לוֹ גְּנַאי לְמִי שֶׁלֹּא יִדְמֶה לָהֶם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְלַבֵּשׁ כְּמַלְבּוּשִׁים שֶׁלָּהֶם, וּלְגַלַּח כְּנֶגֶד פָּנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עוֹשִׂין.

ד. אֵין מְנַחֲשִׁין[ו] כְּגוֹיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תְנַחֲשׁוּ"[95]. כֵּיצַד הוּא הַנִּחוּשׁ? כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְנָפְלָה פִּתִּי מִפִּי', אוֹ 'נָפַל מַקְלִי מִיָּדִי, אֵינִי הוֹלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי הַיּוֹם, שֶׁאִם אֵלֵךְ אֵין חֶפְצַי [-התכניות שלי] נַעֲשִׂים'; 'הוֹאִיל וְעָבַר שׁוּעָל מִימִינִי, אֵינִי יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתִי הַיּוֹם, שֶׁאִם יָצָאתִי, יִפְגָּעֵנִי אָדָם רַמַּאי'.

וְכֵן אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹמְעִים צִפְצוּף הָעוֹפוֹת וְאוֹמְרִים: 'יִהְיֶה כָּךְ', וְ'לֹא יִהְיֶה כָּךְ', 'טוֹב לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי', וְ'רַע לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי'. וְכֵן אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים: 'שְׁחוֹט תַּרְנְגֹלֶת זוֹ שֶׁקָּרְאַת כְּמוֹ תַּרְנְגוֹל', [זכר] 'תַּרְנְגוֹל זֶה שֶׁקָּרָא עַרְבִית [-כעורב], שְׁחָטוֹ'. וְכֵן • הַמֵּשִׂים לְעַצְמוֹ סִימָנִים: 'אִם יֵאָרַע לִי דָּבָר כָּךְ וְכָךְ אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, וְאִם לֹא יֵאָרַע לִי לֹא אֶעֱשֶׂה', כְּאֶלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם[ז]. וְכֹל כַּיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ, הַכֹּל אָסוּר[ח]; וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי דָּבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ, לוֹקֶה.

השגת הראב"ד
וכן . . פלוני א"א זה שבוש גדול שהרי דבר זה מותר ומותר הוא ואולי הטעהו הלשון שראה כל נחש שאינו כאליעזר ויונתן אינו נחש והוא סבר שלענין איסור נאמר ולא היא אלא ה"ק אינו ראוי לסמוך ואין חשב על צדיקים כמותם עבירה זו ואי הוו אינהו הוו מפקי פולסי דנורא לאפיה.

ו) להחשיב התרחשויות שונות או דברים מסוימים, כסימן למה שעתיד להיות. ז) אליעזר עשה סימן והחליט שהנערה שתשקה אותו ואת הגמלים היא הנערה המתאימה ליצחק, ולאחר שרבקה השקתה אותו ואת הגמלים נתן לה אליעזר צמידים אף שעדיין לא בירר את מוצאה ומשפחתה. ח) אמנם, אליעזר עצמו לא עבר על איסור כי הסימן שהוא עשה היה סימן הגיוני המראה על המידות הטובות של רבקה ומכך הסיק אליעזר שהיא מתאימה ליצחק, אך אדם העושה סימנים לא הגיוניים ומחליט דברים על פיהם עובר על איסור.

ה. מִי שֶׁאָמַר: 'דִּירָה זוֹ שֶׁבָּנִיתִי, סִימָן טוֹב הָיְתָה עָלַי'[ט], 'אִשָּׁה זוֹ שֶׁנָּשָׂאתִי וּבְהֶמָּה זוֹ שֶׁקָּנִיתִי מְבֹרֶכֶת הָיְתָה, וּמֵעֵת שֶׁקָּנִיתִיהָ הֶעֱשַׁרְתִּי', וְכֵן הַשּׁוֹאֵל לְתִינוֹק: 'אֵיזֶה פָּסוּק אַתָּה לָמֵד'? אִם אָמַר לוֹ פָּסוּק מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֹאמַר: 'זֶה סִימָן טוֹב' - כָּל • אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מֻתָּר; הוֹאִיל וְלֹא כֵּוֵן [-שינה] מַעֲשָׂיו וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת[י], אֶלָּא עָשָׂה זֶה סִימָן לְעַצְמוֹ לְדָבָר שֶׁבְּבָר הָיָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

94. ויקרא־קדושים, כ, כו. 95. ויקרא־קדושים, יט, כו.

השואל . . למד: ביאור סיפור המדרש אודות מרדכי ותינוקות של בית רבן – לקו"ש חכ"א ע' 206 ובהע'.

ט) ומאז שבניתי אותה הצלחתי בעסקים. י) שאומר על מקרה כלשהו שהוא סימן טוב אך אינו עושה מעשה על פי הסימן. יא) דבר כלשהו, על פי הסימן.

ו. אֵיזֶה הוּא קוֹסֵם? זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִשְּׁאָר [-כל מיני] **הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּשֹּׂם** [=ישתומם] **וְתִפָּנֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים**[יב], **עַד שֶׁיֹּאמַר דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת, וְיֹאמַר: "דָּבָר פְּלוֹנִי עָתִיד לִהְיוֹת", אוֹ "אֵינוֹ הֹוֶה", אוֹ שֶׁיֹּאמַר שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת כָּךְ, וְהִזְדָּרוּ מִכָּךְ.**

יב) שסביבו, ולא ירגיש את מציאותו.

יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שֶׁהוּא מְמַשְׁמֵשׁ בְּחוֹל אוֹ בַּאֲבָנִים, וְיֵשׁ מֵהֶן מִי שֶׁגּוֹהֵר [-מתכופף] **לָאָרֶץ וְצוֹעֵק, וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּסַתֵּכֵּל בְּמַרְאָה שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ עֶשֶׁשִׁית וּמְדַמִּין וְאוֹמְרִים**[יג]**. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹחֵז מַקֵּל בְּיָדוֹ וְנִשְׁעָן עָלָיו, וּמַכֶּה בּוֹ עַד שֶׁתִּפָּנֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ וּמְדַבֵּר - הוּא שֶׁהַנָּבִיא אוֹמֵר: "עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל, וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ"**[96].

יג) מדמיינים ומנבאים עתידות.

ז. אָסוּר [לאדם] **לְקַסֵּם**[יד]**, וְלִשְׁאֹל לַקּוֹסֵם**[טו]**; אֶלָּא שֶׁהַשּׁוֹאֵל לַקּוֹסֵם, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת** [-מלקות מדרבנן]**; אֲבָל הַקּוֹסֵם עַצְמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֶׂה מִכָּל אֵלּוּ**[טז] **וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ... קֹסֵם קְסָמִים"**[97].

יד) לעשות בעצמו מעשה קסמים המבואר בהלכה הקודמת. טו) אף אסור. טז) הדברים המבוארים בהלכה הקודמת.

ח. אֵיזֶה הוּא מְעוֹנֵן? אֵלּוּ נוֹתְנֵי הָעִתִּים[יז]**, שֶׁאוֹמְרִים בְּאִצְטַגְנִינוּת** [-אסטרולוגיה] **שֶׁלָּהֶן: "יוֹם פְּלוֹנִי רַע, וְיוֹם פְּלוֹנִי טוֹב", "יוֹם פְּלוֹנִי רָאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית", "שָׁנָה פְּלוֹנִית" אוֹ "חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדָבָר פְּלוֹנִי".**

יז) אנשים המחשבים את השעות והזמנים.

ט. אָסוּר לְעוֹנֵן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה אֶלָּא הוֹדִיעַ אוֹתָן הַכִּזָּבִים שֶׁהַסְּכָלִים מְדַמִּין [-מדמיינים] **שֶׁהֵן דִּבְרֵי אֱמֶת וְדִבְרֵי חָכְמָה**[יח]**. וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי הָאִצְטַגְנִינוּת**[יט]**, וְכֵוָן מִלַּאכְתּוֹ אוֹ הֲלִיכָתוֹ בְּאוֹתוֹ הָעֵת שֶׁקָּבְעוּ הוֹבְרֵי**[כ] **שָׁמַיִם** [-אסטרולוגים] **- הֲרֵי זֶה לוֹקֶה**[כא]**, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְעוֹנְנוּ"**[98]**. וְכֵן הָאוֹחֵז אֶת הָעִינַיִם** [-מציג מצג שווא]**, וּמְדַמֶּה בִּפְנֵי הָרוֹאִים שֶׁעֲשָׂה מַעֲשֵׂה תְּמָהוֹן וְהוּא לֹא עָשָׂה**[כב] **- הֲרֵי זֶה בִּכְלַל מְעוֹנֵן**[כג]**, וְלוֹקֶה**[כד].

יח) בדבריו כאן, הרמב"ם הולך כפי שיטתו בפירושו על המשנה שבחכמת האסטרולוגיה וצפייה בכוכבים אין אמת (פירוש המשניות לרמב"ם, עבודה זרה פרק ד, ז). יט) על פי דברי המעוננים. כ) מקור מילה זו הוא בשפה הערבית, ופירושה הוא גזירה וחלוקה. האסטרולוגים מכונים כך, מכיוון שחכמתם היא לחלק את השמיים למחלקות, ולחזות כביכול את העתיד להיות על פי מעמד הכוכבים בהתאם לחלוקה זו. כא) משום שעשה מעשה עבירה בפועל, אך המעונן עצמו שאינו עושה מעשה בפועל אלא מדבר דברי הבל, אינו לוקה. כב) מטעה אנשים וגורם להם לחשוב שהוא עושה קסמים או מעשים מסוימים ובפועל הוא לא עושה אותם. כג) וזוהי אחת מהמשמעויות של המילה מעונן – 'אוחז את העיניים'. כד) למרות שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, אחיזת העיניים והטעיית הצופים נחשבת מעשה כי כך הוא מצליח לעשות כביכול קסמים, ולכן הוא חייב מלקות.

י. אֵיזֶה הוּא חוֹבֵר? זֶה שֶׁמְּדַבֵּר בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן לְשׁוֹן עַם [-אלא הברות סתמיות] **וְאֵין לָהֶן עִנְיָן** [-משמעות]**, וּמַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ בְּסִכְלוּתוֹ שֶׁאוֹתָן הַדְּבָרִים מוֹעִילִין, עַד שֶׁהֵן** [-החוברים] **אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ עַל הַנָּחָשׁ אוֹ עַל הָעַקְרָב, אֵינוֹ מַזִּיק; וְהָאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ עַל הָאִישׁ, אֵינוֹ נִזּוֹק מֵהֶן; וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ בְּעֵת שֶׁמְּדַבֵּר מַפְתֵּחַ אוֹ סֶלַע, וְכַיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ - הַכֹּל אָסוּר. וְהַחוֹבֵר עַצְמוֹ שֶׁיֵּאָחֵז בְּיָדוֹ כְּלוּם** [=משהו]**, אוֹ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה עִם דִּבּוּרוֹ, אֲפִלּוּ הֵרָאָה בְּאִצְבָּעוֹ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה**[כה]**, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ... וְחוֹבֵר חָבֶר"**[99].

כה) חייב עונש מלקות מדברי תורה.

אֲבָל אִם אָמַר דְּבָרִים בִּכְלָבַד, וְלֹא הֵנִיד לֹא אֶצְבַּע וְלֹא רֹאשׁ, וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ כְּלוּם, וְכֵן אָדָם שֶׁאָמַר עָלָיו הַחוֹבֵר אוֹתָן הַקּוֹלוֹת, וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָיו וּמְדַמֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּזֶה הֲנָאָה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[כו]**, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף בְּסִכְלוּת הַחוֹבֵר. וְכָל אוֹתָן הַקּוֹלוֹת וְהַשֵּׁמוֹת הַמְּשֻׁנִּים הַמְכֻעָרִים, "לֹא יֵרֵעוּ, וְגַם הֵיטֵיב אֵין אוֹתָם"**[100].

96. הושע, ד, יב. 97. דברים־שופטים, יח, י. 98. ויקרא־קדושים, יט, כו. 99. דברים־שופטים, יח, י־יא. 100. ירמיה, י, ה.

כו) מלקות מדרבנן, כי מהתורה חייבים מלקות רק על לאו שיש בו מעשה.

יא. מִי שֶׁנִּשְׁכּוֹ עַקְרָב אוֹ נָחָשׁ, מֻתָּר לִלְחֹשׁ עַל מְקוֹם הַנְּשִׁיכָה, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת[כז], כְּדֵי לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וּלְחַזֵּק לִבּוֹ; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַדָּבָר מוֹעִיל כְּלוּם - הוֹאִיל וּמֻסְכָּן הוּא, הִתִּירוּ לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו[כח].

כז) שאסור לדבר בה בדברים בטלים. כח) מרוב פחד וצער, ויש בכך חשש פיקוח נפש ולכן הדבר מותר.

יב. הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה וְקוֹרֵא פָּסוּק מִן הַתּוֹרָה[כט], וְכֵן הַקּוֹרֵא [פסוק] עַל הַתִּינוֹק שֶׁלֹּא יִבָּעֵת [=ייבהל], וְהַמַּנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין עַל הַקָּטָן בִּשְׁבִיל שֶׁיְּיַשֵּׁן[ל] - לֹא דַּי לָהֶם שֶׁהֵם בִּכְלַל מְנַחֲשִׁים וְחוֹבְרִים, אֶלָּא שֶׁהֵם בִּכְלַל הַפּוֹקְרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן עוֹשִׂין דִּבְרֵי תּוֹרָה רְפוּאוֹת גּוּף, וְאֵינָן אֶלָּא רְפוּאוֹת נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וִיהִיוּ חַיִּים לְנַפְשֶׁךָ"[101]. אֲבָל הַבָּרִיא שֶׁקָּרָא פְּסוּקִין אוֹ מְזֻמּוֹר מִתְּלִים, כְּדֵי שֶׁתָּגֵן עָלָיו זְכוּת קְרִיאָתָן, וְיִנָּצֵל מִצָּרוֹת וּנְזָקִים[לא] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

כט) כסגולה לרפואת המכה. ל) אם אינו מצליח להירדם. לא) אך הוא לא חלה כבר בפועל, בשונה מהמקרים המובאים בתחילת ההלכה בהם יש מכה או בעיה לתינוק וברצונו לפתור אותה על ידי פסוקים וספר תורה.

יג. אֵיזֶה הוּא דּוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים? זֶה הַמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ וְהוֹלֵךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא [אליו] הַמֵּת בַּחֲלוֹם, וְיוֹדִיעוֹ מַה יִּשְׁאַל עָלָיו [-יבקש עבורו בשמים]. וְיֵשׁ אֲחֵרִים, שֶׁהֵם לוֹבְשִׁים מַלְבּוּשִׁים יְדוּעִים, וְאוֹמְרִים דְּבָרִים, וּמַקְטִירִין קְטֹרֶת יְדוּעָה, וְיִשְׁנִים לְבַדָּן - כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא מֵת פְּלוֹנִי, וְיַסֵּפֵר עִמּוֹ בַּחֲלוֹם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא הַמֵּת וְיוֹדִיעוֹ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ... וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים"[102].

יד. אָסוּר לִשְׁאֹל בַּעַל אוֹב[לב] אוֹ בַּעַל יִדְּעוֹנִי[לג], שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ... וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי"[103].

נִמְצָאתָ לָמֵד, שֶׁבַּעַל אוֹב וְיִדְּעוֹנִי עַצְמָן - בִּסְקִילָה. וְהַנִּשְׁאָל בָּהֶן - בְּאַזְהָרָה, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[לד]; וְאִם כִּוֵּן מַעֲשָׂיו וְעָשָׂה כְּפִי מַאֲמָרָן, לוֹקֶה[לה].

לב) אדם המתקשר עם המתים. לג) מנבא עתידות. מעשי האוב והידעוני מבוארים בתחילת פרק ו. לד) מלקות מדרבנן ולא מהתורה, כי הוא לא עשה מעשה. לה) מהתורה, כמו כל לאו שיש בו מעשה.

טו. הַמְכַשֵּׁף, חַיָּב סְקִילָה; וְהוּא, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים[לו]. אֲבָל הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, וְהוּא שֶׁיַּרְאֶה [כאילו] שֶׁעָשָׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה [בפועל מאומה] - לוֹקֶה מַכַּת מַרְדּוּת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה[לז]. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְכַשֵּׁף בִּכְלַל "לֹא יִמָּצֵא [בך]", לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת [-העונש עליו יכול להיות] מִיתַת בֵּית דִּין הוּא[לח], וְאֵין לוֹקִין עָלָיו[לט], שֶׁנֶּאֱמַר: "מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה"[104].

לו) וגרם להתרחשות מסוימת בפועל. כגון, שהייתה שדה מלאה קישואים, והוא ליקט את כולם בכשפים. לז) המחייב מלקות אלא מיתה, כפי שממשיך לבאר. לח) כי נאמר מכשפה לא תחיה, כמבואר בסיום ההלכה. לט) הכלל הוא שאין חייבים מלקות על עבירה שיש בה אפשרות לעונש מוות אף אם בפועל האדם לא חייב מיתה על העבירה, כמו במקרה זה שאינו חייב מיתה משום שלא עשה מעשה כשפים בפועל, אך לא חייב מלקות כי בעבירה זו ישנה אפשרות לעונש מוות.

טז. וּדְבָרִים הָאֵלּוּ כֻּלָּן[מ], דִּבְרֵי שֶׁקֶר וְכָזָב הֵן; וְהֵן שֶׁהִטְעוּ בָּהֶן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הַקְּדְמוֹנִים לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּנִיחוּ [=ימשכו] אַחֲרֵיהֶן. וְאֵין רָאוּי לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חֲכָמִים מְחֻכָּמִים, לְהִמָּשֵׁךְ בַּהֲבָלִים הָאֵלּוּ, וְלֹא לְהַעֲלוֹת עַל הַלֵּב שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן תֹּעֶלֶת [=תועלת], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב, וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל"[105], וְנֶאֱמַר: "כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם - אֶל מְעֹנְנִים וְאֶל קֹסְמִים יִשְׁמָעוּ; וְאַתָּה - לֹא כֵן נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ"[106].

מ) שהתבארו בפרק זה.

כָּל הַמַּאֲמִין בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וּמְחַשֵּׁב

101. משלי, ג, כב. **102.** דברים־שופטים יח, י־יא. **103.** דברים־שופטים, יח, י־יא. **104.** שמות־משפטים, כב, יז. **105.** במדבר־בלק, כג, כג. **106.** דברים־שופטים, יח, יד.

וינצל מצרות ונזקים: מהות ההגנה והשמירה ע"י התורה – לקו"ש חל"ה ע' 203. **מותר:** בנושא שימוש בקמע – לקו"ש חי"ט ע' 124.

בִּלְבּוֹ שֶׁהֵן אֱמֶת וְדִבְרֵי חָכְמָה, אֲבָל הַתּוֹרָה אָסְרָה הַדַּעַת, וְנָטְשׁוּ כָּל דַּרְכֵי הָאֱמֶת בִּגְלָלָן. וּמַפְנֵי זֶה אָמְרָה תּוֹרָה, כְּשֶׁהִזְהִירָה עַל כָּל אֵלּוּ הַהֲבָלִים אוֹתָן - אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַסְּכָלִים וּמְחֻסְּרֵי הַדַּעַת, וּבִכְלַל הַנָּשִׁים וְהַקְּטַנִּים שֶׁאֵין דַּעְתָּן שְׁלֵמָה. אֲבָל בַּעֲלֵי הַחָכְמָה וּתְמִימֵי הַדַּעַת, יֵדְעוּ בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת - שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה, אֵינָם דִּבְרֵי חָכְמָה, אֶלָּא תֹּהוּ וְהֶבֶל[מא] שֶׁנִּמְשְׁכוּ בָּהֶן חַסְרֵי הַדַּעַת, וְנָטְשׁוּ כָּל דַּרְכֵי הָאֱמֶת בִּגְלָלָן. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרָה תּוֹרָה, כְּשֶׁהִזְהִירָה עַל כָּל אֵלּוּ הַהֲבָלִים:

"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ"[107].

מא) דברי שטות ללא משמעות.

---

107. דברים־שופטים, יח, יג.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח והרה"צ וו"ח נו"נ בנש"ק גזע תרשישים

מוה"ר חיים שמעון זאב שליט"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ה שבט אשר נתקבל ער"ח אד"ר קודם נסיעתי להציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והזכרתיו ואת כל אלו שכותב אודותם להמצטרך לכאו"א והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו לבשר איש לרעהו טובות תכה"י...

מה שהעיר מב"ב קט"ו ע"ב ודלא כגירסת מגילת תענית פ"ה בהנוגע לכ"ד טבת, הנה נדבר אודות זה בהתועדות דכ"ד טבת ה'תשי"ב ואם אשיג השיחה מהתועדות הנ"ל אצרפה במכתבי זה.

ת"ח על מ"ש שבביקורו על המקומות הק' הזכירני לטוב אשר כאו"א זקוק להתעוררות ר"ר בזמננו זה ובפרט בהחשך כפול ומכופל ומניעות והעלמות שונים ומשונים ויה"ר ג"כ שיקוים בקרוב מאמר הזהר שמביא במכתבו בהאי ספרא יפקון מגלותא ויקוים ג"כ סיום מאמר זה (ולפלא שלא העתיקו במכתבו והוא התיבה) **ברחמים**.

נהניתי במ"ש שמחזיק בתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר בהשיעור חומש עם פירוש רש"י ואמירת תהלים ובטח ידוע ג"כ מתקנתו שילמדו בכל יום שיעור בתניא (שנקרא עוד בהסכמת רבני קראקא תיכף להופעתו לאור בשם, תניא קדישא), וכפי שחלקו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו לימות השנה באופן שעכ"פ בשנה יסיימו אותו, וכיון שבשבועות האחרונות נדפס בפעם הראשונה בארצוה"ב ביחד עם מורה השיעור לכ"ק מו"ח אדמו"ר, הנה בקשתי את הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ מוה"ר יהודא שי' שמוטקין שישלח לכת"ר שי' טופס אחד ובטח יאשר קבלתו.

בכבוד וברכת הצלחה בענינים הכללים ובעניניו הפרטים אשר באמת הא בהא תליא, המחכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ו אדר ~

מצות לא תעשה שכב.

הַמִּצְוָה הַשכ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוֹטְאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת־הַדִּין לַפֹּעַל בַּשַּׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ" (שם לה, ג), הַכַּוָּנָה בְּכָךְ: לֹא תִשְׁרוֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִיתוֹת. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ'" שְׂרֵפָה בַּכְּלָל (האיסור על כל המלאכות) הָיְתָה וְיָצְאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרֵפָה מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת־הַשַּׁבָּת, אַף כָּל־שְׁאָר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשַּׁבָּת". וּכְבָר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְעָרָה לָלָּאו יָצָאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיֵּם (לימוד זה להלכה) אֶלָּא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחַלֵּק יָצָאת, וְהוּא שֶׁיִּהֶא חַיָּב עַל כָּל־מְלָאכָה וּמְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹמוֹ. וּבִגְמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "'בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִכָּאן לְבָתֵּי־דִינִין שֶׁלֹּא יִהְיוּ דָּנִין בַּשַּׁבָּת".

~ יום שני כ"ז אדר ~

מצות לא תעשה שכב.

הַמִּצְוָה הַשכ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוֹטְאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת־הַדִּין לַפֹּעַל בַּשַּׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ" (שם לה, ג), הַכַּוָּנָה בְּכָךְ: לֹא תִשְׁרוֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִיתוֹת. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ'" שְׂרֵפָה בַּכְּלָל (האיסור על כל המלאכות) הָיְתָה וְיָצְאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרֵפָה מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת־הַשַּׁבָּת, אַף כָּל־שְׁאָר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשַּׁבָּת". וּכְבָר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְעָרָה לָלָּאו יָצָאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיֵּם (לימוד זה להלכה) אֶלָּא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחַלֵּק יָצָאת, וְהוּא שֶׁיִּהֶא חַיָּב עַל כָּל־מְלָאכָה וּמְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹמוֹ. וּבִגְמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "'בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִכָּאן לְבָתֵּי־דִינִין שֶׁלֹּא יִהְיוּ דָּנִין בַּשַּׁבָּת".

~ יום שלישי כ"ח אדר ~

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסָף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֻתָּר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֲלוּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וּבִגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:) אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דִּבְרֵי תוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

~ יום רביעי כ"ט אדר ~

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסָף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֻתָּר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֲלוּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וּבִגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:) אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דִּבְרֵי תוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

~ יום חמישי א' ניסן ~

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְלוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נַזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וֶהֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְּׁאָר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוֹמַר: זָכְרֵהוּ וְכִירַת קְדוּשׁ וְהַבְדָּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בִּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וְקַדְּשֵׁהוּ בִּיצִיאָתוֹ", כְּלוֹמַר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְּכִירַת שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּבְרָכוֹת (נא:) וְשַׁבָּת (קנ:).

~ יום שישי ב' ניסן ~

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְלוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נַזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וֶהֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְּׁאָר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוֹמַר: זָכְרֵהוּ זְכִירַת קְדוּשׁ וְהַבְדָּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בִּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וְקַדְּשֵׁהוּ בִּיצִיאָתוֹ", כְּלוֹמַר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְּכִירַת שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּבְרָכוֹת (נא:) וְשַׁבָּת (קנ:).

~ שבת קודש ג' ניסן ~

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְלוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נַזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וֶהֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְּׁאָר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוֹמַר: זָכְרֵהוּ זְכִירַת קְדוּשׁ וְהַבְדָּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בִּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וְקַדְּשֵׁהוּ בִּיצִיאָתוֹ", כְּלוֹמַר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְּכִירַת שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּבְרָכוֹת (נא:) וְשַׁבָּת (קנ:).

המשך ביאור לתהלים מתוך "תהילות מנחם" מעמוד 3

וזהו הענין ש"ט"ו שנים חיו האבות ביחד", כי בכדי שג' מדות יהיו בהתגלות יחד[23], הי' צריך שאור המוחין (י"ה) שלמעלה מהתחלקות המדות, יאיר בתוך המדות ויפעל בהם התכללות.

ה. אולם עדיין צריך ביאור, הרי כל "ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים" נקראים "שיר", הקשור עם ענין השמחה[24], ועוד שמחה גלוי', וכיצד יעקב יכל לומר אותם בהיותו במעמד ומצב של גלות[25], במקום שנקרא "חרן" על שם "חרון אף של מקום"[26]? אומנם מוזכר במזמור גם הענין ד"עזרי מעם ה'", אבל אופן התחלתו, שזהו עיקר ענינו, הוא ב"שיר" המבטא שמחה גלוי', ולכאורה זה לא מתאים בהיותו במעמד ומצב של גלות.

והביאור בזה, ירידתו של יעקב בבית היתה בשביל עלי', כדי שיהי' "ויפרוץ האיש מאד מאד"[27], ועלי' זו ראה יעקב עוד בהיותו בבית לבן, ולכן כבר אז אמר "שיר המעלות"[28].

---

23) ראה ספרי (ואתחנן ו, ה) "שאין לך אהבה במקום יראה, ויראה במקום אהבה, אלא במדת הקב"ה לבד".

24) ראה ערכין יא, א "איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב, הוי אומר זה שירה".

25) ועד"ז אינו מובן גם לדעה הב' (ש"כל ספר התהלים הי' אומר"), שהרי ענינו של ספר תהלים הוא "זמירות ישראל". ראה פרש"י בתחילתו "בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר זה, בניצוח בניגון במזמור בשיר וכו'".

26) פרש"י ס"פ נח.

27) ויצא ל, מג. וראה תו"א ותו"ח המצוינים בהערה 6.

28) להעיר ממחז"ל (סוף מכות) שר"ע בראותו את גודל החורבן והגלות הי' משחק, ונתבאר בזה (לקו"ש חי"ט ע' 67 ואילך) שהוא משום שראה בתוקף הגלות דוקא את העילוי שבא מזה בגאולה. ולהעיר מכתבי האריז"ל שר"ע הוא גלגול (ואותיות) יעקב (ראה סדה"ד ערך ר"ע סי"א).

מיכה פרק־ד יג־יד

יג קוּמִי וָדוֹשִׁי בַת־צִיּוֹן כִּי־קַרְנֵךְ אָשִׂים בַּרְזֶל וּפַרְסֹתַיִךְ אָשִׂים נְחוּשָׁה וַהֲדִקוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַחֲרַמְתִּי
לַיהוָה בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ: יד עַתָּה תִּתְגֹּדְדִי בַת־גְּדוּד מָצוֹר שָׂם עָלֵינוּ בַּשֵּׁבֶט יַכּוּ עַל־הַלְּחִי
אֶת שֹׁפֵט יִשְׂרָאֵל: (ס)

מיכה פרק־ה א־ב

א וְאַתָּה בֵּית־לֶחֶם אֶפְרָתָה צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמְּךָ לִי יֵצֵא לִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹצָאֹתָיו
מִקֶּדֶם מִימֵי עוֹלָם: ב לָכֵן יִתְּנֵם עַד־עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו יְשׁוּבוּן עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י

(יג) והחרמתי. לשון הקדש: **בצעם.** מה שכנסו מגזילה וחמס: וחילם. ונכסיהון: **(יד)** עתה תתגודדי בת גדוד. עתה בעת גזרתה הרעה על העון כי גבר תתגודדי בת גדוד בת כשדים קבצי גדודין כי עתה הוא אשר תצלחי בגדוד אשר שם מצור עלינו: **בשבט** יכו על הלחי. מי גרם לך להצליח את אשר ישראל מלעיבי' על נביאיהם ושופטיה' ומכים אותם על הלחי כך היו עושים וכן מצינו בפסיקתא וכן ישעיה הוא אומר (ישעיה נ) גוי נתתי למכים:

(א) ואתה בית לחם אפרתה. שיצא דוד משם שנאמר בו (שמואל א יז) עבדך ישי בית הלחמי ובית לחם קרוי אפרת שנאמר (בראשית מח) בדרך אפרת היא בית לחם:

צעיר להיות באלפי יהודה. ראוי היית להיות צעיר במשפחות יהודה מפני פסולת רות המואביה שבך: **ממך לי יצא.** משיח בן דוד וכה"א (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים: ומוצאותיו מקדם. לפני שמש ינון שמו (שם): **(ב)** לכן יתנם עד עת יולדה. יתנם ביד אויביהם עד בא העת אשר חלה וילדה ציון את בניה ציון אשר החזיקה עתה חיל כיולדה ועכשיו היא קרויה יולדת ורבותינו אמרו מכאן אין בן דוד בא עד שתפשוט המלכות הרשעה ט' חדשים על כל העולם כולו אך לפי פשוטו זהו הצעה שפירשתי: ויתר אחיו. של מלך יהודה כלומר שאר שבט יהודה: ישובון על בית ישראל. יתחברו עם שאר השבטי' והיו לממלכה אחת ולא יחצו עוד לשתי ממלכות:

מצודת דוד

(יג) קומי ודושי. לפי שהמשילם לעמיר אמר לשון הנופל בעמיר ור"ל הנה עתה שכולם נקבצו ובאו עמוד והרוג בהם עם כי נחלש כחך בהיותך בגולה הנה אני אחזק אותך ואשים קרנך ברזל לנגח בהם ואת פרסותיך אשים נחושה לרמוס אותם: **והדיקות.** תשחקם דק דק: **והחרמתי.** הוא מאמר הנביא בשם ישראל אז אחרים לה' חמדת עשרם: **וחילם וגו'.** כפל הדבר במ"ש: **(יד) עתה תתגודדי.** ר"ל בזמן ההוא אתה בת גדוד רב תשרטי באבל ובצער ודרך צחות לשון נופל על לשון אמר תתגודדי בת גדוד: **מצור שם עלינו.** ר"ל וזהו בגמול ששם עלינו מצור בימי חרבן בית השני: **בשבט וגו'.** ובימי הגולה היינו נבזים בעיניהם ואפילו את שופט ישראל הכו בשבט על הלחי והוא מכת בזיון וכן נאמר יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה ג):

מצודת ציון

(יג) ודושי. מלשון דישה: **ופרסותיך.** הם כעין מנעלים שברגלי הבהמות כמו בפרסות סוסיו (יחזקאל כ"ז) ואמר בדרך שאלה: **נחושה.** נחושת: **והדקות.** ענין שחיקה כמו אדיקם ארקעם (ש"ב כ"ב): **והחרמתי.** ענין הקדש כמו כל חרם בישראל (במדבר י"ח): **בצעם.** חמדת עשרם כמו בצע כסף (שופטים ה): **וחילם.** גם הוא ענין עושר כמו ושללו חילך (יחזקאל כ"ז): **(יד) תתגודדי.** ענין שריטת הבשר כמו לא תתגודדו (דברים י"ד): **גדוד.** ענין מחנה וכן פשט גדוד (הושע ו): **מצור.** כן יקרא הקפת גייסות סביב העיר ללכדה: **בשבט.** בשרביט: **הלחי.** כן נקרא המקום שאצל העין: **(א) צעיר.** קטן ונבזה: **באלפי.** ענין שררה כמו אל תבטחו באלוף (לקמן ז):

(א) ואתה בית לחם אפרתה. בית לחם שביהודה נקראת אפרת כמ"ש בדרך אפרת היא בית לחם (בראשית מח) ולא זהו בית לחם שבזבולון המוזכר ביהושע: **צעיר להיות וגו'.** ר"ל אתה משפחת בית דוד הבא מבית לחם מישי בית הלחמי מהראוי היה שתהיה הצעיר והנבזה בכל שרי יהודה וזהו לפי שבאת מרות המואביה: **ממך לי יצא.** ומ"מ יצא לי ממך מלך המשיח להיות מושל בישראל: **ומוצאותיו מקדם.** בזה יפרש אמריו שאין הכוונה לומר שהמלך המשיח בעצמו יולד בבית לחם אבל מוצאותיו מבית לחם מימים קדמונים מימי דוד המלך אבי המשפחה אם כן מקור מחצבת המשיח הוא מבית לחם ולא הוא בעצמו: **(ב) לכן יתנם.** הואיל והגדלתי המשפחה ההיא אוסיף עוד לגדלם כי המושל הזה הוא מלך המשיח הוא יכלה את המון גוג שאמר למעלה קומי ודושי וגו' וז"ש יתנם עד עת וגו' ור"ל הוא יתנם בצרה גדולה עד שיהיו כמו העת אשר היולדה כורעת ללדת שהיא מצירה מאד: **ויתר אחיו.** ר"ל הנשארים מהמון גוג מאחיו ובני עמו הם ישובון על בית ישראל להיות נכנעים להם:

תהלים פרק־כט ו־יא

ו וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: ז קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: ח קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר
יָחִיל יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: ט קוֹל יְהוָה ׀ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: י יְהוָה
לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יא יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה ׀ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

תהלים פרק־ל א־ב

א מִזְמ֗וֹר שִׁיר־חֲנֻכַּ֥ת הַבַּ֑יִת לְדָוִֽד: ב אֲרוֹמִמְךָ֣ יְ֭הוָה כִּֽי דִלִּיתָ֑נִי וְלֹא־שִׂמַּ֖חְתָּ אֹיְבַ֣י לִֽי:

רש"י

(ו) וירקידם כמו עגל. את הארזים ואת ההרים שבאו לשמוע מתן תורה: **לבנון ושריון.** שמות ההרים: **(ז) חוצב להבות אש.** טיילנ"ט בלעז, ורבותינו פירשו שהיה הדבור של עשרת הדברות יוצא בלהבות אש מפיו ונחקק על הלוחות כתבניתם: **(ח) יחיל מדבר.** לשון חיל כיולדה (ירמיה ו'): **יחיל ה' מדבר קדש.** הוא מדבר סיני כמו שאמרו רבותינו במסכת שבת ה' שמות נקראו לו מדבר סיני מדבר צין מדבר קדש מדבר קדמות מדבר פארן, מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו: **(ט) קול ה' יחולל אילות.** יפחיד ויחיל לעתיד את העכו"ם שהם עכשיו עומדים בחוזק כאילות כענין שנאמ' (לעיל יח) משו' רגלי כאילו' א"ר פנחס כאילים אין כתיב כאן אלא כאילות כנקבות שרגלי הנקיבות עומדות ביושר יותר מן הזכרים, ל"א יחולל קריא"ה בלעז, כמו לפני גבעות חוללתי (משלי ח') (סא"א): **ויחשוף יערות.** כמו מחשוף הלבן (בראשית ל') יקלף עצי היער כלומר יפשוט מכבודם המשולים כעצי היער אשר כגובה ארזים גובהו: **ובהיכלו.** שיבנה: **כולו אומר כבוד.** הכל יקלסוהו שם ויאמרו: **(י) ה' למבול ישב.** בגדולתו יחידי וגם עתה וישב ה' לבדו מלך לעולם, והאלילים כליל יחלוף, אבל לעמו יתן עוז וברכת שלום, ורבותינו דרשוהו במתן תורה שנתפחדו ונתבהלו האומות ובאו להם אצל בלעם ואמרו לו מה קול ההמון ששמענו שמא מבול הוא בא להביא לעולם אמר להם כבר נשבע שלא יביא מבול אלא קול ההמון ששמעתם, הקב"ה נותן תורה לעמו:

(א) שיר חנוכת הבית. שיאמרוהו הלוים בחנכת הבית בימי שלמה: **(ב) ארוממך ה' כי דליתני.** הגבהתני: **ולא שמחת אויבי לי.** כמו עלי שהיו אומרים אין לדוד חלק לעולם הבא, וכשראו שבשבילו נפתחו הדלתות לארון אז ידעו שמחל לו הקב"ה על אותו עון ונהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה:

מצודת דוד

(ו) וירקידם. בתנועת הרעדה: **לבנון ושריון.** כפל המליצה מארזים: **(ז) חוצב.** כורת להבות אש לשלחם על פני הארץ והם הברקים והמה יחרידו את העובדי גילולים: **(ח) יחיל מדבר.** ירעיד יושבי מדבר: **מדבר קדש.** שהיא גדולה ורחבה: **(ט) ויחשוף יערות.** כי ישבר ויפיל כל עצי היערות וישארו א"כ היערות מגולים ופנוים מן האילנות והכל הוא דרך משל על מפלת אויבי ה': **ובהיכלו.** כל הבאים בבית המקדש יאמרו הנה עתה נראה כבודו: **(י) ה' למבול ישב.** כמו בעת שהיה המבול ישב ה' לבדו כי הכל נשטף ונודע אז שהוא המושל בכל: **וישב.** רצה לומר כ"כ בימי המשיח ישב הוא לבדו למלך לעולם אזי כולם יכירו כי הוא בורא עולם: **(יא) ה' עוז.** אז יתן ה' החוזק לעמו ויברכם בשלום:

מצודת ציון

(ו) וירקידם. ענין קפיצה ודלוג: **לבנון ושריון.** שמות הרים: **בן ראמים.** ראש קטן וכן ובן יונה (ויקרא י"ג): **(ז) חוצב.** ענין חטיבה וחתוך כמו חצבה עמודיה שבעה (משלי ט'): **(ח) יחיל.** יחולל מלשון חיל וחלחלה: **(ט) אילות.** נקבות מאילים: **ויחשוף.** ענין גלוי כמו מחשוף הלבן (בראשית ל'): **(י) למבול.** כמו במבול:

(א) חנוכת. התחלת הדבר שעתיד לעמוד בה קרוי חנוך בלשון המקרא: **(ב) דליתני.** רוממתני כמו דלו עיני למרום (ישעיה ל"ח):

(א) חנוכת הבית. המזמור הזה תקן לאמרו בעת חנוכת בית המקדש: **(ב) דליתני.** רוממתני במה ששלמה בני הבא מבת שבע בנה המקדש כי בזה ידעו הכל אשר מחלת לי על עון דבת שבע: **אויבי.** האומרים עדיין העון הזה שמור בידי:

משניות מסכת מעילה

ב הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לִנְזִירוּתוֹ – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבוֹא כֻּלָּן שְׁלָמִים. מֵת, הָיוּ סְתוּמִים – יִפְּלוּ לִנְדָבָה; הָיוּ מְפֹרָשִׁים – דְּמֵי חַטָּאת יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח, לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִין בָּהֶן; דְּמֵי עוֹלָה – יָבִיאוּ עוֹלָה; וּדְמֵי שְׁלָמִים – יָבִיאוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד, וְאֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם.

ג רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הַדָּם קַל בִּתְחִלָּתוֹ, וְחָמוּר בְּסוֹפוֹ, וְהַנְּסָכִים חֹמֶר בִּתְחִלָּתָן, וְקַל בְּסוֹפָן: הַדָּם בַּתְּחִלָּה – אֵין מוֹעֲלִים בּוֹ, יָצָא לְנַחַל קִדְרוֹן – מוֹעֲלִין בּוֹ; הַנְּסָכִים בַּתְּחִלָּה – מוֹעֲלִים בָּהֶן, יָצְאוּ לַשִּׁיתִין – אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶם.

פירוש ברטנורא

ב המפריש מעות לנזירותו. ולא פירש אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמי: **לא נהנים ולא מועלים.** בכל אותן המעות: **מפני שהן ראויין להביא כולן שלמים.** כלומר דכל מעה ומעה מצינן למימר זו לשלמים הפריש. ושלמים קדשים קלים ניגהו ואין בהן דין מעילה, כדתנן בשלהי פרק קמא, דקדשים קלים לפני זריקת דמן אין מועלים. ואע"ג דאיכא נמי בהדייהו חטאת ועולה דבני מעילה ניגהו, כיון דאיכא נמי דמי שלמים שאינן בני מעילה, אי קא מייתי עלייהו קרבן מעילה אשתכח דמייתי חולין בעזרה, הלכך לא נהנין ולא מועלין: **מת.** המפריש המעות. והיו המעות סתומים, שלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים, יפלו כל המעות לנדבה: **דמי חטאת ילכו לים המלח.** דחטאת שמתו בעליה היא: **דמי עולה יביאו עולה.** כדאמרינן (קנים סוף פרק ב') האשה שמתה יביאו יורשיה את עולתה, דדורון בעלמא הוא: **ונאכלין ליום אחד.** כדין שלמי נזיר: **ואינו טעונין לחם.** דבלחם כתיב (במדבר ו') ונתן על כפי הנזיר, והא ליתיה, דמית:

ג הדם בתחילה אין מועלין בו. היינו קודם זריקתו, דכתיב (ויקרא י"ז) ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה: **יצא לנחל קדרון מועלין בו.** היינו בתר זריקה. כדתנן אלו ואלו היינו דמים החיצונים ודמים הפנימים הנשפכים על מזבח העולה, מתערבים באמה, סילון שבעזרה, ויוצאים לנחל קדרון ונמכרים לגננים לזבל. ומועלים בהן. והך מעילה, מדרבנן היא ולא מדאורייתא, דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים בו: **יצאו לשיתין.** נקב היה במזבח שבו יורדים הנסכים לשיתין, דהיינו יסודות של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאר. ואם הכנים ידו וקבל הנסכים קודם שירדו לתהום, אין מועלין בהן, שכבר נעשית מצותן:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ב

הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לִנְזִירוּתוֹ – שכן הנזיר מביא, לאחר מלאת ימי נזרו, שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים, ובאה המשנה ללמד בנזיר שהפריש מעות להביא מהן קרבנות נזירותו, ולא פירש אלו מהן לחטאת, ואלו מהן לעולה, ואלו מהן לשלמים, **לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין** – לכתחילה אסור ליהנות מן המעות הללו, אבל אם נהנו מהן, אין חייבים קרבן מעילה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבוֹא כֻּלָּן שְׁלָמִים** – כלומר שעל כל מעה ומעה יכולים אנחנו לומר, שהופרשה לשלמים, ואין מעילה בשלמים, שהרי קדשים קלים הם (כמו ששנינו לעיל א, ד); ואף על פי שהמעות הופרשו לכל קרבנות הנזירות, ויש בתוכן גם דמי חטאת ועולה, שמועלים בהם, מכל מקום הואיל ויש בהן גם דמי שלמים, שאין בהם מעילה, אם יביא עליהם קרבן מעילה נמצא מביא חולין לעזרה, הלכך מספק לא נהנים ולא מועלים (**רש"י; ברטנורא**) ויש מפרשים: מפני שהן ראויין לבוא כולן שלמים – שכל זמן שלא פירש, יכול הוא להביא בכל המעות הללו שלמים, ועל שאר הקרבנות יפריש מעות אחרות (**תוספות; ועיין "תוספות יום טוב"**). **מֵת** – הנזיר שהפריש את המעות: **הָיוּ סְתוּמִים** – אם המעות היו סתומות, שלא פירש: אלו לחטאת, ואלו לעולה, ואלו לשלמים, **יִפְּלוּ לִנְדָבָה** – לתיבות שבמקדש שהקריבו ממעותיהן עולות נדבה (**עיין שקלים ו, ה-ו**); **הָיוּ מְפֹרָשִׁים** – אם המעות היו מפורשות, שפירש: אלו לחטאת, ואלו לעולה, ואלו לשלמים, **דְּמֵי חַטָּאת יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח** – כלומר שצריכים לזרוק אותן למקום שאי אפשר להוציאן משם, שהרי דמי חטאת שמתו בעליה הם, **לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִין בָּהֶן** – לכתחילה אסור ליהנות ממעות אלו, אלא שבדיעבד אם נהנו מהן, אין חייבים להביא קרבן מעילה, שהואיל והולכות לים המלח אין להן דין הקדש גמור; **דְּמֵי עוֹלָה** – במעות שהפריש לעולה, **יָבִיאוּ עוֹלָה** – עולת נדבה, ומועלים בהן (עיין נזיר ד, ד), **וּדְמֵי שְׁלָמִים** – במעות שהפריש לשלמים, **יָבִיאוּ שְׁלָמִים** – שלמי נדבה, **וְנֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד** – לא ככל שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, שהואיל והופרשו לשם נזירות דינם כשלמי נזיר, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה, **וְאֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם** – שכן שלמי נזיר טעונים לחם (**עיין במדבר ו, יז**), אבל שלמים אלו אינם טעונים לחם, שכן בלחם נאמר (**שם**): "ונתן על כפי הנזיר", והרי אין כאן כפי נזיר.

באור משנה ג

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר – ויש גורסים: רבי שמעון אומר: **הַדָּם קַל בִּתְחִלָּתוֹ, וְחָמוּר בְּסוֹפוֹ** – לענין מעילה, כמבואר להלן, **וְהַנְּסָכִים** – נסכי יין שמנסכים על גבי המזבח, **חֹמֶר בִּתְחִלָּתָן, וְקַל בְּסוֹפָן** – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **הַדָּם בַּתְּחִלָּה** – קודם זריקתו, **אֵין מוֹעֲלִים בּוֹ** – שנאמר בדם (**ויקרא יז, יא**): "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם", ודרשו: לכפר – לכפרה נתתיו ולא למעילה. **יָצָא לְנַחַל קִדְרוֹן** – שכן שיירי הדם הנשפכים על יסוד המזבח היו יוצאים משם לנחל קדרון, ובאה המשנה ללמדנו, שמשיצא הדם לנחל קדרון, **מוֹעֲלִין בּוֹ** – כמו ששנינו (יומא ה, ו): "אלו ואלו (שיירי הדם שהיו נשפכים על יסוד מערבי ושהיו נשפכים על יסוד דרומי) מתערבין באמה (**באמת המים שבעזרה**), ויוצאין לנחל קדרון, ונמכרין לגננין לזבל, ומועלין בהן (**שהנהנים ממנו בלא תשלום מועלים**). ברם, אין מעילה זו אלא מדרבנן, שכן מן התורה כל דבר שנעשה מצוותו אין בו מעילה. אבל קודם זריקתו אפילו מדרבנן אין בו מעילה, שאין גוזרים גזירה במקדש. ודינו של המועל מדרבנן, שמשלם קרן בלבד (בלא תוספת חומש), ואינו מביא קרבן. **הַנְּסָכִים בַּתְּחִלָּה, מוֹעֲלִים בָּהֶן** – משעה שהוקדשו יש בהם מעילה, **יָצְאוּ לַשִּׁיתִין** – ליסודות המזבח, דרך הנקב שהיה בספל שעל המזבח (**עיין סוכה ד, ט**), **אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶם** – לפי שכבר נעשתה מצוותם.

ד דְּשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. הַמַּקְדִּישׁ דְּשׁוּן בַּתְּחִלָּה – מוֹעֲלִים בּוֹ. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן – לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן – מוֹעֲלִין בָּהֶן; וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן – לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

ה חֶלֶב הַמֻּקְדָּשִׁין, וּבֵיצֵי תּוֹרִין – לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. אֲבָל בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, הַקְּדִישׁ תַּרְנְגֹלֶת – מוֹעֲלִין בָּהּ, וּבְבֵיצָתָהּ; חֲמוֹר – מוֹעֲלִין בָּהּ, וּבַחֲלָבָהּ.

ו כָּל הָרְאוּי לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת, לְבֶדֶק הַבַּיִת וְלֹא לַמִּזְבֵּחַ, לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת – מוֹעֲלִין בּוֹ.

פירוש ברטנורא

ד דשון מזבח הפנימי והמנורה. הדשן שלהם ושירי הפתילות של מנורה, היה מוציא ומניחן אצל המזבח החיצון, מקום שמניח שם תרומת הדשן של מזבח החיצון. ואחר שהוציאם שם לא נהנין ולא מועלים, דבהני לא כתיב ושמו אצל המזבח כמו בדשן מזבח העולה: **המקדיש דשון בתחילה מועלים בו.** הכי קאמר, המקדיש דמי דשן, בתחלה קודם שהוציאו לעזרה יש בו מעילה. כגון דאמר דמי דשן עלי ואח"כ הוציאו לחוץ ובא אחר ונהנה מן הדשון, אע"פ שכבר נעשית מצותו, אפ"ה מועלים בו, דכיון דנהנה ממנה וחסר מן הדשן, שוב ליכא לשער כמה היו דמיו כשנתערך זה, ונמצא זה מפסיד להקדש, משום הכי מועל בו לאלתר כשנהנה ממנו: **תורין.** שהקדישן קודם זמנן, ובני יונה שעבר זמנן: **לא נהנין ולא מועלים.** ולא דמו למחוסר זמן בבהמה שהוא קדוש קודם זמנו וקרב לאחר זמנו, דבהמה מגו דחשיבא דאית בה קדושה כשהיא בעלת מום להיות צריכה פדיון, אית בה נמי קדושה אפילו כשהיא מחוסר זמן, אבל עופות דליכא למימר בהו האי מגו, שהרי אין המום פוסל בעופות ולית בהו פדיון, שלא נאמר פדיון אלא בבהמה, הכי נמי אין בהן קדושת מחוסר זמן: **תורין שלא הגיע זמנן מעולין בהן.** כיון דלקמן מחזו, אית בהו מעילה השתא. ואין הלכה כר' שמעון:

ה במה דברים אמורים בקדשי מזבח. הואיל וחלב וביצים אינן ראויין למזבח, הלכך לא נהנין ולא מועלים: **אבל בקדשי בדק הבית.** הכי נמי דמועלים בהן, הואיל וקדושת דמים הן, ראויין הן לבדק הבית. ובגמרא מפרש דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, במה דברים אמורים, כשהקדישן קדושת הגוף למזבח, אבל הקדישן קדושת דמים לגבי מזבח כגון שאמר דמי עוף זה או דמי בהמה זו הקדש להביא מהם עולה, נעשה כמי שהקדישן לבדק הבית, דודאי בקדושת דמים דמזבח אית בה מעילה בביצים ובחלב:

ו כל הראוי למזבח. שגופן ראוי קאמר: **בור מלא מים.** גופן ראוי לבדק הבית לבנין, ואין גופן ראוי למזבח. שאין ראויין לניסוך המים אלא מים חיים, ולא

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שני ~

באור משנה ד

דְּשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה – הדשן שמוציא הכהן ממזבח הקטורת שבהיכל ומפתילות המנורה והניחו אצל מזבח החיצון, מקום שהניח שם תרומת הדשן של מזבח החיצון, **לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין** – אסור ליהנות ממנו, אבל הנהנה ממנו אינו מביא קרבן מעילה. ברם, תרומת הדשן של מזבח החיצון מועלים בה, לפי שנאמר (**ויקרא ו, ג**): "והרים את הדשן... ושמו אצל המזבח", ומשמע שגם לאחר ששָׁמוֹ שם עדיין הוא בקדושתו. **הַמַּקְדִּישׁ דְּשׁוּן בַּתְּחִלָּה** – לאחר שהוציא הכהן את הדשן ממזבח הפנימי ומהמנורה זכה בו אדם וחזר והקדישו (**תוספות; חידושי הרש"ש; עיין ברטנורא שמפרש בדרך אחרת, ורבים מקשים על פירושו; עיין "תוספות יום טוב"; "מלאכת שלמה"; "תפארת ישראל"; כן מפרש רש"י משנתנו בדרך שונה לגמרי, אבל אין לשון המשנה מתיישב יפה לפי פירושו**), **מוֹעֲלִים בּוֹ** – הנהנה ממנו חייב להביא קרבן מעילה, וכן לשלם קרן וחומשה. **תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן** – שהקדישם לפני זמנם, כשהם עדיין קטנים, שכן התורים אינם כשרים לקרבן אלא כשהם גדולים, **וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן** – שהקדישם לאחר שעבר זמנם, שכן בני יונה אינם כשרים לקרבן אלא כשהם קטנים, **לֹא נֶהֱנִים, וְלֹא מוֹעֲלִים** – אסור ליהנות מהם, אבל הנהנה מהם אינו חייב קרבן מעילה, הואיל ואינם ראויים למזבח (עיין בגמרא ובברטנורא. מה בין תורים שלא הגיע זמנם למחוסר זמן בבהמה). **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, מוֹעֲלִין בָּהֶן** – שהואיל וסופם להיות ראויים למזבח כשיגיע זמנם, לפיכך יש בהם מעילה אף מעכשיו, משעה שהוקדשו; **וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין** – משום שכבר אינם ראויים למזבח. ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ה

חֶלֶב הַמֻּקְדָּשִׁין – חלב מבהמה נקבה של הקדש, **וּבֵיצֵי תּוֹרִין** – וביצים מתורים של הקדש, **לֹא נֶהֱנִים** – אסור ליהנות מהם, **וְלֹא מוֹעֲלִים** – והנהנים מהם אינם חייבים קרבן מעילה. **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** – שלא מועלים בחלב ובביצים? **בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ** – בבהמה ובתורים שהוקדשו למזבח, שהואיל והחלב והביצים אינם ראויים להקרבה על גבי המזבח, לפיכך לא נהנים ולא מועלים, **אֲבָל בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת** – בבעלי חיים המוקדשים לבדק הבית, **הַקְּדִישׁ תַּרְנְגֹלֶת, מוֹעֲלִין בָּהּ, וּבְבֵיצָתָהּ** – אף בביצתה יש מעילה, שהנהנה ממנה, חייב להביא קרבן מעילה ולשלם קרן וחומשה; או המקדיש **חֲמוֹר** – היינו אתון, **מוֹעֲלִין בָּהּ, וּבַחֲלָבָהּ** – אף בחלבה יש מעילה, שהואיל וקדושת התרנגולת והחמורה קדושת דמים היא, הרי אותה קדושה חלה אף על הביצים והחלב שלהן. בגמרא מבואר, שלא רק בקדושת דמים בדבק הבית יש מעילה בחלב ובביצים, אלא הוא הדין במקדיש קדושת דמים לגבי מזבח, כגון שאמר: דמי בהמה זו לנסכים או דמי עוף זה לשלמים, שמועלים אף בחלבן ובביציהן, ומשנתנו חסרה היא ("חסורי מחסרא"). וכך היא שנויה: במה דברים אמורים (שחלב המוקדשין וביצי התורין אין בהם מעילה)? שהקדישם קדושת הגוף למזבח (היינו להקריבם על המזבח), אבל אם הקדישם קדושת דמים לגבי המזבח (כמו שבארנו לעיל), נעשה כמי שהקדישם לבדק הבית (שמועלים אף בביציהם ובחלבם); שכן הקדיש תרנגולת, מועלין בה ובביצתה וכו'.

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

כָּל הָרְאוּי לַמִּזְבֵּחַ – כל דבר של הקדש שגופו ראוי להקרבה על גבי מזבח, **וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת** – ואינו ראוי לבדק בית המקדש, **לְבֶדֶק הַבַּיִת** – או דבר שגופו ראוי לבדק הבית, **וְלֹא לַמִּזְבֵּחַ** – ואינו ראוי למזבח, **לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת** – או אפילו דבר שאין גופו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית, **מוֹעֲלִין בּוֹ** – הנהנה ממנו חייב להביא קרבן מעילה ולשלם מה שנהנה בתוספת חומש (קרן וחומשה). **כֵּיצַד? הַקְּדִישׁ בּוֹר מָלֵא מַיִם** – והרי המים ראויים לבדק הבית, כגון לגבל בהם טיט לבניין הבית וכיוצא בזה, אבל אינם ראויים למזבח, שאף לניסוך המים בחג הסוכות אינם ראויים, משום

כֵּיצַד? הִקְדִּישׁ בּוֹר מָלֵא מַיִם, אַשְׁפָּה מְלֵאָה זֶבֶל, שׁוֹבָךְ מָלֵא יוֹנִים, אִילָן מָלֵא פֵּרוֹת, שָׂדֶה מְלֵאָה עֲשָׂבִים — מוֹעֲלִין בָּהֶם, וּבְמֶה שֶׁבְּתוֹכָן. אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ בּוֹר, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא מַיִם; אַשְׁפָּה, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה זֶבֶל; שׁוֹבָךְ, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא יוֹנִים; אִילָן, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא פֵּרוֹת; שָׂדֶה, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה עֲשָׂבִים — מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַמַּקְדִּישׁ שָׂדֶה וְאִילָן — מוֹעֲלִין בָּהֶם, וּבְגִדּוּלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ. וְלַד מְעֻשֶּׂרֶת — לֹא יֵינַק מִן הַמְעֻשֶּׂרֶת; וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִים כֵּן. וְלַד מֻקְדָּשִׁין — לֹא יֵינַק מִן הַמֻּקְדָּשִׁין; וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִים כֵּן. הַפּוֹעֲלִים לֹא יֹאכְלוּ מְגֹרְגְּרוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ. וְכֵן פָּרָה לֹא תֹאכַל מִכַּרְשִׁינֵי הֶקְדֵּשׁ. ז שָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁל הֶדְיוֹט בָּאִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ בָּאִין בְּשֶׁל הֶדְיוֹט — לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. הַמַּעְיָן שֶׁהוּא

פירוש ברטנורא

היו מנסכים מים במקדש אלא ממי השילוח: **אשפה מלאה זבל.** אין גופה ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית אלא לדמיה: **שובך מלא יונים.** ראוי למזבח ולא לבדק הבית: **אילן מלא פירות.** ראוי למקדש לביכורים ולא לבדק הבית: **שדה מלאה עשבים.** אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: **ואין מועלין במה שבתוכן.** דאין מועלים במה שהשביח לאחר שהוקדש: **ולד מעושרת.** אם יצאה נקבה עשירית תחת השבט, והיה לה בן קודם לכן, לא יינק שום ממנה, שבנה חולין הוא והיא מעשר, ונמצא נהנה מחלב מוקדשים, שמעשר בהמה קודש הוא: **ואחרים מתנדבים כן.** כלומר, זו שהעבירה תחת השבט סתם, לא יינק ממנה, אבל אחרים שהתנדבו קודם לכן, רשאים להתנות קודם שתתעשר שאם תצא נקבה בעשירי יהא חלבה חולין כדי שיינק בנה ממנה בהיתר, וכן נמי בולד מוקדשים לא היו מקדישים חלב אמן. כך פירשו רבותי, ומגומגם הוא. ורמב"ם פירש, ואחרים מתנדבים, שמי שלבו נודבו היה מתנדב חלב להניק בן המעושרת ובן המוקדשים, לפי שאסור לבן לינק מהן, דשויה רבנן כגיזה ועבודה דאסורים בקדשים, הלכך אין להן תקנה אלא שאחרים יתנדבו חלב להניקן, כיון שנאסרו לינק מחלב אמן. וישר הוא: **לא יאכלו מגרוגרות של הקדש.** ואפילו התנו שיעשו מלאכה במזונותיהן אין אוכלים מגרוגרות של הקדש, אלא הגזבר נותן להם דמי מזונות משל הקדש והם קונים מן השוק: **וכן פרה.** שדשה בכרשיני הקדש, חוסם פיה שלא תאכל משל הקדש, דכתיב (דברים כ"ה) לא תחסום שור בדישו, בדיש שראוי לו לא תחסום, אבל אתה חוסם בדיש של הקדש שאינו ראוי לו, שהרי הוא אסור לאכול בהקדש: **ז שרשי אילן של הדיוט באין בשל הקדש.** לא נהנים ולא מועלים, דבתר אילן אזלינן ואילן בשל הדיוט קאי. והני מילי, כשאין בין אילן של הדיוט לקרקע של הקדש אלא שש עשרה אמה או פחות. אבל אם יש ביניהן יותר משש עשרה אמה, מועלין בשרשים הגדלים בשדה הקדש, דלא גרירי תו בתר אילן: **ושל הקדש באין בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין.** כגון שיש בין אילן של הקדש לקרקע של הדיוט יותר משש עשרה אמה, דשרשים הגדילים בשל

משניות מבוארות – קהתי

שלא היו מנסכים מים במקדש אלא ממי השילוח; ולרחיצת הקרב והכרעיים של הקרבנות לא היו משתמשים אלא באמת המים שבעזרה

(תוספות); **אַשְׁפָּה מְלֵאָה זֶבֶל** – והרי הזבל אינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא שמוכרים אותו, ודמיו להקדש; **שׁוֹבָךְ מָלֵא יוֹנִים** – והרי היונים ראויים למזבח, להקרבה; אבל השובך אינו ראוי לבדק הבית כי אם למכרו ולהביא דמיו, שאין עוקרים את אבניו ועציו בשביל בדק הבית, לפי שיש בזה הפסד להקדש, שהשובך כשהוא שלם שווה יותר מאשר להרסו וליטול אבניו ועציו לבניין; **אִילָן מָלֵא פֵּרוֹת** – שאם הם ענבים או זיתים, ראוי יינם או שמנם למזבח, ואם הם פירות אחרים, אין הם ראויים לא למזבח ולא לבדק הבית; ואף האילן עצמו אינו ראוי לבדק הבית, לפי שדמיו נפחתים ויש הפסד להקדש **(תוספות; עיין פירושו של הרב מברטנורא, ועיין "תוספות יום טוב" מה שמקשה עליו)**; **שָׂדֶה מְלֵאָה עֲשָׂבִים** – שאינם ראויים לא למזבח ולא לבדק הבית; כל אלו **מוֹעֲלִין בָּהֶם, וּבְמֶה שֶׁבְּתוֹכָן** – בתוספות מבואר: מועלין בהם, כגון העוקר חוליה ונהנה ממנה, שאילו במחובר אין דין מעילה. **אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ בּוֹר** – ריק, **וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא מַיִם;** או שהקדיש **אַשְׁפָּה** – מקום שזורקים לשם את הזבל, **וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה זֶבֶל;** או שהקדיש **שׁוֹבָךְ, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא יוֹנִים;** או שהקדיש **אִילָן, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא פֵּרוֹת;** או שהקדיש **שָׂדֶה, וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה עֲשָׂבִים** – בכל אלו **מוֹעֲלִין בָּהֶן** – בדברים שהקדיש, **וְאֵין מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן** – שאין מעילה במה שהשביח לאחר שהוקדש; **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן** – ויש גורסים: רבי יוסי — **אוֹמֵר: הַמַּקְדִּישׁ שָׂדֶה וְאִילָן** – שדה או אילן, **מוֹעֲלִין בָּהֶם, וּבְגִדּוּלֵיהֶם** – אף בגידולים יש דין מעילה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ** – שהרי גדלו בשדה או באילן של הקדש. **וְלַד מְעֻשֶּׂרֶת** – בהמה שנעשתה מעשר, והיה לה ולד, שנולד לה קודם לכן, **לֹא יֵינַק מִן הַמְעֻשֶּׂרֶת** – לפי שהוולד חולין, ואסור לו ליהנות מחלב מעשר בהמה שהוא קודש; **וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִים כֵּן** – כלומר: ויש בני אדם שמתנים תנאי בשעת ההקדש, שהחלב הוא חולין ולא הקדש, כדי שיינק בנה ממנה בהיתר **(רש"י; ברטנורא)**; וכן **וְלַד מֻקְדָּשִׁין** – בהמה שהוקדשה לקרבן, והיה לה ולד שנולד לה קודם שהוקדשה, **לֹא יֵינַק מִן הַמֻּקְדָּשִׁין** – לא יינק הולד, שהוא חולין, מחלב אמו, שהוא הקדש, **וַאֲחֵרִים מִתְנַדְּבִים כֵּן** – כמו שבארנו לעיל. ויש תמהים על פירוש זה, שכן הלשון "ואחרים מתנדבים כן" אין משמעו שהם מתנים תנאי, כפי שבארנו לעיל. והרמב"ם מפרש: ואחרים מתנדבים כן – שאחרים מתנדבים להניק את הולד של המעושרת או של המוקדשים מבהמה שבעדרם. אבל גם לפי פירוש זה אין הלשון מתיישב כל כך; וכן גם מקשים עליו: ומה נדבה היא זו, והרי אין הקדש מרוויח על ידי זה כלום? מכאן מפרשים, שמדובר כאן בולד מעושרת שנולד לה לאחר שנעשתה מעשר, וכן בולד מוקדשים שנולד לאחר שהוקדשו, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שהוולד קדוש כמו האם, מכל מקום אסור לו לינק מאמו, שאסור לבהמות קדשים להניק את בניהם, ואנשים אחרים מתנדבים להניק את הולדות הללו מבהמות חולין שלהם **(תוספות; ועיין "תוספות יום טוב")**. **הַפּוֹעֲלִים** – העושים מלאכה בשל הקדש, **לֹא יֹאכְלוּ מִגְּרוֹגְרוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ** – ואפילו התנו שמזונותיהם על ההקדש, אינם אוכלים מפירות של הקדש, אלא הגזבר נותן להם דמי מזונותיהם, והם קונים מן השוק. **וְכֵן פָּרָה** – העובדת בדיש של הקדש, **לֹא תֹאכַל מִכַּרְשִׁינֵי הֶקְדֵּשׁ** – שנאמר **(דברים כה, ד)**: "לא תחסום שור בדישו", ודרשו" בדיש שראוי לו לא תחסום, אבל אתה חוסם פיו בדיש של הקדש, שאינו ראוי לו, שהרי הוא אסור לאכול בהקדש.

באור משנה ז

שָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁל הֶדְיוֹט בָּאִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ – שמתפשטים שרשיו בקרקע של הקדש, **וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ בָּאִין בְּשֶׁל הֶדְיוֹט** – ואילן של הקדש, ששרשיו מתפשטין בקרקע של הדיוט, **לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין** – אסור ליהנות מהם, והנהנה לא מעל. בגמרא **(בבא בתרא כו, ב)** מבארים, שברישא מדובר כשאין בין האילן של ההדיוט ובין הקרקע של ההקדש אלא שש עשרה אמה או פחות; אבל אם יש

יוֹצֵא מִתּוֹךְ שִׁדֵּה הֶקְדֵּשׁ – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. יָצָא חוּץ לַשָּׂדֶה – נֶהֱנִין מִמֶּנּוּ. הַמַּיִם שֶׁבְּכַד שֶׁל זָהָב – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. נִתְּנוּ בַּצְּלוֹחִית – מוֹעֲלִין בָּהֶם. עֲרָבָה – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: נוֹתְנִין הָיוּ מִמֶּנָּה זְקָנִים בְּלוּלְבֵיהֶם.

ח קֶן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ – לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין; שֶׁבָּאֲשֵׁרָה – יַתִּיז בַּקָּנֶה. הַמְקַדֵּישׁ אֶת הַחֹרֶשׁ – מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ. הַגּוֹזְרִים שֶׁלָּקְחוּ אֶת הָעֵצִים – מוֹעֲלִין בָּעֵצִים, וְאֵין מוֹעֲלִין לֹא בַּשִּׁפּוּי, וְלֹא בַּגְּנִיָּה.

פירוש ברטנורא

הדיוט לא גרידי בתר אילן של הקדש הואיל ורחוקים ממנו כל כך, הלכך לא מועלין. אבל אם אין ביניהן אלא שש עשרה אמה או פחות, מועלים בהן: **מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש.** רבותי פירשוה לי, כגון דמעין של חולין הוא ונובע בשדה של הדיוט, אלא שנמשך ויוצא ועובר בתוך שדה של הקדש. לא נהנים ממנו בתוך שדה של הקדש. ולא מועלים, דמשל הדיוט הוא נובע: **יצאו.** המים שבמעין זה שנובע משדה של הדיוט ועובר בשדה של הקדש יצא משדה של הקדש, נהנים ממנו לכתחילה: **המים שבכד של זהב.** גבי ניסוך המים בשבעת ימי החג תנן במעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח, ובאותן מים לא נהנים ולא מועלין, דלא איקדשו לניסוך המים למעילה עד שינתנו לצלוחית של זהב דהיינו כלי מקודש: **ערבה.** שהיו זוקפים אותה אצל המזבח, כדתנן בפרק לולב וערבה (משנה ה'): **נותנים היו ממנו בלולב.** בתחילה קודם שוקפוה. ואע"פ שלא לקטוה אלא כדי לזקפה על גבי מזבח:

ח קן שבראש אילן. של הקדש. שבנאו העוף מעצים וקסמין שהביא ממקום אחר: **שבאשרה יתיז בקנה.** יפיל הקן לארץ בקנה ויהנה ממנו. ודוקא יתיז. אבל לא יעלה על האשרה, דאם עולה ליטול הקן, נמצא נהנה מן האשרה. והביצים והאפרוחים שבקן, כל זמן שצריכים לאמן אסורים בין שבראש אילן של הקדש בין שבראש האשרה: **המקדיש את החורש.** תרגום יער, חורשא: **מועלים בכולו.** בעצים ובענפים ובעלים: **הגוזרים שלקחו את העצים.** שקנו עצים מיער של חולין לצורך קורות: **מועלים בעצים.** רמב"ם פירש, לאתויי חתיכות עצים שחותכין במגירה בעת שמתקנים אותן לקורות, שמועלין בהן: **ולא בשפויין.** נסרים דקות שנוסרין מן העצים כשמחליקין אותן: **גניה.** עלין שבעצי היער:

משניות מבוארות – קהתי

ביניהם יותר משש עשרה אמה, מועלים בשרשים שבקרקע הקדש, שאינם נגררים שוב אחר האילן; ואילו בסיפא מדובר, שיש בין האילן של ההקדש ובין הקרקע של ההדיוט יותר משש עשרה אמה, שבכגון זה אין מועלים בהם, הואיל ורחוקים כל כך מהאילן, אבל אם אין ביניהם אלא שש עשרה אמה או פחות, מועלים בהם, לפי שהשרשים נגררים אחר אילן ההקדש. **הַמַּעְיָן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שִׁדֵּה הֶקְדֵּשׁ** – כגון שהמעיין נובע מתוך שדה חולין, ונמשך ויוצא ועובר בתוך שדה של הקדש (**רש"י; ברטנורא**); ויש מפרשים אפילו במעיין הנובע מתוך שדה הקדש, וכגון שהקדיש את השדה ולא הקדיש את המעיין, ונמצא שהמעיין אינו הקדש (**"תפארת ישראל"; "עיין שיטה מקובצת**), **לֹא נֶהֱנִין** – מן המעיין, כל זמן שהוא בתוך שדה הקדש, **וְלֹא מוֹעֲלִין** – הנהנה ממנו לא מעל, לפי שאינו הקדש. **יָצָא חוּץ לַשָּׂדֶה** – נמשך ויצא המעיין חוץ לשדה ההקדש, **נֶהֱנִין מִמֶּנּוּ** – אפילו לכתחילה. **הַמַּיִם שֶׁבְּכַד שֶׁל זָהָב** – היינו שבחבית של זהב, שכן בענין ניסוך המים בחג הסוכות שנינו (**סוכה ד, י**): "כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת (**כדי שלא ייפסלו בלינה**) מן השילוח, ומניחה בלשכה, – **ובשבת נתנם בצלוחית של זהב, שהיה כלי מקודש, כדי לנסכם על גבי המזבח,** ובאה המשנה ללמד, שהמים כל זמן שהם בחבית של זהב, **לֹא נֶהֱנִין, וְלֹא מוֹעֲלִין** – אסור ליהנות מהם, לפי שנתמלאו לצורך הקדש, אבל ההנהה מהם לא מעל, שעדיין לא נתקדשו בכלי שרת; **נִתְּנוּ בַּצְּלוֹחִית** – כדי לנסכם על המזבח, כמו שבארנו לעיל, **מוֹעֲלִין בָּהֶם** – לפי שנתקדשו בצלוחית, שהיא כלי שרת. **עֲרָבָה** – שהיו זוקפים אותה בחג הסוכות בצידי המזבח, **לֹא נֶהֱנִין** – ממנה, משעה שהכינו אותה עד אחר גמר מצוותה, לפי שדומה היא להקדש, **וְלֹא מוֹעֲלִין** – בה, משום שאינה קודש. והרמב"ם מפרש, שמדובר כאן בערבה הגדלה בשדה של הקדש, ואין מועלין בה, לפי שאינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר. **רַבִּי אֶלְעָזָר בַּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: נוֹתְנִין הָיוּ מִמֶּנָּה זְקֵנִים בְּלוּלְבֵיהֶם** – קודם שנזקפה אצל המזבח; ומבואר במפרשים (**לפי תוספות**), שאף תנא קמא מודה בזה, לפי שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ולכן אין זו נקראת הנאה (**עיין "תוספות יום טוב"**).

~ יום רביעי ~

באור משנה ח

קֶן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ – שבנה העוף מעצים ומעשבים שהביא ממקום אחר (**גמרא**), **לֹא נֶהֱנִין** – אסור מדרבנן ליהנות ממנו, גזירה שמא יבואו ליהנות מהקנים המחוברים באותו אילן של הקדש (**תוספות**), **וְלֹא מוֹעֲלִין** – והנהנה ממנו לא מעל, שהרי אינו הקדש. **שֶׁבָּאֲשֵׁרָה** – הקן שבראש האשירה, שהיא אסורה בהנאה, **יַתִּיז בַּקָּנֶה** – יפיל את הקן בקנה לארץ, וייהנה ממנו. אבל לא יעלה על האילן ליטול את הקן, שהרי אם עולה עליו נמצא נהנה מן האשירה. ברם, בהקדש החמירו ואסרו אפילו על ידי התזה, ומבואר במפרשים, שכן באשירה, הואיל ואנשים בדלים ממנה, לא גזרו חכמים שמא ייהנה גם מהאילן, אבל בהקדש, שאין אנשים בדלים ממנו, גזרו חכמים, שמא ייהנה גם מהאילן. בגמרא אמרו, שאם הביצים או האפרוחים שבקן צריכים לאמם, בין שהקן בראש האילן של הקדש בין בראש האשירה, הרי הם אסורים בהנאה, שהואיל וזקוקים הם לאילן לפיכך דינם כאילן עצמו (**רש"י**). **הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַחֹרֶשׁ** – היער, **מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ** – בעצים ובענפים ובעלים (**רש"י**); והרמב"ם כותב: "מועלין בכולו, בין באילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן" (**הל' מעילה ה, ח**). **הַגּוֹזְרִים** – של הקדש, **שֶׁלָּקְחוּ אֶת הָעֵצִים** – שקנו עצים מיער של חולין לצורך קורות, **מוֹעֲלִין בָּעֵצִים** – עצמם הראויים לקורות (**רש"י**); והרמב"ם פירש, שמועלים אף בחתיכות העצים שחותכים במגרה בשעה שמתקנים אותם לקורות; **וְאֵין מוֹעֲלִין לֹא בַּשִּׁפּוּי** – בנסורת העצים, **וְלֹא בַּגְּנִיָּה** – ויש גורסים: בנביה, בנמיה, והיינו העלים של העצים; והרמב"ם כותב: "ולא בנביה של העצים, והוא הגוף הקשה העגול שבתוך העץ הדומה ליבלת, שלא יצלח למלאכה" (**הל' מעילה ה, ט**). מכל מקום הטעם הוא, שהגזברים לא קנו להקדש אלא דבר הראוי לבניין ולא שיפוי ונביה.

פרק רביעי

א קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמָעִילָה, וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ וְקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמָעִילָה.

ב חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּעוֹלָה מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה: הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב, וְהַסֹּלֶת, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן. וְשִׁשָּׁה בַּתּוֹדָה: הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב, וְהַסֹּלֶת, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַלֶּחֶם. הַתְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי, הַחַלָּה, וְהַבִּכּוּרִים — מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לֶאֱסוֹר, וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶם אֶת הַחֹמֶשׁ.

ג כָּל הַפִּגּוּלִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. כָּל הַנּוֹתָרִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. כָּל הַנִּבְלוֹת מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ. כָּל הַשְּׁרָצִים

פירוש ברטנורא

ד א קדשי המזבח מצטרפים זה עם זה למעילה. אם נהנה משני מיני קדשי מזבח בשוה פרוטה, מעל. ומצטרפים נמי לכזית לחייב עליהם משום אוכל פגול או נותר או טמא, או לחייב למעלה כזית בחוץ: **קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה.** למעילה. אבל פגול ונותר וטמא אין בהן **וקדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפים זה עם זה למעילה.** אבל לא לדבר אחר, כדאמרן דקדשי בדק הבית לית בהו פגול ונותר וטמא:

ב חמשה דברים בעולה מצטרפים זה עם זה. לכזית, לחייב משום מעלה בחוץ, ולחייב משום פגול ונותר וטמא, ומשום מעילה אם נהנה מכולן בשוה פרוטה: **והסולת.** המנחה הבאה עם העולה: **והיין.** לנסכים. שהעולה טעונה מנחה ונסכים: **ושמה בתודה.** שהתודה טעונה לחם מוסף על חמשה דברים שבעולה. וכולן מצטרפין לכזית, לפגול ונותר וטמא, אבל לא למעילה, שהתודה קדשים קלים ואין בהן מעילה, כדתנן בשלהי פרק קמא: **התרומה ותרומת מעשר.** שהיא אחד ממאה של חולין. וכן תרומת מעשר של דמאי: **והחלה.** שאף היא קרויה תרומה, דכתיב (במדבר ט"ו) **ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה: והבכורים.** קרויין תרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים, דכתיב בהו (דברים כ"ו) ולקח הכהן הטנא מידך: **מצטרפים זה עם זה לאסור.** שאם נפל מכולן שאור כדי לחמץ בתוך עיסה של חולין, נאסרת: **ולחייב עליהן את החומש.** האוכל מכולן כזית בשגגה משלם את החומש:

ג כל הפגולים. מעולה מחטאת ומאשם ומשלמים: **מצטרפים זה עם זה.** לאוכל מהן כזית להיות חייב כרת. וכן כל הנותרים: **כל הנבילות מצטרפים.** ואפילו נבילת בהמה מטמאה עם נבילת בהמה טהורה, מצטרפים לכזית לענין טומאה. אבל לא למלקות, שאינו לוקה עד שיאכל כזית מנבילת בהמה טהורה לבדה, או כזית מן הטמאה לבדה, לפי שהן שני שמות, שאין אוכל בשר בהמה טמאה לוקה משום נבילה אלא משום אוכל בשר בהמה טמאה: **וכל השרצים מצטרפים זה עם זה.** לכזית, לחייב את האוכלן מלקות, ושמונה שרצים הכתובים בתורה מצטרפים זה עם זה, לחייב האוכלן בכעדשה. כשיעור

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

פרק זה בא ללמדנו בדברים המצטרפים לשיעור שלם.

קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמָעִילָה – אם נהנה משניים או משלושה מינים של קדשי המזבח, מכל אחד בפחות משווה פרוטה, הרי הם מצטרפים לשיעור שווה פרוטה, להתחייב עליהם קרבן מעילה; **וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא** – וכן מצטרפים כמה מיני קרבנות לשיעור כזית, להתחייב עליהם משום אכילת פיגול או נותר או משום אכילת קדשים בטומאה. **קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – לענין מעילה; אבל פיגול, נותר וטמא אין בקדשי בדק הבית. **קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ וְקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמָעִילָה** – שאם נהנה מבשר קדשי המזבח בפחות מכשיעור ומבשר שהוקדש לבדק הבית בפחות מכשיעור, הרי הם מצטרפים לשיעור שלם, להתחייב עליהם משום מעילה, אבל לא להתחייב משום פיגול נותר וטמא, שהרי בקדשי בדק הבית אין פיגול, נותר וטמא, כמו שכבר הזכרנו לעיל.

~ יום חמישי ~

באור משנה ב

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּעוֹלָה מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה – למעילה שהנהנה מכולם יחד בשווה פרוטה מעל; ולחייב עליהם, באכילת כזית מכולם יחד, משום פיגול, נותר וטמא; **הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב** – שהרי העולה קרבה כולה על המזבח, ולכן מועלים אף בבשר עד שיצא לבית הדשן (כמו ששנינו לעיל ב, ד), **וְהַסֹּלֶת** – של המנחה הבאה עם העולה, **וְהַיַּיִן** – של נסכי העולה, **וְהַשֶּׁמֶן** – של מנחת העולה. **וְשִׁשָּׁה דברים בַּתּוֹדָה** – מצטרפין זה עם זה לחייב עליהם משום פיגול, נותר וטמא, אבל לא למעילה, שהרי אין מעילה בבשר קדשים קלים אלא באימוריהם בלבד; ואלו הם ששת הדברים שבתודה: **הַבָּשָׂר, וְהַחֵלֶב, וְהַסֹּלֶת, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַלֶּחֶם** – מלבד חמשת הדברים שכבר נימנו בעולה נוסף כאן לחם, לפי שהתודה טעונה לחם. **הַתְּרוּמָה** – היינו תרומה גדולה, **וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר** – שנותן הלוי לכהן, ממעשר ראשון שהוא מקבל מהישראל, ודינו כתרומה גדולה, **וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי** – של תבואה הלקוחה מעם הארץ, וספק אם הופרשו מעשרותיה, **הַחַלָּה** – הנפרשת מן העיסה, שאף היא קרויה תרומה, שנאמר (**במדבר טו, כ**): "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", **וְהַבִּכּוּרִים** – שאף הם קרויים תרומה, שנאמר (**דברים יב, יז**): "ותרומת ידך", ודרשו: אלו ביכורים, שכתוב בהם (**דברים כו**): "ולקח הכהן הטנא מידך"; כל אלו **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לֶאֱסוֹר** – שאם נפל מכולן שאור לתוך עיסה של חולין, ויש בו כדי לחמץ, העיסה אסורה (**רש"י; ברטנורא**); או ששאה אחת מכולן מצטרפת לאסור תשעים ותשע סאים של חולין, כגון אם נתערבו כולן ונפלה סאה מן התערובת לתוך תשעים ותשע סאים של חולין, הכל נעשה "מדומע" (**רמב"ם; עיין ערלה ב, א**), **וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶם אֶת הַחֹמֶשׁ** – זר האוכל מכולן ביחד כזית בשגגה, חייב לשלם קרן וחומש.

באור משנה ג

כָּל הַפִּגּוּלִין – מכל הקרבנות, כגון מעולה ומחטאת ומאשם ומשלמים, **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – שהאוכל מכולם ביחד כזית, במזיד חייב כרת, ובשוגג חטאת. וכן **כָּל הַנּוֹתָרִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – לכזית, לחייב עליהן כרת במזיד וחטאת בשוגג, כמו שבארנו בענין הפיגולין. **כָּל הַנִּבְלוֹת מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ** – לכזית לענין טומאה, ואפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה, שכזית מכולן מטמא במגע ובמשא. אבל לענין אכילה, שיהא האוכל מהן כזית חייב מלקות, אין הנבלות של הטמאה והטהורה מצטרפות, לפי שהן שני איסורים שונים ("שני שמות"). שהאוכל בשר בהמה טמאה אינו לוקה משום אכילת נבילה, אלא משום אכילת בשר בהמה טמאה, לפי שאין איסור נבילה חל על איסור טמאה. **כָּל הַשְּׁרָצִים מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – שהאוכל כזית מכולן יחד חייב מלקות; ושמונת השרצים הכתובים בתורה (**ויקרא יא, כט-ל**), שהם מטמאים, מצטרפים זה עם זה לטמא אחר מיתתן בשיעור כעדשה, וכן לענין אכילה, שהאוכל כעדשה מכולן יחד אחר מיתתן, חייב

מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. דַּם הַשֶּׁרֶץ וּבְשָׂרוֹ מִצְטָרְפִין. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁטֻּמְאָתוֹ וְשִׁעוּרוֹ שָׁוִין – מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה; טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ, שִׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ, לֹא טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ – אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה.

ד הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת. הַשֶּׁרֶץ וְהַנְּבֵלָה, וְכֵן הַנְּבֵלָה וּבְשַׂר הַמֵּת – אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא, אֲפִלּוּ כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם. הָאֹכֶל שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה וְשֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה – מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם.

ה כָּל הָאֹכָלִין מִצְטָרְפִין: לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בְּכַחֲצִי פְּרָס, בְּמִזּוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לָעֲרוֹב, בְּכַבֵּיצָה לְטַמֵּא טֻמְאַת אֹכָלִין,

פירוש ברטנורא

טומאתן כך שיעור אכילתן: **דם השרץ ובשרו מצטרפים.** דמרבינן מקרא דכתיב (ויקרא י"א) וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ, לרבות דם השרץ שיהיה מטמא כבשרו: **כל שטומאתו ושיעורו שוין.** כגון נבילה ונבילה, או שרץ ושרץ: **טומאתו ולא שיעורו.** כגון נבילה ושרץ דטומאתן שוה, דתרווייהו הוי טומאתן עד הערב. ולא שיעורו, דנבילה שיעור טומאתה בכזית, ושרץ שיעורו בכעדשה: **שיעורו ולא טומאתו.** כגון נבילה ומת, דתרווייהו מטמאין בכזית. ולא טומאתן, דאילו טומאת מת, שבעה, וטומאת נבילה לא הוי אלא עד הערב: **לא טומאתו ולא שיעורו.** כגון מת ושרץ, דטומאת מת הוי שבעה, וטומאת שרץ עד הערב. ובשיעורו נמי אינן שוין, דשיעור מת בכזית ושיעור שרץ בכעדשה: **אלו אין מצטרפין זה עם זה.** הואיל ומוחלקין הן:

ד שני שמות. שני לאוין חלוקין: **כקל שבשניהם.** כלומר, דלא מצטרף לטומאה אפילו לשיעור קל, כגון שיצטרף פחות מכעדשה דשרץ להשלים כזית דנבילה, וכל שכן דלא מצטרף לשיעור חמור. וכן חצי זית של מת אין מצטרף לחצי זית של נבילה לטמא אפילו לטומאת ערב: **האוכל שנטמא באב.** זהו ולד ראשון: **ושנטמא בולד הטומאה.** זהו ולד שני: **מצטרפין זה עם זה.** לכביצה, שהוא שיעור טומאת אוכלין: **לטמא כקל שבשניהם.** לעשות שלישי כדרך השני לעשות שלישי, והיינו כקל שבשניהם. אבל אין מצטרפין להכי שיעשו שני כמו שעושה ראשון שני, דא"כ היה כחמור שבשניהם:

ה לפסול את הגויה. האוכל אוכלים טמאים בכחצי פרס, שהוא ביצה ומחצה לדברי הרמב"ם, ושני ביצים לדברי רבותי, נפסלת גוייתו מלאכול בתרומה,

משניות מבוארות – קהתי

מלקות, שכשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן. ברם, האוכל מהן בחייהן, דינו כאוכל משאר שרצים שאין בהם טומאה, כגון הצפרדע והעקרב, שאינו לוקה, אלא כשאוכל מהן כשיעור זית (**גמרא; עיין ברסנורא ותוספות רבי עקיבא איגר**). **דַּם הַשֶּׁרֶץ וּבְשָׂרוֹ** – של שמונת השרצים האמורים בתורה, **מִצְטָרְפִין** – לטמא בשיעור כעדשה, שנאמר (**ויקרא יא, כט**): "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ", ודרשו מכאן, לרבות דם השרץ שיהא מטמא כבשרו: והיינו דווקא בעוד הדם בבשר השרץ, אבל לאחר שפירש ממנו, אינו מצטרף עמו (**רמב"ם הל' אבות הטומאות ד, ז**). ברם, לדעת רש"י, אפילו פירש הדם, גם כן מצטרף עמו, כיון שהוא מאותו השרץ. **כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁטֻּמְאָתוֹ וְשִׁעוּרוֹ שָׁוִין** – כגון נבילה ונבילה או שרץ ושרץ, **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – כמו ששנינו לעיל: כל הנבלות מצטרפות זו עם זו; כל השרצים מצטרפים זה עם זה. **טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ** – כגון נבילה ושרץ שטומאתם שווה, שכן שניהם מטמאים עד הערב, אבל אין שיעורם שווה, שנבילה שיעור טומאתה בכזית ושרץ שיעורו בכעדשה (**רש"י; ברסנורא**); ויש סוברים, ששרץ ונבילה אף טומאתם אינה שווה, שהרי שרץ אינו מטמא במשא, ונבילה מטמאה במשא; ומכאן מפרשים הם: "טומאתו ולא שיעורו" – כגון בשר המת והרקב שלו, שכל אחד מהם מטמא במגע ובמשא ובאוהל, אבל שיעור בשרו בכזית ושיעור הרקב שלו במלוא חפניו (**רמב"ם הל' טומאת אוכלין ד, יב**); **שִׁעוּרוֹ וְלֹא טֻמְאָתוֹ** – כגון נבילה ומת, ששניהם מטמאים בכזית, אבל טומאת הנבילה אינה אלא עד הערב וטומאת המת שבעה ימים; **לֹא טֻמְאָתוֹ וְלֹא שִׁעוּרוֹ** – כגון מת ושרץ, שטומאת המת שבעה ימים ושיעור טומאתו בכזית, וטומאת השרץ עד הערב, ושיעורו בכעדשה; ולפי הרמב"ם שהבאנו לעיל, כגון נבילה ושרץ, שהנבלה מטמאה במגע ובמשא ושיעורה בכזית, והשרץ אינו מטמא אלא במגע ושיעורו בכעדשה; כל אלו **אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – ואפילו לטמא כקל שבשניהם, כמבואר במשנה הבאה.

~ יום ששי ~

באור משנה ד

הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת – שני לאוים שונים. בגמרא מבואר, שאין הפיגול והנותר מצטרפים לענין טומאת ידים, שהיא מדרבנן, כמו ששנינו (**פסחים י, ב**): "הפיגול והנותר מטמאין את הידים", ופירשו בגמרא (**פסחים קכ, ב**): שגזרו חכמים על הפיגול ועל הנותר שיהיו מטמאים את הידים משום "חשדי כהונה" ומשום "עצלי כהונה", כלומר שגזרו על הפיגול מפני הכהנים החשודים לפגל את הקרבן ולהפסיד את בעליו, ועל הנותר גזרו, כדי שלא יתעצלו הכהנים באכילת הקרבנות; וכיון שטומאה זו גזירה דרבנן היא, אם תאמר שמצטרפים פיגול ונותר לטמא את הידים, הרי זו גזירה לגזירה; לפיכך שנינו כאן: "הפיגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה" לטמא את הידים, לפי שאין גוזרים גזירה לגזירה. אבל לענין אכילה הרי הם מצטרפים (כפי שדורשים מן המקרא, בברייתא בגמרא). כלומר שהאוכל מפיגול ומנותר כזית ביחד, אם היה רוב פיגול, חייב עליו משום פיגול; ואם היה רוב נותר, חייב עליו משום נותר; ואם היה כחצי זית פיגול וכחצי זית נותר, היינו שווה בשווה, הרי הם מצטרפים לחייבו מלקות, אם התרו בו משום פיגול או משום נותר (**רש"י; תוספות יום טוב**). נמצא לפי הגמרא, שהטעם המפורש במשנה: "מפני שהם שני שמות", אינו עיקר הטעם; או שאפשר ליישב טעם המשנה עם טעם הגמרא, שהואיל ונמצא הרבה פעמים בענין גזירה לגזירה שגזרו החכמים שתי הגזירות כאחת, לפיכך אומרת המשנה: "מפני שהם שני שמות". ובכגון זה לא גזרו חכמים שתי גזירות כאחת (**תוספות יום טוב**). **הַשֶּׁרֶץ וְהַנְּבֵלָה, וְכֵן הַנְּבֵלָה וּבְשַׂר הַמֵּת, אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטַמֵּא, אֲפִלּוּ כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם** – כשיעור הקל או כטומאה הקלה שבשניהם, כגון בשר שרץ פחות מכעדשה אינו מצטרף אפילו עם בשר נבילה להשלימו לכזית; וכל שכן להיפך, שבשר נבילה אינו מצטרף עם בשר שרץ להשלימו לכעדשה; וכן חצי זית של מת אינו מצטרף אפילו לחצי זית נבילה לטמא על כל פנים טומאת נבילה עד הערב. **הָאֹכֶל שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה** – ונעשה האוכל ראשון לטומאה, **וְשֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה** – והאוכל שנטמא בראשון לטומאה ונעשה שני לטומאה, **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – לשיעור כביצה, **לְטַמֵּא כַּקַּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם** – כטומאה הקלה שבשניהם, היינו כשני לטומאה, שאם נגע אוכל (כגון של תרומה) בשני אלו המצורפים, הרי הוא נעשה שלישי לטומאה, ולא שני לטומאה.

באור משנה ה

כָּל הָאֹכָלִין מִצְטָרְפִין: לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בְּכַחֲצִי פְּרָס –

בְּכַגְרוֹגֶרֶת לְהוֹצָאַת שַׁבָּת, בְּכַכּוֹתֶבֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין: לְפַסּוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בָּרְבִיעִית, וּבְמִלֹּא לֻגְמָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ו הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינָן מִצְטָרְפִין. הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק, הַשַּׂק וְהָעוֹר, הָעוֹר וְהַמַּפֵּץ — מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב.

פירוש ברטנורא

ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: **במזון שתי סעודות לעירוב.** הרוצה ללכת יותר מאלפים אמה בשבת עושה עירובי תחומין ומניח מזון שתי סעודות במקום שרוצה שיקנה לו עירובו, והולך ממקום עירובו ולהלן אלפים אמה. והוא ששה ביצים לדברי רמב"ם, ושמונה ביצים לדברי רבותי: **בכביצה לטמא טומאת אוכלין.** שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, דכתיב (ויקרא י"א) מכל האוכל אשר יאכל, דמשמע אוכל הנאכל בבת אחת, ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: **בכגרורת לחוצאת שבת.** המוציא אוכלים בשבת מרשות לרשות אינו חייב בפחות מכגרוגרות: **בככותבת ביום הכיפורים.** ששינה הכתוב וכתב תענו, ולא כתב לא תאכלו, דמשמע דלא קפיד רחמנא אלא אעינוי, ושיערו חכמים דבכותבת מיתבא דעתיה דאניש, בפחות מככותבת לא מיתבא דעתיה: **לפסול את הגויה ברביעית.** השותה משקים טמאים ברביעית, נפסלה גוייתו מלאכול בתרומה ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: **וכמלוא לוגמיו.** שהשותה ביוה"כ מלוא לוגמיו, חייב. פחות מכן, פטור:

ו הערלה וכלאי הכרם מצטרפין. שאם אכל חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, מצטרפין ללקות את הארבעים. אי נמי, ערלה וכלאי הכרם מעורבים יחד שנפלו לתוך היתר, מצטרפים לאסור ביבש במאתים, ובלח בנותן טעם: **אינן מצטרפין.** כיון דשני שמות נינהו. אלא אם יש בקדירה לבטל טעם הערלה בפני עצמה וטעם כלאי הכרם בפני עצמו הכל מותר. ואין הלכה כר' שמעון: **הבגד.** שהוא מטמא שלשה על שלשה: **והשק.** שהוא מטמא ארבעה על ארבעה: **והעור.** חמשה על חמשה: **והמפץ.** ששה על ששה. הבגד מצטרף לשק של הימנו, לטמא בארבעה על ארבעה. וכן כל אחד מצטרף לקל. וכולן מצטרף זה עם זה לטמא כשיעור הטומאה הקלה, אבל לא הקל עם החמור: **מפני שהן ראויים לטמא מושב.** כלומר אע"ג דאמרן לעיל דכל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין, הכא מצטרפין אע"פ שאין שיעורן שוה, הואיל והן שוין לדבר זה שכל אחד מהן ראוי לטמא במושב הזב, הלכך מצטרפין לטומאת מושב:

משניות מבוארות – קהתי

שהאוכל אוכלים טמאים בשיעור חצי "פרס", נפסלת גווייתו (גופו) מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה במגעו, עד שיטבול. "פרס" היינו חצי כיכר, וכבר שנינו (**עירובין ח, ב**), שנחלקו תנאים במידת הכיכר: לדעת רבי יוחנן בן ברוקה מידתה כשיעור שש ביצים, ולדעת רבי שמעון – כשיעור שמונה ביצים; נמצא חצי פרס לרבי יוחנן בן ברוקה הוא ביצה ומחצה (וכן פוסק הרמב"ם), ולרבי שמעון – שתי ביצים (ורש"י פוסק כמותו); **בְּמִזּוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לָעֵרוּב** – הרוצה לילך בשבת יתר על אלפיים אמה מחוץ לעירו, עושה בערב שבת "עירוב תחומים", דהיינו שמניח בתוך תחומו או בסופו מזון כשיעור שתי סעודות (שהן לדעת הרמב"ם 6 ביצים, ולרש"י 8 ביצים) ועל ידי כך הוא קונה שם שביתה בשעת כניסת השבת, כלומר שרואים מקום הנחת העירוב כאילו הוא ביתו לשבת זו, ומותר לו ללילך בשבת מן העירוב ולהלן אלפיים אמה (בענין שיעור שתי סעודות, עיין עירובין ח, ב); ובאה משנתנו ללמד, שכל האוכלים מצטרפים בשיעור מזון שתי סעודות לענין עירוב תחומים; וכן מצטרפים האוכלין **בְּכַבֵּיצָה לְטַמֵּא טֻמְאַת אָכָלִין** – שאין אוכלים טמאים מטמאים בפחות מכביצה, שנאמר (**ויקרא יא, לד**): "מכל האוכל אשר יאכל", ומשמע אוכל הנאכל בבת אחת, ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת; **בְּכַגְרוֹגֶרֶת לְהוֹצָאַת שַׁבָּת** – שהמוציא אוכלים בשבת מרשות לרשות, אינו חייב אלא בשיעור גרוגרת (**שבת ז, ד**); וכל האוכלים מצטרפים לשיעור גרוגרת; **בְּכַכּוֹתֶבֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – שהאוכל ביום הכיפורים אינו חייב (במזיד כרת ובשוגג חטאת) עד שיאכל כשיעור כותבת, היינו תמרה, וכל האוכלים מצטרפים לשיעור כותבת. **כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין: לְפַסּוֹל אֶת הַגְּוִיָּה בָּרְבִיעִית** – ברבע הלוג, שהשותה רביעית משקים טמאים, נפסל גופו מלאכול בתרומה, ופוסל תרומה במגעו, עד שיטבול, **וּבְמִלֹּא לֻגְמָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – השותה ביום הכיפורים מלוא לוגמיו (עיין יומא ח, ב), חייב במזיד כרת, ובשוגג קרבן חטאת, וכל המשקים מצטרפים למלוא לוגמיו.

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה – כגון אם נפלה סאה משניהם לתוך פחות ממאתיים סאה של היתר, הרי זו אוסרת אותן; וכן אם נתערבו בדבר לח של היתר, מין בשאינו מינו, הרי הם מצטרפים לאסור את התערובת בנותן טעם, שאם יש בשניהם יחד כדי ליתן טעם בהיתר, התערובת אסורה (**עיין ערלה ב, א**). **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינָן מִצְטָרְפִין** – אפילו נתערבו בדבר לח, ושניהם נותנים בו טעם אחד של איסור, מכל מקום אינם מצטרפים לאסור את התערובת, ואם כל אחד מהם בפני עצמו אין בו כדי ליתן טעם בהיתר, הכל מותר. טעמו של רבי שמעון הוא, לפי שערלה וכלאי הכרם שני שמות של איסור הם, וכל שאינם משם אחד אינם מצטרפים. **הַבֶּגֶד** – ששיעורו כדי לקבל טומאת מדרס הזב כשיש בו שלושה על שלושה טפחים, וכדי לקבל שאר טומאות כשיש בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, **וְהַשַּׂק** – ששיעורו כדי לקבל טומאה, בין טומאת מדרס בין שאר הטומאות, כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; **הַשַּׂק וְהָעוֹר** – שיעור העור כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו חמישה טפחים על חמישה טפחים; **הָעוֹר וְהַמַּפֵּץ** – אריג של גומא וכיוצא בו, ושיעורו כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו ששה טפחים על ששה טפחים, **מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה** – להיטמא כקל שביניהם, כגון הבגד מצטרף לשק להיטמא רק כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וכן מצטרף השק לעור לשיעור חמישה טפחים על חמישה טפחים, והעור מצטרף למפץ לשיעור ששה טפחים על ששה טפחים; אבל לא להיפך, דהיינו שאין השק מצטרף לבגד להשלים שיעור טומאתו, וכן בכולם אין הדבר הקל מצטרף לדבר החמור, שישלים הקל שיעור טומאת החמור. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב** – כלומר אף על פי ששנינו לעיל (משנה ג), שכל שאין שיעורם שווה אינם מצטרפים, מכל מקום אלו מצטרפים, לפי שבטומאה אחת מטומאות הזב שיעורם שווה, שאם קיצץ מאחד מכל אלו חתיכה בשיעור טפח על טפח ותיקנה לשם מושב, הרי היא מקבלת טומאה משום מושב הזב, וכיון שבטומאת מושב הזב שיעורם שווה, לפיכך מצטרפים הם אף בשאר הטומאות (**"תפארת ישראל"; ועיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"**).

באור משנה א

יש דברים, שאדם נהנה מהם ואינם נפגמים, כלומר שאינם נפחתים משוויים, כגון

פרק חמישי

א הַנֶּהֱנֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגַם – מָעַל; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּגָם – לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם; וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ פְּגָם – כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל. כֵּיצַד? נָתְנָה קַטְלָא בְּצַוָּארָהּ, טַבַּעַת בְּיָדָהּ, שְׁתָתָה בְּכוֹס שֶׁל זָהָב – כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנֵית מָעֲלָה. לָבַשׁ בְּחָלוּק, כָּפָה בְּטַלִּית, בַּקַּע בְּקַרְדֹּם – לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם. תָּלַשׁ מִן הַחַטָּאת כְּשֶׁהִיא חַיָּה – לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם; כְּשֶׁהִיא מֵתָה – כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל.

פירוש ברטנורא

ה א הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש אע"פ שלא פגם מעל. פלוגתא דר' עקיבא ורבנן מפרש בגמרא כגון בלבושא מציעאה. דלבוש מבחוץ פגים לאלתר, לפי שמתחכך בכתלים. ולא אפליגו נמי בלבוש דלפנים לגבי בשריה, דההוא נמי פגים לאלתר מחמת זיעה, אלא בלבושא מציעאה. ר' עקיבא סבר הואיל והוי דבר דלא פגים לאלתר אע"ג דפגים לאחר זמן הוי כדבר שאין בו פגם ומועלים בו, כיון שנהנה בשוה פרוטה. ורבנן סברי, הואיל ויש בו פגם מכל מקום, אין מועלים בו עד שיפגום: **כיצד.** דבר שאין בו פגם, כגון נתנה קטלא בצוארה, רביד של זהב של הקדש, או טבעת בידה, או שתתה בכוס של זהב של הקדש, כל הני אין בהם פגם בכך, אלא כיון שנהנית מהן שוה פרוטה, מעלה. וכיצד משערים בהן הנאה, אומדין כמה אשה רוצה ליתן שישאילוה תכשיטים כמות הללו להוליכן לבית המשתה להתכבד בהן, כאותו שיעור משלמת להקדש קרן וחומש כשנשתמשה בהן: **וכל דבר שיש בו פגם.** כגון לבש בחלוק, או כיסה בטלית, או בקע בקרדום. כיון דעומדים ליפגם, לא מעל עד שיפגום בהם בשוה פרוטה: **תלש.** שער: **מן החטאת.** בחטאת בעלת מום איירי דעומדת ליפדות ודבר שיש בו פגם הוא, הלכך לא מעל עד שיפגום בשוה פרוטה. אבל בחטאת תמימה דתלישת צמר ושער לא עביד בה מידי, שכך היא ראויה להקרבה עכשיו כמו שהיתה מתחילה, הויא ככוס של זהב שהוא דבר שאין בו פגם, וכיון שנהנה ממנה מעל: **כשהיא מתה כיון שנהנה מעל.** דכיון שמתה לאו בת פדיה היא, דאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים. ומיירי בין בחטאת תמימה בין בחטאת בעלת מום:

משניות מבוארות – קהתי

המשתמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שהם נפגמים, כגון בגדים, כלי כסף ונחושת וכיוצא בהם. משנתנו דנה בנהנה מן ההקדש בדבר הנפגם, וכבר הזכרנו ששיעור מעילה הוא בשווה פרוטה.

הַנֶּהֱנֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגַם – שלא הפחית משוויו, **מָעַל** – וחייב להביא קרבן מעילה, ולשלם קרן וחומשה; **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא** – כמו שנבאר טעמו להלן. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּגָם** – שדרכו להיפגם כשמשתמשים בו, **לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם** – עד שייהנה בשווה פרוטה ויפגום בשווה פרוטה (כמבואר להלן במשנה ב); **וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ פְּגָם** – שאינו נפגם כשמשתמשים בו, **כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל** – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **כֵּיצַד? נָתְנָה קַטְלָא בְּצַוָּארָהּ** – שרשרת של זהב משל הקדש, או נתנה **טַבַּעַת בְּיָדָהּ** – טבעת זהב משל הקדש, או **שָׁתְתָה בְּכוֹס שֶׁל זָהָב** – משל הקדש; כל אלו אינם נפגמים בכך, אלא **כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנֵית** – מהן, לפחות בשווה פרוטה, **מָעֲלָה** – חייבת להביא קרבן מעילה, ומשערים כמה אשה היתה נותנת בשביל שישאילוה תכשיטים כגון אלו להתקשט בהם משך זמן שנתקשטה בתכשיטי הקדש, וכאותו שיעור חייבת לשלם להקדש קרן וחומש, **לָבַשׁ בְּחָלוּק** – של הקדש, או **כָּפָה בְּטַלִּית** – לבש מלבוש עליון של הקדש, או **בָּקַע בְּקַרְדֹּם** – הואיל וכל אלו דרכם להיפגם, **לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם** – בהם בשווה פרוטה, מלבד ההנאה שייהנה מהם בשווה פרוטה. משנתנו נקטה ברישא דוגמא באשה, ובסיפא דוגמא באיש, לפי שאשה דרכה להתקשט, ואיש דרכו להתלבש בחלוק ובטלית ולעשות מלאכה. בגמרא מבואר, שבדבר הנפגם לאלתר כשמשתמשים בו, כגון מעיל עליון, שהלובשו פוגמו לאלתר על ידי שמתחכך בכתלים, או גופיה הנפגמת לאלתר מחמת זיעת הגוף, אף רבי עקיבא מודה שלא מעל עד שיפגום; לא נחלקו אלא בלבוש ביניים, שלדעת רבי עקיבא הואיל ואינו נפגם לאלתר, דינו כדבר שאין דרכו להיפגם, וכיון שנהנה בשווה פרוטה מעל; וחכמים סוברים: הואיל והוא נפגם לאחר זמן, הרי הוא דבר שיש בו פגם, וכל דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום. **תָּלַשׁ** – צמר, **מִן הַחַטָּאת** – והוא הדין לשאר קדשי קדשים (עיין "תפארת ישראל", שמבואר שם משום מה נקטה המשנה חטאת; ועיין גמרא מעילה ג, א). **כְּשֶׁהִיא חַיָּה, לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחטאת בעלת מום, שהיא עומדת להיפדות, וכיון שעל ידי תלישת הצמר נפחתו דמיה, הרי זה דבר שיש בו פגם, הלכך לא מעל עד שיפגום. אבל בחטאת תמימה שהיא עומדת להקרבה, הרי גם לאחר תלישת הצמר עדיין ראויה היא להקרבה, ולפיכך דינה כדבר שאינו נפגם, וכיון שנהנה ממנה בשווה פרוטה מעל **(עיין רמב"ם הל' מעילה ו, ב; ועיין השגות הראב"ד שם)**; **כְּשֶׁהִיא מֵתָה** – תלש צמר מן החטאת לאחר שמתה, בין שהיא תמימה ובין בעלת מום, **כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל** – שכיון שמתה, אינה בת פדיון, שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, והרי שאין בה פגם, הלכך כיון שנהנה מעל. ברם, מעילה זו מדברי סופרים היא **(גמרא ב, א; רמב"ם הל' מעילה ג, א; ו, ב)**.

אסור להרבות באבלות רחמנא-לצלן יותר מהכתוב בשולחן ערוך

ממכתב יו"ד ניסן, תשי"ח

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף כג עמוד ב. הגמרא מביאה מאמר בשכרו של הרגיל בנר חנוכה, ואגב כן מביאה שכרם של הזהירים במצוות נוספות: **אָמַר רַב הוּנָא, הָרָגִיל בַּנֵּר** – הזהיר בהדלקת נר שבת ונר חנוכה, **הָוְיָין לֵיהּ** – יהיו לו **בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְהַזָּהִיר בַּמְּזוּזָה, זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה,** מדה כנגד מדה. **וְהַזָּהִיר בַּצִּיצִית, זוֹכֶה לְטַלִּית נָאָה** שיוכל לקיים בה מצות ציצית. **וְהַזָּהִיר בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם, זוֹכֶה וּמְמַלֵּא גַּרְבֵי** [–חביות] **יַיִן.**

הגמרא מביאה שתי עובדות שהתקיים בהן מאמרו של רב הונא בענין הרגיל בנר: **רַב הוּנָא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלִיף וְתָנֵי אַפִּיתְחָא דְּרַבִּי אָבִין נַגָּרָא** – רב הונא היה רגיל לעבור ושוב לעבור [כלומר היה עובר תמיד] על פתחו של רבי אבין הנגר, **חֲזָא דַּהֲוָה רָגִיל בִּשְׁרָגֵי טוּבָא** – ראה רב הונא שרבי אבין רגיל להרבות נרות לכבוד שבת. **אָמַר** רב הונא, **תְּרֵי גַּבְרֵי רַבְרְבֵי נָפְקִי מֵהָכָא** – שני אנשים גדולים יֵצאו מבית זה, ואכן **נָפְקִי מִינַּיְיהוּ** – יצאו מהם [מרבי אבין ואשתו] שני בנים גדולים, והם **רַב אִידִי בַּר אָבִין, וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין.**

מעשה נוסף: **רַב חִסְדָּא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלִיף וְתָנֵי אַפִּיתְחָא דְּבֵי נָשָׁא** – רב חסדא היה רגיל לעבור על פתח בית אביו **דְּרַב שִׁיזְבֵי, חֲזָא דַּהֲוָה רָגִיל בִּשְׁרָגֵי טוּבָא** – ראה שאביו של רב שיזבי רגיל להרבות נרות לכבוד שבת. **אָמַר** רב חסדא, **גַּבְרָא רַבָּא נָפַק מֵהָכָא** – אדם גדול יֵצא מבית זה, ואכן **נְפַק מִינַּיְיהוּ רַב שִׁיזְבֵי.**

הגמרא מביאה מעשה המלמד על זמן הדלקת נרות שבת: **דְּבִיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף הֲוַת מְאַחֲרָה וּמַדְלֶקֶת לָהּ** – אשתו של רב יוסף היתה מאחרת להדליק נר שבת סמוך לחשיכה. **אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף** בעלה, **תַּנְיָא,** נאמר לגבי העננים שליוו את בני ישראל במדבר (שמות יג כב), **'לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם, וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה** לִפְנֵי הָעָם', והפסוק מיותר, שהרי כבר נאמר בפסוק שלפניו, 'וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ, וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם', אלא יתור הכתוב **מְלַמֵּד, שֶׁעַמּוּד עָנָן** שהיה ביום, היה **מַשְׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ,** כלומר, עמוד האש שבא כדי להאיר להם היה מקדים ובא מבעוד יום קודם שנעשה לילה והסתלק עמוד הענן, **וְכן עַמּוּד הָאֵשׁ** שהיה בלילה, היה **מַשְׁלִים לְעַמּוּד הֶעָנָן,** כלומר, שעמוד הענן שבא כדי לנחותם הדרך, היה מקדים ובא מבעוד לילה קודם שהאיר היום והסתלק עמוד האש. הרי שהבא להאיר, מדת דרך ארץ היא, שלא יבא בלילה אלא יקדים ויבא מבעוד יום, ולכן גם נרות שבת, אף שמטרתם היא להאיר בלילה, יש להדליקם מבעוד יום. לאחר ששמעה כך, **סָבְרָה לְאַקְדּוּמָהּ** – להקדים את הדלקת הנר הרבה קודם לחשיכה. **אָמַר לָהּ הַהוּא סָבָא, תְּנִינָא** – שונה אני, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים** יותר מדאי, שאז אין ניכר שמדליק לכבוד שבת, **וְשֶׁלֹּא יְאַחֵר** יותר מדאי.

אגב מאמרו של רב הונא על שכרו של הרגיל בנר מביאה הגמרא מאמרים דומים: **אָמַר רָבָא, דְּרָחִים רַבָּנָן** – האוהב תלמידי חכמים, **הֲווּ לֵיהּ בְּנִין** [–בנים] **רַבָּנָן. דְּמוֹקִיר** – המכבד **רַבָּנָן, הֲווּ לֵיהּ חַתְנָוָותָא** – חתנים **רַבָּנָן, דְּדָחִיל** – הירא **מֵרַבָּנָן, הוּא גּוּפֵיהּ הָוֵי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן** – נעשה לתלמיד חכם. **וְאִי לָאו בַּר הָכִי הוּא** – ואם אינו ראוי לכך, שאינו רגיל לעסוק בתורה, שכרו יהא **דמִשְׁתַּמְעָן מִילֵיהּ** – שדבריו יהיו נשמעים לכל **כְּדברי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן.**

רש"י

בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי ו) "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", עַל יְדֵי נֵר מִצְוָה דְּשַׁבָּת וַחֲנוּכָּה – בָּא אוֹר דְּתוֹרָה: **דְּרַבִּי אָבִין נַגָּרָא.** חָרָשׁ עֵצִים: **בִּשְׁרָגֵא.** דְּשַׁבָּת: **חָלִיף וְתָנֵי.** עוֹבֵר וְשׁוֹנֶה כְּלוֹמַר: עוֹבֵר תָּמִיד: **דְּבֵי נָשָׁא**(א). אָבִיו, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי חָמִיו: **נְפַק מִינַּיְיהוּ.** דַּחֲתָנוֹ כִּבְנוֹ: **מְאַחֲרָה וּמַדְלֶקֶת.** נֵר שֶׁל שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה: **לֹא יָמִישׁ.** קְרָא יְתֵירָא הוּא לְהָךְ דְּרָשָׁה. דְּהָא כְּתִיב "וַה' הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם": **עַמּוּד הֶעָנָן.** שֶׁל יוֹם מַשְׁלִים אוֹרוֹ לְעַמּוּד הָאֵשׁ, שֶׁהָיָה עַמּוּד הָאֵשׁ בָּא קוֹדֶם שֶׁיִּשְׁקַע עַמּוּד הֶעָנָן. אַלְמָא: אוֹרַח אַרְעָא בְּהָכִי: **לְאַקְדּוּמֵי.** בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל: **תָּנֵינָא.** שׁוֹנֶה אֲנִי: **שֶׁלֹּא יַקְדִּים.** דְּלָא מִינְכְּרָא שֶׁהִיא שֶׁל שַׁבָּת: **דְּרָחִים.** אוֹהֵב: **הָווּ לֵיהּ בְּנִין רַבָּנָן.** וְאַהֲבָתוֹ עֲלֵיהֶם כְּאָב עַל בֵּן: **וְאִי לָאו בַּר הָכִי**(ג). שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה:

משנה

המשנה מבארת את ההבדלים בין מנחה הנקראת מנחת מרחשת לבין מנחת מחבת: **הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי** להביא מנחה הנעשית **בְּמַחֲבַת, לֹא יָבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת**, משום שמנחות שונות הן, ואין יוצא בזה ידי חובת נדרו. והאומר שיביא מנחה הנעשית **בְּמַרְחֶשֶׁת, לֹא יָבִיא בְּמַחֲבַת** ואם יביא לא יצא ידי חובתו. מבארת המשנה: **מַה** ההבדל **בֵּין מַחֲבַת לְמַרְחֶשֶׁת, מַרְחֶשֶׁת יֶשׁ לָהּ כִּיפּוּי אבל מַחֲבַת אֵין לָהּ כִּיפּוּי**, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, **מַרְחֶשֶׁת עֲמוּקָה** ו**מַעֲשֶׂיהָ** של המנחה הנאפית בה רוֹחֲשִׁין (רַכִּין) – מאחר שהעיסה עבה הרי השמן מקובץ במקום אחד וכאשר מניח את אצבעו עליה, השמן רוחש ומתנועע ונד בתוכה, אבל **מַחֲבַת צָפָּה** – אין לשולי הכלי עומק ו**מַעֲשֶׂיהָ** של המנחה הנאפית בה **קָשִׁין**, מאחר שהעיסה מתפזרת על פני כולה ונעשית דקה וקשה.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי: **מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי** שפירש שהחילוק הוא שלמרחשת יש כיסוי ולמחבת אין. **אִילֵימָא** משום שהבין ממשמעות לשון **מַרְחֶשֶׁת דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי הַלֵּב** – על עון הרהורי עבירה שבלב המכוסה, ומשום שמשמעות הלשון 'רחש' הוא רחשי הלב, **כְּדִכְתִיב** (תהלים מה ב) שאמר המשורר בתחילת שירו, 'רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב', כלומר שליבו נע והתעורר בו הרצון לשורר ולשבח, הרי שלשון רחש נאמרה על מחשבות הלב, ומשום כך מנחה זו באה כשהיא מכוסה, שבאה על רחשי הלב דהיינו הרהורי עבירה. **וּמַחֲבַת** אינה מכוסה משום **דְּאָתְיָא אַמַּחְבּוֹאֵי הַפֶּה** – על עון שנעשה בפה, כדיבור רכילות שהוא בגלוי, שנעשה על ידי גילוי השיניים בעת הדיבור, **כִּדְאָמְרִי אִינְשֵׁי מְנַסַּח נַבּוּחֵי** – שקול היוצא מהפה הוא כנביחה, והרי שלשון זו נאמרת על דברים הגלויים. **אֵימָא אִיפְּכָא, מַחֲבַת** יש לה כיסוי משום **דְּאָתְיָא אַמַּחְבּוֹאֵי הַלֵּב דִּכְתִיב** (בראשית לא כז) שכאשר ברח יעקב אבינו מבית לבן לאחר שעבד שם עשרים שנה בנשיו וצאנו, רדף אחריו לבן ושאלו 'לָמָּה נַחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ', הרי שלשון זו של מחבת מורה על דבר שאינו גלוי, **וּמַרְחֶשֶׁת** אין לה כיסוי משום **דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי כִּדְאָמְרִי אִינְשֵׁי** על אדם ששפתיו נעות וקולו אינו נשמע **חָוָה מְרַחְשָׁן שִׂפְתוֹתֵיהּ** – שהיו שפתותיו רוחשות.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא**, אין להכריע מצד הלשון מהו טעמו של רבי יוסי, ומה שפירש כן, **גְּמָרָא גְּמִירִי לָהּ** – כך קיבל מרבותיו.

שנינו במשנה: **רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כו'** מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין, מחבת צפה ומעשיה קשין. הגמרא מבארת את טעמו של רבי חנינא בן גמליאל: המקור לכך **שַׁמְּרַחֶשֶׁת** היא **עֲמוּקָה, דִּכְתִיב** (ויקרא ז ט) 'וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת', ומשמע שהמנחה נעשית בתוכה, והמקור לכך **שַׁמַּחֲבַת צָפָּה** ואינה עמוקה, **דִּכְתִיב** (שם) 'וְעַל מַחֲבַת', משמע מעליה ולא בתוכה, ומשום שאין לה עומק.

הגמרא דנה באומר הרי עלי מרחשת: **תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הָאוֹמֵר 'הֲרֵי עָלַי מַרְחֶשֶׁת', ולא אמר 'במרחשת' שהיה משמע שנודר מנחה הנעשית במרחשת, נדרו יָהֵא מוּנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ**, ואין ביכולתו לצאת ידי חובת נדרו. ומשום **שֶׁמְּסַפְּקָא לְהוּ** לבית שמאי על השמות הללו, 'מחבת' ו'מרחשת', **אִי עַל שֵׁם כְּלִי נִקְרְאוּ** – שמנחת מחבת קרויה כן מחמת הכלי ששמו מחבת, וכן מנחת מרחשת קרויה כך רק מחמת הכלי ששמו מרחשת, ולפי זה כיון שאמר הרי עלי 'מרחשת', לא התנדב מנחה כלל אלא לכלי ששמו מרחשת, ועליו להביא כלי מרחשת, **אוֹ** שנקראו כן המנחות **עַל שֵׁם מַעֲשֵׂיהֶן**, שמרחשת נעשית רוחשת ומחבת מעשיה קשין, ואלו שמות המנחות עצמן, ועליו להביא מנחה הנקראת מרחשת, ומכיון שהוא ספק אינו יכול לצאת ידי נדרו ויניחנו עד שיבוא אליהו ויפשוט את הספק. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים**, אין בזה ספק, משום שידוע שכְּלֵי הָיָה **בַּמִּקְדָּשׁ וּמַרְחֶשֶׁת שְׁמָהּ**. ומתארים בית הלל את מראהו: **וְרוֹמָה כְּמִין כַּלְבּוֹם עָמוֹק**, שהוא כלי בעל שני ראשים חדים וכפופים, ובקרקעית כלי זה היו גומות, **וּכְשֶׁהִבָּצֵק מוּנָּח בְּתוֹכוֹ** הוא **רוֹמֶה כְּמִין תַּפּוּחֵי הַבְּרִתִּים וּכְמִין בָּלוּטֵי הַיְּוָונִים**, מחמת הגומות שבהן הבצק נכנס.

ראיה נוספת מביאים בית הלל שהכלים עצמם קרויים כך: **וְאוֹמֵר** (ויקרא ז ט) 'וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת', **אֶלָּמָּא** מההבדל בלשון הכתוב, שלגבי מרחשת כתוב 'ב'מרחשת, ולגבי מחבת כתוב 'על', שעַל שֵׁם הַכֵּלִים נִקְרְאוּ כך וְלֹא עַל שֵׁם מַעֲשֵׂיהֶם שהם המנחות.

משנה

המשנה דנה איזה סוג אפיה נקראת מנחת מאפה שיצא בה ידי חובתו: האומר **הֲרֵי עָלַי** מנחה הנעשית **בַּתַּנּוּר, לֹא יָבִיא מַאֲפֵה** הנעשה **בְּכוּפָּח** שהוא כתנור קטן שיש בו מקום להנחת קדירה אחת, **וְלֹא מַאֲפֵה** הנעשה **עַל רָעָפִים** חמות, **וְלֹא מַאֲפֵה** הנעשה **בְּיוֹרוֹת** של **הָעַרָבִים**.

דעה החולקת על הדין הראשון: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, המתחייב להביא מנחה בתנור, אם **רָצָה** הרי הוא **מֵבִיא מַאֲפֵה** הנעשה **בְּכוּפָּח**, שאף כופח מין תנור הוא.

מחלוקת נוספת בענין המתחייב מנחת מאפה: האומר **הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה** הבאה מעישרון סולת שעושים ממנו עשרה לחמים, **לֹא יָבִיא מָחֳצָה חַלּוֹת וּמָחֳצָה רְקִיקִין** אלא או עשר חלות או עשרה רקיקין. **רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר** להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין **מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרְבָּן אֶחָד** הכולל את שני המינים יחד.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמי מחלוקתם של רבי יהודה ורבי שמעון: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר (ויקרא ב ד) 'וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה **מַאֲפֵה תַנּוּר**' למדנו מכך שדווקא מאפה תנור עליו להביא **וְלֹא כְּמַאֲפֵה כוּפָּח, וְלֹא מַאֲפֵה רְעָפִים, וְלֹא מַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעַרָבִיִּים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, מכך שכתוב 'תַּנּוּר' 'תַּנּוּר' שְׁנֵי פְּעָמִים יש לנו לרבות **וּלְהַכְשִׁיר** אף **מַאֲפֵה כוּפָּח. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר**, מה שנאמר 'תַּנּוּר' 'תַּנּוּר' שְׁנֵי פְּעָמִים, **אֶחָד** ללמדנו **שֶׁתְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן בַּתַּנּוּר** ולא בשאר אפיות, **וְאֶחָד** שֶׁיְּהֵא **הֶקְדֵּישָׁן בַּתַּנּוּר** – שהתנור הוא המקדשן, ונמצא שאין מקור ללמוד ולהכשיר מאפה כופח.

מקשה הגמרא: **וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַאי סְבָרָא** שהתנור הוא המקדש את המנחות, **וְהָתְנַן** (להלן צה:), **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הֱוֵי רָגִיל לוֹמַר, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים כְּשֵׁרוֹת לְאַפּוּתָן בְּעֲזָרָה וּכְשֵׁרוֹת בְּבֵית פָּאגֵי**, שהיא החומה הנמצאת מחוץ לעזרה. הרי מוכח שאין התנור מקדש את המנחות, שאם היה מקדשן, היו המנחות נפסלות מדין 'יוצא' משום שהן בחוץ לאחר שנאפו בתנור ככל דבר שהתקדש בקדושת הגוף.

ישוב אחר לכפילות של התיבה תנור לרבי שמעון. מיישבת הגמרא: **אָמַר רָבָא, אִיתְּמָא** שהפעם השניה שנאמר בתורה תנור, באה ללמדנו **שֶׁיְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן לְשׁוּם תַּנּוּר** – שבתחילת הקדש הסולת למנחה, יאמר שהוא מקדישה על מנת שתיאפה בתנור.

שנינו במשנה: **הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה לֹא יָבִיא מָחֳצָה** [וכו'] חלות ומחצה רקיקין. רבי שמעון מתיר מפני שהוא קרבן אחד.

בריייתא הדורשת בענין המתנדב מנחת מאפה: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר לגבי קרבן מנחת מאפה תנור (ויקרא ב א) 'וְכִי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה **מַאֲפֵה** תַּנּוּר' ונדרש מכך, שמנחה זו אינה חובה עליך להביא אלא **כְּשֶׁתַּקְרִיב לַעֲשׂוֹת דָּבָר הִרְשׁוּת** – כשתרצה לעשות דבר מדעתך ומרצונך, **הָבֵא קָרְבַּן מִנְחָה** זו.

מביאה הברייתא את המחלוקת שבמשנתינו ומוסיפה לדרוש טעמי מחלוקתם ומנין למדים כן: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִנַּיִן לְאָדָם הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה, שֶׁלֹּא יָבִיא** את עשר לחמיה **מָחֳצָה חַלּוֹת וּמָחֳצָה רְקִיקִין, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה', ומכך שנאמר קרבן בלשון יחיד יש ללמוד, **קָרְבָּן אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא** שְׁנַיִם **וּשְׁלֹשָׁה קָרְבָּנוֹת**, וכאשר מביא מנחה זו משני מינים הרי היא כשני קרבנות. **אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן** לרבי יהודה,

רש"י

משנה רוחשין – שהכלי עמוק, והיה כל השמן במקום אחד, וכשמניח אדם אצבעו על המנחה – נד השמן בתוכה. **מרחשת** – לשון "רמש", דמתרגמינן: רחשין. **צפה** – שאינה עמוקה, אלא שוליה צפין אצל אוגניה, ומתפזר השמן באוגני הכלי, ולהכי קשה. וכמו (שבת ה,ב): צף על פני המים. **גמרא** **מאי מעמא דרבי יוסי** – דמרחשת יש לה כיסוי, ומחבת אין לה כיסוי? **אי נימא** – דממשמעותא, דמדנקראת "מרחשת", דמשמע: דאתיא ארחושי הלב, שהוא דבר מכוסה, לפיכך מעשיה מכוסין, ומחבת באת אמחבואי הפה, לשון ניביה, שהוא בגלוי. **ריחושי הלב** – הרהור עבירה. **מחבואי הפה** – נבוזחי הפה, כגון שהרכיל. **נחבאת** – טמונה, ולב – חבוי וטמון הוא. **אלא גמרא** – דוו מכוסה וזו מגולה. **במרחשת** – משמע: בתוכה, אלמא יש לה תוך. **ועל מחבת** – משמע: עליה ולא בתוכה, דאין לה תוך. **האומר הרי עלי מרחשת** – דלא אמר "במרחשת". **יהא מונח** – הנדר עד שיבא אליהו. **מספקא** להו – אי על שם כליין נקראו מחבת ומרחשת, שיש כלי ששמו "מחבת" ויש כלי ששמו "מרחשת". **או על שם מעשיהן** – נקראו, שזו מעשיה רוחשין וזו מעשיה קשין. הילכך, איבא למימר: מנחה נדר, ואיבא למימר: לא התנדב מנחה אלא כלי שרת עצמו. אי על שם הכלי קרי לה קרא מנחה הנעשית במרחשת, אבל מנחה גופה לא איקראי מרחשת, האי – כלי נדר. ואינו מביא מנחה, אלא אם כן אמר "הרי עלי מנחת מרחשת" או "הרי עלי במרחשת". ואיבא למימר נמי: על שם מעשיה איקראי "מרחשת" ולא על שם כלי, אלא המנחה עצמה זה שמה, וזה – מנחה התנדב, ולא כלי. יהא מונח עד שיבא אליהו. **בלבום** – גלואו"ץ, שם כלי עשוי בעין מחבת שלנו, והדופן באמצעות כלפי פנים כזה: ומצוייר תוכו גומות גומות, וכשהבצק מונח בתוכו – הבצק בגומות. דומה **כמין תפוחי הכריתים** – בלוטי גלני"ץ, הגדילים באלונים שקורין קשטני"א, כדמתרגמינן (ישעיהו ו): "באלה וכאלון" – כבוטמא וכבלוטא. **ואומר וכל נעשה וגו'** – אלמא מדהכא כתיב "במרחשת" והכא כתיב "על מחבת" – שמע מינה: על שם כליין נקראו, דזו צפה וזו עמוקה. **משנה** **כופח** – מין תנור קטן, מקום שפיתת קדירה אחת. **רעפים** – טיבל"ש. **יורות הערביים** – יורות של אותו מקום, ומסיקים אותן ואופין בהן חלות. **רבי יהודה אומר כו'** – דכופח מין תנור הוא. **מנחת מאפה** – כתיב בה חלות ורקיקין ב"ויקרא". **לא יביא מחצה חלות כו'** – דאמרינן בפרק "אלו מנחות" (מנחות עו,א): כל המנחות באות עשר, וזה לא יביא חמש חלות וחמשה רקיקין, אלא הכל חלות או הכל רקיקין. **מפני שהן קרבן אחד** – ששניהם כתובים במנחה אחת. **גמרא** **תנור** – ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. חד ב"ויקרא" – "קרבן מנחה מאפה תנור", וב"צו את אהרן" כתיב "וכל המנחה אשר תאפה בתנור". **הקדישן בתנור** – שהתנור מקדשן. **ומי אית ליה לרבי שמעון** – דתנור מקדש שום קרבן. **כשרות בעזרה וכשרות אבית פאגי** – חוץ לחומת העזרה חומה אחת, וכן שמה. ואי סלקא דעתך תנור מקדש – אפיסלו ביוצא. **לשם תנור** – שכשיקדישנה לסולת יאמר "על מנת לאפותה בתנור אני מקדישה". **וכי תקריב** – "קרבן מנחת מאפה תנור", כשתרצה לעשות מדעתך. **דבר רשות** – כלומר, דבר זה רשות הוא ולא חובה, שאם לא ירצה – לא יקריב מנחה.

וכי

תוספות

משנה **חביתין** – מחבת עמוקה, ומשמע שהיא כלי שרת, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומרחשת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומחבת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **מנחת חוטא** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מחשבת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת קנאות** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת סוטה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת נסכים** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת חביתין** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מרחשת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מחבת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת כהן משיח** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת חינוך** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת נחשון** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת יחיד** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת חדתה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת עני** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת חלות** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת רקיקין** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה תנור** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה נאפה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה מרדה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה מגולגלת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה מחבת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה מרחשת** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה חביתין** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה נסכים** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה סוטה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה קנאות** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה חשבון** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה חינוך** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה נחשון** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה יחיד** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה חדתה** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה עני** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה חלות** – כלי שרת היא, דאי לא – אמאי לא יהא כלי נדר? **ומנחת מאפה

תוספות

רבי ישמעאל (וחכמים אומרים) אחד שבת ואחד חול משלש היה בא — שבת, דמודה רבי ישמעאל, מזכיר ברישא. ובסוף פרק קמא דסוכה (כ,א) דפליגי רבי אליעזר ורבנן במחצלת, ואמר רבא: בגדולה — דכולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך, כי פליגי — בקטנה. ומקשי אביי: אי הכי, "אחת גדולה ואחת קטנה"? "אחת קטנה ואחת גדולה" מבעי ליה! — אין גירסא זו נכונה, ואיפכא גרסינן, כדמוכח הבא. דההוא דמודו רבנן, מבעי ליה למיתני ברישא. וכן הדיא דתנן בפרק בתרא דראש השנה (כט,ב): אחת יבנה ואחת כל מקום שיש בו בית דין.

מפשיט את הפסח עד החזה — דרך רגליו מתחיל, והולך ומפשיט עד החזה ליטול אימוריו. ולא דמי להדיא דתניא בבכורות בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לג,א) ובתמורה פרק "ולד חטאת" (כד,א): אין מרגילין ביום טוב, ואין מרגילין בבכור, דדהתם — במפשיטו לעשות נוד שלם, וצריך להוציא רגליו מצוארו. ולאו דווקא נקט הכא פסח, דבכל קרבן ציבור של שבת הוה מצי לאשמועינן. ונקט פסח לרבותא: אף על פי שיש פסחים מרובים, ונראין מוטלין כנבילה. אי נמי: משום רבותא דרבנן, דאפילו לצורך יחיד התירו. אי נמי: דווקא בפסח שרו רבנן, דחשו שלא יתקלקל הבשר, משום דעיקרו לאכילה. שחט

וְכִי נֶאֱמַר "קָרְבַּן" "קָרְבַּן" שְׁנֵי פְּעָמִים? וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "קָרְבַּן" אֶחָד, וְנֶאֱמַר בּוֹ חַלּוֹת וּרְקִיקִין! מַעֲתָּה, רָצָה לְהָבִיא חַלּוֹת - מֵבִיא, רְקִיקִין - מֵבִיא, מָחֲצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין - מֵבִיא, וּבוֹלְלָן וְקוֹמֵץ מִשְּׁנֵיהֶם, וְאִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵאֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם - יָצָא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְנַיִן לָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה", שֶׁלֹּא יָבִיא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה. וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה". מַה "וְכָל" הָאָמוּר לְמַטָּה - שְׁנֵי מִינִין חֲלוּקִין, אַף "וְכָל" הָאָמוּר לְמַעְלָה - שְׁנֵי מִינִין חֲלוּקִין. - וְרַבִּי יְהוּדָה, שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן! - אֲמַר לָךְ: כְּיָון דִּכְתִיב "בַּשֶּׁמֶן" "בַּשֶּׁמֶן", כְּמַאן דִּכְתִיב "קָרְבַּן" "קָרְבַּן" דָּמֵי. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן? - אִי לָא כְּתִיב "בַּשֶּׁמֶן" "בַּשֶּׁמֶן", הָוֶה אָמֵינָא: דַּוְוקָא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין, אֲבָל חַלּוֹת לְחוּדַיְיהוּ וּרְקִיקִין לְחוּדַיְיהוּ - אֵימָא: לָא, קָא מַשְׁמַע לָן. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, הֵיינוּ אֲבוּהּ! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּאִי עֲבַד

וכי נאמר קרבן קרבן – אחד לחלות ואחד לרקיקין, דליהוי משמע דשני קרבנות הם. והלא לא נאמר אלא קרבן אחד – ואף על פי כן כתב בו שני מינין – אלמא, שניהן נקראין קרבן אחד. ובוללן – דלאחר אפייתן פותתן ומערבן עד שמחזירן לסלתן, כדאמר ב"אלו מנחות" (מנחות עה,א), ואחר כך בוללן באחת בשמן. רבי יוסי ברבי יהודה באמוה סבירא ליה – כדמפרש לקמן. מה וכל האמור למטה שני מינין – נעשה במרחשת ובמחבת – שתי מינין קרבן הוא, ואם הביא מחצה מזה ומחצה מזה – לא יצא. "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" – שני מינין הן. אף כל וכו' – שני מינין הן. כלומר, "חלות" ו"רקיקין" האמורים ב"ויקרא" – שני מינין, ואין מצטרפין. שפיר קאמר רבי שמעון – וכי נאמר "קרבן" "קרבן". בשמן בשמן – הפסיק הענין – שאין באין כאחת. ורבי שמעון אמר לך – אי לא כתב "בשמן" לכל חד. הוה אמינא – הואיל ואין הפסק – דווקא קאמר: מחצה חלות ומחצה רקיקין. איכא ביניהו דיעבד – לרבי יהודה, דיליף טעמא מ"קרבן" אחד – דיעבד, כשרות. לרבי יוסי, דיליף מ"בלולה וחריבה" – כי היכי ד"בלולה" דהיא מנחת נדבה, ו"חריבה" דהיא מנחת חוטא, אפילו דיעבד אם עירבן – פסולות, כדאמר (ויקרא ה) "לא ישים עליה שמן", ואם שם – פסול. הכי נמי, חלות ורקיקין, דיעבד – לא.

הדרן עלך כל המנחות

משנה רבי ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת כו' – אם חל ששה עשר להיות בשבת – היה עומר בא עשרון משלשה סאין. שהיו קוצרין שלשה סאין שעורים, ומניפין אותן בנפה, עד שמניפין אותן עד עשרון מובחר. ובחול – אם חל ששה עשר בחול – קוצרין חמשה סאין, ומניפין מכל סאה מעט. אותו סלת דק היוצא ראשון, שהוא מובחר. ומוציאין מן חמש סאין עשרון, כדכתיב (שמות טז) "והעומר עשירית האיפה הוא". בשלשה – בשלשה מגלות – לפרסם הדבר מפני הבייתוסין. **גמרא** אפילו בשבת נמי – לייתי, דהא דחי שבת, כדמפרש בסוף פירקין. בלא טירחא – שאינו צריך לנפות כל כך. בטירחא – שינפו פעמים הרבה. בחול מייתינן מחשש דהכי שביחא מילתא – כך משמוש הדבר, דהוי עשרון מובחר טפי שאין ממציא מכל סאה אלא מעט, אותו סלת דק היוצא ראשון. מושב שירבה במלאכה אחת – מושב שיחלל פעמים הרבה שבת במלאכה אחת, בגון שירקד השלש סאין פעמים הרבה. ואל ירבה במלאכות הרבה – שיקצור ויזרה

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: עוֹמֶר הָיָה בָּא בְּשַׁבָּת מִשָּׁלֹשׁ סְאִין, וּבְחוֹל - מֵחָמֵשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - מִשָּׁלֹשׁ הָיָה בָּא. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת הָיָה נִקְצָר בְּיָחִיד, וּבְמַגָּל אֶחָד וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבְחוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. **גמרא** וְלָא שְׁנָא בְּחוֹל וְלָא שְׁנָא בְּשַׁבָּת, אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר: עֶשָּׂרוֹן מוּבְחָר לָא אָתֵי מִשְּׁנֵי! אֲמַר רָבָא, קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עֶשָּׂרוֹן מוּבְחָר בְּלָא טִירְחָא אָתֵי מֵחָמֵשׁ, בְּטִירְחָא אָתֵי מִשָּׁלֹשׁ. בְּחוֹל - מַיְיתֵינַן מֵחָמֵשׁ, דְּהָכִי שְׁבִיחָא מִילְתָא. בְּשַׁבָּת - מוּטָב שֶׁיְּרַבֶּה בִּמְלָאכָה אַחַת בְּהַרְקָדָה, וְאַל יַרְבֶּה בִּמְלָאכוֹת הַרְבֵּה. אָמַר רָבָה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנַיָא: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מַפְשִׁיט אֶת הַפֶּסַח עַד הֶחָזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְּפַשְּׁטוּ אֶת כּוּלּוֹ. מִי לָא אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הָתָם: כָּל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר, לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר, לָא טָרְחִינַן. מִמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים,

אימא

ויברור ויטחן וירקד שתי סאין יותר. עד החזה – שיכול להוציא את האימורים. לא טרחינן – יותר בשבת. בזיון קדשים – חציו מופשט ועומד כך עד הלילה, ודומה כנבילה.

אבל

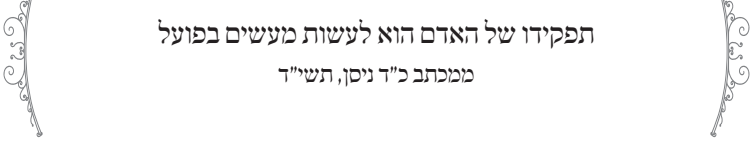

וְכִי נֶאֱמַר בענין מנחת מאפה קָרְבָּן שְׁנֵי פְּעָמִים אחד לחלות ואחד לרקיקין, וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד, וְאַף על פִּי כן נֶאֱמַר בּוֹ שני מינים, חַלּוֹת וּרְקִיקִין, מוכח ששני המינים נקראים קרבן אחד, וּמַעֲתָּה, אם רָצָה לְהָבִיא חַלּוֹת, מֵבִיא חלות, ואם רצה להביא רְקִיקִין, מֵבִיא רקיקין, ואף כאשר רצה להביא מֶחְצָה חַלּוֹת וּמֶחְצָה רְקִיקִין, מֵבִיא, וְכאשר מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, הרי הוא בּוֹלְלָן – לאחר אפייתן חותכן ומפררן עד שחוזרות להיות סולת כמו שהיו לפני האפייה ואחר כך בולל את החלות והרקיקים יחד בשמן וְקוֹמֵץ מִשְּׁנֵיהֶם וְאִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵאֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם, יָצָא.

הגמרא מביאה דעה נוספת: רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִנַּיִן לְאוֹמֵר חֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה, שֶׁלֹּא יָבִיא מֶחְצָה חַלּוֹת וּמֶחְצָה רְקִיקִין, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא ז ט–י) 'וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְחֲרֵבָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו', ולמדנו מכך מַה 'וְכָל' הָאָמוּר לְמַטָּה – בסופו של הפסוק לגבי מנחות מרחשת ומחבת וכן לגבי מנחה בלולה בשמן ומנחה חריבה, לא באה לכלול אותן יחד לומר שניתן להביא מחצה מזו ומחצה מזו, אלא שֶׁנֵּי מִינִין חֲלוּקִין הם, אַף 'וְכָל' הָאָמוּר לְמַעְלָה בתחילת הפסוק בענין מאפה תנור הבאה מחלות ורקיקין, שהן שְׁנֵי מִינִין חֲלוּקִין ואינו יכול להביא מחצה מאלו ומחצה מאלו.

מקשה הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, כיצד יתרץ, והרי שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שממה שנאמר רק פעם אחת קרבן משמע שקרבן אחד הוא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רבי יהודה, בְּיָן דִּכְתִיב 'בַּשֶּׁמֶן' 'בַּשֶּׁמֶן', כְּמַאן דִּכְתִיב קָרְבָּן קָרְבָּן דְּמֵי, ומשום שכפילות זו מפסיקה בין המינים של חלות ורקיקים ללמדנו שאינם באים יחד, אלא או חלות או רקיקים.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מדוע אינו מודה לכך שכפילות זו של תיבת 'בשמן' הרי היא ככפילות תיבת 'קרבן'. מיישבת הגמרא: כפילות זו של תיבת בשמן נצרכת היא, שכן אִי לֹא כְּתִיב בַּשֶּׁמֶן בַּשֶּׁמֶן, הֲוָה אָמֵינָא שעליו להביא דֵּיווֹקָא מֶחְצָה חַלּוֹת וּמֶחְצָה רְקִיקִין, משום שאין הפסק בין החלות לרקיקים, אֲבָל חַלּוֹת לְחוּדַיְיהוּ וּרְקִיקִין לְחוּדַיְיהוּ אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן הפסוק שכפל את תיבת 'בשמן' שני פעמים והפסיק בתיבת 'בשמן' בין המינים, שיכול להביא באחד משלשה אופנים, חלות לבד, רקיקין לבד, או מחצה מאלו ומחצה מאלו, ולא באה כפילות זו לחלקם לשני קרבנות.

שואלת הגמרא: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ אַבּוּהּ שלדעת שניהם לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, ומה החילוק בין דעתם. מבארת הגמרא: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאִי עָבַד – שאם הביא מחצה חלות ומחצה רקיקין האם יצא ידי חובתו, שלדעת רבי יהודה שלמד את שיטתו ממה שנאמר קרבן אחד, יצא, ולרבי יוסי שלמד מהדמיון למנחות בלולה וחרבה, לא יצא.

הדרן עלך כל המנחות

פרק ששי - רבי ישמעאל

הפרק שלפנינו עוסק בקרבן העומר. נאמר בתורה (ויקרא כג י – יד) וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן. וְהֵנִיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן וגו'. וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם' וגו'. בפסוקים אלו מלמדת התורה על קרבן העומר שהיו מקריבים כל שנה בט"ז ניסן למחרת חג ראשון של פסח, וקודם הקרבת קרבן זה היה אסור לאכול מתבואה חדשה.

משנה

המשנה שלפנינו מביאה דינים לגבי קצירת העומר, שיש תנאים האומרים שיש בהם חילוק בין שבת לימות החול: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, קרבן הָעוֹמֶר הָיָה בָּא בְּשַׁבָּת [כשחל ט"ז בניסן בשבת] מִשְּׁלֹשׁ סְאִין של שעורים שהיו קוצרים ומנפים אותם בנפה, כדי שיצא מהם עשרון מובחר של קמח שאותו היו מקריבים. וּבַחוֹל היו מביאים את קרבן העומר מֵחָמֵשׁ סאים של שעורים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל – בין כשחל בשבת ובין כשחל בחול, מִשְּׁלֹשׁ סאים הָיָה בָּא.

מחלוקת נוספת: רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, כשט"ז בניסן חל בְּשַׁבָּת הָיָה העומר נִקְצָר בְּיָחִיד – על ידי אדם יחיד, וּבְמַגָּל [–כלי קצירה] אֶחָד, וּבְקוּפָּה אַחַת שבה היו מניחים את השעורים. וּבַחוֹל, היה העומר נקצר בִּשְׁלֹשָׁה בני אדם, והיו מניחים את השעורים בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וְקוצרים אותו בִּשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל היה העומר נקצר בִּשְׁלֹשָׁה בני אדם, ומניחים את השעורים בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וְקוצרים אותו בִּשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת.

גמרא

שנינו במשנה: 'רבי ישמעאל אומר, העומר היה בא בשבת משלש סאים, ובחול מחמש, וחכמים אומרים, אחד בשבת ואחד בחול משלש היה בא'. שואלת הגמרא: בִּשְׁלָמָא – מובן שרַבָּנַן קָא סָבְרִי – סוברים שעֶשְׂרוֹן קמח שעורים מוּבְחָר, בִּשְׁלֹשָׁה סָאִין אָתֵי – משלש סאים של שעורים הוא בא, שמנפים אותם היטב והעשרון היוצא מהם הוא מובחר, וְלֹא שָׁנָא בְּחוֹל וְלֹא שָׁנָא בְּשַׁבָּת – ולכן אין חילוק בין חול לשבת, ולעולם מביאים את העומר משלש סאים שעורים. אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַאי קָסָבַר – מה הוא סובר, אִי קָסָבַר – אם הוא סובר שעֶשְׂרוֹן קמח שעורים מוּבְחָר לֹא אָתֵי [–אינו בא] אֶלָּא מֵחָמֵשׁ סאים שעורים, אם כן אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נַמִּי – גם יביאו את העומר מחמש סאים. וְאִי – ואם הוא סובר שעשרון סולת מובחר מִשְּׁלֹשׁ אָתֵי – בא משלש סאים, אֲפִילּוּ בַּחוֹל נַמִּי – גם יביאו את העומר משלש סאים.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עֶשְׂרוֹן מוּבְחָר בְּלֹא טְרִיחָא – בלי טירחה וניפוי רב, אֲתֵי מֵחָמֵשׁ – בא מחמש סאים, שמתוך כמות של חמש סאים ניתן למצוא בקלות עשרון מובחר ביותר ואין צורך לטרוח ולנפות הרבה, אולם בִּטְרִיחָא – כאשר טורחים ומנפים היטב את השעורים, אֲתֵי מִשְּׁלֹשׁ – יכולים להביא עשרון מובחר גם משלש סאים. ולכן, בַּחוֹל מַיְיתֵינַן – מביאים את העומר מֵחָמֵשׁ סאים של שעורים, דְּהָכֵי שְׁכִיחָא מִילְּתָא – לפי שכך הדבר משובח, שעשרון העומר נמצא מובחר יותר, שמנפה מעט מכל סאה ונוטל את הסולת הדק שיוצא ראשון. אולם בְּשַׁבָּת בא העומר משלש סאים, לפי שמוּטָב שֶׁיַּיתְיָה בחילול שבת בִּמְלָאכָה אַחַת, והיינו בְּהַרְקָדָה [–ניפוי], שמנפה את שלשת הסאים הרבה פעמים, כדי שיצא מהם עשרון מובחר, וְאַל יַרְבֶּה חילול שבת בִּמְלָאכוֹת הַרְבֵּה, כלומר שלא יביא חמש סאים, שאז יצטרך להרבות במלאכות נוספות, שיקצור ויזרה ויברור ויטחן וירקד סאתיים נוספים.

הגמרא מביאה שיש תנא נוסף שסובר כרבי ישמעאל: אָמַר רַבָּה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל במשנתינו, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה המובא להלן, אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, דְּתַנְיָא בברייתא, אַרְבָּעָה עָשָׂר בניסן, שהוא יום הקרבת קרבן פסח, שָׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַפְשִׁיטִים אֶת עור קרבן הַפֶּסַח מרגליו האחוריות עַד הַחָזֶה, שבכך די כדי להוציא את אימוריו ולהקטירם, אך אינו מפשיט את כל עור הבהמה כדי שתהיה ראויה לאכילה, אלא מניחה בעודה מופשטת עד החזה עד הלילה, ובלילה, לאחר צאת השבת, ממשיך ומפשיט את כולה, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן

המשך בעמוד 51

ולכן, אֵימָא לָךְ כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ – אומר לך שהוא סובר כרבנן, שמפשיטים את כל הקרבן בשבת ומוציאים את כל איבריו.

דחיה נוספת: אִי נַמִי, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, הָתָם לגבי הפשטת עור קרבן הפסח בשבת, שמפשיט את הבהמה רק עד החזה, אֶלָּא משום דְּאִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ – שבהפשטת עור הבהמה עד החזה נעשה צורך גבוה שיכול להוציא את האימורים, וְלֹא צְרִיךְ אַחוֹלֵי שַׁבָּת – ואין צורך שיחלל את השבת ויפשיט את יתר העור, אֲבָל הָכָא לגבי הקרבת העומר, דְּלֹא אִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ – שבשלו סאים בלבד לא נעשה צורך גבוה באופן מושלם, וְצָרִיךְ לְאַחוֹלֵי שַׁבָּת – ויש צורך גבוה בחילול השבת בקצירת שתי סאים נוספים, כדי שהעומר יהיה משובח יותר, אֵימָא כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ – יש לומר שסובר כרבנן, שעושים בשבת את כל צורך העומר, ומביאים אותו כפי שהיה בא בחול, ואכן אם היו סוברים שיש צורך להביאו בחול מחמש, היו מביאים כן אף בשבת.

רבה מקבל את דחיית הגמרא, ואומר ששיטת רבי ישמעאל שוה לשיטת תנא אחר: אֶלָּא אָמַר רַבָּה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דְּתַנְיָן במשנתינו, רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, בַּשַּׁבָּת הָיָה הָעומר נִקְצָר בְּיָחִיד, בְּמַנָּל אֶחָד, וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבַחוֹל הָיָה הָעומר נקצר בִּשְׁלֹשָׁה אנשים, בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וּבִשְׁלֹשׁ מַנָּלוֹת. וְחָכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל הָיָה הָעומר נקצר בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וּבִשְׁלֹשׁ מַנָּלוֹת. מִי [–וכי] לֹא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם, שאפילו שמותר לקצור בשבת את העומר, מכל מקום מִכַּיָּון דְּאֶפְשָׁר להמנע מטירחה יתירה, לֹא טָרְחִינַן, הָכָא נַמִי – אף כאן, לגבי העומר, יסבור שֲׁכַּיָּון דְּאֶפְשָׁר למעט בטירחת עשיית מלאכות רבות, לֹא טָרְחִינַן. כמו כן, רבי ישמעאל הסובר שמביאים רק שלש סאים שעורים, משום שיש למעט במלאכות שבת בכל מה שאפשר, יסבור שבשבת העומר נקצר ביחיד, ובמגל וקופה אחת.

מקשה הגמרא: מַמַּאי – מה הראיה שרבי ישמעאל סובר כרבי חנינא סגן הכהנים, דִּילְמָא – שמא יש לומר שעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא שמביאים את העומר משלש סאים בלבד, אֶלָּא משום דְּלֵיכָּא פְּרִסוּמֵי מִילְּתָא – שאין יותר פרסום למצות העומר אם יקצור חמש סאים, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא פְּרִסוּמֵי מִילְּתָא – שכאשר שלשה אנשים קוצרים בשלש מגלות ונותנים לשלש קופות יש פרסום רב, אֵימָא כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ – נאמר שהוא סובר כרבנן, שגם בשבת היו קוצרים בשלשה, כדי לפרסם ההיפך מהבייתוסים האומרים שאין קרבן העומר בא אלא ביום ראשון בשבוע.

דחיה נוספת: אִי נַמִי, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם שקוצר ביחיד, משום דְּבֵין אִי יעשוהו בְּיָחִיד, ובין אִי יעשוהו בִּשְׁלֹשָׁה, צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ מֵיתְעֲבִיד כְּהִלְכְתוֹ – נעשה הצורך גבוה, דהיינו צורך קרבן העומר כהלכתו, אֲבָל הָכָא דְּלֹא אִיתְעֲבִיד כְּהִלְכְתוֹ צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ – שלשיטת רבי ישמעאל לא נעשה הצורך גבוה כהלכתו, שהרי לשיטתו יש חילוק בין חול לשבת, שבחול בא העומר מחמש סאים, והוא משובח יותר, ובשבת בא משלש סאים והוא פחות משובח, אֵימָא כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ – יש לומר שהוא סובר כרבנן שבין בשבת ובין בחול בא העומר משלש סאים.

הגמרא מקבלת את הדחיה, ומביאה את דברי רב אשי: אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יוֹסֵי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דְּתַנְיָן במסכת ראש השנה (כא:), לגבי קידוש החודש בבית דין על ידי עדים שראו את מולד הירח, בֵּין שֶׁנִּרְאָה הירח בָּעֲלִיל – בגלוי לעין כל, וּבֵין שֶׁלֹּא נִרְאָה בָּעֲלִיל, מְחַלְּלִין עָלָיו העדים שראוהו, אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי חולק וְאוֹמֵר, אִם נִרְאָה בָּעֲלִיל, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, שבודאי אף בית דין ראו את מולד הירח. מִי [–וכי] לֹא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם שאפילו שמותר לחלל את השבת לבוא להעיד על ראיית מולד הירח, מכל מקום, כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר להמנע מחילול שבת, לֹא טָרְחִינַן לבוא להעיד שראוה, הָכָא נַמִי – אף כאן לגבי קצירת העומר, יסבור שמכֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר להביא את העומר משלש סאים, לֹא טָרְחִינַן להביאו מחמש. כמו כן רבי ישמעאל הסובר שבשבת מביאים את העומר משלש סאים, יסבור שכשנראה בעליל אין מחללים את השבת.

מקשה הגמרא: מַמַּאי – מה הראיה שרבי ישמעאל סובר כרבי יוסי, דִּילְמָא – שמא יש לומר שעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא שמביאים את העומר משלש סאים בלבד, אֶלָּא משום דְּלֵיכָּא – שאין שאומרים שרַבִּי יוֹסֵי הָתָם שכשנראה בעליל אין מחללים את השבת לבוא להעיד על ראיית המולד, אֶלָּא משום דְּלֵיכָּא – שאין בעדותם צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ, שהרי אין זה קרבן, וְלֹא נִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת – וגם לא ניתנה אותה השבת כבר לחילול משום צורך אחר, שמשום כך נאמר שהיות וכבר נדחתה השבת תדחה גם לכך, אֲבָל הָכָא – כאן, לענין קצירת העומר, דְּאִיכָּא צוֹרְכָּהּ גְּבוֹהַּ – שיש לגבוה צורך שיקצרו חמש סאים, שבכך יצא קרבן העומר משובח יותר, וְנִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת – וכן כבר ניתנה אותה השבת להדחות כדי לקצור שלש סאים, ולכן יש לומר שנדחית השבת אף לענין שמותר לקצור חמש סאים, אֵימָא כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ – יש לומר שהוא סובר כרבנן שאין חילוק בין שבת לחול.

הגמרא דנה בענין חילול שבת בשוגג, לענין קדשים: אִיתְּמַר, מִי שֶׁשָּׁחַט בשבת שְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁל צִיבּוּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא אַחַת, כגון שחל ראש חודש או רגל בשבת, שצריך להקריב שעיר חטאת אחד, ושגג ושחט שתים. אָמַר רַבָּה, וְאִיתֵּימָא – ויש אומרים שרַבִּי אַמִּי אמר כן, חַיָּיב חטאת עַל שחיטת החטאת הַשְּׁנִיָּה, וּפָטוּר עַל שחיטת הָרִאשׁוֹנָה, וַאֲפִילּוּ אם לבסוף נמצא שנִתְכַּפֵּר לוֹ בַּשְּׁנִיָּה, כגון שנשפך דם הראשונה ונפסל לאחר שחיטת השניה, חייב. וַאֲפִילּוּ אם קודם שחיטת השניה נִמְצֵאת הבהמה הָרִאשׁוֹנָה כְּחוֹשָׁה, ושחט בהמה שניה שמינה, חייב.

מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַבָּה הָכִי – וכי אמר רבה כך, וְהָא – והרי כך אָמַר רַבָּה, מי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו בשבת שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, והוצרך להקריב חטאת אחת בשבת, והיתה אַחַת מהן שְׁמִינָה, וְאַחַת כְּחוֹשָׁה, אם שָׁחַט את הַשְּׁמִינָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט את הַכְּחוֹשָׁה, חַיָּיב חטאת, שחילל את השבת בכך ששחט את הכחושה שלא לצורך. ואם שחט את הַכְּחוֹשָׁה, וְאַחַר כָּךְ שחט את הַשְּׁמִינָה, פָּטוּר, לפי שכדין עשה ששחט את השמינה, מאחר שהראשונה היתה כחושה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לאחר שחיטת הכחושה, לֵךְ וְהָבֵא בהמה שְׁמִינָה לְכַתְּחִלָּה, וּשְׁחוֹט. והרי זה סותר את מה שנאמר בשמו של רבה שהשוחט שתי חטאות של ציבור, אפילו בשנמצאת הראשונה כחושה, חייב חטאת על שחיטת השניה.

הגמרא מתרצת שני תירוצים: אִיבָּעֵית אֵימָא, סַמֵּי כְּחוֹשָׁה מַקַּמַּיְיתָא – יש להשמיט ממאמרו הראשון של רבה את דין 'כחושה', אלא דעת רבה היא שאם נמצאת הראשונה כחושה אינו חייב על השניה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, הֲהֵיא – המאמר שנאמר בו שהשוחט שתי חטאות חייב על השניה אפילו אם הראשונה היתה כחושה, רַבִּי אַמִּי אָמְרָהּ, ולא כאותם שאמרו שרבה אמרה.

הגמרא מביאה ספק בענין זה: אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִׁי, שחט שתי חטאות, ואחר שחיטת השניה נִמְצֵאת הבהמה הָרִאשׁוֹנָה כְּחוֹשָׁה כִּבְנֵי מַעַיִין, שמתחילה היתה נראית שמינה, ואחר ששחטוה נמצאת כחושה בבני מעיה, מַהוּ – האם חייב חטאת על שחיטת

המשך בעמוד 75

רש"י

אבל – גבי עומר דלא איתעביד צורך גבוה, כדאמרינן (ברבי ישמעאל) לעיל דבחמש שביחא מילתא טפי – אימא: כרבנן סבירא ליה, דאמרי דבשבת עבדינן כל מה דבעי ליה כבחול, ואי הוה בעי טפי – עבדינן, ובחול – בשלשה. **אבל התם** – מילתיה דרבי חנינא, דאיכא פרסומי מילתא בשלשה בני אדם טפי מביחיד – אימא: רבי ישמעאל כרבנן סבירא ליה, ועבדינן בשלשה לפרסם הדבר שקצירת העומר במוצאי חמשה עשר בניסן, מפני הביתוסים שאומרים אין העומר בא אלא באחד בשבת. **אבל הבא** – לגבי שלש סאין – לא איתעביד צורך גבוה כהלכתו אליבא דרבי ישמעאל, דקאמר: בחמש שביחא מילתא. **בין שנראה חלבנה בעליל** – לכל העולם. **אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת** – ללכת ולהעיד לבית דין שהרי אין צריך, כיון דבעליל נראה – בית דין נמי ראוהו. **אבל התם** – גבי לבנה, דאיכא מכשולין לעתיד לבא. דזימנין דלא יראה בעליל, ויאמרו העדים: כמו שראינוהו אנו, כן ראוהו בית דין, ולא נחלל שבת. ואיכא מכשול, דלא יהא חדש נקבע כהלכתו. **דליכא צורך גבוה** – דאינו קרבן, ולא ניתנה שבת לדחות אותו היום משום דבר אחר. **אבל הבא דאיכא צורך גבוה** – דבחמש שביחא מילתא. **וניתנה שבת לדחות** – אצל השלש סאין, ומגו דנדחה מפני השלש – נדחית נמי אצל החמש. **שחט בשבת שתי חטאות של ציבור** – כגון אחד מן שעירי עבודה זרה ושעירי רגל בשבת שבתוך הרגל. **חייב על השניה** – חטאת, דשוגג הוא. כסבור: מותר לשוחטן בשבת, דהואיל ושל ציבור הוא. וטעה, דכיון דשחט ראשון – תו לא חזי האי לציבור. **ואפילו נתכפר בשניה** – כגון שנשפך דם הראשונה לאחר שחיטת שניה, דאיכא למימר: ליפטריה לגמרי, משום דקמייתא ברשות שחט, אף על גב דסוף לא ליפטר עליה. אפילו הכי, חייב – אשניה, ופטור – אראשונה, דבתר שחיטה אזלינן. **אפילו נמצאת הראשונה כחושה** – קודם שחיטת שניה, ואיכא משום (מלאכי א) "הקריבהו נא לפחתך", ושחט שניה – חייב. **לפניו** – בשבת. **ולא עוד** – אלא אפילו לכתחילה אומרים לו לאחר שחיטת כחושה: הבא שמינה לכתחילה, ושחוט. **סמי כחושה** – ממילתא קמייתא דרבה. **ואיבעית אימא** – הא קמייתא רבי אמי אמרה, וסמי רבה מיניה. **בבני מעיין** – מתחילה היה נראית שמינה, והשתא הוא דמשתכח כחושה. ומעיקרא כי שחט לשניה, לא שחטה ברשות, דהא עדיין לא נמצאת ראשונה כחושה. **מהו** – ואליבא דרבה קמיבעיא לה, דפטר היכא דנמצאת ראשונה כחושה קודם שניה, הכא מאי? **לאיסורא קמיכוין** – כי שחט שניה – למילתיה קמיכוין, דעדיין לא נודע לו כחישת ראשונה. האי "לאיסורא איכוין" – לאו דווקא, דהא שוגג, סבור מותר לעשות, הואיל ושל ציבור הוא. אלא לשחיטה אסורה איכוין. **בתר מעשה** – ואיגלאי למפרע דשפיר עבד. **לאו היינו דרבה ורבא** – כלומר, לתרוייהו חייב, דבתר מחשבה אזלינן. דעד כאן לא פטר רבה, אלא כיון דשמע שטבע תינוק – איכא למימר: מחשבתו נמי אתינוק הואי. **לאו היינו פלוגתייהו** – כלומר, לרבה – פטור, ולרבא – חייב דפטר – לאו משום דשמע, אלא משום דאזלינן בתר מעשיו, והוא הדין אפילו לא שמע. והאי דנקט "שמע" – לאשמועינן דאפילו שמע, כי העלה דגים בלא תינוק – חייב. **חולה שאמדוהו לנרוגרת** – ואם יאבל אחת – ירפא. **ואפילו בזה אחר זה** – דכולן למצוה נתכוונו – פטורין, דהזריז לחולה – משובח. **עוקץ** = זנב שהוא תולה בו. **דקממעט קצירה** – דאין קוצר אלא תלישה אחת.

תוספות

שחט שתי חטאות של ציבור — לא נקט עולות, משום דאיכא עולות טובא, (כמו שפירשתי), אבל חטאות ליכא אלא אחת ברוב פעמים. **ואפילו** נתכפר בשניה — לא דמיא לבעיא דבסמוך בתר מחשבתו אזלינן או בתר מעשיו — דהתם אם יבא אליהו ויאמר שהיא בחושה בבני מעיים, היה מביא שמינה. ולא דמי נמי לטעה בדבר מצוה ועשה מצוה. **להעלות** דגים והעלה דגים ותינוק רבא אמר חייב — לא דמי לאופה מיום טוב לחול דבפרק "אלו עוברין" (פסחים מו,ב) דפטרינן, מטעם "הואיל ומקלעי ליה אורחין", ונימא הכא נמי: הואיל ופטר ליה אתינוק, פטור נמי אדגים — דהתם הוא דאפייתו חזיא לצורך יום טוב, אבל הכא צידת דגים לא חזיא בשבת. **שתים** מייתינן כו' — לא מצי למיפשטה מהא דתניא בפרק שני דביצה (יז,א): ממלאכה אשה קדירה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד — דביום טוב דקיל, לא חיישינן. ולא דמי לשבת, דלא ניתן לדחות. והא נמי דשרינן גבי ינוקא דאשפוך חמימיה להחם אגב אימיה בעירובין (סה,א) — היינו על ידי גוי, כדפירש שם בקונטרס, וכן (פירש) רבינו חננאל. ואפילו מיירי על ידי ישראל, ניחא, דהכא ליכא אלא איסורא דרבנן, ובמקום מילה דהיא גופא דחיא שבת — לא גזור.

משום

אֵימָא לָךְ כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא הָתָם, אֶלָּא דְּאִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ וְלָא צָרִיךְ אַחוֹלֵי שַׁבָּת, אֲבָל הָכָא דְּלָא אִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ וְצָרִיךְ לְאַחוֹלֵי שַׁבָּת - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנַן, רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת נִקְצַר בְּיָחִיד, בְּמַגָּל אֶחָד וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבְחוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבִשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבִשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. מִי לָא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם: כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן. - מַמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְּתָא, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְּתָא - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם, דְּאִי בְּחַד אִי בִּשְׁלֹשָׁה צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ מִיתְעֲבִיד כְּהִלְכָתוֹ, אֲבָל הָכָא דְּלָא אִיתְעֲבִיד כְּהִלְכָתוֹ צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יוֹסֵי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנַן: בֵּין שֶׁנִּרְאָה בְּעַלִּיל וּבֵין שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּעַלִּיל - מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם נִרְאָה בְּעַלִּיל - אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. מִי לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם: כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן. - מַמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא נְמִצַּאת אַתָּה מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא, אֲבָל הָתָם דְּנִמְצֵאת אַתָּה מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם, אֶלָּא דְּלֵיכָּא צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ וְלֹא נִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת, אֲבָל הָכָא דְּאִיכָּא צוֹרְךָ גְּבוֹהַּ וְנִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ. אִיתְּמַר: שְׁחַט שְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁל צִיבּוּר וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא אַחַת - אָמַר רַבָּה, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אַמִּי: חַיָּיב עַל הַשְּׁנִיָּה, וּפָטוּר עַל הָרִאשׁוֹנָה. וַאֲפִילּוּ נִתְכַּפֵּר לוֹ בַּשְּׁנִיָּה, וַאֲפִילּוּ נִמְצֵאת רִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה. וּמִי אָמַר רַבָּה הָכִי? וְהָא אָמַר רַבָּה: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, אַחַת שְׁמֵינָה וְאַחַת כְּחוּשָׁה, שָׁחַט שְׁמֵינָה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט כְּחוּשָׁה - חַיָּיב. כְּחוּשָׁה וְאַחַר כָּךְ שְׁמֵינָה - פָּטוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הָבֵא שְׁמֵינָה לְכַתְּחִלָּה וּשְׁחוֹט! אִיבָּעֵית אֵימָא: סְמֵי כְּחוּשָׁה מִקַּמַּיְיתָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הַהִיא רַבִּי אַמִּי אָמְרָה. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי: נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה בִּבְנֵי מְעַיִין, מַהוּ? בָּתַר מַחֲשָׁבָתוֹ אָזְלִינַן, וְגַבְרָא לְאִיסּוּרָא קָא מִיכַּוֵּין. אוֹ דִּלְמָא, בָּתַר מַעֲשָׂיו אָזְלִינַן? אָמַר לֵיהּ: לָאו הַיְינוּ דְּרַבָּה וְרָבָא? דְּאִיתְּמַר: שָׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוּדָּה לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים - חַיָּיב. לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה דָּגִים וְתִינוֹק - רָבָא אָמַר: חַיָּיב, וְרַבָּה אָמַר: פָּטוּר. וְעַד כָּאן רַבָּה לָא קָא פָּטַר, אֶלָּא בֵּיוָן דְּשָׁמַע, אָמְרִינַן נַמִּי דַּעְתֵּיהּ אַתִּינוֹק, אֲבָל לֹא שָׁמַע - לָא. וְאֵיפָא דְּאָמְרִי, אָמַר לֵיהּ: הַיְינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ דְּרַבָּה וְרָבָא. דְּאִיתְּמַר: שָׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוּדָּה לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה דָּגִים - חַיָּיב. לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה דָּגִים וְתִינוֹק וְדָגִים - רַבָּה אָמַר: פָּטוּר, וְרָבָא אָמַר: חַיָּיב. רַבָּה אָמַר פָּטוּר, זִיל בָּתַר מַעֲשָׂיו. וְרָבָא אָמַר חַיָּיב, זִיל בָּתַר מַחֲשָׁבָתוֹ. אָמַר רַבָּה: חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ לִנְרוֹגֶרֶת אַחַת, וְרָצוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וְהֵבִיאוּ עֲשָׂרָה גְּרוֹגָרוֹת בְּבַת אַחַת - פְּטוּרִין, אֲפִילּוּ בָּזֶה אַחַר זֶה, אֲפִילּוּ קֹדֶם וְהִבְרִיא בְּרִאשׁוֹנָה. בָּעֵי רָבָא: חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ לִשְׁתֵּי גְּרוֹגָרוֹת, וְיֵשׁ שְׁתֵּי גְּרוֹגָרוֹת בְּשִׁתֵּי עוֹקְצִין וְשָׁלֹשׁ בְּעוֹקֶץ אַחַת, הֵי מִינַּיְיהוּ מַיְיתִינַן? שְׁתַּיִם מַיְיתִינַן, דְּחָזוּ לֵיהּ. אוֹ דִּלְמָא, שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן, דְּקָא מְמַעֲטָא קְצִירָה? פְּשִׁיטָא שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן,

דעד

משום כרמל — "תקריב" — פירוש: רך ומלא. ואין זה גורעין ומוסיפין באמצע תיבה, דהוי כמו "שמלה" — "שלמה". **איבעית** אימא אין מעבירין על המצות — בפרק "איזהו מקומן" (זבחים מז,א) גבי פרים הפנימיים, דתנן: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, מפרש בגמרא: מאי טעמא? דאמר קרא "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" — ההוא דפגע ברישא. פירש בקונטרס: דמ"אשר פתח אהל מועד" דריש, דמשמע: יסוד שכנגד הפתח, וזהו מערבי של מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל. ולא גרסינן "ההוא דפגע ברישא", דמשמע: מטעם שאין מעבירין על המצות. וכפירושו נראה, מדקאמר (זבחים נג,א) גבי שירי הדם של חטאות הציבור והיחיד, רבי ישמעאל אומר: זה וזה יסוד מערבי, דקסבר: ילמד סתום מן המפורש [מחטאת פנימי] — משמע, דמפורש בהדיא. ועוד דלמאן דאמר (שם): יסוד דרומי קאמר, ולמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל, מהיכן פשוט לו זה יותר מזה? ועוד אמר בפרק "קדשי קדשים" (שם נח,ב): שיריים בהדיא כתיב בהו "אשר פתח אהל מועד". והשתא קשיא: דהיא גופה למה לי קרא? תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות, כדאשכחן הכא! ובפרק שלישי דיומא (לג,א) דפריך: מאי שנא דיהיב מזרחית צפונית ברישא וכו', וגבי דישון מזבח הפנימי והמנורה אמרינן: [דישון] דמזבח קודם משום ד"אין מעבירין", וכן עבורי דרעא אטוטפתא אסור! ומתרצין: דלא שייך "אין מעבירין על המצות" אלא כשיש שתי מצות לפניו, כגון דישון מזבח והמנורה, או כגון מצות קרנות שאין ידוע מהיכן יתחיל, וכן בהך דשמעתין שנוטל מן הקרוב. אבל לקבוע מקום אשפיכת שיריים — לא קבעו מהאי טעמא, אי לא דגלי קרא בהדיא.

ארור אדם אשר ילמד את בנו חכמת יוונית — והא דמשמע לקמן בסוף "שתי הלחם" (צט,ב) דמי שלמד כל התורה, כגון בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שרי, אי לאו משום דכתיב "לא ימוש". ולמאן דאמר: אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית — קיים מצות "לא ימוש", משמע דשרי! היינו היכא דאיכא צורך, דשמא היה קרוב למלכות, כדאשכחן בסוטה (מט,ב) דשל בית רבן גמליאל התירו להם ללמוד חכמת יוונית מפני שקרובין למלכות. ומה שלא התיר לו רבי ישמעאל — שמא לא היה כל כך צורך ציבור כמו ברבן גמליאל. ורבינו שמואל מפרש: דקודם גזירה היה. ואי אפשר להיות, דרבי ישמעאל — לאחר חורבן היה, שפדאו רבי יהושע, בפרק "הניזקין" (גיטין נח,א), ותינוק היה. ואפילו רבי ישמעאל אחר שהיה מעשרה הרוגי מלכות לא קדם כל כך, דרבן שמעון בן גמליאל נהרג עמו, ואמרינן: הלל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה, ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא, כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה (ט,א) דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלש שעמד הורדוס. ואם תאמר: והלא בפולמוס של טיטוס גזרו, כדאיתא בפרק בתרא דסוטה (מט,א) דגזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו חכמת יוונית. ופולמוס של טיטוס היה בשעת חורבן, ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא, כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה (ט,א) דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלש! ותירץ הרב רבינו יעקב ברבי שמעון: דמעיקרא גזרו, ולא קיבלו מינייהו, ולבסוף גזרו וקיבלו מינייהו. ועוד יש לומר: דמעיקרא קאי ב"ארור" בעלמא, ואי בעי לקבולי עליה לטותא דרבנן — שרי. ולבסוף, גזרו ואסרו לגמרי. ומיהו קשה: דהא אמרינן (שבועות לו,א): "ארור" — בו קללה, בו נדוי. **ועל** אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגגות צריפין — בירושלמי דשקלים (פרק חמישי הלכה ב) תני לה אאידך עובדא: שפעם אחת נשדפה ארץ ישראל כו', ובמסכת עדיות (פרק שישי משנה א) תניא עובדא דהכא על ההיא דתמיד של שחר קרב בארבע שעות. ורש"י פירש ב"תפלת השחר" (ברכות כד) דבימי שלמה היה, כשנשא בת פרעה, שישן עד ארבע שעות, והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו, והכי נמי איתא בפסיקתא. **אמר** להו מרדכי — פירש בקונטרס דהוא מרדכי שהיה בימי אחשורוש. ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך. ונראה על שם מרדכי הראשון היו נקראין הממונים על שמו, לפי שאינם ממנים אלא בקיאים בעלי שכל ומדע. **אסיכרא** — פירש בקונטרס: חור שבמזוזת הדלת, שתוחבין בו הבריח לנעול, וכן פירש בערוך. ועוד יש לפרש: סיכרא — קבר, כמו (מגילה כט,א): מאבולא עד סיכרא. ועוד יש לפרש: מקום סכר הנהר, כמו (ישעיה יט) "עושי שכר אגמי נפש".

בעלי

דעד כאן לא קאמר רבי ישמעאל – במתניתין למיבצר בלקיטת התבואה. **אלא משום דכי ממעט באכילה** – כלומר, בתבואה ממעטת קצירה – דלא קצר אלא שלשה סאין. אבל הכא, דכי ממעט בהנאת האוכל, מפיש בקצירה, דתליש שתי עוקצין – לא אמר דלימעוט באוכל. **משנה** (בשלשה בשלש מגלות) **לא ביכר** – לא בישל כל צרכו. **גנות צריפין ועין סוכר** – רחוק מירושלים מאד. **גמרא** **מאי טעם** – בעינן מן הקרוב. **כרמל** – תקריב רך ומלא – שתהא התבואה רכה ונמללת ביד. ואי מייתי מרחוק – נשיב לה זיקא, ומתקשה בדרך. האי "כרמל" במנחת העומר כתיב (ויקרא כג). **ואין מעבירין כו'** – והלכך כשיוצא מירושלים לבקש עומר – אותה שמוצא ראשון נוטל, דאין מעבירין על המצות. **הורקנוס ואריסטובלוס** – שני אחים היו. **והיה שם זקן אחד** – מבפנים. **חכמת יוונית** – רמיזות. **על אותה שעה כו'** – שאותן החיילות החריבו כל סביבות ירושלים. **מטא עומר** – זמן עומר. **אכרוז** – הכריזו: כל מי שיודע תבואה, שיודיענה. **ההוא חרשא** = חרש, שומע ואינו מדבר. **אאיגרא** – גג. **צריפא** – בורז"ל, שאין לו גג אלא חד מלמעלה, ומן ערבה הוא. **מרדכי** – שהיה בימי אחשורוש. **שתי הלחם** – של חטין. **אעינא** – בעינו. **סיכרא** – חור שבמזוזת הדלת, שבו תוחבים הבריח לנעול. **קן** – שני עופות. **לזיבתי** – "אני מביא הקן זה". [וכן] "לימתי", [וכן] "לעונתי". **לזיבתה ממש** – דזבה מביאה לאחר ימי ספירה קן אחד. **לימתי ממש** – היינו זבה ששופעת כים. **לעונתה ממש** – היינו נמי לעונת קרבן זיבתה, ליום שמיני שלה. **דכולהו** – תלתא קינין, חדא פרידה חטאת וחדא עולה, דקן יולדת וזבה – אחד חטאת ואחד עולה. **בזוב סיכנה** – שהיתה שופעת דם יותר ונסתכנה למות, ונדבה לקינה להביא, דהויין תרוייהו עולת נדבה. וזו שאמרה "לימתי" – בים סיכנה, וזו שאמרה "לעונתי" – בעינה סיכנה.

והיינו

דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם, אֶלָּא דְּכִי מְמַעֵט בַּאֲכִילָה, קָא מְמַעֵט קְצִירָה. אֲבָל הָכָא, דְּכִי קָא מְמַעֵט בַּאֲכִילָה, קָא מַפְשָׁא קְצִירָה - וַדַּאי שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן. **משנה** מִצְוַת הָעוֹמֶר לְהָבִיא מִן הַקָּרוֹב. לֹא בִּיכֵּר הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם - מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מָקוֹם. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא הָעוֹמֶר מִגַּגּוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - מִבִּקְעַת עֵין סוֹכֵר. **גמרא** מַאי טַעְמָא? אִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם "כַּרְמֶל". וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. "מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא [הָעוֹמֶר] מִגַּגּוֹת צְרִיפִין". תָּנוּ רַבָּנַן: כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה, וְהָיָה הוּרְקָנוֹס מִבַּחוּץ וְאַרִיסְטוֹבְּלוּס מִבִּפְנִים. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְשַׁלְּשְׁלִין לָהֶן דִּינָרִין בְּקוּפָּה, וּמַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִין. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָונִית, לָעַז לָהֶם בְּחָכְמַת יְוָונִית, אָמַר לָהֶן: כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִין בַּעֲבוֹדָה - אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. לְמָחָר שִׁלְשְׁלוּ לָהֶן דִּינָרִין בְּקוּפָּה, וְהֶעֱלוּ לָהֶן חֲזִיר. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה, נָעַץ צִפָּרְנָיו בַּחוֹמָה, וְנִזְדַּעְזְעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אָרוּר שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִיר, וְאָרוּר שֶׁיְּלַמֵּד בְּנוֹ חָכְמַת יְוָונִית. וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה שָׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא עוֹמֶר מִגַּגּוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבִּקְעַת עֵין סוֹכֵר. כִּי מְטָא עוֹמֶר, לָא הָווּ יָדְעִי מֵהֵיכָא אַיְיתֵי עוֹמֶר, אַכְרְזוּ. אֲתָא הַהוּא חֵרְשָׁא, אוֹתֵיב חֲדָא יְדָא אַאִיגְרָא וַחֲדָא יְדֵיהּ אַצְּרִיפָא. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: מִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ "גַּגּוֹת צְרִיפִין" אוֹ "צְרִיפִין גַּגּוֹת"? בְּדַקוּ וְאַשְׁכַּחוּהּ. כִּי בָּעֵי לַאֲתוּיֵ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, לָא הָווּ יָדְעִי מֵהֵיכָא לַאֲתוּיֵי, אַכְרְזוּ. אֲתָא הַהוּא גַּבְרָא חֵרְשָׁא, אוֹתֵיב יְדֵיהּ אַעֵינֵיהּ, וַחֲדָא יְדָא אַסִּיכְרָא. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: וּמִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ "עֵין סוֹכֵר" אוֹ "סוֹכֵר עַיִן"? בְּדַקוּ וְאַשְׁכְּחוּ. הָנְהוּ שָׁלֹשׁ נָשִׁים דְּאַיְיתוּ שָׁלֹשׁ קִינִּין, חֲדָא אָמְרָה "לְזִיבָתִי", וַחֲדָא אָמְרָה "לְיַמָּתִי", וַחֲדָא אָמְרָה "לְעוֹנָתִי". סְבוּר מִינָּהּ: "זִיבָתִי" - זָבָה מַמָּשׁ, "לְיַמָּתִי" - לְיַמָּתִי מַמָּשׁ, "לְעוֹנָתִי" - לְעוֹנָתָהּ. דְּכוּלְּהוּ, חֲדָא חַטָּאת וַחֲדָא עוֹלָה. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: שֶׁמָּא בְּזוֹב סִיכְּנָה? שֶׁמָּא בְּיָם סִיכְּנָה? שֶׁמָּא בְּעֵינָהּ סִיכְּנָה, דְּכוּלְּהוּ עוֹלוֹת נִינְהוּ? בְּדוּק וְאַשְׁכַּח.

והיינו

דְּעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם שמביא את העומר משלש סאים, אֶלָּא דְּבִי – שכאשר מְמַעֵט בַּאֲבִילָה, כלומר בתבואה, ומביא רק משלש סאים, קָא מְמַעֵט קְצִירָה – הרי הוא ממעט בקצירה, אֲבָל הָכָא לגבי חולה, דְּבִי קָא מְמַעֵט בַּאֲבִילָה – שכאשר ממעט ומביא שתי גרוגרות, קָא מַפְשֶׁה קְצִירָה – הרי הוא מרבה בקצירתו, שהרי קוצר שתי עוקצין, ולכך וַדַּאי שִׁשָּׁל מֵיתִינַן – מביאים את שלשת הגרוגרות שבעוקץ אחד, ובכך ממעט במלאכת הקצירה בשבת.

משנה

המשנה מבארת מהיכן היו מביאים את השעורים של קרבן העומר: מְצַוַּת הָעוֹמֶר לכתחילה, לְהָבִיא את השעורים מִן הַתבואה הגדלה קָרוֹב לירושלים. אך אם לֹא בִיכְּרֵי הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם – לא נתבשלה התבואה הקרובה לירושלים די צרכה, מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מָקוֹם בארץ ישראל. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא הָעוֹמֶר מִמקום הנקרא גְּנוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם באו מִבְּקִעַת עֵין סוֹכֵר.

גמרא

שנינו במשנתינו שלכתחילה מצוה להביא את העומר מהתבואה הגדלה קרוב לירושלים. הגמרא מבררת את טעם הדבר: מַאי מַעֲמָא מצוה להביא מן הקרוב. משיבה הגמרא שתי תשובות: אִיכָּעֵית אֵימָא, הטעם הוא מִשּׁוּם שנאמר (ויקרא ב יד) לגבי קרבן העומר, 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל' וגו', ומכאן יש ללמוד שעל התבואה להיות רכה ונמללת ביד, לכן מצוה להביאה מן הקרוב, שאם יביאוה מרחוק תתקשה בדרך על ידי הרוח. וְאִיכָּעֵית אֵימָא, הטעם הוא מִשּׁוּם דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. כלומר, מצוה שבאה לידינו אסור לעבור עליה ולדחותה, ולכן מביאים את התבואה מהמקום הראשון הקרוב לירושלים.

שנינו במשנה: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא [הָעוֹמֶר] מִמְּגִנּוֹת צְרִיפִין, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר.

הגמרא מביאה ברייתא המספרת את סיפור הדברים: תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וֶה עַל וֶה, וְהָיָה הוּרְקָנוֹס צר על ירושלים מִבַּחוּץ, וַאֲרִיסְטוֹבּוּלוֹס מִבְּפָנִים – בתוך ירושלים, שבה היה מולך, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ אנשי ירושלים מְשַׁלְשְׁלִין לָהֶן – לצרים עליהם מבחוץ, דִּינָרִין של כסף מתרומת הלשכה בְּקֻפָּה, וְהיו אלו שבחוץ מַעֲלִין לָהֶן בקופה כבשים עבור קרבנות הַתָּמִידִין, הָיָה שָׁם – בתוך ירושלים זָקֵן אֶחָד, שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָונִית – רמזים, שהיו רומזים בידיהם או בשאר איברים, והוא לָעַג לָהֶם – רמז לאלו שצרו על ירושלים, בְּחָכְמַת יְוָונִית, אָמַר לָהֶן, כָּל זְמַן שֶׁעַמּוּדֵי הַיָּמִין בְּעֲבוֹדָה של הקרבנות, אֵין הם נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. לְמָחָר, שְׁלַחְלוּ לָהֶן אנשי ירושלים כדרכם דִּינָרִין בַּקֻּפָּה, וְהֶעֱלוּ לָהֶן הצרים מבחוץ, חֲזִיר, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ החזיר לְחֲצִי גובה החוֹמָה, נָעַץ [–תקע] את צִפָּרְנָיו בְּחוֹמָה כדרך חזיר כשגוררים אותו, וְנִזְדָּעֲזָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה מחמת בעס הקב"ה על חילול שמו. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ חכמים, אָרוּר מִי שֶׁגִּדֵּל חֲזִיר, וְאָרוּר מִי שֶׁיְּלַמֵּד את בָּנוֹ חָכְמַת יְוָונִית, וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה שצרו על ירושלים והחריבו את שדות התבואה שסביבותיה, שָׁנִינוּ במשנתינו, מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא העוֹמֶר מִמְּגִנּוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבְּקִעַת עֵין סוֹכֵר.

הגמרא ממשיכה בסיפור פרטי המאורעות: כִּי מָטָא – כשהגיע זמן הקרבת העוֹמֶר, לֹא הֲווּ יָדְעֵי – לא ידעו ישראל, מַהֵיכָא אַיְיתֵי עוֹמֶר – מהיכן יביאו שעורים להקרבת העומר, כי לא מצאו תבואה, אַכְרִיזוּ – הכריזו, שמי שיודע היכן יש תבואה יבוא ויאמר, אֲתָא הַהוּא חֶרְשָׁא – הגיע אדם אחד שהיה אילם, אוֹתִיב חָדָא יְדָא אַאִינְּרָא – הניח יד אחת על גג, וְחָדָא יְדֵיהּ אַצְרִיפָא – וידו אחת הניח על צריף, ולא ירדו הרואים לסוף דעתו, מה כוונתו ברמז זה, אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, מִי אִיכָּא הוּכְתָא דִּשְׁמֵהּ – האם יש מקום ששמו 'גַּנּוֹת צְרִיפִין', אוֹ 'צְרִיפִין גַּנּוֹת', שמא לכך מרמז האילם בהניחו יד אחת על גג ויד אחת על צריף, לומר ששם יש תבואה, בָּדְקוּ וְאַשְׁכְּחוּהָ – חיפשו ומצאו מקום הנקרא 'גגות צריפין' שבו היתה תבואה להקרבת קרבן העומר.

כִּי בָּעֵי לְאָתוֹיֵי – כאשר רצו להביא את קרבן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, לֹא הֲווּ יָדְעֵי מֵהֵיכָא לְאָתוֹיֵי – לא ידעו מהיכן יביאו חטים להקרבת הקרבן, אַכְרִיזוּ – הכריזו שמי שיודע היכן יש תבואה יבוא ויאמר, אֲתָא הַהוּא נַבְרָא חֶרְשָׁא – הגיע אותו אדם אילם, אוֹתִיב יְדֵיהּ אַעֵינֵיהּ – הניח ידו אחת על עינו, וַחֲדָא יָדָא אַסִּיכְרָא – ויד אחת על חור המנעול שנמצא במשקוף הדלת, אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, וְמִי אִיכָּא הוּכְתָא דִּשְׁמֵהּ – האם יש מקום ששמו 'עֵין סוֹכֵר', אוֹ 'סוֹכֵר עֵין', שמא לכך מרמז האילם בהניחו יד אחת על העין ויד אחת על 'סיכרא', לומר ששם יש תבואה, בָּדְקוּ וְאַשְׁכְּחוּ – חיפשו ומצאו מקום הנקרא בקעת עין סוכר שבו היתה תבואה להקרבת שתי הלחם.

הגמרא ממשיכה לספר על מרדכי שהבין רמזי לשונות בני אדם: מעשה בְּהַנְהוּ – אותן שָׁלֹשׁ נָשִׁים, דְּאִיְּיתוּ שהביאו לבית המקדש שָׁלֹשׁ קִינִּין – זוג של שני עופות, חָדָא – אחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לְזִיבְתִי, וַחֲדָא – ואחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לְיָמְתִי, וַחֲדָא – ואחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לְעוֹנָתִי. סָבוּר מִינָּהּ – הבינו מדברי האומרת שמביאה ל'זִיבְתִי' שכוונתה לִזָּבָה מַמָּשׁ, כפי הדין שזבה מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, כמו כן הבינו מדברי האומרת הריני מביאה קן זה לְיָמְתִי שכוונתה לְיָמֵי מַמָּשׁ, דהיינו עבור זיבתה, ששופעת דם כים, כמו כן הבינו מדברי האומרת הריני מביאה קן זה לְעוֹנָתִי שכוונתה לְעוֹנָתָהּ ממש, דהיינו לעונת קרבן זיבתה, ביום השמיני, שאז היא מחויבת להביא קן. ונמצא דְּכוּלְּהוּ – שכל שלשת הקינים של שלשת הנשים הללו הינם קיני זבה, ויש בהם חָדָא – עוף אחד לְחַטָּאת, וַחֲדָא – ועוף אחד לעוֹלָה. אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, מנין שכוונתם לקיני זבה, שֶׁמָּא זאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לזיבתי', גַּבּוֹ סִיכְנָה – היתה שופעת הרבה דם, ונסתכנה למות, ונדבה להביא קן. וזאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לימתי' שֶׁמָּא גַּיְם סִיכְנָה – טבעה בים ובאה לידי סכנה, ונדבה להביא קן. וזאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לעונתי', שֶׁמָּא בְּעֵינָהּ סִיכְנָה – חלתה ונסתכנה בעיניה, ונדבה להביא קן, דְּכוּלְּהוּ עוֹלוֹת נִינְהוּ – שאם אכן כך היה, הרי שני העופות שבקינים הינם עולות נדבה. בָּדוֹק וְאַשְׁכַּח – בדקו ומצאו שאכן צדק מרדכי בדבריו, ושני העופות שבקן הינם עולות נדבה.

בכל יום חול קודם תפילת הבוקר יפריש איזה מטבע לצדקה
ממכתב י"ג ניסן, תשי"ח

וְהֵיכִי דִּתְנַן במסכת שקלים (פ"ה מ"א), לגבי הממונים שהיו בבית המקדש, פַּתָּחָיָה היה ממונה עַל הַקִּנִּין – הקופה שממנה היו קונים קינים. ופתחיה זֶה מָרְדְּכַי. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּתָחְיָה, לפי שֶׁפּוֹתֵחַ דְּבָרִים שנאמרו בשיבושי לשון וְדוֹרְשָׁן – ומפרשם, וכמו שאמרו כאן שידע לפתור את כוונת האומרות 'לימתי' ו'לעונתי', וְיוֹדֵעַ בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן.

שואלת הגמרא: והרי כּוּלְּהוּ סַנְהֶדְרִין נַמֵּי יָדְעִי – כל הסנהדרין גם היו יודעים שִׁבְעִים לְשׁוֹן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין מוֹשִׁיבִים בַּסַּנְהֶדְרִין, אֶלָּא דיינים בַּעֲלֵי חָכְמָה, בַּעֲלֵי מַרְאֶה, בַּעֲלֵי קוֹמָה, בַּעֲלֵי זְקָנָה, בַּעֲלֵי כְּשָׁפִים, וְיוֹדְעִים שִׁבְעִים לְשׁוֹן, כדי שֶׁלֹּא תְהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן כשבעלי הדין מדברים בשפה שאינה מובנת לדיינים, שמא יחליף המתורגמן את הטענות והדיין יחייב את הזכאי.

משיבה הגמרא: אֶלָּא מעלתו של מרדכי היתה, דַּהֲוָה בָּיֵיל לִישָׁנֵי וְרָדֵישׁ – שהיה בולל ומערב את כל הלשונות, ודורש ומפרש בוונת בני אדם, וְהֵיכִי דִּכְתִיב בפסוק (נחמיה ז ז) בְּמָרְדְּכַי – על מרדכי, כינוי בִּלְשָׁן, וכפי המטופר לעיל לגבי 'גגות צריפין' ו'עין סוכר' שידע לדרוש ולפרש את כוונת האילם כשרמזו היו בשתי לשונות, לשון הקודש וארמית.

משנה

המשנה מספרת כיצד היו קוצרים את העומר: בֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין, שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין היו יוֹצְאִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב של פסח לשדה השעורים, וְעוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִיכוֹת בְּמַחוֹפֵר לַקַּרְקַע – ואוגדים את ראשי השיבולים, בעודם מחוברים לקרקע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לְקָצוֹר את האלומות במוצאי יום טוב.

כָּל הָעֲיָירוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם, מִתְכַּנְּסוֹת לְשָׁם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקְצָר בְּעֶסֶק גָּדוֹל, ויראו הבייתוסים שהעומר נקצר במוצאי יום טוב, לא כדעתם שנקצר ביום ראשון שאחר השבת.

כֵּיוָן שֶׁהֶחֱשִׁיכָה – שנעשה לילה, ויצא יום טוב, אוֹמֵר לָהֶן הקוצר לבני העיירות שנקבצו, האם בָּא הַשֶּׁמֶשׁ – נעשה חשכה והגיע זמן הקצירה, והעם אוֹמֵר לו, הֵין – אכן, בא השמש. וחוזר הקוצר ושואל, האם בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, והעם אוֹמֵר לו, הֵין. ממשיך הקוצר ושואל, מַגָּל זוּ, כלומר, האם במגל זה אקצור את התבואה, והעם אוֹמֵר לו, הֵין – אכן, במגל זה תקצור את התבואה. וחוזר הקוצר ושואל, מַגָּל זוּ, והעם אוֹמֵר לו, הֵין. ממשיך הקוצר ושואל, האם בקוּפָּה זוּ אתן את התבואה, והעם אוֹמֵר לו, הֵין – אכן, בקופה זאת תניח את התבואה. וחוזר הקוצר ושואל, האם בקוּפָּה זוּ אתן את התבואה, והעם אוֹמֵר לו, הֵין. אם חל ט"ז בניסן בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר לָהֶן הקוצר, שַׁבָּת זוּ, כלומר, האם אקצור ואחלל את השבת, והעם אוֹמֵר לו, הֵין – אכן, קצור וחלל את השבת. וחוזר הקוצר ושואל האם אקצור בְּשַׁבָּת זוּ, והעם אוֹמֵר לו הֵין. מוסיף הקוצר ושואל בין בשבת ובין בחול, האם אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, קְצוֹר. וחוזר ושואל, אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ קְצוֹר. הקוצר היה שואל שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ על שאלותיו הֵין, הֵין, הֵין. ומבארת המשנה, כָּל כָּךְ לָמָּה (לי) – מדוע היו צריכים לשאול כל כך הרבה פעמים. מִפְּנֵי הַבַּייתוֹסִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵין קְצִירַת הָעוֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, אלא במוצאי שבת, ולכן היו הקוצרים שואלים בקול רם, כדי להוציא מליבם של הבייתוסים ולהראותם שזמן הקצירה הוא במוצאי יום טוב.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמביאה ויכוחים שהיו בין החכמים למינים, וכן דינים שנקבעו מחמת השמחה עקב נצחון החכמים: תָּנוּ רַבָּנָן במגילת תענית (פרק א), אֵלּוּ יוֹמָיָא – אלו הימים נקבעו על ידי החכמים דִּלָּא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן – שאסור להתענות בהם, וּמַקָּצָתְהוֹן – ובמקצת מימים אלו קבעו דִּלָּא לְמִסְפַּד בְּהוֹן – שאסור אף להספיד בהם את המת. ואלו הן, מָרֵישׁ יַרְחָא דִּנְיָסָן עַד תְּמָנְיָא בֵּיהּ – מראש חודש ניסן ועד שמיני בניסן, שבהם אִיתּוֹקֵם תְּמִידָא – הועמד דין קרבן התמיד על משפטו הנכון, והצליחו החכמים במאבקם בויכוח נגד הצדוקים, ולכן קבעום ימים טובים דִּלָּא לְמִסְפַּד – שאסור להספיד בימים אלו, ובודאי שאסור להתענות בהם, וּמִתְמַנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא – ומשמיני בניסן ועד סוף חג הפסח, אִיתּוֹתֵב חַנָּא דְּשָׁבוּעֲיָא – נתיישב זמן חג השבועות כדינו, והצליחו החכמים במאבקם בויכוח נגד הבייתוסים, ולכן קבעום דִּלָּא (למספד) [לְהִתְעַנָּאָה] – שלא להתענות בימים אלו.

שנינו בברייתא: מָרֵישׁ יַרְחָא דִּנְיָסָן וְעַד תְּמָנְיָא בֵּיהּ – מראש חודש ניסן ועד שמיני בניסן, בהם אִיתּוֹקֵם תְּמִידָא – הועמד דין קרבן התמיד, ונקבע דִּלָּא לְמִסְפַּד בימים אלו.

ביאור הויכוח בין החכמים למינים לגבי קרבן התמיד: שָׁהְיוּ צְדוֹקִים אוֹמְרִים, אדם יָחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא קרבן תָּמִיד מממונו, ואילו החכמים סברו שקרבן התמיד מגיע רק מממון הציבור. מבררת הגמרא: מַאי דְּרוּשׁ – מה דרשו הצדוקים, ומנין למדו דבר זה. ומשיבה שלמדו כן ממה שנאמר בתורה לגבי קרבן התמיד (שמות כט לט), 'אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם', ומכך שנאמר 'תעשה' בלשון יחיד למדו הצדוקים שיחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד. מבררת הגמרא: מַאי אַהֲדְרוּ – מה השיבו החכמים לצדוקים. ומשיבה שהשיבו להם ממה שנאמר בתורה (במדבר כח ב) 'אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ', וממה שנכתב 'תשמרו' בלשון רבים יש ללמוד שֶׁיִּהְיוּ כּוּלָּן בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה משל הציבור.

שנינו בברייתא, מִתְמַנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא – משמיני בניסן ועד סוף חג הפסח אִיתּוֹתֵב חַנָּא דְּשָׁבוּעֲיָא – נתיישב זמן חג השבועות כחכמים, ולכן קבעו דִּלָּא לְמִסְפַּד.

ביאור הויכוח בין החכמים למינים לגבי חג השבועות: שָׁהְיוּ בַּייתוֹסִין אוֹמְרִים, לעולם חל עֲצֶרֶת – חג השבועות, אַחַר הַשַּׁבָּת – ביום ראשון, ולמדו זאת הבייתוסים ממה שנאמר בתורה (ויקרא כג טו) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' ומשמע מפסוק זה שמתחילים לספור ספירת העומר מיום ראשון שהוא ממחרת השבת. נִיטְּעַל לָהֶם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר לָהֶם, שׁוֹטִים, מִנַּיִן לָכֶם שמה שנאמר בתורה 'ממחרת השבת' הכוונה לשבת ממש. וְלֹא הָיָה אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְשִׁיבוֹ דבר, חוץ מְזַקֵּן אֶחָד מהבייתוסים, שֶׁהָיָה מְפַטְפֵּט ומתווכח בְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר לו, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, ורצה להנות את ישראל, וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲצֶרֶת – חג השבועות יוֹם אֶחָד בלבד הוּא, עָמַד וְתִקְּנָהּ – ולכן הוא תיקן שחג השבועות יהיה לעולם ביום ראשון אַחַר שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ יִשְׂרָאֵל מְתַעַנְּגִין וחוגגים שְׁנֵי יָמִים רצופים, שבת ולמחרתו חג השבועות, קָרָא עָלָיו רבן יוחנן בן זכאי מִקְרָא זֶה שנאמר (דברים א ב), 'אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחוֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ', מפסוק זה נלמד שאם בני ישראל היו הולכים דרך הר שעיר יכלו להגיע לקדש ברנע שהיא סמוכה לארץ ישראל תוך אחד עשר יום,

יהודי צריך להיות תמיד במעמד ומצב ש"דעתו לחזור לארץ-ישראל"
משיחת י"ב ניסן, ה'תשכ"ז

והיינו דתנן – במסכת שקלים. **פתחיה על הקינין** – על השופר ששמו "קינין", שהמתנדב קן מביא מעות ונותן לתוכו. דשלשה עשר שופרות היו במקדש, ויש בהם שנים ששמן "תורים" ו"גוזלי עולה", במסכת שקלים. **שפותח דברים ודורשן** – כגון "לימתי", "לעונתי". **בעלי קומה** – שירתתו מהן בעלי דינים, ולא ישקרו. **בעלי כשפים** – שאם יהא הנדון מכשף, והאור לא ישלוט בו – יעשו הן מכשפות, וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו. **התורגמן** – שלא יחליף טענותיו ויחייבוהו. **דהוה בייל לישני** – בולל ומערבב הלשונות. **ודורשן** – כגון "עין סוכר" ו"גגות צריפין", והיינו דקרו ליה "מרדכי בלשן". **משנה כריכות** – כורכין וקושרין ראשי השבלים מלא אגרוף. **וכל עיירות הסמוכות לשם מתכנסות** – המולה גדולה, שיבינו בייתוסין שבמוצאי יום טוב קוצרין אותן, דבייתוסין לא מודו, כדמפרש לקמן. **אמר להן** – הקוצר לבני עיירות העומדות עליו. **בא השמש** – אמרו לו: הן. **מגל זה** – כלומר, במגל זה אקצור התבואה? **בקופה זו** – אתן התבואה? **שבת זו** – [כלומר] אקצור בשבת? **אמרו לו הין** – שלש פעמים שואל להן כל דבר. **וכל כך** – שהיה שואל, למה? **מפני הבייתוסים** – שאומרים: אין קצירת העומר במוצאי יום טוב אלא במוצאי שבת, כדמפרש בגמרא, לפיכך הקוצרים מגביהין קולן – כדי שישמעו בייתוסין, להוציא מלבן. **גמרא** דלא להתענאה בהון – אבל למספד – שרי. (במקצתן) ומקצתהון – איכא דחמירי כולי האי, דאפילו למספד – אסור. **איתוקם תמידא** – הוקם התמיד על משפטו, כדמפרש לקמיה, דלא למספד. **עד סוף מועדא** – פסח. **איתותב** – נתיישב על דינו, שבאותן ימים נצחו חכמים את הבייתוסים. **דלא להתענאה** – אבל למספד – שרי, דלא הויא שמחה יתירה בשל עצרת כבשל תמיד. משום דעצרת לא היה שום ראיה לדברי בייתוסין, אבל בתמיד היתה ראיה לדבריהם, ותרוייהו מפרש לקמן. **תעשה** – לשון יחיד. **מאי אהדרו** – להו רבנן כשנצחום? **תשמרו** – לשון רבים. **כולן** – כל הקרבנות. **מנין לכם** – דהאי "ממחרת השבת" ממש הוא? **זקן אחד** – בייתוסי היה. **מפטפט** – בדברי ויכוחין. **אחד עשר יום וגומר** – שאם

בעלי כשפים — פירש רב האי גאון: כדי לידע את הדין, כדאמרינן: העושה מעשה — חייב, האוחז העינים — פטור. והיינו דקאמר רבי אליעזר בסוף "ארבע מיתות" (סנהדרין סח,א): שאני שונה שלש מאות הלכות בנטיעת קישואין, וכדאמרינן נמי: אבל אתה למד להבין ולהורות. **ויודעים** בשבעים לשון — בסוף "אחד דיני ממונות" (שם יז,ב) משמע דסגי בשנים (אחד) לדבר, ואחד לשמוע. ואמר: רביעית אין למעלה הימנה. ו"כולהו סנהדרין" — לאו כולהו ממש. ו"אין מושיבין בסנהדרין" — לאו א"כולהו" קאי. אי נמי: התם — לדיני ממונות, והכא — לדיני נפשות. ולא סגי בעשרים ושלשה, דלכמה דברים צריך סנהדרי גדולה, כמו לזקן ממרא ולדון את השבט ועיר הנדחת, דבעי שבעים ואחד. **אלין** יומיא דלא להתענאה ומקצתהון דלא למספד — משמע שכולן אסורים בתענית, אבל בהספד — אין אסורים אלא מקצתן. והא דגרס בסוף "סדר תעניות ביצד" (תענית יח,א) "כל שאחריו בהספד אסור — בתענית מותר", ליתא. דאי מיתסר בהספד — כל שכן בתענית, כדמשמע הכא. אלא הכי גרסינן: "כל שאחריו בתענית אסור — בהספד מותר". ומתניתין דהתם נמי הכי מוכחת, דמחמיר ב"דלא למספד" מב"דלא להתענאה". וכי נקיט התם "כל שאחריו", הכי נמי הוה מצי למנקט "כל שלפניו". דאי אמרת: לפניו בין בתענית בין בהספד אסור, אם כן למה לי שיהא מוטל בין שני ימים טובים.

מריש ירחא דניסן ועד תמניא איתוקם תמידא דלא למספד — כך הגירסא בכל הספרים. ובקונטרס פירש הטעם דלא הויא שמחה בשל עצרת כבשל תמיד: משום דבעצרת לא היתה שום ראיה לדברי בייתוסין, אבל בתמיד היתה קצת ראיה לדבריהם. ותרוייהו מפרש לקמן, ולהכי אסור אפילו למספד. ובסוף "סדר תעניות ביצד" (יז,ב) כתובה הגירסא להיפך: "איתוקם תמידא — די לא להתענאה. איתותב חגא דשבועיא — די לא למספד". וגירסא זו נכונה. מדפריך התם: למה ליה למימר עד סוף מועדא? נימא עד מועד, ומועד גופיה יום טוב הוא! ומשני: לא נצרכא אלא לאסור יום שלאחריו. כמאן? כרבי יוסי, דאמר: בין לפניו בין לאחריו — אסור. ואי כגירסא דשמעתין דגרסי "חגא דשבועיא — דלא להתענאה", אם כן, אפילו לרבי יוסי לא אתיא, דבהא כולי עלמא מודו דלאחריו מותר. דתנן התם: כל הכתוב במגילת תענית "דלא להתענאה" — בין לפניו בין לאחריו, מותר. רבי יוסי אומר: לפניו — אסור, לאחריו — מותר. אבל אי גרס "חגא דשבועיא — דלא למספד", אתי שפיר כרבי יוסי. כדתנן התם: כל הכתוב במגילת תענית "דלא למספד", לפניו — אסור, לאחריו — מותר. רבי יוסי אומר: בין לפניו בין לאחריו — אסור. ומיהו קצת קשה לגירסא זו, דפריך התם: למה לי למימר "מריש ירחא דניסן", לימא "מתרי בניסן", וראש חודש גופיה, דאורייתא? אמר רבא: לא נצרכא לאסור יום שלפניו. והשתא הוה ליה למפרך עלה: כמאן? כרבי יוסי, כדפריך בתר הכי. ושמא נטר עד לבסוף, ואכולה מילתא פריך. ואית ספרים דגרסי בתרוייהו "דלא למספד". **עמד** ותקנה — והקדוש ברוך הוא הסכים על ידו. **אחד** עשר יום — פירש בקונטרס: שאם היה מוליך את ישראל דרך הר שעיר, היו הולכים באחד עשר יום, שהיא סמוכה לארץ. ואם היה אוהבן, למה איחרן? ובפירוש חומש פירש: שכל אותו הדרך הלכו בשלשה ימים. וזה לשונו: "אחד עשר יום מחורב" — אמר להם משה לישראל: ראו מה גרמתם. אין לך דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום. ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחודש נעלה הענן" וגו'. בעשרים ותשעה בסיון שלחו המרגלים מקדש ברנע. צא מהן שלשים יום שעשו בקברות התאוה, אכלו בשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגירה של מרים — נמצא שבשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך. וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם, למהר ביאתכם לארץ. ובשביל שקלקלתם, היסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה. עד כאן לשונו. והשתא נראה דלהכי מייתי האי קרא ד"אחד עשר יום" — דאם היה אוהב ישראל, למה איחרן ארבעים שנה, ולא הצליחו ללכת כמו שעשו באותן שלשה ימים?

כתוב

וְהַיְינוּ דִּתְנַן: "פְּתַחְיָה עַל הַקִּינִּין" - זֶה מָרְדְּכַי, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "פְּתַחְיָה"? שֶׁפּוֹתֵחַ דְּבָרִים וְדוֹרְשָׁן, וְיוֹדֵעַ בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. כּוּלְּהוּ סַנְהֶדְרִין נַמִּי יָדְעִי שִׁבְעִים לָשׁוֹן! דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מוֹשִׁיבִים בַּסַּנְהֶדְרִין אֶלָּא בַּעֲלֵי חָכְמָה, בַּעֲלֵי מַרְאֶה, בַּעֲלֵי קוֹמָה, בַּעֲלֵי זִקְנָה, בַּעֲלֵי כְשָׁפִים, וְיוֹדְעִים שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁלֹּא תְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן! אֶלָּא דַּהֲוָה בָּיֵיל לִישָּׁנֵי וְדָרֵישׁ, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב בְּמָרְדְּכַי "בִּלְשָׁן". **משנה** כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין? שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְעוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִיכוֹת בִּמְחוּבָּר לַקַּרְקַע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לִקְצוֹר. כָּל הָעֲיָירוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם מִתְכַּנְּסוֹת לְשָׁם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקְצָר בְּעֵסֶק גָּדוֹל. כֵּיוָן שֶׁהֶחְשִׁיכָה, אוֹמֵר לָהֶן: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמֵר: הֵין. בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמֵר: הֵין. מַגָּל זוֹ? אוֹמֵר: הֵין. מַגָּל זוֹ? אוֹמֵר: הֵין. קוּפָּה זוֹ? אוֹמֵר: הֵין. קוּפָּה זוֹ? אוֹמֵר: הֵין. בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר לָהֶן, שַׁבָּת זוֹ? אָמַר: הֵין. שַׁבָּת זוֹ? אָמַר: הֵין. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצוֹר. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצוֹר. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ: הֵין, הֵין, הֵין. כָּל כָּךְ לָמָּה לִי? מִפְּנֵי הַבַּיְיתוֹסִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אֵין קְצִירַת הָעוֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: אִלֵּין יוֹמַיָּא דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן, וּמִקְצַתְהוֹן דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן: מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן עַד תְּמַנְיָא בֵּיהּ - אִיתוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִסְפַּד. וּמִתְּמַנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא - אִיתּוֹתַב חַגָּא דִּשְׁבוּעַיָּא, דְּלָא לְמִסְפַּד. מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן וְעַד תַּמַנְיָא בֵּיהּ - אִיתוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִסְפַּד, שֶׁהָיוּ צְדוֹקִים אוֹמְרִים: יָחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא תָּמִיד, מַאי דְּרוּשׁ? "אֶת הַכֶּבֶשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׁ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם", מַאי אַהַדְרוּ? "אֵת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי... תִּשְׁמְרוּ", שֶׁיִּהְיוּ כּוּלָּן בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. מִתַּמַנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא - אִיתּוֹתַב חַגָּא דִּשְׁבוּעַיָּא, דְּלָא לַמִּסְפַּד. שֶׁהָיוּ בַּיְיתוֹסִין אוֹמְרִים: עֲצֶרֶת אַחַר הַשַּׁבָּת. נִיטְפַּל לָהֶם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר לָהֶם: שׁוֹטִים, מִנַּיִן לָכֶם? וְלֹא הָיָה אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְשִׁיבוֹ, חוּץ מִזָּקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מְפַטְפֵּט כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר: מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲצֶרֶת יוֹם אֶחָד הוּא, עָמַד וְתִקְּנָהּ אַחַר שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַנְּגִין שְׁנֵי יָמִים. קָרָא עָלָיו מִקְרָא זֶה: "אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחוֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר", ואם

כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום — ואם תאמר: והלא לא ספרינן אלא ארבעים ותשעה יום? ויש לומר: שלא צוה הכתוב לספור חמשים, דהכי קאמר קרא: "עד ממחרת השבת השביעית" — שהוא יום חמשים — "תספרו". אי נמי: "חמשים יום תספרו" א"והקרבתם" דבתריה קאי, והכי קאמר: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו" — ולא עד בכלל — "חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה".

מה חדש סמוך לביאתו ניכר — פירש בקונטרס: לביאת חשבונו ניכר מאימת מתחיל למנותו. דהיינו, מיום עשרים ותשעה משעת מולד לבנה, אף עצרת — סמוך למנין החמשים ניכר להם יום קבוע, דהיינו בששה עשר בחודש ממחרת יום טוב ראשון. שאם ממתינים עד לאחר השבת — אין שם היכר יום קבוע. דפעמים שמתחילים למנות בששה עשר, פעמים בשבעה עשר, פעמים בשמונה עשר, פעמים בתשעה עשר. ורבינו תם מפרש: מה חודש, סמוך לביאתו של חודש ניכר מתי יהיה ראש חודש, דמיד דמיכסי סיהרא ואינה נראית — כולי עלמא ידעי שהיום יהיה מולד, ולמחר יקדשו בית דין את החדש. אף עצרת, צריך שיהא ניכר וידוע לעולם זמן קדושתה סמוך לביאתה. דהיינו, אם מתחילין למנות בששה עשר בניסן — שיתנו עיניהם כמה הלבנה גדולה בחמשה לחודש. וכשיראה בסיון באותו שיעור, ידעו שלמחר יתקדש עצרת. ולקמן פריך: דלמא ביום טוב אחרון קאי, ויתנו עיניהם בשנים עשר בסיון. והרב רבינו משולם גריס: "מנה ימים וקדש יובל", משום ד"מנה ימים וקדש חודש" נפקא לן ברישׁ מסכת מגילה (ה,א) מדכתיב "עד חדש ימים" — ימים אתה מונה לחדשים, ואי אתה מונה שעות לחדשים, וזו היא מדרש חכמים. ולא שייך למימר "אמרה תורה" אלא בדבר שהצדוקים מודים בו. כי ההוא דתני (בפרק בתרא דראש השנה) (כט,א): הכי אמרה תורה, הבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת, דבהדיא כתיב. וכן ספירת יובל כתובה בהדיא. סמוך לביאת התחלת חשבונו ניכר — שלעולם מתחילין למנות למחרת שנת החמשים. אף עצרת, סמוך לביאת התחלת חשבונו יהא ניכר — שזה הוא למחרת יום טוב הראשון, ולא ישתנה לעולם. ורבינו תם אומר דמצינו בשילהי פרק קמא דראש השנה (טז,א) אמרה תורה: נסבו מים לפני בחג, אף על פי שאין הצדוקים מודים, שרגמוהו באתרוגיהן. ומיהו יש לחלק, משום דהתם קאמר "מפני מה אמרה תורה". אבל יש להביא ראיה מהא דאמרינן: "עולת חודש בחדשו" — אמרה תודה: חדש (חודש) והבא לי קרבן מתרומה חדשה, ואין צדוקין מודין בדרשה זו. ועוד קשה: דדוה ליה למימר: מנה שנים וקדש יובל, דימים לא מצינו. דהכי כתיב קרא "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים". ועוד יש לפרש: מה חודש סמוך לביאתו ניכר בל שעה — על ידי חשבון מתי יבוא, שלעולם בשיעבור שלשים יום מראש חדש מקדשין את החדש. אף עצרת, סמוך לביאה ניכרת — על ידי חשבון השנה יש להכיר מתי יבא עצרת, שלעולם לאחר חמשים יהא עצרת. ולדברי הצדוקין אינה ניכרת יפה, דפעמים יש יותר. **מה** להלן רגל כו' — ולדבריהם, זימנין דהוי אחר הרגל, כגון דחל פסח באחד בשבת.

רגל ותחלת הרגל — אף על גב דעצרת יום אחד — כיון דיש לחגיגתו תשלומין כל שבעה, שיך בה "תחלת רגל". **וספרתם** לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד — גבי יובל כתיב (ויקרא כה) "וספרת לך" — דאבית דין קאמר להו רחמנא. ושמא בית דין סופרין ומברכין, כמו שאנו מברכין על ספירת העומר. וגבי זבה, דכתיב (שם טו) "וספרה" — לא שייך בה ברכה, כיון שסותרת. דאי חזיא אפילו בשביעי — סתרה. **רבי** יהודה בן בתירא אומר שאם היה משה מוליך את ישראל דרך הר שעיר, היו באין באחד עשר יום לקדש, שהיא סמוכה לארץ ישראל. **ואם אוהבן היה למה מאחרן ארבעים שנה** – ודיחוי בעלמא קאמר ליה, משום דהוא היה אומר דברי הבל. **לא תהא תורה שלמה** – (לעולם) לדחות אדם בקנה ובקש, כשיחה בטילה שלכם. דלנו יש ראיה, ולכם אין ראיה.

חמשים יום – משמע: ימים ולא שבועות, וכתוב אחד אומר "שבועות" – ו"שבועות" לא קרי אלא אותן המתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת. **הא כיצד הא ביום טוב ראשון של פסח שחל בשבת** – דממחרתו – אחר השבת, דהוא יום הבאת עומר, ומתחילין למנות – מתוקם "שבע שבתות תמימות תהיינה". **ביום טוב** – של פסח שחל להיות באמצע שבת, דמתחילין למנות למחרתו – מיתוקם קרא בחמשים יום ולא שבועות שלמות, אלא מתחילין למנות באמצע שבת. **תספר לך** – משמע: לך תהא מסורה הספירה. **ספירה תלויה בבית דין** – שבית דין קובעין המועדות, וצריך לשאל אימתי חל יום טוב ראשון של פסח, שמתחיל למנות הספירה ממחרת. **יצתה שבת בראשית** – שבת ממש, שספירתה תלויה בכל אדם, שאין צריך לאדם לישאל לבית דין אימתי חל יום ראשון, אלא ממתין עד שבת שבתוך הפסח, מתחיל. **מנה ימים וקדש חדש** – "עד חדש ימים" (דחדש), מנה תשעה ועשרים יום ויקדש חדש ביום שלשים. **מה חדש סמוך לביאת חשבונו ניכר** – מאימתי תתחיל למנות, דהיינו מיום עשרים ותשעה משעת מולד הלבנה. **אף עצרת סמוך לביאתו** – מנין החמשים ניכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו, דהיינו ממחרת יום טוב ראשון. שאם ממתינין עד לאחר השבת – אין שם היכר יום קבוע, דפעמים שמתחיל למנות בשבעה עשר, פעמים בשמונה עשר. **מה להלן** – בשתי הלחם בעצרת – רגל הוא ותחילת רגל. **אף יום הבאת עומר** – רגל ותחילת רגל. ואם נמתין עד לאחר השבת – פעמים שהיתה באה בסוף הרגל, כגון שחל פסח בשני בשבת. **שבת למטה** – "עד ממחרת השבת השביעית" וגו' (ויקרא כג) "והקרבתם מנחה חדשה", דהיינו עצרת. ונאמר "שבת" למעלה (שם) – "וספרתם לכם ממחרת השבת" וגו'. **מה להלן** – ב"שבת" שלמטה האמור בשתי הלחם. **רגל ותחילת רגל** – סמוך לאותה שבת, דהיינו עצרת המתחלת למחרת של שבת שביעית, לאחר שעברה שבוע. דאותה "שבת" היינו שבוע, אף שלמעלה האמורה בעומר – רגל ותחילת הרגל הוי סמוך לה, דהיינו יום ראשון של פסח שיהא סמוך (לרגל) לעומר. (אלמא) "ממחרת השבת" – מחרת יום טוב קאמר, דיום טוב קרוי "שבת", דכתיב (שם): "ביום הראשון שבתון". **לכל אחד ואחד** – שכל אחד חייב לספור. **כל ספירות שאתה סופר** – לעולם יהו שוות, שלא יהו בכולן אלא החמשים. כשם שאם חל פסח בשבת, שלדברי הכל אתה מונה מיום המחרת שהוא יום טוב שני של פסח, חמשים יום. אף לעולם לא תספור ימים מיום שני של פסח אלא חמשים. ואם תאמר: שבת בראשית – פעמים שאתה מונה לפי החשבון של אשתקד שהתחילה למנות מיום שני יהא עשיו חמשים ואחד, כגון חל פסח (של) בערב שבת, ואתה מונה מאחד בשבת. חמשים ושנים – כגון אם חל בחמשי בשבת, חמשים ושלשה – כגון אם חל ברביעי בשבת, חמשים וארבעה – בשלישי, חמשים וחמש – בשני, חמשים ושש – באחד בשבת, מיום ראשון עד יום עצרת.

וכי

וְאִם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, לָמָּה אֵיחָרָן בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה? אָמַר לוֹ: רַבִּי, בְּקָדְּ אַתָּה פּוֹטְרֵנִי? אָמַר לוֹ: שׁוֹטֶה, וְלֹא תֵּדַע תּוֹרָה שְׁלֵמָה שָׁלָנוּ כְּשִׁיחָה בְּטֵילָה שֶׁלָּכֶם! פָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", הָא כֵּיצַד? כָּאן - בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת, כָּאן - בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת. שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹפֵר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹנֶה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מְעַמֵּר. רַבִּי יְהוּדָה לְמַטָּה. סֵימָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפֹּר לָךְ" - סְפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְחַדֵּשׁ. "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מָחָרַת יוֹם טוֹב, יָצָאת שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אָמְרָה תוֹרָה: מִנֵּה יָמִים וְקַדֵּשׁ חֹדֶשׁ, מִנֵּה יָמִים וְקַדֵּשׁ עֲצֶרֶת. מַה חֹדֶשׁ - סָמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכָּר, אַף עֲצֶרֶת - סָמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכֶּרֶת. וְאִם תֹּאמַר: עֲצֶרֶת לְעוֹלָם אַחַר הַשַּׁבָּת - הֵיאָךְ תְּהֵא נִיכֶּרֶת מִשֶּׁלְפָנֶיהָ? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אָמְרָה תוֹרָה: הָבֵא עוֹמֶר בְּפֶסַח וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר "שַׁבָּת" לְמַעְלָה וְנֶאֱמַר "שַׁבָּת" לְמַטָּה. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: "וְסִפַּרְתֶּם לָכֶם" - שֶׁתְּהֵא סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְמָחָר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית? רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" - כָּל סְפִירוֹת שֶׁאַתָּה סוֹפֵר לֹא יְהוּ אֶלָּא חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם תֹּאמַר: מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית - פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא חֲמִשִּׁים וְאֶחָד, וּפְעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם, חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה, חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה, חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה, חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ,

הרי אינו צריך — בברייתא דלעיל דורש רבי יהודה בן בתירא בענין אחר. ובספר שכתב רבינו גרשום מאור עיני הגולה מחק מהא בתרא "בן בתירא", וגריס "רבי יהודה" סתם. ושמא שנים היו, דאחד היה בזמן הבית, כדמוכח בריש פסחים (ג,ב). ועוד היה אחד, דאמרינן בירושלמי דרבי אליעזר ורבי יהושע ביטלו מכשפות מאביו של רבי יהודה בן בתירא שלא היה יכול להוליד. ואין לחוש במאי דתני ליה בתר תנאי בתראי, דהכי נמי תני מילתיה דרבי יוסי בתר רבי יוסי ברבי יהודה שהיה רבי יהודה חבירו של רבי יוסי, פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד,א).

כתוב

וְאִם כדבריך **שְׁמֹשָׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, לָמָּה אֵיחָרָן** ועיכבן **לישראל בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. אָמַר** לוֹ אותו בייתוסי לרבן יוחנן בן זכאי, **רַבִּי, וכי בְּכָךְ** – בתשובה כזאת **אַתָּה פּוֹטְרֵנִי,** והרי תשובה זו אינה תשובה נכונה כלל, **אָמַר** לוֹ רבן יוחנן בן זכאי, **שׁוֹטֶה, וְלֹא תְּהֵא תּוֹרָה שְׁלָמָה שֶׁלָּנוּ כְּשִׁיחָה בְּטֵילָה שֶׁלָּכֶם,** כלומר, לא תוכלו לדחות את דברי תורתינו השלימה, בדברי הבל, כפי שיש לדחות את דבריכם שאינם כי אם שיחה בטילה, שלכם אין כל ראיה לדבריכם, ואילו לנו יש ראיה ממה שְׁכָתוּב אֶחָד לגבי ספירת העומר **אוֹמֵר** (ויקרא כג טז) 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית **תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם',** מפסוק זה משמע שסופרים חמשים יום ואין צורך שיהיו שבועות שלמים, מיום ראשון בשבוע ועד שבת, אלא סופרים חמשים יום מאיזה יום שיהיה עד שישלמו חמשים יום, **וְכָתוּב אֶחָד** לגבי ספירת העומר **אוֹמֵר** (שם פסוק טו) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה **שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה',** ומפסוק זה משמע שצריך לספור שבעה שבועות שלמים, המתחילים ביום ראשון בשבוע ומסתיימים בשבת, **הָא כֵּיצַד** מתיישבים שני פסוקים אלו, שלא יסתרו זה את זה, **כָּאן** – מה שנאמר 'שבע שבתות תמימות תהיינה' מתקיים **בְּיוֹם טוֹב** ראשון של פסח **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,** שבשנה זו מתחילים למנות ממחרת חג הפסח שהוא יום ראשון בשבוע, ומסיימים למנות ביום השבת השביעית, **כָּאן בְּיוֹם טוֹב** של פסח **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת,** שמתחילים למנות ממחרתו, ובשנה זו מתקיים מה שנאמר 'תספרו חמשים יום'.

תנאים אחרים הביאו ראיות אחרות לדברי חכמים, ותחילה מביאה הגמרא סימן לדברי התנאים אלו: (**שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סו"פּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מו"נ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מע"מ, רַבִּי יְהוּדָה לְמַ"ד**). מילים אלו הינם סִימָן לדברי התנאים המובאים להלן).

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ – אין צריך להביא ראיה מסתירת שני הפסוקים, אלא מעצם ציווי התורה יש להביא ראיה שאין פירוש 'ממחרת השבת' ממחרת שבת רגילה, **שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר** (דברים טז ט), 'שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת **תִּסְפָּר** לָךְ', ממילים אלו משמע שהספירה תהיה מטורה 'לך', והיינו שתהיה **הַסְּפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שֶׁהֵם יוֹדְעִים (לחדש מחרת השבת מחרת) [לְקַדֵּשׁ]** את **יוֹם טוֹב** ראשון של פסח, לפי שהם מקדשים את ראש החודש, ולפי זה הם יודעים אימתי הוא 'ממחרת השבת' שבו מתחילים לספור, **יָצְאוּ שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית** – מה שאין כן שבת רגילה **שֶׁהַסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם** – שכל אדם יודע מעצמו אימתי חל יום ראשון שאחר הפסח, ואין הדבר תלוי בבית דין כלל.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יש ללמוד דבר זה בבנין אב מראש חודש, שכן **אָמְרָה תּוֹרָה** לגבי ראש חודש, 'עַד חֹדֶשׁ יָמִים' (במדבר יא כ), פירוש הפסוק הוא, **מָנָה** [–תספור] **יָמִים,** ואחר כך **קַדֵּשׁ** – קבע ראש **חֹדֶשׁ,** ולכך אמרה תורה 'עד חודש ימים' ללמדנו שקביעת החודש תלויה במספר ימים, וכמו כן אמרה תורה לגבי חג השבועות 'תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם', כלומר, **מָנֵה חמשים יָמִים, וְקַדֵּשׁ** – וקבע לאחריו חג **עֲצֶרֶת,** הרי שהושוו ראש חודש ועצרת בענין זה ששניהם חלים אחר מנין ימים, ויש להקיש ולומר, **מַה חֹדֶשׁ סָמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכָּר** – כמו שלגבי ראש חודש יש סימן ניכר אימתי מתחיל למנות, היינו מיום עשרים ותשעה לחודש, שהוא תחילת חידוש הלבנה, **אַף עֲצֶרֶת סָמוּךְ לְבִיאָתָהּ נִיכֶּרֶת** – גם לגבי עצרת יש יום קבוע וניכר שממנו מתחילים למנות, דהיינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, שהוא ט"ו ניסן **וְאִם תֹּאמַר** כדברי הבייתוסים **שֶׁעֲצֶרֶת לְעוֹלָם** היא ביום ראשון **אַחַר הַשַּׁבָּת** שבתוך הרגל, **הֱיֵא תְּהֵא נִיכֶּרֶת מִשֶּׁלְפָנֶיהָ** – כיצד יהיה היכר באיזה יום בחודש מתחילים לספור, והרי אין לכך יום קבוע, שאם חל יום טוב ראשון של פסח בשבת מתחילים לספור בט"ז ניסן, ואם חל ביום שישי מתחילים למנות בי"ז, וכן כיוצא בזה.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, יש ללמוד זאת בבנין אב ממקום אחר, שכך **אָמְרָה תּוֹרָה, הָבֵא עוֹמֶר בְּפֶסַח** ביום שבו מתחילים לספור ספירת העומר, **וְהָבֵא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת,** כשנגמרים ימי הספירה, ויש ללמוד בנין אב כך, **מַה לְּהַלָּן** לגבי שתי הלחם הבאים בסוף הספירה, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל** – מביאים את הקרבן ברגל, דהיינו בחג השבועות, **וְיוֹם הַבֵּאת הַקָּרְבָּן הוּא** תחילת הרגל, **אַף כָּאן** לגבי העומר, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל** – מביאים את הקרבן ברגל, ובתחילת הרגל, דהיינו במוצאי יום טוב הראשון של פסח, ואם הכוונה 'ממחרת השבת' ביום ראשון בשבוע לעיתים זה יכול לחול בסוף הרגל, כגון אם פסח חל ביום שני שיביאו את קרבן העומר ביום ראשון שלאחריו שהוא שביעי של פסח.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, יש ללמוד זאת בהיקש, **נֶאֱמַר שַׁבָּת לְמַעְלָה** – בפסוק הראשון לגבי העומר, 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת', **וְנֶאֱמַר שַׁבָּת לְמַטָּה** – בפסוק השני לגבי שתי הלחם (שם כ טז), 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה', **מַה לְּהַלָּן רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לְשבת** שתי הלחם, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ** – חל הרגל סמוך לשבת השביעית, **אַף כָּאן** – לגבי הבאת קרבן העומר, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ** – חל זמן הבאת העומר סמוך לתחילת הרגל, והיינו למחרת יום טוב הראשון של פסח, שאף הוא נקרא שבת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין ספירת העומר, וגם בה מבואר מדוע יש לפרש ש'ממחרת השבת' הכוונה ממחרת יום טוב ראשון של פסח: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתורה 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם', מהמילה 'לכם' יש ללמוד שצריך **שֶׁתְּהֵא סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,** דהיינו שכל אחד ואחד חייב לספור.

ממשיכה הברייתא: בהמשך הפסוק נאמר **'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת',** אין הכוונה ממחרת שבת רגילה, אלא **מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב** ראשון של פסח. דנה הברייתא: **אוֹ** שמא נאמר שזה **אֵינוֹ** הפירוש 'ממחרת השבת', **אֶלָּא** 'ממחרת השבת' פירושו **לְמָחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית** – רגילה.

מביאה הברייתא כמה טעמים לדחיית פירוש זה: **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם',** ויש ללמוד מכך שכָּל **סְפִירוֹת שֶׁאַתָּה סוֹפֵר לֹא יִהְיוּ אֶלָּא חֲמִשִּׁים יוֹם** – לעולם יש לספור רק חמשים יום ולא יותר, וכשם שאם חל פסח בשבת מתחיל לספור חמשים יום מיום ראשון שהוא שני של פסח, כך לעולם יש לספור חמשים יום מהיום השני של פסח, **וְאִם תֹּאמַר** שפירוש 'ממחרת השבת' הוא **מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית,** אם כן יש **פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא** מיום השני של פסח ועד עצרת **חֲמִשִּׁים וְאֶחָד** יום, כשיום טוב הראשון של פסח חל בערב שבת, שמתחיל למנות מיום ראשון שאחריו, ונמצא שיש חמשים ואחד יום מהיום השני של פסח ועד שבועות, **וּפְעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא** מהיום השני של פסח ועד עצרת **חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם** יום, כשיום טוב ראשון של פסח חל ביום חמישי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשיום טוב הראשון של פסח חל ביום רביעי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשיום טוב הראשון של פסח חל ביום שלישי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשחל יום טוב הראשון של פסח ביום שני בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשחל יום טוב ראשון של פסח ביום ראשון. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ** לטעם שהובא לעיל, אלא הטעם הוא,

שהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים טז ט) 'שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר לָךְ', ממילים אלו משמע שתהיה הַסְפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שהם מקדשים את החודש, וקובעים מתי יחול יום טוב ראשון של פסח, שהוא הנקרא 'שבת', ואחריו מתחילים למנות, יָצְתָה שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית – מה שאין כן שבת רגילה, שֶׁפְּסִירָתָהּ בְּכָל אָדָם – שכל אדם יודע מעצמו אימתי חל יום ראשון שאחר יום טוב ראשון של פסח.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מה שנאמר (ויקרא כג טו) 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' פירושו 'מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב ראשון של פסח'. ויש לשאול: אָתָה אוֹמֵר שהכוונה מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא – אולי נפרש שהכוונה מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית – ממחרת שבת רגילה, דהיינו ביום ראשון בשבוע. אמנם אין לפרש כן, שהרי אָמַרְתָּ – יש לך לומר כך, וְכִי נֶאֱמַר בתורה 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח', שמכך נדע את התאריך המדויק שבו מתחילים לספור, וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת', ומכיון דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מְלֵאָה שַׁבָּתוֹת, אם תאמר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת שבת רגילה, צֵא וּבְדוֹק לְאֵיזוֹ שַׁבָּת נתכוונה התורה, והרי לא מסתבר שהתורה לא אמרה תאריך מדויק מתי יש להתחיל לספור, ומכאן ש'ממחרת השבת' הכוונה ממחרת לשבת מיוחדת, שהיא יום טוב ראשון של פסח.

רבי יוסי מביא ראיה נוספת: וְעוֹד יש להוכיח ש'ממחרת השבת' היינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, בהיקש, נֶאֱמְרָה שַׁבָּת לְמַטָּה – לגבי שתי הלחם, 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם' (ויקרא כג טז), וְנֶאֱמְרָה שַׁבָּת לְמַעְלָה – לגבי העומר, 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' (שם כג טו), מַה לְּהַלָּן בשבת השביעית שנכתבה למטה, רֶגֶל וְתַחִילַת רֶגֶל – חל חג השבועות שהוא רגל ותחילת רגל שמוך לשבת השביעית, אַף כָּאן לגבי הבאת קרבן העומר, רֶגֶל וְתַחִילַת רֶגֶל – חל זמן הבאת העומר סמוך לתחילת הרגל, והיינו למחרת יום טוב הראשון של פסח.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דברים טז ח) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת', וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמות יב טו) 'שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ', ולכאורה שני פסוקים אלו סותרים, ויש למדוד מכך שיש מצה הראויה לאכילה שבעה ימים, ויש מצה הראויה לאכילה רק ששה ימים, הָא כֵּיצַד, מַצָּה שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁבְעָה ימים מִן הֶחָדָשׁ, דהיינו מצה מהתבואה החדשה שאי אפשר לאוכלה ביום הראשון של פסח, משום שעדיין לא הוקרב קרבן העומר המתיר את התבואה החדשה באכילה, אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁשָּׁה ימים מִן הֶחָדָשׁ, והתורה באה ללמד שיש מצה הראויה לאכילה שבעה ימים, והיא מצה הבאה מהתבואה הישנה, ויש מצה הראויה לאכילה רק ששה ימים, והיא מצה הבאה מהתבואה החדשה, שמותרת באכילה רק מהיום השני של פסח. ומכאן שהעומר קרב ביום השני של פסח, שלדברי הביתוסים אין דבר זה מתקיים, כאשר חל יום טוב ראשון של פסח ביום שני בשבוע, שמקריבים את העומר ביום ראשון שאחריו, ונמצא שאין אוכלים מצה מן החדש אלא אותו היום בלבד.

הברייתא ממשיכה לדרוש את הפסוק: נאמר בתורה (ויקרא כג טו–טז) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מְיוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה וגו'. תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לה'', ממשמעות פסוקים אלו יָכוֹל אני לכאורה לומר שיְקַצֵּר וְיָבִיא את העומר, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יִסְפּוֹר, ונפרש שכוונת התורה היא שממחרת השבת שהוא יום הבאת העומר יכול להתחיל לספור מתי שירצה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפּוֹר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת' (דברים טז ט), כלומר שמתחילים לספור מזמן שיקצרו את הקמה במגל, מפסוק זה משמע שלאחר קצירת העומר וקודם הבאתו יתחילו לספור. וממשיכה הברייתא לדרוש: 'מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ תָּחֵל לִסְפּוֹר', יָכוֹל אני לומר שיְקַצֵּר וְיִסְפּוֹר, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יָבִיא את קרבן העומר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מְיוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה', שמשמע מפסוק זה שאין הספירה כשירה אלא משיגיע יום ההבאה, ואם כן צריך להביא ביום הספירה. וממשיכה הברייתא לדון: אִי 'מְיוֹם הֲבִיאֲכֶם', יָכוֹל אני לומר שיְקַצֵּר וְיָבִיא קרבן העומר העומר, וְיִסְפּוֹר ספירת העומר, וְיָבִיא קרבן העומר בַּיּוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה', אֵימָתַי אַתָּה מוֹצֵא שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת – שלמות, בְּזְמַן שֶׁאַתָּה מַתְחִיל לִימְנוֹת מִבָּעֳרֵב, שאז מתחיל היום והשבוע. יָכוֹל הייתי לומר שיְקַצֵּר את התבואה, וְיָבִיא את קרבן העומר, וְיִסְפּוֹר ספירת העומר בַּלַּיְלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם', ויש ללמוד שמביא את העומר ביום ולא בלילה, הָא כֵּיצַד, את הַקְצִירָה ואת הַסְפִירָה עושה בַּלַּיְלָה, ואת הַהֲבָאָה עושה בַּיּוֹם.

אָמַר רָבָא, כּוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא – את כל הדרשות המוכיחות ש'ממחרת השבת' אינו ביום ראשון בשבוע יש לפרוך, בַּר מִדְּרַשְׁתֵּי תַּנָּאֵי בַּתְרַאֵי – חוץ מהוכחות שני התנאים האחרונים, בֵּין בְּמַתְנִיתָא קַמַּיְיתָא בֵּין בְּמַתְנִיתָא בַּתְרַיְיתָא – בין בברייתא הראשונה ובין בברייתא האחרונה, דְּלֵית לְהוּ – שאין להם פִּירְכָא.

ומפרש את שיש לפרוך על הדרשות בברייתא הראשונה: אִי – אם נלמד מְהדרשה דְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שלמד זאת ממה שבפסוק אחד נאמר 'תספרו חמשים יום', ובפסוק אחד נאמר 'שבע שבתות תמימת תהיינה', יש לדחות, דִּלְמָא – שמא ביאור הפסוק הוא כְּדְאָבֵי, דְּאָמַר אַבַּי, בספירת העומר יש מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי – לספור ימים, ויש מִצְוָה לְמִימְנֵי שָׁבוּעֵי – לספור שבועות. ולכן נאמר בפסוק אחד שספור ימים ובפסוק אחד נאמר שספור שבתות, ושוב אין ראיה שפסוקים אלו באים ללמד ש'ממחרת השבת' אינו ביום ראשון בשבוע כדברי הביתוסים.

אִי – אם נלמד מְהדרשה דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר שלמד זאת ממה שנאמר 'שבעה שבעת תספר לך', והיינו שהספירה תהיה תלויה בבית דין, וְמהדרשה של רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שלמד זאת בבנין אב מראש חודש, יש לדחות, שמכל מקום אין ראיה שתחילת הספירה היא למחרת יום טוב ראשון, כִּי מַאי דְּכוּלֹּם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי – מנין ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי – שמא יש לומר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב האחרון של פסח.

אך דרשתו דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מבנין אב שיש ללמוד את קרבן העומר משתי הלחם, ודרשתו של רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מהיקש מה שנאמר 'שבת' בתחילת הספירה ו'שבת' בסיום הספירה, לֵית לְהוּ – אין להם פִּירְכָא.

וממשיך לבאר כיצד יש לפרוך את ראיות התנאים שבברייתא השניה: אִי – אם נלמד מִדרשתו דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּרַבִּי יְהוּדָה, שלמד ממה שנאמר 'תספרו חמשים יום' שלעולם סופרים חמשים יום, וזה שייך רק אם מתחילים למנות לעולם מהיום השני של פסח ועד עצרת, שאם התחלת הספירה היא תמיד באחד בשבת יש פעמים שיספרו חמשים וששה יום, הֲוָה אָמִינָא – הייתי אומר, דִּלְמָא חַמְשִׁין לְבַר מַהֲנֵי שֵׁיתָּא – שמא כוונת הפסוק שיש חמשים יום מהיום שמתחיל למנות, ואכן באופן שחל יום טוב ראשון באחד בשבת, שאז מתחיל למנות ביום ראשון בשבוע שאחר יום טוב ראשון של פסח, אין מנין ששה ימים אלו בכלל.

וכן אִי – אם נלמד מִדרשתו דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא שלמד זאת ממה שנאמר 'שבעה שבעת תספר לך', שהספירה תהיה תלויה בבית דין, יש לדחות, מַאי דְּכוּלֹּם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי – מנין ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי – שמא יש לומר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב האחרון של פסח, שאף הוא נקרא שבת ותלוי ביד בית דין.

רַבִּי יוֹסֵי נַמֵּי חָזֵי לֵיהּ פִּירְכָא – אף את סברת רבי יוסי שלא מסתבר ש'ממחרת השבת' הכוונה לשבת רגילה, שלא פירשה התורה לאיזו שבת כוונתה, ראוי להפריך, מנין שב'שבת' הכוונה ליום טוב

המשך בעמוד 49

וכי נאמר ממחרת שבת שבתוך הפסח – דתדע שבשבת של פסח תתחיל לימנות? **וכל השנה מלאה שבתות** – ואם תאמר: שבת ממש – צא ובדוק איזה שבת! אלא ודאי יום טוב [של פסח] הוא. **מצה שאי אתה יכול לאוכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאוכלה ששה** – שלמחר יקרב העומר, ואם תמתין עד לאחר השבת – נמצאת מבטל מקרא זה. כגון חל פסח בשני בשבת ולא תביא עומר עד לאחר השבת – נמצא שלא תאכל מצה חדש אלא אותו יום לבדו. **מיום הביאכם** – הכי משמע: משיגיע "ממחרת השבת", דהוא "יום הביאכם", הוכשרה ספירה משעה שתרצה: אם בו ביום, אם מחר. **תלמוד לומר מהחל חרמש** – משמע: לאחר קצירה וקודם הבאה תחל לספור. **תלמוד לומר מיום הביאכם** – דמשמע: לא הוכשרה ספירה אלא משיגיע יום הבאה. **אי מיום הביאכם** – דדרשינן השתא דשלשתן הוקבעו כאחד, יכול שלשתן ביום? **קצירה וספירה בלילה** – דקצירה לא סגי דלא מקמי ספירה, כדכתיב (דברים טז) "מהחל חרמש" וגו'. והבאה ביום – דכתיב (ויקרא כג) "מיום הביאכם". וקצירה מקמי הבאה דביום – דהא "מיום הביאכם" כתיב, ולא "משעת הביאכם" כתיב, וכיון דחשכה מבערב – "יום הביאכם" הוא **תרי תנאי דבתרייתא** – והיינו: "ועוד" דרבי יוסי, ורבי שמעון בן אלעזר. **אי מדרבן יוחנן [בן זכאי]** – דיליף מ"שבע שבתות" ו"חמשים יום" – ההוא דחד קרא אמר "ימים" וחד קרא אמר "שבתות" מיבעי ליה לבדאביי. **אי מדרבי אליעזר** – דאמר: תלויה בבית דין – נהי דאפיקתיה משבת ממש, אלא ממאי דממחרת יום ראשון מונה? דלמא מיום טוב אחרון! וכן לרבי יהושע דאמר: סמוך לביאה ניכרת – דלמא מיום טוב אחרון קאמר קרא, דהוי נמי היכר קבוע הוא, יום עשרים ואחד לניסן לעולם. **דלמא חמשים** – מיום שמתחיל למנות, דהיינו אחר השבת לבר משיתא. דאף על גב דחל פסח באחד בשבת, עד אחד בשבת האחר דהוו חמשים וששה – בהנך שית לא איכפת לן, דקרא לא נסיב אלא מיומא דמתחלינן למימני. האי דנקט שית – לאו דוקא, אלא סוף מילתא דרבי יוסי בר יהודה נקט. **רבי יוסי** – נמי חזי ליה פירכא, והיינו דקאמר "ועוד". **אמימר מני יומי ולא שבועי** – אמר: האי מניינא דהשתא – לאו חובה הוא, דהא ליכא עומר, אלא זכר למקדש בעלמא הוא, הלכך ביומי סגי. **משנה ומהבחבין** – בעזרה בשבלים. **וחכמים אומרים** – בתחילה חובטין אותו. ולא כדרך תבואה יבשה שחובטין אותן במקל שקורין פליי"ל, אלא בקנים לחים ובקולחות – בקלח של כרוב, כדי שלא יתמעך. ואחר כך מקיימין בו מצות קלי. **נותנין אותו באבוב** – כלי של נחשת, וזה שמו. **של גרוסות** – שלא היו טוחנות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת. **וגרוסות** – היינו לשון גריסין, שטוחנין בהן פולין ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרעינין בעצמן. שאם יטחנו יפה – יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת "גֶרֶשׂ כרמל". **שלש עשרה נפה** – מפרש ב"אלו מנחות" (מנחות עו,ב): בדקה, בגסה, בדקה. **וחייב בחלה** – דחיוב חלה היינו גלגול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה. **ופטור מן המעשרות** – דמירוח הוא ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשר, כדמפרש בגמרא. **רבי עקיבא אומר כו'** – מפרש בגמרא. **גמרא זה אביב** – כלומר, ראשית קציר.

כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות — בסוף "ערבי פסחים" (פסחים קכ,א) דריש מיניה: מה שביעי רשות — אף ששה רשות, משום דכתיב "וביום השביעי". ובסוף פרק שני דחגיגה (יח,א) נמי דרשינן: מה שביעי עצור — אף כולן עצורים. ושמא תרתי שמעת מינה.

ואימתי שירצה יביא — והא דכתיב "כרמל", דאפילו מרחוק לא מייתי, משום "כרמל" — היינו למצוה.

דלית להו פירכא — אף על גב דאיצטריך נמי לרבי שמעון בן רבי אלעזר "מה שביעי רשות" כדפרישית, כולהו שמעינן. **זכר** למקדש הוא — נראה דבספק חשיכה יכול לברך, ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה, כיון שהוא ספיקא דרבנן. ועוד אומר: דאפילו ביום סמוך לחשיכה עדיף, משום "תמימות", כדאמרינן לעיל. ואין נראה. והיכא דשכח לספור בלילה, פסק בהלכות גדולות שסופר ביום. וכן היה נראה מתוך סתם מתניתין דסוף פירקין (עא,א), דתנן: מצותו בלילה לקצור, ואם נקצר ביום — כשר. אבל נראה לרבינו תם עיקר אידך סתמא דמתניתין דפרק שני דמגילה (כ,ב), ומייתי לה בסוף פירקין (עב,א): כל הלילה כשר לקצירת העומר כו', ודייקינן מינה דקתני לילה דומיא דיום: מה דיום בלילה — לא, אף דלילה ביום — לא. ואמרינן בריש מועד קטן (ג,ב): רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שלשה פרקים הללו והתירום. ומסיק רב אשי התם, דסבר לה כרבי ישמעאל דדריש: מה חריש רשות — אף קציר רשות. יצא קציר העומר, שהוא מצוה, ודחיא שבת. וכיון דדחיא שבת — אין נקצר אלא בלילה, כדמוכח בסוף פירקין. ועוד: דרבי יוחנן דאמר (שם ד,א): עשר נטיעות — הלכה למשה מסיני, סבר לה כרבי ישמעאל דדריש "מה חריש רשות", ודחי שבת! עוד חשיב כי האי גוונא הלכתא פסיקתא ב"הגוזל קמא" (בבא קמא קב,א) ובפרק קמא דעבודה זרה (ז,א) גבי "כל המשנה ידו על התחתונה". ומיהו אין כל כך ראיה משם, דאין הלכה לגמרי כאותה משנה דקתני התם: וכל החוזר בו ידו על התחתונה, ואין הלכה כן, כדמוכח בפרק "האומנין" (בבא מציעא עז,ב), ועיקר מילתא לא סמיך התם אלא אהא דהוי "מחלוקת ואחר כך סתם". ומהא דמוקי בסוף פירקין (עב,א) רבי אלעזר ברבי שמעון דאמר: נקצר שלא כמצותו פסול, כרבי עקיבא דאמר: כל מלאכה שאי אפשר כו' אין ראיה — דאף על גב דקיימא לן כרבי עקיבא, הא מסקינן התם דרבי נמי סבר לה כוותיה. עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר — שוב אינו סופר, משום דבעיא "תמימות". ותימה גדולה הוא, ולא יתכן.

כנף

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפָּר לָךְ" - סְפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, יָצְתָה שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב. אַתָּה אוֹמֵר: מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִמָּחֳרַת שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית? אָמַרְתָּ: וְכִי נֶאֱמַר "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח"? וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת", דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מְלֵאָה שַׁבָּתוֹת, צֵא וּבְדוֹק אֵיזוֹ שַׁבָּת. וְעוֹד, נֶאֱמְרָה "שַׁבָּת" לְמַטָּה וְנֶאֱמְרָה "שַׁבָּת" לְמַעְלָה. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִילַּת רֶגֶל, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִילַּת רֶגֶל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ", הָא כֵּיצַד? מַצָּה שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁבְעָה מִן הֶחָדָשׁ, אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁשָּׁה מִן הֶחָדָשׁ. "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם... תִּסְפְּרוּ" - יָכוֹל יִקְצוֹר וְיָבִיא, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יִסְפּוֹר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר". אִי "מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ תָּחֵל לִסְפֹּר" - יָכוֹל יִקְצוֹר וְיִסְפּוֹר, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יָבִיא? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם". אִי "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם" - יָכוֹל יִקְצוֹר וְיִסְפּוֹר, וְיָבִיא בַּיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", אֵימָתַי אַתָּה מוֹצֵא "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת"? בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מַתְחִיל לִימְנוֹת מִבָּעֶרֶב - יָכוֹל יִקְצוֹר וְיָבִיא וְיִסְפּוֹר בַּלַּיְלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם", הָא כֵּיצַד? קְצִירָה וּסְפִירָה בַּלַּיְלָה, וַהֲבָאָה בַּיּוֹם. אֲמַר רָבָא: כּוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא, בַּר מִתַּרְתֵּי תַּנָּאֵי בַּתְרָאֵי בֵּין בְּמַתְנִיתָא קַמָּיְיתָא בֵּין בְּמַתְנִיתָא בַּתְרַיְיתָא דְּלֵית לְהוּ פִּירְכָא. אִי מִדְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - דִּלְמָא כִּדְאַבַּיֵי, דַּאֲמַר אַבַּיֵי: מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִימְנֵי שְׁבוּעֵי! אִי מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - מִמַּאי דִּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי? דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי! דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא - לֵית לְהוּ פִּירְכָא. אִי מִדְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה - הֲוָה אָמִינָא: דִּלְמָא חַמְשִׁין לְבַר מֵהָנֵי שִׁיתָא! אִי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא - מִמַּאי דִּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי? דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי! רַבִּי יוֹסֵי נַמִי - חָזֵי לֵיהּ פִּירְכָא, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר "וְעוֹד". גּוּפָא, אֲמַר אַבַּיֵי: מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִימְנֵי שְׁבוּעֵי. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אַשִׁי מְנוּ יוֹמֵי וּמְנוּ שְׁבוּעֵי. אַמֵימָר מָנֵי יוֹמֵי וְלָא מָנֵי שְׁבוּעֵי, אֲמַר: זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ הוּא. **משנה** קְצָרוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בַּקּוּפּוֹת, הֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה, וְהָיוּ מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּקָנִים וּבְקוֹלְחוֹת חוֹבְטִין אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמָעֵךְ. נְתָנוּהוּ לְאַבּוּב, וְאַבּוּב הָיָה מְנוּקָב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָאוּר שׁוֹלֵט בְּכוּלּוֹ. שְׁטָחוּהוּ בַּעֲזָרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ. נְתָנוּהוּ לְרֵיחַיִם שֶׁל גָּרוֹסוֹת, וְהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ עִשָּׂרוֹן שֶׁהוּא מְנוּפֶּה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם. וְחַיָּיב בְּחַלָּה, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בְּחַלָּה וּבְמַעֲשְׂרוֹת. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "אָבִיב" - זֶה אָבִיב. "קָלוּי בָּאֵשׁ" - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

אין

כנף רננים נעלסה — בסיפרי בפרשה "ואתה הקרב אליך" גורס "נושא ומעלה לביצתה ומחתה" — פירוש: בנחת מניחתה בקן שלה, דכתיב (איוב לט): "תעזוב לארץ ביציה". ואי גרס "מתחטא", כמו שכתוב כמו כן בסיפרי, הוי נמי לשון הורדה, כדתנן בימא (נח,ב): התחיל מחטא ויורד. וכן משמע נמי בפרק בתרא דבכורות (נז,ב), דפריך: ומי שדיא ליה? והא כתיב "כנף רננים נעלסה" כו' — אלמא לשון הורדה בנחת הוא, שלא תשבר. ויש מפרשים: לשון טיול, כמו "בן המתחטא לפני אביו" דחוני המעגל, במסכת תענית (יט,א). ולא יתכן שם בבכורות (נז,ב). **אומר** היה רבי עקיבא מירוח הקדש אינו פוטר — הוה מצי למיפרך: היכי אתי משאינו מעושר? הא בעינן "ממשקה ישראל" (יחזקאל מה)! דבאינו מעושר עסקינן, מדקתני באותו שנפדה חיוב מעשר. **שלא** ניתנו מעות אלא לצורך להן — והא דקתני "והשאר נפדה" — לית ליה, דלדידיה לא בעי פדייה. אי נמי: שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. **מירוח** הגוי תנאי היא דתניא תורמין כו' — תימה: דלמא ב"יש קנין" ו"אין קנין" פליגי? ויש לומר: דאי נמי פליגי ב"יש קנין", אכתי פליגי ב"יש מירוח", דהא בהא תליא. כדמוכח בגיטין בסוף "השולח" (מז,א) למאן דאמר "יש קנין", אם כן דריש: "דגנך" — ולא דגן גוי, ולא מימעיט ליה דיגון גוי. ומאן דאמר "אין קנין", דלא דריש "דגנך" — ולא דגן גוי, הוה דריש: דיגונך — ולא דיגון גוי. מיהו אין נראה כלל לומר כן, מדנקיט לקמן רבי מאיר ורבי יהודה לחיובא. ואין לומר דנקט עיקר פלוגתייהו במירוח, וכי מוקמת לה נמי ב"יש קנין", מכל מקום במירוח נמי פליגי, כדפרישית דהא בהא תליא — לא מצינו למימר הכי, דעל כרחין רבי מאיר אית ליה תרוייהו לחיובא: דאית ליה "אין קנין", ואית ליה "אינו פוטר", מדשרי לתרום משל כל על של כל. והיה נראה לומר איפכא: דאית ליה למימר תרוייהו לחיובא או לפטורא, משום דתלתא "דגנך" כתיבי, כדפירש בקונטרס בסמוך. והשתא, חדא — לפטור מירוח הקדש, אינך תרי — הוי מיעוט אחר מיעוט, לרבות מירוח גוי. והשתא מהיכן נמעט דיגון גוי, לומר ד"יש קנין"? הלכך, תרוייהו לחיובא. ומאן דאית ליה "יש קנין" מוקי חד — למירוח הקדש, וחד למירוח הגוי, וחד — ל"יש קנין". ומיהו קשה לפירוש זה, דבסוף "השולח" (שם מז,א) ובסוף פרק קמא דבכורות (יא,ב) מסיק למאן דאמר "אין קנין": דיגונך — ולא דיגון גוי! וצריך לומר: דודאי מאן דאמר "אין קנין" יכול לסבור נמי מירוח הגוי פוטר, ו"דגנך" שלישי — מוקי ליה לדרשא אחריתי, ולא מסתבר ליה למידרשיה למיעוט אחר מיעוט. אבל מאן דאית ליה "יש קנין" — בעל כרחך צריך לפטור מירוח הגוי, דלית לן לאוקומי לדרשא אחריתי כל כמה דאפשר לאוקומי לקרא כפשטיה: דיגונך — ולא דיגון גוי. והשתא משכח תנאי שפיר, דרבי מאיר על כרחין מחייב בתרוייהו, מדשרי משל כל על של כל. ורבי שמעון ורבי יוסי, אפילו סבירא להו "אין קנין", על כרחך נמי פטרי מירוח הגוי, מטעמא דפרישית. ובההיא דגיטין (מז,א) דקאמר: במאי קמיפלגי? מר סבר: "דגנך" — ולא דגן גוי, ומר סבר: דיגונך — ולא דיגון גוי, לא חש לפרש אלא חד "דגנך". אי נמי: הכי קאמר, ומר סבר: דיגונך — ולא דיגון גוי, והוי מיעוט אחר מיעוט. אבל ההיא דבכורות ליכא למימר הכי. ולהאי פירוש מצינו למימר דהאי דאיפליגו רבה ורבי אלעזר בגיטין ב"יש קנין" — אליבא דרבי יוסי פליגי, דאילו רבי מאיר על כרחך סבירא ליה ד"אין קנין". ועוד יש לפרש: דעל כרחך לא מיתוקמא פלוגתא דהכא אלא במירוח ולא ב"יש קנין", דשמעינן ליה לרבי מאיר דאמר "יש קנין" בפרק קמא דעבודה זרה (כ,ב). דתנן: אין משכירין בתים, ואין צריך לומר שדות, דברי רבי מאיר. ומפרש בגמרא: דאין צריך לומר שדות — משום דאית בה תרתי: חדא — קניית קרקע, וחדא — דמפקע להו ממעשר, פירוש: ד"יש קנין". והא דקאמר רבי מאיר הכא: משל כל על של כל — כגון תבואה במוץ שלה, שלקחה גוי מישראל ומרחה. דאי גדלה ברשות גוי — הוה ליה מן הפטור על החיוב. ומיהו בירושלמי משמע דרבי מאיר סבר "אין קנין". דתנן במסכת דמאי פרק חמישי: מעשרין משל ישראל על של הגוי, ומשל הגוי על של ישראל. ואמרינן בגמרא: מתניתין כרבי מאיר, דאמר: אין קנין לגוי בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: יש קנין. וירושלמי לטעמיה, דמפרש בסוף פרק קמא דמסכת עבודה זרה: בית — אינו מצוי להתברך מתוכו, שדה — מצוי הוא להתברך מתוכה. **רבי** יוסי ורבי שמעון אומרים כו' — מדשרי לתרום משל כותיים על של גוים ועל של ישראל אסר, משמע דסבירא ליה: כותים גירי אריות הן. והא דמשמע בפרק קמא דחולין (יד,א) גבי הלוקח יין מבין הכותיים, דלא אסרי רבי יוסי ורבי שמעון אלא משום דאין ברירה. אבל אם ניתקן — שרי בשתייה ההיא במטהר יינו של כותי. ואם תאמר: והא מסקינן בפרק קמא דשבת (טז,ב) אליבא דרבי יוסי דאמר אף

אֵין אוּר לְשׁוֹן קָלִי אֶלָּא דָּבָר אַחֵר. הָא כֵּיצַד וכו'. אֵין לְשׁוֹן קָלִי אֶלָּא דָּבָר אַחֵר קַלִּיל. הָא כֵּיצַד? אַבּוּב שֶׁל קְלָיוֹת הָיָה שָׁם, וְהָיָה מְנוּקָּב כִּכְבָרָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר שׁוֹלֶטֶת בְּכוּלּוֹ. "אָבִיב קָלוּי... גֶּרֶשׂ" - אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אָבִיב קָלוּי אִם גֶּרֶשׂ קָלוּי, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "בָּאֵשׁ" - הִפְסִיק הָעִנְיָן. "כַּרְמֶל" - רַךְ וּמָל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים וְעֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ" - בָּא וְיָצַק לָנוּ, וְאָכַלְנוּ, וְנָוֶה הָיָה. וְאוֹמֵר: "נִתְעַלְּסָה בָּאֲהָבִים" - נִשָּׂא וְנִתֵּן, וְנַעֲלֶה וְנִשְׂמַח וְנִתְחַטָּא בַּאֲהָבִים. וְאוֹמֵר "כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה" - נוֹשֵׂא, עוֹלֶה, וְנִתְחַטָּא. וְאוֹמֵר "כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי" - יִרְאָתָהּ רָאֲתָה, נָטְתָה. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: "כַּרְמֶל" - כַּר מָלֵא. "וְרַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת". אֲמַר רַב כָּהֲנָא, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא: מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר. מְתִיב רַב שֵׁשֶׁת: מוֹתַר שָׁלֹשׁ סְאִין הַלָּלוּ מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בּוֹ? נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת. אָמְרוּ לוֹ: פּוֹדֶה מִיַּד גִּזְבָּר יוֹכִיחַ, שֶׁחַיָּיב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת. וְאִם אִיתָא דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר, מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ? הִיא הִיא! וְעוֹד אֵיתִיבֵיהּ רַב כָּהֲנָא בַּר תַּחֲלִיפָא לְרַב כָּהֲנָא (בַּר מַתִּתְיָה): רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֶן! אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּלְמוּד עָרוּךְ הוּא בְּפִיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא: שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֶן. אֲמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ פּוֹטֵר. וַאֲפִילּוּ רַבִּי עֲקִיבָא לָא קָא מְחַיֵּיב הָתָם - אֶלָּא שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֶן, אֲבָל מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ בְּעָלְמָא פּוֹטֵר. מֵירוּחַ הַגּוֹי - תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל גּוֹיִם - עַל שֶׁל גּוֹיִם, וּמִשֶּׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל כּוּתִיִּים, וּמִשֶּׁל כֹּל עַל שֶׁל כֹּל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל גּוֹיִם עַל שֶׁל כּוּתִיִּים, וּמִשֶּׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל גּוֹיִם, אֲבָל לֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל גּוֹיִם וְשֶׁל כּוּתִיִּים, וְלֹא מִשֶּׁל גּוֹיִם וְשֶׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

גלגול

אֵין ההבהוב באוּר [–באש] עצמה, פירושו של לְשׁוֹן קָלִי האמור בתורה, שאם עשו כן אין זה נחשב שקלוהו, אֶלָּא נקרא קלי רק כשקלוהו על ידי דָּבָר אַחֵר, כלומר כשהוא בכלי. (**הא כיצד וכו'**) [לִישְׁנָא אַחֲרִינָא] – יש שגרסו בברייתא בנוסח זה, אֵין פירוש לְשׁוֹן קָלִי האמור בתורה, אֶלָּא דָּבָר (**אחר**) קָלִיל – היינו כלי העשוי מנחושת קלל, הָא כֵּיצַד היו עושים, אַבּוּב שֶׁל מוכרי קָלָיוֹת הָיָה שָׁם בעזרה, וְהָיָה מְנוּקָּב כְּכִבָּרָה [–כעין נפה] כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר [–האש] שׁוֹלֶטֶת בְּכוּלּוֹ [–בכל מה שבכלי], והיו מכניסים בו את התבואה שנקצרה עבור העומר ומהבהבים אותה כשהיא שם.

'אָבִיב קָלוּי גֶּרֶשׁ', אם היה נאמר כך בלבד, **אֵינִי** יוֹדֵעַ כיצד לפרש את הפסוק, **אִם אָבִיב קָלוּי** – אם קולים את התבואה כמות שהיא, **או אִם גֶּרֶשׁ קָלוּי** – אם קולים את התבואה כשהיא טחונה, כלומר אם קולים קודם הטחינה או לאחריה. **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'בָּאֵשׁ'** בין 'קלוי' ל'גרש', שנאמר 'אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׁ', **הֶפְסֵיק** בכך את **הָעִנְיָן** ביניהם, ש'קלוי' נאמר על 'אביב', וכוונת הפסוק הוא שיהיה אביב קלוי, כלומר שיקלו את התבואה קודם טחינתה.

'כַּרְמֶל', נוטריקון הוא, **רַךְ וָמֶל**, שתהיה התבואה עדיין רכה ונמללת ומתמעכת ביד.

הברייתא מביאה פסוקים נוספים הנדרשים בדרך נוטריקון: **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (מלכים ב' ד מב) **'וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִישָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים וְעֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעוֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ'**, ויש לדרוש את התיבה 'בצקלונו' לשון נוטריקון, **בָּא וְיָצַק** [–ושפך] **לָנוּ וְאָכַלְנוּ וְנָוֶה** [–נאה] **הָיָה הלחם. וְאוֹמֵר** פסוק נוסף (משלי ז יח) **'לְכָה נִרְוֶה דֹדִים עַד הַבֹּקֶר נִתְעַלְּסָה בָּאֲהָבִים'**, ויש לדרוש את התיבה 'נתעלסה' לשון נוטריקון, **נִשָּׂא וְנִתֵּן וְנַעֲלֶה** למיטה **וְנִשְׁמַח וְנִתְחַבֵּא** [–נטייל] **בָּאֲהָבִים. וְאוֹמֵר** פסוק נוסף (איוב לט יג) **'כְּנַף רְנָנִים נֹעֶלָה'**, ויש לדרוש את התיבה 'נעלסה' לשון נוטריקון, אודות העוף רננים, שהוא **נוֹשֶׂה** את ביצתו **וְעוֹלֶה** למעלה לקינו **וְנִתְחַבֵּא** [–ומורידה] שם, שאינו מטיל ביצים אלא בקינו המיוחד לו. **וְאוֹמֵר** פסוק נוסף (במדבר כב לב) 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ ה' עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַ"ט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי', ויש לדרוש את התיבה 'ירט' לשון נוטריקון, על סיבת נטיית האתון מן הדרך לפי שֶׁרָאֲתָה מפני שֶׁרָאֲתָה את המלאך ועל כן נָטְתָה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדורשת את התיבה 'כרמל' בלשון נוטריקון ובאופן אחר: **דְּבֵי** [–בבית מדרשו של] **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא** [–שנו ברייתא], **'כַּרְמֶל'** הוא נוטריקון **כַּר מָלֵא**, כלומר שיהיה הזוג מלא בגרעין, כמו כר מלא בנוצות, וזהו על ידי שיהיה מבושל כל צרכו.

שנינו במשנה אודות המותר מקציר העומר שנפדה ונאכל לכל אדם שלדעת תנא קמא חייב בחלה ופטור מן המעשר, **וְרַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בַּחַלָּה וּבְמַעֲשְׂרוֹת.**

הגמרא מבארת את טעמו של רבי עקיבא: **אָמַר רַב בַּהֲנָא**, מה טעם חייב רבי עקיבא, לפי **שֶׁאוֹמֵר הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁמִּירוּחַ** [–החלקת כרי התבואה שנקצרה] שנעשה בהיות התבואה של **הֶקְדֵּשׁ, אֵינוֹ פּוֹטֵר** אותה מהפרשת תרומות ומעשרות.

חכמים סוברים שכיון שבעת מירוחה היתה קדושה, פטורה היא מהפרשה, ואף שנפדתה לאחר מכן, וטעמם הוא שכיון שמירוח התבואה הוא גמר מלאכתה המחייב אותה בהפרשת תרומות ובמעשרות, ובאותה עת היתה ביד הקדש הפטור מהפרשה, על כן לא תתחייב עוד. רבי עקיבא חולק, וסובר שמה שנתמרחה ביד הקדש אינו טעם לפוטרה, והרי היא חייבת במעשר.

הגמרא מקשה על כך מברייתא: **מֵתִיב** [–מקשה] **רַב שֶׁשֶׁת**, המוֹתֵר [–מה שנשאר] מִשֶּׁלֹּשׁ סְאִין הַלָּלוּ שנקצרו לעומר, שלא הוצרכו לכולן אלא רק לעשרון אחד, מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בּוֹ, נִפְדֶּה בדמים הניתנים להקדש, ויוצא לחולין **וְנֵאָכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בַּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת. אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי עקיבא, מדוע הנך מחייבו במעשרות, והלא דין **הִפּוּדֶה מִיַּד גִּזְבָּר** תבואה שנמרחה בהיותה הקדש, **יוֹצִיא** שלא כדברינו, **שֶׁחַיָּיב בַּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת**, ומדוע שונה מותר קציר העומר שאתה מחייבו במעשרות. ושקה, **וְאִם אִיתָא** – ואם אכן סובר רבי עקיבא **דְּמִירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר, מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ** – מה הוכחה היא זו מה שאמרו לו שפודה מיד גזבר יוכיח, הלא **הִיא הִיא** – הלא גם באופן זה עצמו סובר רבי עקיבא שחייב במעשרות כיון שאין מירוחו של גזבר פוטרו, אלא משאלתם מוכח שאף רבי עקיבא מודה שמירוח הקדש פוטר, ולכך שאלוהו מה בין כל תבואת הקדש שנפדית שאתה מודה בה שהיא פטורה, למותר קציר העומר. **וְעוֹד אֵיתֵיהּ** [–והקשה] **רַב בַּהֲנָא בַּר תַּחֲלִיפָא לְרַב כַּהֲנָא (בר מתתיה)** שאמר לעיל שטעמו של רבי עקיבא הוא שמירוח הקדש אינו פוטר, מברייתא ששנינו בה אודות מותר קציר העומר שנפדה, **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת לְפִי שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא נִיתְּנוּ** על ידי הגזבר **מָעוֹת** הקדש למוכר את העומר **אֶלָּא לְצוֹרְכּוֹ לֶחֶן** – רק לעשרון הנצרך למנחה, והשאר לא נקנה ולא היה קדוש מעיקרו, ועל כן אין מירוחו מירוח הקדש אלא מירוח חולין, וחייב הוא במעשר כשאר כל תבואה. בברייתא זו מפורש שטעמו של רבי עקיבא אינו כפי שאמר רב כהנא שמירוח הקדש אינו פוטר.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּלְמוּד עֲרוּךְ הוּא בְּפִיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרְכּוֹ לֶחֶן.**

הגמרא מביאה את דיניהם של מירוח וגלגול הקדש ונברי, לענין חיוב במעשרות ובחלה: **אָמַר רָבָא, פְּשִׁיטָא לִי, דְּמִירוּחַ הֶקְדֵּשׁ פּוֹטֵר** את התבואה ממעשרות, **וְאַפִּילּוּ** **רַבִּי עֲקִיבָא** המחייב את מותר קציר העומר במעשרות, אף שנמרח קודם שנפדה, **לֹא קָא מְחַיֵּיב הָתָם** – אינו מחייב שם, במשנה, **אֶלָּא** מפני **שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרְכּוֹ לֶחֶן**, וכאמור בסוף הסוגיא הקודמת, **אֲבָל מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ בְּעָלְמָא** [–במקום אחר] אכן **פּוֹטֵר** לדעת הכל.

אולם, **מֵירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים**, האם הוא פוטר את התבואה ממעשרות, **תַּנָּאֵי הִיא** – שנוי הוא במחלוקת תנאים, **דְּתַנְיָא, תּוֹרְמִין** תרומות ומעשרות **מִתְּבוּאָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל תְּבוּאָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִתְּבוּאָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל תְּבוּאָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִתְּבוּאָה שֶׁל כּוּתִּיִּים עַל תְּבוּאָה שֶׁל כּוּתִּיִּים וּמִתְּבוּאָה שֶׁל כָּל אָדָם עַל תְּבוּאָה שֶׁל כָּל אָדָם אפילו משל עובד כוכבים וכותי על של ישראל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה.** טעמם הוא שאין מירוח עובד כוכבים וכותי פוטר את התבואה מן המעשר, ולפיכך דינה כדין תבואת ישראל לכל דבר. **רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמִשֶּׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל שֶׁל כּוּתִּיִּים וּמִשֶּׁל כּוּתִּיִּים עַל שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל לֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְשֶׁל כּוּתִּיִּים, וְלֹא מִשֶּׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְשֶׁל כּוּתִּיִּים עַל** [שֶׁל] **יִשְׂרָאֵל.** טעמם הוא שמירוח עובד כוכבים וכותי פוטר את התבואה מממעשרות, ואם יפריש מאותן תבואות על תבואה של ישראל או מתבואה של ישראל על תבואותיהם, נמצא שהוא מפריש מתבואה הפטורה ממעשרות על תבואה החייבת במעשרות או מתבואה החייבת במעשרות על תבואה הפטורה ממעשרות, ואין מפרישים מזה על זה. נמצא שנחלקו תנאים אם מירוח עובד כוכבים פוטר מן המעשר.

אצל כל אחד ואחד מישראל צריך להיות העבודה דבחינת שה. שה מורה
על עניין הביטול ומסירת-נפש שלמעלה מטעם ודעת
ממאמר י"ב ניסן, ה'תשכ"ז

דין נוסף, **גְּלִגּוּל** עיסה [לישתה במים] בהיותה של **הֶקְדֵּשׁ, פּוֹטֶרֶת** אותה מחובת הפרשת חלה אפילו נפדתה לאחר מכן והרי היא חולין, כיון שבשעת חובתה היתה פטורה. **דְּתָנַן** (חלה פ״ג מ״ג), **הִקְדִּישָׁהּ** אשה את **עִיסָּתָהּ עַד שֶׁלֹּא** [קודם ש]**גִּלְגְּלָה** ולשה אותה, **וְשׁוּב** חזרה **וּפְדָאָתָהּ**, ורק לאחר מכן גלגלה, **חַיֶּבֶת** בחלה, כיון שבעת הגלגול חזרה העיסה להיות חולין. וכן אם הקדישתה **מְשֶׁנִּגְלְגָלָה** [–אחר שגלגלה] **וּפְדָאָתָהּ, חַיֶּבֶת** בחלה, כיון שבעת הגלגול עוד לא הוקדשה והיא חולין וכבר נתחייבה בחלה. אולם אם **הִקְדִּישָׁהּ עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָה, וְגִלְגְּלָה הַנּוֹכְרִי,** כלומר שנתגלגלה בעת שהיתה קדושה, **וְאַחַר כָּךְ פְּדָאָתָהּ** והרי היא חולין עתה, **פְּטוּרָה** מחובת הפרשת חלה, כיון **שֶׁשִּׁעְבּוּד חוֹבָתָהּ** – בעת שאמור לחול עליה חיוב חלה, והוא בעת הגלגול, **הָיְתָה פְּטוּרָה** מחלה, לפי שהיתה הקדש באותה עת.

לאחר שבירר רבא את דיניהם של מירוח הקדש ועובד כוכבים, ושל גלגול הקדש, הוא מסתפק אודות גלגול עובד כוכבים: **בָּעֵי** [–נסתפק] **רָבָא, גְּלִגּוּל עוֹבֵד כּוֹכָבִים מַאי,** האם הוא פוטר מן החלה או שאינו פוטר.

רבא מבאר את ספיקו: **מֵיתְנָא תְּנַן** – שנינו במשנה בחלה (שם מ״ו), **גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר וְהָיְתָה לוֹ עִיסָּה,** אם **נַעֲשָׂת** העיסה, שנתגלגלה, **עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּיר, פְּטוּר** מלהפריש ממנה חלה, לפי שבשעת חובתה, שהיא שעת הגלגול, היה עדיין עובד כוכבים ונמצא שנתגלגלה על ידי עובד כוכבים הפטור מן החלה, ואם נעשית [נתגלגלה] **מִשֶּׁנִּתְגַּיֵּיר חַיָּיב** להפריש ממנה חלה, לפי שבשעת הגלגול כבר היה ישראל המחויב בחלה. ואם **סָפֵק** אם נתגלגלה קודם הגירות או לאחריה, **חַיָּיב** בהפרשת חלה מפני הספק, שמספק מחמירים, ויש לחשוש שמא נתגלגלה רק אחר שנתגייר ונתחייבה בחלה.

צד אחד בספק: **הָא** – משנה זו, **מַאן קָתָנֵי לָהּ** – מיהו ששנה אותה, האם **דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא, וַאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דְּקָמַחֲזֵיבִי הָתָם** [–שם] במירוח עובד כוכבים, כאמור לעיל (סה:), **פְּטוּרֵי הָכָא** [–כאן] בגלגול עובד כוכבים, שדווקא **הָתָם** לגבי חיוב במעשר, **הוּא דְּכְתִיב** ׳**דְּגָנְךָ**׳ ׳**דְּגָנְךָ**׳ כמה פעמים ויש מהן יְתֵירָא [–המיותר] לדרשה, שנאמר (דברים יב יז) ׳לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ׳ וגו׳, ונאמר עוד (שם יד כג) ׳וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׳ וגו׳, ונאמר עוד (שם יח ד) ׳רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ׳, היינו ששלוש פעמים חזרה התורה על כך שדין תרומה ומעשר הוא רק בדגנך, ובאים הם לדרשה, שמ׳דגנך׳ הראשון יש לדרוש ׳דיגונך ולא דיגון הקדש׳, וללמד שמירוח הקדש פוטר, ושני ה׳דגנך׳ האחרים מיותרים ובאים למעט ׳דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים׳, שמירוח עובד כוכבים פוטר, **חֲוֵי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט,** שהתורה מיעטה פעמיים דיגון עובד כוכבים, והכלל הוא שאין **מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת,** ובא הכתוב לרבות **אֲפִילּוּ** מירוח **עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** שאינו מדגנך חייב במעשר. וכל זאת לגבי חיוב תבואה במעשר, **אֲבָל הָכָא** לגבי גלגול עובד כוכבים, מודים הכל שהוא פוטר, משום שרק **תְּרֵי זִימְנֵי** [–שתי פעמים] **עֲרִיסוֹתֵיכֶם**׳ **כְּתִיב,** שנאמר (במדבר טו כ) ׳רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ׳, ונאמר בפסוק שלאחריו (שם כא) ׳מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַה׳ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם׳, ובא **חַד עֲרִיסוֹתֵיכֶם**׳ לדרוש **כְּדֵי עֲיִסָּתְכֶם,** ש׳עריסה׳ בלשון תורה היא ׳עיסה׳ בלשון חכמים, ובא הכתוב ללמד ששיעור העיסה המחויבת בחלה היא כשיעור העיסה שהיתה נעשית במדבר, שהיא בגודל של עומר לגולגולת, **וְחַד** ׳**עֲרִיסוֹתֵיכֶם**׳ בא למעט שרק עריסותיכם חייבות **וְלֹא עִיסַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא עִיסַּת הֶקְדֵּשׁ,** ונמצא שהכל מודים שגלגול עובד כוכבים פוטר, ואף לסוברים שמירוחו אינו פוטר.

צידו האחר של הספק: **אוֹ דִלְמָא** [–שמא] משנה זו, בה נאמר שגלגול עובד כוכבים פוטר מן החלה, **רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קָתָנֵי לָהּ** [–שנו אותה], **דְּקָא פָּטְרֵי** – שהם הפוטרים בזה, שכשם שפטרו מירוח עובד כוכבים ממעשר כך פטרו גלגול עובד כוכבים מחלה, **אֲבָל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה נָמְרִי** [–למדים] גזירה שוה ׳**רֵאשִׁית**׳ ׳**רֵאשִׁית**׳ בחלה **מֵהָתָם** – משם, כלומר ממעשר, שנאמר במעשר (דברים יח ד) ׳רֵאשִׁית דְּגָנְךָ׳, ונאמר בחלה (במדבר טו כ) ׳רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם׳, מה שם מירוח עובד כוכבים אינו פוטר מן המעשר, שהוא מתרבה ממיעוט אחר מיעוט וכאמור, אף כאן בחלה גלגול עובד כוכבים אינו פוטר מן החלה.

רבא מתפלל שיפשט ספיקו: **אֲמַר רָבָא, יֶהֱא רַעֲוָא דְּאֶחֱוֵיהּ בְּחֵילְתָּא** – יהי רצון שאראה בחלום את דין זה, כלומר שיתגלה לי מן השמים דין גלגול עובד כוכבים אם הוא פוטר מן החלה, או שאינו פוטר.

רבא פושט את הספק: **הֲדַר** [–שוב] **אֲמַר רָבָא, מַאן דְּאָמַר שְׁמִירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר** מן המעשר, והיא דעת רבי יוסי ורבי שמעון, סובר שגם **גְּלִגּוּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר** מן החלה, ואילו **מַאן דְּאָמַר שְׁמִירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר** מן המעשר, והיא דעת רבי מאיר ורבי יהודה, סובר **שְׁגִלְגּוּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר** מן החלה.

הגמרא דנה בדברי רבא מברייתות שונות: **אִיתְּמַר רַב פָּפָּא לְרָבָא,** נאמר בברייתא, **עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִפְרִישׁ** שה לפדיון **פֶּטֶר חֲמוֹר** שנולד לו, **וְכֵן** עובד כוכבים שהפריש **חַלָּה** מעיסתו, **מוֹרִיעִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר** מכל זה, כיון שבהמת עובד כוכבים פטורה מן הבכורה וכן גלגול עובד כוכבים פוטר מן החלה, **וְחַלָּתוֹ** אינה חלה והיא **נֶאֱכֶלֶת לְזָרִים, וּפֶטֶר חֲמוֹר** שלו אינו קדוש ונוֹזֵז את צמרו **וְכֵן עוֹבֵד כּוֹ,** ככל בהמת חולין. ויש לדייק מדברי הברייתא, דווקא פטר חמור וחלה אין בו, **הָא תְּרוּמָתוֹ** שהפריש, **אֲסוּרָה** לזרים, לפי שמירוח עובד כוכבים אינו פוטר. וקשה על דברי רבא, **וְהָא הַאי תַּנָּא** – והלא תנא זה הוא **דְּאָמַר מֵירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר** מן המעשר, שעל כן תרומתו אסורה, ואף על פי כן דעתו שגִּלְגּוּל **עוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר** מן החלה שעל כן חלתו אינו חלה, ושלא כדברי רבא שהמחייב במירוח עובד כוכבים מחייב גם בגלגול עובד כוכבים.

וְעוֹד אִיתֵּיבֵיהּ רַבִינָא לְרָבָא, נאמר בברייתא, **חַלַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים** אפילו היא מתבואה שגדלה **בָּאָרֶץ, וּתְרוּמָתוֹ** שהפריש מתבואה שגדלה **בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מוֹרִיעִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר** מן החלה ומן התרומה, ועל כן **חַלָּתוֹ** אינה קדושה **וְנֶאֱכֶלֶת לְזָרִים, וּתְרוּמָתוֹ** אינה קדושה ועל כן **אֵינָהּ מְדַמַּעַת** – אין היא אוסרת את תערובתה. ויש לדייק מדברי הברייתא, דווקא תבואת חוצה לארץ שמירחה עובד כוכבים אינה מחויבת בתרומה, כיון שאפילו מירחה ישראל אינה חייבת אלא מדרבנן, **הָא תְּרוּמָתוֹ** מתבואה שגדלה **בָּאָרֶץ,** שחיובה מן התורה, **אֲסוּרָה** לזרים **וּמְדַמַּעַת** – ואוסרת את תערובתה. וקשה, **וְהָא הַאי תַּנָּא דְּאָמַר מֵירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר** ואילו **גְּלִגּוּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר.**

מתרצת הגמרא: אכן המחייב במירוח עובד כוכבים מחייב בגלגול עובד כוכבים והפוטר במירוח עובד כוכבים פוטר בגלגול עובד כוכבים, וכדברי רבא, והמבואר בברייתות אלו שתבואת עובד כוכבים חייבת בתרומה אף שגלגול עובד כוכבים פוטר מן החלה, אין זה אלא **מִדְּרַבָּנָן,** שחייבוה בתרומה, **גְּזֵירָה מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִּיסִים** – עשירים שיש להם קרקעות הרבה והם חסים על מעשרותיהם, ועל כן יש לחשוש שיקנו את שדותיהם לעובדי כוכבים וימרחו עובד כוכבים את תבואותיהם בכדי שיפטרו בכך מלעשר, ובכדי למנוע הפקעת השדות מחובת מעשר גזרו חכמים שגם תבואת גוי חייבת במעשר.

גִּלְגּוּל הַקֹּדֶשׁ - פּוֹטֵר, דִּתְנַן: הַקְּדִישָׁה עִיסָּתָהּ עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָה וְהַפְרָשָׁתָהּ - חַיֶּבֶת. מֻשְּׁגְּלָה וְהַפְרָשָׁתָהּ - חַיֶּבֶת. הַקְּדִישָׁה עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָה, וְגִלְגְּלָה הַגְּזוּבָר, וְאַחַר כָּךְ הַפְרָשָׁתָהּ - פְּטוּרָה, שֶׁבְּשָׁעַת חוֹלְטָתָהּ הָיְתָה פְּטוּרָה. בָּעֵי רָבָא: גִּלְגּוּל גּוֹי מַאי? מֵיתְיָא תְּנַן: גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר וְהָיְתָה לוֹ עִיסָּה, נַעֲשָׂה עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּיר - פָּטוּר, מֻשָּׁנִּתְגַּיֵּיר - חַיָּיב, סָפֵק - חַיָּיב. הָא מַאן קָתָנֵי לָהּ? דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא, וַאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דְּקָמַחֲיְבִי הָתָם, פָּטְרֵי הָכָא. הָתָם הוּא דְּכִתִיב "דְּגָנְךָ" "דְּגָנְךָ" יִתְּיָרָא - הָוֵי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת, אֲפִילּוּ גּוֹיִם. אֲבָל הָכָא תֵּרֵי זִימְנֵי "עֲרֵסֹתֵיכֶם" כְּתִיב, חַד "עֲרֵסֹתֵיכֶם" - כִּדְּי עִיסָּתְכֶם, וְחַד "עֲרֵסֹתֵיכֶם" - וְלֹא עִיסַּת גּוֹיִם וְלֹא עִיסַּת הֶקְדֵּשׁ. אוֹ דִלְמָא, רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קָתָנֵי לָהּ - דְּקָא פָּטְרֵי, אֲבָל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה - גָּמְרִי "רֵאשִׁית" "רֵאשִׁית" מֵהָתָם? אֲמַר רָבָא: יְהָא רַעֲוָא דְּאֶחֱזֵיהּ בְּחֵילְמָא. הֲדַר אֲמַר רָבָא, מַאן דְּאָמַר: מֵירוּחַ הַגּוֹי פּוֹטֵר - גִּלְגּוּל הַגּוֹי פּוֹטֵר. מַאן דְּאָמַר: מֵירוּחַ הַגּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר - גִּלְגּוּל הַגּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר. אִיתֵיבֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא: גּוֹי שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר וְחָלָה - מוֹדִיעִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר, וְחָלְתוֹ נֶאֱכֶלֶת לְזָרִים, וּפֶטֶר חֲמוֹר גּוֹזֵז וְעוֹבֵד בּוֹ. הָא תְּרוּמָתוֹ - אֲסוּרָה, וְהָא הַאי תַּנָּא דְּאָמַר: מֵירוּחַ הַגּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, וְגִלְגּוּל גּוֹי פּוֹטֵר! וְעוֹד אִיתֵיבֵיהּ רַבִינָא לְרָבָא: חַלַּת גּוֹי בָּאָרֶץ וּתְרוּמָתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ - מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר, חָלְתוֹ נֶאֱכֶלֶת לְזָרִים, וּתְרוּמָתוֹ אֵינָהּ מְדַמַּעַת. הָא הַאי תַּנָּא דְּאָמַר: מֵירוּחַ הַגּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, גִּלְגּוּל הַגּוֹי פּוֹטֵר! מְדַרַבָּנַן, גְּזֵירָה מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּים.

א׳

גֵּר בְּמִירוּחַ - מִי פְּטְרֵי הָכָא? **הָתָם** - הֵיינוּ טַעְמָא דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, מִשּׁוּם דִּתְרֵי "דְּגָנְךָ" כְּתִיבִי. דִּכְתִיב (דברים יב) "לֹא תּוּכַל לֶאֱכוֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יד) "וַאֲכַלְתָּ לִפְנֵי וגו' מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יח) "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ". חַד - לְמִילְּתֵיהּ: דִּיגּוּנָךְ, וְלֹא דִּיגּוּן הַקֶּדֶשׁ מִירוּחַ הַקֹּדֶשׁ. אִיתְּוֹתֵי לְהוּ תְּרֵי "דְּגָנְךָ" - לְמֵעוּט דִּיגּוּן גּוֹי, הוֹאִיל וְגּוֹי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, דִּתְרֵי קְרָאֵי מַמְעֵטֵי לֵיהּ. **וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת** - דִּיגּוּן גּוֹי דְּחַיֵּיב. וְאִי קְשִׁיָא: מַאי חִזְיֵת דִּמְרוּבֵּית לְדִיגּוּן גּוֹי, רַבִּי לְהַקְדֵּשׁ! תְּרֵיץ: מִסְתַּבְרָא גּוֹי הוֹאִיל לֵיהּ לְרַבּוֹיֵי, שְׁכַן נָאכֹל בְּלֹא פִּדְיוֹן כְּשֵׁל יִשְׂרָאֵל. **רֵאשִׁית רֵאשִׁית** - "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ" (שם), "רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם" (במדבר טו). מַה לְּהַלָּן - מִירוּחַ גּוֹי לֹא פְּטַר, דְּמִרְבִּינַן לֵיהּ מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. אַף גִּלְגּוּל גּוֹי - אֵינוֹ פּוֹטֵר. **שֶׁהַפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר** - שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁה לִפְדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁנּוֹלַד לוֹ בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **וְחָלָה** - מֵעִיסָּה שֶׁגִּילְגְּלָה בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה** - דְּמִירוּחוֹ אֵינוֹ פּוֹטֵר, כְּדִמְרַבִּינַן לְעִיל מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. **חַלַּת גּוֹי בָּאָרֶץ** - כְּלוֹמַר, אֲפִילּוּ מִתְּבוּאָה הַגְּדִילָה בָּאָרֶץ. **וּתְרוּמָתוֹ** - מִתְּבוּאַת חוּצָה לָאָרֶץ, דְּאֲפִילּוּ גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוְיָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן. [**הָא תְּרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ**] - כְּלוֹמַר, מִכְּלַל דְּתְרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ מִדְּמַעַת, דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, אַף עַל גַּב דְּגִלְגּוּל פּוֹטֵר מֵחַלָּה, וְקָשְׁיָא לְרַבָּה דְּאָמַר: מֵאַן דְּמַחֲיֵיב בִּתְרוּמָה - מְחַיֵּיב בְּחַלָּה. **מִדְּרַבָּנַן** - כְּלוֹמַר, לְעוֹלָם הָא דְּקָתָנֵי לְגַבֵּי חַלָּה גִּלְגּוּל פּוֹטֵר - הָנֵךְ תַּנָּאֵי הִיא דְּפְטְרֵי לְעִיל בְּמִירוּחַ, וְהָא דְּקָתָנֵי לְעִיל מִדְּוֹקְיָא: הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה - מִדְּרַבָּנַן הִוְא אֲסוּר. **גְּזֵירָה מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין** - עֲשִׁירִים שֶׁלּוֹקְחִין תְּבוּאָה מֵחְמַרִים. וְאִי שְׁרִית לְלוֹקְחָהּ מִן הַגּוֹי שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂר, דְּמִירוּחַ גּוֹי פּוֹטֵר, אִתְּי לְמִימַר נְמִי לוֹקֵחַ מֵחְמַר יִשְׂרָאֵל פּוֹטֵר. לִישְׁנָא אָחֳרִינָא: מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין שִׁיהְ לְהֶן קַרְקָעוֹת הַרְבֵּה, וְחִסִּים עַל רֹב מַעֲשְׂרוֹת, וְיִקְנוּהוּ לַגּוֹיִם וִימֵרִיחוּם גּוֹיִם, וּמִפְקַע לֵיהּ מִמַּעֲשֵׂר.

א׳

גִּלְגּוּל הַקֹּדֶשׁ – לְעִנְיַן חַלָּה. **פּוֹטֵר** – מִן הַחַלָּה, אִם נִתְגַּלְגְּלָה עִיסָּה בְּיַד הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ נִפְדֵּית. **וּפְרָאתָהּ חַייֶבֶת** – דְּבִיד הַדְּיוֹט נִתְגַּלְגְּלָה. **שֶׁבְּשָׁעַת חוֹלְטָתָהּ** – הֵיינוּ גִּלְגּוּל. **פָּטוּר** – מִן הַחַלָּה, הוֹאִיל וּבְהֵיוֹתוֹ גּוֹי נִתְגַּלְגְּלָה. **סָפֵק** – אִם מִשְׁנַתְגַּייֵר גִּלְגְּלָה, אוֹ בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי גִּלְגְּלָה. **חַייָב** – דִּלְחוּמְרָא אָזְלִינַן, וְהַשְׁתָּא מֵיבְעֵי לֵיהּ לְהָאי דְּגִלְגּוּל גּוֹי פּוֹטֵר, מַאן קָתָנֵי לֵהּ? **וַאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דְּמַחַייְבִי הָתָם** – גַּבֵּי מִירוּחַ, מִי פְּטְרֵי הָכָא? **הָתָם** – הֵיינוּ טַעְמָא דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, מִשּׁוּם דִּתְרֵי "דְּגָנְךָ" כְּתִיבִי. דִּכְתִיב (דברים יב) "לֹא תּוּכַל לֶאֱכוֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יד) "וַאֲכַלְתָּ לִפְנֵי וגו' מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יח) "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ". חַד - לְמִילְּתֵיהּ: דִּיגּוּנָךְ, וְלֹא דִּיגּוּן הַקֶּדֶשׁ מִירוּחַ הַקֹּדֶשׁ. אִיתְּוֹתֵי לְהוּ תְּרֵי "דְּגָנְךָ" – לְמֵעוּט דִּיגּוּן גּוֹי, הוֹאִיל וְגּוֹי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, דִּתְרֵי קְרָאֵי מַמְעֵטֵי לֵיהּ. **וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת** – דִּיגּוּן גּוֹי דְּחַייֵב. וְאִי קְשִׁיָא: מַאי חִזְיֵת דִּמְרוּבֵּית לְדִיגּוּן גּוֹי, רַבִּי לְהַקְדֵּשׁ! תְּרֵיץ: מִסְתַּבְרָא גּוֹי הוֹאִיל לֵיהּ לְרַבּוֹיֵי, שְׁכַן נָאכֹל בְּלֹא פִּדְיוֹן כְּשֵׁל יִשְׂרָאֵל. **רֵאשִׁית רֵאשִׁית** – "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ" (שם), "רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם" (במדבר טו). מַה לְּהַלָּן – מִירוּחַ גּוֹי לֹא פְּטַר, דְּמִרְבִּינַן לֵיהּ מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. אַף גִּלְגּוּל גּוֹי – אֵינוֹ פּוֹטֵר. **שֶׁהַפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר** – שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁה לִפְדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁנּוֹלַד לוֹ בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **וְחָלָה** – מֵעִיסָּה שֶׁגִּילְגְּלָה בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה** – דְּמִירוּחוֹ אֵינוֹ פּוֹטֵר, כְּדִמְרַבִּינַן לְעִיל מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. **חַלַּת גּוֹי בָּאָרֶץ** – כְּלוֹמַר, אֲפִילּוּ מִתְּבוּאָה הַגְּדִילָה בָּאָרֶץ. **וּתְרוּמָתוֹ** – מִתְּבוּאַת חוּצָה לָאָרֶץ, דְּאֲפִילּוּ גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוְיָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן. [**הָא תְּרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ**] - כְּלוֹמַר, מִכְּלַל דְּתְרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ מִדְּמַעַת, דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, אַף עַל גַּב דְּגִלְגּוּל פּוֹטֵר מֵחַלָּה, וְקָשְׁיָא לְרַבָּה דְּאָמַר: מֵאַן דְּמַחַייֵב בִּתְרוּמָה - מְחַייֵב בְּחַלָּה. **מִדְּרַבָּנַן** – כְּלוֹמַר, לְעוֹלָם הָא דְּקָתָנֵי לְגַבֵּי חַלָּה גִּלְגּוּל פּוֹטֵר – הָנֵךְ תַּנָּאֵי הִיא דְּפְטְרֵי לְעִיל בְּמִירוּחַ, וְהָא דְּקָתָנֵי לְעִיל מִדְּוֹקְיָא: הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה – מִדְּרַבָּנַן הִוְא אֲסוּר. **גְּזֵירָה מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין** – עֲשִׁירִים שֶׁלּוֹקְחִין תְּבוּאָה מֵחְמַרִים. וְאִי שְׁרִית לְלוֹקְחָהּ מִן הַגּוֹי שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂר, דְּמִירוּחַ גּוֹי פּוֹטֵר, אִתְּי לְמִימַר נְמִי לוֹקֵחַ מֵחְמַר יִשְׂרָאֵל פּוֹטֵר. לִישְׁנָא אָחֳרִינָא: מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין שִׁיהְ לְהֶן קַרְקָעוֹת הַרְבֵּה, וְחִסִּים עַל רֹב מַעֲשְׂרוֹת, וְיִקְנוּהוּ לַגּוֹיִם וִימֵרִיחוּם גּוֹיִם, וּמִפְקַע לֵיהּ מִמַּעֲשֵׂר.

א׳

אַף בְּנוֹת כּוּתִים נְדוֹת מֵעִיסְתָּן, בּוֹ בְּיוֹם גְּזָרוּ. וְהַהִיא דְּ"בְּנוֹת כּוּתִים" מוֹקְמִינַן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (לב,א) כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר גֵּירֵי אֻמָּת הֵן, וּמִשּׁוּם דְּלָא תַּרְשִׁי "אִשָּׁה" "וְאִשָּׁה" לְרַבּוֹת קְטַנָּה בַּת יוֹם אֶחָד! וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּעָל כָּרְחָךְ אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר גֵּירֵי אֲרָיוֹת הֵן, אֵית לֵיהּ נְמִי דְּהַהִיא גְּזִירָה, דִּכְוָתֵהּ תַּנָּאֵי מְדוֹרֵי בִּשְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה דְּבָרִים לֵיהּ לְהַאי דְּגִלְגּוּל גּוֹי פּוֹטֵר, מַאן קָתָנֵי לֵהּ? **וְאַפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דְּמַחַייְבִי הָתָם** – גַּבֵּי מִירוּחַ, מִי פְּטְרֵי הָכָא? **הָתָם** – הֵיינוּ טַעְמָא דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, מִשּׁוּם דִּתְרֵי "דְּגָנְךָ" כְּתִיבִי. דִּכְתִיב (דברים יב) "לֹא תּוּכַל לֶאֱכוֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יד) "וַאֲכַלְתָּ לִפְנֵי וגו' מַעְשַׂר דְּגָנְךָ", וְכְתִיב (שם יח) "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ". חַד - לְמִילְּתֵיהּ: דִּיגּוּנָךְ, וְלֹא דִּיגּוּן הַקֶּדֶשׁ מִירוּחַ הַקֹּדֶשׁ. אִיתְּוֹתֵי לְהוּ תְּרֵי "דְּגָנְךָ" – לְמֵעוּט דִּיגּוּן גּוֹי, הוֹאִיל וְגּוֹי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, דִּתְרֵי קְרָאֵי מַמְעֵטֵי לֵיהּ. **וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת** – דִּיגּוּן גּוֹי דְּחַייֵב. וְאִי קְשִׁיָא: מַאי חִזְיֵת דִּמְרוּבֵּית לְדִיגּוּן גּוֹי, רַבִּי לְהַקְדֵּשׁ! תְּרֵיץ: מִסְתַּבְרָא גּוֹי הוֹאִיל לֵיהּ לְרַבּוֹיֵי, שְׁכַן נָאכֹל בְּלֹא פִּדְיוֹן כְּשֵׁל יִשְׂרָאֵל. **רֵאשִׁית רֵאשִׁית** – "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ" (שם), "רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם" (במדבר טו). מַה לְּהַלָּן – מִירוּחַ גּוֹי לֹא פְּטַר, דְּמִרְבִּינַן לֵיהּ מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. אַף גִּלְגּוּל גּוֹי – אֵינוֹ פּוֹטֵר. **שֶׁהַפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר** – שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁה לִפְדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁנּוֹלַד לוֹ בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **וְחָלָה** – מֵעִיסָּה שֶׁגִּילְגְּלָה בְּהֵיוֹתוֹ גּוֹי. **הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה** – דְּמִירוּחוֹ אֵינוֹ פּוֹטֵר, כְּדִמְרַבִּינַן לְעִיל מִמִּיעוּט אַחֵר מִיעוּט. **חַלַּת גּוֹי בָּאָרֶץ** – כְּלוֹמַר, אֲפִילּוּ מִתְּבוּאָה הַגְּדִילָה בָּאָרֶץ. **וּתְרוּמָתוֹ** – מִתְּבוּאַת חוּצָה לָאָרֶץ, דְּאֲפִילּוּ גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוְיָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן. [**הָא תְּרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ**] - כְּלוֹמַר, מִכְּלַל דְּתְרוּמָתוֹ בָּאָרֶץ מִדְּמַעַת, דְּמִירוּחַ גּוֹי אֵינוֹ פּוֹטֵר, אַף עַל גַּב דְּגִלְגּוּל פּוֹטֵר מֵחַלָּה, וְקָשְׁיָא לְרַבָּה דְּאָמַר: מֵאַן דְּמַחַייֵב בִּתְרוּמָה - מְחַייֵב בְּחַלָּה. **מִדְּרַבָּנַן** – כְּלוֹמַר, לְעוֹלָם הָא דְּקָתָנֵי לְגַבֵּי חַלָּה גִּלְגּוּל פּוֹטֵר – הָנֵךְ תַּנָּאֵי הִיא דְּפְטְרֵי לְעִיל בְּמִירוּחַ, וְהָא דְּקָתָנֵי לְעִיל מִדְּוֹקְיָא: הָא תְּרוּמָתוֹ אֲסוּרָה – מִדְּרַבָּנַן הִוְא אֲסוּר. **גְּזֵירָה מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין** – עֲשִׁירִים שֶׁלּוֹקְחִין תְּבוּאָה מֵחְמַרִים. וְאִי שְׁרִית לְלוֹקְחָהּ מִן הַגּוֹי שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂר, דְּמִירוּחַ גּוֹי פּוֹטֵר, אִתְּי לְמִימַר נְמִי לוֹקֵחַ מֵחְמַר יִשְׂרָאֵל פּוֹטֵר. לִישְׁנָא אָחֳרִינָא: מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִיסִּין שִׁיהְ לְהֶן קַרְקָעוֹת הַרְבֵּה, וְחִסִּים עַל רֹב מַעֲשְׂרוֹת, וְיִקְנוּהוּ לַגּוֹיִם וִימֵרִיחוּם גּוֹיִם, וּמִפְקַע לֵיהּ מִמַּעֲשֵׂר.

א׳

שֶׁלֹּשׁ, דְּתַנְיָא לְבֵיאַה כְּמוֹ בִּתְּנוּק גּוֹי בֶּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, כְּדְאֵיתָא בְּפֶרֶק "אֵין מְעַמִּידִין" (עבודה זרה לז,א), הַחְמִירוּ עַל כּוּתִים, שֶׁלֹּא יִטְמְעוּ בָּהֶם, מִשּׁוּם דְּדָמוּ קְצַת לְיִשְׂרָאֵל וְנוֹהֲגִין בְּמִצְוֹת בְּמִקְצָת. וּלְהֵכִי חִשְׁיבִי שְׁתֵּי גְּזִירוֹת, דְּאִינָן שָׁוּוֹת. וְאֶפִילּוּ לְמַאן דְּבָעֵי לְמִימַר מְעִיקָּרָא בֶּן יוֹם אֶחָד חִשְׁיבִי שְׁתֵּי גְּזִירוֹת, מִשּׁוּם דְּאֵי הֲווּ גָּזְרוּ אֲגוּיִם — לֹא הֲוָה יָדְעִינַן כּוּתִים, לְפִי שֶׁאֵין הַכּוּתִים אִדּוּקִים בְּגוֹיִם. וְאִי הֲווּ גָּזְרוּ אַכּוּתִים — הֲוָה אָמְינָא: מִשּׁוּם דְּדָמוּ לְיִשְׂרָאֵל, חַיִּישִׁינַן לְאִיטְמוּעֵי טְפֵי, וְהָא דְּמוֹקֵי לָהּ בְּנִדָּה כְּרַבִּי מֵאִיר — מִשּׁוּם סִיפָא, דְּקָתָנֵי: וְהַכּוּתִים מְטַמְּאִים מִשְׁכַּב תַּחְתּוֹן בַּעֲלִיוֹן, לְפִי שֶׁהֵם בּוֹעֲלֵי נִדּוֹת. וְהָא דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּגְמָרָא (נדה לב,א): מַעֲשֶׂה הָיָה, וְהִטְבִּילוּהָ קֹדֶם לֶאֱמַה — לָאו מִשּׁוּם דְּטָעֲמִיהּ מִשּׁוּם נִדּוּת, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא לֵיהֲוֵי כִּי חוֹבָא וְאִיטְּלוּלָא אִי הֲווּ גְּזִירִי דִּלְיִהוּי טְמֵאָה וְלֹא חָזְיָא. וְאִם תֹּאמַר: וּלְרַבִּי מֵאִיר, הֵיכִי הֲווּ מִשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה דְּבָר, הָא בְּכָל דּוֹכְתָא הָכִי דָּיְנָא וְאֶפִילּוּ מִדְּאוֹרַיְיתָא, דְּהָא רַבִּי מֵאִיר חַיִּישׁ לְמִיעוּטָא! וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּמִיעוּטָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא, וְהוֹאִיל כְּמוֹ מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא, וְלֹא חַיִּישׁ רַבִּי מֵאִיר. **דִּכְתִיב** דִּגְנַךְ דִּגְנַךְ יִתְּיֵרָא — פִּירַשׁ בְּקוּנְטְרֵס: דִּתְרֵי כְּתִיבִי, חַד בְּ"רֵאשׁ אַנְבֵי", וְחַד בְּ"שׁוֹפְטִים". וְנִרְאֶה דְּאֵין צָרִיךְ, דְּ"תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ" הָווּ כְּמוֹ "דִּגְנַךְ". וְחַשִּׁיב כְּמוֹ מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט, כְּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק "רֵאשִׁית הַגֵּז" (חוֹלִין קלה,א) דְּמַמְעִיט רַבִּי אֵילְעַאי שׁוּתָּפוּת, מִדִּכְתִיב "עֲנָךְ", וְרַבָּנַן מוֹקְמֵי לֵיהּ לְשׁוּתָּפוּת גּוֹי. וּרְבִי אֵילְעַאי — נְפֵקָא לֵיהּ מִ"רֵאשִׁית דְּגָנְךָ", וְרַבָּנַן — "רֵאשִׁית" הַפְסֵק הָעִנְיָן. אֶלְמָא, דְּאֵי לָאו דַּאֲפְסֵיק בְּ"רֵאשִׁית", הֲוָה אָמְינָא דְּ"דְּגָנְךָ" קַאֵי אִ"גֵּז צֹאנְךָ", אַף עַל גַּב דְּלָאו בְּדִידֵיהּ כְּתִיב, כָּל שֶׁכֵּן דְּקַאֵי אִ"תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר", דִּכְתִיב בְּמַעֲשֵׂר [בְּתִיבִי]. וּפֵירוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס עִיקָּר.

חַד עֲרִיסוֹתֵיכֶם וְלֹא עִיסַּת גּוֹי וְחַד עֲרִיסוֹתֵיכֶם וְלֹא עִיסַּת הֶקְדֵּשׁ — לֹא דָּק; דְּמַעִיקָּרָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵעוּטֵי עִיסַּת הֶקְדֵּשׁ, דְּמִסְתַּבְרָא טְפֵי. וְאַף עַל גַּב דְּמַמְעִינַן נְמִי עִיסַּת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרַבִּי מֵאִיר בְּפֶרֶק "כָּל שָׁעָה" (פסחים לח,א) וּבְפֶרֶק "לוֹלֵב הַגָּזוּל" (סוכה לה,ב וְשָׁם) — הֵיינוּ מִשּׁוּם דְּהוֹי כְּעִיסַּת הֶקְדֵּשׁ, דְּסָבַר: מָמוֹן גַּבּוֹהַּ הוּא. וּמֵיהוּ קַצַת קָשֶׁה: דְּהָתָם מִסֵּיק, מִשּׁוּם דְּכְתִיב תְּרֵי זִימְנֵי "עֲרִיסוֹתֵיכֶם"! וְעוֹד דְּרִישׁ לֵיהּ בְּפֶרֶק "רֵאשִׁית הַגֵּז" (חוֹלִין קלה,ב) לְ"כְדֵי עִיסוֹתֵיכֶם" — פִּירוּשׁ: כְּשִׁיעוּר עִיסַּת מִדְבָּר, וּמִ"עֲרִיסוֹתֵיכֶם" דָּרִישׁ, מִדְּבָעֵי לְאוֹקוֹמֵי מְעִיקָּרָא: לִרְבּוֹת שֶׁל שׁוּתָּפִין! וְשַׁמָּא כּוּלְּהוּ שְׁמַע מִינַּהּ: דְּהָכָא בְּעִנְיַן תְּרֵי קְרָאֵי — חַד לְגוּף מִירוּחַ כְּדִפֵּירַשׁ בְּקוּנְטְרֵס, וְכֵן לְגַבֵּי מִירוּחַ כְּדִפֵּירַשׁ בְּקוּנְטְרֵס, וְכֵן בְּפֶרֶק שְׁנֵי דִּבְכוֹרוֹת (יג,ב) לְגַבֵּי אוֹנַאָה בְּעֵי תְּרֵי "עֲמִיתֶךָ" — חַד לְמֵעוּטֵי גּוֹי וְחַד לְמֵעוּטֵי הֶקְדֵּשׁ. וּבְפֶרֶק קָמָא דְּפְסָחִים (ה,ב וְשָׁם) מַמְעִטִינַן מֵחַד "לָךְ" — שֶׁל אַחֵרִים וְשֶׁל גַּבּוֹהַּ, וּגְבִי נְזִקִין נְמִי דְּרִשִׁינַן בְּבָבָא קַמָּא (לז,ב): "רֵעֲהוּ" — וְלֹא גּוֹי וְהֶקְדֵּשׁ! וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּבִיזַּן דְּגַלִּי לַן הָכָא גַּבֵּי חַלָּה דְּהֶקְדֵּשׁ וְגוֹי שָׁוִין, הוֹאִיל וְהַדִּין בְּכָל דּוֹכְתָא. וְהָא דְּמִבְעֵיָא לַן תְּרֵי קְרָאֵי גַּבֵּי אוֹנַאָה — שְׁאנֵי הָתָם, דִּסְלָקָא דַּעְתָּךְ בֵּין דְּמוּסַיף חוּמֶשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ, כָּל שֶׁכֵּן דְּאֵינוֹ אוֹנֵס, וְאַף עַל גַּב דְּהֶקְדֵּשׁ שׁוֹה מְנָה שְׁחִילְּלוֹ עַל שׁוֹה פְּרוּטָה — מְחוּלָּל. וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגַרְסֵי הָכָא "חַד כְּדֵי עִיסוֹתֵיכֶם", כְּדְדַרְשִׁינַן בְּ"רֵאשִׁית הַגֵּז" (חוֹלִין קלה,ב), וְלֹא גַּרְסִינַן "וְלֹא עִיסַּת גּוֹי", וְלִגְרִיסְיָא זוֹ הֶקְדֵּשׁ וְגוֹי מַחַד קְרָא נְפֵקָא. **גּוֹי** שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר — פִּירַשׁ בְּקוּנְטְרֵס: שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁה. וְקָשֶׁה: אֶפִילּוּ בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל לֵיכָּא מִשּׁוּם קְדוּשָׁה, דְּחוֹלִין גְּמוּרִין הֵוֵא. וְנִתַּן בְּפֶרֶק קַמָּא דִּבְכוֹרוֹת (ט,א): וְאִם מֵת — נֶהֱנִין בּוֹ! אֶלָּא וַדַּאי בְּפֶטֶר חֲמוֹר גּוּפֵיהּ מִיירִי, כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק קַמָּא דִּבְכוֹרוֹת (שם,ב): פֶּטֶר חֲמוֹר אָסוּר בְּהֲנָאָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. **וּתְרוּמָתוֹ** אֵינָהּ מְדַמַּעַת — מִשְׁמַע: הָא תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ דִּישְׂרָאֵל — מְדַמַּעַת. וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק "עַד כַּמָּה" (בְּכוֹרוֹת כז,א) גַּבֵּי תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ מְבַטְּלָה בְּרוּבּוֹ: רְבָה מְבַטֵּל לָהּ בְּרוּבּוֹ וְאָבִיל לָהּ — (אִיירִי) בִּימֵי טוּמְאָתוֹ. לֹא כְּדִבְרֵי פֵּירוּשׁ רש"י דְּאִם נִתְבַּטֵּל בְּרוּבּוֹ — שְׁרִיא אֶפִילּוּ לְזוֹר. וְהֵבֵא מִשְׁמַע בְּהַדְיָא דְּמְדַמַּעַת, וְאָסוּר. אֶלָּא לְכֹהֵן בִּימֵי טוּמְאָתוֹ דּוֹקָא הוּא דְּשָׁרְיָא, דְּרִבְּתָה כֹּהֵן הַהוּא, וּמִדְּבִיתַ עֲלֵי קְאָתֵי. וּמֵיהוּ אוֹתָם שְׁתֵּי חַלּוֹת שֶׁעוֹשִׂין אַחַת לְאוֹר וְאַחַת לְכֹהֵן, כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת חַלָּה פֶּרֶק בְּתַרָא (משנה ח): אִם נִתְעָרְבָה אוֹתָהּ שֶׁל כֹּהֵן — אֵינָהּ מְדַמַּעַת, וְשֵׁרִי אֶפִילּוּ לְזָר, כְּדְמוֹכַח בִּירוּשְׁלְמִי [פֶּרֶק רִבְיעִי דַּחֲלָה] דְּאָמַר עִלָּהּ: הוֹרָה רַבִּי אֲבוּהּ בְּבַצְרָה שֶׁהִיא צְרִיכָה רוֹב. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: מִלְּמַד שֶׁהִיא עוֹלָה בְּפוּחוֹת (מֵאָחַד) מִמֵּאָה, וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת [בְּאָחַד וּמֵאָה]. אָמַר רַב, רַבִּי זְעִירִי: מִתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן, אֶפִילּוּ אֶחָד בְּאֶחָד. דְּתַנְיָא: וְנֹאכְלָת עִם הַזָּר עַל הַשּׁוּלְחָן. וּמִשְׁמַע לֵיהּ לְפִי הַמַּסְקָנָא, דְּאֶפִילּוּ אֶחָד בְּאֶחָד שְׁרִי. וְשַׁמָּא הֵיכָא דְּאוֹתָהּ חַלָּה שֶׁהִיא שֶׁל כֹּהֵן כְּכַר גְּדוֹל שֶׁנִּתְעָרֵב — אֵין לְהַקֵּל, כְּדְאִשְׁכַּחַן (בִּיצָה ג,ב) גַּבֵּי "אֵת שֶׁדַּרְכּוֹ (לִימְנוֹתָן)", דְּרַבִּי עֲקִיבָא מוֹסִיף אַף כְּכָרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, דְּחִשְׁיבִי, וְלֹא בְּטֵלִי. וּמִיהוּ מִדְּהָקִילוּ

תוספות

לרב פפא ולרבינא, דלא משמע להו דמיחזיב מדרבנן תקשי להו דרבי שמעון אדרבי שמעון בסוף פרק קמא דבכורות (יא,ב). דמייתי התם מתניתין דתנן במסכת דמאי פרק שלישי (משנה ד): המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ — בחזקתן למעשר ולשביעית, אצל הגוי — כפירותיו. רבי שמעון אומר: דמאי. אלמא, אי ודאי חלפינהו גוי — חייב לרבי שמעון! ויש לומר: דהנך דהכא משמע להו — מדאורייתא, משום דאי מדרבנן — אפילו חלה נמי, דלא מסקי אדעתייהו הנך שיעורי. ואם תאמר: הא דאמרינן בסוף פרק קמא דבכורות (יא,ב): הלוקח טבלים ממורחזין מן הגוי — מעשרן, ותן שלו. ופריך: דמרחינהו מאן? אילימא דמרחינהו גוי — "דיגונך" אמר רחמנא, ולא דיגון גוי! ומאי קושיא, הא מסקינן דחזיב מדרבנן, גזירה משום בעלי ביסין! ואין לומר: דהני מילי כשהיה מתחילתו של ישראל ומכרו לגוי ומירחו גוי — דלא מיפטר, אבל באותו שהיה מתחילתו של גוי — התם לא שייכא גזירה משום בעלי ביסין. לאו מילתא היא, דאפילו בגר מסקינן הך גזירה, דלא מיפטר במה שממרח קודם שנתגייר. ואין לומר: דאי מדרבנן גזרה משום בעלי ביסין, לא אמר דתן שלו מהאי טעמא גופיה, אם כן הא דאמר רב, רבי אלעזר התם: הא ודאי חלפינהו — דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן, ופריך עלה מהא דמעשרן והן שלו. מאי קושיא? ההיא דרבי אלעזר מדרבנן! **כדי** שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר — בנדה פרק "כל היד" (טו,ב) פירש בקונטרס: דדוקא בהמתו, שהוא אבילת עראי, אבל אבילת קבע — לא, היינו מדרבנן. ושקשה מהא דפריך התם: ואין ספק מוציא מידי ודאי? והתניא, חבר שמת והניח מגורה כו'? ומשני: דספק וספק הוא, משום דשמא עביד כרבי אושעיא. ואי בהמתו דוקא, אבתי תיקשי ליה, דלאדם ודאי טבול לאבילת קבע! מיהו ההוא איבא לשנויי: דספק מוציא מידי ודאי בדרבנן. ובפרק קמא דפסחים (ט,א) דמייתי לה אבדיקת חמץ דרבנן גבי "אין חוששין שמא גירדה חולדה" — גבי חמץ החמירו כודאי דאורייתא. אבל קשה מהך דשמעתין: דאי בהמתו דוקא, אבתי לא ליפטר מירוח גוי מאבילת אדם, דלא אפשר למיפטר נפשיה כרבי אושעיא לענין אבילת עצמו, ושייך למיגזר ביה משום בעלי ביסין! והיה מפרש הרב רבינו אפרים מתוך כך דלאדם עצמו נמי שרי, ו"בהמתו" דנקט — לפי שדרכו להערים בלשון זה, שלצורך בהמתו מכניס, שמתבייש לומר לצורך עצמו. ואף על גב דאבילת קבע אסור קודם ראיית פני הבית — היינו, היכא דיכול לבא לידי חיוב כשיראה פני הבית, אבל היכא שהכניסה במורץ שלה ומירחה בבית — שוב אינו יכול לבא לידי חיוב עוד. וקשה: דבפרק קמא דביצה (יג,ב) תניא: הכניס שבלין לעשות מהן עיסה — אוכל מהן עראי, ופטור. ובתוספתא קתני בהדיא: מכניס לבית. וקתני: דוקא עראי, אבל קבע — לא, אף על גב דהכניסן במורץ, דהא "שבלין" קתני! ועוד קשה: אבתי יכול לבא לידי חיוב, למאן דאמר ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פח,ב) דחייבין ושעורין בני גורן נינהו, בגורן תלינהו רחמנא, דלא גרע עשאן גורן בבית מעשאן גורן בשדה, דחייב בלא ראיית פני הבית! ונראה לפרש: דהא דפריך הכא "אי הכי תרומה נמי עביד ליה כרבי אושעיא" — דמידי דמאכל בהמה קשיא ליה, מה הועילו חכמים בתקנתן, לענין אבילת עראי שועל, שהוא מאכל לסוסים ולרכש. ועוד יש לפרש: דהכי פריך "תרומה נמי עביד לה כרבי אושעיא" — ואף על גב דרבי אושעיא לא מהני אלא לאבילת עראי, מעיקרא נמי בלאו הכי לא אכיל, דהתם גם מירוח הגוי נמי לא היה פוטר אלא מעראי, אפילו כי לא גזרו משום בעלי ביסין. דנהי דלגלול גוי פוטר לגמרי — היינו, משום דכי משוית ליה כקודם גלגול, שרי לגמרי. אבל מירוח גוי כי משוית ליה נמי כלא נתמרח — מיתסרא מיהא אבילת קבע. והא דקאמר לעיל: חלת גוי בארץ ותרומתו בחוצה לארץ — מודיעין אותו שהוא פטור, חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת. הא בארץ ישראל — מדמעת. ודייק מינה: דסבר גלגול הגוי — פוטר, מירוח הגוי — אינו פוטר, משמע: הא אם היה מירוח גוי פוטר — היתה תרומתו נאכלת לזרים כמו חלה. היינו, התם דתבואה של גוי שלא היתה עומדת להתחייב במעשר — מיפטרא נמי לגמרי. אבל אותה שתחילתה של ישראל, ומכר לגוי — לא מיפטר מירוחו אלא מעראי. ומיהו לגמרי מסקינן משום בעלי ביסין — אפילו תחילתה דגוי, ומכר לישראל, חייב, כדפירשתי לעיל מדלא מיפטר גוי שמרח קודם שנתגייר. ואם תאמר: ומאי שנא ממירוח הקדש לעיל, דפטר לגמרי. ותנן נמי בפרק קמא דמסכת פאה (משנה ו): המקדיש והפודה — חייב במעשר, עד שימרח הגזבר? ויש לומר: דהתם משום פסידא דהקדש אוקמוה רבנן אדאורייתא. וקצת יש דוחק לפירוש זה: דקודם גזירה דבעלי ביסין, מה שייך לחלק בין היה מתחילתו של גוי לאותו שהיה של ישראל ומכרו לגוי? ואם שייך לחלק בו, אם כן, אחר שגזרו משום בעלי ביסין, אמאי גזרו על אותו שהיה מתחלתו של גוי? ומכל מקום לא יתכן פירוש זה, דבמסכת (פאה) [תרומות] פרק תשיעי (משנה ז) משמע דמירוח הגוי פוטר מאבילת עראי, דתנן: המנכש עם הגוי בחסיות, אף על פי שפירותיו טבל — אוכל מדן עראי. כלומר, שטבל היו כשזרעם, דמן הממורח זרע. דגידולי טבל אסור בדבר שאין זרעו כלה, כדתנן התם, וחסיות — דבר שאין זרעו כלה הם, כדתניא בסוף "הנודר מן הירק" (נדרים נח,ב). והא דשרי עראי — לא כרחין לאו כמאן דאמר הכא אינו פוטר דאורייתא, דלדידיה אפילו עראי אסור. אלא כמאן דאמר פוטר, וכי גזור משום בעלי ביסין — בקבע, אבל באבילת עראי — לא גזור. **כדי** שתהא בהמתו אוכלת — ואם תאמר: היכן מצינו דטבל אסור בהנאה? ויש לומר: דנפקא לן, בדדרשינן בפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א): אין מדליקין בטבל טמא, משום "משמרת תרומתי" — בשתי תרומות הכתוב מדבר, מה תרומה טהורה — אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, פירוש: אבילתה. אף תרומה טמאה — כן. דהיינו, הדלקה. והדר גמרינן טהורה מטמאה, דמיתסר בהדלקה קודם הרמה, וכן להאבילה לבהמתו כל הנאות של בילוי דהוי בעין הדלקה. ולא כמו שפירש בקונטרס: דווקא טבל טמא, אבל בטבל טהור — מדליקין. אלא נקט טמא — וכל שכן טהור. ומההיא דרשא גופא ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו ברשיני תרומה. **(יצק)** — נתן תחילה שמן ולבונתו קודם הסולת, יצק לאחר נתינת סולת, ובלל. שכן דרך כל המנחות שנותן שמן תחילה בכלי, ואחר כך נותן סולת, וחוזר ויוצק עליה שמן, ובולל. ועוד יש נתינת שמן שלישית, שלא הזכיר בקונטרס. דתנן לקמן בפרק "אלו מנחות" (עד,ב): כל המנחות הנעשות בכלי יוצרות שלשה מתנות שמן: יציקה, ובלילה, ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן. ונראה דכולהו תני להו הכא: ד"נתן שמנו" — הוא נתינת שמן תחילה בכלי, "ויצק ובלל" — היא יציקה ובלילה דלקמן. ובין הכא ובין התם הוה ליה למיתני בלילה ברישא, ד"יצק" היא יציקה אחרונה, דמרבינן כל המנחות ליציקה, בר ממנחת מאפה, לקמן בפרק "אלו מנחות" (עד,ב). שכך הוא הסדר: תחילה נותן השמן בכלי, ונותן הסולת, ולש בפושרים, ונותן שמן עליו, בולל, וחוזר ונותן שמן לקיים מצות יציקה, וקומץ. **יצק** ובלל — תימה דלא תני "מלח", כדקתני ב"הקומץ רבה" (מנחות יח,א): לא יצק, לא בלל, לא מלח. **ובשעת** הביעור — בשעה ששית, אבל מכאן ואילך — לא יבדוק, ואפילו לא בדק בזמנו, משום דילמא אתי למיכל מיניה כשמוצאו בפסח. ורבנן פליגי עליה, דאמרי: לא בדק בתוך (הפסח) [המועד], כלומר, במועד שריפתו דהיינו בשש — יבדוק לאחר המועד, בתוך הפסח עצמו, ולא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה. כך פירש בקונטרס

אי הכי, אֲפִילּוּ חַלָּה נַמִּי! - אֶפְשָׁר דְּאָפֵי לָהּ פָּחוֹת מֵחֲמֵשֶׁת רְבָעִים קֶמַח וְעוֹד. תְּרוּמָה נַמִּי! - אֶפְשָׁר דְּעָבִיד לָהּ כִּדְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ וּמַכְנִיסָהּ בְּמוֹץ שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. אִי נַמִּי, דְּעָיֵיל לָהּ דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וְדֶרֶךְ קַרְפִּיפוֹת?! - הָתָם - בְּפַרְהֶסְיָא, זִילָא בֵּיהּ מִילְתָא. הָכָא - בְּצִינְעָא, לָא זִילָא בֵּיהּ מִילְתָא. **משנה** בָּא לוֹ לְעָשְׂרוֹן, נָתַן עָלָיו שַׁמְנוֹ וּלְבוֹנָתוֹ, יָצַק וּבָלַל, הֵנִיף וְהִגִּישׁ, קָמַץ וְהִקְטִיר. וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. מִשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר, יוֹצְאִין וּמוֹצִיאִין שׁוּק יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוּא מָלֵא קֶמַח קָלִי, שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּרְצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין. **גמרא** וְלָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה דִּלְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִינֵּיהּ. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בּוֹדְקִין אוֹר אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, וּבְשָׁעַת הַבִּיעוּר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא בָּדַק כּוֹ'! אָמַר רַבָּה: שָׁאנֵי חָדָשׁ,

מתוך

רש"י

אי הכי בחלה נמי – ליגזור גלגול נמי, משום בעלי ביסין. **אפשר דאפי לה כו'** – כלומר, להכי לא גזרינן בחלה, דאי הוה בעי לאערומי – מצי לאיערומי בהיתירא. **דאפי לה פחות מחמשה רבעים קמח ועוד** – דלא מחייב בחלה, דזהו שיעור עיסה לחלה, במסכת עירובין בפרק "כיצד משתתפין" (פג,ב). **כמוץ שלה** – כעין מאכל בהמה, ומאכל בהמה פטור מן המעשר. לישנא אחרינא: במוץ שלה – שלא יראה פני הבית. **דרך גגות דרך חצירות** – דאין טבל מוקבע למעשר עד שיכניסוהו דרך השער, דכתיב: "ואכלו בשעריך ושבעו", ובמעשר כתיב בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פח,א). **התם** – במורץ ובדרך גגות – פרהסיא, זילא מילתא, שיאמרו: פלוני מערים למיפטר ממעשר, הלכך עביד להו על ידי גוים בצנעא. **הכא** – גבי חלה, הפחות מחמשת רבעים ועוד. **צנעא היא ולא זילא מילתא** – הלכך לא עביד על ידי גוים. **משנה בא לו** לעשרון נותן תחילה שמנו ולבונתו יצק ובלל – שכן דרך כל המנחות: שנותן שמן תחילה בכלי, ואחר כך נותן סולת, וחוזר ויוצק עליה שמן, ובולל, כדאמר בפרק "אלו מנחות" (מנחות עד,ב). **הניף והגיש** – דאמרינן בפרק "כל המנחות" (שם סא,א) דמנחת העומר טעונה תנופה והגשה. **משקרב עומר** – מיד כשיוצאים מוצאין שוקי ירושלים מליאות קמח וקלי מתבואה חדשה. **שלא ברצון חכמים** – דגזרינן: שמא יאכל בשיקצור, ויאכל חדש קודם העומר, וזה שכבר הוא קמח – ודאי נקצר קודם העומר. **רבי יהודה אומר כו'** – דלא גזר שמא יאכל. **גמרא** בודקים – חמץ. **ובשעת הביעור** – בשעה ששית, אבל מכאן ואילך – לא [יבדוק], אפילו לא בדק בזמנו, דגזרינן משום דלמא אתי למיכל בשמוצא בפסח. ורבנן פליגי עליה, דאמרי: לא בדק בתוך המועד, כלומר, במועד שריפתו דהיינו בשש – יבדוק לאחר המועד, בתוך הפסח עצמו, ולא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה.

מתוך

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שאתה חושש שמא יבואו בעלי כיסים להפקיע את שדותיהם מחובת מעשר, **אֲפִילּוּ חַלָּה נַמִּי** [–גם כן] יש לגזור שעיסת עובד כוכבים תתחייב בה, שיש לחשוש שמא יפקיעו את עיסתם מחובת חלה על ידי גלגול עובד כוכבים.

משיבה הגמרא: אם יחפצו בעלי כיסים להפקיע את חובת חלה, לא יצטרכו לגלגלה על ידי עובד כוכבים, שהלא **אֶפְשָׁר דְּאָפֵי** [–שיאפה] **לָהּ** בשיעור של **פָּחוֹת מֵחֲמֵשֶׁת רְבָעִים** של קב **קֶמַח וְעוֹד**, שהוא שיעור העיסה המחויבת בהפרשת חלה, ולכן אין תועלת בגזירה זו, שאפשר להפקיע חובת חלה גם בלעדי גלגול עובד כוכבים.

שואלת הגמרא: **תְּרוּמָה נַמִּי** [–גם כן] יכול הוא להפקיע את חובתה ללא מירוח עובד כוכבים, **שֶׁאֶפְשָׁר דְּעָבְדִי** [–שיעשה] **לָהּ כִּדְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ**, כלומר, יכול אדם לנהוג בערמה באשר לתבואתו על מנת שלא תתחייב במעשר, **וּמַכְנִיסָהּ** לביתו כשהיא עדיין **בַּמּוֹץ שֶׁלָּהּ** [–בקליפתה], **כְּדֵי שֶׁעל ידי כך תְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת** ממנה **וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר, אִי נַמִּי** – אופן נוסף יכול הוא לעשות על מנת להפטר מן המעשר, **דְּעָיֵיל לָהּ** – שיכניס את התבואה לביתו **דֶּרֶךְ הַנָּגוֹת** וכן אפשר שיכניסנה **דֶּרֶךְ כַּרְפֵּיפוֹת**, ואף בזה לא תתחייב במעשר לפי שלא ראתה פני הבית דרך כניסתה. וכיון שהוא יכול לפטור את תבואתו באופנים אלו, לא היתה תועלת בכך שגזרו שלא יפטור מירוח עובד כוכבים, וכיון שאף על פי כן גזרו בזה, יש לגזור גם בגלגול עובד כוכבים.

מתרצת הגמרא: **הָתָם** [–שם] בתבואה, המעשים שניתן לעשות על מנת לפוטרה ממעשר, נעשים **בְּפַרְהֶסְיָא**, שהכל רואים שהוא מכניסה במוץ שלה או דרך גגות וקרפיפות, ועל כן **וַילָּא בֵּיהּ מִילְּתָא** – בושה היא לו לעשות כן, והוא מעדיף להערים ולמורכרה לעובד כוכבים ולפוטרה מן המעשר באופן זה, ולפיכך גזרו שגם תבואת עובד כוכבים חייבת, אולם **הָכָא** [–כאן] בחלה, יכול הוא לפוטרה מן החלה **בְּצִינְעָא** ושלא על ידי מכירה לעובד כוכבים, והיינו על ידי שיאפה פחות מחמשת רבעים קמח, **וְלֹא וַילָּא בֵּיהּ מִילְּתָא** – אין זו בושה עבורו מאחר ובני אדם אין מכירים בכך, ולכך הרוצה לפטור עיסתו מחלה יכול הוא לעשות כן ללא חשש מאחרים, ואין תועלת בגזירה זו, שאפשר להפקיע חובת חלה גם בלעדי גלגול עובד כוכבים.

משנה

המשנה ממשיכה לעסוק בדיני מנחת העומר, ובהיתר אכילת תבואה חדשה אחר הקרבת המנחה. במשנה הקודמת (סו.) מבואר כיצד הוציאו את העשרון הנדרש למנחה, מתוך שלוש או חמש הסאים שנקצרו לצורך כך. משנתינו מבארת כיצד הקריבוהו: **בָּא**

לוֹ הכהן לָעֶשָׂרוֹן, נָתַן (עליו) **שֶׁמֶן וּלְבוֹנָתוֹ** בכלי, **יָצַק** שמן על העשרון שהונח על השמן שבכלי, **וְכָלַל** את העשרון בשמן. **הֵנִיף** הכהן **וְהִגִּישׁ, קָמַץ** מן המנחה מלוא קומצו, וכן ליקט את הלבונה מהמנחה, **וְהִקְטִיר** את שנידם, קומץ הסולת וקומץ הלבונה, על המזבח, **וְהַשְּׁאָר** מן הסולת שלא נקמץ, **נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים** הזכרים ליום ולילה, כדין שיירי מנחות.

המשנה מספרת אודות מכירת התבואה החדשה מיד לאחר שקרב העומר, ומביאה מחלוקת אם היה הדבר ברצון חכמים: **מְשֻׁקָּרָב** [–מעת שקרב] **הָעוֹמֶר** היו **יוֹצְאִין** לרחובות ירושלים **וּמוֹצְאִין שׁוּק יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוּא מָלֵא קֶמַח** – תבואה שנטחנה כמות שהיא, **[וְ]קָלִי** – תבואה שנטחנה אחר שנתייבשה בתנור, מן התבואה החדשה, נמכרים בחנויות שבשווקים, והיה זה **שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים**, שהרי עסקו בתבואה זו לפני הקרבת העומר, ויש לחשוש שמא אגב העיסוק בה יבואו לאכול ממנה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּרְצוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין**, שאין לאסור את הקצירה קודם שהותרה התבואה באכילה, משום שאין לחשוש שמא יאכלו ממנה באיסור.

גמרא

שנינו במשנה שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם מותר לקצור מן התבואה החדשה בעת שהיא אסורה לאכילה, מחשש שיאכלוה באיסור. הגמרא מבררת את דעתו של רבי יהודה. שואלת הגמרא: **וְהאם לֹא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה דִּלְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִינֵיהּ** – שמא יבוא לאכול מן התבואה החדשה, **וּרְמִינְהוּ** – ויש להקשות מדברי המשנה בפסחים (י:) על דברי משנתנו, ששנינו שם, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בּוֹדְקִין** את החמץ **בְּאוֹר** [–בליל] **אַרְבָּעָה עָשָׂר** בניסן, **וְאם לֹא** בדק בליל ארבעה עשר בניסן בודק **בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשַׁחֲרִית, וְאם** לא בדק בשחרית בודק **בְּשָׁעַת הַבְּיעוּר** [–השריפה והכילוי] של החמץ שהיא בשעה השישית, אבל מכאן ואילך שהחמץ אסור באכילה, אינו בודק, שמא יבוא לאכול את החמץ שמצא. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא בָּדַק כו'** באור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר בשחרית, לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד [מועד ביעורו דהיינו בשעה השישית], לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד [כלומר בפסח עצמו], שלא חששו חכמים שמא יבוא לאכול את החמץ. וקשה, מדוע שם גזר רבי יהודה שלא לבדוק אחר החמץ בעת איסורו, שמא יבוא לאוכלו, ואילו כאן לא גזר שלא לקצור מן התבואה החדשה בעת איסורה, שלא חשש שיבואו לאכול הימנה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה, שָׁאנֵי** [–שונה] איסור **חָדָשׁ** מאיסור חמץ, שבאיסור חדש אין לחשוש לאכילה בעת קצירתו,

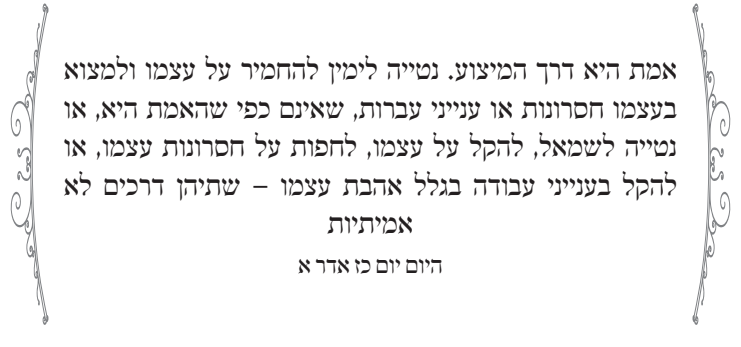

שמִתּוֹךְ [–שמפני] שֶׁלֹּא הִיתַּרְתָּה לוֹ לקצור מן התבואה החדשה באופן הקצירה הרגיל, אֶלָּא עַל יְדֵי קִיטּוּף – קטיפה ביד, שאינו מותר לקצור את התבואה במגל אלא לקטוף אותה בידו, זָכוּר הוּא שתבואה חדשה היא ואסורה באכילה, ולא יאכלנה.

הגמרא מקשה על דברי רבה: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרבה, תִּינַח [–מובן הדבר] בקְצִירָה, שיש בה שינוי שאין קוצר במגל אלא קוטף בידו, ומשום כך יזכור ולא יאכל ממנה, אולם בעת הטְחִינָה בריחים וְהַרְקָדָה [–ניפוי] בנפה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – איזה שינוי יש בהן שיזכור מפני כך שלא לאכול ממנה. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קַשְׁיָא – זו אינה קושיא, משום שאף בהן אין להתיר לו לנהוג כפי שהוא רגיל אלא על ידי שינוי, שאת הטְחִינָה יעשה בְּרֵיחַיָּא דְּיָדָא – בריחים של יד, ולא בריחים של מים, ואת ההַרְקָדָה יעשה עַל גַּבֵּי הנָפָה ולא בתוכה, שהופכה ומנפה את הקמח מצידה השני.

שואלת הגמרא: בֵּית הַשְּׁלָחִין – שדה שצריכים להשקותה תמיד, דְּשַׁרְיָא [–שמותרת] בה הקְצִירָה קודם העומר, דִּתְנַן – ששנינו במשנה להלן (עא.) קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁבָּעֲמָקִים אף קודם קציר העומר, שתבואתה רעה ואין עומר בה ממנה ולא אסרה התורה לקצור אלא בתבואה הראויה לעומר, ועל כן מותר לקוצרה במגל, אֲבָל לֹא גּוֹדְשִׁין – אין גודשים את התבואה הנקצרת לגדישים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה נאמר שם, מדוע לא גזרו על הקצירה והתירוה בלא שינוי, והלא יש לחשוש שמא יבוא לאכול ממנה.

הגמרא מבארת את החילוק בין חדש לחמץ באופן אחר: אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, בחָדָשׁ [–בתבואה החדשה] אין לגזור על העיסוק בו שמא יאכל ממנו, משום שכבר בָּדִיל מִינֵּיהּ – שכבר היה פרוש הימנו, שמעולם לא הותר באכילה, ועל כן אין לחשוש שמא יבוא עתה לאוכלו, אולם בחָמֵץ יש לגזור לפי שעד עתה לֹא בָּדִיל מִינֵּיהּ – לא פרש ממנו, שהיה מותר החמץ במשך כל השנה כולה, ועל כן עשוי הוא לבוא לאוכלו.

הגמרא מקשה על סתירה גם בדעת חכמים: אָמַר רָבָא, האם דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא – סתירת דברי רבי יהודה ממשנתנו על דבריו במשנה בפסחים, כאמור לעיל בתחילת הסוגיא, היא קשה, ואילו דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן לֹא קַשְׁיָא – סתירת דברי חכמים במשניות אלו אינה קשה. כלומר, כיצד ניישב את סתירת דבריהם, שכאן נאמר שהעיסוק בתבואה החדשה קודם הקרבת העומר היה שלא ברצון חכמים, והיינו שיש לגזור שמא יאכלו ממנה בעת איסורה, ואילו במשנה בפסחים שם נאמר שאם לא בדק את החמץ קודם פסח בודק אחריו בפסח ואין חוששים שמא יאכל ממנו בעת איסורו.

הגמרא מתרצת את הסתירה: אֶלָּא אָמַר רָבָא, דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא – סתירת דברי רבי יהודה אינה קשה, כִּדְשַׁנִּינַן – כפי שתירצנו לעיל, שבחדש אין לגזור על אכילתו, משום שכבר פרש ממנו, ואילו בחמץ יש לגזור משום שאוכלו כל השנה כולה. וּדְרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן לֹא קַשְׁיָא – וסתירת דברי חכמים אינה קשה, משום שאף שיש לגזור בחדש שמא יאכל ממנו, אין לגזור כן בחמץ, שהרי הוּא עַצְמוֹ מְחַזֵּר עָלָיו [–מחפש אחריו] בכדי לְשׂוֹרְפוֹ, מֵיכָל אָכִיל מִינֵּיהּ – האם נחשוש שיאכל ממנו, בתמיה.

תירוץ נוסף: רַב אַשִּׁי אָמַר, דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא – סתירת דברי רבי יהודה אינה קשה, משום שקֶמַח [וְ]קָלִי תְּנַן [–שנינו] במשנה שהיו נמכרים מיד אחר העומר, וקמח וקלי אינם ראויים לאכילה ועל כן אין לחשוש שמא יבוא לאכול מהם.

הגמרא דוחה את דברי רב אשי: וְהָא [–תירוץ זה] דְּרַב אַשִּׁי, בְּרוּתָא הִיא – דעת חיצונית היא. שהרי תִּינַח [–מובן הדבר] מה שאין לגזור מִקָּלִי וְאֵילַךְ [–והלאה], שאכן אינו ראוי לאכילה, אולם עַד שיהיה קָלִי מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה נאמר על כך, מדוע אין לגזור בזה, והלא עתה ראויה היא לאכילה. וְכִי תֵּימָא הָכָא נַמִּי – ואם גם כאן תאמר לתרץ כי יש בדבר שינוי משום שהוא קוצר עַל יְדֵי קִיטּוּף ולא במגל, ועל ידי כך יהא זכור שלא לאכול, וְכִדְרַבָּה – וכפי שתירץ רבה לעיל, אם תאמר כן עדיין יקשה עליך, בֵּית הַשְּׁלָחִין – שדה שצריכים להשקותה תמיד דְּשַׁרְיָא [–שמותרת] בה הקְצִירָה קודם העומר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה נאמר שם, מדוע לא גזרו על הקצירה והתירוה בלא שינוי, והלא יש לחשוש שמא יבוא לאכול ממנה, וכפי שהקשנו לרבה לעיל. אֶלָּא על כרחך, הָא [–תירוץ זה] דְּרַב אַשִּׁי, בְּרוּתָא הִיא – דעת חיצונית היא, ואינה להלכה.

משנה

משנה זו מבארת מאימתי מותר לאכול מן התבואה החדשה, בזמן שבית המקדש קיים, ואימתי לאחר חורבנו: מִשֶּׁקָּרַב [–משעה שקרב] הָעוֹמֶר במקדש, הוּתַּר חָדָשׁ מִיָּד – הותרה התבואה החדשה מיד באכילה.

הָרְחוֹקִים מירושלים, שאינם יודעים אימתי קרב העומר במקדש, מוּתָּרִין לאכול מן התבואה החדשה מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן – ואילך.

המשנה מפרשת את זמן היתר אכילת חדש לאחר חורבן הבית: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הָנֵף – יום ששה עשר בניסן שבו מניפים את מנחת העומר, כּוּלּוֹ אָסוּר באכילת התבואה החדשה, עד הערב.

אָמַר לו רַבִּי יְהוּדָה לתנא ששנה את דברי המשנה, וכי רבן יוחנן בן זכאי הוא שתיקן לאסור אכילת חדש ביום ששה עשר בניסן, בזמן שאין בית המקדש קיים, וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר, שֶׁהרי נֶאֱמַר לגבי איסור אכילת חדש (ויקרא כג יד) 'וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה', ומשמע מדברי הכתוב שכל עיצומו של יום ששה עשר בניסן נאסר באכילת התבואה החדשה.

עתה מבארת המשנה את טעם הדין שנתבאר לעיל שהרחוקים מותרים מחצות ואילך:

מִפְּנֵי מָה אלו הָרְחוֹקִים מירושלים מוּתָּרִין לאכול מן התבואה החדשה מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן, בזמן שבית המקדש קיים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִתְעַצְּלִין בּוֹ – בהקרבת העומר, ולעולם לא היו מאחרים אותו יותר מחצות היום, ולפיכך אף הרחוקים שאינם יודעים את שעת הקרבתו, רשאים לאכול מן התבואה החדשה מחצות היום ואילך.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי זמן היתר אכילת התבואה החדשה כשבית המקדש קיים: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם דין זה. בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים העוֹמֶר מַתִּיר את אכילת התבואה החדשה, וּבִזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים הֵאִיר מִזְרָח מַתִּיר – משעה שהאיר הבוקר מותרים באכילת התבואה החדשה. מַאי טַעֲמָא – מה הוא טעם הדבר, משום דִּתְרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי – מצינו שני מקראות [בפסוק אחד] בענין זמן היתר אכילת החדש, הסותרים לכאורה זה את זה. במקרא אחד כְּתִיב (שם) שאיסור אכילת החדש הוא 'עַד (יוֹם) הֲבִיאֲכֶם', כלומר, עד שעת הקרבת העומר, וְבמקרא אחר כְּתִיב (שם) שהאיסור הוא 'עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה', כלומר, עד תחילת יום ששה עשר בניסן. הָא כֵּיצַד יתכן דבר זה, אלא בהכרח צריך לומר שכל מקרא עוסק באופן אחר, כָּאן – המקרא האוסר לאכול עד הבאת העומר עוסק בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, כָּאן – ואילו המקרא האוסר לאכול עד תחילת היום עוסק בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, שאין העומר קרב, ולפיכך מותרים בו באכילת חדש מיד כשהאיר היום.

הגמרא מביאה את דעת החולקים בזה: רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי

המשך בעמוד 97

רש"י

מתוך שלא היתירתה לו – לקצור במגל אלא על ידי קטוף ביד, ולא במגל, כמו (דברים כג) "וקטפת מלילות בידך". דקצירה קודם העומר – אסורה, כדקתני במתניתין, ואסור לקצור לפני העומר. **זכור הוא** – דחדש הוא, ולא אביל. **מחינה והרקדה** – מאי שינוי איכא דליהוי זכור ולא יאבל? **בריחיא דידא** – דריחים מתגלגלת ביד, ולא בשל מים.

קוצרין בית השלחים שבעמקים – דכיון דשדה יבישה היא, אי משדו לה לאחר בשולה – אזלה לאיבוד. לישנא אחרינא: רעות הן, ואין עומר בא מהן, ואמרינן בהאי פירקא: שאתה מביא – אי אתה קוצר, וממקום שאי אתה מביא – אתה קוצר. ולשון זה עיקר, וכן מפורש לקמן. **אבל לא גודשין** – לא יעשנו גדיש עד לאחר העומר. **חדש בדיל מיניה** – שהרי לא אבל חדש כל השנה. **חמץ לא בדיל מיניה** – כל השנה, שהרי אבלו עד הנה, הלכך אתי למיכליה. **דרבנן אדרבנן לא קשיא** – בתמיה. דהכא אמרי רבנן: שלא ברצון חכמים עושין, דגזרינן שמא יאכל. והתם אמרי: יבדק לאחר המועד, דהיינו בתוך הפסח. **קמח קלי תנן** – דאין ראויין לאכילה (קמח) כעין קמח שלנו, קמח הבא מתבואה שנתייבשה בתנור. **עד קלי מאי איכא למימר** – כגון בשעת קצירה, דראוי לאוכלו. **משנה** הרחוקים – שאינן יודעים אם עדיין קרב – מותרין מחצות היום ולהלן, כדתני טעמא לקמן. **שיהא יום הנף** – יום ט"ז, שבו מניפין את העומר, כולו אסור לאכול חדש. **אמר רבי יהודה** – לתנא דמתניתין: וכי רבן יוחנן התקין? **והלא מן התורה אסור** – שנאמר "עד עצם", ובזמן שאין בית המקדש קיים משתעי קרא, כדמוזכר בגמרא. **מפני מה אמרו** – בין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה, דאפילו רבי יהודה מודה דבזמן שיש עומר – עומר מתיר, דכתיב (ויקרא כג) "עד (יום) הביאכם". **גמרא האיר המזרח** – הנץ החמה של ט"ז, אבל לילו – אסור. **עד עצם היום** – עד מראה היום, וקסבר: עד ולא עד בכלל. **משקרב העומר** – כל הנך משום פירכא קמייתי התלמוד לרבי יוחנן וריש לקיש. **הותר חדש** – אלמא בעומר תליא מילתא! **ומשני למצוה** – מצוה להמתין עד שיקרב העומר, אבל בלאו – לא עבר. **והתנן במתניתין העומר מתיר חדש במדינה** – לאוכלו, ושתי הלחם שבעצרת מתירין חדש במקדש להביא מנחות מן החדש – אלמא, בעומר תליא מילתא! **והתנן**

תוספות

בקונטרס. וקשה: אמאי שני בלישנא, דרבי יהודה קרי ליה "שעת הביעור" לשעה ששית, ורבנן קרו ליה "מועד"? לכך נראה ד"מועד" ממש קאמר – תוך ימי הפסח. **קוצרים** בית השלחים ושל בית העמקים – פירש בקונטרס: רעות הן, ואין עומר בא מהן. ואמרינן בהאי פירקא: ממקום שאתה מביא – אי אתה קוצר, וממקום שאי אתה מביא – אתה קוצר. וצריך לומר: דכיון דלכתחילה לא יביא, אף על גב דאם הביא, כשר – "ממקום שאי אתה מביא" קרינא ביה. דהא בית השלחים, אם הביא – כשר, כדתנן בפרק "כל הקרבנות" (מנחות פה,א): אין מביאין לא מבית הזובלים ולא מבית השלחים ולא מבית האילן, ואם הביא – כשר. ותימה: דהכא לא חשיב בית הזובלים ובית האילן! ובזה יש לתרץ: דהני – פסידי אי לא קצרי להו, ושרו רבנן. אבל הנהו – לא פסדי אי משדו להו עד לאחר העומר, ואחמור בהו רבנן, כי היכי דאחמור הכא בגדישה. אבל אכתי קשה: אמאי לא חשיב [התם] בית העמקים? ואית דגרסי הכא "בית השלחים שבעמקים", דההוא אם הביא – פסול, דאיכא תרתי, ולא קרינא ביה "ממקום שאתה מביא". אבל היכא דאם הביא כשר, אף על גב דלכתחילה לא יביא – "ממקום שאתה מביא" הוא, ואסור לקצור. וכן מוכח בתוספתא (פרק י) דקתני: אף על פי שאמרו אין קוצרין מבית השלחין שבהרים ומבית הבעל שבעמקים, אבל קוצרים מפני הנטיעות שבו. והא דלא תני "בית העמקים" בפרק "כל הקרבנות" (שם) – דבית העמקים דלאו בית השלחין, פירות טובים הן, ולכתחילה יביא. וקצת תימה לפירוש זה, דלא מישתמיט תנא בשום מקום וליתני: בית השלחין שבעמקים – לא יביא, ואם הביא – פסול. ועוד תימה: דבתורת כהנים דרשינן, "וקצרתם את קצירה" – שתהא תחילה לכל הנקצרים. יכול אף של בית השלחים ושל בית העמקים? כו' תלמוד לומר "קצירכם" – של בולכם אמרתי, ולא של בית השלחים ושל בית העמקים. והשתא למה לן להיא דרשא? הוה ליה למימר מטעמא ד"ממקום שאי אתה מביא, אתה קוצר"! ונראה לפרש: דוודאי גרסינן בכל מקום "בית השלחים שבעמקים", כאן ובתורת כהנים. ובית השלחים ובית הזובלים ובית האילן – מדאורייתא שרו, דכיון דלכתחילה לא יביא – לאו "ממקום שאתה מביא" הוא. אלא מדרבנן אסירי, ואסמכוה אקרא דכתיב בתורת כהנים. אבל בית השלחים שבעמקים, דאיכא הפסד גדול יותר מדאי – לא העמידו חכמים בריריהם, לפי שממדרים ביותר להתבשל לפני האחרים, ולהפסד מרובה חששו. והיינו דקאמר בתורת כהנים: "קצירכם" – של בולכם אמרתי. כלומר, אותו שרגיל להיות נקצר בזמן שהכל קוצרין. ומיהו עדיין קשה: דהיכי מצינא למימר דלא חשיב בית העמקים בהדי "לא יביאם", משום דפירות טובים הם, הא תנן בפרק

מתוֹךְ שֶׁלֹּא הִיתִּרָתָה לוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי קִיטּוּף, זָכוּר הוּא. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: תֵּינַח קְצִירָה, טְחִינָה וְהַרְקָדָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - הָא לָא קָשְׁיָא: טְחִינָה - בְּרֵיחָיָא דִּידָא, הַרְקָדָה - עַל גַּבֵּי נָפָה. - בֵּית הַשְּׁלָחִין דְּשָׁרְיָא קְצִירָה, דְּתַנַּן: קוֹצְרִין בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁבָּעֲמָקִים, אֲבָל לֹא גּוֹדְשִׁין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא אֲמַר אַבָּיֵי: חָדָשׁ - בְּדֵיל מִינֵיהּ, חָמֵץ - לָא בְּדֵיל מִינֵיהּ. אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא, דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא? אֶלָּא אֲמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא - כְּדִשַׁנְּינַן, דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא - הוּא עַצְמוֹ מְחַוֵּר עָלָיו לְשׁוֹרְפוֹ, מֵיכַל אָכֵיל מִינֵיהּ?! רַב אַשִׁי אֲמַר: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא - "קָמַח קָלִי" תְּנַן. וְהָא דְּרַב אַשִׁי בְּרוּתָא הִיא, תֵּינַח מִקְּלִי וְאֵילֵךְ, עַד קָלִי מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְכִי תֵּימָא: הָכָא נַמִּי עַל יְדֵי קִיטּוּף, וְכִדְרַבָּה - בֵּית הַשְּׁלָחִין דְּשָׁרְיָא קְצִירָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא הָא דְּרַב אַשִׁי בְּרוּתָא הִיא. **משנה** מִשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר - הוּתַּר חָדָשׁ מִיָּד. הָרְחוֹקִים מוּתָּרִין מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הֻתְּקַן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הֶנֵּף כּוּלּוֹ אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". מִפְּנֵי מָה הָרְחוֹקִים מוּתָּרִין מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן? מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁאֵין בֵּית דִּין מַתְעַצְּלִין בּוֹ. **גמרא** רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים - עוֹמֶר מַתִּיר, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים - הָאִיר מִזְרָח מַתִּיר. מַאי טַעְמָא? תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי, כְּתִיב: "עַד יוֹם הֲבִיאֲכֶם", וּכְתִיב: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", הָא בְּיֵצֶד? כָּאן בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים. רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: אֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים. - "מִשֶּׁקָּרַב הָעוֹמֶר הוּתַּר חָדָשׁ מִיָּד"! - לְמִצְוָה. - "הָעוֹמֶר הָיָה מַתִּיר בַּמְּדִינָה, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּמִּקְדָּשׁ"! - לְמִצְוָה.

משחרב

קמא דביבורים, ומייתי לה ב"מקום שנהגו" (פסחים נג,א) ולקמן בפרק "כל הקרבנות" (פד,א): אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינין, ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים. ומדלא חזו לביכורים— כל שכן למנחות, דלגבוה! ושמא שאני ביכורים, דכתיב (דברים כו) "אשר תביא מארצך", דמשמע — משבחה של ארץ ישראל. ומהשתא אי לאו דהיא דתוספתא, אין לחוש אי גרסינן "של בית השלחים ושל בית העמקים", וחד טעמא לתרוייהו. ומיהו לא יתכן, דלא משום מובחר קרי ליה שבחה, לקמן בפרק "כל קרבנות" אלא אשבעת המינין קאי, דמשתבח בהו קרא (דברים ח) "ארץ חטה", ובתוספתא דריש מדכתיב "מבחר נדריכם". ואי הוה אמרינן דבית העמקים אם הביא פסול, הוה ניחא הא דלא תני להו בהדי הנהו דלא יביא, דהתם אם הביא — כשר. אי נמי: אפילו לכתחילה כשר לשאר מנחות, ודווקא לעומר הוא דפסול אפילו בדיעבד, מדרשא דתורת כהנים דבענין "קצירכם" של בולכם — פרט לבית השלחים ובית העמקים, שממדרים להתבשל. אבל קשה: דאם כן, הוה ליה לאיתויי לקמן אמתניתין ד"קוצרין בית השלחין", ובגמרא אמר עלה, תניא רבי בנימין אומר: כתוב אחד אומר "וקצרתם את קצירה", וכתיב "ראשית קצירכם", הא כיצד? ממקום שאתה מביא כר'. משמע בהדיא דמהתם נפקא לן, והדהיא דתורת כהנים אסמכתא. **אבל** לא גודשין — משום דבגדישה ליכא פסידא אי שבקינא עד אחר העומר. והא דשרי רבי יהודה קמח וקלי במתניתין — משום עולי רגלים התירו. ואם תאמר: דבמתניתין גזר רבי מאיר בקמח וקלי, דאמר "שלא ברצון חכמים", ולקמן גבי אנשי יריחו (עא,א) קאמר רבי מאיר: קוצרין ברצון חכמים! ויש לומר: דקצירה שאני, משום פסידא, כדפרישית. ואם תאמר: אם כן, מאי קשיא ליה מקצירה אחמץ לרבי יהודה? שאני קצירה דאיכא פסידא! ויש לומר: דכל שכן דאין לגזור במקום מצות ביעור. **והא** כתיב עד הביאכם למצוה — משמע, דאיכא עשה דאורייתא, אלא דליכא לאו. והא דדחיק "משום מצוה", ליקו וליגזור אף על גב דאיכא איסורא דאורייתא — אין סברא לגזור ולהחמיר, כיון דליכא לאו. ותימה: מי גרע מביצה, דאסרינן מהאי טעמא בפרק קמא דביצה (ה,ב), דאמר: אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה, מאי טעמא? מהרה יבנה כו'! ועוד תימה: דאי איכא איסורא דאורייתא, היכי משנינן בפרק קמא (מנחות ה,ב) טעמא דרבי שמעון בן לקיש דאמר: מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה, דהוי מן המותר לישראל — משום דקסבר: האיר המזרח מתיר, מכל מקום אסור מדאורייתא!

בשיטת

תוספות

בשיטת רבי יהודה אומרה — דאמר: מן התורה היא דאסורה. מדוחק קושיא אחרת תירץ כן רב נחמן, דבסוף "לולב הגזול" (סוכה מא,א) דפריך התם: מחצות היום ולהלן לישתרי? ועוד משני התם: דאיבעי בלילייא או סמוך לשקיעת החמה. ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דהכא לא מצו סברי כהדהוא שינויא. ותימה: מנא להו לרבי יוחנן ולרבי שמעון בן לקיש דפליג שום תנא עליה דרבי יהודה, דקאמרי: אף בזמן שבית המקדש קיים — האיר המזרח מתיר. **קסבר** חדש בחוצה לארץ דרבנן — דפליגי תנאי בסוף פרק קמא דקידושין (לז,א). **לא** אם אמרת קודם לעומר וכו' — תימה דנקט האי לישנא, דהוה ליה למימר: קודם לעומר אסור, משום דבעינן "ממשקה ישראל" (יחזקאל מה)! ונראה דרבי טרפון נמי לא אישתמיטתיה האי טעמא, אלא דקשיא ליה: מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם? ונילף קודם לשתי הלחם מקודם לעומר! ולהכי מהדר ליה בהאי לישנא: לא אם אמרת קודם לעומר, שכן לא הותר מכללו. והאמר

רש"י

והתנן משחרב כו' – ואמרינן: מאי טעמא? כו'. **אמר רב נחמן רבן יוחנן בשיטת רבי יהודה אמרה** – דאמר: מן התורה הוא אסור לאחר חורבן, ולאו משום גזירה שמא יבנה. **עצם** – עצמו של יום. **קסבר חדש חוצה לארץ דרבנן** – ולספיקא שמא למחר יהיה ששה עשר, לא חיישינן. **רבנן דבי רב אשי** – בעו לאמתוני עד שיאיר מזרח. **בצפרא דשיכבר** – דאי נמי שיתסר הוא – הרי התיר האיר המזרח. **דקסבר חדש בחוצה לארץ דאורייתא** – הלכך, חיישינן לספיקא, ולא אבלי מאורתא. ובצפרא אבלי ליה, ולא חיישינן לתקנת רבן יוחנן בן זכאי – משום דגזירה דרבנן היא שמא יבנה כו', וחשו רבנן למיגזר ביום הנף גופיה, ולספיקא לא תקנו להמתין כל היום. **וסבר לה רבי יהודה** – דאמר: כל יום הנף אסור מן התורה, וחדש אסור בחוצה לארץ דאורייתא, הלכך חייש לספיקא להמתין כל היום. **משנה** מנחת סוטה. [מנחת בהמה] – מנחת נסכים [של בהמה]. קודם לשתי הלחם **לא יביא** – מנחות – משום דגבי שתי הלחם כתיב "מנחה חדשה", שתהא חדשה לכל המנחות. והביכורים – כדמפרש בפרק "כל קרבנות" (מנחות פג,ב). **ואם הביא כשר** – בגמרא מפרש טעמא. **גמרא** מה בין קודם העומר לקודם שתי הלחם – כלומר, מאי שנא גבי עומר, דאם הביא – פסול, וגבי שתי הלחם, אם הביא – כשר. **צהבו פניו** = שמח. **פרם הפסח** – שתי שבתות קודם הפסח, דתניא (פסחים ו,א): שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות. על שם ששתי שבתות – חצי שלשים יום, "פרוס" קרי להו, לשון פרוסה. **נסכים ביכורים** – מיין שביכר קודם לעומר והקריבם – כשרין. **לדברי רבי יהודה ברבי נחמיה** – דתלי טעמא ב"הואיל ומותרין להדיוט", הני נמי מותרין להדיוט קודם לעומר. דעומר אינו אסור אלא מין דגן, ולא יין. והא דקתני מתניתין: ואם הביא פסול – לאו אביכורים דפירות האילן קאי. **מהו דתימא התם** – גבי מנחות קודם לשתי הלחם הוא אם הביא כשר. **משום דהוותר מכללו** – שנאסר להדיוט קודם לעומר, והותר לאחר העומר. אבל הבא, דלא הותר מכללו להדיוט, שהרי מעולם לא נאסר, אימא: לא. **מהו שיתירו שלא בסדרן** – למקדש היכי דחליף עלייהו שתי הלחם קודם לעומר. **מביאין חוכתן מן השעורים** – עומר. **אין שתי הלחם ביכורים** – שהרי תקרב למזבח מחיטי שנה זו, ורחמנא קרינהו "ביכורים", דכתיב "וביום הבכורים". **ואם איתא דשלא כסדרן שריין משכחת לה** – דבא עומר מן החטים, והוו להו שתי הלחם "ביכורים". כגון דזרע באייר, דאשרוש קודם לשתי הלחם דאשתקד. ושתי הלחם דהנך – דזרע בתמוז, דאשרוש קודם לעומר דהאידנא, ולבתר שתי הלחם דאשתקד – דהוו להו "ביכורים" לכל חטים דתלו בהם. דהא לא קרוב מהנך חטין, דתלו בשתי הלחם דהאידנא, דהנהו חטין דאתא עומר מינייהו שרינהו שתי הלחם דאשתקד, והאי עומר אתא מינייהו. והנך שתי הלחם דהשתא, הוו "ביכורים" לכל מנחות הבאות מאותן חטים שבאין להתיר. אלא מדלא אמר הכי, שמע מינה: אבתי לא אישתרי עומר הנך חטין. דהנך שתי הלחם דאישתקד – (לא) שרו להו. ואי הוה אתי עומר מינייהו, אישתכח דאכל בפסח מהנך חיטי דתלו בשתי הלחם דהאידנא, ולא הוו "ביכורים". **מי סברת** – האי דבעינן שתי הלחם, **בכורים**

מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הֶנֵּף כּוּלּוֹ אָסוּר. מַאי טַעְמָא? מֵהֲרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיֹאמְרוּ: אֶשְׁתָּקֵד מִי לֹא אָכַלְנוּ בְּהָאִיר מִזְרָח? הָשְׁתָּא נַמִּי נֵיכוֹל! וְלָא יָדְעִי דְּאֶשְׁתָּקֵד לָא הֲוָה עוֹמֶר - הָאִיר מִזְרָח מַתִּיר, וְהָשְׁתָּא דְּאִיקָּא עוֹמֶר מַתִּיר. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְמֵצָוָה, מִשּׁוּם מִצְוָה לֵיקוּם וְלִיגְזוֹר? אֶמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בִּשְׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה אֲמָרָהּ, דְּאָמַר: מִן הַתּוֹרָה אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", עַד עִיצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, וְקָסָבַר: עַד וְעַד בִּכְלָל. - וּמִי סָבַר לָהּ בְּוָתִיתֵיהּ? וְהָא מִיפְלַג פְּלִיג עֲלֵיהּ! דְּתָנַן: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הֶנֵּף כּוּלּוֹ אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר, דִּכְתִיב "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"! - רַבִּי יְהוּדָה הוּא דְּקָא טָעֵי, הוּא סָבַר: רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר. - וְלָא הִיא, מִדְּאוֹרַיְיתָא קָאָמַר. - וְהָא "הִתְקִין" קָתָנֵי! - מַאי "הִתְקִין"? דָּרַשׁ וְהִתְקִין. רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָכְלִי חָדָשׁ בְּאוֹרְתָא דְּשִׁיתְסַר נְגַהִי שִׁבְסַר, קָסָבְרִי: חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּרַבָּנָן, וְלִסְפֵּיקָא לָא חָיְישִׁינַן. וְרַבָּנָן דְּבֵי רַב אַשִׁי אָכְלוּ בְּצַפְרָא דְּשִׁבְסַר, קָסָבְרִי: חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּאוֹרַיְיתָא, וְרָבָן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר, וְכִי תֵּימָא - לְיוֹם הֶנֵּף, לְסֵפֵּיקָא - לָא תִּסֵּק. אֲמַר רָבִינָא, אָמְרָה לִי אֵם: אֲבוּךְ לָא הֲוָה אָכִיל חָדָשׁ אֶלָּא בְּאוֹרְתָא דְּשִׁבְסַר נְגַהִי תַּמְנֵיסַר, דְּסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְחָיֵישׁ לְסֵפֵּיקָא.

משנה הָעוֹמֶר הָיָה מֵתִיר בַּמְּדִינָה, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּמִּקְדָּשׁ. אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת וּבִיכּוּרִים וּמִנְחַת בְּהֵמָה קוֹדֶם לָעוֹמֶר, אִם הֵבִיא פָּסוּל. קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא יָבִיא, אִם הֵבִיא - כָּשֵׁר.

גמרא יָתִיב רַבִּי טַרְפוֹן וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ: מַה בֵּין קוֹדֶם לָעוֹמֶר לְקוֹדֶם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם? אָמַר לְפָנָיו יְהוּדָה בַּר נְחֶמְיָה: לֹא, אִם אָמַרְתָּ קוֹדֶם לָעוֹמֶר שֶׁכֵּן לֹא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל הֶדְיוֹט, תֹּאמַר קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל הֶדְיוֹט? שָׁתַק רַבִּי טַרְפוֹן. צָהֲבוּ פָּנָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: יְהוּדָה, צָהֲבִי פָּנֶיךָ שֶׁהִשְׁבַּחְתָּ אֶת זְקֵן, תְּמֵהֲנִי אִם תַּאֲרִיךְ יָמִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אַלְעַאי: אוֹתוֹ הַפֶּרֶק פָּרַס הַפֶּסַח הָיָה. כְּשֶׁעָלִיתִי לַעֲצֶרֶת שָׁאַלְתִּי אַחֲרָיו: יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה הֵיכָן הוּא? וְאָמְרוּ לִי: נִפְטַר וְהָלַךְ לוֹ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לְדִבְרֵי יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה, נְסָכִים בִּיכּוּרִים שֶׁהִקְרִיבָם קוֹדֶם לָעוֹמֶר - כְּשֵׁירִין. - פְּשִׁיטָא! - מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם הוּא דְּהוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל הֶדְיוֹט, אֲבָל הָכָא דְּלָא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ - לָא. קָא מַשְׁמַע לָן: כָּל שֶׁכֵּן הָכָא דְּלָא אִיתְסַר כְּלָל. (סְדֵר. הֲנָצָא. גְּלִי. פִּיל. סִימָן). בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מַהוּ שֶׁיְּתֵרוּ שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן? הֵיכִי דָּמֵי? - כְּגוֹן דְּזָרְעִינְהוּ בֵּין הָעוֹמֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְחָלִיף עֲלַיְיהוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְעוֹמֶר. מַאי? כְּסִדְרָן שָׁרְיָין, שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן לָא שָׁרְיָין. אוֹ דִלְמָא שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן נַמִּי שָׁרְיָין? אֲמַר רַבָּה, תָּא שְׁמַע: "וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים" - בְּמִנְחַת הָעוֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, מֵהֵיכָן בָּאָה? מִן הַשְּׂעוֹרִין. אַתָּה אוֹמֵר: מִן הַשְּׂעוֹרִין, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיטִּין? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר "אָבִיב" בְּמִצְרַיִם וְנֶאֱמַר "אָבִיב" לְדוֹרוֹת. מָה "אָבִיב" הָאָמוּר בְּמִצְרַיִם - שְׂעוֹרִין, אַף "אָבִיב" הָאָמוּר לְדוֹרוֹת - שְׂעוֹרִין. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מָצִינוּ יָחִיד שֶׁמֵּבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַחִיטִּין וְחוֹבָתוֹ מִן הַשְּׂעוֹרִין, וְצִיבּוּר שֶׁמְּבִיאִין חוֹבָתָן מִן הַחִיטִּין מְבִיאִין חוֹבָתָן מִן הַשְּׂעוֹרִין. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר: בָּא מִן הַחִיטִּין, לֹא מָצִינוּ צִיבּוּר שֶׁמֵּבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַשְּׂעוֹרִין! דָּבָר אַחֵר, אִם אַתָּה אוֹמֵר: עוֹמֶר בָּא מִן הַחִיטִּין, אֵין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בִּיכּוּרִים. וְאִם אֵיתָא דְּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן שָׁרְיָין, מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּמַקְרִיב עוֹמֶר מֵהָנֵךְ דְּאַשְׁרוּשׁ קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבָתַר שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאֶשְׁתָּקֵד, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מֵהָנֵךְ דְּאַשְׁרוּשׁ קוֹדֶם לָעוֹמֶר דְּהָשְׁתָּא וּבָתַר שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאֶשְׁתָּקֵד! - מִי סָבְרַתְּ: בכורים

שבה הגמרא ומקשה: והרי שנינו **מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הָנֵף כּוּלּוֹ אָסוּר**, ונתבאר בגמרא, **מַאי טַעֲמָא** – מה הוא טעם הדבר שתיקן רבן יוחנן בן זכאי תקנה זו, לפי **שמְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ**, ויהיה העומר קרב, ויאסרו באכילת החדש עד שעת הקרבת העומר, וְיש לחוש **שיֹאמְרוּ** האנשים, בשנה הראשונה לאחר בניית המקדש, **אֶשְׁתָּקַד** – בשנה שעברה, **מִי** [–האם] **לֹא אָכַלְנוּ** מן התבואה החדשה **בְּהֵאִיר מִזְרָח** – כשהאיר היום, **הַשְׁתָּא נַמִּי נֵיכוּל** – אף השנה נאכל כן. **וְלֹא יָדְעִי** – והם אינם יודעים, **דְּאֶשְׁתָּקַד** – שבשנה שעברה, כשהיה המקדש חרב **ולֹא הֲוָה עוֹמֶר** – לא היה העומר קרב, אז אכן **הֵאִיר הַמִּזְרָח מַתִּיר** את אכילת החדש, **וְהַשְׁתָּא דְּאִיכָּא עוֹמֶר** – אבל בשנה זו, שהמקדש קיים והעומר קרב, אזי **העוֹמֶר** הוא **המַתִּיר** את אכילת החדש. וכדי למנוע תקלה זו, תיקן רבן יוחנן בן זכאי שבזמן שאין בית המקדש קיים לא יאכלו מן החדש במשך כל יום ששה עשר בניסן, וכך לא תצא תקלה לכשיבנה הבית במהרה.

עתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מכאן שלא כשיטת רבי יוחנן וריש לקיש: **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְמִצְוָה** – ואם תעלה על דעתך לומר כשיטת רבי יוחנן וריש לקיש, שאף בזמן שבית המקדש קיים האוכל מן החדש משעה שהאיר המזרח אינו עובר בלאו, אלא שיש מצוה להמתין עד הבאת העומר, אם כן יש לתמוה על תקנת רבן יוחנן בן זכאי, וכי **מִשּׁוּם מִצְוָה לֵיקוּם וְלִיגְזוֹר** – משום שיש לחשוש שלא יקיימו המצוה להמתין עד הקרבת העומר היה עליו לתקן תקנה זו, הרי אף אם יאכלו מן התבואה החדשה קודם הקרבת העומר אינם עוברים בלאו.

אלא בהכרח יש ללמוד מתקנת רבן יוחנן בן זכאי, שהאוכל מן החדש קודם העומר עובר בלאו, ושלא כדברי רבי יוחנן וריש לקיש, ולפיכך תיקן רבן יוחנן בן זכאי לאסור אכילת חדש במשך כל היום בזמן שאין המקדש קיים, כדי שלא יבואו לעבור על איסור זה לכשיבנה המקדש.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּשִׁיטַּת רַבִּי יְהוּדָה אֲמָרָהּ** – הוא סובר כשיטת רבי יהודה, **דְּאָמַר מִן הַתּוֹרָה אָסוּר** לאכול חדש כל יום ששה עשר בניסן, בזמן שאין בית המקדש קיים, משום **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה'**, דהיינו **עַד עִיצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, וְקָסָבַר** רבי יהודה **'עַד וְעַד בִּכְלָל'** – ש'עד' עצם היום הזה הכוונה היא שאף עצם היום בכלל האיסור, עד הערב.

כלומר, רבי יוחנן וריש לקיש מבארים את שיטת רבן יוחנן בן זכאי, שהוא סובר שמן התורה אסור לאכול חדש כל יום ששה עשר בניסן, בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין זו תקנה חדשה שהוא תיקן, ולפיכך אין להוכיח מכאן שלדעת חכמים בזמן שבית המקדש קיים אסור מן התורה לאכול עד הבאת העומר, ויתכן לומר שאין זו אלא מצוה בעלמא.

מקשה הגמרא: **וּמִי סָבַר לָהּ כְּוָותֵיהּ** – האם יתכן לפרש שרבן יוחנן בן זכאי סובר כשיטת רבי יהודה, **וְהָא מִיפְלָג פָּלִיג עֲלֵיהּ** – והרי מצינו שרבי יהודה חולק על דברי רבן יוחנן בן זכאי, **דִּתְנַן, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הָנֵף כּוּלּוֹ אָסוּר. אָמַר** לו **רַבִּי יְהוּדָה** לתנא של המשנה, וכי רבן יוחנן בן זכאי תיקן דין זה, **וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר, דִּכְתִיב 'עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה'**. ומוכח מדברי המשנה, שרבן יוחנן בן זכאי אוסר מדברי סופרים, ואילו רבי יהודה נחלק עליו וסובר שמן התורה הוא אסור.

מתרצת הגמרא: **רַבִּי יְהוּדָה הוּא דְּקָא טָעֵי** – רבי יהודה טעה בהבנת דברי רבן יוחנן בן זכאי. **הוּא סָבַר שרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר** – שכוונת רבן יוחנן לאסור מדברי סופרים, **וְלֹא הִיא**, אלא רבן יוחנן בן זכאי **מִדְּאוֹרַיְיתָא קָאָמַר** – כוונתו לומר שמן התורה אסור לאכול חדש בכל יום ששה עשר בניסן, בזמן שאין בית המקדש קיים.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא הִתְקִין קָתָנֵי** – הרי שנינו במשנה ש'התקין' רבן יוחנן בן זכאי, ומשמע מלשון זו שתיקן תקנה חדשה מדרבנן.

מתרצת הגמרא: **מַאי** – מה היא כוונת דברי המשנה **הִתְקִין** רבן יוחנן בן זכאי, **דָּרַשׁ וְהִתְקִין**, כלומר, הוא דרש את המקרא 'עד עצם היום הזה', ופירש שהכוונה היא 'עד ועד בכלל', דהיינו שהיום כולו אסור באכילת חדש מן התורה בזמן שאין המקדש קיים, ומאחר ועד עתה היה המקדש קיים, ורגילים היו לאכול חדש מחצות היום ואילך, לפיכך הוצרך לתקן ולהשמיע להם את הדין, שמעתה אסורים הם באכילת חדש מן התורה עד הערב.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין איסור אכילת 'חדש' בזמן הזה בחוץ לארץ: **רַב פָּפָא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אָכְלִי חָדָשׁ בְּאוֹרְתָא דְּשִׁיתְּסַר נַגְהֵי שִׁבְסַר** – היו אוכלים מן התבואה החדשה בלילה שבין ששה עשר לשבעה עשר בניסן. **קָסָבְרִי** שאיסור אכילת **חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ** אינו מן התורה אלא **מִדְּרַבָּנָן, וְלִסְפֵיקָא לֹא חָיְישִׁינַן** – ולפיכך אין לחשוש מספק שמא עיברו בית דין את חודש אדר, ועתה הוא ליל ששה עשר בניסן האסור באכילת חדש, לפי שבכל ספק בדין דרבנן הולכים לקולא.

וְרַבָּנָן דְּבֵי רַב אַשִּׁי – בני ישיבתו של רב אשי, **אָכְלִי בְּצַפְרָא דְּשִׁבְסַר** – היו אוכלים מן התבואה החדשה רק בבוקר יום שבעה עשר בניסן. משום **דקָסָבְרִי** שאיסור אכילת **חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּאוֹרַיְיתָא** הוא, ואם כן יש להחמיר מספק שמא עיברו בית דין את חודש אדר, ויום שבעה עשר בניסן הוא יום ששה עשר, ועל כן לא אכלו מן התבואה החדשה בליל שבעה עשר בניסן. ומכל מקום אף לדעתם אין צריך להמתין עד ליל שמונה עשר בניסן, לפי שהם נוקטים להלכה כשיטת רבן יוחנן בן זכאי, וְסוברים הם **שרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר** – תיקן תקנה מדברי חכמים לאסור את אכילת החדש ביום ששה עשר בניסן, בזמן שאין בית המקדש קיים, **וְכִי תַּקִּין לְיוֹם הָנֵף לִסְפֵיקָא לֹא תַּקִּין** – ולא תיקן רבן יוחנן תקנה זו אלא ליום ששה עשר בניסן עצמו, אך לא תיקן זאת ליום שבעה עשר בניסן בחוץ לארץ שהוא ספק ששה עשר, ולפיכך יש לנהוג כפי הדין מן התורה, שמותר לאכול את התבואה החדשה מיד כשהאיר המזרח.

הגמרא מביאה שיטה שלישית בזה: **אָמַר רַבִינָא, אָמְרָה לִי אֵם** [–אמי], **אֲבוּךְ לֹא הֲוָה אָכִיל חָדָשׁ אֶלָּא בְּאוֹרְתָא דְּשִׁבְסַר נַגְהֵי תְּמָנֵיסַר** – אביך לא היה אוכל מן התבואה החדשה בחוץ לארץ אלא בלילה שבין שבעה עשר לשמונה עשר בניסן, משום **דְּסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה** שמן התורה אסור לאכול חדש כל יום ששה עשר בניסן, כשאין המקדש קיים, וכמו כן הוא סבר שאיסור חדש בחוץ לארץ הוא מן התורה, **וְלפיכך חָיִישׁ לִסְפֵיקָא** – חשש הוא לאסור מספק את יום שבעה עשר כולו, שהרי יתכן שהוא יום ששה עשר, האסור באכילת חדש כל היום מן התורה.

משנה

משנה זו מבארת מאימתי מותר להביא מנחה מן התבואה החדשה.

הָעוֹמֶר הבא בששה עשר בניסן **הָיָה מַתִּיר** את אכילת התבואה החדשה **בַּמְּדִינָה** – בכל מקום חוץ מן המקדש, **וְאילו** הבאת **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם** בחג השבועות היתה מתירה את התבואה החדשה **בַּמִּקְדָּשׁ**, כלומר, היתה מתירה להביא מנחות מן התבואה החדשה.

עתה מפרשת המשנה מה הדין בדיעבד אם הביא מנחה קודם העומר או שתי הלחם: **אֵין מְבִיאִין מְנָחוֹת, וּבִיכּוּרִים, וּמִנְחַת** נסכים של **בְּהֵמָה**, מן התבואה החדשה, **קוֹדֶם** לְהבאת **העוֹמֶר, ואִם הֵבִיא, פָּסוּל** אף בדיעבד.

המשך בעמוד 244

בְּכוּרִים לְפֵירָא קָא אָמְרִינַן – שכוונת הכתוב היא שיהיו שתי הלחם ביכורים המתירים לכל החיטים התלויות בהם, ואם כן עיקר הענין הוא שיהיו אלו חטים שעדיין אסורים למקדש, אין הדבר כן, אלא ביכורים **לְמַזְבֵּחַ קָא אָמְרִינַן** – הקפיד הכתוב שלא יאכל המזבח מן תבואת השנה החדשה קודם הקרבת שתי הלחם, **וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָעוֹמֶר בא מן החטים, הָא אָכִיל לָהּ מִזְבֵּחַ מִפֵּירֵי דְּהָא שַׁתָּא** – נמצא שכבר אכל המזבח מתבואת השנה הזאת, ועל כן, אף אם שתי הלחם מתירים שלא בסדרם אין להביא עומר מן החטים. ולפיכך, אין לפשוט את ספיקו של רמי בר חמא מדברי הברייתא.

הגמרא מביאה ספק בענין שתי הלחם המתירים הבאת ביכורי פירות ונסכים לגבוה: **בָּעֵי רָמִי בַּר חָמָא, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם** המתירים להביא ביכורים מפירות האילן, **הֲנָצָה שָׁרְיָא אוֹ חֲנָטָה שָׁרְיָיה** – האם מתירים הם את כל הפירות שהנצו [– שנפל הפרח], קודם הבאת שתי הלחם בעצרת, או שאינם מתירים אלא את הפירות שכבר חנטו [– הוציאו פרי קטן] קודם העצרת, ולא את אלו שרק הנצו בלא חנטה.

מבררת הגמרא: **מַאי הֲנָצָה וּמַאי חֲנָטָה** – באיזו הנצה הסתפק רמי בר חמא אם דינה כחנטה. **אִילֵימָא הֲנָצָה דְּפֵירָא וַחֲנָטָה דְּפֵירָא** – אם נאמר שהסתפק לגבי הנצת הפרי הגדל באילן, אם דינה כחנטת הפרי, לענין כך ששתי הלחם מתירים לגבוה את כל הפירות שהנצו קודם לעצרת, **הַשְׁתָּא** – מעתה יש לתמוה, מה מקום יש לספק זה, הרי מאחר ומצינו לגבי תבואה **דַּהֲשָׁרָשָׁה שָׁרְיָא** – שהעומר מתיר להדיוט ושתי הלחם לגבוה את התבואה שהשרישה מקודם לכן, אפילו אם עדיין לא גדלה כלל, **הֲנָצָה וַחֲנָטָה מִיבָּעְיָא** – וכי צריך לומר שהנצת הפרי דינה כחנטה, ושתי הלחם מתירים את הפירות שהנצו מקודם לכן.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** בהכרח צריך לומר שרמי בר חמא הסתפק לגבי **הֲנָצָה דְּעֵלָּה וַחֲנָטָה דְּעֵלָּה** – עלים של עץ פרי שהנצו, אם דינם כעלים שחנטו או לא. ויסוד הספק בזה הוא, **מִי הָווּ כִּי הַשְׁרָשָׁה** – האם יש לדון את הנצת העלים של עצי פרי כמו השרשה בתבואה, ולפיכך ניתרים הפירות שיצמחו לגבוה על ידי שתי הלחם, **אוֹ לֹא** – או שאינה נידונית כהשרשה, ולפיכך אין הם מותרים לגבוה עד שיביאו את שתי הלחם של השנה הבאה.

מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשטה.

הגמרא מביאה כמה ספיקות לגבי חטים שזרען בקרקע: **בָּעֵי רָבָא בַּר רַב חָנָן, חִטִּין שֶׁזָּרָעָן בְּקַרְקַע, וְעָבַר עֲלֵיהֶם הָעוֹמֶר, מַה דִּינָם, הָאִם הָעוֹמֶר מַתִּירָן לְאֲכִילַת הַדְיוֹט, אוֹ אֵין הָעוֹמֶר מַתִּירָן.**

סברה הגמרא, שספיקו של רבא בר רב חנן הוא לענין הגידולים הצומחים מן החיטים שזרען בקרקע, האם העומר מתירם לאכילת הדיוט. ולפיכך מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן הסתפק רבא בר רב חנן. **אִי דְּאַשְׁרוּשׁ** – אם באופן שכבר השרישו החטים בקרקע קודם הבאת העומר, **תְּנִינָא** – שנינו כבר את דינם במשנה, **וְאִי דְּלָא אַשְׁרוּשׁ** – ואם באופן שעדיין לא השרישו החטים בקרקע בשעת הבאת העומר, **תְּנִינָא** – אף בזה כבר נתבאר דינם במשנה. **דְּתָנַן** (להלן ע.) לגבי חטים שזרעם בקרקע, **אִם הִשְׁרִישׁוּ קוֹדֶם לָעוֹמֶר אזי הָעוֹמֶר מַתִּירָן לאכילת הדיוט, וְאִם לָאו** – שלא השרישו קודם לעומר, הרי הם **אֲסוּרִין עַד שֶׁיָּבֹא עוֹמֶר הַבָּא** ויתירם, ואם כן, מה מקום יש כאן לספק.

מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרך ספיקו של רבא בר רב חנן, אלא באופן כזה, **דְּחַצְּדִינְהוּ** – שקצר חטים אלו, **וְזָרְעִינְהוּ** – ושב וזרעם **קוֹדֶם לָעוֹמֶר**, כלומר, שקצר אדם חטים מן התבואה החדשה, שהשרישה לאחר הבאת העומר של השנה שעברה, ואסורה היא באכילה להדיוט עד הבאת העומר של השנה הבאה, ושב וזרע חטים אלו בקרקע סמוך לזמן הבאת העומר, **וְאָתָא עוֹמֶר וַחֲלִיף עֲלַיְיהוּ** – וחלפה עליהם הבאת העומר בעודם בקרקע קודם שהשרישו. **וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – ונסתפק רבא בר רב חנן, **מַהוּ לְנַקּוּטֵי וּמֵיכַל מִינַּיְיהוּ** – האם מותר ליטול את החטים הנזרעות בקרקע עצמן, ולאוכלם קודם השרשתם. ויסוד הספק הוא, **כְּמַאן דְּשַׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא** – האם יש לדון חטים אלו כאילו מונחות בכד, **וְשָׁרְינְהוּ עוֹמֶר** – ועל כן התירן העומר באכילה, **אוֹ דִּלְמָא כְּטִיל לְהוּ לְגַבֵּי אַרְעָא** – או שמא יש לומר שמאחר וזרען ביטלן לגבי הקרקע, ולפיכך אין העומר מתירן.

עוד הסתפק רבא בר רב חנן לגבי חטים שזרען בקרקע, האם יש לדונן כמטלטלין, כל זמן שלא השרישו בקרקע, ולפיכך **יֵשׁ לָהֶן** דין **אוֹנָאָה** במכירתם, **אוֹ** שיש לדונם כבר כמחוברים לקרקע, ולפיכך **אֵין לָהֶן** דין **אוֹנָאָה**, לפי שכלל הוא בידינו (ב"מ נו.) 'אין אונאה לקרקעות'.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן הסתפק רבא בר רב חנן לענין אונאה. **אִילֵימָא** – אם נאמר, שהספק הוא באופן **דְּאָמַר לֵיהּ** המוכר לקונה, **שְׁדַאי בָּהּ שִׁיתָּא** – זרעתי בקרקע זו ששה כורים של חטים, **וְאָתוּ סָהֲדֵי וְאָמְרֵי** – ובאו עדים ואמרו **דְּלָא שְׁדָא בָּהּ** – שלא זרע בה **אֶלָּא חֲמִשָּׁה** כורים, שיש בזה שיעור אונאה של שתות. אם כן, מה מקום יש לספק זה, **וְהָאָמַר** – והרי אמר **רָבָא, כָּל דָּבָר** אונאה **שֶׁמַּמְדָּה וְשֶׁמַּמְשָׁקָל וְשֶׁמְּמַנִּין**, כלומר, שהיתה בו רמאות לגבי מידתם [–גודלם] של הדברים הנמכרים, או לגבי משקלם, או לגבי מנינם, **אֲפִילּוּ** אם אונאה זו היא בשיעור **הָפְחוֹת מִכְּדֵי אוֹנָאָה**, דהיינו, שההפרש במחיר הוא פחות משתות, מכל מקום **חוֹזֵר** – המקח בטל, לפי שדרך בני אדם להקפיד על רמאות כזו, ואינם מוחלים אפילו על פחות משתות. ואם כן, מה מקום יש להסתפק אם דין החטים בקרקע או כמטלטלין, הרי בכל ענין בטל המקח לגמרי.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** ספיקו של רבא בר רב חנן הוא באופן **דְּאָמַר** לֵיהּ המוכר לקונה, **שְׁדַאי בָּהּ כְּדִבָּעֵי לָהּ** – זרעתי בשדה זו כמות של חטים הראויה לה כדי לזוררעה, ולא פירש לו את המידה, **וְאָתוּ סָהֲדֵי וְאָמְרֵי דְּלָא שְׁדָא בָּהּ כְּדִבָּעֵי לָהּ** – ובאו עדים ואמרו שלא הטיל בה את הכמות הראויה לה, בזה יש להסתפק האם **יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה** או לא. ויסוד הספק הוא, האם **הָכְמַאן דְּשַׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא** – יש לדונם כאילו מונחים בכד, מאחר שעדיין לא השרישו, **וְלפיכך יֵשׁ לָהֶן דין אוֹנָאָה** כמטלטלין, **אוֹ דִּלְמָא כְּטִיל לְהוּ לְגַבֵּי אַרְעָא** – או שמא יש לומר שבזרעיתן ביטלן לגבי הקרקע, ומעתה אין בהם דין אונאה, כמו לגבי קרקעות.

עוד הסתפק רבא בר רב חנן בחטים אלו שזרען בקרקע, האם **נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן** שבועה דאורייתא, **אוֹ אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן**. ויסוד הספק הוא, האם **כְּדִשַׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא** – יש לדונן כאילו מונחות בכד, מאחר שלא השרישו, **וּכְמַטַּלְטְלֵי דְּמוּ** – ודינן כמטלטלין, **וְלפיכך נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן, אוֹ דִּלְמָא כְּטִיל לְהוּ אַגַּב אַרְעָא** – או שמא יש לומר שבזרעיתן ביטלן לגבי קרקע, **וּכְמַקַּרְקְעֵי דְּמוּ** – ומעתה דינן בקרקע, **וְלפיכך אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן**, שהרי כלל הוא בידינו (שם) 'אין נשבעין על הקרקעות'.

מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – יעמדו שאלות אלו בספק, לפי שלא נפשטו.

הגמרא מביאה ספק נוסף של רמי בר חמא: **בָּעֵי רָמִי בַּר חָמָא, חִטִּין שֶׁנִּמְצְאוֹת בְּגִלְלֵי כָּרָךְ, וּשְׁעוֹרִין שֶׁנִּמְצְאוֹת בְּגִלְלֵי בְּהֵמָה, מַהוּ** – מה דינן.

מבררת הגמרא: **לְמַאי** – לענין מה יש להסתפק בהן, **אִילֵימָא לְטַמְווֹיֵי טוּמְאַת אוֹכָלִין** – אם נאמר שהספק הוא אם דינן כאוכל ומטמאות טומאת אוכלין, **תְּנִינָא** – שנינו דין זה בתוספתא (טהרות פ"ט ה"ז), **חִטִּין שֶׁכִּרְעֵי כָּרָךְ וּשְׁעוֹרִין שֶׁבְּגִלְלֵי בְּהֵמָה, אִם חִישֵּׁב עֲלֵיהֶן לַאֲכִילָה** בעודן בתוך הרעי והגללים, עדיין **אֵין מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין**, אבל אם עשה מעשה ולִקְּטָן משם לְצורך **אֲכִילָה**, הרי זה **מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין**, ואם כן במה נסתפק רמי בר חמא.

המשך בעמוד 86

בכורים לפירא – לחיטין התלויין בהם בכורים. **למזח קאמרינן** – שלא יאכל מזבח קודם להם חיטים חדשים, והכא אבל ליה מזבח עומר מפירי דהא שתא. דמהך שתא נינהו, דבחדא שתא גדלו ביחד. ועומר שרינהו לאכילת אדם, ושתי הלחם שרינהו להביא בכורים מפירות האילן. **הנצה שריין** – שהניצו קודם להם, או חנטה שריין.

בְּכוּרִים לְפִירָא קָא אָמְרִינַן? לְמִזְּבַּח קָא אָמְרִינַן, וְהָא אָכֵיל לָהּ מִזְּבֵּחַ מִפֵּירֵי דְּהָא שַׁתָּא. בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, הֲנָצָה שָׁרְיָא אוֹ חֲנָטָה שָׁרְיָה? מַאי הֲנָצָה, וּמַאי חֲנָטָה? אִילֵימָא הֲנָצָה דְּפֵירָא וַחֲנָטָה דְּפֵירָא, הָשְׁתָּא הָשְׂרָשָׁה שָׁרְיָא, הֲנָצָה וַחֲנָטָה מִיבָּעְיָא? אֶלָּא הֲנָצָה דְּעָלֶה וַחֲנָטָה דְּעָלֶה, מִי הָוֵי כִּי הָשְׂרָשָׁה אוֹ לָא? תֵּיקוּ. בָּעֵי רָבָא בַּר רַב חָנָן: חִטִּין שֶׁזָּרָעָן בַּקַּרְקַע, עוֹמֶר מַתִּירָן אוֹ אֵין עוֹמֶר מַתִּירָן? הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאַשְׂרוּשׁ - תָּנֵינָא, אִי דְּלָא אַשְׂרוּשׁ - תָּנֵינָא! דִּתְנַן: אִם הִשְׂרִישׁוּ קוֹדֶם לְעוֹמֶר - עוֹמֶר מַתִּירָן, וְאִם לָאו - אֲסוּרִין עַד שֶׁיָּבֹא עוֹמֶר הַבָּא! לָא צְרִיכָא, דַּחֲצִדִינְהוּ וְזָרְעִינְהוּ קוֹדֶם לְעוֹמֶר, וְאָתָא עוֹמֶר וְחָלִיף עֲלַיְיהוּ, וְקָא מִיבָּעְיָא לֵיהּ: מַהוּ לְנַקּוֹטֵי וּמֵיכַל מִינַּיְיהוּ? כְּמַאן דְּשָׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא, וְשָׁרִינְהוּ עוֹמֶר. אוֹ דִלְמָא, בָּטֵיל לְהוּ לְגַבֵּי אַרְעָא? תֵּיקוּ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דַּאֲמַר לֵיהּ שָׁדַאי בָּהּ שִׁיתָּא, וְאָתוּ סָהֲדֵי וְאָמְרִי דְּלָא שְׁדָא בָּהּ אֶלָּא חַמְשָׁה, וְהָאֲמַר רָבָא: כָּל דָּבָר שֶׁבְּמִדָּה וְשֶׁבְּמִשְׁקָל וְשֶׁבְּמִנְיָן, אֲפִילּוּ פָּחוֹת מִכְּדֵי אוֹנָאָה חוֹזֵר! אֶלָּא דַּאֲמַר לֵיהּ: שָׁדַאי בָּהּ כְּדִבְעֵי לָהּ, וְאָתוּ סָהֲדֵי דְּשָׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה. אוֹ דִלְמָא, בָּטֵיל לְהוּ לְגַבֵּי אַרְעָא? נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן אוֹ אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן? כְּדִשְׁדְיָא בְּכַדָּא דְּמָיָא, וְכִמְטַלְטְלֵי דְּמוּ, וְנִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן. אוֹ דִלְמָא, בָּטֵיל לְהוּ אַגַּב אַרְעָא, וְכִמְקַרְקְעֵי דְּמוּ, וְאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן? תֵּיקוּ. בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: חִטִּין שֶׁנִּבְרְעֵי בָּקָר וּשְׁעוֹרִין שֶׁנִּגְלְלֵי בְּהֵמָה, מַהוּ? - לְמַאי? אִילֵימָא לְטַמְווֹיֵי טוּמְאַת אוֹכָלִין, תָּנֵינָא: חִטִּין שֶׁנִּבְרְעֵי בָּקָר וּשְׁעוֹרִין שֶׁנִּגְלְלֵי בְּהֵמָה, חִישֵׁב עֲלֵיהֶן לַאֲכִילָה - אֵין מְמַאֲמִין טוּמְאַת אוֹכָלִין, לְקַטָן לַאֲכִילָה - מְמַאֲמִין טוּמְאַת אוֹכָלִין! אֶלָּא לְמָנְחוֹת, פְּשִׁיטָא דְּלָא, "הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצֶךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ"! לָא צְרִיכָא, דְּנָקְטִינְהוּ וְזָרְעִינְהוּ וְקָא בָּעֵי לְאִיתּוֹיֵי מָנְחוֹת מִינַּיְיהוּ, מַאי? מִשּׁוּם דְּמֵיאֲסוּתָא הוּא, וְכֵיוָן דְּזָרְעִינְהוּ אָזְדָא לְמֵיאֲסוּתַיְיהוּ. אוֹ דִלְמָא מִשּׁוּם דְּחִישׁוּתָא הוּא, וְהָשְׁתָּא נַמִּי דְּחוּשָׁה? תֵּיקוּ. בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: פִּיל שֶׁבָּלַע בְּפִיפָה מְצָרִית וְהִקִּיאָהּ דֶּרֶךְ בֵּית הָרֵעִי, מַהוּ? - לְמַאי? אִילֵימָא לְמִבְטַל טוּמְאָתָהּ - תָּנֵינָא: כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לְיַדֵּי טוּמְאָתָן בְּמַחֲשַׁבְתָּה, וְאֵין עוֹלִין מִטּוּמְאָתָן אֶלָּא בְּשִׁינּוּי מַעֲשֶׂה! לָא צְרִיכָא, דְּבָלַע הוּצִין וְעָבְרִינְהוּ בְּפִיפָה מְצָרִית, מִי הֲוָה עָיְכּוֹל, הֲוָה לֵיהּ כִּכְלִי

והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר — לא שיחזיר אונאה קאמר, אלא אפילו ביטול מקח הוי, כדמוכח לקמן בפרק "התודה" (עז,א) ובפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא צ,א). ויש לדקדק מכאן דמילתא דרבא איתמר אפילו אקרקעות, ובן משמע בפרק שני דקידושין (מב,ב) דקאמר: אבל פלגי במשחתא — לא, כדרבא כו'. ורבינו שמואל לא פירש כן בפרק "בית כור" (בבא בתרא קג,ב) [ושם קד,א דיבור המתחיל "פחות"], דתנן: "בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל", פיחת כל שהוא — ינכה, הותיר כל שהוא — יחזיר. משמע כי המקח קיים. ופירש רבינו שמואל כי מקח קיים, דאף על פי שטעו במדה — לא איתמר דרבא אלא במטלטלי. ולא משמע הכי, כדפרישית. אלא היינו טעמא התם: שיודע ומכיר בשדה שהוא מוכר לו, ויודע שיש שם או פחות או יותר, אלא לפי מה שיעלה לפי חשבון בית כור מצומצם יפחות ויוכנה. **שדאי** בה כדבעי ואתו סהדי כו' — אין מכחישין אותו במה שזרע, אלא שאומרים שאין לה די בבי האי שיעורא.

פיל שבלע בפיפה מצרית כו' — האי דבעא מיניה רב אדא בר אהבה מרב דימי מנהרדעא בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב,א): פיל שבלע בפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי, מהו? — לאו בכפיפה ממש בעא מיניה. דאם כן, אמאי לא הוה בידיה? מתניתין היא דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה? אלא בהוצין ועבד להו כפיפה בעא מיניה. והא דטפח ליה התם בסנדליה, אף על גב דהדהיא נמי קיימא בתיקו — מכל מקום הוה ליה למידע עלה, כדדייקינן הכא מהדהיא דעולא.

דבלע הוצין ועבדינהו כפיפה מי הוי עיכול כו' — תימה: מי גרע מחיטין שבגללי בהמה דלעיל, דלקטן לאכילה — מטמאין טומאת אוכלין. ואי הוו עיכול — לא ליטמו טומאת אוכלין! ויש לומר: שאני טומאת אוכלין, דתלוי בראויה לגר או לכלב, והתם היא חזיא אפילו לגר. אבל מזאבים שבלעו תינוקות וטהרו את הבשר וטמאו את העצמות אתי שפיר, דטומאת מת לא תליא אלא בעיכולי. ואם תאמר: דהכא מסקינן דבשר דרכיך הוי עיכול, ובפרק קמא דבכורות (ז,ב) תנן: דג טהור שבלע דג טמא — אסור באכילה, ולא הוי עיכול! ותירץ רב האי: דשאני טומאה, דאפושי טומאה לא מפשינן. עוד יש לומר: דהיכא דיצא דרך בית הרעי הוי עיכול טפי מהתם דנמצא במעיו. ואם תאמר: דבפרק י"א דאהלות תנן, ומייתי לה בפרק בתרא דשבת (קנה,ב): כמה תשהה במעיו? בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף. ובעודו במעיו נמי קאמר, דהא מייתי לה א"כלב שאכל בשר המת ומת ומוטל על האסקופה"! ויש לומר: דמתניתין דבכורות כרבי יהודה בן בתירא, דאמר התם: בעופות ובדגים — מעת לעת, ובלא שהה מיירי. אי נמי: דגים הנבלעים קשי טפי. אי נמי: נהי דאיפסיל מתורת אוכל לענין טומאת אוכלין, מכל מקום לענין איסור — לא ליהוי עיכול. מידי דהוה חלב שבכפרים ונבלת עוף טהור בבל מקום (עוקצים פרק שלישי משנה ג), שצריך מחשבה, אף על גב דלענין איסורא לקי בלא שום מחשבה. וזהו כתירוצו של רב האי. מיהו אין ראיה מזה, דאין לך מחשבה גדולה מזו שמשים החלב בפיו ואוכלו. ואם תאמר: והאמרינן בפרק בתרא דיומא (פא,א): זר שבלע שופין של תרומה והקיא, ובא אחר ובלעו — הראשון משלם קרן וחומש, והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון. אלמא, לענין איסור חשיב עיכול! ותירץ הרב רבינו חיים דהתם לאו משום דהוי עיכול, אלא לפי שבבר נתחללה התרומה. כדאשכחן בפרק קמא דכריתות (ז,א): כהן שסך תרומה — בן בתו ישראל מתעגל בה, ואינו חושש. ומפרש התם טעמא: משום דמחוללת כבר. וטבעת דלא חשיב עיכול, בפרק "בהמה המקשה" (חולין עא,ב) — התם משום דאקושי טפי. ונבילה דלא חשיב התם עיכול — היינו בדלא שהה כדי עיכול, כדקאמר: מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה. ומתוך הסברא היה נראה, בין לענין איסור בין לענין טומאה, דכל דבר שהוא שלם שניבר בשלימותו, שלא נתעכל ולא נלעט בפיו, כגון חיטין שלימים שבגללי בקר ודגים שלימין

תוספות

שלימין, כגון דג טהור שבלע דג טמא. דלהכי נקט "בלע", דלא הוו עיכול. וזר שבלע שזפין של תרומה, אף על פי שהן שלימין ולא הוי עיכול — פטור השני, שכבר נתחללה. וחאבים שבלעו תינוקות, אף על גב דנקט "שבלעו" — מסתברא שלא היו שלימין. ואותם חיטים שנמצאו במעי תרנגולת בפסח, או בשאר עופות — ראוי להחמיר עליהם ולאסור אם נתבשלו או נצלו עמהן, דלא הוי עיכול ויש בהן איסור חמץ. דלא דמיא לההיא דבעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף, דמיירי בבשר הנלעס ולא נבנס שלם בגוף. או מטעם שפירשתי, דחיטין קשין הן. **כלי** גללים — במסכת שבת (נח,א) פירש בקונטרס: אבן גלל, וכאן מוכיח שהם כלים של צפיעי בקר. **כלי** אדמה — פירש בקונטרס: שחיקת אבנים שקורין קרוויי"ט בלשון אחר. ובפרק "במה אשה" (שם) משמע שהם כלי חרס שנתייבשו בחמה ולא נצרפו בכבשן. גבי כבול, דאמר: אלא אי אמרת בשל טיט — הני הוא דלא מקבלי טומאה, הא כלים דידהו — מקבלין טומאה. והתנן: כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה כו'. ועוד תנן במסכת כלים (פרק שלישי משנה ב): נר שניטל פיו — טהור, ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה — טהור. **חיטין** שירדו בעבים — פירש בקונטרס: ששתו באוקיינוס ובלעו ספינה מלאה חיטין. וקשה לרבינו תם: דאי מחוצה לארץ — וכי הותרו לשתי הלחם בשביל שהיו בעבים? מכל מקום "ממושבותיכם" בעינן, וליכא! ואי מארץ ישראל — וכי נאסרין הן על ידי כך? אלא נראה לי דעל ידי נס ירדו בעבים, כי הנהו אטמתהא דפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט,ב).

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות אפילו הוסיפו מאתים אסור — והא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן בפרק "משוח מלחמה" בסוטה (מג,ב): ילדה שסיבכה בזקנה, — בטלה. התם — בדליכא פירות בילדה, והכא — בדאיכא פירות. ומה שגדל אחר כך מוכח כאן שהוא היתר, והיינו דרבי יוחנן לטעמיה, דאמר התם: בטלה. והכא ניחא דנקט "ילדה" — לפי שפירות שבה של ערלה הן. דאילו ייחור של זקנה ובה פירות, וקצצה וסבכה בזקנה — תחילתו וסופו היתר הוא. אבל בסוטה קשיא: אמאי נקט "ילדה", דכך שווה ייחור של זקנה שסיבכה בזקנה, דאי לאו משום דבטלה היה תורת ערלה עליו! וכן פירש שם בקונטרס: אפילו לייחור של זקנה, מכיון שנתלש והרכיבו — "ילדה" קרינא ליה, ובטל בזקנה. והא דלא נקט סתם "ייחור שסבבו בזקנה — בטל" — משום דלא ההה ידענא לענין מה בטל, אם לא היה מפרש בהדיא לענין ערלה. אבל השתא דנקט "ילדה" — מוכחא מילתא דלענין ערלה קאמר. והתם פריך ממתניתין, דקתני גבי חורר ממערכי המלחמה: אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב, דמדחורר — שמע מינה דשייך בה ערלה וחילול, דבעי מיהדר. והתם קאמר רבי יוחנן: ילדה שסבכה בזקנה — בטלה! ומשני: דמתניתין דהתם — כגון ילדה בילדה. וכי תימא: תיפוק לי דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה — כגון דנטע קמייתא לסייג ולקורות. ואף על גב דילדה בזקנה בטלה — כהאי גוונא לא בטלה, משום דאי מינלך עלה — בת מיהדר היא. ונראה דילדה בילדה, אם כלו שני ערלה דקמייתא מקמי בתרייתא — בטלה לה בתרייתא, אף על גב דהיתה הרכבתה בתוך שני דערלה. דאי לא תימא הכי — הא דפריך בסוטה (שם): היכי דמי? אילימא ילדה בילדה — תיפוק לי דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה! לוקמי כגון שכלו שני ערלה של ראשונה לפני שני השניה! ובירושלמי משמע דילדה שסיבכה בזקנה — מיירי בשנטע אילן בפני עצמו, כדרך הנוטעין, ונטעו אצל זקינה, וסיכך ענפיו בענפי הזקנה. דאם קודם קליטת שרשיו בארץ נתאחז זה בזה — בטלה הילדה בזקנה. אבל אם קדמה קליטת השרשים של ילדה — פליגי התם אמוראי. וזה לשון הירושלמי בפרק קמא דערלה: רבי זעירא ורבי יוסי ורבי אלעזר ורבי חנינא בשם רבי חנינא בן גמליאל: ילדה שספקה לזקנה — טהורה הילדה. אמר רבי חנינא בר אבא: מתניתא אמרה כן, סיפק בגפנים סיפוק אחר סיפוק — אף על פי שהבריכן בארץ, מותר. וחש לומר: שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחז לזקנה. אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל: דרבי יהודה היא, דרבי יהודה אמר: מתאחז הוא עד שלא השריש. רבי אומר בשם רבי יוחנן: שרשין אין בהם ממש. **בצל** ששתלו בכרם כו' — בפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נז,ב) מיבעי לן אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא. ופשט רבי יצחק נפחא מהא דאמר רבי ינאי: בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידולין על עיקרו — מותר. אמר ליה רבי ירמיה: שבק מר תרתין, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כו'. ומייתי הך ד"ילדה שסיבכה בזקנה" וההיא ד"בצל שנטעו בכרם", דמוכח דאזלינן בתר עיקר. ולהכי מייתי הכא הנך תרתי, ולא מייתי ההיא דרבי ינאי דפליג — דשבקינן חדא מקמי תרתי. ואם תאמר: והתנן, המעביר עציץ נקוב בכרם, אם הוסיף מאתים — אסור. אלמא, לא אזלינן בתר עיקר אלא בתר תוספת! ויש לומר: דשאני התם, כדדרשינן בפרק "כל שעה" (פסחים כה,א): כתיב "המלאה", וכתיב "הזורע" — הא כיצד? זרוע מעיקרו — בהשרשה, זרוע ובא: הוסיף — אין, לא הוסיף — לא. ואם תאמר: מאי קמבעיא ליה הכא אי רבי יוחנן, ורבי יוחנן לחומרא דווקא אמרי, או אפילו לקולא — על כרחך לחומרא. דאי לקולא אמרי — קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבסמוך קאמר רבי יוחנן: ליטרא בצל שתיקנו חרעו — מתעשר לפי כולו. אלמא, לא אזלינן בתר עיקר להקל. והתם נמי בנדרים מייתי לה, ופשיט מקמייתא דרבי יוחנן ד"ילדה שסיבכה", דלא אתו גידולין ומבטלי עיקר. והדר פשיט מההיא דרבי יוחנן ד"בצל", דאתו גידולין ומבטלי עיקר! ומשני: דלמא לחומרא שאני! ויש לומר: דהא דקאמר לחומרא שאני — היינו דווקא התם, משום דהיינו זריעתו, כדקאמר בסמוך. אבל הכא דלאו היינו זריעתו — דלמא אזלינן בתר עיקר, בין לקולא בין לחומרא. והתם בנדרים פריך ארבי יוחנן וארבי יונתן דהכא, מהא דתניא גבי "מנכש בחסיות", דאם ישראל חשוד על השביעית — למוצאי שביעית מותר. אלמא, גידולי היתר מעלין את האיסור! ומשני: שאני שביעית, הואיל ואיסורה על ידי קרקע, בטילתה על ידי קרקע. וצריך לחלק בדבר מאיזה טעם יחשב שביעית איסור על ידי קרקע, וערלה ובלאי הכרם — לא חשיבי איסור על ידי קרקע. ואפילו מעשר משמע התם דחשיב איסור על ידי קרקע, אי לא משום דמעשר — דיגון הוא דקא גרים לה. וגם חדש דשמעתין צריך לומר דלא חשיב איסורו על ידי קרקע, מדמדמי לה הכא לערלה ובלאי הכרם.

ליטרא

רש"י

כלי גללים – כלי גללי בהמה. **ובלעו שני זאבים שני תינוקות** – והקיאום דרך בית הרעי. **וטחרו את הבשר** – אלמא הוי עיכול. **שירדו בעבים** – עם המטר. כששתו העבים באוקיינוס, בלעו ספינה מליאה חטין. **רום ביזבא בתלתא פרסי** – שהיה קרקעו אורך שלש פרסאות, רום ביזבא – (שני) טפחים בזקיפת גודל. **שהביאה שליש** – להכי נקט שליש, דחשיב גמר פרי. דאי מקמי הכי עקרה – הויא כשחת בעלמא, ולא מהני עומר למישרייה. **ועקרה** – קודם לעומר. **ושתלה לאחר העומר** – והוסיפה משהו, מהו? **ילדה שסיבכה בזקנה** – נטיעה של ערלה, ובה פירות, והרכיבה בזקנה שעברו לה ימי ערלתה. אפילו הוסיפו הפירות בעובי לאחר שסיבכה, במאתים של היתר יותר משהיה שם מן האיסור – אסור. ואף על גב דערלה בטלה במאתים, כדאמר בפסחים (מה,א): שה אחד מן המאתים, ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור – מכאן לערלה שבטלה במאתים, אפילו הכי הכא אסור. דחד גופא הוא, ובתר עיקר אזלינן. **בצל ששתלו בכרם ונעקר חברם** – אפילו הוסיף לאחר עיקור הכרם הגדל בהיתר במאתים חלקים יותר משהיו בו באיסור. **אסור** – משום כלאים. אלמא, בתר עיקר אזלינן. **לא שנא לקולא** – כגון שיבולת, דאי אזלינן ביה בתר עיקר – הויא קולא, דלא בעי להמתין עד עומר הבא. **לחומרא** – גבי ערלה וכלאים.

דאמדינהו

כְּכֵלִי גְלָלִים כְּכֵלִי אֲדָמָה וְאֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, דְּאָמַר מָר: כֵּלִי אֲבָנִים וּכְלֵי גְלָלִים וּכְלֵי אֲדָמָה - אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אוֹ דִלְמָא, לָא תֵּיוֵי עִיכּוּל? תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר עוּלָּא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יְהוֹצָדָק: מַעֲשֶׂה וּבָלְעוּ זְאֵבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְטִהֲרוּ אֶת הַבָּשָׂר! - שָׁאנֵי בָּשָׂר, דְּרָכִיךְ. - וְלִפְשׁוֹט מִסֵּיפָא: וְטִמְּאוּ אֶת הָעֲצָמוֹת! - שָׁאנֵי עֲצָמוֹת, דְּאַקּוּשֵׁי טְפֵי. בָּעֵי רַבִּי זֵירָא: חִיטִּין שֶׁיָּרְדוּ בְּעָבִים, מַהוּ? - לְמַאי? אִי לְמִנְחוֹת, אַמַּאי לָא? אֶלָּא לְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם מַאי? "מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם" אָמַר רַחֲמָנָא - לְאַפּוֹקֵי דִּחוּצָה לָאָרֶץ דְּלָא, אֲבָל דְּעָבִים - שַׁפִּיר דָּמֵי. אוֹ דִלְמָא, "מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם" דַּוְוקָא - וַאֲפִילּוּ דְּעָבִים נַמִי לָא? - וּמֵי אִיכָּא כִּי הַאי גַּוְונָא? - אִין, כִּדְעָדֵי טַיָּיעָא נְחִיתָא לֵיהּ רוּם כִּיזְבָּא חִטֵּי בִּתְלָתָא פַּרְסֵי. בָּעֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי: שִׁיבּוֹלֶת שֶׁהֲבִיאָה שְׁלִישׁ קוֹדֶם לָעוֹמֶר, וַעֲקָרָהּ, וּשְׁתָלָהּ לְאַחַר הָעוֹמֶר וְהוֹסִיפָה, מַהוּ? בָּתַר עִיקָּר אָזְלִינַן וְשָׁרְיָיהּ עוֹמֶר. אוֹ דִלְמָא, בָּתַר תּוֹסֶפֶת אָזְלִינַן, וְעַד שֶׁיָּבֹא עוֹמֶר הַבָּא? תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יַלְדָּה שֶׁסִּבְּכָה בְּזִקְנָה וּבָהּ פֵּרוֹת, אֲפִילּוּ הוֹסִיף בְּמָאתַיִם - אָסוּר, וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: בָּצָל שֶׁשְּׁתָלוֹ בְּכֶרֶם, אֲפִילּוּ הוֹסִיף בְּמָאתַיִם - אָסוּר! הֵיא גּוּפָהּ קָא מִיבָּעְיָא לֵיהּ: מִפְּשָׁט פְּשִׁיטָא לְהוּ לְרַבָּנַן דְּכַרְתַּר עִיקָּר אָזְלִינַן, לָא שָׁנָא לְקוּלָּא וְלָא שָׁנָא לְחוּמְרָא. אוֹ דִלְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ, וּלְחוּמְרָא אָמְרִינַן, לְקוּלָּא לָא אָמְרִינַן? תֵּיקוּ. בָּעֵי רַבָּה: לְעָנְיַן מַעֲשֵׂר מַאי? - הֵיכִי דָּמֵי? - כְּגוֹן

דאמדינהו

כִּכְלֵי גְלָלִים – ככלי הנעשה מגללי בהמה שנתייבשו, **וּכִכְלֵי אֲדָמָה** – כלי חרס שנתייבשו בשמש ולא נצרפו בכבשן, **וְאֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, דְּאָמַר מַר** (שבת נח.) **כְּלֵי אֲבָנִים** [–כלים העשויים מאבן], **וּכְלֵי גְלָלִים, וּכְלֵי אֲדָמָה, אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים**, ולפיכך אף כפיפה זו הנעשית מהוצין שנתעכלו במעי הפיל דינה כן, ואינה מקבלת טומאה, **אוֹ דִּלְמָא לֹא הָוֵי עִיכּוּל** – או שמא יש לומר שאין הוצין אלו נידונין כמעוכלין, וממילא אין לדון את הכפיפה הנעשית מהן ככלי גללים, אלא דינה כסתם כלי המקבל טומאה.

הגמרא מנסה לפשוט הספק: מבררת הגמרא, **תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר עוּלָּא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יְהוֹצָדָק, מַעֲשֶׂה** היה, **וּבָלְעוּ** שני **זְאֵבִים שְׁנֵי תִּינוֹקוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן**, והקיאו את בשרם ועצמותיהם דרך בית הרעי, **וּבָא מַעֲשֶׂה** זה **לִפְנֵי חֲכָמִים**, לשואלם האם יש בבשר ועצמות אלו דין טומאת מת, **וְטִהֲרוּ** חכמים **אֶת הַבָּשָׂר** מדין טומאת מת.

ויש להוכיח ממעשה זה, שכל דבר הנבלע ויוצא לחוץ דרך בית הרעי דינו כמעוכל, ולפיכך אין הבשר נידון עוד כבשר אדם, ואינו מטמא בטומאת מת. וממילא יש לומר כן אף לגבי פיל שבלע הוצין והקיאם, שדינם כמעוכלים, ואם נטלם אדם ועשה מהם כפיפה דינה ככלי גללים, ואינה מקבלת טומאה.

דוחה הגמרא: שאין ראיה משם לפשוט הספק, משום **דְּשָׁאנִי בָּשָׂר דְּרַכִּיךְ** – שונה הדבר לגבי בשר שהוא רך, ולפיכך הוא נידון כמעוכל, אבל הוצין שקשים הם יתכן שאין לדונם כמעוכלים, ואם עשה מהם כלי אין דינו ככלי גללים, ומקבל טומאה.

שבה הגמרא ומבררת: **וְלִפְשׁוֹט מִסֵּיפָא** – לכאורה ניתן עדיין לפשוט הספק מסיום דבריו של עולא בשם רבי שמעון בן יהוצדק **'וְטִמְּאוּ אֶת הָעֲצָמוֹת'**, דהיינו, שאף על פי שטיהרו חכמים את הבשר מטומאת מת משום רכותו, מכל מקום טימאו את העצמות, לפי שקשות הן ואינן מתעכלות, ואם כן יש להוכיח מכאן לענין הוצין הקשים שאינם נידונים כמעוכלים, ועל כן אין הכלי הנעשה מהם נידון ככלי גללים.

דוחה הגמרא: **שָׁאנִי עֲצָמוֹת דְּאַקּוּשֵׁי טְפֵי** – שונה הדבר לגבי עצמות, שקשות הן יותר מהוצין, ולפיכך אין להוכיח משם לפשוט הספק של רמי בר חמא, לפי שיתכן לומר שאף על גב שאין העצמות נידונות כמעוכלות מכל מקום יש לדון את ההוצין כמעוכלים.

הגמרא מביאה ספק שנסתפק רבי זירא בענין שתי הלחם: **בָּעֵי רַבִּי זֵירָא, חִיטִּין שֶׁיָּרְדוּ בֶּעָבִים** – חטים שירדו מן הענינים יחד עם הגשם, **מַהוּ** – מה דינם.

מבררת הגמרא: **לְמַאי** – לענין מה הסתפק רבי זירא על חטים אלו, **אִי** – אם נאמר שספיקו הוא האם חטים אלו כשירות **לִמְנָחוֹת, אַמַּאי לֹא** – מדוע יש לומר שאינן כשירות.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** ספיקו הוא האם חטים אלו כשירות להביא מהן **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם**. ומבארת הגמרא את צדדי הספק. **מַאי**, האם יש לומר **'מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם'** (ויקרא כג יז) **אָמַר רַחֲמָנָא** – אמרה תורה להביא את שתי הלחם מגידולי ארץ ישראל, **לְאַפּוּקֵי דְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּלֹא** – להוציא את גידולי חוץ לארץ שאינם כשרים לכך, **אֲבָל דְּעָבִים שַׁפִּיר דָּמֵי** – אבל חטים הבאות מן הענינים ראויות הן להביא מהן את שתי הלחם, **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא יש לומר, **'מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם' דַּוְוקָא** – רק ממושבות שבקרקע ארץ ישראל יש להביא את שתי הלחם, **וַאֲפִילּוּ דְּעָבִים נַמִּי לֹא** – ולפיכך אף חיטים הבאות מן העבים אינן כשרות לכך.

מבררת הגמרא: **וּמִי אִיכָּא כִּי הַאי גַּוְונָא** – האם יש דבר כזה שיורדים חטים מן העבים.

מבארת הגמרא: **אִין** – אכן כן, **כִּדְעַדִּי טַיָּיעָא** – כמו המעשה שהיה בערבי אחד ששמו עדי, **נְחִיתָא לֵיהּ** – ירדו לו בשדותיו, **רוּם כִּיזְבָא חִיטֵּי** – חטים בגובה טפח, **בִּתְלָתָא פַּרְסֵי** – על פני אורך שלש פרסאות.

הגמרא מביאה ספק בענין העומר: **בָּעֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, שִׁיבּוֹלֶת שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ** – שגדלה כדי שליש מגידולה, **קוֹדֶם** להבאת **הָעוֹמֶר, וַעֲקָרָהּ** ממקום גידולה, ושב **וּשְׁתָלָהּ** שנית **לְאַחַר** הבאת **הָעוֹמֶר, וְהוֹסִיפָה** לצמוח, **מַהוּ** – מה דינה של שיבולת זו, האם **בָּתַר עִיקָּר אָזְלִינַן** – אחר עיקרה של השיבולת אנו הולכים, והוא גדל קודם הבאת העומר, **וְלפיכך שַׁרְיֵיהּ עוֹמֶר** – התיר העומר את השיבולת כולה באכילה, **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא יש לומר, **בָּתַר תּוֹסֶפֶת אָזְלִינַן** – שאחר החלק הנוסף אנו הולכים, והוא צמח לאחר הבאת העומר, **וְלפיכך** יש לאסור השיבולת באכילה, **עַד שֶׁיָּבֹא עוֹמֶר הַבָּא** ויתירה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: מבררת הגמרא, **תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יַלְדָּה** – נטיעה צעירה, שעדיין לא מלאו לה שלש שנות ערלה, **שֶׁסִּבְּכָהּ בִּזְקֵנָה** – עקרה ממקום גידולה, והרכיבה בתוך נטיעה זקנה, שכבר מלאו שנות ערלתה, **וּבָהּ** – בנטיעת הערלה יש **פֵּירוֹת** שצמחו קודם ההרכבה, **אֲפִילּוּ אם הוֹסִיף בְּמָאתַיִם** – הוסיפו פירות הנטיעה הצעירה לגדול לאחר ההרכבה פי מאתיים ממה שהיו בתחילה קודם ההרכבה, מכל מקום **אָסוּר** לאוכלם.

ויש להוכיח מדברי רבי יוחנן, שאין אנו הולכים אחר הגידולים אלא אחר העיקר, שהרי הדין הוא שערלה בטילה במאתיים, ואם כן צריך היה להיות שיבטלו גידולי ההיתר את העיקר האסור משום ערלה, ומאחר ואין אומרים כן, בהכרח צריך לומר שהולכים אנו אחר העיקר ולא אחר הגידולים.

וְכמו כן אפשר לפשוט את הספק מן המימרא **שאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, בָּצָל שֶׁשְּׁתָלוֹ בְּכֶרֶם**, ונאסר הבצל משום כלאי הכרם, **וְלאחר** מכן **נֶעֱקַר הַכֶּרֶם** ממקום גידולו, והבצל נשאר במקומו והוסיף לצמוח בהיתר, הדין הוא **שאֲפִילּוּ הוֹסִיף בְּמָאתַיִם אָסוּר**, כלומר, אפילו אם הוסיף הבצל לגדול בהיתר לאחר עקירת הכרם פי מאתיים ממה שגדל תחילה באיסור, מכל מקום עומד הוא באיסורו.

ואף מכאן יש להוכיח שהולכים אנו אחר העיקר ולא אחר הגידולים, שאם לא כן מדוע גידולי ההיתר אינם מבטלים את העיקר של האיסור, הרי כלאי הכרם בטלים הם במאתיים.

דוחה הגמרא: שאין לפשוט הספק ממימרות אלו, משום **דהִיא גּוּפָהּ קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – זה עצמו הוא הספק של רבי שמעון בן פזי, מה היא כוונת דבריהם של רבי יוחנן ורבי יונתן, **מִפְשָׁט פְּשִׁיטָא לְהוּ לְרַבָּנָן דְּבָתַר עִיקָּר אָזְלִינַן** – האם פשוט היה להם לחכמים אלו שיש לילך אחר העיקר, **לֹא שְׁנָא לְקוּלָא וְלֹא שְׁנָא לְחוּמְרָא** – בין להקל ובין להחמיר, ולפיכך יש להקל לגבי שיבולת שהביאה שליש קודם העומר ולהתיר אף את התוספת שגדלה לאחר העומר, **אוֹ דִּלְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ** – או שמא מסופקים היו החכמים בדין זה, **וּלְחוּמְרָא אָמְרִינַן לְקוּלָא לֹא אָמְרִינַן** – ולפיכך נקטו בדבריהם להחמיר שלא יבטלו הגידולים את העיקר לגבי איסור ערלה וכלאים, אך מספק אין הם הולכים אחר העיקר להקל, ועל כן יש לאסור את השיבולת כולה באכילה עד הבאת העומר של השנה הבאה.

מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשטה.

הגמרא מביאה ספק נוסף בענין זה: **בָּעֵי רַבָּה, לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר מַאי** – לגבי דין מעשרות, האם הולכים אחר העיקר או אחר התוספת.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן יש להסתפק. מבארת הגמרא: **כְּגוֹן**

קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא יָבִיא מנחות וביכורים מן התבואה החדשה, וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר בדיעבד.

גמרא

הגמרא מפרשת את טעם החילוק בין הבאת מנחה קודם לעומר להבאתה קודם לשתי הלחם: יָתִיב [–ישב] רַבִּי טַרְפוֹן, וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ – והוקשתה לו קושיא זו, מַה חילוק יש בֵּין מנחה קוֹדֶם לָעוֹמֶר, שפסולה אף בדיעבד, לְמנחה קוֹדֶם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שכשרה בדיעבד, הרי לכאורה צריך היה להשוות הדין בשניהם.

אָמַר לְפָנָיו יְהוּדָה בַּר נְחֶמְיָה, לֹא – אין לדמות הענינים זה לזה, אִם אָמַרְתָּ במביא מנחה קוֹדֶם לָעוֹמֶר שפסולה היא אף בדיעבד, היינו משום שאיסור זה חמור הוא, שֶׁכֵּן לֹא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ [–מכלל איסורו], אֶצֶל הֶדְיוֹט – שעדיין לא הותרה אכילת התבואה החדשה אף להדיוט, תֹּאמַר במביא מנחה קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שאיסור קל הוא, שֶׁהרי הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֶצֶל הֶדְיוֹט – שכבר הותר מכלל איסורו לגבי אכילת הדיוט, ולפיכך אף במקדש אין איסור זה מעכב בדיעבד.

שָׁתַק רַבִּי טַרְפוֹן ולא השיב לדבריו של יהודה בר נחמיה. צָחֲכוּ פָּנָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה – שמח שידע להשיב על תמיהתו של רבי טרפון. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, יְהוּדָה, צָחֲכוּ פָּנֶיךָ שֶׁהִשְׁבָּתָ אֶת זֶנֶן – שמח אתה על כך שהשבת לרבי טרפון, תְּמַהֲנִי – תמה אני אִם תַּאֲרִיךְ יָמִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי, אוֹתוֹ הַפֶּרֶק – אותו הזמן שארע מעשה זה, פֶּרֶס הַפֶּסַח הָיָה – שבועיים קודם הפסח היה, וּכְשֶׁעָלִיתִי לרגל לַעֲצֶרֶת – בחג השבועות, שָׁאַלְתִּי אֶחָרָיו – אודותיו, יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה הֵיכָן הוּא, וְאָמְרוּ לִי נִפְטַר וְהָלַךְ לוֹ לעולמו, שנתקיימה בו קללתו של רבי עקיבא.

הגמרא מפרשת דין היוצא מתוך דברי יהודה בן נחמיה: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, לְדִבְרֵי יְהוּדָה בֶּן נְחֶמְיָה, הסובר שדבר המותר להדיוט מותר בדיעבד אף לגבוה, יש ללמוד שנִּסְכֵי בִּיכּוּרִים – נסכים מיין שביכר קודם העומר, שֶׁהִקְרִיבָם על המזבח קוֹדֶם לְהַבאת הָעוֹמֶר, כְּשֵׁירִין הם בדיעבד, שהרי ראויים הם להדיוט, לפי שלא נאסר קודם העומר להדיוט אלא תבואה חדשה, ולא פירות ויין.

מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שיש להתירם, לדברי יהודה בן נחמיה, לפי שמותרים הם להדיוט, כשם שהוא מפרש את טעם הדבר שמנחה הבאה מן התבואה החדשה קודם שתי הלחם מותרת בדיעבד, לפי שכבר הותרה התבואה החדשה להדיוט.

מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא – שמא תעלה על דעתך לחלק ביניהם ולומר, הָתָם הוּא – שרק שם לגבי מנחה חדשה קודם שתי הלחם יש להתירה בדיעבד, דְּהוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֶצֶל הֶדְיוֹט – לפי שהיתה מתחילה [קודם העומר] אסורה אף להדיוט, ויצאה מכלל האיסור להדיוט לאחר הבאת העומר, אֲבָל הָכָא דְּלֹא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ לֹא – אבל כאן לגבי הבאת נסכי יין חדש קודם לעומר, שלא חל היתר באיסורו כלפי הדיוט, שהרי לא נאסר עליו מעולם, היה מקום לומר שאף לגבוה לא יוכשר בדיעבד, ופסול הוא למנחות, קָא מַשְׁמַע לָן – לכך משמיענו רב נחמן בר יצחק שאין הדבר כן, אלא כָּל שֶׁכֵּן הָכָא שיש להתיר את היין בדיעבד למנחה, דְּלֹא אִיתַּסַּר כְּלָל – שהרי הוא לא נאסר להדיוט כלל מתחילה, ובזה הוא עדיף על התבואה החדשה שנאסרה להדיוט קודם העומר והותרה לאחר הקרבתו.

הגמרא מביאה ספק בענין שתי הלחם המתירים מנחה חדשה במקדש: (סד"ר הנצ"א גל"י פי"ל סִימָן). בָּעֵי [–הסתפק] רָמֵי בַּר חָמָא, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מַהוּ שֶׁיְּהֵיוּ להביא מנחה חדשה במקדש, שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן – שלא על פי הסדר הרגיל שהעומר הוא המתיר תחילה ואחריו שתי הלחם.

מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן מדובר. מבארת הגמרא: כְּגוֹן דְּזָרְעִינְהוּ – באופן שזרע אדם חטים בֵּין זמן הבאת הָעוֹמֶר לְזמן הבאת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, דהיינו, בחודש אייר, וַחֲלִיף עֲלַיְיהוּ – ועברו על חטים אלו, מתחילה שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בעצרת, וְלאחר מכן העוֹמֶר בששה עשר בניסן של השנה שלאחריה. ומעתה יש לברר, האם ניתן להקריב מנחה העשויה מחטים אלו מיד לאחר הבאת העומר, או שיש להמתין עד הבאת שתי הלחם בעצרת.

ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מַאי, האם שתי הלחם כְּסִדְרָן שָׁרְיָין – רק כאשר באים בסדרם הם מתירים את המנחה החדשה במקדש, דהיינו, שהם מתירים רק חטים שנזרעו קודם לעומר ועבר עליהם מתחילה העומר ואחר כך שני הלחם, אבל שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן לֹא שָׁרְיָין – כשהם באים שלא בסדרם אינם מתירים, דהיינו, שאינם מתירים חטים שנזרעו אחר העומר קודם שתי הלחם, אוֹ דִלְמָא שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן נַמִּי שָׁרְיָין – או שמא מתירים הם אף כאשר באים שלא בסדרם, ומותר להביא מנחה מחטים אלו מיד אחר העומר.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא: אָמַר רַבָּה, תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, נאמר (ויקרא ב יד) 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּיכּוּרִים', בְּמִנְחַת הָעוֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שהיא באה בפסח בשעת ביכור התבואה. מֵהֵיכָן היא בָּאָה, מִן הַשְּׁעוֹרִין. מבררת הברייתא: אַתָּה אוֹמֵר שהיא באה מִן הַשְּׁעוֹרִין, אוֹ אֵינוֹ – אולי אין הדבר כן אֶלָּא מִן הַחִיטִּין היא באה.

מביאה הברייתא מחלוקת תנאים בביאור ענין זה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נֶאֱמַר 'אָבִיב' בְּמִצְרַיִם, לגבי מכת ברד, בה נאמר (שמות ט לא) 'וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׂעֹרָה נֻכָּתָה כִּי הַשְּׂעֹרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעֹל', וְנֶאֱמַר 'אָבִיב' לְדוֹרוֹת, לגבי מנחת העומר, שנאמר בה (ויקרא ב יד) 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ', מָה אָבִיב הָאֲמוּר בְּמִצְרַיִם בְּשַׂעוֹרִין הכתוב מדבר, כְּמִפּוֹרָשׁ במקרא, אַף אָבִיב הָאֲמוּר לְדוֹרוֹת במנחת העומר היינו שְׂעוֹרִין. ומכאן יש ללמוד שמנחת העומר מן השעורים היא באה.

וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מָצִינוּ יָחִיד שֶׁמֵּבִיא את קרבן חוֹבָתוֹ מִן הַחִיטִּין, דהיינו, עני המביא מנחת חוטא, עשירית האיפה סולת העשויה מן החטים, וְכמו כן מצינו יחיד המביא את קרבן חוֹבָתוֹ מִן הַשְּׂעוֹרִין, דהיינו, מנחת סוטה הבאה מן השעורים. וְאם כן, יש לומר כך אף לגבי צִיבּוּר, שכשם שמצינו בהם שֶׁמֵּבִיאִין את קרבן חוֹבָתָן מִן הַחִיטִּין, דהיינו, מנחת שתי הלחם הבאה מן החטים, כך יש למצוא בהם אופן שמֵּבִיאִין חוֹבָתָן מִן הַשְּׂעוֹרִין, והיינו מנחת העומר. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר שהעומר בָּא מִן הַחִיטִּין, אם כן לֹא מָצִינוּ אופן בְּצִיבּוּר שֶׁמֵּבִיא את חוֹבָתוֹ מִן הַשְּׂעוֹרִין. אלא בהכרח יש ללמוד מכך, שמנחת העומר מן השעורים היא באה.

ומבארת הברייתא באופן נוסף מנין יש ללמוד שהעומר בא מן השעורים: דָּבָר אַחֵר, אִם אַתָּה אוֹמֵר שהעוֹמֶר בָּא מִן הַחִיטִּין אם כן אֵין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בִּיכּוּרִים, כלומר, נמצא ששתי הלחם אינם המנחה הראשונה הקרבה מביכורי תבואת השדה, שהרי מנחת העומר קדמה לה שקרבה מן התבואה החדשה, ואילו בכתוב נאמר (במדבר כח כו) 'וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם', דהיינו, שמנחת שתי הלחם היא המנחה הראשונה הקרבה מביכורי התבואה החדשה. ובהכרח צריך לומר, שמנחת העומר מן השעורים היא באה, ולפיכך מיושבים דברי הכתוב, שאכן מנחת שתי הלחם היא המנחה הראשונה שבאה מן החיטים של התבואה החדשה שביכרה.

עתה מפרשת הגמרא כיצד ניתן לפשוט מדברי הברייתא את ספיקו של רמי בר חמא: וְאִם אִיתָא – ואם יש לומר, דִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם

המשך בעמוד 93

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציונים - הלכות שבת ~

א ...אֲבָל אִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל, אֶלָּא לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמוֹ [יג], בְּגוֹן קְשָׁרִים שֶׁבְּמַלְבּוּשִׁים וּמִנְעָלִים, שֶׁכְּשֶׁלּוֹבְשָׁן שַׁחֲרִית קוֹשְׁרָן וּכְשֶׁפּוֹשְׁטָן עַרְבִית מַתִּירָן - מֻתָּר לְקָשְׁרָן וּלְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת [יד].

אֲבָל אִם הוּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן בְּיוֹמָן, בְּגוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁלּוֹמְדִים בַּלֵּילוֹת וְאֵינָם חוֹלְצִין מִנְעֲלֵיהֶן וְלֹא פּוֹשְׁטִים מַלְבּוּשֵׁיהֶן בַּלַּיְלָה - אֲסוּרִים לְקָשְׁרָם בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית אִם בְּדַעְתָּם שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן עַרְבִית. וְכֵן אֲסוּרִים לְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת אִם כְּשֶׁקְּשָׁרוּ אוֹתָן בְּאֶחָד מִימוֹת הַחֹל הָיָה בְּדַעְתָּם שֶׁלֹּא לְהַתִּירָם מִיָּד בַּלַּיְלָה שֶׁלְּאַחֲרָיו.

אֲבָל אִם אֵין בְּדַעְתָּם כְּלוּם כְּשֶׁקּוֹשְׁרִין, אֶלָּא קוֹשְׁרִים סְתָם - מֻתָּרִים לְקָשְׁרָם בְּשַׁבָּת. וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ אֵינָן מַתִּירִין אוֹתָן בַּלַּיְלָה עַד לְאַחַר אֵיזֶה זְמַן - אֵינָן נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל כָּךְ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, הוֹאִיל וּבְשָׁעַת הַקְּשִׁירָה לֹא הָיָה הַדָּבָר וַדַּאי שֶׁלֹּא יַתִּירוּ אוֹתָן בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לִפְעָמִים גַּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים חוֹלְצִים מִנְעֲלֵיהֶם בַּלַּיְלָה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּ [טו]. וְכֵן מֻתָּרִין לְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת אִם קָשְׁרוּ סְתָם, אֲפִלּוּ קָשְׁרוּ לִפְנֵי הַשַּׁבָּת זְמַן מְרֻבֶּה וְלֹא הִתִּירוּ בֵּינְתַיִם.

ביאורי הלכה

יג] להתירו ביומו – באותו היום[16].

יד] ולהתירן בשבת – וכן מותר לחתכן[17].

טו] טרם ישכבו – כיון שקשרו ב"סתם" ולפעמים מתירים הקשר באותו היום, אין לומר שקשר זה נעשה "על דעת" שיתקיים[18], אלא הוא קשר שנעשה ללא דעת וכקשר שאין לו קיום כלל[19].

ציונים והוספות

16) בפמ"ג א"א ס"ק ב משמע שהיינו שיעור ממש של יום אחד שהוא מעת לעת, אבל בשוע"ר משמע שהחילוק אינו מצד משך הזמן שעתיד הקשר להתקיים אלא שקשר שאמור להפתח כבר היום ואין אפילו יום אחד שעתיד להתקיים הרי הוא קשר ללא קיום כלל (והוא הפירוש בסי' שיד סי"ז שקשר שאינו של קיימא היינו קשר שהוא עשוי להתירו תדיר כלומר שעומד לפתיחה היום, והוא קצת ע"ד גדר "תדיר" שנתבאר לעיל על סי' שיג הערה קלד), ומשמע קצת (אך אינו מוכרח) שאם עומד להתרה "מחר" הוא סוג של קיום אפילו בתוך מעת לעת. ולמעשה, אם קשרו "סתם" אפשר להקל כשמתירו למחרת (אם רגיל להתירו תוך מעת לעת), אבל לא יכוון בפירוש שלא מתירו היום. והנה בקצוה"ש (סי' קכג בדה"ש ס"ק ב) הקשה קושיא עצומה מחותלות של תמרים שעשוי לכמה ימים והתירו להתיר הקשר, וכן התירו הפקעת החבל (סי' שיד סי"ח), ולא נזכר איסור התרת קשר של קיימא. ויש להעיר שקצות השלחן לשיטתו שהגיה שם: "להתיר הקשר", אך ראה לעיל על סי' שיד הערה קלה שלא מוכרח שמדובר שם מדובר על התרת קשר או הפקעת קליעת החבל.

17) כדלהלן סעיף ו.

18) כפי שהוא במי שקושר סתם ואינו מתירו לעולם באותו יום, ראה לעיל הערה ו.

19) בקצות השלחן (סי' קכג בדה"ש סק"ו, ועד"ז בתהל"ד ס"ק י) הבין שכל קשר שקשרו בסתם הוא ב"ספק" (ספק מה הייתה דעתו בעת הקשירה), ותמה מדוע הקילו בספק קשר של קיימא אצל תלמיד חכם שאין אצלו אפילו "רוב פעמים" שמתירו ביומו, וראה לעיל הערה ו שלאו מטעם ספק אתינן עלה, וכן מוכח מהמשך ההלכה שאם קשרו "סתם" לפני השבת זמן מרובה ולא התירו בינתיים – מותר להתירו בשבת, ואם היתרו מטעם ספק היה לאסור במקום שלכאורה נפשט הספק (ודוחק לומר שמא דעתו הייתה להתירו באותו יום ובפועל לא התיר), וראה להלן על סעיף ו לעניין מה שבקשר כובס הצריכו "שרוב פעמים מתירו ביומו".

אֲבָל קְשָׁרִים שֶׁלְּעוֹלָם דַּרְכּוֹ לְקַיְּמָן אֵיזֶה זְמַן בְּוַדַּאי, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמָן - אָסוּר לְקָשְׁרָן בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בִּסְתָם, אוֹ לְהַתִּירָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁכָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם שִׁבְעָה יָמִים - אֵינוֹ נִקְרָא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמֻתָּר לְקָשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אִם רֹב הַפְּעָמִים דַּרְכּוֹ לְקַיְּמָן שִׁבְעָה יָמִים, אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים גַּם כֵּן מַתִּיר אוֹתוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְעָה, כְּגוֹן תַּלְמִיד חָכָם שֶׁרֹב הַפְּעָמִים אֵינוֹ חוֹלֵץ מִנַּעֲלָיו וְלֹא פּוֹשֵׁט מַלְבּוּשָׁיו כִּי אִם מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, שֶׁנִּמְצָא מְקַיֵּם קְשָׁרִיהֶם שִׁבְעָה יָמִים, וְלִפְעָמִים גַּם כֵּן מַתִּירָן תּוֹךְ שִׁבְעָה - אֵינָן נִקְרָאִים קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּדַעְתּוֹ בִּשְׁעַת קְשִׁירָתָן שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן עַד לְאַחַר שִׁבְעָה.

אֲבָל אִם קוֹשְׁרָן סְתָם - אֵינָן נִקְרָאִים שֶׁל קַיָּמָא, אֶלָּא אִם כֵּן דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְקַיְּמָם שִׁבְעָה יָמִים, כְּגוֹן הַמְּשִׁיחוֹת שֶׁקּוֹשְׁרִין בָּהֶן בֵּית הַצַּוָּאר שֶׁל הַכְּתֹנֶת[טז], מִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַתִּירָן אֶלָּא כְּשֶׁמְּחַלֵּף הַכְּתֹנֶת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת - אָסוּר לְקָשְׁרָן וּלְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה - יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה[יז], אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ הַרְבֵּה לְכָךְ - אֲזַי יֵשׁ לְהָקֵל לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי[יח]:

חלק ב, סימן שיז דִּין קְשִׁירָה וַעֲנִיבָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ סְעִיף א:

ביאורי הלכה

טז] של הכתונת – קושרים משיחות להצמיד שני צידי הצווארון זה לזה שלא יהיה פתוח מידי[20].

יז] כסברא הראשונה – שאין להתיר בקשר "סתם" אלא כשפעמים מתירו ביומו[21].

יח] ע"י נכרי – ככל שבות דשבות שמותרת רק במקום צורך גדול[22].

ציונים והוספות

20) הפתח (דרכו עובר הראש) שבאמצע הכתונת היה נמשך ויורד מלפניו, וצריך לקשור את שני הצדדים זה לזה (על דרך כפתורי חולצה שבזמננו שמחברים את שני הצדדים זה לזה, אלא שחולצה שבזמננו פתוחה עד תחתיתה וצריך לרכוס כפתורים לכל אורכה, משא"כ כתונת שבזמנם שהייתה פתוחה בחלקה העליון), ומשמע שגם לאחר הקשירה עדיין נשאר בפתח בית הצוואר די רוחב המאפשר לפשוט וללבוש את הכתונת גם ללא התרת המשיחה, והיו כאלו המתירים את המשיחות בפשיטת הכתונת בכל ערב, ואחרים היו פושטים ולובשים הכתונת כל השבוע ללא התרת המשיחות אותם היו מתירים רק לאחר שבעה ימים כשהכתונת נשלחה לכיבוס או כשהוזקקו למשיחות לכתונת אחרת.

21) וכן שאם דעתו בפירוש שלא להתיר ביומו – אסור אף שדעתו להתיר בתוך ז' ימים, ואפילו אם לפעמים מתירו ביומו.

22) נמצא שאין חילוק בין קשר העומד להתקיים פחות מז' ימים לקשר העומד להתקיים יותר מז' ימים ששניהם שבות ומותרים ע"י נכרי רק בצורך גדול, וכן משמעות דברי הט"ז ס"ק ה (מקור הדברים) שגם לדיעה המחמירה מותר לעשות ע"י נכרי כשצריך הרבה לכך, ואין כאן הכרעה כדיעה המקילה במקום הצורך. אמנם, בשוע"ר הכריע כדיעה המחמירה, וכחלק מההכרעה הביא דברי הט"ז שבמקום צורך מרובה יכולים "להקל לעשות ע"י נכרי" ומשמע שהוא דווקא בתוך ז' ימים, וכ"כ בקצוה"ש (סי' קכג בדה"ש ס"ק ז), וז"ל: ולכאורה כוונת אדמו"ר דרק בקשר שאינו עשוי לז' ימים מותר ע"י נכרי כיון די"א דמותר להתירו כמבואר למעיין שם, אבל ע"כ צ"ל דהכוונה להקל ע"י נכרי הוא בכל קשר שאינו לקיימא לעולם, דכיון דאיסור מדרבנן הוי אמירה לנכרי שבות דשבות דמותר לצורך גדול בכל מקום כמובאר בסי' ש"ו וכ"כ כל האחרונים. ויש שביארו (רביד השלחן על שוע"ר כאן) שאכן בצורך גדול מותר גם בקשר ליותר מז' ימים, אבל "צורך הרבה" אינו "צורך גדול" והותר רק עד ז' ימים (והוא ע"ד המבואר בסי' שיד סי"ז שלצורך השבת מותר לעשות על ידי נכרי דבר שנחלקו בו הפוסקים). ויש שביארו ש"צריך הרבה" היינו שלכתחילה רשאי לבקש מהנכרי לקשור או להתיר עבורו כל שבת, ואינו דומה ל"צורך גדול" שלא הותר אלא בדיעבד (כמבואר בקו"א סי' שג ס"ק א). ולכאורה לבהירות הדברים יש לפתור קודם כוונת הט"ז עצמו מאי קמ"ל במה שהוסיף שיעשו בצורך מרובה ע"י נכרי (אם בכלל בא להכריע כא' הדעות, ואם בכלל בא לחדש איזה דבר), אך למעשה, גם במקום צורך קצת אפשר לסמוך על דעת המקילים, ולהעיר ממ"ש בתהל"ד (ס"ק יא) שעל פי הכלל שכל מקום שהותרה שבות לדבר מצוה שבות דשבות הותרה גם לדבר הרשות, נמצא שבנדו"ד שהותרה שבות לדבר מצוה (כדלהלן ס"ד) יש להתיר על ידי נכרי בכל עניין.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות בציעת הפת ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן קסח על איזה מיני פת מברכין:

יא ויש מפרשים שפת הבאה בכיסנין היא פת שנילושה בדבש או בחלב וחמאה או בשומן או בשמן (ג) או במי ביצים או במי פירות ויין או בשאר משקין חוץ ממים ואפילו (ד) עירב בה מעט מים אם הרוב הוא משאר משקין מברכין עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין ג' ואע"פ שכל המשקין אין מוציאין העיסה שנלושה בהם מתורת לחם לענין חלה מכל מקום אין דרך בני אדם לקבוע סעודה אלא על פת שנלושה במים לפיכך אין בה חשיבות לחם גמור לברך המוציא וברכת המזון אלא א"כ אוכל שיעור שרוב בני אדם קובעים עליו וכן אם עירב בה תבלין הרבה יותר ממים אע"פ שנלושה במים לבד ואפי' אם עירב בה תבלין ודבש יותר מקמח שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר והקמח הוא לדבקם ולהקפותם אין הקמח טפל אצלם לברך עליהם ברכה הראויה להם לפי שמלבד מה שהקמח מדבק ומקפה התערובת הוא מכשירו ומתקנו ג"כ לאכילה ומן הסתם ניתן הקמח בתערובות זה על דעת שניהם לדבק ולהכשיר וכיון שהוא מין דגן הוא חשוב ואינו בטל בתערובת כל שבא ג"כ להכשירו לאכילה ולכן מברכין על תערובת זו בורא מיני מזונות ואם אכל שיעור קביעות סעודה מברך ברכת המזון על תערובת זה (כמו שמברכין ברכת המזון על תערובת קמח תבואה בקמח קטניות שעשה מהם פת אם יש בתערובת כזית בכדי אכילת פרס קמח תבואה כמו שיתבאר לקמן) אבל עיסה שנילושה במים ועירב בה מעט דבש ותבלין אע"פ שטעם הדבש ותבלין נרגש בעיסה אין מברכין עליה בורא מיני מזונות אלא המוציא וברכת המזון כיון שהרוב מים וכן במעט חלב וחמאה ושמן ושומן ושאר משקין ומי פירות ועל כן יפה עושים שאופין עוגות (שקורין שמאל"ץ קוכ"ן) ללחם משנה כי אין שם רק מעט שומן:

~ יום שני ~

יב ויש מפרשים שפת הבא בכיסנין היא פת שנלושה אפילו במים ואפילו אינה מתובלת ואינה ממולאת אלא שעושים אותה עוגות יבשות וכוססין אותה לתיאבון ולא כדי להשביע (שקורין קיכלי"ך).

ולענין הלכה יש להקל בדברי סופרים כדברי כולם ובפרט בספק ברכות שלא לברך ברכת המזון ד' ברכות על מה שלסברא אחת די בברכה אחת מעין ג' כי אין כאן ספק של תורה אף אם אכל כדי שביעה שהוא חייב בברכת המזון מן התורה שהרי מן התורה די לעולם בברכה אחת מעין ג'. וכיון שמברך ברכה אחת מעין ג' אין לו לברך המוציא שלא יהיו ברכותיו סותרות זו את זו ועוד שברכת בורא מיני מזונות כוללת גם כן לחם גמור אלא שמפני חשיבותו הוציאוהו מכלל שאר מזון וקבעו לו ברכה בפני עצמו וכל שאין ברור לנו שיש בו חשיבות לחם גמור אין להוציאו מחזקתו שהוא בכלל מזון בודאי ואע"פ שהמברך בורא מיני מזונות על לחם גמור לא יצא ידי חובתו הואיל ונשתנה לעילוי וחשיבות נשתנית ברכתו מכל מקום בספק לחם גמור יצא שספק ברכות של דבריהם להקל ואפי' לכתחילה אין כאן חשש ברכה לבטלה שכיון שהקילו חכמים בדבריהם לצאת בספק ברכה אין זו ברכה שאינה צריכה ואינה לבטלה בודאי כיון שיוצא בה ידי חובתו ורשאי לאכול על ידה ואינו נושא שם שמים לשוא ולא לשקר שהרי מברך ה' באמת שברא מיני מזונות ולא עוד אלא שגם זה מזון הוא אלא שכשאינו יוצא בה ידי חובתו בברכה זו הרי זו ברכה שאינה צריכה ונושא שם שמים לשוא אבל לא לשקר אפילו אם בירך על דבר שאינו מזון כלל.

וכל בעל נפש הרוצה להחמיר על עצמו לא יאכל פחות משיעור קביעות סעודה (אלא פת שנילושה במשקין או מי פירות והיא ממולאת בפירות וכיוצא בהם) כי אם בתוך הסעודה למזון ולשובע כמו שיתבאר:

~ יום שלישי ~

יג לחמניות הן רקיקין דקים (שקורין ניבל"ש) ובקצת מדינות אלו (בלינע"ש) הנעשים מתערובת קמח ומים בקדרה בלילה רכה מאד ושופכים על עלי ירקות רחבים ונאפית בתנור עם העלים או שופכים על מחבת שאין בה משקה שדינה כתנור בין שהרתיחה תחלה ואח"כ שפך בה בין ששפך בה ואח"כ הרתיחה ומעט משקה שמושחין המחבת שלא תישרף העיסה אינו נקרא משקה.

אבל אם יש בה משקה אפילו אוכל מהם שיעור קביעת סעודה מברך בורא מיני מזונות ומעין ג' לפי שלא היתה עליהם תורת לחם מעולם לא בשעת לישתם כיון שבלילתם רכה ולא בשעת אפייתם כיון שנטגנו במשקה ואין לחם אלא האפוי ולא מטוגן.

ואפילו אותם (ה) שאין בלילתן רכה מאד כל שאין בלילתן עבה אין עליהן תורת לחם בשעת לישה ולא בשעת אפייה אם נטגנו במשקה אבל אם נאפו בתנור או במחבת בלי משקה לחם גמור הוא ומברכין עליו המוציא אפילו לא אכל שיעור קביעת סעודה שכיון שאין בלילתן רכה מאד דרכם של בני אדם לקבוע עליהם סעודה לפעמים אע"פ שאין בלילתם עבה לגמרי.

ויש אומרים שאותן שבלילתן רכה מאד אין מברכין עליהם המוציא וברכת המזון כשאוכל שיעור קביעות סעודה אלא

כשאינן רקיקין דקין מאד אחר האפיה כגון ששפך הרבה על העלים או על המחבת עד שנעשו עבים קצת ע"י האפיה אע"פ שאינן עבים לגמרי אבל אם גם אחר האפיה הם רקיקים דקים מאד כגון אותם שאופים בדפוס בין ב' ברזלים אין קביעות סעודה מועלת בהם לברך המוציא וברכת המזון לפי שאין עליהם תורת לחם כלל גם בשעת האפיה כיון שהם רקיקים דקים מאד ויש לחוש לדבריהם שלא לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה כי אם בתוך הסעודה למזון ולשובע.

וכן בטריתא דהיינו שלוקחים קמח ומים ומערבין ושופכין על הכירה והוא מתפשט ונאפה (ו) יש אומרים שאין עליו תורת לחם כלל ואפילו אוכל כשיעור קביעות סעודה מברך בורא מיני מזונות ומעין ג'.

(אבל טרוקנין דהיינו שעושים גומא בכירה ונותנים בה קמח ומים מעורבים בה אע"פ שבלילתה רכה מאד מכל מקום כיון שע"י האפיה נעשים עבים מועלת בהם קביעות סעודה לברך המוציא וברכת המזון כעל לחם גמור אבל בפחות משיעור קביעות סעודה מברך בורא מיני מזונות הואיל ובלילתו רכה מאוד ואין דרך רוב בני אדם לקבוע עליהם סעודה):

~ יום רביעי ~

יד וכל מיני לחמים הללו שאין דרך רוב בני אדם לקבוע סעודה עליהם אם בא לאוכלם בתוך הסעודה לקנוח סעודה ולתענוג להקל מכובד המאכל כמו שרגילין שכוססין עוגות יבשות בסוף הסעודה או מיני מתיקה אינם נפטרים בברכת הפת וצריך לברך עליהם בתחילה בורא מיני מזונות כמו שצריך לברך על פירות שאוכלין בקנוח סעודה כמ"ש בסי' קע"ז אלא שהפת הבא בכיסנין לפי שנחלקו בה ויש אומרים שלחם גמור הוא מה שיש אומרים שהוא פת הבאה בכיסנין לפיכך אין לברך בתוך הסעודה אלא על מה שלדברי הכל נקרא פת הבאה בכיסנין.

אבל אם בא לאוכלם למזון ולשובע הרי הם באים מחמת הסעודה ונפטרים בברכת הפת כמו שנפטרים כל מעשה קדרה שבתוך הסעודה שבאים למזון אף על פי שאין מלפתין בהם את הפת כמו שיתבאר שם ואפילו מיני עיסה הממולאים בפירות א"צ לברך אפילו על הפירות שבהם כמו שמברכין על שאר הפירות שבתוך הסעודה לפי שהפירות הללו הם טפילים לגבי העיסה שהוא מיני דגן ונפטרים עמה בברכת הפת הואיל והיא באה בתוך הסעודה למזון ולשובע כמו שהם נפטרים עמה בברכת בורא מיני מזונות כשמברך עליה שלא בתוך הסעודה או בתוך הסעודה כשהיא באה לקנוח ותענוג ואין להחמיר וליקח קצת פירות מן העיסה ולברך עליהם כי היא ברכה לבטלה אם אוכל גם העיסה ואפילו מיני עיסה שבלילתם רכה מאד ונטגנו במשקה שאין עליהם תורת לחם כלל אפילו כשאוכלים מהם שיעור קביעות סעודה אע"פ נפטרים בברכת הפת כשבאים בתוך הסעודה למזון ולשובע כמו שנפטרים כל מעשה קדרה שבאים לתבשיל ולמזון:

~ יום חמישי ~

טז אבל כל דבר שבלילתה עבה לגמרי שיש עליו תורת לחם בשעת לישה יש אומרים שאפילו ריככו במים ועשאו סופגנין ובשלו במים או טיגנו במשקה לא נתבטלה תורת לחם ממנו לענין המוציא וברכת המזון כמו שלא נתבטלה ממנו לענין חלה ואם אוכלו בתוך הסעודה נפטר בברכת הפת כמו שאר לחם גמור ואפילו אוכלו לקנוח ולתענוג בלבד.

ויש אומרים שנתבטל ממנו תורת לחם על ידי בישול או טיגון ואפילו אוכל ממנו שיעור קביעות סעודה אינו מברך אלא בורא מיני מזונות ומעין ג' ואפילו אם הוא בענין שקרוי לחם לענין חלה כגון שבשעת לישה לא היה בדעתו לבשלו או לטגנו ואחר כך נמלך שהוא חייב בחלה לפי שבחלה הכל הולך אחר גלגול הקמח במים שאז חל חיוב חלה ולפיכך כשהיתה עליו תורת לחם בשעת לישה שהיתה בלילתה עבה מיד חל עליו חיוב חלה ושוב לא נפקע ממנו ע"י בישול וטיגון אבל לענין המוציא וברכת המזון הכל הולך אחר האפיה כשנעשה ראוי לאכילה וכל שלא נאפה בתנור או במחבת בלי משקה אינו קרוי לחם ואם אכלו בתוך הסעודה לקנוח ולתענוג אינו נפטר בברכת הפת.

וירא שמים יוצא ידי שניהם ולא יאכלנו אלא בתוך הסעודה למזון ולשובע אבל המנהג להקל כסברא אחרונה (כי כן עיקר):

טז ואף לסברא הראשונה יש אומרים שא"צ לברך המוציא וברכת המזון אלא כשאוכל שיעור קביעות סעודה שאל"כ די בברכת בורא מיני מזונות ומעין ג' כמו לפת הבאה בכיסנין שהוא ג"כ לחם גמור לחלה ואעפ"כ כיון שאין דרכם של בני אדם לקבוע עליה אין מברכין עליה המוציא וברכת המזון אף על מיני טיגון ג"כ אין דרך לקבוע סעודה עליהם (ולפי דבריהם אף לסברא הראשונה צריך לברך עליהם בורא מיני מזונות בתוך הסעודה אם אוכל מהם מעט לקנוח ולתענוג).

~ יום שישי ~

ויש חולקים (ואומרים שאינם דומין) לפת הבאה בכיסנין שהיא ג"כ לחם גמור לדברי האומרים שהיא פת שנילושה במשקין או מי פירות אבל מיני טיגון שבשעת לישתם היו לחם גמור לא נפקע מהם שם לחם גמור ע"י טיגון או בישול לענין המוציא וברכת המזון כמו שלא נפקע מהם לענין חלה לסברא הראשונה.

אבל לדברי האומרים שפת הבאה בכיסנין היא פת גמורה

שנלושה במים לבד אלא שאח"כ מילא אותה דבש או במיני פירות או עשה ממנה עוגות דקות יבשות וכוססין אותו לתיאבון ואף שבשעת לישה היה לחם גמור וגם נאפו בתנור כלחם גמור אעפ"כ אין מברכין עליהם המוציא וברכת המזון הואיל ואין דרך רוב בני אדם לקבוע עליהם כל שכן עיסה שנילושה במים ואח"כ בישלה או טיגנה במשקה או בדבש שבודאי הטיגון בדבש אינו גרוע ממילוי בדבש האפוי בתנור שמבטלו מתורת לחם גמור שהרי המילוי אינו אלא בפנים ובטיגון כל העיסה היא שרויה בדבש ובלועה ממנו בכולה וגם לא נאפית בתנור כלל.

וכבר נתבאר למעלה שמן הדין יש להקל בדברי סופרים וכל שכן כאן שהמנהג להקל בכל ענין:

יז וכל זה כשיש תאר לחם על העיסה אחר הטיגון (ז) והבישול כגון שנאפית במחבת אלא שהיה שם מעט מים שנתבשלה בהם בשעת אפייתה או מעט משקה שנטגנה בהם בשעת אפייתה כמו פשטיד"א ופלאדי"ן וקרעפלי"ך.

אלא שהפשטידא ופלאדי"ן שהן ממולאות בבשר וגבינה יש אומרים שהן פת הבאה בכיסנין אפילו אם נאפו בתנור ואין מברכים עליהם המוציא וברכת המזון בלא קביעות סעודה לדברי הכל ואם אוכלן בתוך הסעודה נפטרות בברכת הפת אפילו הן מטוגנות מפני שהן באין לתבשיל ולמזון ולא לקנוח ותענוג כיון שהן ממולאים בבשר וגבינה ולא בפירות.

אבל מיני עיסה שנתבשלו בקדרה (כמו ורימזלי"ך בל"א שקורין בארצנו לאקשי"ן וכן קרעפלי"ך במקומות שאין אופים אותן כלל במחבת שיש בה משקה אלא מבשלים אותן תחלה ואחר כך מטגנין אותן) אין עליהם תאר לחם כלל ואין להחמיר בהם כלל שלא לאכלם בלא המוציא וברכת המזון אפילו בקביעות סעודה ואפילו הן חתיכות גדולות שיש בכל אחת כזית ויותר:

~ שבת קודש ~

יח במה דברים אמורים בעיסה שנתבשלה אבל לחם גמור שנתבשל לא נתבטל מתורת לחם ע"י בישול אפילו לסברא האחרונה ואפילו ע"י טיגון ומברכים עליה המוציא וברכת המזון אפילו בלא קביעות סעודה ואפילו אם נימוח בבישול ולא נשאר מכל פרוסה אלא כזית.

אבל פרוסה פחותה מכזית בין שהיתה פרוסה גדולה ונחלקה בבישול בין שהיתה פחותה מכזית קודם שנתבשלה יצאה מתורת לחם ע"י בישול לענין ברכה אפילו אם נראה שיש בה תאר לחם שכיון שנתבשל אינו חשוב תאר לחם ומברך בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו אם אוכל שיעור קביעות סעודה מפירורים פחותים מכזית ואפילו נדבקו על ידי הבישול ויש בהם עתה כזית ויותר בכל חתיכה אלא שקודם הבישול לא היה בכל אחד בפני עצמו כזית.

והוא שנתבשלו (ח) בכלי ראשון אבל אם הניחם בקערה ועירה עליהם מכלי ראשון תלוי במחלוקת שנחלקו בעירוי אם מבשל ככלי ראשון אם לאו לכן יש למנוע שלא לאכלם כי אם בתוך הסעודה אם נראה שיש עליהם תאר לחם דהיינו שניכר וידוע שהוא לחם.

אבל אם הלך מהם תאר הלחם על ידי העירוי ואפילו פירורים השרויים במים צוננים שהלך מהם תאר הלחם על ידי שרייה זו מברך עליהם בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו אם אוכל שיעור קביעות סעודה שכבר נתבטלו ויצאו מתורת לחם לגמרי כיון שאין כזית בכל אחד וגם לא תאר לחם וכל שהמים מתלבנים מחמת הפירורים כבר הלך מהם תאר הלחם והוא הדין לחתיכות פת שמייבשין על הגחלים ושורין אותו בשכר שאם אין כזית בכל אחד ואין תאר לחם מברכין עליהם בורא מיני מזונות:

יט וכן פירורי לחם שמחברים ומדבקים אותם בקערה בדבש או חלב או מרק אם אין עליהם תאר לחם מחמת זה ואין בכל אחד בפני עצמו כזית אין מברכים עליהם המוציא וברכת המזון אפילו בקביעות סעודה כמו בבישול וטיגון לסברא האחרונה שנתבאר למעלה שכן עיקר.

אבל פירורי לחם שאינן מחוברין יחד אע"פ שאין עליהם תאר לחם מפני שהן דקין ביותר מברכין עליהם המוציא וברכת המזון אפילו בלא קביעות סעודה אפי' על פירור אחד דק כקמח מברך המוציא שכיון שהוא פת בפני עצמו בלי תערובת שום משקה בתוכו המחברו ומדבקו אינו יוצא מתורת פת לעולם (ט) ואפילו אם נותן פירורים דקים לתוך איזה משקה לפי שעה לרככם ואינם שוהים בתוכו עד שילך תאר הלחם מעליהם ע"י שרייה זו מברך עליהם המוציא אע"פ שאין עליהם תאר לחם מחמת שהם דקים ביותר ואפילו אם נותנם במשקה חם שהיד סולדת בהם אם הוא בכלי שני שאינו מבשל:

~ 'לקוטי תורה' פרשת ויקרא - הפרשה החסידית ~

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה

"**וַיִּקְרָא**[1] אֶל מֹשֶׁה וְגוֹ'" (ויקרא א, א):

אל"ף דְּוַיִּקְרָא וְעִירָא. וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים כְּתִיב[2]: אָדָם – בְּאל"ף רַבָּתִי – וּלְהָבִין זֶה.

וְהִנֵּה[3] אָמְרוּ רַז"ל בְּמִדְרָשׁ וַיִּקְרָא־רַבָּה פָּרָשָׁה א':

'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה' – וְלֹא כְּאַבְרָהָם. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כב, טו): 'וַיִּקְרָא מַלְאַךְ ה' אֶל אַבְרָהָם' – הַמַּלְאָךְ קוֹרֵא וְהַדִּבּוּר מְדַבֵּר. בְּרַם הָכָא אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא: 'אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא וַאֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר'.

וְכֵן הוּא בַּזּוֹהַר פָּרָשַׁת בָּלָק (דַּף רי"ש, עמוד ב'):

'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה' – קָלָא דְּמַלְכָּא וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחָא אָחֳרָא[4].

וְצָרִיךְ לְהָבִין לְפִי זֶה, לָמָּה לֹא נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה"?

וּמַדּוּעַ לֹא נִזְכָּר כְּלָל בַּפְּסוּק מִי הָיָה הַקּוֹרֵא?

גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְזוֹהַר פָּרָשַׁת וַיֵּרָא (דַּף ק"ב, סוֹף עמוד ב') כָּתוּב:

'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה' – וְלֹא קָאָמַר מַאן הֲוָה כּוֹ'? אֶלָּא בְּכָל הֲנֵי מַלְאָכָא דִּבְרִית הֲוָה, וְכוֹלָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא אִתְּמָר[5].

וְהָעִנְיָן: כִּי הִנֵּה לְעֵיל מִינֵּיהּ כְּתִיב (שְׁמוֹת מ, לה): "וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן".

פֵּירוּשׁ: "שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן" הוּא הַמְשָׁכַת וְהַשְׁרָאַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מְאֹד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תְּהִלִּים יח, יב): "יָשֶׁת חֶשְׁכָּה סְתָרוֹ", שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַ'שּׁוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בּוֹ שׁוּם גִּילּוּי הַשָּׂגָה, כִּי "לֵית מַחְשָׁבָה תִּפְיָסָא בֵּיהּ כְּלָל"[6]; וְ"אַנְתְּ חַכִּים וְלָא בְּחָכְמָה יְדִיעָא"[7]; "הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמַּדָּע כּוּ'"[8]. וְלָכֵן עַל זֶה נֶאֱמַר "יָשֶׁת חֶשְׁכָּה סְתָרוֹ" – חֹשֶׁךְ הוּא דָּבָר שֶׁאֵין נִרְאֶה בּוֹ שׁוּם תְּפִיסָא וַהֲשָׂגָה כְּלָל.

וּבִיאוּר הָעִנְיָן הוּא:

כִּי הִנֵּה אָנוּ אוֹמְרִים[9] "אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ" – פֵּירוּשׁ: שֶׁגַּם בְּחִינַת "שְׁמוֹ" הוּא "נִשְׂגָּב לְבַדּוֹ"[10]. שֶׁאֵין עֲרוֹךְ לְהָעוֹלָמוֹת עִם שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ כְּלָל, עַד שֶׁהוּא[11] יִתְבָּרַךְ קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵהָעוֹלָמוֹת, רַק "הוֹדוֹ" וְזִיוֹ שֶׁל שְׁמוֹ נִמְשָׁךְ "עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם כּוּ'", דְּהַיְינוּ הֶאָרָה בְּעָלְמָא מִבְּחִינַת "שְׁמוֹ". אַךְ פֵּירוּשׁ "אַתָּה קָדוֹשׁ", דְּהַיְינוּ הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת שְׁמוֹ, הַיְינוּ שֶׁאֲפִילּוּ בִּבְחִינַת זִיו וְהוֹד לֹא הָיוּ הָעוֹלָמוֹת יְכוֹלִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כְּלָל[12].

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוּבָן פֵּירוּשׁ "יָשֶׁת חֶשְׁכָּה סְתָרוֹ": דְּהַיְינוּ, כֵּיוָן שֶׁאֲפִילּוּ זִיו וְהֶאָרָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ אֵין הָעוֹלָמוֹת יְכוֹלִים לְקַבֵּל כְּלָל, לְכָךְ נִקְרָא אֲצִילָם בְּשֵׁם חֹשֶׁךְ. וְהַזִּיו שֶׁיְּכוֹלִים לְקַבֵּל זֶהוּ מִבְּחִינַת "שִׁמְךָ קָדוֹשׁ" וְנִקְרָא[13] "זִיו הַשְּׁכִינָה"[14].

וּבְ"רַעְיָא מְהֵימְנָא" פָּרָשַׁת פִּינְחָס (דַּף רכ"ה, עמוד א') אִיתָא, דְּ"יָשֶׁת חֶשְׁכָּה סְתָרוֹ" הוּא כֶּתֶר־עֶלְיוֹן, וְעַל הַמְשָׁכָה זוֹ נֶאֱמַר "כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן".

וְעָנָן "וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן". וּפֵירֵשׁ בַּזּוֹהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דַּף ס"ו, עמוד א')[15], וְרֵישׁ פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא (דַּף

1. (נֶאֱמַר בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא, א' נִיסָן תקע"ב).
2. (א א, א: "אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ").
3. (צָרִיךְ לִהְיוֹת: **הִנֵּה** – הֶעָרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר).
4. (קוֹל הַמַּלְךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אַחֵר).
5. (וְלֹא אָמַר מִי הָיָה הָאוֹמֵר? אֶלָּא בְּכָל אֵלּוּ מַלְאֲכֵי הַבְּרִית הָיָה, וְכוּלָּם בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא נֶאֱמָרוּ).
6. (תִּקּוּנֵי זֹהַר בַּהַקְדָּמָה ("פָּתַח אֱלִיָּהוּ") יז, א).
7. (תִּקּוּנֵי זֹהַר שָׁם, ב).
8. (רַמְב"ם הִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה פֶּרֶק ב הֲלָכָה י).
9. (תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה).
10. (עַל פִּי תְּהִלִּים קמח, יג: "כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ, הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם").
11. [שֶׁהוּא – צָרִיךְ לִהְיוֹת: **שֶׁשְּׁמוֹ** – הֶעָרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר].
12. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּפָרָשַׁת וָאֵרָא (תּוֹרָה אוֹר שְׁמוֹת נז, ב).
13. (בְּרָכוֹת יג, א).
14. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה עַל פָּסוּק "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת כּוֹ". (לְקַמָּן **מַטּוֹת פא, ב**), עַיֵּן שָׁם.
15. (וְשָׁם: "וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן'. מַאי מָלֵא וְלָא מִילָּא? אֶלָּא מָלֵא וַדַּאי דְּאִתְמַלְיָיא מִכֹּלָּא". תַּרְגּוּם: 'וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן'. לָמָּה מָלֵא וְלֹא מִלְּא? אֶלָּא מָלֵא וַדַּאי, שֶׁהִתְמַלֵּא מֵהַכֹּל).

ב', עמוד ב')[16]: "מַאי מָלֵא וְלֹא מִלְּא? אֶלָּא מָלֵא מַדַּאי דְּאִתְמַלְיָא מִכּוֹלָא".

וְהָעִנְיָן, דְּאִי כִּפְשָׁטֵיהּ דִּקְרָא שֶׁכְּבוֹד ה' מִלֵּא לַמִּשְׁכָּן, אִם כֵּן "מִלְּא" מִיבָּעֵי לֵיהּ. דְּהָיָה הַפֵּירוּשׁ רַק שֶׁבְּחִינַת הַכָּבוֹד מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן. אֲבָל מִדִּכְתִיב "מָלֵא" מַשְׁמַע עוֹד זֹאת – שֶׁבְּחִינַת כְּבוֹד ה' נִשְׁלְמָה וְנִתְמַלְּאָה, וְאַחַר כָּךְ נִמְשַׁךְ וְנִתְגַּלָּה כְּבוֹד ה' שֶׁבְּכְחִינָה זוֹ בַּמִּשְׁכָּן.

וְהָעִנְיָן: כִּי פֵּירוּשׁ "כְּבוֹד ה'" הַיְינוּ בְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין'; "כְּבוֹדוֹ" הַיְינוּ "זִיו יְקָרֵיהּ"[17], שֶׁהִיא בְּחִינַת מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּקְרֵאת גַּם כֵּן חָכְמָה־תַּתָּאָה, שֶׁהִיא מָקוֹר דְּבִי"ע. אַךְ שָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ – מִבְּחִינַת חָכְמָה־עִילָּאָה, שֶׁהִיא הַנִּקְרֵאת כָּבוֹד־עִילָּאָה, וּבָהּ הוּא הַשְּׂרָאַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ. שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לג, יח): "הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדֶךָ"[18].

וְעַל זֶה נֶאֱמַר (יְחֶזְקֵאל ג, יב): "בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", פֵּירוּשׁ: שֶׁבְּחִינַת מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין', יִהְיֶה מִתְבָּרֵךְ מִבְּחִינַת "מְקוֹמוֹ", וְשָׁרְשׁוֹ הוּא חָכְמָה־עִילָּאָה, רֹאשׁ וּמְקוֹר כָּל הַבְּרָכוֹת, וְהוּא הַמַּמְשָׁכָה מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' בְּ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין'.

וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "וּכְבוֹד ה' מָלֵא", דְּפֵירֵשׁ הַזֹּהַר שֶׁהַכָּבוֹד נִתְמַלֵּא מִמְּקוֹרוֹ מִבְּחִינַת כְּבוֹד־עִילָּאָה, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁ"שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן" – עַל הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא הַמְשָׁכַת בְּחִינַת מַקִּיף הָעֶלְיוֹן, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשַׁךְ גַּם כֵּן הִתְגַּלּוּת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' בְּ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' בִּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי, וְהוּא "מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" מַמָּשׁ[19].

וְלָכֵן "וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל הַמִּשְׁכָּן"[20], כִּי לֹא הָיָה בִּיכוֹלְתּוֹ לְקַבֵּל מִבְּחִינָה זוֹ דְּ"עֶשֶׂת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" שֶׁלְּמַעְלָה מֵאֵד.

הֲגַם שֶׁבְּהַר סִינַי נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כד, יח): "וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר", תֵּירֵץ בַּזֹּהַר רֵישׁ פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא דְּ"תְרֵי עֲנָנֵי הֲווּ כוּ". :

ב וְהִנֵּה, לָכֵן נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה", פֵּירוּשׁ עָנָן קְרִיאָה זוֹ, הַיְינוּ הָאָרָה וְהַשְׁפָּעָה לְמֹשֶׁה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לַעֲלוֹת וְלָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד[21].

דְּהִנֵּה, בַּפָּסוּק (יְשַׁעְיָהוּ ו, ג): "וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ", תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין, וְאָמְרִין: קַדִּישׁ כוּ'". שֶׁתִּרְגֵּם עָנָן קְרִיאָה – קַבָּלָה, שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה שֶׁמַּמְשִׁיכִים זֶה לָזֶה, וְכָל אֶחָד מְקַבֵּל הַמְשָׁכָה זוֹ.

וְהַדִּין עִמּוֹ, דְּאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כִּפְשׁוּטוֹ, דְּאִם כֵּן אֵין לָזֶה הֶבְנָה לָמָּה צָרִיךְ מִיכָאֵל לִקְרוֹא אֶת גַּבְרִיאֵל בְּשָׁעָה שֶׁ"אָמַר "קָדוֹשׁ", וְכֵן גַּבְרִיאֵל לְמִיכָאֵל? אֶלָּא הָעִנְיָן, כִּי פֵּירוּשׁ קְרִיאָה זוֹ הוּא עִנְיָן קַבָּלָה, שֶׁמְּקַבְּלִים זֶה מִזֶּה עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה מִזֶּה לָזֶה. וְהַיְינוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לוֹמַר כָּל מַלְאָךְ ג' פְּעָמִים "קָדוֹשׁ". כִּי עִנְיָן אֲמִירַת "קָדוֹשׁ" זֶהוּ הַכְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ לְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא כְּעִנְיָן "יוֹצְאִין בְּשִׁיר כוּ'"[22].

וְהִנֵּה, מִיכָאֵל הַכְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ הוּא בְּאַהֲבָה, וְגַבְרִיאֵל בִּירְאָה. וְאִם כֵּן לֹא הָיָה מִיכָאֵל יָכוֹל לוֹמַר "קָדוֹשׁ" רַק פַּעַם אַחַת, דְּהַיְינוּ כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת אַהֲבָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַּבְרִיאֵל – פַּעַם אַחַת "קָדוֹשׁ" – בִּירְאָה. וּכְדֵי שֶׁיֹּאמַר כָּל אֶחָד ג' פְּעָמִים "קָדוֹשׁ", הַיְינוּ עַל יְדֵי "וְקָרָא זֶה אֶל זֶה", שֶׁנִּמְשָׁךְ הַהַשְׁפָּעָה מִזֶּה לָזֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְכַּלְלוּת הַמַּדְרֵגוֹת זוֹ בְּזוֹ. כִּי דֶּרֶךְ כְּלָל הֵם ג' בְּחִינוֹת: חַג"ת – מִיכָאֵל, גַּבְרִיאֵל, וּרְפָאֵל. וְעַל יְדֵי שֶׁ"מְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין" יָכוֹל כָּל אֶחָד לוֹמַר ג' פְּעָמִים "קָדוֹשׁ". [וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעַלִּים יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיָה מִצַּד בְּחִינַת הַמַּדְרֵגָה שֶׁלּוֹ לְבָד[23]].

---

16. (וְשָׁם: "מַה כְּתִיב 'וּכְבוֹד יְיָ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן', מִלֵּא לָא כְּתִיב, אֶלָּא מָלֵא, דְּהָווֹ שָׁלִים לְעֵילָּא וְתַתָּא, עִם מַשְׁכְּנָא דִלְתַתָּא". תַּרְגּוּם: מַה כָּתוּב "וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן". מִלֵּא לֹא כָּתוּב, אֶלָּא מָלֵא, שֶׁהָיָה שָׁלֵם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, עִם הַמִּשְׁכָּן שֶׁלְּמַטָּה).

17. ("מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (יְשַׁעְיָהוּ ו, ג), וְתַרְגּוּמוֹ: "מַלְיָא כָּל אַרְעָא זִיו יְקָרֵיהּ").

18. [עַיֵּין בְּפֵירוּשׁ הָרַמַ"ז בְּזֹהַר פָּרָשַׁת בְּמִדְבָּר דַּף קי"ח, עמוד א', בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "יִשְׂרָאֵל מַאֲן אִתְבָּרְכָאן"].

19. (וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאַר עַל פָּסוּק "כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חוּפָּה" (**לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים מז, ב**). וְעַל פָּסוּק "לְבַבְתִּנִי אֲחוֹתִי כַּלָּה" (**שָׁם, כח, ד**). מְעֻנְיָן הִתְגַּלּוּת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' בְּ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין'. וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאַר עַל פָּסוּק "כִּי שִׁבְעַת יָמִים **יְמַלֵּא** כוּ'" (**לְקַמָּן י, ד**)).

20. (שְׁמוֹת מ, לה. וְשָׁם: אֶל אֹהֶל מוֹעֵד).

21. וְכֵן פֵּירֵשׁ בַּ"עֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת" (מַאֲמַר ב"ח. חֵלֶק ב', סִימָן ל"ו).

22. (שַׁבָּת נא, ב בַּמִּשְׁנָה. רְאֵה לְקַמָּן בְּרָכָה צח, א).

23. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאַר בְּמָקוֹם אַחֵר – סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֲלִים כוּ', שֶׁכּוּלָּם מַתְאִימוֹת כוּ'" (**לְקוּטֵי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים לח, א**).

וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאַר בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית עַל פָּסוּק "יָבֵל הוּא כוּ'" (**תּוֹרָה אוֹר ז, ב**). בְּעִנְיָן שִׁיר מְשׁוּבָּח. וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "נָאוּו לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים" (**לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים יב, ד**).

וְעַיֵּין בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת עֵקֶב (דַּף רע"א, סוֹף עמוד ב') מֵעִנְיַן "וְקָרָא זֶה אֶל זֶה". וּבְפֵירוּשׁ הָרַמַ"ז שָׁם. וּבְ"עֵץ חַיִּים" שַׁעַר ט"ו סוֹף פֶּרֶק ו'.

וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאַר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (**לְקַמָּן נְשֹׂא כו, ב**) בְּפֵירוּשׁ "וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת כוּ'" (**בְּרֵאשִׁית ב, כ**) – שֶׁהוּא גַּם כֵּן הַמְשָׁכָה כוּ'. עַיֵּין שָׁם.

וּכְמוֹ כֵן פֵּירוּשׁ "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" – הַיְינוּ הַמְשָׁכַת הֶאָרָה אֶל מֹשֶׁה. וְהֶאָרָה זוֹ הוּא עִנְיָן אַלֶ"ף זְעִירָא דְ"וַיִּקְרָא". כִּי הִנֵּה, אַלֶף – אוֹתִיּוֹת פֶּלֶא, שֶׁהוּא מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵהַהַשָּׂגָה; וְגַם אַלֶף מִלְּשׁוֹן "אֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה" (אִיּוֹב לג, לג), כְּלוֹמַר שֶׁהוּא מָקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּמָּצֵא הַחָכְמָה. וְהַיְינוּ, כִּי הָאַלֶף הוּא בְּכֶתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה[24].

אַךְ יֵשׁ א' מֵ"אַתְוָון רַבְרְבָן", הַיְינוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶר כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, וְשָׁמָּה "לֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבֹא"; וְא' מֵ"אַתְוָון זְעִירִין", הַיְינוּ הֶאָרַת הַכֶּתֶר כְּמוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמַטָּה עַל יְדֵי צִמְצוּם. וּמִבְּחִינָה זוֹ הוּא שֶׁ"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה", וְנִמְשָׁךְ לוֹ הֶאָרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכָל אַחַר כַּךְ "לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" אֲשֶׁר "שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן" כוּ'.

וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים נֶאֱמַר 'אָדָם' בְּאַלֶף מֵאַתְוָון רַבְרְבָן, וְהוּא בְּחִינַת אָדָם הָרִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁהָיָה לִפְנֵי הַחֵטְא, שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה גָבוֹהַּ מְאֹד נַעֲלֶה[25]. :

ג וּמֵעַתָּה יוּבָן עִנְיָן מַה שֶּׁאָמַר הַמִּדְרָשׁ: "בְּרַם הָכָא, אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא, וַאֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר".

וְיֵשׁ לְהַקְדִּים מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[26], עַל פִּי מַאֲמַר רַז"ל[27] בַּפָּסוּק (וַיִּקְרָא כג, ד): "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם". וּקְרִי בֵיהּ: "תִּקְרְאוּ אַתֶּם", שֶׁקִּידּוּשׁ הַמּוֹעֲדוֹת – "בִּקְרִיאַת בֵּית־דִּין תְּלָאוֹ הַכָּתוּב". וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים[28]: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים" – "יִשְׂרָאֵל אִינְהוּ דְקַדְּשִׁינְהוּ לִזְמַנִּים"[29].

וְעִנְיָן זֶה הוּא כַּמְּבוֹאָר בַּזּוֹהַר בְּפָרָשַׁת אֱמוֹר (דַּף צ"ד, א'): "לְמַלְכָּא דְּזַמִּין אוּשְׁפִּיזִין כוּ', תְּלָתָא אִינּוּן זְמִינִין מִ'קֹּדֶשׁ' כוּ'"[30]. כִּי הַמּוֹעֲדִים הֵם חָלִים עַל פִּי רוֹב בְּשִׁית יוֹמִין דְּחוֹל. וְאָז הַיּוֹם דְּחוֹל כְּשֶׁחָל בּוֹ יוֹם־טוֹב – הַיְינוּ שֶׁהוּא נִקְרָא וְנִזְמָן לִבְחִינַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא חָכְמָה־עִילָּאָה. וְלָכֵן נִקְרָא "מִקְרָא קֹדֶשׁ". וְזֶהוּ הַמָּשָׁל "לְמַלְכָּא דְּזַמִּין אוּשְׁפִּיזִין כוּ'".

אַךְ כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַיּוֹמִין דְּחוֹל, שֶׁהֵם חִיצוֹנִית הַמִּדּוֹת חֶסֶד וּגְבוּרָה כוּ', לַעֲלוֹת לְמַעְלָה לִבְחִינַת חָכְמָה־עִילָּאָה שֶׁהִיא בְּחִינַת קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן, צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה הַמְשָׁכַת הֶאָרָה מִלְמַעְלָה־לְמַטָּה – מִבְּחִינַת חָכְמָה־עִילָּאָה לְאוֹתוֹ יוֹם, שֶׁאָז עַל יְדֵי זֶה יוּכָל לַעֲלוֹת. וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל יְדֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אַתֶּם" דַּיְיקָא.

וְהַטַּעַם, עַל דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַז"ל בְּעִנְיָן שְׁלִיחוּת, דִּ"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" (בְּרָכוֹת לד, ב וְשָׁם נִסְמָן). וְלָכֵן אֵין שְׁלִיחוּת לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן (מְעִילָה כא, א) – שֶׁאֵינָן כְּמוֹתוֹ דְהַמְשַׁלֵּחַ. אֲבָל כְּשֶׁהוּא 'בַּר שְׁלִיחוּת' הֲרֵי הוּא כְּמוֹתוֹ דְהַמְשַׁלֵּחַ מַמָּשׁ, עַד שֶׁ"הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ – בּוֹ וּבִשְׁלוּחוֹ כוּ'" (קִדּוּשִׁין מא, א).

וְעַל כֵּן, עַל דֶּרֶךְ זֶה הַשָּׁלִיחַ מִקֹּדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן – לְהַזְמִין הַיּוֹמִין דְּחוֹל שֶׁיִּהְיוּ "מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ" – אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם שֶׁהַשָּׁלִיחַ[31] הוּא כְּמוֹתוֹ דְהַמְשַׁלֵּחַ. וְהַיְינוּ "אַתֶּם" – דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (יִרְמְיָהוּ ב, ג): "קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה'", שֶׁשָּׁרְשָׁם מִבְּחִינַת חָכְמָה־עִילָּאָה[32], לָכֵן יְכוֹלִים לִהְיוֹת בָּהֶם וְעַל יָדָם הַמְשָׁכַת הָאוֹר מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן אֶל הַיּוֹם שֶׁחָל בּוֹ הַיּוֹם־טוֹב, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁ"תִּקְרְאוּ אַתֶּם" דַּיְיקָא, נַעֲשִׂים "מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ", לִהְיוֹת אַחַר כַּךְ עוֹלִים לִבְחִינַת קֹדֶשׁ־הָעֶלְיוֹן[33].

נִמְצָא מוּבָן מִזֶּה בְּעִנְיַן הַשְּׁלִיחוּת שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ הֶאָרָה עַל יְדֵי אֶמְצָעוּת אֵיזֶה בְּחִינָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת הַשָּׁלִיחַ מִתְיַיחֵס בְּעֵרֶךְ מָה לְגַבֵּי הַמָּקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַהֶאָרָה. וְאִם לָאו אֵינוֹ שָׁלִיחַ כוּ'.

וְעַיֵּין בַּזּוֹהַר בְּרֵאשִׁית (דַּף י"ו, סוֹף עַמּוּד ב') עַל פָּסוּק (**בְּרֵאשִׁית א, ה**) "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם כוּ'", שֶׁהוּא גַּם כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה. עַיֵּין שָׁם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לוֹמַר פֵּירוּשׁ "קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח אוֹר".

24. וְעַיֵּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּפָרָשַׁת צַו (**לְקַמָּן ז, ג**) בְּעִנְיַן "אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא" (**יוֹאֵל ב, כו**). וְעַיֵּין בַּזּוֹהַר בְּרֵאשִׁית, בַּהַקְדָּמָה, דַּף ג' עַמּוּד ב'.

25. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַ"גִּלְגּוּלִים" פֶּרֶק י"ט.

וְעַיֵּין מֵעִנְיָן "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה": בְּיוֹמָא (דַּף ד', עַמּוּד ב'): **"לִימֶּדְךָ תּוֹרָה כוּ'". וּבִשְׁמוֹת** רַבָּה פָּרָשָׁה י"ט: **"אֶלָּא אִם קוֹרֵא אוֹתִי כוּ'"**. וּבְכִי תִשָּׂא פָּרָשָׁה מ"ו. וּבְבַמִּדְבָּר רַבָּה (פָּרָשָׁה ב', דַּף רי"א, ד'). נָשֹׂא, סוֹף פָּרָשָׁה י"ד (דַּף רס"ב, ג'־ד' – דַּף רס"ג, א'). **וּבְקֹהֶלֶת רַבָּה** (דַּף צ"ט, ג') **בַּפָּסוּק** (ו, י) **"מַה שֶּׁהָיָה כְּבָר נִקְרָא שְׁמוֹ"**.

(וְעַיֵּין בַּזּוֹהַר חֵלֶק א', דַּף ק"ב, סוֹף עַמּוּד ב'. וְדַף קל"ח, א'. וְדַף קע"ג, ב'. וּבְחֵלֶק ב': דַּף קל"ח, א'. וְדַף קנ"ז א'. חֵלֶק ג': דַּף נ"ג, עַמּוּד ב'). **וְהוּא מוּבָן עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.**

26. (סִידּוּר עִם דַא"ח ריז, א).

27. (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כד, א. וּרְאֵה שָׁם כה, א וּבְרַשִׁ"י).

28. (נוּסַח הַתְּפִלָּה וְקִידּוּשׁ לְיוֹם טוֹב).

29. (פְּסָחִים קיז, ב. בֵּיצָה יז, א)

30. ("וְלָא יוֹתֵר – חַג הַמַּצּוֹת, וְחַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְחַג הַסּוּכּוֹת").

31. (**שֶׁהַשָּׁלִיחַ צָרִיךְ לִהְיוֹת: כְּשֶׁהַשָּׁלִיחַ** – הֶעָרַת כְּבוֹד קְדוּשַּׁת אַדְמוּ"ר).

32. וְעַיֵּין בַּזּוֹהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי, דַּף רכ"ה עַמּוּד ב'.

33. וְעַיֵּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כוּ'" בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס (**לְקַמָּן פִּנְחָס עו, ב**), בְּעִנְיָן "לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ".

וְהִנֵּה הַמַּלְאָכִים הֵם גַּם כֵּן שְׁלוּחִים. כִּי פֵּירוּשׁ מַלְאָךְ הַיְינוּ שָׁלִיחַ. דְּהַיְינוּ שֶׁהֵם שְׁלוּחֵי הַהַשְׁפָּעָה[34].

וְעַיֵּן בְּ"אַגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ" קְרוֹב לְסוֹפוֹ[35], שֶׁיֵּשׁ הֶכְרֵשׁ גָּדוֹל בְּמַעֲלַת הַמַּלְאָךְ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְמַעְלָה, שֶׁאֲזַי נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ שָׁלִיחַ יֵשׁ לוֹ שֵׁם אַחֵר כְּפִי עֲבוֹדָתוֹ, וַאֲזַי קוֹרֵא "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' כו'", כְּלוֹמַר שֶׁשֵּׁם ה' מוּבְדָּל מִמֶּנּוּ[36].

וְנַחֲזוֹר לְעִנְיְנֵינוּ לְדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ, דְּ"בְּאַבְרָהָם כְּתִיב 'וַיִּקְרָא מַלְאַךְ כו'' – הַמַּלְאָךְ קוֹרֵא וְהַדִּבּוּר מְדַבֵּר".

וְהָעִנְיָן: דְּהִנֵּה כְּתִיב (שְׁמוֹת ו, ג): "וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם כו' בְּאֵל שַׁדָּי. וּשְׁמִי הָוָיָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם".

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בִּפְרָשַׁת וָאֵרָא עַל פְּסוּק זֶה, סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים כו' וָאֵרָא": שֶׁהַשְּׁנַּת הָאָבוֹת הָיָה מִבְּחִינַת שֵׁם הָוָיָה כְּשֶׁכְּבָר נִמְשַׁךְ בִּבְחִינַת אֱלֹקִים. אֲבָל "וּשְׁמִי הָוָיָה", דְּהַיְינוּ קוֹדֶם שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּשֵׁם אֱלֹקִים – "לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם", רַק מִשָּׁם הָיָה הַשְּׁנַּת מֹשֶׁה כו'[37].

וְעַל כֵּן בְּאַבְרָהָם "הַמַּלְאָךְ קוֹרֵא וְהַדִּבּוּר מְדַבֵּר", שֶׁהַמַּלְאָךְ יוֹכֵל לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לְהָבִיא הַמְשָׁכַת הַשֶּׁפַע בַּתְּחִלָּה. שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַקְּרִיאָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לַעֲלוֹת וּלְקַבֵּל הַדִּבּוּר. וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת בְּשֵׁם אֱלֹקִים מַמָּשׁ. וּלְכָךְ הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּקְרָאִים גַּם כֵּן "אֱלֹקִים" בַּפְּסוּק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים י, יז): "כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹקִים", וּפֵירֵשׁ בַּ"פַּרְדֵּס" בְּעֶרְכֵי הַכִּינּוּיִים, דְּרוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁהוּא אֱלֹקֵי הַמַּלְאָכִים. וְגַם נִקְרָאִים הַמַּלְאָכִים "בְּנֵי אֱלֹקִים" (אִיּוֹב לח, ז) – עַל כֵּן הַמַּלְאָךְ הוּא בַּר שִׁלּוּחוּת מֵהַדִּבּוּר הַמְדַבֵּר.

בְּרַם הָכָא בְּמֹשֶׁה, שֶׁהַנְּבוּאָה וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִשָּׁם הָוָיָה מַמָּשׁ קוֹדֶם שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּשֵׁם אֱלֹקִים, וְגַם שֶׁמְּקוֹר הַמְּשָׁכָה זוֹ הוּא מִבְּחִינַת הֶעָנָן דְּ"יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ", עַל כֵּן גַּם הַקְּרִיאָה וְהַמְּשָׁכָה שֶׁמִּתְחִלָּה מִבְּחִינָה זוֹ לֹא יוּכַל לִהְיוֹת עַל יְדֵי מַלְאָךְ, שֶׁהוּא נִבְרָא יֵשׁ מֵאַיִן, אֶלָּא "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא וַאֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר".

פֵּירוּשׁ: כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ מד, ו): "אֲנִי רִאשׁוֹן, וַאֲנִי אַחֲרוֹן". וְעַל זֶה נֶאֱמַר לֶעָתִיד־לָבֹא (דְּבָרִים לב, לט): "רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא". וּפֵירֵשׁ בְּזֹהַר פָּרָשַׁת לֶךְ לְךָ (דַּף פ"ז, עַמּוּד ב'): "לְאַחֲזָאָה דְּלֹא הֲוָה פְּרוּדָא בֵּין עֵילָּא וְתַתָּא כו'"[38].

וְהַיְינוּ: כִּי "אֲנִי אַחֲרוֹן" זֶהוּ מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, סוֹפָא דְּכָל דַּרְגִּין, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּבִי"ע, "וּמִשָּׁם יִפָּרֵד" (בְּרֵאשִׁית ב, י) – שֶׁמְּהַוֶּה הַיֵּשׁ וְדָבָר נִפְרָד. אֲבָל "אֲנִי רִאשׁוֹן" הוּא בְּחִינַת אַיִן, "וְהַחָכְמָה – מֵאַיִן תִּמָּצֵא" (אִיּוֹב כח, יב) – שֶׁהַחָכְמָה הִיא בְּחִינַת בִּיטוּל. וּלְעָתִיד יִהְיֶה הַגִּילּוּי לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה. וְזֶהוּ "רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא", שֶׁלָּעָתִיד־לָבֹא יִהְיֶה גִּילּוּי זֶה גַּם בִּבְרִיאָה שֶׁלָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ נב, ח): "עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ כו'"[39].

אַךְ בְּמֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, כא): "וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ", שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה־עֵילָּאָה שֶׁנִּקְרֵאת "רֵאשִׁית"[40], שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת אַיִן – "אֲנִי רִאשׁוֹן", עַל כֵּן, עַל זֶה אָמְרוּ רַז"ל: "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא וַאֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר כו'".

פֵּירוּשׁ: "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא" הַיְינוּ מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּקְרֵאת "אֲנִי אַחֲרוֹן", וְהוּא עִנְיַן "אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָּא"; וַ"אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר" הַיְינוּ בְּחִינַת "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא", שֶׁבְּחָכְמָה־עֵילָּאָה מְלוּבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ג, יט): "הֲוָיָה בְּחָכְמָה". וְגִילּוּי זֶה הוּא נִקְרָא "אֲנִי רִאשׁוֹן כו'".

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיֵּרָא (דַּף ק"ב, סוֹף עַמּוּד ב'), דְּ"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" הוּא מַלְאַךְ הַבְּרִית.

הָעִנְיָן הוּא, כִּי הַמַּלְכוּת עַצְמָהּ הַנִּקְרֵאת "מֶלֶךְ", לִפְעָמִים נִקְרֵאת "מַלְאָךְ". כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת בָּלָק דַּף קפ"ז, א: "כַּד אִיהִי שְׁלִיחָא מִלְּעֵילָּא וְקַבִּילַת זְהָרָא כו'"[41]. וְהַיְינוּ: כְּמוֹ שֶׁהַמַּלְאָךְ הַנִּבְרָא, כְּשֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְמַעְלָה הוּא אָז בִּבְחִינָה גְּבוֹהָ יוֹתֵר מִכְּשֶׁאֵינוֹ שָׁלִיחַ, בַּמְבוֹאָר לְמַעְלָה; כַּךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה בִּבְחִינַת מַלְכוּת, הֲגַם דְּ"אִיהִי וְגַרְמוֹהִי חָד"[42] מִכָּל מָקוֹם "כַּד אִיהִי שְׁלִיחָא מִלְּעֵילָּא כו'", הוּא בִּבְחִינָה גְּבוֹהָ יוֹתֵר[43].

34. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר – בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "בָּאתִי לְגָנִי" (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים לב, ב) גַּבֵּי "אָכַלְתִּי יַעְרִי כו'". וְיוֹתֵר מִזֶּה נִתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים" (שָׁם מג, ב), בְּעִנְיַן מַטֵּ"ט שֶׁנִּקְרָא נַעַל כו'. וְעַיֵּן בְּ"עֵץ חַיִּים" שַׁעַר מ"ן וּמ"ד, דְּרוּשׁ ד', מַעֲנִין הַמַּלְאָכִים.

35. (תַּנְיָא, קוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן, סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתַב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים").

36. וְעַיֵּן בְּפַרְדֵּס שַׁעַר אֲבִי"ע רֵישׁ פֶּרֶק ד'.

37. וְעַיֵּן בְּפֵירוּשׁ הָרַמַ"ז בְּזֹהַר פָּרָשַׁת וָאֵרָא, דַּף כ"ג, עַמּוּד א', עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּבְזֹהַר חֵלֶק א' פָּרָשַׁת וַיֵּרָא (דַּף צ"ח, עַמּוּד א').

38. (לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין פֵּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה).

39. וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה עַל פְּסוּק "נָאוּו לְחֶיְיךְ בְּתוֹרִים" (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים יג, ב).

40. ("רֵאשִׁית חָכְמָה" תהלים קיא, י).

41. (". . כְּדֵין אִיהִי מַלְאָךְ". כְּשֶׁהִיא שְׁלוּחָה מִלְּמַעְלָה וּמְקַבֶּלֶת זֹהַר . . אָז הִיא מַלְאָךְ).

42. (תִּקּוּנֵי זֹהַר בַּהַקְדָּמָה ג, ב).

43. וְכִדְפֵירֵשׁ הָרַמַ"ז בְּפָרָשַׁת בָּלָק שָׁם.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא עִנְיַן אַלֵּף וְעִירָא דְּ"וַיִּקְרָא" – שֶׁהוּא הֶאָרָה וְהַמְשָׁכָה שֶׁמִּבְּחִינַת "כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן" דְּ"פָּשַׁט חֹשֶׁךְ סְתָרוֹ", וְנִקְרָא "מַלְאָךְ" – "מֶלֶךְ־אַלֵּף" כוּ[44]. :

ד וְהִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית, וְשַׁיָּךְ בְּחִינוֹת אֵלּוּ גַּם עַכְשָׁיו:

כִּי הִנֵּה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה כְּתִיב (יְשַׁעְיָהוּ נא, טז): "וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךְ, וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ". צֵל הַיְינוּ בְּחִינַת מַקִּיף עֶלְיוֹן.

וְכַנּוֹדָע מֵעִנְיַן סוּפוֹת – "צִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא"[45], שֶׁהוּא הַמְשָׁכַת מַקִּיפִים עֶלְיוֹנִים. וְ"סוּפָה שֶׁחָמְתָה מְרוּפָה מִצְּלָתָהּ – פְּסוּלָה", כִּי זֶהוּ בְּעִנְיַן הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת "פָּשַׁט חֹשֶׁךְ סְתָרוֹ", שֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ רַק בִּבְחִינַת צֵל וּמַקִּיף וְלֹא בִּבְחִינַת אוֹר וּגְילּוּי. וְזֶהוּ "עֲנָנִי כָבוֹד", כְּעִנְיַן "כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן". אֶלָּא "שֶׁכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ" – שֶׁהֶאָרַת הַמַּקִּיף נִמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת. וּכְעִנְיַן א' וְעִירָא כוּ'.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה נֶאֱמַר גַּם כֵּן "וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ", כִּי הוּא מִבְּחִינַת מַקִּיף.

כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[46], שֶׁהֶעָנָן, לְפִי שֶׁמַּהֵבֶל הַדִּבּוּר נַעֲשֶׂה מַקִּיף לַנְּשָׁמָה כוּ'. עַיֵּן שָׁם. וּבְרִבּוּר הַמַּתְחִיל "וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי"[47], שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם כוּ'" (דְּבָרִים כו, יח)[48].

אַף עַל יְדֵי הַשָּׂגַת וְעִיּוּן הַתּוֹרָה, שֶׁמַּשִּׂיג גַּם כֵּן וְקוֹלֵט הַהֶלְבָּה בְּמוֹחוֹ וּתְבוּנָתוֹ, עַל זֶה נֶאֱמַר (אִיּוֹב יב, כב): "מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ". דְּהַיְינוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת הַמַּקִּיף דְּ"פָּשַׁט חֹשֶׁךְ סְתָרוֹ", שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ וְהֶעְלֵם, לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת אוֹר וּגְילּוּי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי ו, כג): "וְתוֹרָה אוֹר", לִהְיוֹת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹרֶה לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן כוּ'"[49].

וְזֶהוּ עִנְיַן "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד כוּ'", דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּ"אֹהֶל מוֹעֵד" –"כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא כוּ'". וְכָל בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה. וּכְמַאֲמַר רַז"ל:

"מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה". אִם כֵּן, יֵשׁ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה מִבְּחִינָה הַנַּ"ל שֶׁהָיָה שׁוֹרֶה בַּמִּשְׁכָּן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כִּי "אֵין בָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה". כִּי "אוֹרַיְיתָא מֵהָכְמָה נְפָקַת", וְזֶהוּ בָּבוֹד־עֵילָּאָה, "ל"ב נְתִיבוֹת חָכְמָה". אַף בְּחָכְמָה זוֹ מְלוּבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף מַמָּשׁ "מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ", מִבְּחִינַת "פָּשַׁט חֹשֶׁךְ סְתָרוֹ"[50]. וְזֶהוּ "וּכְבוֹד "ה' מָלֵא" – "מִלֵּא לֹא כְּתִיב אֶלָּא מָלֵא" כַּמְּבוֹאָר לְמַעְלָה.

וְאִפְשָׁר לוֹמַר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר מִ"כּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ" דְּסוּפָה, שֶׁהוּא רַק כּוֹכָבִים וְנִיצוֹצִים לְבַד מֵהַמַּקִּיף, אֲבָל בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת "וְתוֹרָה אוֹר" מַמָּשׁ – הַיְינוּ שֶׁמַּעֲצָמִיּוּת הַמַּקִּיף מֵאִיר הֶאָרָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה בִּבְחִינָה פְּנִימִית.

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (לְקַמָּן צוֹ טו, ד), גַּבֵּי קְרִיעַת יַם סוּף, דִּכְתִיב (שְׁמוֹת יד, כ): "וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֶר", שֶׁהֶעָנָן דְּ"פָּשַׁט חֹשֶׁךְ סְתָרוֹ" בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת אוֹר וּגְילּוּי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לוֹמַר בְּעִנְיַן בְּעִנְיַן פֵּירוּשׁ "מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ" דְּגַבֵּי תּוֹרָה.

וּכְעֵין זֶה מָצִינוּ בִּשְׁמִינִי־עֲצֶרֶת, שֶׁהוּא שִׂמְחַת־תּוֹרָה – שֶׁהַמַּקִּיפִים דְּסוּפוֹת נִמְשָׁכִים בִּבְחִינָה פְּנִימִית. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר[51] – עַל פָּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ג) "בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי, וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי", שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן סוּפוֹת וּשְׁמִינִי־עֲצֶרֶת.

וּבְזֹהַר פָּרָשַׁת לֶךְ לְךָ דַּף פ"ה, עַמּוּד ב', פֵּירֵשׁ פָּסוּק זֶה עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה: 'בְּצִלּוֹ' דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא כוּ', 'וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי' אִלֵּין מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דִּכְתִיב בְּהוּ (תְּהִלִּים יט, יא): "וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ כוּ'". וְהַיְינוּ, שֶׁהַפְּרִי הִיא הַמְשָׁכָה בִּבְחִינָה פְּנִימִית שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַצֵּל וְהַמַּקִּיף[52]. :

וְהִנֵּה, "אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא" הִיא בְּחִינַת הַבִּיטוּל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אָדָם – שֶׁהוּא מִבְּחִינַת מֹשֶׁה, "וַנַּחְנוּ מָ"ה כוּ'"[53] (שְׁמוֹת טז, ז). שֶׁעִיקַּר עֶסֶק הַתּוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת

---

44. וְעַיֵּין בַּזֹּהַר סוֹף פָּרָשַׁת וַיֵּרָא (דַּף ק"כ, עַמּוּד ב') עַל פָּסוּק (**יְשַׁעְיָהוּ סג, ט**) "וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם". וְעַיֵּין בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיְחִי (דַּף רמ"ו, עַמּוּד ב') עַל פָּסוּק (**בְּרֵאשִׁית מח, כא**) "נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה". וְעַיֵּין בְּ"פַּרְדֵּס", בְּעֶרְכֵי הַכִּינּוּיִים עֶרֶךְ מַלְאָךְ.

45. (**צֵל הָאֱמוּנָה**).

46. בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת" (**לְקַמָּן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת פּד, ב**).

47. (**לְקַמָּן בְּמִדְבַּר ח, ד**).

48. וְעַיֵּין מִזֶּה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיְדַבֵּר" דְּ"בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד" (**לְקַמָּן בְּמִדְבַּר ח, ד**).

49. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "הַמַּגְבִּיהִי לָשֶׁבֶת כוּ'" (**תּוֹרָה אוֹר מִקֵּץ לח, ג**). עַיֵּין שָׁם.

50. וְכִדְמַיְיתֵי הַרַמַ"ז בְּפָרָשַׁת בְּמִדְבַּר דַּף קי"ח הַנִּזְכָּר לְעֵיל, בְּפֵירוּשׁ "הֲרָאנִי נָא אֶת כְּבוֹדֶךָ" (**שְׁמוֹת לג, יח**). וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "לְסוּסָתִי" (**תּוֹרָה אוֹר מִקֵּץ לח, ג**).

51. (**מַאֲמָרֵי אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן תקע"א עַמּוּד דש**).

52. (וְעַיֵּין בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ, דַּף ע"ב, סוֹף עַמּוּד ב').

53. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר – סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "מֹשֶׁה יְדַבֵּר" (**תּוֹרָה אוֹר יִתְרוֹ סמ, א**).

בִּבְחִינַת בִּיטּוּל, וּמֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, שֶׁהוּא הַמַּמְשִׁיךְ בְּחִינַת יְחוּד אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה שׂוֹרֶה וּמִתְגַּלֶּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת "אֹהֶל מוֹעֵד" – מִלְּשׁוֹן "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁמָּה כו'"[54] – אוֹתִיּוֹת "וְנוֹדַעְתִּי", דְּהַיְינוּ, לֵידַע אֶת ה', שֶׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים, וְ"אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" (דְּבָרִים ד, לה), עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב (דְּבָרִים לב, לט): "רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא".

דַּהֲגַם שֶׁמִּקְרָא זֶה נֶאֱמַר עַל לֶעָתִיד כַּנַּ"ל, מִכָּל מָקוֹם כֹּחַ זֶה יֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בִּינִיקָתָהּ מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, לְקַשֵּׁר מַחְשַׁבְתּוֹ בַּה' בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ וְחָזָק כְּמוֹ שֶׁהִיא מְקוּשֶּׁרֶת בְּדָבָר גַּשְׁמִי שֶׁרוֹאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר כו'.

וְהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ זֶה יוּבַן גַּם כֵּן פֵּירוּשׁ "לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" – הַיְינוּ כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל דֶּרֶךְ "בָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ":

כִּי הֲרֵי הַתּוֹרָה שֶׁלְּפָנֵינוּ נִתְלַבְּשָׁה בְּגַשְׁמִיּוּת. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (הוֹשֵׁעַ יא, ג): "וְאָנֹכִי תִּרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם" –פֵּירוּשׁ: בְּחִינַת "אָנֹכִי" – "מִי שֶׁאָנֹכִי", "תִּרְגַּלְתִּי" וְהִשְׁפַּלְתִּי בִּבְחִינַת רֶגֶל – הֵם כָּל עִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה כו', וְצָרִיךְ לִהְיוֹת "קָחֻם עַל זְרוֹעוֹתָיו" (שָׁם) – בְּחִינַת אַהֲבָה וְיִרְאָה כו'. וְזֶהוּ בְּחִינַת "בָּא לְכָאן", שֶׁהוּא הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ לִמְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ[55].

וְהִנֵּה בְּמֹשֶׁה מַמָּשׁ, הַפֵּירוּשׁ "וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא כו'" מְבוֹאָר לְמַעְלָה, דְּהַיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁהֶעָנָן הָיָה מִבְּחִינַת "יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" כַּנַּ"ל. אַךְ בִּבְחִינַת "אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה" שֶׁבְּכָל אָדָם, דְּהַיְינוּ הַדַּעַת שֶׁבְּנֶפֶשׁ־אֱלֹקִית – הַפֵּירוּשׁ בְּפִשׁוּטוֹ: שֶׁלֹּא יָכוֹל לָבֹא וּלְהִתְגַּלּוֹת בְּאָדָם בְּחִינַת דַּעַת זֶה מֵחֲמַת הֶסְתֵּר נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית. וּכְדֵי שֶׁיָּבֹא וְיִתְגַּלֶּה בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁבְּכָל אָדָם לִהְיוֹת בְּחִינַת "בָּא לְכָאן", צָרִיךְ לָזֶה הַמְשָׁכַת אִתְעָרוּתָא־דִּלְעֵילָּא מִלְמַעְלָה.

וְהַיְינוּ עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נֶאֱמַר "קָחֻם עַל זְרוֹעוֹתָיו", כִּי "צְדָקָה תְּרוֹמֵם" (מִשְׁלֵי יד, לד). וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פָּסוּק (בְּמִדְבַּר יד, יז): "וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ אֲדֹנָי" (לְקַמָּן שְׁלַח לט, א), שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ כֹּחַ עֶלְיוֹן וּמַקִּיפִים עֶלְיוֹנִים לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ וּלְקָשְׁרָהּ בַּה'.

וְזֶהוּ עִנְיַן "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" – "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא": שֶׁהַמִּצְוֹת נִקְרָאוּ "מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ" (מִלְכִים ב' יח, לו), וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ: "הֱיוּ מְכַבְּדִין אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן שְׁלוּחָיו, וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ".

וְהָעִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (לְקַמָּן שְׁלַח מו, א) עַל פָּסוּק (בְּמִדְבַּר טו, לט): "וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם". כִּי הִנֵּה 'מִצְוָה', הוּא מ"צ בְּא"ת ב"ש – י"ה, וַהֲרֵי אִם בֵּן "מִצְוָה" הִיא שֵׁם הַוָּיָה. וְהַיְינוּ שֶׁנִּקְרְאוּ הַמִּצְוֹת "רְמַ"ח אֵבָרִים דְּמַלְכָּא" – שֶׁהִיא בְּחִינַת כְּלִי לְאוֹר אֵין־סוֹף מַמָּשׁ.

וְלִפְעָמִים נִקְרְאוּ "מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ", כִּי מִצְוֹת מֶלֶךְ הִיא בְּחִינַת צִיווּי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא מַלְכוּת־דַּאֲצִילוּת.

וְהָעִנְיָן: כִּי הַמִּצְוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּמְשְׁכוּ לְמַטָּה הוּא בְּחִינַת "מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ", אַךְ שָׁרְשָׁן לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת "אֲבָרִים דְּמַלְכָּא". וְהַיְינוּ, עַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא־דִּלְתַתָּא שֶׁל הָאָדָם מַמְשִׁיךְ לִהְיוֹת הַמִּצְוָה "אֵבְרִין דְּמַלְכָּא" כו'. וְזֶהוּ שֶׁנִּתְחַלָּה נִקְרְאוּ הַמִּצְוֹת שְׁלוּחֵי ה', וְהַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁהֵן תְּחִלָּה בִּבְחִינַת מַלְכוּת.

וְזֶהוּ עִנְיַן "וְהִנֵּה סוּפָם מוּצָב כו'", וּ"מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים כו'" (בְּרֵאשִׁית כח, יב) פֵּירוּשׁ: "מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים" הֵם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן מִתְעַלִּים לְמַעְלָה עַל יְדֵי ה"סּוּלָּם" – הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה[56].

אַךְ מִכָּל מָקוֹם גַּם אָז אֵינָן שְׁלוּחִים כְּמַלְאָכִים – שֶׁהַמַּלְאָךְ הוּא בְּחִינַת נִבְרָא יֵשׁ מֵאַיִן, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא" – אֲנִי מַמָּשׁ. וְהַיְינוּ הַמְשָׁכַת הַכֹּחַ בַּנֶּפֶשׁ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה תִּרּוֹמֵם הַנֶּפֶשׁ לִהְיוֹת בִּבְחִינַת "בָּא לְכָאן". וְזֶהוּ "וַאֲנִי תְּפִלָּה" (תְּהִלִּים קט, ד).

וְהִנֵּה, זוֹ הִיא גַּם כֵּן הַכָּנָה לִהְיוֹת אַחַר כָּךְ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת "וַאֲשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךְ וּבְצֵל יָדַי כו'" (יְשַׁעְיָהוּ נא, טז). וּכְמַאֲמָר: "קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ" תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ "וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ"[57]. וְזֶהוּ עִנְיַן "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד"[58] (וַיִּקְרָא א, א).

וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (תּוֹרָה אוֹר מִקֵּץ לט, א) סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת

54. (שְׁמוֹת כה, כב. וְשָׁם: וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם).

55. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "כִּי תִבֹּאוּ אֶל הָאָרֶץ" בְּפָרָשַׁת בְּהַר (לְקַמָּן בְּהַר לט, ג). וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "יוֹתָר" בְּעִנְיַן "קוּמִי לָךְ" כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה "דַּעְתִּי" כו' (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים טז, ג). עַיֵּין שָׁם.

56. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (לְקַמָּן יוֹם הַכִּפּוּרִים סח, ד), גַּבֵּי עִנְיַן יוֹם הַכִּפּוּרִים.

57. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים כו' אָנֹכִי כו'" עַיֵּן שָׁם.

58. וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִכָּל זֶה בְּפָרָשַׁת בְּמִדְבַּר (לְקַמָּן בְּמִדְבַּר ב, ד), עַל פָּסוּק (א, א) "בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד", דְּפֵירוּשׁ "אֹהֶל מוֹעֵד" – מִלְּשׁוֹן "וְנוֹעַדְתִּי כו'", עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב "רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא כו'", וְכִנְזְכַּר לְעֵיל.

הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" – תּוֹרָה־שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁאָז הוּא "לִרְאוֹת" – בְּחִינַת רְאִיָּה וְהִתְגַּלּוּת. וְהַיְינוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת "אֲנִי הוּא הַקּוֹרֵא", וַ"אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר".

וְזֶהוּ (יְשַׁעְיָהוּ סג, א): "אֲנִי מְדַבֵּר בִּצְדָקָה", פֵּירוּשׁ: עַל יְדֵי צְדָקָה וּגְמִילוּת־חֲסָדִים שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה נִמְשָׁךְ לִהְיוֹת בְּעֶסֶק תּוֹרָתוֹ בְּחִינַת "אֲנִי מְדַבֵּר". וְהַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ נח, כא): "וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ כו'"; וּכְתִיב (שְׁמוֹת כ, כ): "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי כו'"[59]. :

59. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אֶחָד, עַל פָּסוּק "שִׁשִּׁים הַמָּה מְלָכוֹת כו'" (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים מא, ב).

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מורנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

(יג) **ושרש** הענין הוא מטעם הנ"ל בענין אל דעות ה' כו'

שסובל ב' הדעות דד"ע וד"ת שהוא ענין א' עם מ"ש הרמב"ם דבידיעת עצמו יודע את כל הנבראים כנ"ל ואעפ"י שידיעת עצמו הוא בחי' אח"פ אין הכוונה על עצמות אורו הפשוט בתכלית שזה בא בצמצום והעלם בעצמו כנ"ל בענין הצמצום הראשון שלפני הקו"ח כו' שמצד זה בא האור ושפע הנמשכת מן העצמות ע"י הקו הזה במספר יו"ד ובגבול דכלים כו' אלא הכוונה הוא על ההמשכה הכללית שנמשך מאור העצמות בקו זה שנתחלק אח"כ בריבוי או"כ כו' (שזהו הנק' בחי' ד"ע שנק' ידיעה כללית או מח' א' שצופה ומביט מראש עד סוף הכל בבת א' שגם זה נק' ידיעת עצמו שיודע בה כל ההשתלשלות בדרך פרט שנק' ד"ת ואין ידיעה זאת נק' ידיעה שחוץ ממנו אלא ידיעת עצמו דוקא אעפ"י שאין זה עצם אורו כנ"ל מאחר שכל ההשתלשלות דקו"ח בד' עולמות דאבי"ע אינם נבדלים מן העצמות אלא מתאחדי' בעצמות אא"ס שבקו הזה כנ"ל א"כ אין הידיעה פרטית נבדלת כלל מידיעה הכללית אלא מתאחדת הידיעה פרטית בידיעה הכללית הנ"ל והיו לאחדי' ממש בלתי הבדל כלל ביניהן כמו שא"א להבדיל הפרט מן הכלל מאחר שהפרט הוא הכלל הכולל יחד כו' ועד"מ אדם שיודע א"ע שבידיעה זו יודע ממילא כל פרטי כחות אבריו בידיעת עצמו בסקירה א' הרי מה שיודע א"ע הוא כללית ההמשכה של הנפש מהעלם לגלוי מראש לסוף) והוא כמו מה שמרגיש א"ע מראשו לרגלו בבת א' ממש ואעפ"י שגם המשכה כללית זו הוא עצם אור פשוט וגם זה בא אחר העלם אור עצם הנפש ממש (שזהו אינו רק בחי' גשמיות שברוחניות עצם הנפש כנ"ל כמו גשמיות שבכח הצומח כו') וכחות האברי' רבי' הם אבל להיותם מתאחדי' ומתכללים בעצם אור כללי זה א"כ מתאחדת הידיעה פרטית בידיעה כללית זו וזהו שבידיעת עצמו יודע ידיעה פרטי' ולא בידיעה שחוץ ממנו כאדם שיודע בכלל כל פרטי מעשה הבנין או כדור הארץ שנק' חוץ ממנו אבל פרטי כחות אברי' נכללים בידיעה העצמות אעפ"י שאינו אור עצמי ממש כמו שהוא כי הרי גם מה שבא אור הנפש באברים אין בזה שינוי כלל בעצם הנפש כנ"ל וד"ל:

(יד) **וכך** הוא ממש ענין אל דעות ה' כו' שע"ז א' איהו תפים בכ"ע ולמדת"כ והוא מקומו ש"ע כו' דידיעה כללית דמח' א' הנ"ל זהו מ"ש איהו תפים בכ"ע ולמת"כ מטעם בחי' צמצום העצמות ע"כ גם לאחר שהאציל וברא כו' הוא כמו קודם שהאציל וברא ממש כנ"ל ולפ"ז ב' הדיעות כלל ופרט שוין ממש ואין הפרש כלל ביניהן וא"כ יתכן לומר גם בידיעת עצמו ממש שיודע בה הכלל עם הפרט דד"ע וד"ת כא' לפי שהוא למעלה משניהם ואין הצמצום הראשון שינוי כלל לגבי עצמותו ממש עד שגם עכשיו אחר ההשתלשלות דקו"ח אמר אנת הוא הוד באח"פ ממש ולא בחושבן י"ס כלל אפי' בהעלם העצמות כנ"ל וד"ל:

וזהו ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כו'. פי' הכצעקתה הבאה אלי יובן ע"ד הפשוט דקאי על מ"ש תחלה זעקת סדום ועמורה כי רבה כו' דהיינו מפני שכל מעשיהם הרעי' וחטאים מאד עלה הכל למעלה מעלה ממש עד כי באה אלי ממש והוא מובן עפ"י כל הנ"ל בענין ריבוי

התחלקות הכלים ולבושים מעולם העליון לעולם התחתון מאצי' לבריאה ומבריאה ליציר' ומיציר' לעשי' עד בחי' הכלי' ולבושי' החיצוני' דמל' דמל' דעשי' בע"ש דנוגה דעשי' כו' שמתאחדים הכל כא' בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה כנ"ל בענין ההשגחה הפרטי' על כל מעשה בנ"א לטוב ולרע כו' שכל מעשה בנ"א למטה יעלה הכל למעלה מעלה ע"י ריבוי הממוצעי' דמלאכים דבי"ע שמקבלים זה מזה כו' עד שיכול לעלות מעשה האדם בגופו הגשמי ומחשבותיו מסוף עולם העשי' עד עצמות אור א"ס ב"ה שבאצילות כו' וגם כאן בזעקת סדום כו' הרי כל חטאתם עלה תחלה למעלה בשרשם במזלות ומלאכי' הרוחנים שמקבלים מחיצוניות הכלים דמל' דעשי' והן מעלים אותן עוד למעלה מהם למלאכי' דיצירה שמקבלים מהם בדרך עו"ע כנ"ל ורק עד"ז הולך ועולה מיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות והוא בבחי' מל' דאצילות שהוא בחי' מקור חיות כללי לכל הג' עולמות דבי"ע כידוע והוא שם אדני אדון כל הארץ או שופט כל הארץ בכלל והוא אדני אותיות דינא בחי' דינא דמלכותא כו' שע"ז אמרו וה' הוא ובית דינו כידוע וז"ש בזוהר בפ' הכצעקתה לשון נוק' שהוא צעקתה של מדה"ד והוא הכוונה על בחי' המל' שנק' בשם ב"ד של מעלה ששופט כל הארץ בדין ומשפט על כל הברואים שאין מלך בלא עם כו' וידוע דלגבי בחי' עצמות האורות העליונים דאצילות שבאו"א וז"א אינו אלא בחי' מקבל לבד (כידוע בענין אמת ואמונה כל זאת כו' דמה שהוא בבחי' מקבל באצילו' נעשה ראש ומקור להשפיע לבי"ע כו') וז"ש בזהר דדא הוא גזרת דינא דתבעא על עלמא כו' שהוא בחי' הגבורות ודינין שבבחי' המל' שעולה הכל למעלה באצילות לפי העלאת מעשה התחתונים שבבי"ע כו' וכמ"ש בזוהר בפ' זו במ"ש הבאה אלי דא הוא רזא כמו בערב היא באה ובבוקר היא שבה ודא הוא הבאה אלי כגוונא דא קץ כל בשר בא לפני כו' דר"ל שבלילה עולה המל' בבחי' או"ח שהוא בבחי' הגבורות ודינין ובבוקר היא שבה בבחי' ירידה דאו"י בבחינת החסדים להאיר בגעה"ע וגעה"ת שז"ש אל בית הנשים שני כו' לפי שכל בחינת העלאת מ"ן דמלאכי' ונשמות דבי"ע שנכללים ועולים עם בחי' המל' דוקא שנק' פתח ושער להוי"ה דאצי' וכמ"ש בזוהר ע"פ (בראשית כט, ט) ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רועה היא כו' שהוא בחי' המל' שעולה למעלה עם כל העולמות שנק' רועה עליהם כו' ונק' ג"כ רחל עקרת הבית כו' ולפי שהכל עולים ע"י בחי' המל' דאצילות בכלל ע"כ לפעמי' עולה למעלה באצילות בבחי' הדינין וגבורות ולפעמים עולה בבחי' החסדי' לפי שאין העלאה זאת רק לפי אופן העלאת מעשה התחתוני' ע"י הממוצעי' הרבים כנ"ל שהוא ע"י המלאכי' דבי"ע כנ"ל וז"ש בזוהר ע"פ אבן ספיר דמות כסא דעלמא עילאה שהוא בחי' המל' כספיר זה דמתחז' בגוונא סומקא וגוונא חוורא כו' לפי אופן העלאת עלמא תתאה אם מגבורו' או מחסד כו' (וע"כ א' ואל יבא בכל עת אל הקדש דהאי עת כלול הוא מחו"ג כו' לפעמי' עולה בבחי' הדין נא' עת לחשות כו' ולפעמי' עולה בבחי' החסדי' נא' עת לדבר או עת לעשות לה' כו' ולזאת לא בכל עת יבא אל הקודש כו' וד"ל) וז"ש בזוהר הבאה אלי תדיר משום דעליית המל' תמיד הוא בכל יום ונק' עולת תמיד כו' (וכמ"ש (ויקרא ו, ו) אש תמיד תוקד על המזבח שהן בחי' ה"ג דמל' שעולה תמיד למעלה שע"ז א' (תהלים פג, ב) אלקי' אל דמי לך כו' דנה"א קארי תדיר לנה"ח דז"א דאצילות ולא שכיך לעלמי' וז"ש למען יזמרך כבוד ולא ידום כו' וכמ"ש בזוהר בפ':

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

ד. **והנה** המשכה זו שיומשך בחי' הכבוד ממקומו, שהוא מקור מחצבו המאד נעלה, להיות מכה"כ להחיות עולמות אשר כלא חשיבי' וכטפה מים אוקיינוס הוא ע"י אתעדל"ת כדכתיב תתן אמת ליעקב. כי הנה יעקב אמר בשכמל"ו ואנו אומרים אותו בק"ש אחר אחד, שע"י מס"נ באחד אנו ממשיכים להיות בשכמל"ו, דפי' מס"נ הוא מסירת הרצון שהרצון נק' נפש כמו אין נפשי אל העם וכך פי' אליך ה' נפשי אשא היינו מסירת הרצון לבטל נפשו ורצונו לאמר מי לי בשמים כו' שהוא בחי' ביטול היש לאין דהיינו שנעשה מיש אין שמבטל א"ע ממש, הנה ע"י אתעדל"ת זו אתעדל"ע להיות מאין ליש דהיינו שהש"י ג"כ יצמצם א"ע להיות רוצה במלוכה הנ"ל ולעלות במחשבתו

אנא אמלוך שזהו בחי' ביטול רצון העצמות דכולא קמי' כלא חשיב ממש להיות רוצה במלוכה וזה נמשך ע"י מס"נ וביטול רצון שבאדם והמס"נ נק' אמת וזהו תתן אמת ליעקב. ולכן מפסיקים בין אחד ולואהבת בבשכמל"ו הגם שלא אמרו משה מפני שהוא עיקר תכלית היחוד להיות ברוך שם כבוד כו' ממקומו הנ"ל, ע"י ישראל, שמע ישראל, מסירת נפשם ליכלל באחד ע"י ודברת בם להיות נכלל מחשבה במחשבה כו' שזהו מכלל ענין מס"נ וביטול רצון שאין לו רצון אחר רק רצון הש"י וזהו ג"כ ענין עסקו בתורה להעמיק שכלו איך רצונו ית' ואינו מהרהר בצרכי עצמו כלל. וזהו ענין פ' ראשונה דק"ש שהיא קבלת עול מלכות שמים, ובפ' שניה נאמר ואספת דגנך כו' ולכאורה אין לזה שייכות לק"ש, אך הענין דהנה עיקר היחוד הוא ע"י העלאת כל המאכלים ומלבושים שהם בחי' אותיות ששרשן משבה"כ וימלוך וימת כו' (ר"ל שהאותיות המלובשי' בהמאכל או המלבוש, כנודע שבכל דבר מלובש בחי' אותיות המחיה את הדבר, ואותיות אלו הן בחי' אותיות שנפלו בשבה"כ מעולם התהו שהכלי' הן בחי' אותיות כמ"ש במ"א עד"מ תיבת אדון עולם הוא כלי לבחי' ההשכלה המלובשת באותיות אלו שהוא ענין אדנות וממשלה, וענין שבה"כ הוא עד"מ פיזור ופירוד האותיות כאו"א בפ"ע שאז מסתלק ההשכלה מהם ומ"מ נשאר בהם רשימו מההשכלה, ועד"מ זה הוא ענין שבה"כ ונפילת אותיות הנ"ל ונתלבשו בדצ"ח הגשמיים ג"כ שהם נמשכים מכחות רוחניי' עליוני' שנפלו בשבה"כ כנודע) כי שרש הבהמות מפני שור שבמרכבה ושרש החיות מפני אריה ועופות מפני נשר ונפש החיונית מפני אדם כו' וע"י מס"נ באחד נאספים כל בחי' אותיות הנ"ל להתעלות לשרשן וזהו ענין ואספת דגנך וכו' שאומרים בק"ש אחר המס"נ באחד כי אז דוקא ע"ז יהי' העלאת האותיות לשרשן וזהו פי' וימלא כבוד ה' את כל הארץ היינו שכדי להיות ימלא כבוד ה' הוא ע"י עליית האותיות הנ"ל שנפלו בשבה"כ למטה וזהו את כל הארץ היינו האותיות מא' עד ת"ו שנפלו בארץ דהיינו בעניני' גשמיים וע"י העלאת האותיות ע"י המס"נ באחד שנכללי' למקורן ושורשן הגבוה מאד נעלה בחי' לפני מלוך מלך לבנ"י, עי"ז נמשך להיות וימלא כבוד ה':

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

מי מנה עפר יעקב (א), (ש"פ בלק, ד"ג יו"ד)

ה) **ומעתה** יובן ג"כ הענין למעלה בשורש המצות שהם בחי' רמ"ח איברין דמלכא כו' שזהו בחי' אורות במספר ממש מ"מ מצד יחודי וזיווגי המדות ואורותיהן אשר אחת באחת יגשו יוולדו ויתחדשו אורות ממוזגים לאין מספר ממש, נמצא ששני הפי' שבתיבת ומספר אמת, והיינו שהוא בגדר מספר לפי שמתחלק לבחי' שונות אבל מ"מ הוא אין מספר. והכח הזה להיות נמשך בחי' המספר לאין מספר נמשך מבחי' מקור אור התורה ומצות קודם שנתחלק לתרי"ג בחי' וחלקים בבחי' אדם העליון שעל הכסא שעש"ז נק' התורה אדם, דמקור האור הוא בחי' א"ס ממש לכך יכול לפעול ישועות ג"כ בבחי' שנתחלקו בבחי' מספר להיות ריבוי אורות לאין מספר ממש (וי"ל שזהו כאשר מאיר תוס' אור מבחי' חד ארחא דפלגותא דשערי שבגלגלתא שממנה מתפשטי' תרי"ג ארחין בז"א כמ"ש באד"ר דקד"ט ע"א ובאגה"ק סי' ך', אז נעשה יחוד וזיווג המדות דז"א להיות ג"כ בלי מספר). ובזה יובן כח של המוצא דין חדש מש"ם ופוסקים שעי"ז נעשה המשכה מבחי' אין מספר לבחי' מספר שיהי' נעשה מבחי' מספר לבחי' אין מספר והיינו ע"י ההמשכה ממקור אור התומ"צ הצפון וגנוז שהוא בחי' א"ס ממש כו'.

וזהו לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, שגם בחי' חפץ הוי' הם המצות שנק' חפץ הוי' שנא' ה' חפץ למען צדקו (י"ל צדקו שגם חפץ זה בשרשו ומקורו הוא רק צדקה שעשה הוי', שהרי בעצמותו אינו נוגע כלל ואם צדקת כו' כ"א זהו בדרך צדקה לבד) הנה גם הם בהיותם תחת השמי' הם בבחי' עת וזמן, וכמו שיש מצות התלויות בזמן דוקא כמו שופר וד' מינים שבלולב וסוכה ודומיהן להיותם מצות המל' שהוא שורש הזמן. וגם בבחי' רמ"ח איברין דז"א ה"ה ג"כ בבחי' מספר להיותם תחת השמים, כי שמים הוא שם מים ונודע מענין אור מים רקיע שגם בז"א י"ל שבחי' מים רקיע הוא למעלה מבחי' מה שט"ס דז"א מתחלקי' לרמ"ח איברי', וגם מבטן מי יצא הקרח הוא בחי' הרקיע שעל גבי

חיזון עילאין הוא מדות דז"א, ולכן היותם תחת השמים מחמת ג' טעמים הנ"ל ה"ה בבחי' זמן וגם בבחי' מספר, ומ"מ בהאיר בהם תוס' אור מבחי' חד ארחא הנ"ל (או שע"י חידוש ההלכה מתוספ תוס' אור גם בבחי' חד ארחא ג"כ מא"ס ממש) עי"ז הם בלי מספר כנ"ל. [ויש להביא ראי' לזה ממ"ש ועלמות אין מספר שע"י חידוד ההלכה עד שיצא דין חדש עי"ז נמשך בלי מספר גם בזיווג המדות דז"א הגם שזהו ע"י חידוד השכל בי"ג מדות שהתו' נדרשת שהוא ממוחין דז"א, אלא שבחי' מוחין אלו בז"א הוא מהשפעת או"א ועוד נעלה יותר (כמדומה שכן מבואר באגה"ק סי' ך' ד"ה איהו וחיוהי) וזהו בחי' שמים, והתרי"ג מצות עצמן הם מט"ם דז"א].

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ואתחנן אל הוי', ש"פ עקב, תרד"ע

רפט) **והעניין** הוא דהנה כתי' נעשה אדם בצלמינו כדמותינו דקאי על אדה"ע דז"א דאצי' שבא בב' מדרי' דצלם ודמות כו', וידוע דצלם הוא צורה עצמיות (היינו צורה הראשונה שבא מן העצם שלמע' מבחי' צורה, או שבא בהעצם ונחקקה בו כו'), ודמות הוא בחי' צורה מצורה דהיינו צורה נבדלת כו', ובד"כ הו"ע אורות וכלים דז"א שהאורות הן בבחי' צורה עצמיות כו', דכל אור וגילוי הוא בחי' צורה לבד שאינו עצם הדבר כו' (דהעצם הוא בחי' חומר להיותו עצמי (וכמו החומר שהוא עצם ומהות הדבר כו') וגם להיותו בבחי' פשיטות עדיין כו' (והוא בחי' חומר פשוט כו'), והאור הוא בחי' צורה שאינו עצמי ובהכרח שבא בבחי' ציור וכידוע דכל גילוי בהכרח שיהי' בו ציור באיזה אופן יתגלה כו', וב' הענינים הן הא בהא תליא כו' דמה שהוא עצמי הוא בבחי' פשיטות בלי שום ציור ומה שהוא אור לבד ה"ה בבחי' ציור כו'), וה"ה בבחי' צורה עצמיות להיותו בא מן העצם ודבוק בהעצם וה"ה מעין העצם שמן האור יודעים עכ"פ מציאות העצם כו' (ודוקא מבחי' ציור האור אנו יודעים מציאות העצם וכמו אור השמש ואור היום או אור הנר הרי מן ציור האור אנו יודעים את העצם מהו כו', דכמו"כ הוא ברוחניות כשאנו יודעים ומשיגים אופן האור והגילוי נוכל לידע מזה עכ"פ מציאות העצם כו'), דמשום כ"ז נק' צורה עצמיות כו'. וכדמותינו הן בחי' הכלים שאינם בבחי' דביקות במקורן כו', וגם לגבי האור דההתהוות הכלים הוא מהאור וכידוע דמהתעבות האור נעשה הכלי כו', ה"ז בחי' צורה מצורה שהיא צורה נבדלת כו', וי"ל דעם היות שלכאו' הכלי הוא דבר נבדל מן האור, הנה באמת הרי יש שייכות הכלי אל האור כו', וכידוע בענין אותיות דתושב"כ שצ"ל דוקא באותיות אלו ובתמונה זו דוקא כו', וכמ"ש במ"א ההפרש בין תושבע"פ לתושב"כ דבתושבע"פ אין האותיות עיקר משא"כ בתושב"כ צ"ל דוקא אלו האותיות כו', והיינו שהן מורין על אופן ההמשכה כו'. והדוגמא מזה הוא בבחי' כלים דאצי' שיש להם שייכות אל האור והיינו שמורים על האור כו' (ועמשי"ת לקמן ד"ה זה יתנו כו'), וכמשנת"ל פרפ"ו בכלים דז"א שהן בחי' גווני האור כו' וכמ"ש במ"א, ומ"מ בד"כ זהו בחי' צורה מצורה לבד שגם האור הוא בחי' צורה לא עצם כו', ולכן באמת אינו דומה הכלים לגבי האור שהוא מעין העצם, משא"כ בהכלים הגם שמורים על האור מ"מ הרי אינם מעין עצם האור שהאור הוא בבחי' פשיטות והכלים הן בבחי' מציאות כו', וגם האור בא ע"י הכלים בבחי' מציאות כו', הרי שבהאור עם היותו גילוי אור ובבחי' ציור כנ"ל, מ"מ הרי התגברות העצמיות בו שהוא בבחי' פשיטות, ובכלים הגם שמתארים את האור, מ"מ הרי זה התגברות הכלים על האור להיות בבחי' מציאות כו', ועש"ז נק' כדמותינו לבד כו'. אמנם כללות ענין הציור והתמונה עיקרו הוא בבחי' הכלים וב' המדרי' בצלמנו וכדמותינו הכל הוא בבחי' הכלים כו', דהנה האורות בכלל הן בבחי' פשיטות ובבחי' בל"ג והכלים הן שמגבילין ועושין ציור בהאור כו', אך בצלמינו הוא בחי' צורה עצמיות והיינו הצורה הראשונה שנחקקה בהעצם כו', וכדמותינו הוא בחי' צורה מצורה שנבדל מן העצם כו'. ויובן עד"מ מן צורת החותם דהנה אותיות החקוקים בחותם הן נחקקים בשעוה כשחותמין בה באותן הצירופים ממש לא יוסיף ולא יגרע בה. ואע"פ שהציור והתמונה בהצירופים אחד הוא בחותם ובשעוה, מ"מ הפרש גדול יש ביניהם שהאותיות שבחותם הן במהות חומר החותם עצמו, ואע"פ שהאותיות הן רק ציור שבחותם מ"מ ה"ז בחי' צורה עצמיות והיינו שמצוייר בהעצם כו', והוא הנק' צלם וכמו צלם האדם שצורתו צורה עצמית היא, דאע"פ שגם היא אינה רק ציור בגוף החומר, מ"מ הרי הציור הזה

בהעצם הוא כו', אבל אותיות שבשעוה שנחקקין מהאותיות שבחותם ה"ז צורה שנחקקה מצורה ה"ז בבחי' דמות דהיינו צורה נבדלת מן צורת החותם כו', וכמו דמות צורת האדם שעל הלוח שנבדל הוא מן האדם כו'. והדוגמא מזה יובן בבחי' כלים דאצי' שהן בבחי' צורה עצמיות והיינו דעם היות שהן בבחי' ציור לבד דהיינו בחי' הגבלה ובחי' מציאות דבר כו', מ"מ הרי הציור הוא בהחומר עצמו דהיינו האור כו', וכמו אותיות החקוקים בהחותם שהציור הוא בעצם חומר החותם כו', כמו"כ בחי' הכלים הוא הציור בעצם האור שאינו נבדל מן האור כו' (והנה במשל האותיות שבחותם הרי לבד זאת שהציור הוא בהעצם, עוד זאת שזהו מה שהעצם מצויר בזה והיינו שהציור הוא העצם גופא שמצוייר בציור זה כו', ומבו' במ"א ההפרש בזה דהנה כל צורה היא בחי' התגלות כו', וזה שהעצם מצויר הוא שההתגלות אינו רק בבחי' גילוי מן העצם כ"א שהעצם הוא המתגלה כו', וזה שייך במדרי' שלמעלה מאצי' שהכל הוא בבחי' גילוי העצמית כו', והעיקר הוא בהרצה"ע במצות וכמו"כ הוא בגילוים דתורה כו', שהרי המצות באים בבחי' ציור שבאופן כזה דוקא היא המצוה לא באופן אחר כו', וכ"ש התורה שבאה בכמה חילוקי טעמים כו', ומ"מ הכל הוא גילויים עצמיים כו' וכמ"ש במ"א, וזה שהציור הוא בהעצם היינו שהגילוי הוא אינו העצם כ"א הארה ממנו רק שהיא הארה הדבוקה בהעצם, דבד"כ הוא בחי' גילוי מן העצם כו', וזהו בבחי' אצי' שהגילוי שע"י הכלים הוא בחי' הארה לבד רק שאינו בחי' הארה נבדלת כ"א בחי' הארה הדבוקה בהעצם כו').

קיצור. ויקדים ענין בצלמינו כדמותינו, צלם צורה עצמיות, ובד"כ הוא בהאור שהוא רק צורת העצם וכל גילוי בא בציור, והוא צורה עצמיות שבא מן העצם ומעין העצם (ומהציור יודעים מציאות העצם), וכדמותינו הוא הכלים שאינם בבחי' דביקות, והוא צורה מצורה היינו צורת האור, שיש להם שייכות אל האור כמו אותיות דתושב"כ, ומ"מ אין הכלים לגבי האור כמו האור לגבי העצם, ובאור הוא התגברות העצם, ובכלים התגברות הכלים, ועיקר ענין צלם ודמות הוא בהכלים, צלם הוא שחקוק בהעצם, וכמו אותיות החקוקים באב"ט, וכמו צלם גוף האדם, וכמו"כ בחי' פנימיות הכלים שהוא הציור בעצם האור (ויש בחקיקה ב' ענינים שהציור הוא בהעצם והיינו גילוי מן העצם, והב' שהעצם מצטייר והיינו גילוי העצמות. וזה במדרי' שלמעלה מאצי').

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

בסוכות תשבו שבעת ימים - שמע"צ, תרפ"ט

לח) **וביאור** הענין דמצות מעשיות דוקא הם כלים להמשכת העצמות ב"ה, הענין הוא, דהנה אנו אומרים בסיום ברכת יוצר נורא תהלות אדון הנפלאות המחדש בטובו בכי"ת מע"ב, וצ"ל קישור וחיבור ג' הענינים זל"ז בכלל וסדרן בפרט. והנה המחדש בטובו הוא שהתהוות העולמות הוא בבחי' התחדשות והיינו שאינו כמו השתל' עו"ע, דבהשתל' עו"ע הרי העלול הי' כלול תחלה בעילתו ובא מהעלם אל הגילוי שאינו בבחי' התחדשות כלל לגבי העלול, והגם דהעלול כמו שהוא בא בהתגלות הרי אינו בערך לכמו שהי' תחלה בעת כללותו בהעילה, וכמו אותי' הדיבור ה"ה כלולים תחלה במח' דאותי' הדיבור הנה לבד שהם גילוי במורגש ממש אל הזולת הנה הם פועלים במעשה ממש וכמ"ש באשר דבר מלך שלטון וכמא' אמר מלכא כו', הרי ע"י הדבור נעשה עשי' ממש ואותי' אלו בהיותם כלולים בעילתן במחשבה הרי אינם נרגשים ונכרים כלל, וכן במדות הכלולים בשכל דבמדות שבלב ההרגש הוא דלו טוב הדבר ובמדות הכלולים בשכל הנה ההרגש הוא בטוב הדבר בעצמו, דזה מה שלו טוב הדבר הוא אינו בערך כלל ומה שהדבר בעצמו היא טוב, והם כעין הפכים דלו טוב הדבר הוא הרגש עצמו וטוב הדבר בעצם הוא היציאה מכל הרגש עצמו, וא"כ זה מה שהעלול בא בהתגלות הרי אינו בערך לכמו שהי' כלול בעילתו, ומ"מ הרי אינו התחדשות דזהו עצמו מה שהי' כלול תחלה בהעילה הוא בא לידי גילוי, א"כ הרי הגילוי הוא רק גילוי מההעלם, אבל בהתהוות העולמות אינו כן שהרי אא"ל שהיש הי' כלול בהאין ובא בהתחדשו' ממש, וע"ד משל הארי' שלמטה ששרשו מפני ארי' שבמרכבה ושרש שרשו מבחי' חסד דאצי' שנ"כ בחי' ארי' וכן בחי' החכ' דאצי' נק' ארי' ולמעלה יותר בחי' כתר שנק' ג"כ בשם ארי' כמ"ש ארי' שאג, הרי גוף חומר גשם הארי' ודאי שהוא התחדשות ממש שלא הי' מקודם כלל ונתחדש מאין ליש אך גם נפש הארי' שהוא

בדרך השתל' משרשו ומקורו הוא ג"כ באין ערוך לגבי מקורו, דהנה מקורו היא פני ארי' שבמרכבה שהוא בבחי' גבורה והוא רשפי אש התשוקה וצמאון לאלקות שע"ז נושא את הכסא, והוא מנושא מהכסא, ומזה נשתל' נפש הארי' שלמטה שהוא בבחי' גבורות הרי הארי' שלמטה הוא שטורף ודורס שזהו גשמי ממש באין ערוך כלל לגבי בחי' הגבורו' שבמקורו, ועם היות שזהו מפני שהוא בנפילה ושבירה דלכן הוא חי' טמאה הרי באמת כל ההתהוות הוא ע"י ע"ס דב"ן דעם היות דהתהוות הוא מע"ס דמ"ה מ"מ ה"ז ע"י ע"ס דב"ן דמשו"ז הן בבחי' יש וכמ"ש בלקו"ת בהביאור בדרושי המטות, וגם לבד זאת שהוא טורף ודורס הרי נפשו הוא גשמי ממש שבאין ערוך גם לגבי שרשו בעולם העש', וכ"ש לגבי בחי' פני ארי' שבמרכבה דיצי' וברי', וכמו"כ הוא בכל נברא שלמטה גם החיות שלהם שהוא בבחי' השתל' א"ז בבחי' ערך ממש, דהחיות שלמטה הוא באין ערוך גם לגבי עשי' הרוחני' וכן בבי"ע הרוחני' גבוה מעל גבוה כל מדרי' שלמטה הוא באין ערוך לגבי המדרי' שבעולם העליון, ולכן כל המדרי' הן כמשל זה לגבי זה והיינו שהן באין ערוך, וכ"ש לגבי שרשם באצי' שהוא באין ערוך לגמרי, והיינו מפני ששרש התהוותם הוא מבחי' מל' דאצי' ע"י ריבוי גבורות וצמצומי' שהוא בחי' העלם והסתר הבורא מהנברא.

קיצור. התהוות העולמות אינו כמו עו"ע, אותי' הדבור ומח', מדות ושכל, משא"כ עד"מ ארי' דלמטה התחדשות ממש הן גופו הן נפשו.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה – י"ב־י"ג תמוז

רשימה

ובשעה זו אשר רגעי' ספורים, הרבה יש לדבר, הרבה יש לבקש, הרבה יש לצוות, הרבה יש לסדר, הנה דוקא בשעה זו אין הפה מדבר, ואין המוח שליט על הלב.

הלב מתרגש, ומתרגש ביותר, אין נותן להמוח להרהר, להמחשבה לחשוב, ולכוח הדיבור לדבר, אבל בכל זה בחסדי השי"ת לא הנחתי מעמדי, דברתי איזה דברים קצרים שמכילים הרבה בהנוגע להסתדרות העבודה, ואמרתי להם:

"ברור לי אשר רשת הכינו לפעמי, באשמות כבדות ביותר, בעלילות נוראות, וגם ינסו להכריחני להודות על אשר לא חטאתי, - כלומר בענינים שאינם נוגעים למלאכתי, מלאכת החזקת היהדות והחזקת התורה - ויהי מה, לא יפעל אצלי מאומה. אם ישאלוני אודות עבודתי, אגיד את הכל, כלומר שהנני עוסק בהחזקת התורה ולומדי' במדה שהיא, אם ישאלוני מי הם חבריי המשתתפים עמי, אקח הכל על עצמי, ובכן אם ח"ו יאסרו עוד את מי, ויאמרו לו כי הוא על פי יסוד דברי שהגדתי, תדעו כי הוא שקר גמור, וכאמור אשר אצלי לא יפעלו מאומה, ואין דבר בעולם אשר יכריחני לעבור על החלטתי זו, ועליכם לדעת זאת, ברור לי כי כבר יש חומר לעלילה רבה אשר לולי זאת לא היו עושים צעד כזה, רואה הנני בפני נחמנסאהן כי יודעים המה מה שעושים, ובטח בראו חומר כזה אשר מדמים בנפשם כי יוכלו להרע לכלל ישראל על ידי מאסר זה, אבל בטוח הנני ברור באלקי אבותינו הקדושים אשר הוא יתברך יפדני מידם, ואשוב אל עבודתי כבראשונה. שמרו לקיים את אשר אנכי מצווה ואל יפול לבבכם, והאלקים יעזרנו. רק את הכתבים תקחו מן הבית ותחלקום במקומות שונים בטוחים".

* * *

עוד לא הספקתי לכלות דברי אלה שב לולב והגיד כי המרכבה מחכה עלי וכי עלי למהר.

עניתיו, אלה הם מן הדברים שבזמן הנוכחי ברוסיה לא יכולים להפסידו, ואף אלה האוסרים את האחרים, יכולים להיות שקטים, שהתור שלהם גם כן יגיע, אסור למהר, שכן, דבר זה עצמו לא נפסיד.

לבשתי את בגדי העליון, לקחתי ברכת הפרידה מאת כבוד אמי מורתי הרבנית תחי', זוגתי, ובנותי חנה, חי' מושקא, שיינא יחיו, והלכתי לחדר נכדי בן בתי הילד שלום דובער יחי', לראותו טרם הלכי אל שפאלערקע.

ילד יקר ונעים שוכב בערשו, ערש ברזל קטנה, ישן לו בנעימה, יאריך השי"ת ימיו ושנותיו לאביו ולאמו, ולשמחת לבב כל משפחתינו ולשמחת לבב כל אוהבינו וידידינו יחיו, יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

רגעים אחדים עמדתי בחדרו, ובלי חשבון הוצאתי אנחה מלבי: יהי רצון, אשר הוא, הילד הלזה יחי' לאוי"ט יהי' גדול באחיו, יעמוד על אותו בסיס אשר עומד זקנו, בלי חת מכל דבר בעולם, ילך באותו הדרך

אשר דרכו כ"ק אבותי הקדושים בתעצומות עוז, דם קדוש הנוזל בעורקיו הבא בירושה מאב לבנו, לנכדו ולנינו.

ברגעים ההם נזכרתי את שיח קודש הקדשים אשר שמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר סיפר לי כי בעת הכנסי לבריתו של אברהם אבינו, כרגיל בכיתי על הכאב, אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מה אתה בוכה, לכשתגדל תהי' חסיד ותדבר חסידות בשפה ברורה.

והלואי כי נכדי זה לכשיגדל יעמוד על אותו הבסיס ועל אותו המעמד אשר סללו הוד כ"ק אבותינו הקדושים לעמוד חזק בכל הנוגע לתורה ויראת שמים, מבלי חת מכל מונע ומעכב, וילחום בעד החזקת התורה ויראת אלקים ויעמוד לישע יראי אלקים.

* * *

ברכתי את אנשי הבית המשרתים אשר לשמע אזניהם ולמראה עיניהם כי הנני נאסר ונלקח לשפאלערקע האיומה, כבשו פניהם בקרקע ולא יכלו להביט בפני, כי נבהלו ונרעשו למראה זו (תחלה לא ידעו מזה כי השמירה היתה מפסקת בינינו והם היו עצורים בחדר הבישול) וכוח לא הי' להם לענות לי ברכה.

נשקתי את מזוזת הבית וישבתי על אחד הספסלים. הפקיד לולב ומשרתיו אנשי חיל המזויינים סובבים אותי כאורח אסיר, וכחוקי בית האסורים.

חפציי: תפילין רש"י ר"ת וש"ר טלית וחגורה. וספריי: סידור, תהלים, תניא, ושארי החפצים: לבנים, מטפחת, מיני אוכל, וואליעריאנא, כר קטנה, הונחו בתכריך אחד, שק נוסעים, והשק הלזה על מכסהו רשומים אותיות: ש.ש. – בלשון אשכנזי – אשר קנהו וישתמש בו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בכל מסעיו משנת תרע"ג, וגם מכסה – פליעד – ניתן לי.

החפצים לא חפצתי לשאתם בעצמי ונתתים על יד אחד השומרים המזויינים, ויקפוץ לולב ויקח את החפצים מיד האיש חיל ויאמר: תנו לי את החבילה, אני אשא אותה, חסידים נשארים חסידים, סבי נשא את החבילות אצל סבכם ואני אשא את החבילה שלכם.

לקחתי את השק מידו ואומר, סבכם הוא חסיד וזכה לשאת חבילות סבי להיכן שסבי הלך, אתם רוצים לשאת את החבילה שאני אלך לאן שאתם רוצים ח"ו, לא, זה לא יכול להיות, בדרך שלכם לא אלך, אם כי חסידים נשארים חסידים. ואקח את תרמילי ואתנהו על יד השומר כבתחילה ואנשק את מזוזת הבית ואצא עם חברת המלווים המזויינים, מלפני, מימיני, משמאלי ומאחורי.

עודני הולך בשליבות הבית ואשמע קול בני ביתי יחיו מתחננים: תנו לנו ללכת ללוות את בני, בעלי, אבינו, עד החצר, עד המרכבה. ואפנה לאחורי ואראה והנה איש חיל מזוין עוצר בעדם מלכת, ואקרא בקול אל הפקיד לולב, מדוע אינם נותנים להם ללכת ללווני, האם יש לכם רשות על זה.

קולי הבטוח ודברי הברורים עשו עליו רושם חזק, ויפקוד על האיש חיל כי ילך לו, ויתן לבני הבית יחיו, ללכת, והולכים אנחנו כולנו יחדיו, עד כי יכולתי לדבר עם חתני רש"ג שיחי' דברים אחדים.

ובחצר הכל שקט, אין איש, זולת אנשי ביתי יחיו ופלוגת השומרים ופקידיהם נחמן־סאהן ולולב.

פה, אומר נחמנסאהן, עליכם להיפרד איש מרעהו, כי אנכי לא אתן אתכם לצאת לרחוב. ופה בביאה עליכם לנשק איש את רעהו עם כל הנימוסים של בעלי ספירות הגבוהות. כה דיבר בשחוק נוקם.

לא נאה – פניתי לנחמן־סאהן – לאיש פקיד בעל משרה גבוהה הדורש חתימת תעודה כי ביקוריו וחיפושיו נעשים בנימוס ובזהירות הכבוד, לאיש אשר כזה לא יאה לעצור בעד בני בית החפצים ללוות את היקר להם.

הלכו – ענה נחמן־סאהן בחרי אף – כנראה עוד אין אתם יכולים להתרגל עם המצב כי אסיר אתם ועליכם להישמע לפקודת המפקד אתכם.

מי המפקד, – שאלתי – ומה היא הפקודה, רואים אתם ברור כי בכל חוזק דבריכם לא תפילו עלי חרדה.

בבקשה, כי תמלאו רצון בני ביתי יחיו!

כרגע הלך הצדה ואנחנו כולנו יצאנו אל הרחוב. המרכבה עמדה סבובה עם אנשי חיל מזויינים, ובהמרכבה ישב איש אחד כנראה מכובד, איש כבן ארבעים שנה ותוארו כבן מדינה אחרת, מעוטף בבגדי נוסע, לבן כשלג, עיניו מפיקות בהלה נוראה ואימה חופפת על פניו, ולמולו יושב איש חיל מזוין השומר אותו.

בצאתי אל הרחוב מבט עיני נפל על השעון הגדול התלוי בחלון בית מסחר השעונים מעבר לרחוב נגד מעוני, לוחית המספרים הלבן כפני בני ביתי יחיו, וציוני מספר השעות השחורים כעורב, והראה הזמן עשרים רגעים על שעה השלישית בוקר.

במשך השתי שעות ועשרה רגעים הללו, כמה צער ויסורים, פחד ומורא סבלו בני ביתי יחיו, ובגלל מה, בגלל עלילת שוא, בגלל מלשינות, בגלל החזקת היהדות, בגלל החזקת התורה.

רגעים אחדים עמדנו כולנו יחדיו, ובעזרתו של אחד מבני השמירה עליתי על המרכבה, ישבתי על המקום

אשר הראו לי. ולמולי בתור שומר ישב לולב, – כי נחמן־סאהן ישב עם מוביל העגלה – ורק קנה רובה בידו, בטח כן הוא חוק בית האסירים.

היו בריאים – קראתי – וחזקים והשי"ת יעזור לנו להתראות בקרוב לבריאות. וברגע זה הסיע הרכב את המרכבה ונסע.

* * *

וראה, עומד בקרן הרחוב, את ידיד ביתנו החסיד ר' אלי' חיים שיחי' אלטהויז ופניו מפיקים בהלה ואימת חרדה, וארכין לו בראש. לאות ברכת פרידה, אבל ראיתי כי אינו מבין מאומה, ומצבו כאיש אשר עוד רגע יתפרץ בקול בכי, או התרגשות של מורך לב, וכעבור רגע פנינו לשמאל ברחוב ליטעיינע ופגשתי בהאברך מר פנחס ברא"ח שיחי' אלטהויז. פלצות אחזתני בראותי פניו הלבנים ועיניו השחורות בולטות וגבהו התקפל, מסתכל הוא, חפץ לראות, אבל כנראה אשר איננו רואה, ובעוד רגע פנינו לרחוב הימני היא שפאלערנא אשר ברחוב ההוא עומד הבית הגדול, מספר עשרים וארבעה – שפאלערקע.

ושפאלערקע זו סגורה ומסוגרת, נחמנסאהן ולולב נתנו צו אל המשמר כי ישמרו היטב את "האזרחים הנכבדים" היושבים במרכבה, כלומר אותי ואת חברי, ובעצמם מיהרו אל שומר השער, אבל פלא גדול, שומר השער אינו נותן להם רשות הכניסה. שומר זה אינו חפץ לענות את הפקידים, והשומר אשר מבפנים השער פתח חור קטן ושואל מה, מה שהוא שואל אינני שומע אבל רואה הנני כי נחמנסאהן ולולב מצטערים ומתרגשים, משיחים ביניהם, לולב קרב אל המשמר שלנו ונחמנסאהן מתפרץ לכנוס בשער, אבל השומר הפנימי מסגיר את החור, ונחמנסאהן חפוי ראש עומד על מקומו ידו אחת על מנעול השער, וידו השנית אורזת במטפחת להעביר את טפות הזיעה אשר כיסו פניו הנלהבים.

כמה זיעות המה, יש לך זיעה המעברת עוונותיו של אדם, זיעה של מצוה, זיעה של תורה, זיעה של פרנסה כשרה וטהורה, זיעה של יגיעת כפים ויש גם זיעה של כעס ורציחה, זיעה של תליין, זיעה של שודד ורוצח.

לולב העומד אצל המשמר קורא אל חבירו נחמנסאהן: אנו מאחרים את המועד, אופל יקח את... לנו אומר כך, ובעצמו הוא ישן שינת עצל, צריכים יהי' להגיד ל... וכאשר... יקח את הדבר בידו אז לא יישן או יישן לעולם ועד... ורעש פתיחת המנעול נשמע, אבל אותנו ציווה ראש המשמר לולב לחכות לבלי למהר ללכת עד אשר יאמרו לנו.

שכני היושב בצדי מתמוגג, האיש חיל, שומרו הפרטי, מביט עליו בשבע עינים, הכידון בידו השמאלית והקנה רובה בידו הימנית, וכל העת מביט עליו, אף רגע לא הניח מבטו ממנו, והוא לבן כשלג וכמעט כולו רועד, מתבונן הנני במלבושיו והם תפורים בטעם אירופי, אינו חסר מאומה, גם בתי ידים של משי, אבל פניו נוראים, ובכל רגע עלול הוא ר"ל למיתה חטופה.

עמדו! – ניתן צו – ורדו מן המרכבה "אזרחים נכבדים" ובה ברגע כל המשמר נסוגו לאחוריהם מן המרכבה ועמדו בשתי שורות לעשות לפנינו מסילה מן המרכבה אל השער.

בראשונה, עמד וירד שכני, כי ישב לימיני וקרוב יותר אל עבר היציאה, אנכי לא מהרתי לעמוד, ואחר כן ראיתי כי טוב עשיתי מה שלא מהרתי, כי אחרי ירדו לוקחו חפציו, תיבה גדולה, זאגראניטשנע, אשר עלי' ישב השומר, יפה היא התיבה ומעובדה, כי מחו"ל היא, אשר בימינו אלה אינם נראים תיבות כאלו.

ואז נוכחתי לדעת, כי האיש בן מדינה אחרת ואינו מכיר בשפת המדינה. כי ברמזים הראו לו אשר עליו ללכת בשער זה. ושני אנשים יצאו מן השער ויקחו את התיבה וישאוה, וכאשר כבר נכנסו בשער ונחמנסאהן עמד בפנים השער, וירמוז אל עמיתו לולב, וזה האחרון פנה אלי ויאמר בשמחה חרישית:

כעת הטריחו עצמכם, ואני אקח את החבילה שלכם, ברצונכם או שלא ברצונכם, כעת אתם אצלנו כאורח ועליכם לנהוג בהתאם להוראות שלנו.

אכן, נצחון גדול, אך אני תקוה שרק לזמן קצר – עניתי בקול מתון ובטוח.

לא לדבר – נשמע קול אחד השומרים המזויינים, אשר, כנראה, כי סוף דבר לא יכל לעצור בעד רשעתו ושנאתו ליהודים, ובפרט ליהודי הנחשב למכובד בין היהודים שומרי דת.

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

באותה שעה ראיתי גלוי, כי מורי ורבי הגאון, בעל רוח הקודש הוא, כי מלבד מה שאמר לי, מה שהחלטתי תמול בקבלת התענית וכל מה שעבר עלי בלילה בעת סידור התיקון חצות שבא לי הכל ביגיעה גדולה מפני עיכובים וניסיונות אשר מעולם לא ידעתי מהם עד לילה העבר, הנה לבד זאת הזכיר לי מורי ורבי בדרך סיפורו ענינים אשר קרו לי בדרך סיפורו ענינים אשר קרו לי בדרך הילוכי, אשר כ"ז רוח הקודש בגלוי.

אחר הענינים הי' המאורע רע בוויאזין אשר כל העת לא נתן לי מנוחה.

פעם, זה הי' בחודש כסליו, ואנוכי הבאתי כמה משאות באיזה פעמים והייתי עייף במאוד, בחוץ הי' קר מאוד, ובעלת הבית נתנה לי בחלק משכורתי ארוחת הערב, ואמרה לי בהיות כי הקור גדול בחוץ טוב יותר כי אנוח לישן ובהשכמה אלך לדרכי.

בהיותי עייף במאוד מהילוכי עם משאות הכבדות חמישה ושישה פעמים הלוך ושוב, הסכמתי להצעתה, קראתי ק"ש שעה"מ ואסיר את בגדי ואשכב לנוח על מצע התבן אשר הראתה לי בעלת הבית ואישן.

פתאום הרגשתי מתוך שנתי כי מי שהוא מחבקני אבל בשום אופן לא יכולתי להתעורר, עד כי אזרתי כח ואיקץ והכרתי אשר היא בת בעלת הבית, וגערתי בה וארוץ החוצה והקור גדול מאוד ואסגף עצמי בגלגול שלג זמן נכון עד כי שערתי כי כבר הלכה לה בת הבליעל, ואשוב הביתה וגופי רועד מקור ואלבש את בגדי ואלך העירה.

בבואי לביהכ"נ הי' עוד אמצע הלילה ואצטער במאוד על מקרה הרע אשר קרה ואבך ואתחנן אל ד' כי יסלח לי על החטא אשר חטאתי בלי דעת ואוכיח את עצמי על אשר עברתי על דברי חכמים ז"ל ללון בבית אשר אין שם איש.

אז החלטתי לבלי שוב לעבודתי זו אצל האלמנה כאשר בתחילה, ומן העת ההיא התחלתי עוד יותר להתגעגע לעלות במעלות עבודת הבורא ב"ה.

וכאשר עבר איזה משך זמן הזמין השי"ת את הספר הקדוש עבודת הקודש.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

[ח' שבט תרפ"ב]

ובטח יכתוב לכ' פרטי הענינים והסדרים, ואנכי אדברה בזה רק בקצרה ראשי פרקים בכללות הענין.

א. לדעת כי העיקר ישיבת תומכי-תמימים היא מה שהיא עתה בפאלטאווא, והיא נקודת החיים שבמוסד זה.

ב. המנהל פועל, לסדר כל הענינים, הוא חתני הר"ש שי' אליו צריכים להודיע ממהלכי הענינים ברו"ג, ולדרוש כל המצטרך בזה הן בשאלות הנוגעות בגוף ועצם הענין, והן בהכנסה והוצאה, ודבריו יתקבלו להלכה.

ג. המנהל המקומי בעיר פאלטאוע, הוא ר' שלמה שי' איטקין, אשר כללות ההנהגה מסורה ונתונה לו (וכאשר שואל את אנשי הועד הוא רק שיכול להתיישב עמהם, אבל אין זה שדעתם מכרעת, כי אין הדבר תלוי בריבוי או מיעוט דיעות) בגשמיות לסדר את הכל, ולוקח האנשים הדרושים בשכר, ולדרוש עזרת אנ"ש שי' בחומר וברוח, לעשות עם התלמידים כפי הבנתו, ולו דעה הראשונה בכל, וכאשר יבואר בהבא.

ד. אמיתית טובת הענין דורש שיהי' משגיח ומשפיע, כלומר מורה מדריך מסדר את דברי הלימודים ובוחן את התלמידים יחיו. ואין זה רק משגיח לשמור שישמרו את הזמן והדומה, כי"א זה נוגע בעיקר מהות הפנימי של התלמידים יחיו, מה שנוגע בנקודת חיותם, ובהנהגתם אח"כ אי"ה, והיינו שיעמידם באור האמת. ואין להתחשב בזה אם אפשר להחזיק איש כזה, א"ל ח"ו, ובלא איש כזה חסר ח"ו העיקר (זאת צריכים לדעת בלי להטעות א"ע), וח"ו אם אין כח גשמי להחזיק כי"א עשרה תלמידים יחיו ח"ו אז מוכרח הני"ל וגם בפחות מזה, והוא הראש, והתלמידים האברים, וכל ריקום והארת הנשמה הוא בראש, וע"כ לדעת כי בישיבת תו"ת מוכרח כנ"ל בלי שום מניעה כלל ועיקר, יהי מה.

בדבר הרש"ל שי' הנה בכללותו למהותו הפרטי בידיעה כשרון ואהבת הפנימיות בלי הטע[י]ה בד"כ, ומתינותו, ראוי הוא בעזה"י לענין כזה, וגם ת"ל נקלט בו בטוב, החינוך שקיבל בהיותו תלמיד, וביותר כי יודע הוא מהלך הענינים לפי דרישת נשיאינו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ולא נתעמם בו, רק שאפשר הדבר בעניניו הפרטיים בעבודתו עם עצמו (טוען מיט זיך) אין אני מכירו כ"כ, וגם שהוא לא איש חזק כ"כ בהנהגה, ניט קיין שטריינגער, וע"ז הזהרתיו ובקשתיו, באם שישאר בתו"ת, אשר יזהר בזה להנהיג כדרוש ולא בחלישות, כי כל דחיקה ולחיצה דרושה מאת כל תלמיד בשמירת הזמן ובשקידה יתן בע"ה אחרית טוב בלתי משוער, והיא טובה כפולה ומכופלת.

ובדבר משכורתו אנכי לא אדון בזה כלל, ובד"כ איש העובד צריך פרנסתו ההכרחית, מיא דארף דאס ואס מיא דארף, וכמובן הדבר אשר מלת הכרחות יש לה ג"כ כמה פירושים. לו אמרתי, בענין זה, הנני חושב אשר משגיח נחוץ וכנ"ל, אמנם בדבר השכירות, לבד זה שאין זה ענייני, ושייך כולו להמנהל על אתר רש"א שי' (וכנ"ל), הנה זאת אני אומר לו, שהוא צריך לדעת אשר זהו דבר המסור ללב, דמאחר שאני יודע שצריכים אלי, א"כ אני יכול לפעול מה שאני חפץ, דבר כזה אין צריך להיות, כי"א כפי האפשר והראוי כו'.

ה. המשגיח והמשפיע בהכרח שידעו כל התלמידים שי' אשר לו הדעה והדיבור בכל הנוגע לחיי התלמידי' יחי', את מי לקבל כו' עם מי להיטיב כו', הוא רק צריך למסור הכל אל הפועל להמנהל, אשר יביאנו בפועל, וכאשר המנהל אומר אשר ביכולתו (מפני מצב הכספים) לקבל עוד שלשה תלמידים, הנה בחירת התלמידים יחיו הוא עפ"י דעתו לבד, וכן בהיפוכו ח"ו, לו הדעה העיקרית בלי התערבות שום דעה בהנהגת הסדרי' בזמן, מקום, ואופן הלימוד, לקנוס ולהיטיב עם תלמיד שי'. כן כל דבר שבגשם הנוגע ברוחניות כמו בדבר שבתם ומקומות ללון, גם בזה עליו לחוות דעה, ודעתו מתקבלת להלכה.

על כל השאלות עניתי בע"פ ע"י הרש"ל שי'. ובדבר העברת הישיבה למקום אחר, אין אני יכול לחשוב בזה כלל, והשי"ת יעזור בלי ספק. בטחו בו בכל עת. מפה הנני כותב לכל המקומות, וגם כבר כתבתי מכ' כללי ושלחתי אליהם, ועל הספק יועתק עוד הפעם.

והי' ברכה ושלום וזכות התורה יהי' בעזרו לרוממו ושימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה בכל מכל כל בגו"ר.

ידי"ע בן מו"ר.

נְקֻדָּה מִשִּׁיחַת קֹדֶשׁ

יָבוֹאוּ טְהוֹרִים

הַמִּדְרָשׁ אוֹמֵר, שֶׁכַּאֲשֶׁר מַתְחִילִים לְלַמֵּד "תִּינוֹקוֹת" - יְלָדִים קְטַנִּים, תּוֹרָה, מַתְחִילִים לִלְמֹד עִמָּם דַּוְקָא מִפָּרָשַׁת וַיִּקְרָא (וְלֹא מִבְּרֵאשִׁית), כֵּיוָן שֶׁ"הַתִּינוֹקוֹת טְהוֹרִין וְהַקָּרְבָּנוֹת טְהוֹרִין, (וְלָכֵן) יָבוֹאוּ טְהוֹרִין וְיִתְעַסְּקוּ בְּטְהוֹרִין".

הַמָּקוֹם הַיָּחִיד שֶׁבּוֹ הַתּוֹרָה מְכַנָּה אֶת הַקָּרְבָּנוֹת בַּשֵּׁם 'טְהוֹרִים', הוּא אֵצֶל נֹחַ, שֶׁלָּקַח אַחַר הַמַּבּוּל מִן הַבְּהֵמוֹת הַטְּהוֹרוֹת שֶׁהָיוּ עִמּוֹ בַּתֵּבָה וְהִקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ.

מַדּוּעַ הַמִּדְרָשׁ שֶׁעוֹסֵק בְּקָרְבָּנוֹת שֶׁעֲלֵיהֶם קִבַּלְנוּ אֶת הַצִּוּוּי בְּמַתַּן תּוֹרָה, קוֹרֵא לָהֶם בְּאוֹתוֹ בְּטוּי שֶׁמְּזָכָּר בַּתּוֹרָה רַק בְּיַחַס לַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל נֹחַ, שֶׁהָיוּ הַרְבֵּה לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה?

בְּיַחַס לַמִּצְוֹות יֵשׁ שָׁלוֹשׁ תְּקוּפוֹת:

א. יְמֵי נֹחַ, שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה אֶפְשָׁר הַקִּיּוּם שֶׁל הַתּוֹרָה, אֲבָל כְּבָר הִתְחִילָה שַׁיָּכוּת כָּלְשֶׁהִי לַתּוֹרָה, כְּמוֹ 'שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ', וְכֵן הַגֶּדֶר שֶׁל 'טָמְאָה' וְ'טָהֳרָה'.

ב. יְמֵי הָאָבוֹת, שֶׁקִּיְּמוּ אֶת "כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה".

ג. מִשְּׁעַת מַתַּן תּוֹרָה וָהָלְאָה, כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל קִבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות.

כָּךְ גַּם בַּחַיִּים שֶׁלָּנוּ יֵשׁ שָׁלוֹשׁ תְּקוּפוֹת מַקְבִּילוֹת:

א. 'תִּינוֹק', קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, שֶׁגַּם אָז, מִכֵּיוָן שֶׁהוּא יֶלֶד יְהוּדִי, יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת לַתּוֹרָה.

ב. קֹדֶם בַּר־מִצְוָה, אֲבָל לְאַחַר שֶׁהַיֶּלֶד "הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ", וְהוּא לוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקַיֵּם מִצְוֹות כַּהֲכָנָה לַתְּקוּפָה בָּהּ יִהְיֶה חַיָּב בְּמִצְוֹות.

ג. לְאַחַר בַּר־מִצְוָה וּבַת־מִצְוָה, כַּאֲשֶׁר אָנוּ נַעֲשִׂים מְחֻיָּבִים בְּמִצְוֹות.

דַּוְקָא בַּתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה בָּא לִידֵי בִּטּוּי עִנְיַן הַ'טָּהֳרָה' שֶׁבַּקָּרְבָּנוֹת. עִנְיָנָם שֶׁל הַקָּרְבָּנוֹת הוּא לְכַפֵּר עַל דְּבָרִים שֶׁיְּהוּדִי פָּסְפֵּס, חָטָא אוֹ פָּגַם, בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות, וּמִכָּאן שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת מְבַטְּאִים אֶת הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי וְהַטָּהוֹר עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֲפִלּוּ פְּגָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות אֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ.

זוֹ מַדְרֵגָתָם שֶׁל הַ'תִּינוֹקוֹת', שֶׁלֹּא טָעֲמוּ טַעַם חֵטְא, הֵם מְבַטְּאִים אֶת הַקֶּשֶׁר הַטָּהוֹר עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל חֵטְא וּפְגָם. כְּמוֹ אַהֲבָה שֶׁל הוֹרִים לַתִּינוֹק הַקָּטָן.

וְלָכֵן אוֹמֵר הַמִּדְרָשׁ "יָבוֹאוּ טְהוֹרִין וְיִתְעַסְּקוּ בְּטְהוֹרִין" - יָבוֹאוּ 'תִּינוֹקוֹת' וְיַתְחִילוּ לִלְמֹד בְּחָמֵשׁ וַיִּקְרָא, וְיַגְלוּ אֶת פְּנִימִיּוּת עִנְיָנָם שֶׁל הַקָּרְבָּנוֹת - בְּטּוּי לָאַהֲבָה הַפְּנִימִית הָעֲמֻקָּה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעַם יִשְׂרָאֵל.

(מעובד על־פי לקוטי שיחות, כרך כב עמוד 1. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת ויקרא

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃ ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו׃ (לוי) ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׃ ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ׃ ח וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ ס (ישראל) י וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃ יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יב וְנִתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ פ

~ נקודות משיחות קודש ~

חָמֵשׁ פְּעָמִים כָּתִיב כָּאן 'אוֹרָה', כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה . . 'וַיִּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב' - כְּנֶגֶד סֵפֶר וַיִּקְרָא, שֶׁהוּא מָלֵא הֲלָכוֹת רַבּוֹת (בראשית רבה פ"ג, ה)

הַהֶסְבֵּר לָכָךְ שֶׁדַּוְקָא סֵפֶר 'וַיִּקְרָא' נֶאֱמַר בּוֹ 'טוֹב', לַמְרוֹת שֶׁגַּם סֵפֶר דְּבָרִים 'מָלֵא הֲלָכוֹת רַבּוֹת'. הוּא עַל־פִּי דִּבְרֵי הַזֹּהַר, שֶׁיְּגִיעָה וְעָמָל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה מְבִיאִים לִידֵי "כַּמָּה טָבִין", דְּהַיְנוּ שֶׁ'טוֹב' נֶאֱמַר עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה כְּשֶׁמַּגִּיעַ עַל־יְדֵי יְגִיעָה וְעָמָל. וְלָכֵן דַּוְקָא בְּסֵפֶר וַיִּקְרָא נֶאֱמַר 'טוֹב', מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַקָּשֶׁה בַּהֲבָנָה מִבֵּין סִפְרֵי הַתּוֹרָה. כְּדִבְרֵי הַ'תּוֹסְפוֹת' בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת עַל סֵפֶר וַיִּקְרָא 'חָמוּר שֶׁבַּסְּפָרִים', שֶׁבּוֹ דְּרוּשָׁה יְגִיעָה רַבָּה בִּכְדֵי לְהָבִינוֹ.

(לקוטי שיחות, כרך ד' ע' 1306)

שני **ב** א וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃ ב וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ ס ד וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃ ס ה וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה׃ ו פָּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ ס

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו (א, א)

לְכָל הַדִּבְּרוֹת וּלְכָל הָאֲמִירוֹת וּלְכָל צִוּוּיִים קָדְמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חִבָּה (רש"י)

רַשׁ״י מְדַיֵּק וּמֵבִיא שָׁלוֹשׁ לְשׁוֹנוֹת ׳דִּבְּרוֹת׳, ׳אֲמִירוֹת׳ וְ׳צִוּוּיִים׳, כְּבָא לוֹמַר ״לֹא זוֹ אַף זוֹ״.

״דִּבְּרוֹת״: מוּבָן שֶׁיְּקֻדִּים לָשׁוֹן שֶׁל חִבָּה, מִפְּנֵי שֶׁדִּבּוּר הוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, וּבְכְדֵי שֶׁלֹּא לְהַבְהִיל אֶת הַשּׁוֹמֵעַ יְקֻדִּים לָשׁוֹן רַךְ. ״אֲמִירוֹת״: יָכְלְנוּ לַחְשֹׁב שֶׁקֹּדֶם ׳אֲמִירָה׳ אֵין צָרִיךְ לָשׁוֹן שֶׁל חִבָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה, מְחַדֵּשׁ רַשׁ״י שֶׁגַּם קֹדֶם ״אֲמִירוֹת״ נֶאֱמַר לְשׁוֹן חִבָּה. ״צִוּוּיִים״: לְכְאוֹרָה בְּ׳צִוּוּיִים׳ הָיָה מָקוֹם לַחְשֹׁב שֶׁלְּשׁוֹן חִבָּה מְזִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁצִּוּוּי הוּא אֲמִירָה מֻחְלֶטֶת וְאֵיתָנָה, וּלְשׁוֹן חִבָּה יָכוֹל לְהַחְלִישׁ אֶת תֹּקֶף הַצִּוּוּי. מְחַדֵּשׁ רַשׁ״י חִדּוּשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר, שֶׁגַּם קֹדֶם לַ״צִוּוּיִים״ נֶאֱמַר לְשׁוֹן חִבָּה.

(תורת מנחם – התוועדויות ח״ב ע׳ 488)

שלישי ג יוְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה: חוְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: טוְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: יוְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: יאכָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה: יבקָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: יגוְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ תִּמְלָח מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: סיד וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ: טווְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא: טזוְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגְּרִשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה׳ (א, ב)

בְּקָרְבָּנוֹת נְדָבָה דִּבֶּר הָעִנְיָן (רש״י)

הַהֶסְבֵּר מַדּוּעַ הַתּוֹרָה פּוֹתַחַת בְּדִינֵי קָרְבָּנוֹת יָחִיד דַּוְקָא, וְלֹא בְּקָרְבָּנוֹת צִבּוּר, וּבְקָרְבָּנוֹת יָחִיד מַקְדִּימָה קָרְבָּנוֹת נְדָבָה לְקָרְבָּנוֹת חוֹבָה – לְמִרּוֹת שֶׁלְּכְאוֹרָה קָרְבָּנוֹת צִבּוּר וְחוֹבָה חֲשׁוּבִים יוֹתֵר – הוּא מִפְּנֵי שֶׁפָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ (וַיִּקְרָא וְצַו) נֶאֶמְרוּ קֹדֶם לַחֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן וְהַקְּמָתוֹ (שֶׁבְּפָרָשַׁת שְׁמִינִי). וּמִטָּרַת פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ הִיא לְלַמֵּד אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הוֹרָאָה מַעֲשִׂית לִקְרַאת חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן.

אֶת קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר אֵין צֹרֶךְ עֲדַיִן לְלַמֵּד, כִּי בְּמֶשֶׁךְ שְׁמוֹנַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הִקְרִיב מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֶת קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, לָכֵן דִּינֵיהֶם לֹא מוֹפִיעִים כְּלָל בְּפָרָשָׁה זוֹ. וּבְקָרְבְּנוֹת יָחִיד מַקְדִּימָה הַתּוֹרָה קָרְבְּנוֹת נְדָבָה לְחוֹבָה, שֶׁהֲרֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהוּבְאוּ (בְּעִקָּר) בַּהֶקֶמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ קָרְבְּנוֹת נְדָבָה, כִּי קָרְבְּנוֹת חוֹבָה מְגִיעִים כְּכָפָרָה עַל חֲטָאִים, וְלֹא מִסְתַּבֵּר שֶׁבִּזְמַן כֹּה נִשְׂגָּב כַּהֶקֶמַת הַמִּשְׁכָּן חָטְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. לָכֵן מַקְדִּימָה אוֹתָם הַתּוֹרָה לְקָרְבְּנוֹת חוֹבָה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, ע׳ 9)

רביעי ג אוְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה: בוְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: גוְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: דוְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: הוְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבְּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ ווְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: זאִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: חוְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: טוְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: יוְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: יאוְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן

הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה: פ כ וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה: כא וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כב וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: כג וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: כד וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: כה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל חֵלֶב לַה׳ (ג, טז)

הָרוֹצֶה לְזַכּוֹת עַצְמוֹ - יָכוֹל יִצְרוֹ הָרַע, וְיָבִיא קָרְבָּנוֹ מִן הַיָּפֶה הַמְּשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁיָּבִיא מִמֶּנּוּ . . וְכֵן הוּא אוֹמֵר: **כָּל חֵלֶב לַה׳** (רמב״ם סוף הל׳ איסורי מזבח)

לְכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ הָרַמְבַּ״ם לְפָרֵשׁ ״כָּל חֵלֶב לַה׳״, שֶׁעַל הָאָדָם לְהָבִיא מִן הַמֻּבְחָר וְהַמְשֻׁבָּח שֶׁבְּכָל הַמִּינִים? וְיֵשׁ לוֹמַר, ״כָּל חֵלֶב לַה׳״ הוּא בְּטוּי לְהַכָּרַת הָאָדָם בְּבַעֲלוּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ — לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ — וְלָכֵן מַקְרִיב מִן הַמֻּבְחָר וְהַמְשֻׁבָּח. וֶהְיוֹת שֶׁבַּבְּרִיאָה כְּלוּלִים מִינִים שׁוֹנִים, חֶלְקָם יָפִים וּמְשֻׁבָּחִים וְחֶלְקָם פְּשׁוּטִים וּגְרוּעִים, צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁ״כָּל חֵלֶב לַה׳״ מְדַבֵּר עַל הַמֻּבְחָר וְהַמְשֻׁבָּח שֶׁבְּאוֹתוֹ מִין. כִּי בְּכָל מִין וָמִין, הַמְשֻׁבָּח וְהַגָּרוּעַ, צָרִיךְ לְגַלּוֹת שֶׁהֵם בְּבַעֲלוּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה.

(לקוטי שיחות, כרך טו, ע׳ 23)

חמישי **ד** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ: ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת | כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ח וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: י כַּאֲשֶׁר יוּרָם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: יא וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: יב וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף: פ יג וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ: יד וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: טו וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: יז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת: יח וּמִן־הַדָּם יִתֵּן | עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: יט וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: כ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: כא וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־

מחוץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל הוּא: פ כב אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: כג אוֹ־הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: כד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: כו וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ

נקודות משיחות קודש

אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם (א, ב)

מַדּוּעַ מַדְגִּישׁ הַכָּתוּב "אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם", דְּהַיְנוּ דַּוְקָא מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי לַהֲלָכָה גַּם נָכְרִים יְכוֹלִים לְהָבִיא קָרְבָּנוֹת נְדָבָה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּפָרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת נִכְתָּב מִסְפַּר פְּעָמִים שֶׁהַקָּרְבָּן "אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'", וּמַסְבִּיר עַל כָּךְ רַשַׁ"י: "נַחַת־רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי". לָכֵן מַדְגִּישׁ הַכָּתוּב, "אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם", הַ'נַּחַת רוּחַ' שֶׁנִּגְרֶמֶת ע"י הַקָּרְבָּן, הִיא דַּוְקָא ע"י קָרְבְּנוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, וְלֹא קָרְבְּנוֹת אֻמּוֹת הָעוֹלָם.

(לקוטי שיחות, כרך יב, ע' 5)

שישי כז וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בֶּעֱשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: כח אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה: ל וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: לא וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: פ לב וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ

לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה: לג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבֵּחַ: לה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ

ה א וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: ג אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ד אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע | אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ה וְהָיָה כִּי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ו וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ: ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה: ח וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל: ט וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: י וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

מִפְּנֵי מַה מַּתְחִילִין לְתִינוֹקוֹת בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, וְאֵין מַתְחִילִין בְּבְרֵאשִׁית? אֶלָּא שֶׁהַתִּינוֹקוֹת טְהוֹרִין וְהַקָּרְבָּנוֹת טְהוֹרִין; יָבוֹאוּ טְהוֹרִין וְיִתְעַסְּקוּ בְּטְהוֹרִין (ויקרא רבה פ״ז, ג)

אוֹדוֹת הַקְּרֻבַת הַקָּרְבָּנוֹת אֶצֶל נֹחַ, מְצִיֵּנֶת הַתּוֹרָה שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת הָיוּ ׳מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר׳ – לְמֹרוֹת שֶׁהַהֶבְדֵּל בֵּין קָרְבָּנוֹת טְהוֹרִים לְשֶׁאֵינָם טְהוֹרִים נִקְבָּע רַק בְּמַתַּן תּוֹרָה, מְסַפֶּרֶת הַתּוֹרָה שֶׁשָּׁנִים קֹדֶם לָכֵן הָיְתָה הַשְׁפָּעָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, עַד כְּדֵי הַשְׁפָּעָה עַל הִתְנַהֲגוּתוֹ שֶׁל נֹחַ בְּהַקְרֻבַת הַקָּרְבָּנוֹת. לָכֵן מַתְחִילִים יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל לִלְמֹד תּוֹרָה בְּעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת, לְלַמְּדָם שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַקְרֻבַת הַקָּרְבָּנוֹת קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הֵשְׁפִּיעָה מֵהַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, כָּךְ חַיֵּיהֶם שָׁלָהֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת מְשֻׁפָּעִים מֵהַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, לְמֹרוֹת שֶׁעֲדַיִן אֵינָם חַיָּבִים בְּמִצְווֹת – עַל־דֶּרֶךְ הַמַּצָּב שֶׁקֹּדֶם לְמַתַּן תּוֹרָה.

(לקוטי שיחות, כרך כב, ע' 1)

שביעי יא וְאִם־לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא: יב וֶהֱבִיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן | מְמָּנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא: יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה: ס יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ בְּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִשְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ יז וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: יח וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: יט אָשָׁם

הוּא אָשֹׁם אָשֵׁם לַיהוָה: פ כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כא נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ: כב אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה: כג וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשָּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָּיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ (ישעי׳ מג, כא)

הִשְׁתַּמְּשׁוּת הַפָּסוּק בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה – ׳זוּ׳, וְלֹא בִּלְשׁוֹן זָכָר ׳זֶה׳, יוּבָן עַל־פִּי תּוֹרַת הַחֲסִידוּת: נְקֵבָה מוֹרָה עַל הָאָדָם שֶׁהוּא בִּבְחִינַת ׳מְקַבֵּל׳, דְּהַיְנוּ שֶׁלּוֹ אֵין שְׁאִיפוֹת וּרְצוֹנוֹת מֵעַצְמוֹ, וְכָל כֻּלּוֹ הִתְבַּטְּלוּת לַדָּבָר שֶׁמִּמְּנוּ מְקַבֵּל. לָכֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ הַפָּסוּק בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, לוֹמַר, רַק אָדָם שֶׁנִּמְצָא בִּבְחִינַת מְקַבֵּל – בְּטוּל, יָכוֹל לְסַפֵּר בִּתְהִלָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ״ה. אַךְ אָדָם שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא בְּהִתְבַּטְּלוּת בִּפְנֵי הַקָּבָ״ה אֵינוֹ יָכוֹל לְסַפֵּר בִּתְהִלָּתוֹ, כִּי לִפְנֵי הַקָּבָ״ה אֵין מָקוֹם לִמְצִיאוּת עַצְמִית.

(תורת מנחם – התוועדויות ח״ה ע' 90)

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר,

וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלַּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר כר אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָּיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויקרא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק מג

כא עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ:
כב וְלֹא־אֹתִי קָרָאת יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל: כג לֹא־הֵבֵיאת לִי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וְזִבְחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ

עטרת מרים

כא עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי לְעָם, לְמַעַן תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ: **כב** מַדּוּעַ וְלֹא־אֹתִי קָרָאת יַעֲקֹב עַד עַתָּה, אֶלָּא פָּנֶיךָ אֲחֵרִי עֲבוֹדָה זָרָה כִּי כְּאִילּוּ־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל הָיוּ עֲבוֹדָתִי וּמִצְוֹתַי עָלֶיךָ לְטוֹרַח, אֶשְׁאָלְךָ בַּמֶּה הוֹגַעְתִּיךָ, הֲלֹא: **כג** לֹא־הֵבֵיאתָ לִי שֵׂה עֹלָתֶיךָ כִּי אִם לַעֲבוֹדָה זָרָה וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ עֲבוֹדָה רַבָּה בְּמִנְחָה כִּי

שי למורא

כא) עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי, הָעָם אֲשֶׁר יְצַרְתִּי לְהִוֹּוֹת לִי לְעָם. תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ, לְמַעַן יְסַפְּרוּ תְּהִלָּתִי עַל הַנִּפִּים שֶׁאֲעֲשֶׂה לָהֶם. **כב)** וְלֹא אֹתִי קָרָאת יַעֲקֹב, אֲבָל אַתָּה יַעֲקֹב לֹא קְרָאתָ אוֹתִי, כִּי פָּנֶיךָ אַחֲר עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי יָגַעְתָּ בִּי, כִּי נַעֲשֵׂיתָ יָגֵעַ וְעָיֵף בַּעֲבוֹדָתִי וּבִטַּלְתָּ אֶת עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת. **כג)** לֹא הֵבֵיאתָ לִי וגו', זֶה הָיָה בִּימֵי אָחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁבִּטֵּל עֲבוֹדַת

בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה: כד לֹא־
קָנִיתָ לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא
הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאתֶיךָ
הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ: כה אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא
מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא
אֶזְכֹּר: כו הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה יָחַד סַפֵּר
אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק: כז אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן
חָטָא וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ בִי: כח וַאֲחַלֵּל
שָׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֶתְּנָה לַחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
לְגִדּוּפִים: א וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי
וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ: ב כֹּה־אָמַר יְהוָה
עֹשֶׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזֶרֶךָ אַל־תִּירָא
עַבְדִּי יַעֲקֹב וִישֻׁרוּן בָּחַרְתִּי בוֹ: ג כִּי
אֶצָּק־מַיִם עַל־צָמֵא וְנוֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה
אֶצֹּק רוּחִי עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־
צֶאֱצָאֶיךָ: ד וְצָמְחוּ בְּבֵין חָצִיר כַּעֲרָבִים
עַל־יִבְלֵי־מָיִם: ה זֶה יֹאמַר לַיהוָה אָנִי
וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ
לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה: ו כֹּה־אָמַר
יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת
אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וגו׳, לֹא הִטַּלְתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹדָה קָשָׁה וְהוֹצָאָה מְרֻבָּה בַּהֲבָאַת הַמִּנְחָה, כִּי מִנְחָה מַקְטִירִים רַק קֹמֶץ מִמֶּנָּה. וְכֵן לֹא צִוִּיתִי לְהַרְבּוֹת בִּלְבוֹנָה. כד) קָנֶה, הוּא קְנֵה־בֹשֶׂם וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי, כִּי לֹא הִקְרַבְתָּם לְפָנַי. אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאתֶיךָ וגו׳, אֲנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ, אֲבָל אַתָּה הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאתֶיךָ, שֶׁהֵם הָיוּ עָלַי לְטֹרַח. וְעִם כָּל זֶה סָבַלְתִּי מַשָּׂאֲכֶם וְלֹא כִּלִּיתִי אֶתְכֶם. כה) לְמַעֲנִי, לֹא בְּצִדְקָתְךָ, אֶלָּא לְמַעֲנִי שֶׁלֹּא יְחֻלַּל שְׁמִי בָּעַמִּים אִם אֶעֱשֶׂה עִמָּכֶם כָּלָה כַּחֲטָאֵיכֶם. כו) הַזְכִּירֵנִי, כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, הַזְכֵּיר אוֹתִי מַה גְּמוּל יֵשׁ לְךָ עָלַי. נִשָּׁפְטָה יָחַד, נְבָרֵר דְּבָרֵינוּ לִרְאוֹת עִם מִי הַדִּין. סַפֵּר אַתָּה, סַפֵּר אַתָּה תְּחִלָּה. כְּלוֹמַר, אַף אִם תְּסַפֵּר אַתָּה בַּתְּחִלָּה, לֹא תִּהְיֶה צַדִּיק נֶגְדִּי. כז) אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא, אָדָם הָרִאשׁוֹן חָטָא בְּאָכְלוֹ מֵעֵץ הַדַּעַת, וְכָל־שֶׁכֵּן אַתֶּם שֶׁנּוֹלַדְתֶּם מֵאִישׁ וְאִשָּׁה. וּמְלִיצֶיךָ, אֲפִלּוּ הַמְלִיצִים שֶׁאַתָּה סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶם לְהַמְלִיץ טוֹב בַּעַדְךָ, וְהֵם הַכְּשֵׁרִים שֶׁבַּדּוֹר, הִנֵּה גַּם הֵם פָּשְׁעוּ בִּי. כח) וַאֲחַלֵּל שָׂרֵי קֹדֶשׁ, בִּשְׁבִיל עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֶעֱשֶׂה כְּחֻלִּין אֶת הַשָּׂרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּכֶם. וְאֶתְּנָה לַחֵרֶם, וְאֶמְסֹר לַאֲבַדּוֹן. לְגִדּוּפִים, לַחֲרָפוֹת וּלְבִזְיוֹנוֹת. א) וְעַתָּה שְׁמַע, שְׁמַע לָשׁוּב לְתוֹרָתִי. ב) וִישֻׁרוּן, כֵּן קְרוּיִים יִשְׂרָאֵל, עַל שֵׁם שֶׁהוּא הָעָם הַיָּשָׁר בֵּין הָעַמִּים. ג) כִּי אֶצָּק מַיִם עַל צָמֵא וגו׳, כְּמוֹ שֶׁאֲנִי יוֹצֵק מַיִם עַל אֶרֶץ צְמֵאָה. אֶצֹּק רוּחִי עַל זַרְעֶךָ, כֵּן אֶצֹּק רְצוֹנִי הַטּוֹב עַל זַרְעֶךָ. ד) וְצָמְחוּ בְּבֵין חָצִיר, וְיִצְמְחוּ וְיִרְבּוּ בִּמְהִירוּת כְּמוֹ הֶחָצִיר הַצּוֹמֵחַ בִּמְהֵרָה. כַּעֲרָבִים עַל יִבְלֵי מָיִם, כְּעַרְבֵי נַחַל הַשְּׁתוּלִים עַל פַּלְגֵי מַיִם שֶׁעוֹמְדִים בְּלַחוּתָם כָּל הַיָּמִים. ה) זֶה יֹאמַר לַה׳ אָנִי, הַצַּדִּיקִים יֹאמְרוּ, אָנוּ מֵעוֹלָם לַה׳ לְהַאֲמִין בּוֹ. וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב, אֵלּוּ קְטַנִּים בָּנִים שֶׁל רְשָׁעִים, וְלֹא יִהְיוּ נוֹטִים אַחַר דַּעַת אֲבִיהֶם הָרְשָׁעִים, אֶלָּא יִקְרְאוּ אֶת עַצְמָם בְּשֵׁם יַעֲקֹב לִהְיוֹת צַדִּיקִים כָּמוֹהוּ. וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה׳, אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁיְּחַיְּבוּ אֶת עַצְמָם לָשׁוּב לַה׳ כְּמוֹ הַמִּתְחַיֵּב בִּכְתַב יָדוֹ. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה, אֵלּוּ הַגֵּרִים. ו) אֲנִי רִאשׁוֹן, קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם. וַאֲנִי אַחֲרוֹן, לְאַחַר שֶׁיִּכְלֶה הָעוֹלָם.

לֹא צִוִּיתִי לְהַקְטִיר רַק הַקּוֹמֶץ וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה כִּי לֹא צִוִּיתִי לְהַרְבּוֹת בִּלְבוֹנָה: כד לֹא־קָנִיתָ לֹא הָצְרַכְתָּ לִקְנוֹת לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה מִין בּוֹשֶׂם, לְהַקְטִיר עַל הַמִּזְבֵּחַ כִּי הָיְתָה גְּדֵלָה לָרוֹב בִּירוּשָׁלַיִם וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי כִּי לֹא צִוִּיתִי רַק עַל יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת וְהָאַלְיָה אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּקָרְבָּן תְּמוּרַת בְּחַטֹּאתֶיךָ שֶׁאַתָּה מֵבִיא לִי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם הוֹגַעְתַּנִי נִתְיַגַּעְתִּי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ שֶׁהֵם עֲוֹנוֹת מֵזִיד: כה אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא שֶׁמָּחִיתִי מֵאָז, וַאֲנִי מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ גַּם עַתָּה לְמַעֲנִי וְלֹא בְּצִדְקָתְךָ וְלֹא בְּצִדְקַת אֲבוֹתֶיךָ וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר לְבַל יִשָּׁאֵר רוֹשֶׁם כְּלָל: כו הַזְכִּירֵנִי אִם יֵשׁ לְךָ אֵיזֶה זְכוּת וְטַעֲנָה כְּנֶגְדִּי לְתוֹעַלְתְּךָ נִשָּׁפְטָה יָחַד נְדַבֵּר דְּבָרֵינוּ לִרְאוֹת הַדִּין עִם מִי וְנִתְוַכְּחָה עֲלֵיהֶם אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרֶיךָ סַפֵּר אַתָּה תְּחִילָּה לְמַעַן תִּצְדָּק: כז אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן אֲבוֹתֶיךָ הָרִאשׁוֹנִים - שֶׁהֵם הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ בִּזְמַן הַבַּיִת חָטָאוּ לְנֶגְדִּי וּמְלִיצֶיךָ שֶׁהֵם הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים פָּשְׁעוּ בִי וְלָכֵן : כח וַאֲחַלֵּל שָׂרֵי קֹדֶשׁ שֶׁהֵם הַמְּלִיצִים שֶׁלְּךָ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְאֶתְּנָה אֶתְכֶם לַחֵרֶם וְשִׁמָּמוֹן יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים לְחֶרְפָּה, שֶׁגִּדְּפוּ עַל תּוֹרָתָם וּקְדוּשָׁתָם: א וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ אֶת הַטּוֹבָה הַמְיוּעֶדֶת לָבוֹא: ב כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשֶׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזֶרֶךָ מֵעֵת צֵאתְךָ מִבֶּטֶן יַעֲזוֹר לְךָ אַל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וִישֻׁרוּן יִשְׂרָאֵל הָעָם הַיָּשָׁר בָּחַרְתִּי בוֹ: ג כִּי כְּמוֹ שֶׁאֶצָּק־מַיִם עַל־צָמֵא עַל אֶרֶץ צְמֵאָה וְנוֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה כֵּן אֶצֹּק רוּחִי רְצוֹנִי הַטּוֹב עַל־זַרְעֶךָ הַבָּנִים הַגְּדוֹלִים וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ הַיְלָדִים הַקְּטַנִּים: ד וְצָמְחוּ יִצְמְחוּ וְיִרְבּוּ כְּאִילּוּ הָיוּ נְתוּנִים בְּבֵין הֶחָצִיר כַּעֲרָבִים כְּעַרְבֵי נַחַל הַשְּׁתוּלִים עַל־יִבְלֵי פַּלְגֵי ־מָיִם הַצּוֹמְחִים וּגְדֵלִים מַהֵר: ה זֶה יֹאמַר לַיהוָה אָנִי אֵלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְזֶה הַקְּטַנִּים בְּנֵי רְשָׁעִים יִקְרָא אֶת עַצְמוֹ בְשֵׁם־יַעֲקֹב לִהְיוֹת צַדִּיקִים כָּמוֹהוּ וְזֶה הַבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה יִכְתֹּב יָדוֹ מִתְחַיֵּב אֶת עַצְמוֹ לָשׁוּב לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה אֵלּוּ הַגֵּרִים מֵהַגּוֹיִם: ו כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם וַאֲנִי

עטרת מרים

אַחֲרוֹן לְאַחַר שֶׁיִּכְלֶה הָעוֹלָם וּמִבַּלְעָדַי אֵין אֱלֹהִים: ז וּמִי הוּא אֲשֶׁר ־כָּמוֹנִי יִקְרָא לוֹמַר שֶׁהוּא כָּמוֹנִי וְיַגִּידֶהָ וְיַעְרְכֶהָ לִי וְיַגִּיד וְיַעֲרוֹךְ אֶת כָּל מַה שֶּׁהָיָה מִשּׂוּמִי עַם־עוֹלָם מֵעֵת שַׂמְתִּי כָּל הַנִּבְרָאִים וְעַד עַתָּה וְאֹתִיּוֹת דִּבְרֵי מוֹפֵת וַאֲשֶׁר תָּבֹאנָה וְאֶת הָעֲתִידוֹת לָבֹא יַגִּידוּ לָמוֹ לָהֶם: ח אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־תִּרְהוּ וְאַל תֵּחַתּוּ מִלְּהוֹדִיעַ אֶת שְׁמִי לְבֵין הַגּוֹיִם הֲלֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ מֵהַר סִינַי וְהִגַּדְתִּי לָכֶם שָׁם שֶׁאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדַי וְאַתֶּם עֵדָי הֲיֵשׁ וְכִי יֵשׁ אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדַי וְאֵין צוּר אֵין חָזָק בָּעוֹלָם בַּל אֲשֶׁר לֹא יָדָעְתִּי: ט הָאוּמָנִים שֶׁהֵם יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ כִּי מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם וְהַפְּסִילִים שֶׁהֵם חוֹמְדִים וְאוֹהֲבִים בַּל־יוֹעִילוּ אֵין בָּהֶם תּוֹעֶלֶת וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה הַפְּסִילִים בְּעַצְמָם הֵם עֵדִים שֶׁלֹּא יוֹעִילוּ כִּי בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדְעוּ מְאוּמָה וְהָיוּ עוֹבְדִים לָהֶם, לְמַעַן יֵבֹשׁוּ הַחוֹמְדִים אוֹתָם: י מִי עָשָׂה שְׁטוּת כָּזֹאת אֲשֶׁר ־יָצַר אֵל וּפֶסֶל נָסָךְ לְבִלְתִּי הוֹעִיל לִבְלִי תּוֹעֶלֶת: יא הֵן כָּל־חֲבֵרָיו הַמִּתְחַבְּרִים אֵלָיו לְעָבְדוֹ יֵבֹשׁוּ וְחָרָשִׁים הָאוּמָנִים הָעוֹשִׂים אוֹתוֹ הֲלֹא הֵמָּה מֵאָדָם מִבְּנֵי אָדָם וְאֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשׂוּ אֵל, יִתְקַבְּצוּ כֻלָּם הָאוּמָנִים עִם עוֹבְדֵי הַפֶּסֶל יַעֲמֹדוּ לְהַשְׂכִּיל וְלִבְחוֹן בַּדָּבָר יִפְחֲדוּ מֵה׳ יֵבֹשׁוּ יָחַד בְּמַעֲשֵׂיהֶם: יב אֵיךְ תַּחְשְׁבוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ בַּפֶּסֶל, הֲלֹא חָרַשׁ בַּרְזֶל הָאוּמָּן שֶׁל בַּרְזֶל יַעֲשֶׂה מַעֲצָד כְּלִי לַחֲתוֹךְ בּוֹ הַבַּרְזֶל מִמַּחְצַבְתּוֹ וּפָעַל בַּפֶּחָם יַתִּיךְ אוֹתוֹ עַל יְדֵי הָאֵשׁ וּבַמַּקָּבוֹת יִצְּרֵהוּ יַעֲשֶׂה בּוֹ נְקָבִים הַרְבֵּה כְּדֵי לָתֵת לוֹ צוּרָתוֹ, וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ כִּי הַפֶּסֶל אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת עַצְמוֹ גַּם אִם הָאוּמָּן ־רָעֵב וְאֵין לוֹ כֹּחַ לֹא־שָׁתָה מַיִם וַיִּעָף לֹא יַעֲזוֹב אֶת מְלַאכְתּוֹ מֵרוֹב חֶשְׁקוֹ בַּמְּלָאכָה הַהִיא: יג אִם בָּא לַעֲשׂוֹת הַפֶּסֶל מֵעֵץ, כָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל חָרַשׁ עֵצִים מִתְּחִילָּה נָטָה קָו לְשַׁעֵר כַּמָּה יַחְתּוֹךְ מִן הַסַּדָּן לְצוּרַת הַפֶּסֶל יְתָאֲרֵהוּ בַשֶּׂרֶד מְיַשֵּׁר אוֹתוֹ בְּמַשּׂוֹר יַעֲשֵׂהוּ בַּמַּקְצֻעוֹת מַחֲלִיקוֹ בְּאִיזְמֵל, וּבַמְּחוּגָה יַעֲשֶׂה בּוֹ צִיּוּרִים עֲגוּלִים יְתָאֲרֵהוּ יְיַפֵּהוּ וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם כְּמִין אִישׁ לָשֶׁבֶת בָּיִת כִּי מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ: יד יֵשׁ מִי אֲשֶׁר יַטְרִיחַ לָבוֹא בַּיַּעַר לִכְרָת־לוֹ אֲרָזִים לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ הַפֶּסֶל וַיִּקַּח תִּרְזָה וְאַלּוֹן עֵצִים יָפִים בְּיוֹתֵר אֲבָל אֵינָם חֲזָקִים כְּאֶרֶז וַיְאַמֶּץ־לוֹ וּמְחַזֵּק אוֹתוֹ בַּעֲצֵי בְּמַסְמְרֵי עֲצֵי יָעַר וְיֵשׁ

שי למורא

ז) וּמִי כָּמוֹנִי יִקְרָא, וּמִי הוּא אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹמַר שֶׁהוּא כָּמוֹנִי. וְיַגִּידֶהָ וְיַעְרְכֶהָ לִי, וְיַגִּיד וְיַעֲרוֹךְ לְפָנַי. מִשּׂוּמִי עַם עוֹלָם, הַדְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים מֵעֵת שׂוּמִי עַם עוֹלָם, כְּלוֹמַר, מֵעֵת שֶׁבָּרָאתִי אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. וְאֹתִיּוֹת, וְדִבְרֵי מוֹפֵת. וַאֲשֶׁר תָּבֹאנָה, וְאֶת הָעֲתִידוֹת לָבוֹא. יַגִּידוּ לָמוֹ, וְכִי יוּכְלוּ לְהַגִּיד אֶת כָּל אֵלֶּה. ח) אַל תִּפְחֲדוּ, אַל תִּפְחֲדוּ מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאַל תִּרְהוּ, וְאַל תֵּחַתּוּ מֵהֶם (וְהוּא גַּם כֵּן עִנְיָן פַּחַד). הֲלֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִגַּדְתִּי, הֲלֹא מֵאָז בְּמַעֲמַד הַר סִינַי הִשְׁמַעְתִּיךָ וְהִגַּדְתִּי שֶׁאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדַי. וְאַתֶּם עֵדָי, כַּכָּתוּב "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים וגו׳" (דברים ד,לה). וְאֵין צוּר בַּל יָדָעְתִּי, אֵין חָזָק בָּעוֹלָם אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתִּיו אֲנִי; וּכְאִלּוּ אָמַר, הֲלֹא אֲנִי הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ לְכָל הַחֲזָקִים. ט) וַחֲמוּדֵיהֶם, הַפְּסִילִים שֶׁהֵם חֲמוּדִים לָהֶם. וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה וגו׳, הַפְּסִילִים הֵם עֵדִים בְּעַצְמָם שֶׁלֹּא יוֹעִילוּ, כִּי לֹא יִרְאוּ וְלֹא יָדְעוּ מְאוּמָה, וְאִם כֵּן אֵיךְ יוֹעִילוּ לַאֲחֵרִים. לְמַעַן יֵבֹשׁוּ, הָעֵדוּת הַהִיא תּוֹעִיל לְמַעַן יֵבֹשׁוּ הַחוֹמְדִים אוֹתָם. י) נָסָךְ, יָצַק. מִלְּשׁוֹן "פֶּסֶל וּמַסֵּכָה" (דברים כז,טו). יא) חֲבֵרָיו, הַמִּתְחַבְּרִים אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת פֶּסֶל יְצִירָתוֹ. וְחָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם, הָאֻמָּנִים הָעוֹשִׂים אֶת הַפֶּסֶל, הֲלֹא הֵם מִבְּנֵי אָדָם, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשׂוּ אֵל. יִפְחֲדוּ יֵבֹשׁוּ יָחַד, יִפְחֲדוּ מֵה׳ וְיֵבֹשׁוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם. יב) חָרַשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד, הָאֻמָּן שֶׁל מְלֶאכֶת הַבַּרְזֶל יַעֲשֶׂה מַעֲצָד, הוּא כְּלִי מִכְּלֵי הָאֻמָּנִים. וּפָעַל בַּפֶּחָם, עַל יְדֵי הַפֶּחָם מַבְעִיר אֵשׁ חֲזָקָה לְרַכֵּךְ אֶת הַמַּתֶּכֶת לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כְּלִי אָמָּנוּת. גַּם רָעֵב וגו׳, הָאֻמָּן, מֵרֹב חִשְׁקוֹ בַּמְּלָאכָה וּבַשָּׂכָר שֶׁיְּקַבֵּל עָלֶיהָ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּרְעַב לֹא יַעֲזֹב מְלַאכְתּוֹ, וְעוֹבֵד עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ כֹּחַ. וּכְשֶׁיִּצְמָא לֹא יִשְׁתֶּה מַיִם, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה עָיֵף וְיָגֵעַ. יג) חָרַשׁ עֵצִים נָטָה קָו, וּכְשֶׁתֻּשְׁלַם מְלֶאכֶת הַמַּעֲצָד, אָז אֻמַּן הָעֵצִים נוֹטֶה קַו הַמִּדָּה עַל הַקּוֹרָה לְחָתְכָהּ בַּמַּעֲצָד לְפִי רַעְיוֹנוֹ. יְתָאֲרֵהוּ, יְיַפֵּהוּ. בַּשֶּׂרֶד, מִין מִמִּינֵי הַצֶּבַע. פֵּרוּשׁ אַחֵר, סוּג שֶׁל מַסּוֹר. בַּמַּקְצֻעוֹת, כֵּלִים שֶׁבָּהֶם מַחֲלִיקִים אֶת כְּלֵי הָעֵץ. וּבַמְּחוּגָה, כְּלִי לַחֲרִיטַת עִגּוּלִים, אוֹ לְצַיֵּר עִגּוּלִים. יד) לִכְרָת לוֹ אֲרָזִים, עוֹד יֵשׁ מִי שֶׁיִּטְרַח גַּם בִּכְרִיתַת הָעֵצִים מִן הַיַּעַר לְצֹרֶךְ עֲשִׂיַּת הַפֶּסֶל. תִּרְזָה וְאַלּוֹן, מִינֵי עֲצֵי סְרָק. וַיְאַמֶּץ לוֹ בַּעֲצֵי יָעַר, עוֹשֶׂה לַפֶּסֶל חִזּוּקִים מִשְּׁאָר עֲצֵי הַיַּעַר. נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם יְגַדֵּל, וְיֵשׁ מִי שֶׁיִּטְרַח עוֹד יוֹתֵר, שֶׁנּוֹטֵעַ

וַיְאַמֶּץ־לוֹ בַּעֲצֵי יָעַר נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם
יְגַדֵּל: טו וְהָיָה לְאָדָם לְבָעֵר וַיִּקַּח מֵהֶם
וַיָּחָם אַף־יַשִּׂיק וְאָפָה לָחֶם אַף־יִפְעַל־
אֵל וַיִּשְׁתָּחוּ עָשָׂהוּ פֶסֶל וַיִּסְגָּד־לָמוֹ:
טז חֶצְיוֹ שָׂרַף בְּמוֹ־אֵשׁ עַל־חֶצְיוֹ בָּשָׂר
יֹאכֵל יִצְלֶה צָלִי וְיִשְׂבָּע אַף־יָחֹם וְיֹאמַר
הֶאָח חַמּוֹתִי רָאִיתִי אוּר: יז וּשְׁאֵרִיתוֹ
לְאֵל עָשָׂה לְפִסְלוֹ יִסְגָּד־לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ
וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלִי
אָתָּה: יח לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח
מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבֹּתָם:
יט וְלֹא־יָשִׁיב אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־
תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ
וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו לֶחֶם אֶצְלֶה בָשָׂר
וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ
אֶסְגּוֹד: כ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַל הִטָּהוּ
וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא
שֶׁקֶר בִּימִינִי: כא זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
כִּי עַבְדִּי־אָתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי:
כב מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ:
כג רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים
רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר:

מִתְחִלָּה נְטִיעָה שֶׁל עֵץ אֹרֶן טוֹב לִמְלָאכָה, וּמַמְתִּין עַד שֶׁהַגֶּשֶׁם יְגַדֵּל וְיִהְיֶה רָאוּי לְפֶסֶל. טו) וְהָיָה לְאָדָם לְבָעֵר, מֵאוֹתוֹ הָעֵץ עַצְמוֹ יִהְיֶה מִקְצָתוֹ לְצָרְכֵי אָדָם לְהַבְעִיר בּוֹ אֶת הָאֵשׁ. וַיָּחָם, חִמֵּם אֶת גּוּפוֹ בִּזְמַן הַקֹּר. אַף יַשִּׂיק, יַסִּיק אֶת הַתַּנּוּר לְחַמְּמוֹ הֵיטֵב. טז) הֶאָח, לְשׁוֹן שִׂמְחָה. חַמּוֹתִי, חִמַּמְתִּי אֶת גּוּפִי. רָאִיתִי אוּר, שַׁלְהֶבֶת אֵשׁ מְאִירָה. יז) יִסְגָּד לוֹ, יִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ. יח) טַח מֵרְאוֹת, כְּאִלּוּ מָרוּחַ בְּטִיחַ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת. יט) וְיִתְרוֹ, וְאֶת הַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ. לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה, אֶעֱשֶׂה לְדָבָר שֶׁהוּא תּוֹעֲבַת ה׳. כ) רוֹעֶה אֵפֶר, לֵב הוּתַל הִטָּהוּ, לִבּוֹ אֲשֶׁר הוּתַל עַל יְדֵי הַיֵּצֶר הָרָע, הִטָּהוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ רוֹעֶה שֶׁל אֵפֶר, שֶׁהוּא בּוּל הָעֵץ אֲשֶׁר חֶצְיוֹ נַעֲשָׂה אֵפֶר, וְגַם הַפֶּסֶל יָשׁוּב אֶל הָאֵפֶר כְּשֶׁיִּשְׂרְפוּהוּ. וְלֹא יַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ וגו׳, הָאָמָּן עוֹשֵׂה הַפֶּסֶל הָיָה צָרִיךְ לְהַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ בְּאָמְרוֹ "הֲלֹא שֶׁקֶר בִּימִינִי". כא) יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד לִי, בְּרָאתִיךָ לִהְיוֹת לִי עֶבֶד. לֹא תִנָּשֵׁנִי, לֹא תִהְיֶה שָׁכוּחַ מִיִּרְאָתִי. כב) מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וגו׳, בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר מָחִיתִי פְּשָׁעֶיךָ כְּעָב וּכְעָנָן, גַּם עַתָּה שׁוּבָה אֵלַי. כִּי גְאַלְתִּיךָ, כִּי אֲנִי הוּא הַגּוֹאֵל אוֹתְךָ. כג) רָנּוּ, לְשׁוֹן רְנָנָה וְשִׂמְחָה. רָנּוּ שָׁמַיִם, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם יִשְׂמַח בְּצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת. כִּי עָשָׂה ה׳, שֶׁעָשָׂה מַה שֶּׁהִבְטִיחַ לִגְאֹל אֶת יִשְׂרָאֵל. הָרִיעוּ, בִּתְרוּעַת שִׂמְחָה. תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ, יְסוֹדוֹת הָאָרֶץ. פִּצְחוּ, פִּתְחוּ פֶּה לְהָרִים קוֹל. וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר, עַל יְדֵי גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר בְּפִי כֹּל.

מִי אֲשֶׁר נָטַע אֹרֶן וּמַמְתִּין עַד שֶׁיִּגְדַּל וְגֶשֶׁם יֵרֵד וְהָאוֹרֶן יְגַדֵּל כִּי עוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג וַעֲתִידִין הֵם לִיתֵּן אֶת הַדִּין: טו מֵאוֹתוֹ הָעֵץ עַצְמוֹ וְהָיָה מִקְצָתוֹ לְאָדָם לְבָעֵר בּוֹ אֶת הָאֵשׁ, וּמֵהָעֵצִים הָהֵם וַיִּקַּח מֵהֶם וַיָּחָם לְהִתְחַמֵּם בּוֹ אַף־יַשִּׂיק יַסִּיק הַתַּנּוּר וְאָפָה לָחֶם מֵהֶם יִקַּח אַף־יִפְעַל־אֵל וַיִּשְׁתָּחוּ אֵלָיו גַּם עָשָׂהוּ פֶסֶל וַיִּסְגָּד־לָמוֹ לוֹ: טז חֶצְיוֹ מִקְצָתוֹ שָׂרַף בְּמוֹ בְּתוֹךְ־אֵשׁ עַל־חֶצְיוֹ מִקְצָתוֹ בָּשָׂר יֹאכֵל כִּי יִצְלֶה צָלִי וְיֹאכַל וְיִשְׂבָּע אַף־יָחֹם בְּשָׂרוֹ וְיִשְׂמַח וְיֹאמַר הֶאָח חַמּוֹתִי הִנֵּה חִמַּמְתִּי אֶת עַצְמִי רָאִיתִי אוּר אַף נֶהֱנֵתִי לִהְיוֹת יוֹשֵׁב בְּאוּר הָאֵשׁ: יז וּשְׁאֵרִיתוֹ הַנִּשְׁאָר מֵהָעֵץ לְאֵל עָשָׂה לְפִסְלוֹ זֶהוּ הָאֵל שֶׁלּוֹ, יִסְגָּד־לוֹ בִּכְרִיעָה וְיִשְׁתַּחוּ לוֹ בְּפִישׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלִי אָתָּה: יח לֹא יָדְעוּ אֵין בָּהֶם דַּעַת וְלֹא יָבִינוּ אֵין בָּהֶם בִּינָה כִּי הַיֵּצֶר הָרָע טַח מָרַח טִיחַ לִגְרוֹם מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁעֵינֵיהֶם לֹא יִרְאוּ כְּדֵי מֵהַשְׂכִּיל לִבֹּתָם לִבָּם לֹא יָבִינוּ: יט וְלֹא־יָשִׁיב אֵינוֹ נוֹתֵן אֶל־לִבּוֹ לִבְחוֹן בַּדָּבָר, וְאֵין בּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר הֲלֹא חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו לֶחֶם וְאֶצְלֶה בָשָׂר וְאֹכֵל וְאֵיךְ וְיִתְרוֹ הַנּוֹתָר לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לַפֶּסֶל הַמְתוֹעָב בְּעֵינֵי ה׳, וְאֵיךְ לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד אֶשְׁתַּחֲוֶה: כ רֹעֶה אֵפֶר לֵב לִבּוֹ אֲשֶׁר הוּתַל הִטָּהוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ רוֹעֶה שֶׁל אֵפֶר הַדְּמוּת שֶׁנִּשְׂרַף חֶצְיוֹ וְנַעֲשָׂה אֵפֶר, אַף הָאוּמָּן הָעוֹשֵׂה הַפֶּסֶל וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא מַה שֶּׁעָשִׂיתִי הוּא שֶׁקֶר בִּימִינִי וְאֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת כִּי מַעֲשֵׂה יָדַי הוּא: כא אִם הַגּוֹיִם לֹא יָבִינוּ אֶת זֹאת זְכָר־אֵלֶּה הַדְּבָרִים יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל וְלֹא תִתְפַּתֶּה אַחֲרֵיהֶם כִּי עַבְדִּי־אָתָּה וְלֹא עֶבֶד הָאֱלִיל יְצַרְתִּיךָ בְּרָאתִיךָ לִהְיוֹת עֶבֶד־לִי וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי לֹא תִשְׁכַּח: כב מֵעוֹלָם מָחִיתִי כָעָב הַמְפַזֵּר עַל יְדֵי הָרוּחַ כֵּן אֶמְחֶה אֶת פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי בִּתְנַאי אִם תָּשׁוּב אֵלַי בִּתְשׁוּבָה כִּי עַתָּה גְאַלְתִּיךָ אֶגְאָלְךָ מֵהַגָּלוּת: כג הוּא דֶּרֶךְ מָשָׁל רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וּמַנְהִיג אֶת הַמַּעֲרֶכֶת, הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ כִּי גַּם שָׁם יִתְרָאֶה כְּבוֹד ה׳ וְהַשְׁגָּחָתוֹ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ וּבַמֶּה יַכִּירוּ הַשְׁגָּחָתוֹ? כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי גְּאוּלַּת יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֶל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צַו אֶת־ אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־ הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־ הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (לוי) ד וּפָשַׁט אֶת־ בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ו אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (ישראל) ז וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: י לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נְתַתִּי אֹתָהּ

מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם

אגרות קודש

ב״ה, כ״ד אדר, תשי״ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו ממוצש״ק פ׳ תשא, כן בעתו נתקבל מכתבו הקודם.

ונבהלתי למה שכותב בו ע״ע, וכבר סיפרתי כמה פעמים מה ששמעתי מכ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, שסיפר לי, אשר נכנס אליו אחד ליחידות ושאל תיקון על איזה ענינים, ובשעת מעשה תיאר מצבו הרוחני באותיות מבהילות, וענהו כ״ק מו״ח אדמו״ר אשר ידוע חומר הענין דלשון הרע שאסור לספר על חבירו וגם על עצמו וד״ל.

ולפע״ד יש להוסיף ביאור בזה ע״פ הידוע בכמה מקומות בחילוק דלה״ר ומוציא שם רע.

אשר מוצש״ר הוא בדבור שקר, ולה״ר הוא אפילו כשמספר אמת, ועיין בפירוש המשניות להרמב״ם ספ״א דאבות. הל׳ דעות ז, ב. ובכ״ז גדול האיסור על פי המבואר בחסידות אשר כשמתאר חסרון של חבירו או אפילו של עצמו, הרי לפעמים תכופות ממשיכים ומגלים את החסרון מעולם המחשבה לעולם הדבור, אשר מובן שכל זמן שנשאר במחשבה אינו פועל פעולה, משא״כ כשבא בדבור ובמילא מזיק, וכלשון רז״ל, לישנא תליתאי ועאכו״כ בענין של כת״ר שי׳ שהמשיך זה גם בכתב היינו במעשה.

והשי״ת יצליחו להחליט בעצמו להחזיק בהקו דועשה טוב, היינו בהמשכת אור בנפשו ובחלקו בעולם ע״י תוספת אומץ בתורה ומצות ובמאור שבתורה זוהי תורת החסידות, ואם מעט אור דוחה הרבה חשך הרי עאכו״כ הרבה אור.

ידוע שע״פ טבע הנה מי שאומנתו טבחא, הוא מקו הגבורות, וכמרז״ל (שבת קנ״ו ע״א) ואפשר שזהו ג״כ הסיבה למה שכותב במכתבו על עצמו. ובכל זה הרי זה תכלית העבודה להפוך מדותיו הטבעים, וכשיתעסק בזה, בטח יצליח.

מעות פורים ששלח בעדו ובעד ב״ב שיחיו נמסרו למטרתם, ואף שזכין לאדם שלא בפניו, הנה בכ״ז מפני ענין חינוך שבדבר (יעויין בקדושין ל, א שחינוך הוא עד כ״ד שנה) הנה מהראוי שבנו... שי׳ יתן בפ״ע איזה פרוטות למגבית הנ״ל נוסף על מה שנתן בעדו הוא...

מוסג״פ הקונטרס שהו״ל ובטח יזכה בתוכנו את הרבים.

בברכה לחג המצות כשר ושמח.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	5:51	5:44	8:15	8:10	8:49	8:44	9:50	9:47	12:20	12:18	17:49	17:53	18:15	18:19	17:32	18:29
חיפה (ח)	5:51	5:43	8:14	8:09	8:48	8:43	9:50	9:46	12:19	12:18	17:51	17:55	18:14	18:18	17:21	18:29
ירושלים (ח)	5:50	5:42	8:13	8:08	8:47	8:42	9:49	9:45	12:18	12:17	17:52	17:56	18:13	18:17	17:15	18:27
תל אביב (ח)	5:51	5:44	8:15	8:10	8:49	8:44	9:51	9:47	12:20	12:18	17:49	17:53	18:15	18:19	17:30	18:29
אוסטריה, וינה (ח)	6:08	5:56	8:20	8:12	9:04	8:57	10:05	10:00	12:33	12:32	18:00	18:09	18:33	18:42	17:49	18:55
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:18	7:24	9:44	9:47	10:21	10:23	11:25	11:26	14:00	13:58	19:41	19:32	20:08	19:59	19:14	20:10
אוקראינה, אודסה (ח)	6:10	5:59	8:24	8:17	9:06	9:00	10:08	10:03	12:36	12:35	18:03	18:11	18:35	18:43	17:51	18:56
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	5:54	5:41	8:05	7:57	8:49	8:42	9:51	9:45	12:19	12:18	17:45	17:54	18:18	18:27	17:34	18:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:19	6:06	8:29	8:21	9:15	9:08	10:16	10:11	12:44	12:43	18:10	18:20	18:45	18:54	18:00	19:08
אוקראינה, קייב (ח)	6:12	5:59	8:21	8:13	9:08	9:00	10:09	10:03	12:37	12:36	18:03	18:12	18:37	18:47	17:53	19:01
איהוד אמיריות, אבו דאבי (ח)	6:32	6:26	8:58	8:54	9:30	9:26	10:32	10:29	13:01	13:00	18:31	18:34	18:56	18:58	18:14	19:08
איטליה, מילאנו (ח)	6:36	6:25	8:51	8:44	9:32	9:26	10:34	10:29	13:02	13:01	18:31	18:39	19:00	19:08	18:18	19:21
אקוואדור, קיטו (ח)	6:20	6:18	8:51	8:49	9:19	9:18	10:22	10:20	12:53	12:51	18:26	18:24	18:48	18:46	18:07	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:53	6:58	9:20	9:22	9:56	9:57	10:59	11:00	13:33	13:31	19:13	19:04	19:38	19:30	18:47	19:41
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:43	7:49	10:07	10:10	10:46	10:49	11:50	11:51	14:25	14:23	20:05	19:55	20:34	20:24	19:38	20:36
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:18	7:08	9:37	9:31	10:15	10:09	11:16	11:12	13:45	13:44	19:13	19:20	19:42	19:48	19:01	19:59
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:07	6:57	9:26	9:20	10:04	9:58	11:06	11:01	13:35	13:33	19:03	19:09	19:32	19:38	18:50	19:50
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	7:08	6:58	9:26	9:20	10:05	9:59	11:06	11:02	13:35	13:34	19:03	19:10	19:32	19:39	18:50	19:50
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:44	7:34	10:01	9:55	10:41	10:35	11:42	11:38	14:11	14:10	19:39	19:46	20:09	20:16	19:27	20:27
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:31	7:24	9:56	9:51	10:29	10:24	11:31	11:27	14:00	13:59	19:31	19:34	19:55	19:59	19:15	20:09
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:02	6:54	9:25	9:20	10:00	9:55	11:01	10:58	13:31	13:29	19:00	19:05	19:26	19:31	18:46	19:42
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:30	7:24	9:56	9:52	10:28	10:24	11:30	11:27	14:00	13:58	19:30	19:33	19:54	19:57	19:14	20:07
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:03	6:53	9:21	9:15	10:00	9:54	11:02	10:57	13:31	13:29	18:58	19:05	19:28	19:34	18:46	19:46
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	7:11	7:01	9:28	9:22	10:07	10:01	11:09	11:04	13:38	13:37	19:06	19:12	19:35	19:42	18:53	19:54
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:31	7:22	9:50	9:44	10:28	10:22	11:30	11:25	13:59	13:58	19:27	19:33	19:56	20:02	19:14	20:14
ארה"ב, שיקגו (ק)	7:02	6:52	9:20	9:14	9:59	9:53	11:01	10:56	13:29	13:28	18:57	19:04	19:27	19:34	18:45	19:45
בוליביה, לה-פס (ח)	6:36	6:37	9:07	9:06	9:36	9:36	10:39	10:39	13:12	13:10	18:47	18:42	19:10	19:05	18:25	19:14
בלגיה, אנטוורפן (ח)	6:57	6:43	9:05	8:57	9:52	9:45	10:53	10:48	13:21	13:20	18:47	18:57	19:22	19:32	18:37	19:46
בלגיה, בריסל (ח)	6:57	6:43	9:05	8:57	9:52	9:45	10:54	10:48	13:21	13:20	18:47	18:57	19:22	19:32	18:37	19:46
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:08	6:11	8:39	8:39	9:10	9:10	10:13	10:13	12:46	12:44	18:27	18:21	18:46	18:40	17:59	18:50
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:57	5:59	8:27	8:27	8:58	8:58	10:01	10:01	12:34	12:32	18:10	18:05	18:34	18:28	17:47	18:38
בריטניה, לונדון (ח)	6:15	6:01	8:23	8:14	9:10	9:03	10:11	10:06	12:39	12:38	18:06	18:17	18:40	18:51	17:58	19:05
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:24	6:09	8:29	8:20	9:19	9:11	10:20	10:14	12:48	12:47	18:13	18:24	18:50	19:01	18:07	19:16
גרמניה, ברלין (ח)	6:21	6:07	8:28	8:19	9:17	9:09	10:18	10:12	12:45	12:44	18:12	18:23	18:47	18:58	18:02	19:12
גרמניה, פרנקפורט (ח)	6:39	6:26	8:49	8:41	9:35	9:28	10:36	10:31	13:04	13:03	18:30	18:40	19:05	19:14	18:20	19:28
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:08	6:11	8:38	8:39	9:10	9:11	10:13	10:13	12:47	12:45	18:30	18:24	18:48	18:42	18:00	18:51
הודו, מומבאי (ח)	6:47	6:42	9:15	9:12	9:45	9:42	10:47	10:45	13:18	13:16	18:48	18:50	19:11	19:13	18:31	19:22
הודו, פונה (ח)	6:43	6:38	9:11	9:08	9:41	9:38	10:43	10:41	13:14	13:12	18:44	18:46	19:08	19:09	18:28	19:18
הונגריה, בודפשט (ח)	5:57	5:45	8:10	8:02	8:53	8:46	9:54	9:49	12:23	12:21	17:49	17:58	18:22	18:30	17:38	18:43
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:12	6:02	8:30	8:24	9:09	9:03	10:11	10:06	12:39	12:38	18:07	18:13	18:36	18:43	17:54	18:54

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
יוון, אתונה (ח)	6:37	6:27	8:57	8:51	9:33	9:28	10:35	10:31	13:04	13:03	18:32	18:38	19:00	19:06	18:19	19:17
מולדובה, קישינב (ח)	6:18	6:06	8:31	8:24	9:14	9:07	10:15	10:10	12:44	12:42	18:10	18:18	18:42	18:51	17:59	19:04
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:44	6:39	9:12	9:09	9:42	9:39	10:45	10:42	13:15	13:13	18:46	18:47	19:09	19:10	18:29	19:20
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:24	6:32	8:47	8:50	9:29	9:32	10:33	10:35	13:10	13:07	18:52	18:40	19:23	19:12	18:24	19:24
נפאל, קטמנדו (ח)	6:14	6:07	8:39	8:34	9:11	9:07	10:13	10:10	12:43	12:41	18:12	18:15	18:37	18:40	17:57	18:50
סין, בייג'ין (ח)	6:26	6:17	8:45	8:39	9:23	9:17	10:25	10:20	12:53	12:52	18:21	18:27	18:49	18:56	18:06	19:07
סינגפור, סינגפור (ח)	7:11	7:09	9:42	9:40	10:10	10:08	11:13	11:11	13:44	13:42	19:17	19:15	19:39	19:37	18:57	19:46
פולין, ורשא (ח)	5:51	5:37	7:58	7:49	8:46	8:38	9:47	9:41	12:15	12:14	17:40	17:51	18:16	18:27	17:31	18:41
פרו, לימה (ח)	6:12	6:12	8:43	8:43	9:12	9:12	10:15	10:14	12:47	12:46	18:22	18:18	18:45	18:41	18:01	18:50
צרפת, ליאון (ח)	6:54	6:42	9:08	9:01	9:50	9:43	10:51	10:46	13:20	13:18	18:46	18:54	19:18	19:26	18:35	19:39
צרפת, פריז (ח)	7:04	6:52	9:15	9:08	10:00	9:53	11:01	10:56	13:30	13:28	18:57	19:06	19:29	19:39	18:45	19:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:03	6:00	8:33	8:31	9:02	9:00	10:04	10:02	12:35	12:34	18:08	18:07	18:30	18:29	17:49	18:38
קנדה, טורונטו (ק)	7:30	7:19	9:46	9:39	10:26	10:20	11:28	11:23	13:56	13:55	19:26	19:34	19:54	20:02	19:12	20:14
קנדה, מונטריאול (ק)	7:07	6:55	9:21	9:14	10:03	9:57	11:05	11:00	13:33	13:32	19:01	19:09	19:32	19:40	18:49	19:52
קפריסין, לרנקה (ק)	6:56	6:48	9:18	9:13	9:54	9:49	10:55	10:51	13:24	13:23	18:53	18:58	19:20	19:25	18:39	19:35
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:12	6:56	9:15	9:06	10:07	9:58	11:08	11:01	13:35	13:34	19:00	19:11	19:38	19:50	18:52	20:05
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:45	6:30	8:47	8:37	9:40	9:31	10:41	10:35	13:08	13:07	18:36	18:48	19:12	19:24	18:25	19:40
רוסיה, פטרבורג (ח)	7:16	6:58	9:10	8:58	10:10	10:00	11:11	11:04	13:38	13:36	19:01	19:15	19:45	20:00	18:53	20:18
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:35	6:23	8:47	8:40	9:31	9:24	10:32	10:27	13:00	12:59	18:26	18:35	18:59	19:08	18:16	19:20
שוויץ, ציריך (ח)	6:39	6:27	8:52	8:44	9:35	9:28	10:36	10:31	13:05	13:03	18:35	18:44	19:04	19:12	18:20	19:25
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:26	6:22	8:55	8:52	9:25	9:22	10:27	10:24	12:57	12:56	18:29	18:29	18:51	18:52	18:11	19:01

*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמָחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעיין חנה**

אור אבנר הלוי וזוגתו **רינת** שיחיו

לבייב

●

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **טובי'** ב"ר **יעקב** ע"ה

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377